[illegible] 17 de Julio de 1664.

+

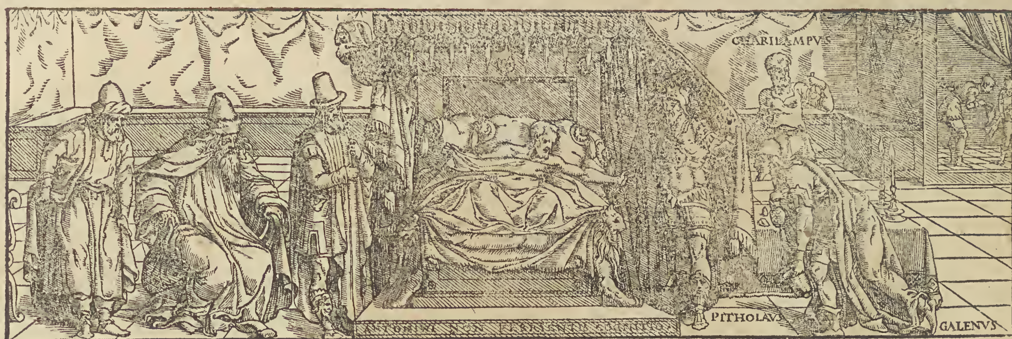
Jesus me acompañe = Maria me defienda = y Joseph me guarde
y a todos tres le pido me den su graçia y memoria para que sea grande
studiante y sancto.

Suplico con toda humildad lo mismo.

[signature]

Mendez

[signature]

GALENI
OMNIA QVAE EXTANT OPERA

In Latinum sermonem conuersa.

Pro quibus illustrandis quid actum sit, tum ex Præfatione, tum ex librorum Indice deprehendes.

Ad Illustr.atq. Excell. D.Iacobū Boncompagnū Generalem S. R. E. Gubernatorem.

QVINTA EDITIO.

VENETIIS APVD IVNTAS,
M D LXXVI.

QVÆ IN HAC EDITIONE A NOBIS PRAESTITA SVNT.

Addidimus multa in margine.
Loca multa emendauimus.
Fragmenta, quorum maior pars nunquam prius edita est, addidimus: in quibus Commentaria quatuor in Librũ Hippocratis de Alimento, quæ à IOANNE BAPTISTA RASARIO, Medico Nouariẽsi, Ticini Gręcas Latinasq; literas summa gloria profitente, habuimus, & fragmentum cõm. in ij. Epid. nobis à HIERONYMO MERCVRIALI communicatum. fol. 3.

In omnibus autem HIERONYMI MERCVRIALIS, Medici hac tempestate clarissimi, atque in Patauino gymnasio practicam ĩn primo loco profitentis, à quo etiam emendationes, & adnotationes plurimas habuimus, iudicium sectati sumus.

ILLVSTRISS. ATQ. EXCELLENTISS. D. IACOBO BONCOMPAGNO GENERALI S. R. E. GVBERNATORI.

Hieronymus Mercurialis.

NTER alia argumenta, JACOBE Princeps Excellentißime, quibus aduersus veteris memoriæ Philosophos mundi originem aliquam fuisse, vt omnium ferè religionum cultores existimant, demonstrari potest, non exigui fortasse momenti putandum illud est, quod omnes disciplinas omnesq; artes, ac scientias, quæ ad mortalium vitam sustentandam, ornandam, atque prorogandam necessariæ sunt, principium aliquando habuisse inter omnes conuenit. quomodo enim in tanta temporum infinitate aut bene viuere sine ipsis licuerit, aut quomodo nunc necessariæ habeantur, cum prius non fuerint, nulla ratione ab ijs probari posse video, qui & hanc omnium rerum varietate ornatam vniuersitatem, & homines ipsos interdum esse cœpiße negant, quin sempiterno quoque æuo optimam atque beatam, quæ inter homines reperitur, vitam fuisse desideratam asserere cogantur. quod quam sit à pulchritudine mundi, qualem ipsi putant, immortali alienum, vnusquisq; facilè intelligit. Cum vero nullam artem, nullam scientiam proferre liceat, cuius initium etiam à maiorum nostrorum ætate non longe remotum legatur, medicina sane, vt de arte loquar, quam profiteor, omnium mortalium conseruationi necessariam, & alteram quasi vitæ parentem, vt

Licet vetustissima medicinae principia, tamen eius fuit paulo ante tempora Homeri.

Hipp. aetas, seu distantia ab Homero.

Scripta aliqua Galeni et Hippocratis perdita fuerunt.

sit vetustissima, paulo tamen ante Homeri tempora inuentam esse memoriæ proditum est. Ac primo quidem ea medicinæ pars, quæ manu curat, quam Chirurgicem Græci dicunt, coli cœpta est; Hippocratis deinde ætate, qui post Homerum quadringentis plus minusue annis vixit, quæ victu morbis medetur, & quæ medicamentis (illam diæteticem, hanc pharmaceuticem, Græci nominant) exordium sumpserunt. Ex eo tempore cum non defuerint viri Clarissimi, qui vel omnes vel aliquam medicinae partem illustrauerint, auxerint atque scriptis tradiderint, factum tamen est temporis rerum edacis iniuria, & hominum quoque ignauia, vt illorum scripta partim penitus deleta, partim corrupta, & pene deformata sint. Nam, vt omittam Dioclem Caristium, Praxagoram, Chrysippum, Erasistratum, Herophilum, Mnesitheum, innumerabiles alios, quorum ingenij monumenta interierunt, Hippocratis & Galeni medicinæ parentum scripta vel omnino amisimus, quod maximè dolendum est, vel quæ superfuerunt, tanquam ex naufragio tabulæ quædam valde decurtatæ, vulneribus fœdatæ & laceræ ad nos peruenerunt. Quamobrem doctorum ego virorum, & omni laude dignorum institutum laudare soleo, qui patrum nostrorum memoria, cum bonas omnes artes barbaries quædam defœderat, atque etiam nostra in illis colligendis, emaculandis, restituendis, & in Latinum etiam sermonem traducendis studium suum collocarunt. atque illorum memoria eo gratior apud medicinæ studiosos non ingratos esse debebit, quod speciosa non ita sectati sunt, qui communem vtilitatem suæ ipsorum gloriæ prætulerint. Nam quantum profecerint, res ipsa loquitur, cum videamus medicinam in pristinam formam & decorem aliquo pacto restitutam. Verum singularis eorum diligentia acerrimumq; iudicium in tanta mendarum, quibus scatent exemplaria Græca, copia, & rerum aliqua obscuritate efficere non potuit, quin posteris multa expurganda reliquerint, & ipsi nonnunquàm lapsi sint. Id mihi cum perspectum esset ab eo tempore, quo medicinæ studijs totum me tradidi, inter alia studiorum meorum instituta illud quoque non minimum fuit, vt Hippocratis & Galeni libris à vitio vindicandis, ornandisque aliquid opis doctorum virorum exemplo conferrem. &, postea quam in Patauino hoc nobilissimo Gymnasio medicinam docere cœpi, non solum non imminutam mihi esse hanc cupiditatem sensi; sed etiam mirabiliter adauctam. Quod ad Hippocratem spectat, si publice docendi & medendi munera permiserint,

laboris

sit vetustißima, paulo tamen ante Homeri tempora inuentam esse memoriæ proditum est. Ac primo quidem ea medicinæ pars, quæ manu curat, quam Chirurgicem Græci dicunt, coli cœpta est; Hippocratis deinde ætate, qui post Homerum quadringentis plus minusue annis vixit, quæ victu morbis medetur, & quæ medicamentis (illam diæteticem, hanc pharmaceuticem, Græci nominant) exordium sumpserunt. Ex eo tempore cum non defuerint viri Clarißimi, qui vel omnes vel aliquam medicinae partem illustrauerint, auxerint atque scriptis tradiderint, factum tamen est temporis rerum edacis iniuria, & hominum quoque ignauia, vt illorum scripta partim penitus deleta, partim corrupta, & pene deformata sint. Nam, vt omittam Dioclem Caristium, Praxagoram, Chrysippum, Erasistratum, Herophilum, Mnesitheum, innumerabiles alios, quorum ingenij monumenta interierunt, Hippocratis & Galeni medicinæ parentum scripta vel omnino amisimus, quod maximè dolendum est, vel quæ superfuerunt, tanquam ex naufragio tabulæ quædam valde decurtatæ, vulneribus fœdata & lacera ad nos peruenerunt. Quamobrem doctorum ego virorum, & omni laude dignorum institutum laudare soleo, qui patrum nostrorum memoria, cum bonas omnes artes barbaries quædam defœderat, atque etiam nostra in illis colligendis, emaculandis, restituendis, & in Latinum etiam sermonem traducendis studium suum collocarunt. atque illorum memoria eo gratior apud medicinæ studiosos non ingratos esse debebit, quod speciosa non ita sectati sunt, qui communem vtilitatem suæ ipsorum gloriæ prætulerint. Nam quantum profecerint, res ipsa loquitur, cum videamus medicinam in pristinam formam & decorem aliquo pacto restitutam. Verum singularis eorum diligentia acerrimumq; iudicium in tanta mendarum, quibus scatent exemplaria Græca, copia, & rerum aliqua obscuritate efficere non potuit, quin posteris multa expurganda reliquerint, & ipsi nonnunquàm lapsi sint. Id mihi cum perspectum esset ab eo tempore, quo medicinæ studijs totum me tradidi, inter alia studiorum meorum instituta illud quoque non minimum fuit, vt Hippocratis & Galeni libris à vitio vindicandis, ornandisque aliquid opis doctorum virorum exemplo conferrem. &, postea quam in Patauino hoc nobilißimo Gymnasio medicinam docere cœpi, non solum non imminutam mihi esse hanc cupiditatem sensi; sed etiam mirabiliter adauctam. Quod ad Hippocratem spectat, si publice docendi & medendi munera permiserint,

laboris

laboris nostri fructus propediem Deo adiuuante constabit. Nunc vero complura in Galeno quę emendaui, adnotaui, digessi, ac amissa vel restitui vel restituenda curaui, cum ab honestissimis viris Iunctis, de artis nostrę scriptoribus optime meritis, & à multis medicinę studiosis amicis meis vehementer desiderari intellexissem, facere non potui quin in hac omnium Galeni operum luculentissima editione ornanda & illustranda libentissime illa conferrem. quod eo alacrius facere in animum induxi, quia hos meos in diuinum & omnium manibus assidue tritum scriptorem labores quantuloscumque tibi viro maximo, ac bonarum artium ac literatorum amantissimo, IACOBE *Princeps Illustrissime, nuncupandi occasionem esse oblatam videbam. Nec vero male id fecisse videri possum: non enim ad te mitto hos libros, vt legendos proponam tibi, in Reip. Christianę administratione occupatissimo, sed vt meam erga tuam amplitudinem obseruantiam his mansuris monumentis declarem. quamquam non ignorem multos Principes, qui rebus gerendis & populis gubernandis immortalem sibi gloriam pepererunt, in Philosophis & Medicis legendis interdum solitos fuisse versari. etenim Salamonem Regem, Seleucum, Alexandrum, Lysimachum, Antiochum, Dionysium, Attalum, Mithridatem, Tiberium Cęsarem, Titum, Hadrianum, Constantinum, Iustinum, aliosq; complures non modo lectitasse medicorum libros accepimus, sed nonnullos etiam ipsorum medicinę faciendę, vel scribendę operam dedisse: vt hac ratione rem non ignobilem me facturum esse putauerim, si medicorum Principis commentaria aucta, expolita, & restituta ad te mitterem, quem nemo est qui non agnoscat & libenter prędicet ob raras animi dotes, incredibile iudicium, admirabilem prudentiam, ac bonorum omnium grauiter susceptum patrocinium inter nostrę ętatis principes veluti exemplar esse propositum beneficentię & liberalitatis. Atque vtinam in artibus ac disciplinis prouehendis te cęteri Principes imitarentur; dubitandum enim non esset, quin & literatorum copia multo maior, & scriptorum in omni scientiarum genere excellentium esset vbertas, & quas dolemus ferè extinctas esse disciplinas denuo reflorerent. Magnopere te obsecrarem* IACOBE *Excellentissime, vt qua soles incomparabili humanitate munus hoc licet exiguum, sed à magno animo profectum, simulque meam promptitudinem alacri animo susciperes; sed tua cunctis spectata benignitas, atque singularis erga studiosos amor faciunt, vt sperem te, qui (nisi me*

homines

homines fallunt) ſoles eſſe meas aliquid putare nugas, ſine vllis precibus libenter huiuſmodi nuncupationem accepturum. quod ſi ita eſſe cognouero, extabunt aliquando illuſtriora mea erga te obſeruantiæ monumenta. Vale. Patauij. xv. Kal. Sext. CIↃ IↃ LXXVII.

HIERONYMVS MERCVRIALIS MEDICVS FOROLIVIENSIS MEDICINAE STVDIOSIS,

De Galeni Libris.

ÆPENVMERO, *cùm de iis, qui apud Græcos præclarißimè omnium scripserunt, mecum ipse considero, in eam sententiam venio, post principes illos, Hippocratem, Platonem, Xenophontem, Aristotelem, ac Theophrastum, nullos haberi, qui merito iuxta locari poßint, præter Plutarchum Cheronæum, atque Galenum Pergamenum. Ille enim, vt in historia maxime excelluisse, sed simul cunctarum fere disciplinarum orbem mirifice complexus videtur: sic iste multa cum tractauerit, in medicina quidem singulari quadam felicitate cæteros quosq. antecesßit. At si mathematicas, philosophiam, Rhetoricam, poësin, & alias, quas paßim in libris suis ita tetigit, disciplinas, vt in ipsis perfectus videatur, spectemus, paucis in vnaquaque ipsum cedere plane certum est. Quod copiosius & exactius demonstrari a nobis posset, nisi huiuscemodi locum viri eruditißimi non minus diligenter, quàm eloquenter tractatum posteris reliquissent. Id tamen silendum nequaquam duxi, Galeno euenisse, quod illis, qui multa diuersis temporibus scribunt, plerumq. contigisse compertum est, scilicet vt certum irrefutabilemq. ordinem minimè secutus sit, ac complura scripserit, quibus facile medicinæ studiosis carere licuisset. Nam cum is toto vitæ tempore in studijs atque artis exercitationibus gnauiter versaretur, ferè credi non potest, quomodo tot tantisq. scribendis, quæ vix alius cogitare sufficeret, ipse otium atq. animum habere valuerit. iam vero qui ab amicis sæpe impulsus, aut a maleuolis coactus magnam scriptorum suorum edidit partem, eum in scribendo certum ordinem, atque connexum seruare non potuisse, cuiuis manifestum est: vt hac vna ratione non solum variæ fuerint in connectendis Galeni voluminibus sententiæ, sed etiam ab ordine, quem ipsemet libello ad id dicato reliquit, non parum diuersæ, ac forsan omnes æquo animo accipiendæ: siquidem, vbi auctoris clarum & certum in copulandis suis commentarijs institutum nullum apparet, cuique secundum animi proprij sensum coniungere, atque ea in ordinem fas est redigere, modo rationibus saltem probabilibus, aut veritati minime refragantibus innitatur. quæ sane quo sunt potiores, communibusq. hominum bene sentientium conceptibus acceptiores, vt ordo ille atque copulatio cunctis alijs præferatur æquum est. Huiusmodi sane est Galeni operum ordo, atque connexus, in Iuntarum, de litteris omnibus, præsertim de Medicina, optime meritorum, postremis editionibus obseruatus: quorum omnium quoniam iamdudum Ioannes Baptista Montanus rationem epistola propria præclare indicauit, vanus esset labor, si eadem repetere hoc loco studerem: eo magis, quòd, vt olim cum Ioanne Cratone, Maximiliani Imperatoris Archiatro, viro eruditißimo, ac in Galeni doctrina præclare versato, quiq; Montano carißimus, ac familiarißimus auditor fuit, locutus sum, pauci omnino inueniuntur, qui in eruenda ex Galeni libris vera methodo, à qua postmodum ordo aliquis firmus com*

 paratur,

paratur, ipsi Montano iure conferri debeant. Sed de ordine non plura. De delectu vero librorum Galeni legendorum, quem à multis exoptari sæpenumero animaduerti, & in quo non modica laus, atque fructus positus est, latius digredi vobiscum constitui: tum quia hæc res a nullis fere spectata, vel saltem obscure & ieiune explicata reperitur: tum quia vobis omnibus, quorum vtilitas, atque profectus mihi semper cordi fuerunt, me rem gratam, atque non parum fructuosam esse facturum spero. sicut enim in vnoquoque scientiarum genere adipiscendo magni refert, optimos, quos sequaris, auctores eligere: quandoquidem, vt dicebat Phocylides,

Εσθλῶν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ δϊδάξεαι. ἢν δὲ κακοῖσιν:
Συμμΐγοις, ἀπολοῖς καὶ τὸν ἐόντα νοόν.

ita, nisi auctoris iam electi commentaria meliora, atque vtiliora secernantur, sæpe lolium tritico mixtum colligitur, (sunt eorum, qui multa scriptis consignarunt, volumina, instar latissimi campi, vbi necessario cum tritico lolium, aliæq. minus vtiles herbæ nascuntur) atq. subinde non temporis modo iactura fit, verum etiam bona dum minus bonis iuncta simul comprehenduntur, doctrina sana ac perfecta, quemadmodum deceret, haudquaquam acquiritur. Eorum, qui Galenica lectione delectati, in eius libris cum fructu & voluptate diligenter versari cupiunt, duo genera inuenio, medicorum scilicet, (sub medicorum nomine philosophos quoq. complector, quòd Medicinæ anima sit ipsa philosophia) atque illorum, qui φιλολόγοι *vocantur, quiq; variam, ac antiquam eruditionem ex quibuslibet primi ordinis auctoribus expiscari quærentes, vt sciant dumtaxat, nullo sibi medicinæ faciendæ, sed tantum aliquantisper degustandæ proposito fine, modo hunc, modo illum scriptorem, aut scriptoris librum euoluunt. Hos postremos etsi ad me parum pertinere intelligam: attamen quoniam & ipsi commendatione, ac insigni laude digni sunt, nempe qui optimorum auctorum lectionem, cognitionemq. vere amant: non solum qui præ cæteris sint vobis futuris medicis manu terendi nocturna atq. diurna Galeni libri, sed etiam qui philologorum honestos conatus iuuare queant, nunc, quantum ego sentio, proponam. & ne oratio huc atque illuc inutiliter vagetur, vnamquamque Iuntarum editionis nuncupatam classem seriatim, a priore initio capto, percurram, mox & de spurijs, & de fragmentis nuperrime partim additis, partim e loco priore in peculiarem quandam sedem redactis, quid iudicem, aperte subnectam: alijs etiam potestatem relinquens, vt, nisi hæc nostra probauerint, meliorem saltem publicam medicorum, ac aliorum in vtilitatem ipsi proponant. Isagogicis, qui ante primam classem proximè constituuntur, plura sunt, quæ potius philologum, quàm medicum delectent, vt oratio illa adhortatoria forsan Galeno indigna: tractatus de sophismate ab Alexandro Aphrodisiensi in commentarijs ad Elenchos Aristotelis tex. viij. citatus, aliq. complures. Nam qui de sectis ad introducendum inscribitur, Galeni tempore, quando sectæ illæ florebant, plane legendus erat, non ita nostro, quo iamdudum sectæ desiuerunt. At liber de constitutione artis, atque ars medica non minus necessarij, quam vtiles futuris medicis sunt: in quorum altero ordine resolutiuo, in altero autem definitiuo tota medicinæ facultas ita breuiter, & clare explicatur, vt pauca etiam ij, quibus nil placere solet, in ipsis desiderent. Cæterum, quæcumque in prima continentur classe, ad philosophum medicinæ iam initiatum tam*

ornan-

ornandum, quàm perficiendum fere omnia spectant, præsertim vero de elementis temperamentis, ac naturalibus facultatibus libri, in quibus, nisi Galenus familiari sibi & veteribus inusitata prolixitate vsus esset, nil forsan melius vniuersa philosophia possideret. Libri de anatomica administratione a Galeno iam Quadragenario Romæ summa cura absoluti, & alij eiusdem tractationis ad vnum medicum sane pertinere videntur: etsi in ipsis posteriores anatomici non pauca errata animaduerterint, quæ Galeno in secandis humanis cadaueribus minus exercitato condonari possunt. sic qui de vsu partium, ac de placitis Hippocratis & Platonis vulgo, & a Nemesio symphoniæ nomine inscribuntur, adeo varia & singulari eruditione pleni sunt, vt philologi, philosophi, ac medici in ijs, quæ ipsos & iuuent & delectent, plurima semper inueniant. etenim quæ de Hippocratis & Platonis dogmatibus tractant volumina, tametsi a Galeno iuuene, & ob id ambitiosò atque curiosò conscripta fuerint: complura tamen præclara in ipsis traduntur, quæ pariter in libris de Demonstrationibus nunc desideratis simili propemodum argumento, & ratione tractata esse, ex nonnullis, quæ ibi litteris consignata leguntur, & a Nemesio ex lib. de Demonstrationibus citantur, certo colligo. Verumenimuero, si Galeni ingenium alicubi, si iudicij acrimonia, si doctrinæ, & prudentiæ magnitudo elucent, proculdubio in diuinissima illa de vsu partium tractatione clarissime apparent: in qua non modo alios, immo vero se ipsum ita superauit, vt nonnũquam suspicatus fuerim, Galenum ab aliquibus veterum scriptorum maiorem partem rerum ibi tractatarum esse suffuratum. Nam ij libri, vt in enarratione propriorum testatur, fuerunt ab ipso Romæ perfecti, quo tempore nondum in arte prouectus erat: nec alia quæ tunc scripsit, hisce tum contemplationis profunditate, tum elocutionis grauitate assimilantur. Immo vero, si tractationes non dissimilis argumenti de vtilitate, & causis respirationis atque pulsuum in eadem prima classe collocatas libris de vsu partium conferantur, certe in illis Galeni ambitio, atque alios damnandi, quo laborauit, pruritus perspicue dignoscitur: vt ij magis, quàm hi, auctorem suum referant. Accedit, ex Laertio, Suida, Theodoreto, alijsq. compluribus fide dignis auctoribus, sciri, multos antiquorum eandem rem tractasse, veluti Empedoclem, Democritum, Aristotelem, quorum monumenta tempestate nostra amissa in Galeni, qui Imperatorum, & variarum regionum bibliothecas perscrutatus erat, manus forsan prouenisse, atque inde optima quæque in proprios (quod Aristotelem quoque fecisse perhibent) libros retulisse merito credi posset, nisi Galenum omnes tanquam numen medicinæ quoddam hodie suspicerent, ac iure venerarentur. Aristoteles quidem in libris de animalibus, qui nunc habentur, aliqua de vsu partium, eaq. præclara reliquit, sed, cùm multa desint, quæ se supplere profitetur Galenus, quis scit, an ex libris anatomicis, alijsq. eiusdem argumenti ab Aristotele ipsomet, & a Laertio citatis acceperit? Libris secundæ classis, qui de pilæ exercitio ac de animi morbis, & erroribus tractant, facile possent carere medici, quòd iuuenili potius spiritu & in alicuius aulici gratiam, quàm ob aliud fuerint a Galeno conscripti, nec quicquam in sese complectantur, vnde vel doctrina insignis, vel egregia aliqua artis vtilitas erui queat. At, qui alimentorum cognitionem, necnon sanita-

tis tuendæ rationem tradunt, nisi a medicinæ studiosis exacte teneantur, præstantissima artis parte eos omnino carere, certum est. fateor minime fieri posse, vt vel absolutissima in libris de Tuenda valetud. descripta sanitas (quod etiam in adagio de Galeni valetudine, tamquàm de re a nemine vsu probata, decantatur) vllibi vnquam reperiatur, vel præcepta luculenter tradita ad amussim obseruentur. sed quemadmodum in alijs cunctis artibus perfectissimum aliquod exemplar habetur, quod adumbrare si non æquare laborant artifices, pari pacto in medicina facienda necesse erat, aliquam sanitatis ideam proponi, secundum quam siue conseruandi siue restituendi studio operationes medicorum dirigerentur. Utrum autem ad Gymnasticum, an ad medicum tuendæ sanitatis notitia pertineat, exiguum quid refert scire. quapropter ea Thrasibulo dicata tractatio curiosa potius est, & philologo accommodata, quales multas se fecisse ipsemet Galenus testatur, quàm arti necessaria, aut admodum vtilis. quamquam nec eam improbo, cum etiam nonnulla artium explicationem spectantia cognitu non inutilia contineat. Est plane tertia classis tota discendæ atque faciendæ medicinæ dicata, nempe quæ, vt ego sentio, omnibus iam philosophia instructis, ac mox artem discere cupientibus viam quandam sternat latissimam, simulq; principia statuat, sine quibus vix vmquam ad bonam frugem vllus perueniret. etenim si totum medici negotium aduersus morbos est, atque symptomata, horum cognitionem adipisci vnicuique necesse est, quam in libris de morbis, symptomatibus, febribus, cæterisq. optimo ordine a Galeno traditam scimus: etsi Argenterius in ijs non pauca ambitiosius improbarit. Sunt sane ibi nonnulla, in quibus certiorem doctrinam, ac minorem alios refutandi libidinem expeto, qualis est tractatus de rigore, vbi dum nimis anxie in Erasistratum, Attaleum, Philotimum, Praxagoram, & Asclepiadem inuehitur, quasi oblitus sui propositi, ieiune admodum quid sit rigor, & vnde trahat originem, docet. Liber etiam de plenitudine penè inutilis est, quòd multa incerta, omnia pene confusa sint. at forsan id vitio fit contextuum deprauatorum. Commentarij autem in Epidemiorum Hippocratis libros a Galeno ob amicos conflati omnium sane aliorum commentariorum præstantissimi sunt. in quo genere cur quoq. librum de difficultate respirationis aliquo pacto non ponamus, sane non video: cum constet cuncta ferè in ipso declarata ad librorum Epidemiorum atque prognosticorum declarationem spectare. vt non sit statim asserendum, libros a Galeno amicis efflagitantibus conscriptos minus dignos censeri. Qui in quarta classe reliquis omnibus anteponuntur De locis affectis libri a Galeno iam ætate prouecto confecti, iure optimo, tum doctrinæ præstantia, tum egregia rerum ignoratarum explicatione cæteris quibusq. anteferendi sunt. propter quod soleo dicere, etiamsi Galenus nil aliud, quàm ipsos, nobis scriptum reliquisset, attamen summum medicum iudicari debuisse, adeo diligenter, atq. apposite internorum affectuum (quod omnium difficillimum iudicauit Hippocrates) & sedes & veras origines aperit. Verum omnes illi de pulsibus inscripti, exceptis paucis quibusdam, vbi præsagia, & caussæ tractantur, si non haberentur, facile ars medica eiusmodi iacturam pateretur. præterquam enim quòd Herophilum ob nimiam subtilitatem, vbi de pulsibus disseruit, sectatores, quemadmodum scripsit Plinius, deseruerint,

seruerint, ac iccirco suapte natura talis tractatio ardua valde, & obscura videatur, nimiaquoq. Galeni prolixitas, & forsan intempestiua sedulitas omnia obscura, difficilioraq. reddidit: vt inde videri posit exercendi ingenij gratia potius, quàm ob vllam vtilitatem effatu dignam, vel necesitatem eum laborem esse a Galeno susceptum. Nam quomodo tot differentiarũ, causarum, atque signorum centurias quis complectatur, & memoria teneat, quando ipsemet Galenus vni Systoles cognitioni, quæ inter potiores habetur, comparandæ, viginti annos insumpserit? Hippocratem proculdubio, & veteres omnes, qui penè pulsuum notitiam contempserunt, medicinæ ignaros facere necesse esset, si tanta ac incomprehensibilis pulsuum scientia in facienda medicina requireretur. Idem prope de dierum decretoriorum volumine, in quo sibi mirifice placuit, libere proferrem, nisi Ioannes Picus Mirandulanus in suis aduersus Astrologos disputationibus iampridem ostendisset, complura esse in eo tractatu, quæ damnari merentur. Immo cum ipsemet cap. VI. de libris proprijs tradat, sese eos sibi tantum conscripsisse, haudquaquam magni fecisse videtur. quamquam nec prorsus eos, atque libros de crisibus inutiles puto; quoniam ad Hippocratis, qui omnium primus & accuratisimus in animaduertendis diebus decretorijs fuit, mentem, & doctrinam penetrandam, ob quod fuerunt compositi, magnopere conferunt. De præcognitione ad Postumum librum optarem equidem a Galeno non esse editum, nimirum qui eum nimis ambitiosum, ἀλαζόνα, atq. etiam maledicum absq. vllo pene fructu ostentat: quemadmodum ex aduerso commentarij in Hippocratis Prognostica, Prorrhetica, Aphorismos, aduersus Lycum, & expositiones linguarũ, non minus vtiles, quàm necessarij sunt. Nec me latet, aliquos Galeni gloriæ parum studiosos eò temeritatis deuenisse, vt dixerint, eum in exponendo Hippocrate Grammaticum agere, quos magnopere alucinari, semper ipse putaui: quòd is in eliciendis vetustisimi & grauisimi scriptoris alte reconditis sensibus summum ingenium, magnam eloquentiam, consummatum iudicium, atq. incomparabilem claritatem ostenderit. Vtinam commentaria in libros de aere, aquis, & locis, in secundum Epidemiorum, & alia non desiderarentur. forsan Hippocratica medicina, quæ nunc a multis propter obscuritatem negligitur, vel saltem omittitur, magis illustrata plures nancisceretur sectatores. Quintæ clasis tractatus perinde Medicis futuris sunt necessarij, atq. ignis, & aqua vitæ nostræ, præsertim vero illi, in quibus de simplicibus medicamentis agitur, sine quorum cognitione medendi methodum nequaquam comprehendi posse non semel Galenus scripsit. Et licet sextus, septimus, & octauus toti a Dioscoride sint accepti, atq. in libris de medicamentis localibus, genericis, & de antidotis maior pars in alienis recensendis, examinandisq. consumatur; verumtamen in illis graduum cuiusq. pharmaci a nemine antea nobis traditam explicationem mira quadam certitudine agnoscimus: in his vero, dum aliorum compositiones examinantur, ac de morbis nonnullis breuiter disquiritur, inexhaustus quidam arcanorum thesaurus, necnon veræ, & tutisimæ conficiendorum medicamentorum regulæ singulari diligentia, & nulli alteri concessa fœcunditate offeruntur. De libello theriacæ ad Pisonem inscripto iam quid sentiam, in huiusce editionis quinta classe legitur. In sexta classe

qui Galeni sint germani, tres illos habemus ad sanguinis missionem pertinentes, quorum qui aduersus Erasistratum, atq. Erasistrateos Romanos inscribuntur, pulcherrima praecepta multis conuicijs & inutilibus verbis quasi sepulta continent. At rationem illam per sanguinis missionem curandi vix Momus reprehenderet: quòd si omnia stylo simili, nec admodum profuso, nec stricto Galenus monumentis consignasset, haudquaquam tot Zoili reperirentur, qui modo vnam, modo alteram rem in ipsius scriptis criminarentur. Ad septimam classem venio, quae vt postremum in ordine locum sortita fuit, sic ob arti quod praestat emolumentum caeteras antecedit. Nam vna methodus therapeutica tanti est omnibus artem discere atque facere aggredientibus, vt sine ipsa vix quidquam boni sperari queat. Quare diuina quadam prouidentia contigit, vt ex incendijs, atque alijs infortunijs, quae non pauca optimorum auctorum monumenta nobis abstulerunt, integra euaserit, nempe qua amissa detrimentum medicinae maximum erat accessurum. Siue enim omnium morborum notitiam, siue certam curandi rationem, siue vtilem praesidiorum copiam acquirendi scientiam exigitis, ab vno methodi libro non multo labore comparabitis, quem cum Galenus, iam senior factus, ac iuuenili illo impetu sedato, mature, non festinanter, quemadmodum saepe fecit, in lucem ediderit, par sane fuit, eum consummatam peritiam, atque senilem prudentiam referre: sicuti epistolae ad Glauconem, & de puero epileptico scriptae, propterea quòd eas celeriter ita occasione postulante amicis exarauit, ab omnibus nequaquam penitus probantur. Iam vero commentaria in Hippocratis de victu acutorum, de articulis, de fracturis, de medica officina libros non minus alijs necessaria sunt: quoniã, vt veteres, praesertim vero Hippocrates, in chirurgica medicina omnium quotquot fuerunt, atq. erunt, maxime excelluerunt, vtpote quam a primis annis exercere inchoantes perfecte assequebantur, haud aliter ipsorum de eadem scripta tamquam oracula apud sapientes habentur, quae tamen propter breuitatem priscis familiarem a paucissimis intelligerentur, nisi caliginem pene omnem Galeni declarationes discussissent. Vtinam, quae in libros de vlceribus, & de capitis vulneribus composuit, aliquando humano generi restituantur: proculdubio vita, quae ob antiquorum praeceptorum ignorationem plerumque periclitatur, quotidie plurimis conseruaretur. De remedijs paratu facilibus liber non est quidem spernendus, eo quòd, praeter remediorum copiam, & facilitatem, praecepta quoq. non inutilia ad artem spectantia complectitur. Multa sunt praeterea volumina separatim Galeno adscripta, quorum nonnulla lectu indigna non sunt, alia vero aut ex Arabicis translata, aut ipsi falso attributa. etenim viuente ipso Galeno non defuerunt qui lucri gratia varios sub illius nomine medicinae libros & in Graecia, & Romae in lucem emitterent. id vitium Arabiam quoq. tunc magnopere tentauit, quando Almansores reges ex toto orbe pro locupletanda bibliotheca ad ipsos conuehenda omnium Excellentium auctorum scripta curarunt. De oculis, & de renum affectibus tractationes eiusmodi sunt, vt, tametsi aliqua Galeni dogmatibus repugnantia habeant, nihilominus multis simul bonis abundent. quare medici eas non negligant vehementer hortor. De historia Philosophica meam

sen-

sententiam in hac editione ante illam concessi ponendam. De alijs autem spurijs nihil mihi dicendum duxi, quòd ante singulos libros doctissimorum virorum censuræ habeantur, quorum auctoritati fidem præstans vel legere, vel omittere pro libito vnusquisq. vestrum poterit, modo genuina scripta non postponantur, & quæ in spurijs leguntur, eatenus æstimentur, quatenus alibi vere a Galeno confirmata inueniuntur. De fragmentorum nuper Typographi de medicina bene merendi studio addita parua classe id primum dicam, in librorum possessione idem contingere, atq. in statuarum antiquarum quæstu. Nam, vt, quicumq; earum amore tenentur, fragmenta excellentium sculptorum vndequaq; vestigant, atque inuenta colunt, & magni faciunt, tamquam ex illis tum artificis ingenium cognoscant, tum quandoque integra signa construant: haud aliter scientiarum amatores fragmenta præclarorum auctorum magni facere debent, quòd ex ipsis sæpe multa bona colligantur, simulq. spes conseruetur, interdum fieri posse, vt integra volumina aut recuperentur, aut doctorum hominum industria ad aliquam vtilem formam redigantur. Quis nescit, fragmenta illa de substantia facultatum naturalium, de dogmatibus Hippocratis, commentariorum in Platonis Timæum Galeni facundiam, atque doctrinam referre, necnon pluribus locis intelligendis non mediocrem lucem afferre? Pari pacto fragmentum commentarij in secundum Epidem. Hippocratis nobis ab Augustino Gadaldino medico numquàm satis laudato, déque medicina præclarissime merito communicatum, qualia essent ea abunde declarat, cum ex paucis verbis vix credi posit quanta doctrina hauriatur. Commentarij etiam in librum Hippocratis de alimento nunc primum Ioannis Baptistæ Rasarij viri doctissimi & de re medica optime meriti benignitate excusi, licet maiori ex parte mutilati, quantopere sint omnibus tam Philosophiæ, quàm Medicinæ studiosis collaturi, res ipsa in dies magis docebit. ego sane eos percurrens vix a lacrymis abstinui, dum, eruditionem, grauesq; de re medica speculationes ibidem contentas diligenter considerans, quam, & qualem tam horum, quàm aliorum Galeni monumentorum iacturam ars fecisset nostra, cogitabam. Porro, quæ ex Raze, Raby Moyse, cæterisq. scriptoribus collecta in eadem classe traduntur Galeni fragmenta, licet ex ijs nonnulla barbarorum lingua quodam pacto videantur conspurcata; attamen haudquaquam abiicienda iudico: quemadmodum nemo adamantem, vel smaragdum alioqui pretiosos minus æstimauerit, si plumbo, aut terra colligati sibi offerantur. Habuerunt Arabes multo tempore bibliothecas præclarissimis variorum auctorum scriptis instructissimas, quorum copia viris doctissimis, quibus olim ea natio abundauit, facta, ij post meliores ex ipsis sententias sua lingua in proprias commentationes retulerunt, quæ sententiæ aliena quidem, & incompta lingua, sed integræ in nostram translatæ haud sperni debent, quando præsertim vtilitatem aliquam præbent, ac ex libris nunc desideratis eas esse acceptas constat. Iam intelligitis, Iuuenes studiosissimi, quod sit nostrum de omnibus Galeni nunc extantibus scriptis iudicium. in quibus cum fructu & iucunditate euoluendis tria vos spectare, necesse est: vnum, ne statuatis, Galenum numquam falli, aut deteriora alijs probatis auctoribus interdum non dicere: quod enim ipse de Archigene medico maximo scri-

psit,

psit, atque antea ab Aristotele memoriæ proditum erat, ἀδύνατον εἶναι ἄνθρωπον ὄντα μὴ διαμαρτάνειν ἐν τοῖς πολλοῖς, cur etiam de ipso dici non potest? quare mirari soleo nonnullos, qui, quasi Galenus falli non potuerit, omnia illius dicta pro oraculis citant, nec quidquam verum putant, nisi a Galeno proditum reperiatur. Alterum est, ne deterreamini, quotiescumq. ipsum sibi contraria alicubi scribere animaduertetis. nam, qui varijs temporibus, atque varias ob occasiones tot scripsit, nisi Deus aliquis sit, in aliquibus sibi nonnumquam contrariari necesse est; atq. tunc si quæ sit vera & potior illius sententia explorare libet, prius expensis varijs & antiquis contextibus dogmata eius vobis sunt consideranda, tum quæ minus ijs refragatur, quæq. pluribus in locis legitur, eam pro certiori, & germana habere semper debetis, eo magis, quando aliqua subest contextuum deprauationis suspicio: Exemplum hoc vobis esto, Galenum plerisq. in locis dixisse sine signis plenitudinis alicuius, numquam decere mitti sanguinem. octauo autem methodi cap. iiij. scripsisse, etiamsi nulla adsint plenitudinis signa, quandoq. mittendum esse sanguinem: quæ posterior sententia quòd rarius ab ipso prolata inueniatur, minus Galenica censeri debet, eo maxime, quòd Aetius, qui in caput lxviij. libri quinti omnia verba illius capitis octaui methodi transtulit, loco vocis Galeni ἀπεῖν, habet παρεῖν: cui etiam adstipulantur antiquus interpres, & abbreuiator methodi Constantinus Africanus, apud quos legitur, mittendum esse sanguinem, si adsint signa plenitudinis: quasi in contextu Galeni, quem habuerũt, eadem, quæ hodie apud Aetium, verba legerentur. Tertium est, ad comparandam perfecte artem, methodosq; nobis a Galeno relictas, necnon ad poßidenda eius dogmata necessario requiri, vt non vno sistatur in loco, sed cuncta, vbi de eadem re loquitur, diligenter euoluantur, omnibusq; simul collatis tandem perfectæ sententiæ statuantur. sæpe namque obseruatur, eum in aliqua re tractanda vna in parte quædam omittere, aut dubia facere, quæ alibi & manifestiora, & exactiora tradit. Quod reliquum est de illius elocutione id solum ad memoriam vobis reuocabo, sæpenumero a me sermonem habitum contra eos, qui Græcæ & forsan Latinæ linguæ ignari Galenum difficilem esse auctorem prædicant; quandoquidem, si in nullo scriptore dictionis σαφήνεια ab Aristotele adeo commendata conspicitur, certe in omnibus Galeni commentarijs valde elucescit: vt nemo se Galeni doctrinam percepturum diffidere debeat, modo sedulitas, industria, ac in ijs, quæ nos nouimus, obseruandis perseuerantia sibi non desint: præsertim quando in hac postrema editione a Typographo magnis expensis, & incredibili diligentia curatum est, vt omnia Galeni volumina non solum accuratissime recognita, multis in locis emendata, varijsq. in margine adnotationibus illustrata, verum etiam tractationibus vtilissimis atque pulcherrimis non antea in lucem emissis ditata in gratiam, commodumq. vestrum elegantissime cuderentur. Valete.

IOANNES BAPTISTA MONTANVS PHYSICVS VERONENSIS LVCAE ANTONIO IVNTAE S.

Lacet mirum in modum splēdidissime Luca Antoni consilium tuum, quod occœpisti, omnia Galeni opera rursus excudendi, verumq; illis ordinem statuendi, non antea ab aliquo multorum seculorum homine traditum, qui integræ arti docendæ, vel ediscendæ facillimus, seruandæq; memorię commodissimus iudicetur. Præterquam.n.ꝙ id ab eruditissimo quoq; summe desiderari, flagitariq; video, obstruetur interim os deprauatæ medicorum turbæ, qui calumniandi Galenum non aliunde magis occasionem captant, ꝙ ꝙ in disserendo vastus, immensus, confususq; videatur, nullamq; artem ab eo recte doceri posse, in quo nullus ordo doctrinæ appareat. Instituto.n.ordine, quē deliberas, constabit ilico ne aliud quidem Auicennam ipsum, reliquosq; Arabas omnes concepisse: póteruntq; contumaces, contentiosiq; illi homines tandem respicere, recognoscereq; omnium theorematum ordinem, quotcunq; in medica facultate considerantur, à Galeno, tanꝙ à fonte, emanare. Quod tu tamē à me postea requiris, eum tibi ordinem institui, id ego haud ita facile præstare possum: multa.n.sunt, quæ me ab huiusmodi prouincia deterrēt: nam tantus librorum numerus, tāq; varia materia est, vt singuli recenseri, atq; in certas classes vix redigi queāt: præsertim cum eorum non nulli sint penè (vt ita loquar) ἀσύςατοι, qui, cum ad medicinam parum, aut nihil attineant, sed ad dialecticam potius, aut philosophiam, vel similem quampiam scientiam, certam in hac facultate sedem nullibi admittent: sunt & alij, in quibus ex tota arte quidpiam in vnum veluti compendiū colligitur, vt nulli parti recte accommodari possint, qui totius imaginem referunt. Quòd si me statim illi ordini addixerim, quem ipse Galenus, vel in fine artis paruæ, vel in libello ad id priuatim dicato conscripsit, adhuc longe magis implicabor, cuius implicationis ratio à me inferius declarabitur. Neq; ad tot difficultates parum momenti afferunt peruersi horum temporum mores: vbi.n. maiores nostri aliquid quotidie excogitabant, in mediumq; afferebant, quod artem augeret, ornaret, explicaret, nunc scriptores isti, qui passim, & vbiq; scaturiunt, nihil aliud edunt, ꝙ meras cum viuentium, tum mortuorum calumnias, tanto detrahendi ardore, vt facile deprehendantur, ob id tantum scribendi studio detineri, quo gloriam sibi ex alieno comparent opprobrio. Audis Luca Antoni, quæ me rōnes hactenus suspenderint, ancipitemq; reddiderint. Videris tu tamen totam in me spem huius noui ordinis collocasse, quererisq; magnam hanc prouinciam tuam mea solum cunctatione remorari, te à plurimis eruditis viris iamdudum frustratum esse, qui se id munus præstituros polliciti, ad hunc vsq; diem distulerunt: cogis ergo me in hoc certamen descendere, & obtrectatorum iudicio subijci. Parum profecto grati animi erga virū de me optime meritū fuerim, nimisq; in re magna audenda meticulosus, si qua causa detineri possum, quin amico tam anxie petenti satisfaciam, & publicę vtilitati propterea desim, quia difficile sit adesse: conabor igitur reddere, si non quæ, vel tu exposcis, vel ego desiderauerim, saltem quæcunq; potero, vt simul & ingrati, & timidi nomen effugiam. Quòd si contigerit, vt à dictis meis sumpta occasione eruditus aliquis, vel contradicendi studio, vel veritatis amore accensus, alium ipse meliorem ordinem tradat, erit is mihi saltem laboris mei fructus nō iniucundus, vbi cognouero me auctore studia inquirendi excitata, verumq; tandem ordinem disputando compertum esse. Quoniam igitur in re non oībus exposita, & q̄ in se multas habet difficultates, iudiciorum diuersitatem non defuturam intelligo, ac ꝓpterea plurimos contra me exorituros, qui seriem aliter disponendā opinentur, placuit prius, ꝙ librorum ordinem in censum certasq; classes redigerem, ex ipsiusmet Galeni medullis, placitisq; priuatis viā, rōnemq; explicare, qua is ordo à me institutus niteretur. Hinc igitur sumpto initio dicimus, Artem, vel nouam constitui, vel constitutam doceri: constituitur resolutione, quæ fit à notione finis: constituta docetur, vel componendo, q̄ per resolutionem inuenta sunt, vel proposita definitione ꝑ multiplicem eius sectionem, ꝓgrediendo. Docet quidem, & qui constituit: cur.n.non doceat, qui, quomodo ars inueniatur, ostendit: altior tamen est ille doctrinæ modus, quiq; à felici aliquo ingenio, & ab ineunte ætate in disciplinis exercitato legitime intelligatur: propterea omnes antiqui philosophi, ac medici, Aristotelesq; ꝑcipue, qui præ cæteris in docendo, ordinem maxime affectasse vr̄, ab eo docendi gn̄e abstinuere. Galenus aūt, cum ad suam vsq; ætatē medicinæ artem incertam, maleq; sibi constantem conspicaretur, facturū se operæpretium iudicauit, si à notione finis singula quæq; vsq; ad elementa resoluendo, artis inuentionem certissime demonstraret: atq; ita totam quidē artem in libro de constitutione medicinæ breuissime inuentam tradidit: eius verò partes, tum q̄ ad seruandam sanitatem, tum q̄ ad morbos tollendos attinent, in libris περὶ ὑγιεινῶν, & in Therapeutica methodo explicuit. Neq; tamen à me intelligi velim Platonem, Aristotelem, & reliquos antiquos in aliquo problemate declarando resolutoriū ordinem minime recepisse: tantū affir

mo

mo'neminem eorum totam quampiam disciplinam docendam proposuisse, vt a notione finis per resolutionem, pcederent, immò contra à principijs exordiendo, ad vltima, q̄ primo conceperat, doctrinæ terminum statuunt: q quidem ordo quantū dignitate à resolutorio derelinquitur, tanto docendi copia, & facilitate reliquis præstat: quemadmodum diffinitiuus ijs, q̄ discūtur, tenaci memoria firmandis omnium commodissimus est. Cum verò Galenus totam artem alibi diffinitiuo ordine, alibi resolutorio tradiderit, sitq; in vtroq; loco speculatio potius Isagogica, q̄ exactæ disciplinæ, videbatur tanto medico dignum, vt alicubi hanc ipsam artem integram, membratimq; distinctam, ac demōstratā nobis relinqueret: quod cum nullibi seorsum fecerit (omnes enim libros suos, sicut ipse testatur, vel amicorum, vel sui ipsius memoriæ exercitationisq; gratia cōscripsit, nihil vltra in singulis quærens, nisi vt causæ satisfaceret, qua ad scribendum compellebatur) decreuit, qđ priuatim in aliquo non tradiderat, id ex omnibus simul cōficere: ac propterea de ordine librorum suorum compendiolum edidit, & in fine paruæ artis ostendit, qua serie eosdē libros legi oporteret: vbi manifestissime apparet compositiuum ordinem cogitasse, tanq̄ ad exquisitam disciplinā tradendam omnium commodissimum. Atq; hac ego occasione Auicenam commotum crediderim, virum inter Arabas oēs acerrimi ingenij, vt omnia Galeni in medica arte monumenta sparsim in varijs libris disseminata, in vnum veluti corpus redigeret, eodemq; compositiuo ordine opus illud suum canonum appellatum, quinq; magnis libris distinctum compilaret: cui si vltimam manum imposuisset (neq; n. imposuit morte præuentus) fœlicioriq; lingua pro rei dignitate elocutus esset, haberemus fortasse, quem non Galeni tantū interpretē, sed exornatorem quoq; vocitaremus. Verū, dum ille multa hinc inde dispersa in certas, propriasq; sedes colligit, & seriatim disponit, ordini tantū intentus, diligentiori rerū consideratione tantisper omissa, donec iā disposita recenseret, non potuit q̄dam ēt simul parum idonea non congerere, & ordinem in non nullis confundere: cui propterea non debemus, sicuti passim fieri video, tanta iracundia succensere: quin potius, vbi peccauerit, benigne emendandus est, in reliquis summa laude celebrādus: nam ei proculdubio in hac facultate plus vita debet, q̄ alij nemini, qui post Galenum profecerit. Vtrū verò & ipse Auicenna compositiuum ordinem, illum inquam, q̄ à resolutorio proficiscitur, exquisite seruauerit, an inceperit quidem, in non paucis verò declinauerit, non est hic discutiendi locus. Illius potius rō reddēda est, quod à multis animaduertendum augurор, cur ego eundē omnino ordinem non seruauerim, quē Galenus ipse tradiderit: absurdum. n. videtur aliter alicuius libros disponere, q̄ ipse disponendos statuerit. Nouerint igitur, quibus id curæ est, me istud quoq; quam maxime quæsiuisse, totisq; viribus enixum esse, vt minime à Galeni ordine discederem, illudq; fidelissime effectum, vbicunq; apte fieri potuit: verū multis in locis ambiguitas non leuis suboriebatur, cū Galenus sibi ipsi dissidere videret; aliter alibi non nullos libros disponēti, vt facile patet ijs, qui libellū de ordine librorū suorum plegerint, & quod in calce paruæ artis adijcitur: præterea talis non nunq̄ occurrit ordo, q videatur Galenico ordini, & consilio contradicere: vt quandoq; suspicari coactus fuerim, vel illos codices per quā mendosos haberi, vel Galeno tanq̄ catalogum describēti magis cordi fuisse librorum suorum numerū recensere, & veluti in actus referre, q̄ via, rationeq; tam sibi recte intellecta, seriem contexere, qua libros suos legi oporteret: est etiam vitio, negligentiaq; temporum liber ille adeo mutilatus, vt nec, si maxime velis, Galeni ordinem assequi possis. His ego rōnibus persuasus cæteris cōsilijs illud præstare iudicaui, si me ad Galeni ipsius methodum tanq̄ certiorem, stabilioremq; verterem, quam præcipue in libro de constitutione artis ostendit, in cuius fundamētis nixus tutissime ædificarem: & ad eam regulam singula quæq; metirer, ita rē à principio auspicatus. Qui medicinæ artem via, & rōne sint inuenturi, id primo profecto intelligent, vt cōsilio suo corpus humanum quam maxime sanū conseruent: vbi verò sanitas euentu aliquo, vel adhuc in recessu sit, vel iam exacte recesserit, eodem consilio prouideāt, vt, & quod futurum incommodi est, omni id conatu arceāt: factum verò, amoliātur, & corrigāt: constat aūt nihil horum consulto fieri posse, nisi noscamus, & quibus rebus sanitas, dum integra est, cōseruari debeat: &, dum abit, abiuerit'ue, reuocetur, aut reparetur. At fieri omnino nequit, vt res, quę id facere possint, vel inueniamus, vel inuentas congrue metiamur, nisi corporis humani naturam exactissime cognouerimus: tunc aūt exactissime cognoscemus, cum, ex quibus, & quo'nam pacto constetur, quot, quales'ue habeat partes, facultates, functionesq; distincte didicerimus. Porrò, cum sciamus corpus humanū à qualitatibus primis alterari, generari, & corrumpi, idem quoq; scimus ex primis elementis omnium generabilium substantiarum cōibus confectum esse. Ergo artem medicinæ componendo ab his primis, sicut & prima sunt, auspicari oportet. Primo igitur propositus nobis liber est De elementis: quæ vbi per qualitatum alterationem commista fuerint, statim inde pro certis alterationū gradibus certæ emergunt temperaturæ: congrue igitur subsequētur libri De temperaturis. Quoniam verò peractis hominum tēperamentis proximi sunt humores (illa. n. confestim, vel sanguinis, vel alterius bilis, vel pituitæ dn̄ium, vel æqualitas oīum subsequitur) proinde commode libros substituims, qui de humoribus potissime pertractant: nullos aūt tales ex ijs, quæ Galeni extant, deprehendimus præter cōmentarios in Hippocratem De natura humana, & libellū q inscribitur De melancholia: quis. n. in libro De natura humana videatur propositū de elementis agere, nihil tn̄ ibi magis, q̄ humores, consi-

considerant,quos Hippocratis corporis humani,pxima elementa esse voluit. Cũ verò in hoc libro tres parui libelli ẽt ante Galeni ætatem complicari,conscribiq; cõsueuerint, primus De natura humana:secundus sine titulo quidem,sed qui ad therapeuticen attineat:tertius De victu sanorũ:sintq; ij libelli subiecto longe dissimiles,quos neq; autor,vt Galenus ipse testatur,neq; posteriorum iudicium,sed auaritia coniunxit,alioqui longo interuallo separandos:Ego malui rei naturam,q̃ puersam consuetudinem,imitari,ne à me propositus ordo cõfunderetur. Primum igitur librum De natura humana in hac sede statuendum iudicauimus: reliquos duos suo quemq; loco inferius disponemus. Commistis elementis,peractis temperaturis,& humorum æqualitate,vel excessu,statim emergunt temperamentorum gradus,structuræ modus,bona,vel mala habitudo: substituant̃ igit̃ libelli,De optima corporis structura,De bona habitudine:& ita didicerimus,ex quibus primo,& quo'nam pacto corpus humanũ cõflatum sit,quod primo nobis fuerat propositum. Qm̃ verò idẽ corpus partes habet,quot,quales'ue sint illæ,pquiri oportet. At q̃dam carũ similares sunt, vt ossa, nerui,venæ,quædam instr̃ales,vt pes,manus,caput:instrumentales aũt,cum ex similaribus constẽt cognosci nequeunt,nisi similares præcognoscantur,ergo similarium partium cõsideratio (nam & minus compositæ sunt) seriatim substituetur. Primus itaq; liber erit De ossibus ad introducendos, secundus De neruorum sectione,tertius De venarum,arteriarumq; dissectione:cui materiæ,ppinquitate subnectetur quæstio contra Erasistratum,An sanguis in arterijs contineatur:deinde à similaribus ad dissimilaria quoq; accedendo,pxime sequetur liber De aggressibus anatomicis:cui suggeretur De vteri sectione libellus,& alius De instrumento odoratus. Omnium itaq; membrorum substantia,& situ consideratis superest,vt vsus quoq; declaretur:deinde singulorum actiones, quæ ad illum vsum dirigunt̃:quibus facultates necessario copulantur. Ergo tria hæc ita disponentur,vt primo De vsu partium,secundo De facultatibus animæ,tertio De functionibus ptractetur:atq; ita libri seriatim procedent,De vsu partium libri xvij,De vsu respirationis: cui continuitate materiæ subnectetur,De causis respirationis,De vsu pulsuum,De substantia facultatum aĩæ,De Dogmatibus Hippocratis,& Platonis,De facultatibus naturalibus,De motibus musculorũ,De motu thoracis,& pulmonis:quibus vltimo addetur,Quòd animi mores corporis structurã sequant̃. Quãuis aũt speculatio De semine,& De fœtuum formatione,tanq̃ de simplicibus, p̃cedere debuisset, nihilo minus vr̃ hic ordo docendi commodior,si cognita prius membrorum natura, quæ ad generandum,excernendumq; semen sunt necessaria,& quæ fœtum suscipere,formareq; possint, deinde ad seminis fœtuumq; tractatum progrederemur:substituentur igitur libri De semine, De fœtuum formatione,An oẽs animalis partes fiant simul, An animal sit in vtero. Cæterùm corporis humani natura exquisite cognita,reliquum nobis est,qui medicinæ artem constituimus,viam, rõnemq; indagare,qua idem in sanitate seruemus:at hoc ipsum integre expletur in sex libris,qui,De tuenda sanitate inscribuntur. Quia tñ ibi corpora alterari docentur ob varias aeris qualitates,cibum & potum,somnum & vigilias,inanitionem & repletionem,motum & quietem,& ob animi affectus:atq; de motu quidem & quiete,somno & vigilia,inanitione & repletione in eodem libro satis copiose explicatur:de aere aũt,cibo & potu,& animi affectibus exẽpli potius gratia,q̃ ex,ppo sito agitur: ideo ne ad conseruandæ sanitatis artẽ,materiæ,qua id efficitur,rudes accedamus, in hoc quoq; genere ita aciem instruximus,vt præcederet liber Hippo. De locis,aere,& aqua,quem Galenus De habitationibus,aquis,temporibus,& regionibus inscribi maluit: sperauiq; hactenus me tibi super eo diuina Galeni commentaria traditurum, sed ab amico id pollicente frustratus sum: deinde reliqui De alimentis,De cibis boni,& mali succi,Commentaria in librum Polybi de victu sanorum,De ptisana,De attenuãte victu,De exercitio paruæ pilæ,De vitijs animi, & eorum remedijs,De consuetudine liber ambiguus. Quibus tanq̃ sacris initiati tandem ad diuinam illam tuendæ sanitatis Methodum accedemus:cui subnectemus quæstionem,Ars tuendæ sanitatis ad medicum ne attineat,an ad gymnasticum:quibus oĩbus recte perspectis compotes erimus non tuendæ tm̃ sanitatis,sed ẽt præseruandæ,si qñ forte labi incipiat. Postremum erat,vt formulã inueniremus, qua sanitatem iam deperditam reuocare possemus. Est aũt deperdita sanitas cũ corporis functiones vitio aliquo intrinseco impediuntur:is affectus ægritudo appellatur:functionis læsio,symptoma vel accidens. Vtrunq; q̃ fieri potest exactissime est pernoscendum,si modo rectam medicationem intendimus:pernoscemus,si causas eorum oẽs didicerimus. Cum verò cognitio nostra à sensibus oriatur,non possumus nisi signis quibusdam apparentibus ad illas causas penetrare: signa aũt cum indicare rẽ possint,vel p̃teritam,vel pñtem,vel futurã:quæ pñtem,& futuram indicant, medici maxime inquirunt,illaq; diagnostica,hæc prognostica græce appellant. At q̃ plurimis antiquorum ægritudines penè innumerabiles visæ sunt,& propterea memoratu difficillimæ, Galenus rei substantiam subtilissime diuidendo,numerum non omnium tm̃ ægritudinum, sed symptomatũ quoq; sub certam methodum, & rõnis regulam duxit, qua vel mediocre ingeniũ discurrendo facile intelligeret,neq; plura esse posse,neq; pauciora:hic igitur. Sex illos diuinos libros,tanq̃ antesignanos,seriatim ponendos censui,quorum primi de differentijs,& causis morborum agũt, postremi symptomatum simili modo differentias,& causas ostendunt: q̃uis.n.in curationibus per signa ad ægritudinum notitiam perducamur,& hoc itinere signa morbis præcedant,ordo tamen doctrinæ postu-

næ postulat, vt prius morborum numerum, substantiamq; noscamus: deinde ad signa differentias eorum, motionesq; declarantia progrediamur. Subnectentur deinde libri De differentijs febriũ, De inæquali tẽperatura, De tabe, De comate, De tremore, cõuulsione, saltu, & rigore, De difficultate anhelitus, De plenitudine, De tumoribus præter naturam, De tẽporibus, quæ in morbo sunt, De totius morbi temporibus, De typo, Aduersus eos, qui de typo scripserunt, vel de periodis, De causis procatarcticis, De causis coniunctis, si haberi potest, hactenus. n. desideratur. His ego Commentaria in primum, tertium, & sextum librum epidemiarum subnectenda iudicaui, maxima. n. eius commentationis pars dimissa curatione circa ægritudinum, symptomatumq; historias, & causas occupatur. Sequitur ex ordine paulo ante proposito consideratio de signis, quorum inueniendorum methodus pulcherrima traditur in sex libris De locis affectis: iure igitur ꝓxime subnectentur: deinde seriatim quæcunq; ad signa, tam diagnostica, ꝙ prognostica attinere videntur: vtraq; n. in singulis voluminibus ita permista sunt, vt haud facile separari queant: sequentur igitur primo liber De pulsibus ad introducendos: deinde libri, De pulsuum differentijs, De dignotione, De causis, De prænotione: singulæq; harum speculationum quatuor priuatis libris explicantur, vnde sedecim omnes efficiuntur: deinde liber De vrinis, qui licet Galeni non sit, haud importune tamen sub hoc ordine statuitur: postea libri De crisi: quibus materiæ cõgruitate, alij de diebus criticis supponentur: tum Commentaria in libros Hippocratis De prędictione, & Alia in libros eiusdem De prænotione: vltimo libelli duo, alter De præuisione, quæ fit in somnis, alter De prænotione inscriptus. Superest postrema, quæ in arte medica pars maxima habetur, facultas, inquam, curandarum ægritudinum. Vtitur hæc tribus potissimum instrumentis, Diæta, pharmacia, Chirurgia. Modi oẽs, quibus recte ijs tribus vtamur instrumentis, in Therapeuticis libris doctissime, diffusissimeq; explicantur. Trium igitur instrorum notitia nobis prius comparanda est, anteꝗ ad vtẽdi modum accedamus. Ac De diæta quidem (dico quo ad eius materiam) copiosissime disputatum est in his omnibus libris, qui ad tuendam sanitatem attinent: vsus verò eiusdem morbis accommodatus in Therapeuticis explicabitur. Spectant ẽt ad Therapeuticos libros Commentaria in Hippocratis de diæta in morbis acutis, cum ibi vtendi methodus, & curationes tradantur. Circa pharmaciã occurrunt primo libri xj. aurei De simplici medicina: quorũ quinq; priores non nulli hinc separandos putarunt, & libris de Temperaturis proxime subnectendos: ego tñ nolui corpus ita ab ipso autore compositum membratim discerpere, cum ꝑsertim, quæ ibi considerantur, huic loco nõ teme re accommodari possint. His rite supponetur libellus De facultate purgantium medicinarũ. Postea reliqua volumina, in quibus cõposita ex simplicibus medicamenta explicantur, seriatim substituentur, De theriaca ad Pisonem, De theriaca ad Pamphilianum, De antidotis: quibus satius est duos magnos libros subnectere, alterum De compositione medicinarum ſm loca, alterum De cõpositione medicinarum ſm genera: licet. n. in vtroq; multa tradantur, quæ ad Therapeuticam spectare videantur: potissima tñ eorum pars in recensendis, æstimandisq; compositis medicamentis occupatur. Circa chirurgiam nihil extat aliud præter libellum De hirudinibus, reuulsione, & cucurbitulis, & tres De venæ sectione libri, primus contra Erasistratum, secundus contra Erasistrateos Romæ degentes, tertius qui inscribitur Methodus De venæ sectione, qui posset etiam inter therapeuticos numerari: nam, quæ in chirurgia ad curandi artem, & therapeuticam methodũ attinent, inferius locabuntur. His omnibus recte cognitis vnum iam ad integram totius artis peritiam supererat: vbi. n. corporis humani naturam exacte nouerimus, quibusq; rebus seruatur, aut lædit, curq;, & quot modis in contrariam sanitati dispositionem labatur, quibusq; notis singula quæq; nocumenta, non præsentia tñ, sed futura quoq; deprehenduntur, quæ deniq;, qualiaq; sint instra, quibus sanitatem, vel seruare, vel reparare possimus, profecto id vnum reliquum erit, vt viam, rationemq; inueniamus, qua paratis instrumentis, vbi opus fuerit, prudentissime, & commodissime vtamur: eam autem Galenus in quatuordecim libris Methodi therapeuticæ, non tantùm copiosissime explicuit, sed etiam primus excogitauit: vt prorsus sit admirãdum eundem hominẽ simul, & artem inuenisse, & absolutissimam reliquisse. Methodum hanc magnam parua sequetur ad Glauconem inscripta, in qua per compendia traduntur, quæcunq; in maiori sunt demonstrata: postea libellus inscriptus Quos, & qñ purgare oporteat, deinde Commentaria in libros Hippoc. de rõne victus in morbis acutis, quibus subnectemus duos De remedijs facile parãdis tractatus: quorum alter sine inscriptione, & principio, cũ ad Galeni doctrinam, phrasimq; loquendi proximè accedat, pro legitimo recipi põt: alter, qui ad Solonem inscribitur, me iudice spurius est: cum in eo tñ ꝗplurima lectione digna obseruent, non reijciendum putaui: his subiungitur Consiliũ pro puero epileptico, & alius libellus De incãtatione, & amuletis. Sunt alij duo libri apud Græcos, q Galeno adscribunt, alter De oculis, alter De renum affectibus: in quorũ vtroq; non ea tñ, quę ad curationẽ attinent: sed ẽt quæcunque considerari in sua cuiusq; materia solent, diffuse explicant: horum ego neutrum Galeni esse puto: &, ꝗuis librũ De curatione oculorũ à se scriptum quartodecimo therapeuticæ methodi Galenus affirmet, non is tñ ordo doctrinæ, aut ea dicendi phrasis in hoc ipso, qui extat, agnoscit, vt ꝑpterea sit'ne Galeni, aliqua mihi suspicio suboriatur: vtrosq; tñ reliquis proxime positis subnectendos iudicaui, cũ inde nihilo peior doctrina futura sit. His subiungi põt tertius liber

Liber de Vrinis est Galeni.

liber De natura humana, cuius supra mētionē fecimus. Supersunt tres alij tractatus therapeutici ad chirurgicam partē attinentes, quorum Vnus κατ᾿ ἰητρεῖον inscriptus pro introducendis est, vt Galenus affirmat, Secundus de fracturis, Tertius de articulis: omnes cū copiosissimis vtilissimisq; Galeni commentationibus. Atq; hic iam librorum omnium Galeni, qui hoc æuo in medica arte extant, præter Isagogicos finis statuendus esset, nisi Aphorismi superessent: qui cum non nullis placere videam, vt potius inter Isagogicos connumerentur, quòd illi rudia tyronum ingenia suis breuissime collectis sententiis præparare, & tanquam dedolare possint: ego contra opinor Tyronum animos, tam concisis, tam alte petitis, tamq; intellectu difficilibus monumentis, vel frustrari, vel desperare, vel confundi. Frustrantur, qui profatorum causas ignorantes, dictata, tanq̄ picæ, ediscunt: desperāt, qui in causis indagandis, ob tyrocinium deficiunt: confunduntur, qui pertinaciter scrutantur, quod ob ruditatem assequi nequeunt: vix enim aliquem inueniri posse arbitror, tam diuini ingenij tamq; altę indolis adolescentem, qui adhuc in primo medicæ artis limine constitutus assequatur ea, quæ in intimis penetralibus longa demonstratione conclusa sunt. Licetq; Galenus in commento causas earum sententiarum plerunq; assignet, id tamen concise admodum facit, semperq; ad alios libros lectorem mittit, vbi priuatim res, de qua ambigitur, demonstratur: vt necesse sit eos libros prælegisse, qui Hippocratis, Galeniq; mentem recte assequi voluerit. At, qui prius præmisso ordine libros Galeni perlegerit, omnia deinceps in Aphorismis tradita facile intelliget, & intellecta facillime edisceet, summaq; voluptate, quæ alibi immenso labore didicerit, vno intuitu memoria recolet, & tanquam abeuntia reuocabit. Ergo aphorismi postrema acie, tanquàm triarij milites locabūtur. Quibus vltimo loco addetur disputatio contra Lycū, Quòd nihil delinquitur ab Hippocrate in Aphorismo, cuius initium, Qui crescunt. Sunt verò, & alij quidā libri partim ex Arabia, partim ex Græcia delati non Spurij tantum, sed etiam magna ex parte superuacui: quoniam in eis vel nihil tractatur, quod ad artem medicam spectet: vel, si tractatur, totum illud à legitimis libris decerptum est, vt ibi frustra repetatur, quod alibi copiose explicatum meminimus: ne tamen & illos (varij enim gustus hoīnum sunt) omissos aliqui conquerantur, voluimus eos omnes separatim in vnū corpus colligere, vt scirent, qui id curæ haberent, & facile inuenire, quod quærerent, & inuentum simul cognoscere non esse inter Galeni monimenta connumerandū. Eo igitur ordine, qui inde haberi potest, ita statuentur, De historia philosophorum, Mathematica, De partibus artis medicinę, De dynamidiis (credo περὶ τῶν δυνάμεων inscribi oportere) De spermate liber vnus, De natura, & ordine cuiusq; corporis, Anatomia parua, De compagine membrorum, De voce, & anhelitu, De iuuamentis membrorum, De motibus liquidis, De dissolutione continua, De bonitate aquæ, De vinis, De simplicibus medicinis ad Paternianum, De viribus Centaureæ, De catharticis, De mulierum morbis, Liber secretorum, De experimentis, Curatio melancholiæ Aetij ex Rufo, De curatione Ictericiæ, De curatione lapidis. Neque hic ego necessariò puto rationem reddendam esse, cur statim in principio totius operis Isagogicos libros extra ordinem Methodi collocauerim, haud enim ab re fit, vt in magna arte præcedant quædam, veluti præludia, &, vt Græci loquuntur, progymnasmata, in quibus primo Tyrones exerceantur, ne, si ad altiora documenta omnino rudes accesserint, ingenij calor elidatur, ac, tanquàm nimio alimento, suffocentur. Eos tamen Isagogicos tantum libros reliquis omnibus pręposuimus, qui ad totā artem introducunt: sicut, qui ad solā partā attinent, primos in ea parte statuimus: veluti in anatomicis libellis, de ossibus, de neruis, arteriarumq; sectione prima sede locauimus: in materia de pulsibus introductorium prætulimus, cuius commentationes in tertio de causis pulsuum explicantur. Cum enim introductorij libri (vt Galenus affirmat) adolescentibus propterea scribantur, vt dimissa altiori speculatione tantisper empirice exerceantur, donec exercitatis dubitationes suboriantur, atque inde ad causas indagandas excitentur, præstabat, opinor, medicis futuris Isagogica, quæ ad totam artem spectant, proponenda, qualis maxime Ars parua est: vbi verò iam ad partes artis difficiliores accessissent, in iis quoq; partibus Isagogica præferre, in quibus simili modo exerceri possint: docetq; id maxime Galenus in Anatomicis, vbi prius adolescentes in ossium sectione exercendos admonet, deinde ad secretiora eius partis penetralia proficisci. Illud quoque aduertendum, me inter Isagogica quædam connumerasse, quæ nihil quidem ad artem spectant, sunt tamen scitu non inutilia: cum alioqui commodiorem locum non haberem, vbi illa inculcarem, quæ nullo pacto præteriri debebant. Sunt præterea, quæ Galeni quidem non esse scimus, sicut liber est, qui Introductio ad medicinam inscribitur: ea tamen rei commoditate persuasi, minime reiicienda iudicauimus. Ante igitur libros omnes seriatim locatos Introductorij hoc modo extra aciem disponentur, Oratio suasoria ad bonas artes, quæ non ad Galenum nostrum Niconis architecti, sed ad alium Menodoti filium refertur: Quòd idem sit optimus medicus, & philosophus, De sophismatibus in dictione contingentibus, Quòd qualitates sint incorporeæ, De libris propriis, De ordine librorum suorum, De sectis, De optima secta, De optima doctrina, Subfiguratio empirica, De constitutione artis medendi, Medicæ diffinitiones, Introductorius medicorum, Quomodo morbum simulantes sint deprehendendi, Ars parua. Atque ita, quæcunque nostra ætate Galeni, vel legitima, vel attributa reperiuntur, hoc ordine legenda arbitramur.

Gal.

GALENI VITA
NVNC RECOGNITA ET ALIQVOT ADNOTATIONIBVS AVCTA.

IN qua copiose describuntur, nomen, patria, seculum; parentes, institutio prima, & in ea praeceptores: deinde artis medicae studium, praeceptores in eadem, & circa demonstrationem, ac veritatem diligentia: tum familiares eius, & peregrinationes explicātur: postea historiae aliquot praesagiorum eius, & curationum recitantur: dein eius valetudo morbi, & mors, deinde mores, virtutes, & pietas commemorantur. Postremò omnigenae doctrinae eius praestantia, artis medicae per ipsum illustratio, eiusq; libratio in vniuersum, stylus, & tractatio, & ad alius diuersas scientias ex eorū lectione vtilitas, quae redundet, vberrimè exponitur: & cum gloriae eius praedicatione epilogus infertur. Non solum autem Galeni vitam, & lauaes prima haec Προλεγομένων nostrorum pars continet: sed plurima in vniuersum tum ad totius medicae artis laudes, & rationem, tum etiam philosophiae pertinentia: & absoluti futuri medici exemplar, atq; ideam.

Proœmium.

DE Vita, & doctrina Galeni, praeclari aliquot viri nostro seculo scripserunt, vt Hieronymus Gemuseus medicus, & philosophus summus, acerrimo vir ingenio, philosophiae olim in illustri Academia Basiliensi professor: Iulius Alexandrinus medicus Cęsareus, & Andreas Lacuna: quorum omnium doctissima scripta hac de re perlegi, ita vt singulis ea, quae ad ipsum praecipuè Galenum pertinere iudicabam, decerpserim: in primis verò, & plurima, ex Gemusaei in primā Galeni operum Basileae ex Frobeniana officina editionem praefatione: in qua Galeni vitā, atq; doctrinam copiosissimè, disertissimeq; descripsit. Non difficile quidem mihi fuisset, ex diuersis apud Galenū locis, quae ad hanc rē pertinebant describere, sed malui (quod & facilius fuit) doctissimorū ante me hominum scriptis vti, cum ingenua confessione: ordine pro meo arbitrio mutato, & additis vbiq; multis, quae illi omiserant, vel ex Galeni libris, vel aliunde: multis etiam omissis, quae rhetorico artificio magis ad decantandas Galeni laudes: quàm simplicius, solidiusq; ad vitam eius, doctrinamq; describendam, prolata videbantur. Nec puduit me multa verè, commodè, eruditè ab aliis dicta, vel iisdem verbis repetere: vt neq; ipsos pleraq; partim ex Galeni, partim aliis veterum libris mutuari. Sed ex altera quoq; eiusdem Gemusaei in Graecam Galeni operum editionem Basileae publicatam, parcè quaedam decerpsi, & breuissimis sententiis inclusi, quae ipse copiosius de eius doctrina persequitur.

Medicinae origo, & progressus ad Galenū vsque.

Medicinae origo prima, quae fuerit, & eius incrementa vsque ad Hippocratem: & ab Hippocrate rursus ad Galenum quae eius facies, copiose persequitur Gemusaeus, in praefatione Latinorum Galeni operum. Ex quo mutuatus videtur Lacuna in Epitomes suae Galeni operum praefatione, breuius eadem complexus, his ferè verbis: Artis medicae inuentionem Graeci ferè vniuersi, in deos ipsos, atque illorum amicos referunt. Tradunt quippe Aesculapium ab Apolline patre institutum, filios suos posteà medicinam docuisse: atque in hunc modum artem ipsam cœptam diuinis auspiciis, successione quadam haereditaria, à parentibus propagatam semper in liberos, ad Hippocratem vsque (qui & ipse ab Aesculapio oriundus fuit) peruenisse. Cautum siquidem erat in illa Asclepiadarum familia, ne quis artem, & industriam medendi, possessionem planè diuinam, à Deoq; solis ipsis concessam, cuiquam communem faceret, qui ab eodem non esset genere exortus, id quod fuisse in causa videtur, vt peritos artis illius τῶν ἰατρῶν παῖδας, hoc est, filios medicorum Graeci semper vocarint. Hippocrates verò omnium primus dispersam prius artem (vt artis potius partes, & principia, opera'que) collegit, & vniuersalia praecepta rationali methodo condidit: nobis'que volumina octoginta reliquit, quae incomparabilem doctrinam eius, vitae'que innocentiam testantur. Eum postea secuti sunt Diocles Carystius, Praxagoras, Chrysippus sophista, Erasistratus'que ex filia Aristotelis genitus, qui antistites Rationalis sectae extiterunt. Nam sub Philino Coo, eodem ferè tempore, factio Empiricorum est orta: cuius fautores fuerunt Serapion Alexandrinus, Apollonius Antiochenus, & Menodotus, Qui sanè dissidebant à Rationalibus: quòd illi quidem ratione simul, & experientia vterentur ad inuestiganda praesidia morbis ipsis congruentia: hi autem solo vsu contenti essent eorum quae aliàs aliquoties obseruauerant. Ab vtrisque recesserunt ex aequo Methodici nuncupati, causarum abditarum indaginem (quas Logici summo studio explorabant) respuentes: nec tribuentes quicquam experimentis particularibus, quibus nitebantur Empirici. Reducebant autem hi, vt omnes particulares affectus ad generales duos, nempe astrictum, & laxum: sic vniuersas curationes ipsorum, ad duas similiter, astrictionem videlicet eorum, quae laxa essent, & relaxationem illorum quae astricta. Auspicia huic sectae dedit Themison Laodiceus: absoluit autem eam Thessalus ille

Trallianus,

Trallianus, qui pollicebatur se edocturum artem ipsam accuratissimè vel sex mensibus tantum. Post quos omnes tandem Galenus secutus, medicinam in tot sectas diuulsam, laceramq; , suæ integritati, atq; nitori restituit: explodens quidem omnia peruersa dogmata, quæ grassabantur suo tempore, reuocans aũt Hippocraticam rationem medendi, quæ iam plus q̃ sexcentos annos sepulta, & neglecta fuerat. Sed nunc cæteris omissis, de solo deinceps Galeno dicamus, idq; copiosius, accuratiusq;, vt simul perfectum, viuum, & absolutum medici exemplar, atq; idea in ipso elucescat.

Galeni nomẽ.

Γαληνὸς oxytonum, vocabulum est adiectiuum, tranquillum, placidum, & serenum significans: quæ quidem vocabula Latini etiam hominum quorundam propria fecerunt, parentibus nimirũ talem animi statũ suis liberis ominantibus. Et proculdubio Galeni etiã nostri pater, vir eruditus, filio suo, quẽ in optimis quibusq; disciplinis, quibus animi maximè tranquillantur, omnesq; eorum perturbationes serenantur, instituendum proposuerat, nõ temerè hoc nomen imposuit. Est autem Γαλήνη propriè illa tranquillitas, qua mare placidum, ventis, ac fluctibus minimè obnoxium, planè quiescit, hanc grammatici deducunt παρὰ τὸ γάλα, vnde & λευκὴν Γαλήνην Homerum dixisse putant. Forsitã autem Γαληνὸς cum adiectiuè accipitur tantùm vltimam acuit, cum verò nomen proprium est, primam: sicuti etiam βοηθὸς, ἀγητὸς, ἀδελφὸς, item γλαυκὸς, χρηστὸς, ἀργὸς, appellatiua quidem, oxytona sunt: propria verò facta retrahunt accentum, vt in Cyrilli libello de iis, quæ accentu differunt, apparet. Sed hæc Grammaticis relinquamus: quorum tamen obseruationes, ac leges sæpe ab authoribus nõ obseruantur. nos quidem in excusis hactenus codicibus nullis Γάληνος proparoxytonum reperimus: quanuis ita scribendum ex aliorum propriorum analogia videatur. [a] Claudij prænomen vt ex Romanorum cõsuetudine ei adscitum apparet (solebant enim Romani omnes liberi duntaxat, honoris causa nominibus præmittere prænomina) ita nusquam ab eo vsurpatum puto, tanquam ambitiosius fortè, & non vsitatum Græcis, aliisq; populis.

Patria.

[b] Pergami natum esse Galenum (quanuis id nescio qui negarunt, quos Andreas Lacuna notat) cum ex variis historicis, (& Ioannes Tzetze, qui hanc vrbem propè Troiam esse scribit) tum innumeris ipsius Galeni testimoniis constat: apertissimè quidem, libro primo De compositione medicamentorum secundum genera, Pergamum sibi patriã esse testatur, his verbis: Hoc medicamentum non ex eorum numero est, quæ à me primùm composita sunt: sed iam annis multis ante, à rege nostro, Pergamensibus imperante, Attalo, viro omnigenorum medicaminum studioso, &c. Similiter libro secundo De pharmacorum compositione secundum partes, sic ait: Nam & frigidorum fontium, & niuis, multa Romæ est vbertas, quemadmodum apud nos in Pergamo. Et rursus eodem libro: Atque ad hanc rem nostrum Pergamenum atramentum scriptorium præcellit, &c. Fuit autem Pergamus, vel Pergamum, Asię ciuitas nobilissima, ingeniorumq; optimorum altrix: quæ diu quidem sub regibus Attalicæ familiæ florescens, postea Romanorum legibus paruit. Quare Galenus meritò ab illa oriundum se gloriatur: & quòd ciuitas illa amplissima vtpote ad quadraginta hominum millia capax, & in regione probè temperata, Mysiæq; vicina sit, alicubi tradit. Meminit eius in Apocalypsi Diuus Ioannes: & Pergamenum vulgò dictum, in eadem vel Eumenes, vel Attalus, primus inuenisse dicitur. In hac verò tam celebri ciuitate natus Galenus, in qua percelebre etiam Æsculapij dei medici fanum fuisse constat, nil mirum si medicus longè celeberrimus euasit, non quòd Æsculapium nos deum faciamus: sed quòd maximam remediorum obseruationem, & artis principia, illic tum apud Æsculapij sacerdotes, tum alios fuisse probabile sit. Ægrorum enim decumbentium curationes per vsitata ab ipsis remedia antiqua quadam consuetudine ad ipsos perlatæ obseruabantur. Libro quidem septimo de compositione medicamentorum secundum genera, Asianum semetipsum nominat Galenus.

Seculum.

[c] Vixit sub Marco Aurelio Antonino, Commodo, Lucio, & Seuero, Cęsaribus: vt apparebit infrà in eius peregrinationibus. M. Aurelius Antoninus quidem, cum Galenus Romæ esset, obiit: & regnauit post eũ, ipso Galeno teste, Seuerus, qui seipsum mutato nomine Antoninum vocauit. Eusebius tradit sub Cæsaribus Hadriano, Antonino Pio, Marco, & Commodo, claruisse Galenũ. Suidas sub Marco, & Commodo, & Pertinace eũ collocat, Io. Tzetzes sub Antonino Caracalla. Ex his autem omnibus primus est Hadrianus, qui imperare cœpit anno Dñi 120: vltimus Caracalla, cuius Imperij annus primus fuit, à nato Christo 214. Quòd si à primo Adriani anno computes vsq; ad primum Caracallæ, anni erunt 94. Conqueritur autem ipse ab initio Methodi medendi suo seculo artes bonas contemptui, & veritatis inquisitionem nemini ferè curæ fuisse: disciplinas fugisse plerosq; omnes: pecunias, ciuilem potentiam, ac voluptatem expetiuisse, adeò vt pro insano haberetur, qui sapientiæ studium quæreret. quo magis admiranda Galeni virtus fuit, cuius excelsum ingenium in tanta sui temporis corruptela, à veritatis studio non fuerit auersum.

Parentes.

Generosam, & nobilem Pergami fuisse familiã Galeni, ex ipsius verbis, quæ in libro De curandis animi affectibus, leguntur, constat. Patrem habuit Niconem nomine, ciuem Pergami, opulentum: iustitia, frugalitate, temperantia, humanitate, & clementia insignem, ab omni iracundia alienum, liberalem, modestũ, & omnino optimum virum, quiq; probis omnibus semper admirationi esset: Græca lingua & variis disciplinis, præsertim Mathematicis, doctissimum, & studiis philosophicis deditum, vnde & architecti dignitate functus est Pergami. Græcæ quidem linguæ peritissimus fuit, eamq; ad amussim tenuit: ita vt doctor etiã eius linguæ, & pædagogus fuerit. Callebat is Geometriam, Arithmeticam, Astronomiam, Architecturam, simulq; (præsertim in senectute)

A Galen⁹ vi. Epid. cõ. 1. t. 11 nomen suum nominat nulla Claudij facta mentione.

B Eunapius in vita Oribasii eũ quoq; Pergamenum fuisse tradit, et idcirco ob patriæ q̃ Galenũ pepererat, splẽdorem Romæ statim, atq; alibi magnã gloriã & existimationẽ sibi cõparasse.

C Galenũ circiter decimũ quĩtũ Hadriani imperij annũ esse natũ inde certe colligit quòd ut ipse in lib. de libris ppriis narrat iã trigesimũ septimũ ætatis annũ erat pter gressus, qñ ab Imp. M. Aurelio, et Lucio Vero Aquileiã a patria quò Roma iuerat, reuocatus ẽ. Ab eo aũt tpe quo Marcus, et Lucius Aquileiæ hybernãtes ob pestem discedere coacti, Lucius in itinere obiit, Galenus Romã M. Aureliũ secut⁹ ẽ, si retro triginta octo ãnos numeremus secũdũ Eusebiũ perueniemus ad 15. Hadriani principatus annũ, a quo si deinceps numeret usq; ad primũ Caracallę, qui sex annis tãtũ iperauit, cõputabuntur anni 79. vt si verũ sit Galenũ ad Caracallæ tẽpora peruenisse, verũ simul sit eum 80. annos vixisse.

rei rusticæ studiosus erat: quibus plerisq; artibus auus quoq;, & proauus Galeni non vulgariter eru
diti fuerant: & easdem etiam ipse à parente, doctore, & pædagogo optimo hausit: à quo ad annum
vsq; decimumquintum suæ ætatis, grammaticam, logicam, & arithmeticam didicit. Cum verò iam
adolescentiam ingressus Galenus, doctrinæ studiis ardentius, quàm cæteri condiscipuli die, noctu
que operam daret, pater in agrum rei rusticæ studio concessit: vbi, cum iam ætate declinante agri-
cultura delectaretur, triticum & hordeum aliquando seminauit, omnibus diuersi generis semini-
cultura delectaretur...

lib. 1. de antidotis ca. 3. narrat Galenus patrē suū consueuiße vina debilia ab acore conseruare in cellis vinariis calidis atque lagenis sæpe multa calida obtectis.

bus, quæ ipsis erant admista, diligenter selectis, quo certè cognosceret, num ex ipsorum mutatione
lolium, & ægilops nascerentur, an propriam hæc quoq; semina naturam haberent. Idem aliquan-
do adipem, & oleum recondit, vt illis quàm antiquissimis aliquando vti liceret. Et vt familiæ suæ
de eduliis salubrioribus prospiceret, semina, & fructus aliquos (vt amygdala, iuglandes, auellanas,
legumina diuersa, triticum, in aqua prius macerare, aut elixare solebat, vt inde, an intumescerent, et
quantum, & quàm citò, perciperet: atq; ita de eorum salubritate statueret. In vnóquoq; enim semi
num genere alia quidem (prosoli, aliisq; causis diuersis) coqui, & intumescere facilè solent, alia diffi
cilè, hæc minus, illa magis salubria sunt. Vita autem functus est natu, vt videtur, iam grandior, pri-
usquam omnino annum vicesimum Galenus attigisset. Et talis quidem Galeni pater fuit: mater
verò vsque adeò iracunda, vt interdum etiam morderet ancillas, semperq; & vociferaretur, & cum
marito contenderet, idq; longè quidem odiosius, quàm cum Socrate olim Xanthippe, mulier inte-
rim pudica, & circa rem familiarem augendam solicita.

Institutio prima.

Præceptores.

Institutio prima Galeni & in primis disciplinis fuit, vt dictū est, ad annum vsq; decimumquin-
tum: intra quod tempus sub patre grammatica, arithmetica, geometria, & astronomia eruditus est.
In his disciplinis humanioribus vsq; ad eum ętatis annum enutritus, ad dialecticā inde contempla-
tionem, vt soli deinceps philosophiæ vacaret, ab illo perductus est. Adeò autem natura promptus
fuit, & excellenti ingenio, vt vel primis auspiciis maximam de se exhiberet expectationē. Hanc pa
tris liberalitas augebat, ita vt ætatis eiusdem cæteros plerosq; omnes superaret. Libro quidem se-
cundo de differentiis pulsuum, in colloquio cum aliis quibusdam, tardum natura se esse dicit, & fe-
stinātes non consequi facilè: sed tarditatem hanc fingebat, ne importunius à quibusdam ad homo-
nymum ante distinctionem definiendum vrgeretur. Sic ei in logica theoria instituto, pater cele-
brium Stoicorum libros, præsertim verò Chrysippi proposuit, tantùm autē profecerat, vt admodū
adolescens adhuc in illius syllogisticos libros Commentarium conscriberet. Ab eo tempore præpa
ratus Mathematicis disciplinis, & omnis sapientiæ organo instructus, philosophorum scholas in-

Philosophiæ studium.

gressus est, cū olim philosophiæ studium principes tantùm viri, & reges tractarent: vt pluribus in
perscripta à se Galeni vita Gemusæus noster edisserit. Et primùm quidem Philopatoris stoici di-
scipulum quendam satis diu audiuit: neq; hoc temere, aut fortuitò, sed optimo patris consilio factū
arbitror, vt ante alios Stoicorum philosophorum argumenta, & rationes audiret: qui & in dialecti-
cis studiosè (etsi minus accuratè, quā Peripatetici) versabantur, & ad componendos animi affectus;
aut potius excidendos, si fieri posset, & inducendam tranquillitatem, ac perpetuum virtutis exerci-
tium, plurimum studij ponebant: id quod in ea ætate, qua maximè vigent cupiditates, & perturba-
tiones animi, ad rectè formandos Galeni mores, vitæq; moderationem, non parum conducebat.
Scio vituperari Stoicos, qui requirant ἀπάθειαν: quę tamen præcipienda fortè fuerit, vt eius studio
ad μετριοπάθειαν saltem (vbi ea conuenit, si non vbiq;) perueniamus. Qui enim optima, & per-
fectissima sibi proponunt, ad ea enitendo, & aspirando, si non finē propositi sui, medium saltem, aut
propiorem fini locū, plerunq; assequuntur. Postea Caium, qui disciplinam Platonicā complexus
fuerat, cum is à ciuibus suis ad negocia reipub. traheretur, ad breue solùm tempus, pręceptorem ha
buit: optimum sanè virum, ipso teste, mansuetū, & aditu facilem, quiq; Pergami solus ferè iusti, &
pecuniis inuicti hominis existimationē sustineret. Quàm verò studiosus Platonis fuerit, & quan-
topere eius doctrinā admiratus, liquidò multis in locis præ se fert, plurimū eius doctrinæ tribuens,
& diuinum ipsum appellans. Eundem cum Hippocrate, medicorumq; omnium placitis, præ cęte
ris consentire, priuatim dicato rei huic volumine, liquidò ostendit. Eodē ferè tempore ciuem aliū
Pergamenum, Aspasij Peripatetici discipulum audiuit, qui post longam peregrinationem demū,
redierat: & post hunc, alium ab Athenis Epicuręum: quorum omnium filij causa & vitā, & discipli
nam explorabat pater, vnà cū eo ad illos assiduè ventitans. Bene autem ei cessisse dixerim, quod vt pri-
mò à Stoico præceptore virtutis studia, animiq; tranquillitatem aliquā hausit, & mox à Platonico
aliquam rerum diuinarum cognitionem, & deinde à Peripatetico naturalium præcipuè (quamuis
enim ex philosophis istis alias quoq; philosophiæ partes singuli tractent, in illis tamen, quas dixi
excelluit.) Postremò autem in Epicuręum incidit, qui nimirū in voluptate, non vt reliqui fere in vsu
virtutis, felicitatem hominis collocabat. Quamuis autem persæpe in particularibus quibusdam ab
Aristotelis opinione discedit Galenus (sicuti à Platone etiā, & Hippocrate suo, vtpote nulli sectæ
iuratus) circa humani præsertim corporis fabricam: in vniuersum tamen Peripateticam philoso-
phiam, & secundum eam docendi, demonstrandiq; genus, apprimè eum coluisse apparet, vt aliàs,
ita maximè in libello de libris propriis, vbi enumerat conditos à se libros ad demonstrationem per-
tinentes, tum alios, tum quibus logica Aristotelis est interpretatus. In eodem quos in morali philo-
sophia conscripserit libros: quos de logica Stoicorum, quos in Platonica philosophia, quos contra
Epicurum, quos deniq; ad grammaticam, & rhetoricam pertinentes, recenset: quorū omnium etsi
nihil

nihil ad nostram ætatem peruenit: in iis tamen singulis, eum non modò institutum fuisse, sed etiam excelluisse, vel ipsæ lucubrationum eius inscriptiones pre se ferunt. Hactenus dixi de prima Galeni institutione: ex qua facilè apparet eum non lucri, aut ambitionis gratia ad studia literarũ à parente destinatum fuisse: sed vt animo primis disciplinis instructo prius, ac præparato, amabili studio sapientię deditus, reliquam ętatem tranquillam duceret. Nam in id repertã fuisse philosophiam affirmant, cum turbulenta sit actiua vita, vt ad contemplationis studium prudentes homines sese conferrent. Sed aliter visum fuit diuino consilio. Annum agebat septimum decimum, quando patris euidenti insomnio monitus medicinam est aggressus, cum philosophia illã coniungens: in primis verò naturalem philosophiã studiosè excoluit, vt inde principia, & causas variis in arte medica rebus, melius accommodare posset. Sic autem ipse de se alicubi: Felicitatẽ meam (inquit) quã beneficio paterno habuerã, quamuis ego maiorem adhuc redderem, quòd citius, meliusq; reliquis omnibus, quæcunq; docebar ediscerem: nisi tamen per vniuersam adeò vitam, in illis medicinæ, philosophiæq; theorematibus me diligenter exercuissem, nihil præclarum, excellensq; consequuturus eram, &c. Promouerunt, & auxere hunc feruorẽ cætera quoq;, quibus adminiculis ad res magnas aggrediendas, perficiendasq; magnopere est opus, cum & singulari esset ob patris liberalitatẽ eruditione, & ætate ad discendum idonea, & impensas, vnde disciplinis vacaret, suppeditatas haberet. His itaq; rebus omnibus adiutum, minus admirabile est facilè commilitones omnes intra paucos annos eum superasse: & eò vsq; tandem in arte progressum fuisse, vt sectæ cuiusuis (quæ tum per artem ipsam variæ fuerunt) ipsis quoq; principibus par esse posset, velut ipsemet ait: Ego verò (inquiens) reipsa, & publicè, & priuatim, apud eos videlicet, qui sectam quamlibet à me discere cupiebant, ostendi, in omnium sectarum scientia (ne maius quicquam dixero) me esse posthabẽdum nemini. q si vni sectarũ patrocinium ferre velim, ita in promptu sunt mihi rationes, vt non verear, ne quis me conuincat. non enim, vt non nulli faciunt, è libris eas didici, sed præstantissimis in quaque secta præceptoribus vsus sum. Non multò quidem post cœptum ab eo medicinæ studium, mentis eius acrimonia innotescere, & sophistis artem labefactantibus formidabilis esse cœpit. Nam, dum annum ageret nonumdecimum, præceptori se tradens, ex Athenæi sectatoribus cuipiam, illius de elementis sententiam discere cupiens, vbi mox cognouisset eius in logica contemplatione imperitiam, & intellecta Athenæi cum sese ipso diffidentia: cum etiã dialecticæ cognitio ab illo ipsi obiiceretur, eo relicto alios sequi constituit. Præceptores inde habuit, primo Satyrũ: secundo Pelopem apud Smyrnam. Fuit ille discipulus Quinti, qui neminẽ ea ætate secundum habuit, cuius sæpe meminit Galenus: Pelops autem Numesiani, qui & ipse Quinti celeberrimus auditor extiterat. Post hos Numesiano Corinthi dedit operã. Vsus est quoq; Feciano præceptore, qui & ipse Quinti discipulus cum eo diu vixerat, vt & Satyrus. Sed & Pergami Stratonicum, Sabini Hippocratici discipulum, præceptorem habuit: † Smyrnæ autem Albinum Platonicum, annum iam natus tricesimum secundum. Demum autem relicta Smyrna cõtulit se Romam, vt ipse scribit de se, Commentario primo in librum de articulis. Non verò rationalis solùm sectæ, præceptores ei eximij contigerunt: sed etiam methodicæ, & inter empiricos Æschrion. Et hos quidem artis habuit præceptores. Primùm autem nihil priùs, neq; studiosiùs discendum sibi demonstratiua theoria duxit: vt & aliorum disputationes cognoscere, veræ ne illæ essent, an in speciem apparentes: tum ipse via quadam insistens circa quodque eorum, quæ inuestigari solent, vt ad inuentionem eius peruenire posset. Cum aũt diu, multũmq; à philosophis, tum Stoicis, tum Peripateticis, illam inquisiuisset, ac solidi nihil ab illis acciperet, sed controuersa apud illos etiã pleraq;, immò non nulla naturali rationi pugnantia reperiret: ad Pyrrhoniorum ferè hæsitantiam recidisset, nisi arithmeticæ, geometriæ, dialecticæq; cognitione, quibus iam à puero institutus erat, retentus fuisset. Cum verò reputaret secum manifestè veras esse eclipsium prędictiones, horologiorum, clepsydrarumq; instrumẽta, quęq; alia iuxta architectonicen inueniuntur, satius arbitrabatur, typorum Geometricorum demonstratione vti: maximè cum eos etiam philosophos, qui dialectices callentissimi habebantur, non inter se solum, sed sibi quoq; ipsis discordare videret: quanquam ex æquo omnes, has geometricas apodixeis commendarent. Vnde pleniùs cognouit, ab illorum dictis abstinendum esse, sequendos verò Characteres illos, & lineares ostensiones: quas deinde sequutus, illam de demonstratione operosissimã tractationem instituit. Præceptorum autem suorum quamuis amantissimus semper foret, noluit, tamen addictior cuiquam esse, quàm veritatis studiosior: & ob id sæpe hominum rusticorum iudicium in plurimis esse sequendum monuit, quòd incorruptum esset, ac liberũ, vtpote ab hæresi nulla occupatum. Quinti præceptoris vocẽ non tulit, qualitatum primarũ appellationes balneatorum nomina vocitantis: vrinas nosse, ad pictores pertinere dictitantis, & alia eiusdem viri: quanquam tanti illum faceret semper, vt Corinthum Numesiani gratia peteret, quòd discipulus fuisset eius: & Alexandriam quoq; adiret, aliaq; loca permulta, vbi esse aliquem discipulum Quinti intellexisset.

Familiares habuit medicos præstantissimos, & philosophos quoq;, Alexandriæ quidem Heraclianum, Romæ verò permultos, veluti mox dicemus. Ex Alexandria (Ægypto, quæ illi adiacet tota perlustrata) annos octo & viginti natus in patriam rediens omnia, quæ cognouerat, pharmaca amicis medicis dedit, vt ea per experientiam confirmaret, quæ ab aliis didicerat. Et, cum eodem tẽpore vulnerum neruorum curationem primùm excogitasset, visum est ciuitatis eius pontifici, gladiatorum curationem ei soli committere, quãuis iuueni adhuc. Cùm autẽ prioribus medicis multi

Medicinæ studium.

Præceptores ĩ arte medica.

† auctor ẽ Strabo in fine libri xi. tempestate sua ĩter Laodiceã & Carura fuisse scholam medicinæ Herophilææ, sicut parẽtũ suorum ætate Smyrnæ Erasistratæa schola fuit præside Hicesio.

Demonstrationis studium.

Familiares eius.

Peregrinationes.

quasi diceret ... omnia

præceptoribus ... veritatem ... optima

antea periissent, illi ne vnus quidem, siue è neruorum, siue vulnere alio mortuus vnquam est. Itaq; succedentes etiam aliquot pontifices, similiter gladiatores curandos illi tradiderunt. Cæterum non diu in patria commoratus, orta istic seditione, Romam se contulit: vbi plurimorum amicitiam, & præstantium quidem virorum, statim habuit, velut Eudemi Peripatetici, & Alexandri Damasceni, qui dein Athenis publica Peripateticæ disciplinæ professione dignabatur: item Sergij Pauli consularis, & non multo pòst prætoris vrbani, tum rebus, tum disciplinis philosophicis per omnia præcipui viri: Boethi insuper hominis singularis: cui permultas consectiones ostendere deinde solitus fuit, præsentibus ei semper, quos nunc memoraui. Porrò cum Alexandriam, in qua aliquandiu hæserat, reliquisset, ad Palæstinam Syriæ (vel Syriam cœlen id est, cauam Palestinæ partem) exportandi opobalsami gratia, & bituminis inspiciendi, contendit. Nauigauit etiam in Lemnum insulã, vt quæ de terra Lemnia tradebantur, vera'ne essent, præsens inspiceret, & ipsius copiam secum auferret: primùm cum ex Asia Romam Imperatoris iussu proficisceretur, quo tempore tamen, non ad eum vbi terra Lemnia reperitur locum à nauclero deductus est: itaq; ad suum in Asiam reditũ distulit: secundo cum se in Asiam reciperet, ad eam quam voluit Lemni partem peruenit. Item in Cyprum, inde inspectis metallis, Cadmiam, Pompholygem, Diphryges, aliaq; plurima in vsum Pergamensium auexit, in primis verò ingentem Chalcanthi copiam. Sed & Lyciam aliquando, sola rerum inuestigatione allectus, paruo præteruectus est nauigio totam. Cõmentario tertio in Hippocratis librum de victu in morbis acutis, scribit se vinum aquosum, id laudans pro febrientibus, passim reperisse, in Cilicia, Phœnicia, Palæstina, Scyro, Creta, † Ægypto, & aliis quas peragrarit regionibus omnibus. Est vbi Orientis prouincias se adiisse testetur, de Cilicia nimirum, & Syria sentiens. Anno tandem trigesimotertio Romam profectus est (iuuenis nempe, non adolescens, vt quidam scribunt) & post aliquod tempus medicorum Romæ æmulatione, ac insidiis commotus, vrbe relicta in patriam rediit, vbi non diu cum amicis commorato ei, ex Aquileia literæ ab Imperatoribus missæ redduntur, quibus illi eũ reuocabãt. Cũ iterũ (inquit ipse libro nono de simpliciũ medicamẽtorũ facultatibus) Romã pedestri peterẽ itinere (nã prius nauiadierat) per Thraciã, & Macedoniã, prius à Troade Alexandria in Lemnũ adnauigaui, &c. Tandẽ trigesimoseptimo suæ ætatis anno iterũ relicta Roma, in patriã regressus est: & illic, quantũ nobis cõstat, ad mortẽ vsq; permansit.

† Alexãder 1. prob. lib. 55. et lib. 2. prob. 6. scribit ĩ Aegypto fieri vina debilia quod calore regionis intestinus terræ calor expirans vites, parũ aptissimas non custodiat nec fructũ validũ perferre faciat. contrariũ aũt euenire in Scythia.

Cum Galenus theriacã Seuero Imperatori cõfecerit, vt ipsemet testatur lib. 1. de antid. cap. 13. atq; ob id se dicat Cinnamomũ accepisse Traiani, & Hadriani tẽpore reconditũ, æquum esse videtur, vt ipse tunc Romæ fuerit, quo tẽpore iã sexagesimũ ãnũ erat prætergressus, et si Seueri qui 18. annos imperauit, primum principatus annũ accipiam. Immo verò si recte considerãtur quæ ab ipso Galeno scribuntur in ser. de libris propriis, inquit, se Romã ĩ patriã ꝓfectũ iã ãnos 37. natum: sed paulo post ab Imperatorib. Aquileiã reuocatũ ac inde Romam profectũ eẞe: vbi cũ vltra duos annos permansisset, necesse est fateri iã quadragenariũ in patriam iterũ rediisse.

Romæ quid curando, & præsagiẽdo præstiterit Galenus.

Porrò quanta eius gloria Romę fuerit, apud ipsos etiam principes, & Imperatores, qui copiosius nosse volet, ab ipso Galeno petat: ex eius præsertim de præcognitione, ad Epigenem libro. nos historias aliquot breuiter attingemus.

Eudemus quartanarius.

In primis quidem Eudemum Peripateticum, magni nominis virum, laborantem quartana triplici, ob intempestiuè administratam theriacam, vnde febris simplex primùm duplicata est, deinde etiam triplicata, prædicente hoc quoq; Galeno, ab aliis medicis, iam ingrauescentem ætate, ac media hyeme, desperatum à cæteris, tempestiuo vsu eiusdem antidoti adhibito, restituit: prædixitq; euentura omnia, quo scilicet die, quæq; è tribus febribus abitura esset, Crisis tempus, & modum, morbiq; solutionem: id quod nomen illius, existimationemq; per totam vrbem, plurimum auxit: sic tamen, vt inuidia apud æmulos eius medicos imperitiores pari etiam gradu cresceret: quæ summam virtutem, & doctrinam comitari semper assolet. Itaq;, cum aliquoties publicè docere, & omnibus de iis, quæ in arte minus rectè tractarentur, aut proderentur, emendatis, aut mutatis ab ipso, aut etiam noua inuentione excogitatis, rationem reddere, & in corporum dissectione, aliis incognita quædam ostendere sustinuisset: vt crescentem subinde æmulorum medicorum inuidiam, logiatron eum esse clamantium, declinaret, præsertim cum ægrotantium curatio, felicius, quam optasset ei succederet, docere publicè & monstrare desiit: ita vt iam nec apud illos, quos curabat, plusquam necesse esset profaretur, factis potius, quàm verbis, quid arte posset declaraturus.

Iuuenis quartanarius. *Neruus vulneratus.* *Demades.*

Deinde iuueni statim primo die, quo fuit accersitus prædixit, quartanę febris insultum esse: & in curationem susceptum persanauit, morbi solutionem, sicut in Eudemo fecerat, præfatus. Accitus itidem à Posthumo, familiarem Charilampi cubicularij, neruo vulnerato laborantem, curauit: quẽ nemo medicorum, qui Imperatoris aulam frequentabant, ad sanitatem reuocare potuerat: post hunc Demadem rhetorem, cuius morbum celebres quiq; aulę medici ne cognouerant quidem. Interea verò, dum in Romanis principibus prædictiones, & curationes magna laude peragit, æmuli medici varia de eo per vrbem spargunt: alius casu illum quempiam sanasse, periculosoq; admodũ curationis genere vti: alius diuinatrice peritia, non arte medica, quid in morbis futurum esset prædicere.

Iusti vxor amans.

Postea ad Iusti vxorem vocatus, quæ absque manifesta occasione consumebatur, expulsu (qui subitò ad nomen eius, quẽ amabat, auditum, variis modis agitabatur, & subsultabat, quod & alias perturbati animi indicium est: & vultus, ac faciei color ad eiusdem nomẽ immutabatur) eam non modò amare, sed quem deperiret etiam, miro quodam artificio deprehendit.

De voce controuersia.

Eodem tempore cum Alexandro Damasceno, Fl. Boethi præceptore, quum de voce, & respiratione controuersia incidisset: promittebat Galenus se neruos quosdam ostensurum (in hœdis, ac porcis) minutos, & capillorum instar subtilissimos, partim è dextro, partim è sinistro latere musculis gutturis immissos: quibus, vel laqueo interceptis, vel cultro abscissis, vocis impotens animal redderetur, nihil alioqui, quin cætera peragat, impeditum. Tum Alex. interpellans: Si prius, inquit, tibi concessum fuerit, nos sensibus nostris credere oportere. Ille verò hæc audiens, relictis omnibus abiit, hoc vnum subiiciens, q; se sua fefellisset opinio, non enim ad rudes Pyrrhonios venturum se putasse. Hæc ad aures

alliorum

aliorum quoq; eruditorum peruenere, quotquot in vrbe Roma tum erant, vehementerq; est ab hominibus tum Alexander reprehensus, decreueruntq; Seuerus (qui tum consul erat, & Aristotelicæ disciplinæ operam dederat) Paulus (non multo post vrbanus prætor creatus) & Barbarus, (Imperatoris Lucij auunculus) vt se præsentibus dissectionem hanc Galenus faceret conuocatis omnibus, & medicis, & philosophis, qui nomen aliquod haberent: id quod magna cum gloria perfecit.

Simili etiam industria diuitis cuiusdam seruum, non ex morbo, sed metu (quod eorum, quæ administrauerat pro dignitate reddere rationem non poterat) contabescere agnouit. Deinde ad Siculum medicum ægrotantem à Glaucone philosopho deductus, qui suum ipse morbum ignorabat, hepaticum esse deprehendit, his argumentis. In primo statim aditu obuiam venit quidam, peluim è cubiculo efferens, quæ tenuem cruoris saniem continebat, carnium nuper mactatarum ablutioni haud absimilem, euidens affecti iecinoris argumentum. In pulsu verò inflãmationis indiciũ: & iuxta fenestram hyssopum ex aqua mulsa decoctũ animaduertit. vnde cogitauit medico pleuritidis suspicionem obortã, dolore videlicet nothas costas infestante, qualis iecinoris quoq; inflammationibus accidere qñq; consueuit. Erat aũt & respiratio párua, crebraq;, & exigua tussi infestabatᷣ. vbi verò magnam respirationem traheret, dolor in iecoris regione vehementius cruciabat, sentiebatq; in dextra præcordiorum parte grauitatem: & iugulum quoque ad inferiores partes detrahi (quod quidem magnas tantùm inflammationes, quemadmodum & scirrhum comitari solet) quæ quidem omnia antequam quicquã audiret à quoquam, Galenus per se & obseruauit, & prædixit, magna Glauconis, & ipsius ægroti admiratione. Itaq; ab eo tempore Glauco, tum de ipso, tum de arte vniuersa, quam optimam accepit opinionem: cum anteà nihil magni inde expectaret, vtpote qui nunquam cum viris, in arte consummatis versari consueuisset. Inter hæc omnia verò, & hoc fuit admirabile factum, ob quod non solum mira loquentem, sicuti anteà plures medici: sed mira facientem eum appellarunt. Boethi vxor frigidæ, & humidæ temperaturæ supra modum, cum vẽter ei tumuisset, & in muliebrem fluorẽ aquosum, cuius nimio profluxu debilis, & decolor reddebatur, incidisset, obstetricibus primùm, optimis sanè omniũ, quæ in vrbe erant, vsa est, sed frustrà: deinde etiam præcipuis, quibusq; medicis, inter quos conuenit, adhibẽda esse remedia, quæ ab Hippocrate, & aliis post ipsùm optimis quibusq; descripta fuissent. Sed sic quoq; deterior in dies morbus reddebatur: tandem Galeno soli est curatio demandata. Petierat autem is dies decem sibi dari, & intra eos, si quid proficeret, alios totidem addi: id quod libenter ei concessit Boethus. Primùm itaq; talem sanandi modum excogitauit Galenus, quo non solum humiditatem siccaret, verumetiã ita calfaceret, vt æstatis præsertim tempore ægrotantis corpus non liquesceret. cuius contrarium fecerant medici prius, in arena maris calida ipsam decumbere præcipientes. Deinde non solum euacuandum putauit id, quod redundabat, sed etiam ne simile illi gignatur aliud prohibendum. In hęc igitur intentus, victus etiam ratione vniuersa quam optimè instituta, tantum effecit, vt duobus primis diebus statim remitteret ſęuitia morbi: & priusquam xv dies elaberentur, nullum, prorsus morbi vestigium apparuit. Cumq; iam mense transacto & bene colorata esset mulier, adeò vt ad naturalem habitum nihil penitus desiderari posset, nec amplius fluoris indicium superesset vllum, aureos quadringentos ad eum Boethus misit (quæ summa, vt Gemusæus computauit, valet, aureis rhenensibus plus 1300. vel vt Lacuna, mille coronatis solaribus) & nobilium medicorum inuidiam auxit. Porrò tribus iam annis Romæ versatus Galenus, ingruente magna peste, confestim ex vrbe in patriam properauit, annum iam agens tricesimum septimum. Verùm non ita multò pòst Imperator M. Aurelius Antoninus, intellecta eius præstantia in re medica, eum accersiuit: eratq; secum abducturus in bellum, quod contra Germanos mouebat: persuasus tamen reliquit, cum audisset, diuersa deum patrium Æsculapium iubere, cuius medicus esset, ex quo mortali apostemate laborantem seruauerat. Itaq; relictus ab Antonino, toto tempore, quo is abfuit, memor prauitatis, & medicorum, & philosophorum, qui tum Romę agebant, interdum ex vrbe secedebat ad eum locũ, in quo Antonini filius Commodus alebatur Pitholao commissus: cui etiam ab Imperatore, si qñ puer ęgrotaret, Galenum vt accerseret, iniunctum fuerat. Reuerso demum à Germanico bello Imperatore, contigit, vt Sextus (alter Imperatoris filius: nam Commodum iam prius in patris Imperatoris absentia, à phlegmone, & febri confestim liberarat) in morbum incideret acutum, adeò vt septimum diem euadere non posset, quin iudicaretur. atq; hoc ita euenturum quarto die Galenus cognouit. prædixitq; septimo, vel sexto die prorsus iudicatum iri. quòd si sexto iudicaretur, reuersurum: sin septimo, integram tum solutionem fore, eamq; per sudorem. Aduenit autem iudicatio die sexto, & quanquam post id tempus ipse Sextus, vt Galeni prædictionem redargueret, & febris nõ rediret, exquisita victus ratione vteretur, die tertiodecimo tñ iterum febrire cœpit: cum rursum vocatus Galenus, post tres dies eam febrim, quæ satis magna iterum esset futura, desituram, atq; septimodecimo die à primo decubitu iudicationẽ facturam, prædixit. & rursus die quintodecimo sententiam suam rogatus, in eadem permanere se respondit, hoc etiam addens, septimodecimo die adueniente sudorem hora secunda noctis exrumpere incœpturum. Quæ omnia sic euenerunt.

Porrò cum reuersus ex bello M. Aurelius crederet se aliqñ febrire, nec minus medici, qui peregrinationis eius comites fuerant: adscitus Galenus, iussusq; arteriam contingere, dixit se febrim nullam percipere, sed potius à cibo assumpto, & æstuante, eius ventriculum opprimi, id quod mox Imperator ipse, ter ita rem se habere repetens, confirmauit: sentire enim se cibo frigido grauari.

Seruus p̃ mæstitia ægrotus.

Hepaticus.

Boethi vxor.

Ventriculum igitur fouens nardino vnguento purpurea lana excepto, calido, bibensq; Sabinum vinum cum pipere, quemadmodum Galenus suaserat, minimo negocio fuit restitutus: vnde Galenum postea magnopere commendare non desistebat eum medicum præstantissimum esse, ac tũ virum ingenuum, tum summum philosophum prædicans. Nec verò argumentũ vulgare Galeni doctrinæ, atq; morum integritatis est, quod à Marco Imperatore omniũ, qui illum præcesserant, iustissimo simul, & sapientissimo, quiq; ob singularem sapientiã suam est nomen Philosophi indeptus, celebratus encomiis fuerit, ascitusq; in suorum medicorũ clientelam. His vnam adhuc historiã, sanè memorabilem, adiiciemus. Quintum morbi diem iuuenis quidam agebat: quo ipso cum medici venam incidere decreuissent, nec indicationes (à quibus detrahendum esse sanguinem medici persuadent) aduersarentur: Galenus bene quidem eos in opinionem mittendi sanguinis venisse dixit: verùm naturam id quod se grauaret expellere festinantem (diligenter enim omnia cõsiderarat, quæcunq; ab Hippocrate tradita sunt signa illorum, quibus fluxurus est sanguis) breui admodum, etiamsi nihil ipsi egissent, idem vltrò facturam. Dum medici hæc admirãtur: æger è lecto se sustulit, tanquam prosilíturus, interrogatusq; cur exilire voluisset, rubri coloris serpentem per laquearia repere à se visum respondit, ideoq; è lectulo se aufugere velle. Reliquis medicis nihil hoc ad futurum sanguinis fluxum conferre, visum est: verùm Galeno cum alia singula perpendenti, tum ruborem, qui prius in dextra nasi parte ad malam vsq; obscurus fuerat, auctum valde intuenti, sanguinis paulò pòst è dextra nare fluxuri, manifestum id attulit indicium. Atq; ita contigit. Nimium aũt profluentem ab eo sanguinem cum aliis modis non posset, cucurbitula ad hypochondrium dextrum apposita, cohibuit. Cum ex Alexandria in patriam rediret, diuertit in itinere in quoddam rusticum prædium vbi fortè ægrotabat dominus, ac penè suffocabatur vuę, ac glandium tumore: cum autem deessent alia remedia, ac iam maturescerent nuces, considerata corticum natura acri, & astringente, ex illis corticibus expressit succum, cui mel addidit: hoc remedio subito liberauit ægrotum: eodemque postea semper per se fœlicissimè vsum narrat. Sed complures huiusmodi historias, qui voluerit, ex ipsis Galeni libris petet: aut Symphoriani Campegij Campos historicos Galeni adibit: in quibus ille ex Galeni scriptis, omnes historias, id est, visa, aut facta ab ipso memoratu digna collegit. Infinitum enim fuerit in præsentia singula persequi, quibus Galenus, non imposturis, aut sophismatibus, vt alij, sed iustis operibus artis inter principes Romæ innotuit primùm, & apud ipsos deinde aliquot Imperatores, quoq; singulari in pretio fuit: adeò vt theriacę, cuius magnum apud eos studium fuit, & quod non nisi summis aulæ medicis committere consueuerant, præparandæ curam soli Galeno mandarent: ac primùm quidem Antoninus, cui hanc antidotum Demetrius primarius medicus conficere solitus fuerat, cognito Galenum Demetrio antidotum paranti semper astitisse, post huius mortem, à Galeno eam componi voluit. Cum autem singulo quoq; die sumere eam soleret Antoninus, virtutes eius, vitiaq; dignoscebat exactissimè: quæ itaq; tum à Galeno præparata fuit antidotus, cæteris adeò præstare visa est, vt degustata, medicinæ concoctionem, quod in aliis fieri solet, expectare noluerit, sed statim sit vsus, nondum integrè duobus mensibus elapsis. Qui Antoninum subsecutus est Commodus, nec theriacæ, nec aliorum curam habuit vllam: quo factum est, vt Imperator postea Seuerus, cum theriacam conficere eodem modo, quo Antoninus, Galeno pręcepisset, simplicium materia, quæ Traiani, & Antonini temporibus reposita fuerat vti cogeretur: imbecilliorq; planè extitit antidotus. intercesserant autem anni nondum triginta.

Theriaca præparatio.

Valetudo.

Nunc artis operibus huius viri relictis, ad reliquam vitam intuendam oratione diuertamus. Quod itaque ad valetudinem ipsius attinet, sanus per infantiam, & pueritiam ferè, patris beneficio perseuerauit. Adolescens factus, ob fructuum temporariorum esum, adueniente autumno ægritudine laborauit acuta, ita vt venæ sectione opus habuerit. Ad pristinum victum à patre restitutus, anno ętatis octauo decimò sanus permansit: sequente, victu sociorum vsus ægrotauit iterum similiter, ac rursus sanguis ei detractus est. Posterioribus similiter annis, vsque ad vigesimum octauum, vel singulo, vel tertio quoque anno, morbo aliquo laborauit: post vigesimum octauum, sanum semetipsum conseruauit, postquàm videlicet salubrem methodum inuenisset, eiusq; præceptis deinceps semper pareret, nullum deinde morbum, ne minimum quidem passus præter febrem ephemeram, quam aliqñ ob immodicos labores incurrit. Circa annum quidem vigesimum octauum, cum periclitaretur, ne ea pars, qua iecur septo transuerso annexum est, abscessu corriperetur, ab esu horæorum oĩum penitus abstinendum esse proposuit, exceptis ficubus, vuisq; omnino maturis: quas tamen neq; intemperanter iam, vt antea, sed cum moderatione sumebat: simul autẽ cum exerceretur, & cruditates omnino vitaret, ita sanitatem diutissimè conseruauit. Periculum verò illud, cuius nunc memini, de abscessu in hypochondrio dextro, non aliud esse puto, quã cuius mentionem fecit sub finem libri de ratione curandi per sanguinis missionem: nempe quòd in iuuentute duobus euidentibus insomniis monitus, arteriam, quæ inter pollicem, & indicem dextri brachij sita sit, secuerit, & donec sanguis sponte sisteretur (nam hoc quoque insomnium dictarat) expectarit, substitisse autem sanguinem scribit, antequam integra libra effluxisset, & continuò diuturnum dolorem, in illo præcipuè loco fixum, quà iecur cum diaphragmate committitur, cessasse: & similiter sacerdotem dei (Æsculapij) in Pergamo, insomnio monitum, secta in summa manu arteria diuturno lateris dolore liberatum fuisse. Hoc idem etiam coniicio mortale illud apostema esse, à quo se per Æsculapium olim liberatum dixit Antonino Cæsari; excusans se à profectione in

Germaniam

Germaniam cum ipso, quasi tunc etiam idem Deus per insomnium prohibuisset. In libris de valetudine tuenda: Ipse (inquit) aliquando per hyemem deprehensus in agro, tum ligna findere, tum hordeum tundere, exercendi corporis causa sum coactus: quae nimirum agrestes quotidie pro opere faciebant. Quartanarium rigorem nunquam, alios duos non semel expertus est, nam iuuenis quater tertiana febri laborauit: & puer adhuc febri ardente tentatus est, adeò, vt iam superueniente phrenitide floccos velleret, & festucas colligeret. In libris quidem de sanitate tuenda, scribit se (iam aetate prouectiorem) ex lassitudine nonnunquam febricitasse, nullum aliàs morbum multis iam annis expertum: quin etiam percussus (inquit) certis corporis partibus, vnde alij phlegmone, bubone'que contractis febricitarunt, ipse nunquam phlegmonem, bubonem've sensi, nec febre laboraui: non aliunde certè, quàm ex seruandae sanitatis arte, tanta commoda consecutus: cum alioqui, nec salubrem corporis statum ab ortu ipso sim nactus, nec vitam planè liberam sortitus, sed in qua tum artis officiis seruierim: tum amicis, cognatis, & ciuibus compluribus inseruierim: tum plurimam noctium partem nonnunquam aegrotantium ipsorum causa, semper autem dulcedinis studiorum gratia, peruigilauerim. Inter alios quidem morbos, & symptomata, per iuuentutem ventriculus ei bile assiduè infestabatur: ad quem refrigerandum lactuca vtebatur: cum verò ad aetatem declinantem peruenisset, eodem olere aduersus vigilias vespere vescebatur, iunior quidem crudo: senex verò cum ex dentibus malè haberet, elixo. Quin & vertiginem aliquando sensit, & stomachi fastidia: & anno aetatis tricesimo quinto in palaestra summi humeri luxationem expertus est: & aliquando ventris dolorem vehementissimum, vt videretur in ventre intimo terebra perforari, in eo potissimùm spatio, per quod à renibus ad vesicam vreteres extenduntur: & iniecto rutaceo oleo, excreuit grauissimo cum dolore humorem vitreum à Praxagora appellatum: atque hoc idem aliis quoque hominibus similiter accidisse obseruauit. In libro, qui ad Thrasybulum de arte sanitatis tuendae tractat, scribit se plerunque multis athletis, qui praestantissimi esse videbantur, quique multas in certaminibus coronas meriti erant, seipsum valentiorem esse expertum, quandoquidem illi (inquit) in omnibus itineribus faciendis in militaribus actionibus, magis praetereà in ciuilibus, atque rusticis negotiis, inutiles prorsus reperiebantur.

Traditur autem senio confectum tandem requieuisse in patria, vt Brunfelsius, & Lacuna scribunt: annos natum septuaginta, sic enim author est Suidas: an omnino tamen in patria obierit, non puto constare. Albertus de Eybe Margaritae poeticae suae tractatu 1 capite x tradit eum vixisse annis octoginta septem, sed sine authore. Profectio eius Romam prima, circiter tempora fuisse apparet, quibus, Antoninus Pius dictus, qui Adriano in Imperio successerat, è vita decessit: velut in libello ad eos, qui de typis scripserunt, significare videtur. vnde obitus eius, imperante etiam nũ Seuero, iuxta eam supputationem contigerit, vt quidam coniicit: sed Ioan. Tzetzes Galenum sub Caracalla adhuc vixisse prodit. Galenum (inquit Caelius Rhodiginus) memoriae proditum à nonnullis est, centum, & quadraginta annos vixisse, tantaque in cibo, & potu abstinentia vsum, vt ad satietatem nunquam comederit, aut biberit, nec crudum quicquam vnquam gustarit: vnde sit factum, vt odorificum semper anhelitum spiraret: & citra vllam omnino affectionem, sola defecerit senectute: hinc etiam adagio exorto, vt Galeni valetudinem dicamus, pro ea quae vltra humanum captum, nimis sit prospera, nimisque inoffensa. sic ille antiquarum lectionum lib. 30, cap. 12, quae quàm sint vera, ex iis, quae antè dicta sunt, facilè est coniicere. Hic iam vita eius explicata, ad mores eius, ac disciplinam, studiorumque rationem intuendam vertenda breuiter oratio est.

Mors.

Galeni valetudo potius dicta, quã sex libris adamussim descripsit, quaeque numquã in aliquo inuẽta est, dicitur, quam de ipsomet Galeno.

Et primùm quanta eius fuerit prudentia, vel ex eo apparet, quòd ab adolescentia, vt ipse scribit, semper se assuefecit, praecipitem, ac temerarium assensum refugere: quamobrem, vt nulli sectarum se addixit, ita rationes omnium audire, & cognoscere voluit: & in iis omnibus, quae sensu, aut ratione cognoscantur, nisi horum alterutro, vel vtroque impulsus, pro certo, & indubitato nihil habuit. Eodem consilio ab omni superstitione, & praestigiatura, quarum haec ferè sensibus, illa rationi pugnat, semper alienus fuit. Mira verò eius ingenij sagacitas, & animi solertia fuit, ex multis, diuersisque circunstantiis aliquid promptè colligendi: adeò vt ea, quae peritia, & sagacitate praestabat, diuinatione quadam, aut etiam praestigiatura praestare videretur à multis, ignorantibus, scilicet illud, μάντις δ' ἄριστος ὅστις εἰκάζει καλῶς. Temperans verò adeò fuit, postquam certam tuendae sanitatis rationem iam animaduerterat, vt nunquam postea ob eam in victu neglectam aegrotarit. Et illum certè, qui nihil antiquius studio veritatis, nihil dulcius artis ad hominum salutem inuentae promotione duxit, in quibusuis rebus, propter quas homines plerique incontinentiae, aut luxus, & intemperantiae accusantur, quam minimum deliquisse credibile est. Itaque mores in vniuersum graues habuit, & ab obscoenitate, ridiculoque prorsus alienos, eosdemque mites, ac minimè iracundos. Famulos sanè nunquam propria manu verberauit (vt neque pater eius) ne commeritos quidem, sed tum minis, tum paternis admonitionibus, peccata semper eorum correxit: irascentis impetum nihil differre ab insania, & furore praedicans. Quin & aegros moribus semper placidissimis ita exhilarabat, vt vel solo sermone videretur eos restituere. Contrà in disputando adeò grauis, atque seuerus extitit, vt nunquam non suis antagonistis pudorem, sibi gloriam maximam conciliarit. Fuit enim tam acris, & vehemens in refellendis, siue sermone, siue scripto, aliorum tam medicorum, quàm philosophorum erratis (vt asperioribus etiam verbis, & conuiciis non abstineat, sicuti contra Thessalum, & Iulianum) tantumque valuit dicendo, vt eorum, quos perse-

Prudentia.

Temperantia.

Fortitudo. cutus eſt, vniuerſa ſcripta perierint. Nunc de animi eius fortitudine, & magnitudine dicendum: quæ quidē virtus in primis in mortis contemptu honeſtam ob cauſam ſpectatur: non in hoc tamen ſolùm, ſed etiam aliorum, quæ vulgus ſimpliciter bona exiſtimat, vt gloriæ, ac fortunæ, prę veris bonis contemptu. Fuit autem imperterritus, atq; immotus ad ea omnia, quæ quotidie in vita accidūt, (qualem patrem quoq; fuiſſe prædicat) & æquam in quibuſuis rebus, aut caſibus mentem ſeruare conſuetus. Quod autem Roma, cum pleroſq; omnes illic medicos æmulatione, & inuidia erga ipſum laborare animaduertiſſet, & quoſdam etiam vitæ eius clanculum inſidiari, vrbe relicta in minorem aliquam ciuitatem, ceu tranquilliorem, & vbi omnes inter ſe noti eſſent, ſimulationis verò, & inuidiæ minus, migrare ſtatuit, non puſillanimitate, vt quidam putant: ſed partim tranquillitatis ſtudio, partim vt improbis hominibus malefaciendi occaſionem ſubtraheret, id fecit. Inter alias certè virtutes maximè animi tranquillitatem, vt ſibi compararet, à patre ſæpe admonitus eſt: & gloriam, honoremq; contemnere aſſuefactus, atq; vnam tantùm, eamq; nudam veritatē ſuſpicere: & ob nullam pecuniæ iacturam mœrore affici, quandiu, quæ reliqua eſſent, ad curandū corpus ſufficerent. Quæ quidem patris documenta ſe ſemper retinuiſſe, & ob nullam rerum, fortunæq; viciſſitudinē, animo perturbatum fuiſſe, ſcribit. Gloriam, & popularem auram ſic perpetuò neglexit, vt nulli librorum ſuorum ſuum nomen præſcripſerit, & amicos etiam ne id facerent, rogarit, vtpote μόνης τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστήμης ἐπιθυμῶν, καὶ οὐδὲν εἶναι νομίσας οὔτε θειότερον ἀνθρώποις, οὔτε κάλλιον κτῆμα, vt ipſe de ſe ſcribit ſeptimo Therapeutices, & mox ſubiungit: διὰ ταῦτ' οὖν οὐδ' ἐπέγραψά ποτε ἐμὸν ὄνομα τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων βιβλίων οὐδενί. In libelli quidem De libris propriis principio, non ſimpliciter nullis ſuorum librorum, ſed illis quos introducendis, ſiue in diſcipulorum, aut amicorum rogantium gratiam ad priuatum ipſorum captum, vſumq; conſcripſiſſet, nō ad editionē, nomen ſuum ſe addidiſſe negat. conſtat autem aliquos etiam, vt ederent ab eo conditos. itaq; ipſe ſibi contradicere videri poſſet: ſed aliter ſe habet. nam in libello ad Baſſum De libris propriis, cauſam reddens, cur aliqui ex libris ab eo conſcriptis, ab aliis, atq; aliis mutati, & corrupti, à nō nullis etiam ſibiipſis ſint vendicati, ſubdit: huius rei cauſam eſſe, qm̄ nomen ſuum ipſe non addiderit, &c. Ad quæ verba tamen non ſequitur, cæteris accuratius, & ad editionem conditis libris nomen ſuum ſe inſcripſiſſe: ſed potius neq; his, ne quid ambitioni, & gloriæ daret: neq; illis, vtpote imperfectioribus. De gloria quidem populari, & laude apud multos, ita ſentiebat: nonnullis viuentibus eam aliquando commodum ceu inſtrumentum eſſe, mortuis autem nihil omnino prodeſſe: immo verò nec viuentium quibuſdam: quum eis, qui plurimum philoſophiæ indulgerent, non paruo impedimento eſſet apud vulgus fama, ipſos videlicet à rebus pulcherrimis plus iuſto tranſuerſos auferens.

At, ſi gloriam contempſit, dicet aliquis, quid eſt, quòd non rarò ſua ipſe inuenta tantopere prædicet, ſuas, tum medicationes, tum prædictiones tam prolixè commemoret, ſeq; extollat, vt cum alias perſæpe, tum in vulnerum, præſertim neruorum curatione?

Huic nos reſpondebimus, non facere hoc Galenum, niſi vbi verè, & meritò facere poteſt: & nō tam ſeipſum, quàm res pulcherrimas à ſe inuentas, ac generi humano vtiliſſimas prędicare. Qui verò gloriam, ceu bonum aliquod ſpectant, verè ambitioſi, & iactatores homines, ij gloriam ipſam veritati plerunq; anteponunt: & ſi, quid fortè veri, boniq; inuenerint, ſeſe tamen potius, quàm res ipſas extolli cupiunt. Præterea cum gloria alia popularis ſit, quæ τὸ φαινόμενον, magis quàm τὸ ὂν affectat: alia verò contrà, quæ non tam multis, quàm paucis, videlicet ingenuè bonis, & eruditis innoteſcere quęrit: hanc poſteriorem, & virtuti coniunctam gloriam, Galenum non aſpernatum fuiſſe dicimus. Denique cum res quanquam præclaræ, dum nouæ ſunt, à paucis approbentur, aut in vſum vertantur, niſi maiori aliquo præconio commendentur, Galenum vtiliſſima vitæ inuenta ſua, & artis excellentiam commendando, humani generis iuuandi animo id feciſſe exiſtimandum eſt. plerique, autem vtpote obtuſiori, in veritate perueſtiganda, mente, maiori aliqua impulſione, & commotione animi, vt, quæ bona ſunt, credant, ac amplectantur, indigent.

Iuſtitia. Venio ad iuſtitiam: quam veluti maximam, & potiſſimam virtutum ad poſtremum diſtulimus locum. Huius verò cum ſiue partes, ſiue ſpecies ſint diuerſæ, diuiniſſima eſt, quæ pietas dicitur.

Pietas. Extant autem Galeni ſiue pietatis, ſiue amoris præclara argumenta multa, in Deos immortales, in parentes, in patriam, in præceptores, & eos, à quibus diſciplinis, & artibus imbutus eſt, in amicos, in artem ipſam, & in genus deniq; humanum totum.

In Deum. Deum ſanè, vt agnouit vnum eſſe (ſummum videlicet, & principem deorum: vt Æſculapium medicinę authorem, quem deum alicubi appellat, minimè pro ſummo, & vniuerſali deo, ſed particulari quodam, & ſubdito, ac ſolius medicinæ, ceu præſide genio habuerit, ſicuti etiam Socrates) ita eundem optimum, maximumq;, & cogitationum etiam noſtrarum conſcium exiſtimauit. Itaq; de fide ſua ipſe inquit in tertio de locis affectis: Deum igitur teſtem facio, me dicturum eſſe, quod poſt longam inquiſitionem in ipſo artis exercitio, & in diſputationibus cum doctiſſimis viris comperi, & veriſſimum eſſe ſtatuo. Quis verò talem animum, tam & veritatis amantem, & iuuandi generis humani cupidum, non perpetua laude dignum eſſe iudicet? Cæterùm vt alibi non rarò, ita in primis in ſeptendecim illis libris, quos de vſu corporis humani inſcripſit, veluti totidem hymnos, vt ipſe appellat, conditori compoſitos, opificis noſtri ſapientiam, prouidentiam, iuſtitiam, ac bonitatem, non ſolùm agnoſcit libenter, ſed & magna cum admiratione, & reuerentia nuſquam non prędicare, & extollere ſolet. Immò ſacrificium hoc Deo acceptiſſimum eſſe cenſet, non ſi ei he-

catombas

catombas, victimas'que offerat quispiam cruentas, aut casiam, & thura accendat: sed si mysteria illius, operaq́ʒ, primum quidem vnusquisqʒ cognoscat, expendatqʒ, postea verò alijs communicet: in horum enim ignoratione summam impietatem consistere profitetur: vt veram pietatem in opifice nostro laudando, cuius sapientia sit infinita, potentia inuicta, benignitas perfecta. Sed Græca ipsius verba, ne quis addi, aut fingi à nobis quicquã suspicetur, adnumerabo: ὃν ἱερὸν λόγον ἐγὼ τοῦ δημιουργήσαντος ἡμᾶς ὕμνον ἀληθινὸν συντίθημι, καὶ νομίζω τοῦτ' εἶναι τὴν ὄντως εὐσέβειαν: οὐχὶ εἰ ταύρων ἑκατόμβας αὐτῷ παμπόλλας καταθύσαιμι, καὶ τ' ἄλλα μυρία μύρα θυμιάσαιμι, καὶ κασίας: ἀλλ' εἰ γνοίην μὲν αὐτὸς πρῶτος, ἔπειτα δὲ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξηγησαίμην, οἷος μὲν ἐστι τὴν σοφίαν, οἷος δὲ τὴν δύναμιν, ὁποῖος δὲ τὴν χρηστότητα. τὸ μὲν γὰρ ἐθέλειν κοσμεῖν ἅπαντα τὸν ἐνδεχόμενον κόσμον, καὶ μηδενὶ φθονεῖν τῶν ἀγαθῶν, τῆς τελεωτάτης χρηστότητος ἐγὼ δεῖγμα τίθεμαι: καὶ ταύτῃ μὲν ὡς ἀγαθὸς ἡμῖν ὑμνείσθω. τὸ δ' ὡς ἂν μάλιστα κοσμηθείη, πᾶν ἐξευρεῖν, ἄκρας σοφίας. τὸ δὲ καὶ δρᾶσαι πάνθ' ὅσα προείλετο, δυνάμεως ἀηττήτου. Et alibi: Ἐγὼ μὲν οὐδ' ἐπαινεῖν ἔτι κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ δημιουργήσαντος τὰ ζῶα τήν τε σοφίαν, καὶ τὴν δύναμιν ἱκανὸς εἶναι νομίζω. μείζονα γὰρ οὐκ ἐπαίνων μόνων, ἀλλὰ καὶ ὕμνων τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων ἐστίν. Atqui alibi veluti oblitus seipsum, non Deum, sed naturã, hoc principium vocare videtur. non tamen re vera sentit, hanc principem esse causam, sicuti impiè fecit Plinius libro 2, sub finẽ capitis septimi concludens, naturam haud dubiè id esse, quod Deũ vocamus. Sic autem de natura scribit. Εἰς ἣν διανομὴν εἴτις ἐπιβλέψειεν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς, καὶ σκέψαιτο πότερον πλημμελῶς ἢ δικαίως, οὐκ ἴσα τοῖς μέρεσιν ἅπασι διένειμεν, ἀλλὰ τοῖς μὲν μείζω, τοῖς δὲ ἐλάττω, τὰς αὐτὰς Ἱπποκράτει, κἂν εἰ μὴ βούλοιτο πάντως φθέγξαιτο φωνὰς, ὡς εὔπαιδ' οὗτός τε καὶ δικαία, καὶ τεχνικὴ, καὶ προνοητικὴ τῶν ζώων ἡ φύσις ἐστιν, εἰ γὰρ δὴ τὸ κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ σκοπεῖσθαι τε, καὶ διανέμειν ἔργον δικαιοσύνης ἐστὶ, πῶς οὐ δικαιοτάτη πάντων ἡ φύσις. Quòd si natura, & iustissima est, & perita, & arte prædita, & prouida, quorũ nihil sine ratione est: iam rationalis quoqʒ videbitur, & planè Deus apparebit: sicuti dolabræ, aut cuiuis instrumento fabri, si rationẽ, & artem aliquis attribuat, fabri etiam nomen merebitur. Nimirum aũt Galenus alicubi, vt Gentilium vulgus, naturam, veluti substantiam quandam per se, aut numen quoddam existimauit: nam sub finem libri 17 de vsu partiũ, mentem vnã per omnia diffusam, quę in cœlestibus corporibus nobilissima, & summa sit, ignobilior verò in terrestribus, naturam facere videtur, eamq́ʒ rationis compotem, seu participẽ (quam aliqui veterum philosophorum animam mundi appellarunt) & huius substantiam in corporibus solidis, esse putat cum Hippocrate calorem innatum: aut calidi, frigidi, humidi, & sicci temperaturam: & Platonem quoque ait naturam appellasse creationis nostræ authorem, de substãtia verò eius nihil ausum esse pronunciare. Et huic sæpius opificium, artificiumq́ʒ omne, quod in nostris, & aĩalium corporibus est, adscribit. Alibi verò (vt libro vndecimo capite xiiij. De vsu partium) disertè duo principia, Deum, quem opificem κατ' ἐξοχὴν nominare solet, & naturam distinguit: ita vt Deum, ex ijs, quæ ꝫm naturam fieri possunt, vbi scilicet materia adest, eaq́ʒ commoda, id quod melius est, ac simul materiam ad id aptam eligere, ac expetere, dicat: quæ verò natura facere non potest, vt vbi materia deest, aut non est apta, ea ipsum ne aggredi quidẽ, medium quodammodò inter Epicuri, & Mosis sententiam se esse professus: qm̃ hic Deum simpliciter oĩa posse, & facere dixerit, ille verò prorsus ociosum fecerit: tanquam Deus non quidem potentior, quàm natura sit, sed sapientior solùm: cum interim nõ rarò naturã nihil prorsus sine causa, aut temere facere scribat, sed oĩa summa cum sagacitate, ac prouidentia. Verùm de his copiosius dicendi locus non est. Nos qui meliorem, ꝙ ratio nostra per se cõsequi potuisset, doctrinam hausimus ab vnigenito Dei filio, qui oĩa parentis sui sacra mysteria nobis reuelauit, Deum non omnium solùm ꝫm naturam rerum, sed ipsius quoque naturæ totius, ac materiæ omnis, creatorem dominum, & opificem esse, & veluti organum mouere naturam, informare verò materiam quamuis, qua, ipse voluerit, forma, & miracula edere posse (hoc est, supra, contraq́ʒ naturam, aliqua cum voluerit efficere) vt verè sit omnipotens, & à natura, & artificibus reliquis differat, qui sine idonea materia perficere nihil possunt, didicimus, atqʒ credimus: & vt in rebus naturalibus, atque medicis ingenium, ac doctrinam Galeni suscipimus, ita in ijs, quæ ad Deum spectant, qm̃ Deum ex ipsa natura, & ratione humana (sutor, quod aiunt, vltra crepidam) inuestigari posse existimauit, neutiꝙ approbamus. Non extendimus quidem omnipotentiam Dei ad mala, & falsa, vel quæ inter se pugnant, ita vt simul consistere nequeant: quæ quidem ideo non potest Deus, quia ne vult quidem, ne secum ipse, qui summum est bonum, & summa veritas, pugnet. At quæcunqʒ vult, & voluit, ea potuit, potestq́ʒ, omnia: vt sunt non solùm, quæ secundum naturam sunt: nam hęc quoque omnia in suo genere bona sunt, & in aliquem mortaliũ vsum diuinitatis bonitate concessa: sed etiam supra, contra'ue naturam aliqua, quæ scilicet ijs, quæ secundum naturam sint, meliora fuerint, vt nostra etiam mens in nobis ad Dei imaginem condita, sæpe, quæ contra naturam (corporis saltem) sunt bona, naturalibus præfert. Vt verò naturalia, vt plurimùm vult Deus, neqʒ solitum, & institutum à se naturæ cursum sine magna causa abrumpit: ita veritati, & iustitiæ consona perpetuò, & sine vlla exceptione vult: & mala quidem vniuersalia nunquam: particularia verò non rarò, modò ad bonum vniuersale referantur. Naturæ autem dominum idcirco ostendere se voluit, vt, cum solis eclipsim fecit contra naturam, cum pateretur vnigenitus eius, vt homines inde naturam non esse Deum, sed aliquod ea prius, melius'que, principium intelligant. Hac ratione à Christo nostro, & mortui excitati sunt, & à morbis desperatis ægri restituti, & multa contra naturam facta miracula, vt, per hæc ipsa naturæ

dominum

dominum ſe nobis approbaret. Verùm hæc melius explicanda relinquimus illis, qui meliorem, quàm rerum naturæ ſcientiã profitentur. Temerè certe, ac impiè Galenus libro ſecũdo de differẽtijs pulſuum Moſis, ac Chriſti ſcholas repudiat, ceu nulla ſtabilitas demonſtratione: quaſi verò miracula, quæ plurima, & verè diuina in vtroq; teſtamẽto facitata legimus, atq; credimus, non oẽm demõſtrationẽ ſuperent. Hæc ſi perpendiſſet Gal. & æqua mẽte ſibi inſinuari à numine profecta paſſus fuiſſet: tũ ea, quæ ſanctiſſimi viri de Deo, ac rebus diuinis dixerunt, ceu principia, minimeq; demõſtrãda axiomata, eſſe accipiẽda, perſuaſus fuiſſet: aut ſaltẽ per hypotheſin admiſiſſet, donec ea, quę ſequuntur intellexiſſet melius, oïa nempe ad Dei ſolius honorẽ, ac gloriam, proximi verò vtilitatẽ, deniq; euentus multis deinceps ſeculis ita, vt multò antè prædicti fuerant, ſemper reſpondiſſe animaduertiſſet, & vnam hanc religionẽ, vt antiquiſſimam oïum, ita ſibi ſimilẽ ſemper, & perpetuã fuiſſe: nimiam certè illam de ſua intelligentia opinionẽ depoſuiſſet, neq; ceu lineares, & geometricas demonſtrationes has in religione noſtra deſideraſſet. Quod quidem, vt faceret, vel ipſa Chriſtianorum in oïbus aduerſis ad mortẽ vſq; conſtantia, quæ ipſum minimè latuit, mouere debebat. Huius aũt conſtantiæ libro 3. de pulſuum differentijs meminit, cum ſcribit: Citius aũt Moſis aſſeclæ, & Chriſti ſua deſerant dogmata, quàm qui ſectis addicti ſunt, tum medici, tum philoſophi. Conſiderare etiã debuerat, creſcentẽ in medijs perſecutionibus Chriſtianorum religionem: decreſcẽtem verò, nulla vi ſenſibili reſiſtẽre ſuam, & ethnicorum, & deficiẽtia iam oracula, carmine præſertim.

Nemeſius in lib. de natura humana compluribus argumentis confutare Galenum conatus eſt, tanquàm is animam nil aliud quã corporis temperaturam eſſe cẽſuerit.

Hæc de Galeni circa noſtram religionem ignorantia inuitus dixi: & quidem pluribus, quàm vel propoſueram, vel qui hactenus eius vitã nobis deſcripſerunt alij: qm̃ id fidei noſtræ profeſſio poſtulare videbatur. In hoc ſaltem non vulgaris, vt inter Gentiles, eius pietas apparet, quòd Deum, vt diximus, vnum, rerum oïum opificem, motorem, ac conſeruatorẽ, & naturæ principem agnoſcit, eiusq; magnitudinem, & prouidentiam, magna cum alacritate plurimis in locis prædicauit: & vt naturæ cauſam, opificem, ac gubernatorem inquirant, hoïes ſtudioſos ſeriò hortatur: modeſtia verò, quòd licet ab adoleſcentia opifex ille rerum, quiſ'nã eſſet, à philoſophis addiſcere cupiuerit, de eius tñ ſubſtantia, vt etiam animæ, nunquã pronunciare auſus eſt. Habuiſſe quidem ipſum inſomnijs quoq; fidẽ, veluti diuinitùs, aut ab Æſculapio ſuo miſſis, aliquot ex locis librorum eius apparet: vt primùm cum medicinæ operam dare cœpit, parentis inſomnio: deinde, cum ſomnio monitus, arteriam ſecuit, &c. Ad pietatem quidem in Deum hoc etiam referẽdum videtur, quòd neq; circa amuleta (quæ ne Chriſtiani quidẽ multi, ſed nomine magis, quàm re, deuitant) nec alijs in rebus abſurdis, ſiue illicitis, ſiue ratione ſaltẽ carentibus, ſuperſtitioſus fuerit: vt palàm profitetũ, & nos ſupra quoq;, vbi inter eius virtutes de prudentia mentio facta eſt, aliqua ex parte diximus. Sed nũc de eius in hoïes pietate dicendũ ſupereſt. Parentẽ ſuum nuſquam non ſine magno honoris titulo appellarę ſolet: & id in locis permultis, ac prolixè ſemper facit, vt appareat nunquã ſuauiorem ſibi vocẽ edere viſum fuiſſe, quàm quæ parentis ſui laudes decãtaret. Maximè verò in Cõmen. de cognoſcendis, curandiſq; animi affectibus, illũ commendat vnicè: quod ſanè opus veluti encomaſtiaſticũ paternarũ virtutum eſt. Patriam verò & ciues ſuos tanto amore proſequutus eſt, vt tanquã exemplo Vlyſſis quodã, præ horũ amore maximorũ Imperatorum fauores, ac ſtudia negligeret. Neq; enim cæterorum more ſtulta ambitione illectus (quod ſæpenumero inſectari, & damnare in artis profeſſoribus ſolitus eſt) neglecto ſtudio veritatis, aſſentationibus, & reliquis impoſturis principum fauores venari tentauit. Et quanq̃ maiori ex parte nemo ſit patriæ acceptus (ſic enim natura ferè cõparatũ inter hoïes eſt, vt peregrina quidẽ, & aduentitia ingenia admirentũ: ſua verò, domeſticaq; ob familiarẽ vſum deſpiciant) Galenum tñ Pergamenſes ſui tam ſtudioſè redamabant, colebant, & obſeruabant, vt ipſum, & ſeruatorem ſuũ, & patrem patriæ, omnes communi ore vocarent, neq; id iniuria: ſiquidem non modò curabat ſedulò, vt ſuorum ciuium rectè valerent corpora: ſed quemadmodum legiſlator, atque philoſophus ſummus, etiam erat ſolicitus, vt eorum animi optimis documentis inſtituerentur. Quo circa varios commen. ſcripſit ad excolenda iuuentutis ingenia admodum ſalutares. Conciliauit autem ſibi maximè plebis, & tenuioris fortunæ hominũ animos, quòd medicamentis ſimplicibus, vulgaribus'que, & paratu facilibus plurimùm vtens, & recta victus ratione ſine pharmacis, vbi id fieri poterat, curans, eorum, quos ſuſcipiebat, facultates minimè opprimeret: contrà quàm faciunt plurimi noſtra ætate medici, qui in aggerandis plerunq; pharmacis oſtentationi ſuæ indulgent, & ſi ægrotos ijs non lædunt, pharmacopolarum certè (à quibus ſæpe vel muneribus corrumpũtur, vel lucri partem habent communem aliqui) maiorem, quàm ægrotantium, rationem habent: aut ſi etiam iuuant, poterant tñ, & debebant, præſertim anguſtioris fortunæ ægros ſimplicius, minore'que ſumptu iuuare, ſi qua in ipſos pietate mouerentur: quæ in Galeno certè erga pauperes maior fuit, quàm in pleriſq; hodie Chriſtum ore, non opere, profitẽtibus medicis. Itaque ſeplaliarijs, aromatarijs, & inſtitoribus eiuſmodi (qui, vt aliud nihil dicam, ſæpe viliſſimis calculis, aut vitro gemmas, & pretioſiſſima quæque nullius, aut minimi pretij adulterinis mentiuntur, ſiue ſponte, ſiue per imperitiam) relictis Galenus, vt meliori fide, ac ſumptu minore medicamenta haberet compoſita, ſuis manibus plerunque confecta, officioſiſſimè ægris adminiſtrabat: in egenos interim non exiguam ſuarum facultatum portionem, erogans; artem'que ipſam non auaritia ductus, aut quapiam cupiditate, ſed propter ſolam virtutem piè ſimul, & religioſè exercens. Quòd, ſi qui minus locupletes ſunt, quàm Galenus fuerit, medici, nec eis redundat fortè, quod egenis largiantur, tanto maiore ſtudio illi hoc agere debebant, ne ſuis etiam fa-

Pietas in parentem.

In patriam.

In pauperes, & egenos.

cultatibus

cultatibus eos defraudarent: sed victus in primis ratione, & medicamentis minimi sumptus, illis consulere. Iam, quod sæpius die noctuq; ad eundē quandoq; egrum, vt ipse de sese scribit, Galenus accessit, diligentiæ simul eius (qua subinde magis magisq; in arte profecit, & hominū erga se amandum animos conuertit) simul, & pietatis in ægrotos argumentū est. Quin, & pernoctare interdum apud ægrotos solebat, cū ministrorum diligentia ei suspecta erat: & domū suam aliquando curandos deducebat. Eadem pietate nihil vnquam (ex validioribus præsertim auxilijs) ægrotis exhibuit, cuius vis, & vsus per experientiā ei nō constaret, vt ipse scribit in primum Epidemiorum Hippocratis Cōmentario secundo, numero 50. & hoc in primis studuit, vt si non multum iuuaret ægrotum suis consilijs, saltē nō læderet. plerorumq; autem experientiā ipse in sese fecit, non solum gustando omnia, & ex odore, saporeq; iudicando, sed etiā cuti suæ imponendo: sic de aceti potentia, vt accuratè experiretur, in seipso periculum fecit: & oxyrhodino sępe perfusus est, vt eius vim certius teneret. Et ab initio cū iuuenis adhuc multa egregia, & laudata à præceptoribus, alijsq; pharmaca nactus esset, vt citius, certiusq; de omnibus ei cōstaret, nulla inuidia, summo candore, amicis medicis, vt experirentur cōmunicauit. Libro etiā quinto de morbis curādis: Horum (inquit) quæ retuli, vel modò, vel antè, siue ea inueni ipse, siue iuxta Hippocratis viā vsurpaui, nihil sanè non examinatum, ac iudicio comprobatū est: sed per experientiā omnia iudicata, in quibus erroris pericula ipsi pertulimus. Eandē verò diligentiā, & fidem in scribēdo quoq; obseruauit, vt paulò post dicet.

Cæterum eodem, quo in ciues suos studio, & obseruatione eū fuisse diximus, fuit etiam in amicos, quorū gratia, tum in obeundis curationibus, tum in conscribendis libris tot labores, ac vigilias, nec sine periculo vitæ non nunquā, sustinuit: neq; enim ob aliā causam vllam, non honoris, non ambitionis, qui gloriæ adeò fuit negligens, vt libris proprijs nomen suum inscribere non sustineret. *In amicos.*

In præceptores aūt ea fuit obseruatione, ita reuerenter habuit, vt nusquā non magna religione illorum mentionē faciat, idq; frequenter, & non sine magno affectu: sic libros quoq; eorū desiderat non nunquam, tametsi non par tantum illis omnibus esset, sed, & longo interuallo in arte superaret. Hippocratē verò peculiariter ita admiratus est, vbi per obseruationē, experientiamq; eorum, quæ tradidisset fidē eius viri cognouit, vt religiosissimè semper coleret: omniaq; eius inuenta ingenuè agnosceret, & rarò, & non nisi veritate coactus, & honorificè semp ab eo dissentiret. Hunc passim prudentissimū, & sapientissimū senem, summumq; medicinæ parentē, autoremq;, & largitorem bonorū omnium institutorū, prædicat. Visusq; est artem totam in illum autorem referre, quamuis non minus ipsi Hippocrates, quàm ipse illi debeat. Sunt hæc omnia ingenui candoris, & magnæ pietatis indicia. Poterat enim, vti priores medicorū illustres fecerāt, nouam sectam instituere, & se hæreseos alicuius, proprij nominis authoramento, principē facere, in qua solus scilicet imperaret: ad quod efficiendū, si voluisset, nihil eorū sanè, quibus ad id erat opus, ei deerat. Verum hoc facere noluit, quæ summa eius modestia est. Sed, quemadmodū Traianus olim omnes Italiæ vias inaccessas, præruptasq;, aut ruptibus inuias, refecit, instaurauitq;, quò faciliùs peruadi possēt: sic ille fatetur se, non quidē artem condere, (quam tamē laudē iure sibi vendicare potuisset) sed iam ab Hippocrate inuentā, incultam tn̄, & asperam, explanare, vt ab oībus intelligi, ac percipi queat. Sed, vt præsentē de Galeni moribus sermonē claudamus, virum illum fuisse dicamus, prudentem, ingeniosum, solertē, frugalem, temperantē, magnanimū, liberalem, humanū, iustum, innocētē, integrū, veracē, vndiq; bonū: & non solum patriæ, & amicis, sed toti humano generi iuuādo natum. *In præceptores.* Gl. laudat Hipp.

Nunc de doctrina eius verba faciemus, non quidem primæ institutionis, de qua satis dictum est supra: sed eius iam adulti, & iam tum verbis, scriptisq;, tum opere ipso suam declarantis in philosophiæ simul, ac medicinæ cognitione præstantiam. Ad hanc verò tantum eum peruenisse minus mirum est, tum propter aliquas iam expositas causas, tum quoniam per omnem vitam veritatis studio, demonstrandiq; scientiæ vnicè deditus fuit: alia verò negotia, quibus diuitias, voluptatem, aut gloriam plerique venantur, prorsus neglexit. Itaq; in libro de subfiguratione empirica, negat sibi occupatissimo in muneribus artis, tantum ocij superesse, vt nugis superuacuis, fabulisque differendis, bonas horas amittat. Animaduertit enim non in alia distractum esse negotia oportere illum, qui medicam artem exercere statuerit, rem adeò per se immensam, & amplam, vt præclare agi nobiscū existimare debeamus, si vel in primo senectutis limine hanc ipsam, quod satis sit, fuerimus assequuti, nedū liceat alijs, ac diuersissimis distineri occupationibus. Quapropter fugere hæc omnia oportet, cumque his ebrietates, comessationesque nimias, illas turpissimas libidinum, ventrisque, & gulæ illecebras. Itaque non solum mala illa negotia vitauit, omnis virtutis impedimenta: sed etiam omne in literarum, & rei medicæ amplificandæ studijs assiduè collocauit: quo consilio non est aliquando veritus, ne Cæsarem sequi in Germaniam cogeretur, armorumque experiri strepitum, religionis apud eum vti cuiusdam excusatione. Continuo certè scribendi, legendiq; labore valetudinis etiam interdum contraxit non nihil damni: nam & diaria aliquando correptus est febre ob vigilandi consuetudinem: & ob hoc ipsum, quum iam consistere ætate cœpisset, somnum amiserat. Hac tam assidua, & indefessa diligentia sua, plurima sanè consecutus est, quæ arti adiecit. Scribit alicubi, se pulsum cuidam tetigisse sex mensium spatio: & cum per multos annos incertus fuisset de arteriæ contractione, & alijs quibusdam, improba in perquirendo constantia tandem reperisse. Sic etiā ab adolescentia dies decretorios obseruare incœpit. Hoc studio omnem ferè simplicium medicamentorum, de quibus veteres aliquid scripserant, *Doctrina Galeni.* *Assiduitas.* *4. de loc. affect. cap. ult. id in Antipatro medico se factitasse scribit.*

materiam videre, & cognoscere voluit: eam'que ob causam de simplicibus medicamentis cõditos à se libros annis pressit vndecim, donec incõperta quædam sibi adhuc exploraret. Et, vt tum noua quędã videret, & exquisitissima in vnoquoq; genere sibi cõpararet, sicut iã suprà diximus, nauigauit in Cyprũ, Lemnũ, Cretã, & Palæstinã Syriæ, vt pluribus indicauit suprà in peregrinationũ eius mẽtione. ad quæ verò loca proficisci ipse non potuit, inde sibi adferri curauit. Itaq; in opere de cõponendis medicamentis secundũ genera: Adhortor (inquit) amicos oẽs, si artis opera pulchrè obire voluerint, vt me imitentur: qui ex omni natione quotannis præstantissima medicamenta, vt mihi adferanĩ, curo: eò ꝙ perditi illi omnigenarũ rerũ coemptores, illa in dies adulterijs cõtaminãt.

Verùm in simplicibus medicamentis in vniuersum quidẽ apprimè eruditus fuit Galenus: in singulis autem non adeò exercitatus, vt mea coniectura fert: qm̃ nullum ferè medicamentum ne nominat quidem, quod à Dioscoride, & alijs ante ipsum non fuerit nominatum: & in viribus describendis aliud nihil ferè docet, q̃, quod ante ipsum Dioscorides docuerat: nisi ꝙ particulatim ab illo dicta, ad vniuersalia quędã redigit, & graduum differentias assignat, in quo certè plurimũ iudicij, diligentiæq; adhibuit, in ijs præsertim, quæ gustare, & iudicare accuratiùs voluit, & ausus est quędã enim vehementiora gustare non sustinuit, vt thapsiã aliaq; erodentia, sicuti ipse scribit: &, vt coniiciunt nostri temporis quidam non indoctè, vniuersales, primasq; facultates, ex posterioribus, & effectibus aliquando collegit: id, quod non semper succedit: quædam enim tota substantia agunt, aut viribus quibusdam occultis: aliqua per accidens: & idem effectus aliquando à diuersis causis produci videtur. Hac eadem diligentiæ suæ improbitate, linguas seu dialectos Græcas ferè omnes perdidicit: & exquisitius quidem Atticam, ac Ionicam: minus verò, Doricam, & Aeolicam: in his enim duabus plura se ignorare, quàm scire fatetur, in Attica uerò contra. De Ionicis quidem nominibus, libro secundo de differentijs pulsuum alicubi, se scripturum promittit: quod an plenè præstiterit, nescio: præstitit autem ex parte, interpretatus glossas, id est obsoleta vocabula Hippocratis Ionici scriptoris. Quanquam verò, tum puritate linguæ Græcę plurimum excelleret, nunquam, vel barbarismum, vel solœcismum, vel parum bene, ac propriè dictum cuiquam obiecit: sed omnibus loqui, vt volebant per ipsum licuit: tantò rerum, q̃ verborũ studiosior erat.

Linguarũ diuersarum cognitio.

Latini sermonis peritus an fuerit, ambigitur. Ioannes Guinterius vir summæ eruditionis, in oratione de veteris medicinæ interitu, Latini sermonis Galenum (inquit) non imperitum fuisse declarant compositiones medicamentorum ab eo translatæ è Largo, Antonio Musa, alijsq; Romanis scriptoribus. Sed potuit compositiones illas ab alijs translatas accipere, & aliorum opera vti. Libri quidem primi de differentijs pulsuum ad finem secundi capitis, cùm tardi, & velocis, rariq;, ac densi significationes distinxisset, & hæc propriè de interuallis, illa de motibus dici docuisset, subdit: Quòd, si quis aliter hæc accipere velit, neq; Græcos, neq; Latinos sequi dignatus, illi permittendum est, vt Cadmeam victoriam vincat. Sed hîc quoque idem responderi, & retorqueri potest, quod suprà, aliorum amicorum, vel familiarium opera fortè Galenum illa didicisse cum hæc scriberet, & commentaretur: aut si prius ipse intelligebat, non tamen pauca vocabula Latina intelligentem, Latini sermonis peritum dicemus. Certum est cum semper animum ad patriã adiecisse, & nunquam in Italia manere proposuisse: iamq; grandiorem natu Romam venisse, & lucubrandi, medendiq; negocijs semper occupatissimum fuisse: vt neque consultò, neq; obiter, vt iuniores solent, linguam latinam cum didicisse probabile sit, præsertim cum nulli ferè neque medicinales, neque philosophici libri Latinè conditi extarent, quorum gratia operępretium hanc linguam sibi addiscendam existimare potuerit: &, si quæ extabant, ex Græcis pleraq; deriuata erant: aut in eodem argumento, non minus egregij libri Græci legebantur. Interim illum parum aliquid Latinè intellexisse non dubito, propter diutinam in vrbe moram. Si tamen linguam illam probè intellexisset, prædicasset id proculdubio de se alicubi in scriptis suis, sicut Atticæ, & Ionicæ linguarũ plenam cognitionem, Aeolicæ verò, & Doricæ minùs quam mediocrem, de sese prædicat. Cum Antonino quidem Imperatore, & alijs Romæ proceribus, quorum valetudini curãdę, in primis operam nauabat, Græcè colloqui potuit: vt nihil opus ei fuerit propter illos Latinè loqui discere: nam propter plebem, vt publicè plebeijs hominibus mederi posset, Latinæ linguæ vacare eũ voluisse, non est verisimile, nec rationi consentaneum, cum & fortunæ beneficijs, alijsq; commoditatibus, & diuitijs abundaret, & à nimis populari vsu medendi, propter perpetuas lucubrationes suas, & assidua studia, alienus esset. Mecum sentit, & facit in epistolis suis doctissimus Manardus, his verbis: Galenus Latinam linguam non æquè, vt Celsus, aut nequaquam norat.

Doctrinæ pręstantia.

Sed his iam reliqua de eius doctrinæ præstantia addamus. Neque verò scribendo solùm (ita, vt nec in oratione puritas, & elegantia, nec in sententijs, & tractatione, vel oratoria, vel dialectica virtus desiderentur) sed etiam dicendo, disserendo'que, adeò semper valuit, vt propositis in æde Pacis de more quæstionibus improuisis, publicè sæpissimè ad omnia responderit: id'que iuuenis, quum Romæ degeret. Annum agens nonumdecimum, vt suprà diximus, Athenæi sectatorem conuicit: & postea aliquando Stoicos, & Peripateticos de sede animæ disputando superauit: & sæpenumero apud eruditos viros, extemporales sermones habuit. Annum agens tricesimum publicè docuit. Sophisticam semper odio habuit: nihil'que tam studuit, quàm demonstrandi primùm scientiam tenere, deinde summo studio eam exercere: quod ei facilius fuit, quoniam in mathematicis, & scientiam facientibus disciplinis versatus erat. Quinimo veluti furore quodam

re quodam percitus, & diuino inſpiratus afflatu, ad veritatis ſtudia perſequenda, & vulgi famam fortiter contemnendam, vt ipſe profitetur Methodi ſeptimo, ferebatur.

Porrò quantopere Hippocratis doctrinam, omnis ſolidioris medendi artis fundamentum, & vniuerſam veterem medicinam, excoluerit, ac illuſtrarit multifariã, ordine, methodo, pręceptisq; : & argumentis confirmarit diſertiſſimè, oratione verò diſerta, ac eleganti expoſuerit vberrimè, & remediorum ſimplicium, compoſitorum'que deſcriptionibus locupletarit copioſiſſimè, tanquam medicorum, qui ſunt, quiq; fuerunt omnium διαλεκτικώτατος, ἢ φιλοσοφώτατος μᾶλλον, ἅμα τε ῥητορικώτατος, καὶ λόγῳ καὶ ἐμπειρίᾳ ἐπιφανέστατος, res ipſa, & omnium eruditorum conſenſus loquitur clariùs, quàm, vt multis ad id explicandum ſit opus verbis, niſi quis in ipſam meridiem lumen inferri poſtulet. Pauca tamen, vt in ipſius laudibus, & encomio animos paſcamus, tantiq; beneficij grata commemoratione nos oblectemus, & ad eius exempli imitationem optimum, ac ingenioſiſſimum quemq; inuitemus, dicenda fuerint. Cum igitur olim principes tãtùm viri philoſopharentur, Hippocratis præſertim ſeculo, & ante id, ipſe etiam Hippocrates è magna gente, vt pote Heraclide filius, ab Hercule, Æſculapio'que genus ducens, genere, & opibus præclarus, ad philoſophiam, ac medicinam acceſſit. Et quanquam gentiles eius Aſclepiadæ artem intra ſuam familiã detinerent, nec exteris communicarent: ipſe literis, non ſolùm particulares hiſtorias, & remedia ſingula, ſed artis etiam methodum, præcepta, & præcipua capita mandare cœpit, ingenuo nimirum candore, & magna liberalitate, quaſi hoc ipſum ageret, vt non Aſclepiadæ ſolùm, qui degenerare poterant, & genus eorum ceſſare, ſed optimus quiſq; ad artis communicationem omnibus neceſſariæ, ideoq; in medium proponendæ admitteretur. Sed, vt nihil inchoari ſimul, & perfici à mortalibus poteſt, ita & medica ars ab Hippocrate (qui natus eſt anno primo nonageſimæ olympiadis) inchoata, & ſcriptis tradita primùm, rudior adhuc, & in multis incertior, ac inconſtans, & multis poſtea ſeculis veluti vaga, varijsq; diſtracta ingenijs, à Galeno demum tanto tempore pòſt, veluti altero Hippocrate, quem in illo ἀναβιῶναι, dixeris, expolita, & confirmata, perfectaq; propemodum tota eſt. Nam cùm ſimiliter, vt Hippocrates in philoſophia præclarè verſatus, & ingenio liberali pręditus eſſet, rebus'que ad hoc efficiendum, quantum quidem in vnum hominem cadere poteſt, omnibus inſtructus, opus tam eximium, & conari voluit, & perficere (Deo iuuante) potuit. Videntur autem primi illi circa Hippocratem medici, & ipſe in primis, in ſingularum tantummodo rerum inquiſitione, quæ demõſtratione peragebatur, verſati. Qua ratione etſi permulta problemata ſubtiliter inuenirentur, ac diſſoluerentur, non tamen per illam conſtabat modus vllus totam diſciplinam conſtituendi ex ſuis partibus in proprium ordinem digeſtis: ſed ſparſim, & abſque arte plerunque tradebantur, quòd præcepta artium tradendarum non dum haberentur: adeo'q; ne demonſtrationum quidem regulæ præſcribebantur: ſed vtebantur quidem demonſtratione illi ad inquiſitionem rerum, artem verò demonſtrandi, quæ præceptis conſtaret, nullam tradebant: vt eodem tempore in philoſophia etiam à Platone factum videmus. apparet enim ex eius libris, demonſtratiuæ artis præcepta eum non ſatis calluiſſe, aut certè non abſoluiſſe (& ea interdum pro indubitatis principijs poſuiſſe, quæ è ſacris literis, aut maiorum authoritate petuntur: quæ ſi è ſacris ſumenda ſunt ad demonſtrationes, eadem opera quæſtio ex eiſdem ſumi poterat, vt demõſtrari eam nihil neceſſe ſit) & ſcientiarum limites non obſeruaſſe, vt, qui multa è diuerſis ſcientijs, in eundem librum congeſſerit. Sed philoſophiam ſtatim ſecutus Platonem Ariſtoteles perfecit, præcepta demonſtrationum reliquit, ſcientiarum limites circunſcripſit: & ne quid ad perfectionem totius artificij in docendo deeſſet, quo diſciplinarum quæſtiones per inquiſitionem ἀποδεικτικὴν inuentæ, ac diſſolutæ, aptè connecterentur, poſtremò ipſarum ordinem pulchrè digeſſit, quatenus iubet ab vniuerſalibus incipiẽtes ad ſingularia deſcendere, id'que cum alibi diſertè, tum clariſſimè libro primo de generatione animalium oſtendit. Sic in Phyſiologia affectiones τὰς καθόλου, quæ'que rebus naturalibus vniuerſis conueniunt, primo loco expoſuit: deinde ea, quæ ſunt minùs communia, & in pluribus rebus naturæ, non tamen omnibus conſpiciuntur: vltimo loco, quæ ſingulis ſpeciebus peculiariter inſunt. Iuxta'que hunc modum totam Phyſiologiam in totidem libros diuiſit, quot ſunt affectionum differentiæ. Cum igitur vniuerſa methodus diſciplinarum, aut conſiſtat in ſingularium quæſtionum inquiſitione, quæ demonſtratione fit: aut in poſitione, atque ordine partium totius diſciplinæ, vbi demonſtratione fuerint inuentæ: illam totam abſoluit Ariſtoteles, acceptis quibuſdam ſeminarijs à maioribus, hanc autem primus ipſe commonſtrauit: & inſuper obſcurè ab illis, aut etiam ænigmaticè dicta, tanquam vel oſtentatione, vel inuidia quapiam, ipſe clarè, & dilucidè expoſuit. hoc ipſo autem, καὶ διὰ τὴν ἀκρίβειαν ἣν τοῖς ἀποδείξεσι προσέθηκε, Simplicius eum antiquioribus philoſophis præfert: Platoni verò, καθόσον εὐσθενεστέρας τίθησι τὰς τῶν ἀποδείξεων ἀνάγκας, καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτὸς ἀπό τε τῆς αἰσθήσεως, καὶ ἀπὸ τῶν προχείρων δοξῶν σπουδάζει λαμβάνειν. Cæterum eadem ferè Galenus in re medica, præſtitit, effecitq; primus, quæ in philoſophica Ariſtoteles. Nam pleriſq; pulchrè inuentis ab Hippocrate, ſed remiſſiùs, atq; debiliùs traditis, rationes validiores adiecit, & multas rerum cauſas aſſignauit, ab illo præteritas, aut nondum forſitan cognitas, aut exiliter ſanè, atque obſcurè traditas. Denique non modò demonſtrationes quæſtionum ſingularum perfecit: ſed ordinem quoq; methodi addidit, ita, vt triplicis methodi, neq; enim plures laudatæ inueniuntur, vſum & tractationem in arte medica copioſe oſtenderit. In pleriſque enim ſuis libris Analyticam ſequitur methodum,

Hippocratis doctrina ab eo exculta.

dum,

Potius resolutiuam.

dum, in libro autem de cõstitutione artis, Compositiuam, vt Definitiuam in arte parua: de quibus omnibus, & quomodo à Galeno sunt obseruatæ, aut animaduersæ, qui plura nosse desiderat, doctissimã Gemusæi prefationẽ in Greca Galeni opera Basilaeæ olim excusa adeat. Interea verò, dũ tantopere laudamus Galenum, Hippocratis medicinæ parentis laudibus, ac dignitati nihil detrahimus. Principij enim vbiq; vis maxima est, etiamsi re ipsa perexiguum sit. Et religio quædã, ac reuerentia, rerum bonarum omnium causis, ac principijs debetur. Itaque, & veteribus, qui nobis occasiones, ac rudimenta aliqua tradiderunt, & posterioribus, qui absoluere nisi ab illis aliquid accepissent, nunquam potuissent, plurimum nos debere, gratis animis fateri, & agnoscere par est. Tantum profecto Galenus lucis addidit arti post Hippocratẽ, vt, nisi medicinæ is diu iã, multũq; laboranti medicinam adhibuisset, & tradita ab Hippocrate principia illustrasset, iaceret fortè adhuc neglecta: nunc verò, quod ars est exculta, quodq; Hippocrates legitur, ac intelligitur, ꝙ eum ex illo fructum capimus, quẽ sentimus, hoc beneficium Galeni totũ est. Cætera nunc, vt omittam, de arteriarum certè pulsibus nihil, cum pertractasset Hippocrates (siue hoc ad medicinã nihil pertinere ratus, siue id etiam rem ignorans omnem fecerit) de horum differentijs, causis, & ex ipsis dignotione, prolixè confecto ipse opere, hac quoq; ex parte medicinam auxit, & locupletauit.

Porrò præter Hippocratẽ, & Galenum Medicinæ principes, cæteri ferè omnes, tũ Græci, tum, Arabes, eorumq; sectatores, nihil ad artis constitutionem contulerunt: & ex illorum libris ferè, quicquid, aut lectione, aut imitatione dignum habent, tanquam purissimis fontibus, exhauserunt, doctissimo nostri seculi viro Iac. Syluio teste. Adeò, inquit, ingeniosa, & studiosa, & dijs accepta fuit veneranda illa antiquitas. Pauca quædam tamen, non ignaua omnino posteritas, rudis quidem, sed exemplorum fide plena, aut clariora reddidit, aut vsu, experientia'que frequenti, certiora. Quæ vnusquisq; etiã mediocriter institutus, his velut fundamentis adiungere potuit, hoc est Hippocratis, Galeniq; placitis. Quibus de medio sublatis, medicina sit velut chaos antiquum, & certè hominum carnificina: & id omne, quod in stupidos suæ ætatis medicos iustissimè Plinius inclamat. Etsi verò, vt toties diximus, Hippocrati tanquam parenti, & conditori artis summũ honorem deferat Galenus, adeò tamen solius veritatis studiosus sine vlla dissimulatione fuit, vt multis in locis ipsum, hoc est sermonem eius, & scripta, arguat, veluti non exactum, improprium, obscurum, inconditum, indistinctum, & modò imperfectum, modò contrà superfluum: est quãdo diligẽtiam in eo desiderat, confusam, & inordinatam traditionẽm reprehendit: nonnunquam ineptitudinis, obliuionis, immò etiã erroris, & mendacij accusat. Cõmentario secundo de victus ratione in morbis acutis, circa pharmaca pleuriticis danda, ab eo dissentire videtur. In quibus tamen omnibus aliquo modo excusari potest D. Hippocrates, aliqua enim ignorasse eũ, aut etiã errasse in aliquibus, mirum non est, cũ à nullis propemodum ante suum seculum scriptis fuerit adiutus: ꝙ verò negligentius quædam scripserit, hoc enim nomine, si ignorantiã, atq; errorẽ demas, cætera comprehendi poterunt, id factum, qm̃ sibi tantùm, non ad editionem quædam scriptis mandarit, dici potest: Deniq; corrupta quædã, & deprauata à librarijs, aut alijs quibusdã esse: & spuria quędã ei attribui.

Hippocrates a Galeno notatus.

Solertia eius, & inuenta in arte.

Non verò diligens solum, & eruditus fuit Galenus, sed ingenij quoq; solertia, & promptitudine minimè vulgari præditus, ἀγχίνους ϗ᾽ εὑρετικός τις πάνυ. Itaque multa ex sese didicit, sine præceptore: septimo quidẽ Methodi, omnia se per se ipsum inuestigasse scribit. Hoc ingenio, & vniuersales morborũ curationes, siue curandi indicationes excogitauit, & particulares quasdam, vt de sanandis oculorũ doloribus: itẽ neruis sauciatis, primus in hac curatione ausus modum priùs vsitatum immutare. Hac ingenij sagacitate sæpe aliqua circa ægrotos obseruauit, quæ ab alijs non animaduersa admirationem ei conciliarunt, tanquam ex arte diceret, aut diuinaret: quædã, quæ tamen sola industria, & diligenti animaduersione, à quouis mediocriter solerte intelligi poterant, quale est, quod libro primo de sanitate tuenda circa animaduersum pueri plorãtis desiderium de se scribit. Inuenta eius in arte fuerunt, neruorũ curatio: locorum affectorũ agnitio, quam primus in artem redegit: medendi ratio methodica, & sanitatis tuendæ præcepta: in sectionibus itidem non pauca, circa neruos, & musculos præsertim, veluti thoracis musculorum anatome, & instrumentorum respirationis: & partiũ quarundam vsus: dignotio pulsuum, & ex eis præsagia: ac pleraq; alia consimiliter, quæ non exiguæ, & momentaneæ tantùm, sed iustæ, & maximæ totius artis partes sunt: adeò, vt ante ea tempora manca adhuc, & non dum integra fuisse medicina rectè videatur. Quin, & rebus quibusdam nomina primus imposuit, vt solutioni continui: & inter succos glutino so contrarium vocauit rhypticum, id est, abstersorium. Curationum, quas feliciter peregit historias aliquot, iam suprà memoraui, vt hic repeti nihil attineat. Neruis quidem vulneratos omnes sanitati se restituisse profitetur: iuniorem adhuc à nullo edoctum, deperditam memoriam curasse: deniq; in artis operibus consenuisse: sexcenties præsagiuisse in ægris, diaria'ne febri laborarent, an ea, quæ tertio quarto'ue die aliquam accessionem esset habitura. Prima enim statim visitatione, omnia febrium genera (quotidianam, tertianam, quartanam, semitertianã, καῦσον) mirè discernebat: sicut & alios affectos plerunque primo die: sic & hecticam febrim incipientem vnà cum putrida agnouit: & aliquando ex solo colore locum in visceribus affectum deprehendit. Denique semper summo studio in curando simul, & præsagiendo se exercuit: tantumq; profecit, vt aliqui eum vatem esse dicerent, tanquam diuinatrice arte, non medicinę scientia, futura prædiceret. Non solum verò interiorũ morborum curationem, vt pleriq; hodie medici, sed exteriorum etiam, & omnium,

Curationes et præsagia.

Chirurgia.

quæ

quæ ad Chirurgiam pertinent, tractationem professus est. ita'que, vt neruorum, ita omne genus solutæ vnionis curandæ viam, ac rationem expleuit: & cum in Asia maneret, aliquando chirurgiam exercuit: cum verò Romæ ageret: ciuitatis morem est secutus, permissa ijs, quos chirurgos vocant, maxima eiusmodi operum parte. Quantum autem in chirurgia, & ea medicinæ parte, quæ manu administratur, valuerit, tum historiæ quædam, tum inuenta ab eo pharmaca, & emplastra testantur: quorum non nulla propter insignem vtilitatem nuper etiam in vsum reuocari apud Italos cœperunt: sicut, & alia quædam medicamenta cōposita ab ipso inuenta, quæ intra corpus dant.

In Aegypto primum, post Romæ antiquitus medicina chirurgica, & clinice uocata à diuersis professoribus, vt nunc fit, exercebatur: tempore autem Hippocratis utranque ijdē profitebantur simul'que exercebant.

Quin, & Pharmacopœi interdum officio fungebatur, vt cum Imperatoribus, eorumq; amicis, & opulentis viris antidotos componebat: cumq; oleum, & adipem recondebat, vt inueteratis vti posset. Mirum autem, quo'nam fieri tandem pacto potuerit, vt vnus tot negocijs abunde sufficere posset: idem quippe erratorum castigator acerrimus, idem rerum multarum inuentor acutissimus, idem disceptator subtilissimus, grammaticus idem, rhetor, dialecticus, mathematicus philosophus, medicus: nec verbis tantu'm medicus, sed medendi idem vsu exercitatissimus, ingenti'que ægrotorum frequentia à studijs plerunq; distractus: inter medicos eloquentissimus, inter eloquentes medicus acutissimus, inter vtrosq; diligentissimus, inter omnes deniq; maximus: & cum ipsius seculo philosophi, medici'q; nomen plerique non distinguerent (vnde, & logiatri forte, & iatrosophistæ nomina sunt facta) ipse quanquam medicus simul, & philosophus eminentissimus fuit vel Antonino Imperatore, ac Philosopho teste, plurimum tamen alterum ab altero differre, tum docendo scribendoq;, tum re ipsa ostendit ita, vt facile iam cuiuis appareret optimum medicum, eundem esse philosophum oportere, non autem contrà. Quanquam verò talis tantusq; fuit, propter immensum tamen artis medicæ pelagus, quod (si vlla alia) longe lateq; patet, minime mirum est, si non omnia, præsertim particularia (quæ infinita esse solent) sit assecutus: si dubitare se alicubi fateatur, & iam ætate prouectus etiam non nulla addiscat: si etiam alicubi erret, atq; fallatur, in ijs nimirum, quæ nō ad præcipuas, & vniuersales curandi indicationes, vnde ars constituit, pertinent, sed alijs modis ad artem eruendam, aut perficiendam referuntur. De causa quidem opifice fœtus, & animæ substantia, quorum vtrunq; supra medicum est, dubitat: prima die febrem continentem sine putredine, fatetur se non plane percepisse, cuius generis esset: in leguminibus aliquando hæsitat, vt notauit Manardus. Et quanquā ex frequenti anatomes speculatione multa, quæ prius neutiquam sibi visa erant, aliquando animaduertit: multa tamen ipsum effugerunt, eam præsertim ob causam, q, vt doctissimus, & princeps in Anatomicis nostra ætate Vesalius animaduertit, hominem nunquam secuit: & simiarum sectionis, q̄ hominum studiosior, vtrorumq; anatomen confudit: vnde crebri eius in hoc argumento lapsus deprehenduntur. {Homines ipsum non dissecuisse: quæ verò in humano corpore obseruauit, ea, vel a' simijs transtulisse, vel in abscessibus quibusdam, aut chirurgicis operibus vidisse, ex libri de venarum, arteriarumq; dissectione capite septimo apparet} Libros quidem de vsu partium emendare aggressus, non plene id præstitit: nec pauca, in his præcipue libris, censore Vesalio, imaginatus est tantu'm, in animalibus non visa. Eidem in Aristotelem videtur iniquior, eiusq; carpendi studio, sui ipsius oblitus interdum. Interea tamen idem Vesalius tantum tribuit Galeno, vt medicinæ parens, rarum naturæ miraculum, summus naturæ admirator, & omnium bonorum author ab eo appelletur. In prima fœtus e genitura formatione, cor aliquando putauit vna, cum iecore statim ab initio gigni: postea verò re maturius perpensa, omnino hepate posterius formari statuit. Porrò non solum eruditus, sagax, & diligens in morborum curationibus, sed etiam fortunatus fuit, vt ipse de sese prædicat. Mihi quidem cum Satyrico fortuna rationem, & prudentiam sequi videtur, non separata aliqua vis, vel causa esse.

Pharmacopœia.

Galenus alicubi dubitat, discit, fallitur.

Anatome.

Fortunatus.

Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te
Nos facimus Fortuna deam, cœloq; locamus.

De ijs, quæ secundum naturam, aut arte fiunt, idq;, vt plurimùm, loquor: nā, si prouidentiæ diuinæ, hominis alicuius vitā, & actiones beare placeat: etiam si multa præter rationem fiant, & humana prudentia cesset, impediri non potest.

Dogmata, siue placita quędam peculiaria Galeni, quę tum in philosophia, tum in medicina approbarit, non est, q operosius hic vnum in locum conscribam: in præcedentibus enim sparsim pleraque exposita sunt: & hoc in primis, quòd sectæ nulli fuerit addictus. hoc enim a' patre acceperat, ne ab vlla secta denominaretur, sed longissimo temporis spatio, & sectas præcipuas addisceret omnes, & de illis iudicium ferret. Pyrrhonijs quidem maxime se opposuit, & Epicureis. Et quanquam in arte medica, verissima Hippocratis dogmata sequi soleret: seruos tamen appellabat, quicunque se, vel Hippocraticos, vel Praxagoricos, vel ab alio quocunque viro nominabant. eligenda autem ex singulis censebat, quæ præstantissima essent. De substantia deorum, & animæ nunquam pronunciare voluit. De triplici verò animæ principatu pro Platone contra Aristotelem stetit. Nec tres animas, nec facultates animæ tres, sed tria principia dici debere, ei placuit. Insomnijs non parum tribuit: eorum'que alia diuinitu's mitti, alia in natura suas habere causas censuit. Hepar venarum, sanguinis, & nutricationis principium esse ostendit, non cor aduersus Aristotelem: & cerebrum neruorum, sensus, motusq;: testium quoq; naturam primus inuenit, totum alterare corpus: de generationis primordijs nostræ contra Aristotelem defendit Hippocratem, & alia in humani corporis fabrica complura. Chrysippum philosophum acutissimum ignorantiæ plerunque reum peregit, cum alibi, tum in libris de placitis Hippocratis, & Platonis.

Dogmata.

Libros

Scripta in genere: et primũ cur ſcripſerit libros.

Libros autem conſcripſit, perpaucos quidem eo conſilio, vt euulgarentur: ſed tres ob cauſas ferè: quarum prima eſt, vt amicis, & familiaribus, præcipuè longam profectionem ſuſcipientibus, gratificaretur, ſiue ſponte rogantibus illis, ſiue inuitus propemodum, exoratus: eiuſmodi ſunt omnes, quos introducendis compoſuit: & inter alios hi: Quòd animi mores corporis temperaturam ſequantur: De optima corporis noſtri conſtitutione: De bono corporis habitu: De diebus decretorijs: In Epidemiorum libros Commentarij: De medicamentorum facultatibus: Contra Iulianũ: Aduerſus Lycum: De differentijs pulſuum: Methodi medendi libri priores ad Hieronem, & eo defuncto reliqui ad Eugenianum: Commentarius in Prorrheticum Hippocratis. Sic in Glauconis philoſophi, Boethi viri conſularis, & aliorum quorundam primariorũ gratiam multa ſcripſit: multa etiam in communẽ amicorum, aut inferioris quoq; conditionis hominum vſum: quod eum facere adeò non piguit, vt voce vti interdum non dubitarit humaniſſima illa, ſe vel vnius tantùm gratia, quem modò veritatis ſtudioſum cognouiſſet, dicturum, ſcripturumq; omnia. Altera ſcriptorum eius cauſa fuit, vt commentando ad rem aliquam propoſitam ſeſe exerceret, & ingenium non ſineret ocio languere, ſed lucubrando excitaret. Tertia deniq;, ſtudiorum ſuorum commoditas, cuius gratia breuiter tantùm capita inuentorũ à ſe conſignare ſolebat (amicis verò rogantibus poſtea elaborabat, & pleniùs explicabat) & vt Plato inquit, aduerſus obliuionem ſenij commentarios reponebat.

Quomodo.

In primis autem operam dedit, vt quæ ante ipſum ab alijs obſcuriùs, aut imperfectiùs tradita erant, ipſe dilucidiùs, & pleniùs exponeret. Veritatis quidẽ, vt vnicè ſemper ſtudioſus fuit, vel ad furorem vſq; diuinum quendam, vt diximus: ita neque loquendo, neque ſcribẽdo, gratię, aut odio quicquam dedit: &, vt quàm veriſſimè omnia literarum monumentis traderet, ſummopere curauit: mentiendi verò ne cauſam quidem ſe habuiſſe, alicubi teſtatur: quinimo ſibi etiam ne quis credat, niſi accedente ratione, hortatur: id verò eſt veritatem magis, quàm ſeſe amare. quo nihil pulchrius, nihil diuinius, neq; φιλοσοφώτερον quicquã homini contingere poteſt. Hinc adeò nihil niſi in ipſo medicandi actu à ſe declaratum, aut aliter examinatum, probatumq;, in ſcriptos à ſe libros retulit: Qua in re medici priores pleriq; peccauerunt, & Eraſiſtratus, vir alioqui nõ illaudatus, reprehenditur, & Dioſcorides Anazarbenſis, notatur: & noſtro quoq; tempore factitare ſolent homines, quibus domi deſidentibus quicquid in mentẽ venerit, promulgare ſtatim non verentur: & de remotiſſimis etiã rebus, quæ fortè nunquam ad eas, in quibus ſcribunt regiones, peruenient, vt hippopotami, aut elephanti ſanguine, alia've huiuſmodi re, aut nimirùm peregrina, aut etiam abominabili, ſine experientia, nulloq; cum fructu aliqui nugantur. At Galenus dierũ criticorũ diligentem explorationem fecit, prius quàm artem traderet. Nõ eum ita mouit ſenis authoritas, vt fidẽ illi abſq; confirmatione ſenſus de rebus omnibus ſimpliciter haberet. Et medicamentorũ ſimplicium commentarios, cum longè priùs cœpiſſet, vndecimo demum anno poſt in lucẽ edidit, quòd pharmacorum quorundam naturam ipſemet adhuc non comperiſſet: vt comperiret autem, diuerſa remotaq; loca adijt, vt alibi diximus. In vſu etiam artis, vt ſupra dictũ eſt, non adhibuit alia remedia, quàm de quibus experientia ipſi conſtaret. Nos quidem de illis Galeni experimentis, quibus peculiare teſtimonium experientiæ ſuæ adſcripſit, libellum olim edidimus. Ab ambitione autẽ, cum aliàs, tum ſcribendo, quàm fuerit alienus, vel hoc vnum clariſſimè oſtendit, quòd nulli librorum ſuorum ſuum ipſe nomẽ inſcripſerit: quæ inter alias fortè cauſa eſt, cur ſpurij quidam pro genuinis ſint admiſſi.

Commotica:

Itaq; verè, fideliter, candidè, ac diligenter, eum omnia tradidiſſe conſtat. Quæ verò ad comptoriam artẽ attinent, & pulchritudinẽ non veram inducunt, & ſi quædam nec inutilia, nec iniucunda ſcitu, in eis contineantur, & principes viri, ac matronæ ea aliquando à medicis requirant, & apud alios etiam homines honeſtos aliquando eorum vſus eſſe poſſit, quamuis ea optimè noſſet, ſcribere per verecundiam omiſit: frequentior enim malus eorum, quàm rectus vſus eſt.

Venena.

Venenorũ verò ſemper malus: quamobrẽ arcanas, & exquiſitas eorum cõpoſitiones minimè publicari oportere exiſtimauit: tantum in eo honeſtatis, vitæq;, & ſalutis hominum amor valuit. Vtile quidem fuerit hæc etiã cognoſcere, tum philoſophos, tum medicos homines, ſed optimos duntaxat, & qui nunquam abutantur: hos, vt ijs, qui veneno quocunque læſi ſunt, meliùs ſuccurrant: illos, propter ſcientiam ipſam naturæ. ſed literis mandari tutum non eſt, ac inter Chriſtianos præcipuè nefas. Per manus autem tradi amicis, optimis duntaxat, & ætate, iudicioq; maturis, ſat fuerit. Philtrorum (inquit Galenus de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro decimo capite primo) & eorum, quæ ἀγώγιμα, ὀνειροπομπὰ, ac μίσητρα vocant quidam, planè, nec ſi abunde illa forem expertus, mentionem facere in animum inducerem: ſicuti nec letalium medicãmentorum, aut, vt ipſi loquuntur, παθοποιῶν. Nam illa ſanè ridicula ſunt, conſtringere, ac vincire aduerſarios, vt in iudicio nihil poſſint eloqui, aut grauidæ abortum afferre. aut, vt ne vnquam deinceps concipiat, efficere, & quęcũq; eius ſunt generis, vel impoſſibilia, vel certè mortalium vitæ noxia, &c.

Qua ætate quid ſcripſerit.

Hac ratione putant uiri docti librum de theriaca ad Piſonem non prorſus eſſe à Germanis Galeni libris ſeparandum.

Porrò cum adoleſcens adhuc quædam condiderit, exercendi nimirum ſui cauſa, potius quàm alios docendi: & ætatis progreſſu ad vltimam vſq; ſenectutem, nunquam à lucubrandi labore deſtiterit, magnum ætatis ratione, qua ſinguli ab eo perſcripti ſunt libri, in eis diſcrimen eſſe, quis dubitet? Fatetur ipſe ſe iuuenem, ante annum ætatis ſuæ 43 curioſius, & ambitioſius quædam ſcripſiſſe, quid igitur de illis ſentiendum, quæ in adoleſcentia, & ferè puer adhuc exorauit? ſed ea forſan pleraq; non amplius extant. Tradit alicubi, ſe anno ætatis ſuæ 34 multos iã libros ſcripſiſſe: & rurſus eo tempore, quo Romæ fuerit ſecundò (circa ætatis ſuæ annum 35, & 36) expectans Antonini è Germanico bello reditum, mul-

tos

tos ad philosophiam pariter, & medicinam (de pulsibus præsertim, & aliis signis, crisi, diebusq; criticis, & de differentiis febrium) spectantes libros conscripsisse: quos postea amicis flagitantibus legendos permiserit: & apud illos tantùm futuros sperauerit. nam si dandos, inquit, indignis (qui nō, vt discant, sed vt calumnientur, legunt) scissem, ne amicis quidem eos præbuissem. At librum de locis affectis in senectute composuit. Scripsit autem plurima, non solùm in medicina: sed & in philosophia, grammatica, geometria, vt author Suidas est. sed & ipsemet librorum suorum, & numerum, & rationem, ac modum exponit, duobus operibus huic rei dicatis, quibus partem eorum iam tum interiisse, docet, incendio templi pacis (quo simul omnes etiam Bibliothecæ Palatij conflagrarunt) in quem locum reponere labores suos consueuerant eius temporis scriptores. Porrò, qui Galenum scribendi, commentandiq; diligentia vicerit, scriptorum've in singulis propè artibus numero superarit, inuenias neminem. Ad quingentos enim omnes scripsit: quot vix scribendo tantum absoluere quisquam, nedum meditari simul, ac literis mandare potuisse credatur: quorum tamen vix dimidia ad nos peruenit pars, vt doctissimus Iul. Alexandrinus animaduertit. Horum autem alij, vt dictum est, incēdio sunt consumpti: alij propter barbariem temporum secutam in Asia, Græciaque, aliasq; ob causas, perierunt: aliqui fortè, quòd declamatoriè, & iuueniliter conscripti essent. Ioan. Fernelius verò in medicinæ suæ præfatione, præter ducentos & quadraginta inquit, quos de aliis disciplinis, de medicina supra quadringentos conscripsit. Galenus (inquit Athenæus dipnosophista) tot philosophica, & medicinalia volumina condidit, vt scriptores ante se superarit omnes. *Quàm multa.*

Hanc Galeni scriptorum excellentiam, non ita multò pòst, agnouerunt doctissimorum hominum scholæ omnes: quando relictis sectarum nugamentis, veram Hippocratis artem, ita tum stabilitam, vt nulla sophistarum iniuria subuerti posset, amplecti solam, & synceriter colere cœperunt: quo tempore ex ea ipsa certam opem, & auxilium tutum mortales homines percipere potuere, cū prius non minus periculi ab arte sæpe, quàm ab ipso morbo extitisset. Agnouerunt quoq; minimè postremi, viri Arabes, disciplinarum impigri cultores: qui monumenta eius vniuersa in suam linguam conuerterunt, & in manibus magno studio versarunt, donec sublatis iniuria temporum, aut certè suppressis, Græcorum exemplaribus, Latinorum quoq; hominum scholis interpretationes suas commodarent, non quidem tanta cum fruge, quantam ex ipso haurire studioso licebat: attamen non sine sua quoq; vtilitate. Præstitit enim ex illorum monimentis ita philosophari, quam ad pristinam sectarum incertitudinem relabi rursus. Sed rediit ille tandem nobis, & in gymnasiis audiri gestit iterum: Italicis autem scholis vehementer gaudet. quarum scholarum soliditatem, integritatemq; in disciplinis vtinam nostra iuuentus studiosius æmulentur. *Libri Galeni i scholas medicorum recepti.* *Arabes.*

His de stylo eius, & elocutione, tractationeq; ipsa sermonis, pauca adiiciemus. Apparet sanè summa in eo passim eloquentiæ vis: oratio & fœcunda, & elegans, non perplexa, non accersita, sed sponte lateq; fluens: admiranda quædam eloquendi quęcunq; animo concepit facilitas, siue doctrinam ipse explicat suam, siue quæstiones dissoluit, siue ambiguitates enodat. Dialecto Gręcę linguę vtitur communi, sed elegantiore, & ad atticam deflexa, vbicunq; citra affectationem (à qua prorsus alienus est, ita vt minimè Atticus videri, quàm affectator malit) fieri potuit. Quàm verò Atticæ, & Ionicæ dialectorum fuerit peritus, indicauimus suprà. Athenæus certè de ipso testatur, ὅτι οὐδενὸς τῶν ἀρχαίων τὴν ἑρμηνείαν ἀδυνατώτερος γέγονε. Proprietati vocabulorum vehementer studuit, ita, vt impropriè locutos non rarò notet: & interdum, rarissimè tamen, rerum, aut affectionum, quibus vocabula nondum propria erant posita, ipse comminiscatur. Vtinam verò, quantum patrij sermonis puritate, elegantia, & cęteris laudibus valuit: tantum etiam interpretum, quorum magna in eius libris vertendis diuersitas, oratio valeret Latina, ac non multum venustatis, gratiæ multum subitò amitteret Latinus factus. Quod in interpretum sugillationem minimè dictum intelligi volo: sed in arduam potius quandam interpretandi difficultatem, figurarum diuersitatem, & linguæ verborū in illo copiam, paupertatem in hac. Verum sic quoq;, quàm non impolitus, neq; inelegans, immò verò, quàm nitidus, quàm lacteus totus fluit? Vt quicunq; posthabito hoc, Arabum malunt, atque horum similium quorundam, meram sequi barbariem, hos ego eo natos ingenio existimem, vt obscura manifestis, perplexa explicitis, aspera nitidis, tenebras luci præponere eodem exēplo possint. *Stylus.* *Interpretes Latini.*

Quanquam autem vbiq; magnam in oratione perspicuitatis curam adhibuit, adeò, vt qui scripta eius præcipua eo, quo par est, ordine legunt, vel sine præceptoribus artem addiscere possint, modò, neq; ingenio tardiores sint, neq; in primis disciplinis nimiùm rudes, & perexiguum aliquid adiumenti à præceptoribus, aut aliis in arte peritis, aliqua demonstrantibus sentiant: non tamen humi repit ipsius dictio, nec artificio caret collocatio: vt neq; contra nimiùm, vel ascendit, vel affectat, vel παθητικωτέρα est iusto: sed auream planè mediocritatem seruat, & modò κάλλος modò σεμνότητα, modò alias opportunas ideas, & laudatas in oratione virtutes repræsentat. Hinc nescio, quę dulcedo ex doctrinæ simul, & elocutionis eius temperamento oborta, mirificè legentium omnium animos allicit, vt qui semel gustarit, abstinere amplius ab eius scriptis non possit. Librum quidem de venæ sectione aduersus Erasistratæos, humiliore stylo à se scriptum conqueritur. *Perspicuitas.* *Idea orationis.*

Accusant in eo multi prolixitatem, cuius tamen iustas videtur interdum causas habuisse: non enim vnum in omnibus libris ei consilium fuit. In multis se accommodat introducendis, et illorum captui, atq; vsui priuatim, in quorum gratiam aliqua scribebat, quorum aliqui præceptoribus carebant, & procul etiam ab eo proficiscebantur. Itaque his in libris quædam alibi copiosius explicata *Prolixitas.*

contrahit, alia verò fusius exponit. Galenum (inquit Fernelius in præfatione suæ medicinæ) multi Asiaticæ redundantiæ insimulant, φ πολύγραφος nimium multa artium, librorumq; congerie, multorum studia restinguat, & ad rem properantes distineat. Eum quidem fatemur mira persuadendi necessitate disputasse subtilius: sed, quòd initiò minime statuisset vniuersam artem complere, breuem præcipiendi legem non obseruasse: eadem identidem locis compluribus inculcasse, nunc huc nunc illuc studio reprehendendi auidè ferri, sicq; sæpius ambiguitate lectoris animum distrahere. Hæc ille. Sed vtcunq; est, ij certè, qui preceptoribus destituuntur, plurimùm debent Galeno, quòd fundamenta, & precipua capita artis tam plenè, & διεξοδικῶς sit persecutus. Est vbi seculi eius mores, & in re medica sectarum peruersitas, aut philosophorum quorundam pertinacia, hãc prolixius quædam discutiendi abundantiam ei extorserint. Accedit huc, quòd natura ipse, vtpote Asianus, in dicendo copiosior erat: & insuper ingenij bonitas, qua præditus cupiebat summo candore, & optima fide, omnes omnia quam liberalissime, καὶ ὡς ἀφθονώτατα, edocere, ita, vt ne hebetiores, quidẽ desiderare in eo, quicquam possent: atq; ita factum est, vt plerunq; sit prolixior, in iis præsertim libris, quos iunior adhuc condidit. Sed, vt in multis quantum dicẽdi copia possit, ostendit, ita in duobus ad Glauconem therapeuticis, Arte medica, & aliis fortè paucis, quantum artificiosa breuitate valeat, declarauit. Libro tertio de difficultate respirationis, malle se esse loquacem, scribit, quàm suspicionem falsi dogmatis incurrere. huius enim nulla solatia esse ait, loquacitatis verò aliqua. deinde hortatur eos, qui etiam pauca fastidiunt, vt, quæ voluerint sibi deligant, reliqua ceu non scripta transgrediantur. Quemadmodum (inquit) in splendida epulatione, cum multa sint apparata, alius aliud eligit, hoc quidem, vt dulce, aliud verò, vt salubre: sic etiam sermonum apparatum, opiparum esse oportet, electionem autem in vtentibus. In fine tertij de pulsibus dignoscẽdis, cum taxasset eos, qui φιλορισίας, ceu morbo laborantes, omnia definire volunt, etiam manifesta, & de quorum recta significatione nulla est dubitatio, cum interim veras definiendi rationes nõ didicerint: Ego (inquit) de quauis re ad definiendum proposita demonstraui dici posse totum diem: nec alios hac in re nimios accuso, quòd ipse verbis ad definiendum accommodatis destituar: sed, cum omnium me ad eã loquacitatem esse instructissimum intelligerem, humanitatis duxi esse, si artibus insudantium haberem rationem, veritatemq; sine ostentatione aperirem & eorum, quæ cognouissem, semper distinguerem vtilia ab inutilibus. Et libro septimo Methodi: Neq; enim (inquit) grauari debemus, iterum, atq; iterum sermonem repetere, quò nunc saltem medicorum vulgus veram methodum condiscat. Et libro tertio de differentiis pulsuum: Vbi ergo (inquit) homines, qui nec logicam speculationem exactè tenent, nec interpretari valent, ad res aspirare, quæ superant ipsorum facultatẽ, audent, cum ipsi verba funditant: tum reprehensores impellunt, licet maximè studeant breuitati, in eandem orationis prolixitatem: id scilicet, quod mihi nunc vsuuenit. Siquidem à mea perpetua breuitate diuellit ipsorum me numerus erratorum, tamen faciam etiam hic, vt sim, quantum possum, breuis. Breuitatis quidem studio plerunq; minoris momenti quædam præterit data opera.

Breuitas.

Iam ne quis existimet Galeni librorum lectionem ad solos pertinere medicos, aliarum verò artium, ac disciplinarum studiosis inutiles esse, quanq; ex iis, quæ hactenus exposui sparsim magna, & multiplex eorum vtilitas percipi queat, operæpretium tamen duxi me facturum, si id paulò copiosius hic vno in loco declarem, & quæ par est adiiciam: idq; distinctè: nam in Catalogo librorum Galeni nostro, quem huic sermoni subiunximus, ea, quę non ad solos spectare medicos ex eius scriptis, sed alios, quoq; lectores diuersos, tum voluptatem, tum emolumentum aliquod ex iis capere posse iudicabam, asterisco notaui, sine vlla distinctione, quæ, quibus potissimùm conueniat. Primùm igitur; homines Græcæ linguæ studiosos, grammaticos, philologos, rhetoras ad puritatem, delectum, & copiam vocabulorum, ad styli elegantiam, sententiarumq;, & argumentorum vim plurimum his legendis iuuari posse, tum ex prædictis, tum re ipsa, vel me tacente, clarum est adeò, vt ne verbũ quidem addere libeat: sicuti hoc etiam, dialecticæ, ac methodi cupidos, & demonstrationum exempla (vnde maiorem plerunq; fructum, quàm ex nudis præceptis consequimur) luculentissima non aspernantes, thesaurum his in libris incomparabilem reperturos. Quòd, si quis non tam eruditionem, & vocabulorum, orationisq; vim in eo requirat, quàm præsentem vtilitatem, & res ipsas sectetur: quid'nam aliud iucundius, & vtilius sanitate, optarit: sine hac enim mediocri saltem, animi etiã, ingenijq; actiones pleræq; non constant: & externa etiam bona sine hac gratiam omnem amittunt. At suam quisq; sanitatem tueri meliùs poterit, si in illis interdum libris, quos huius argumenti Galenus scripsit, versetur, vt, qui de sanitate tuenda inscribuntur, & de alimentorum facultatibus, ac cibis, boni maliq; succi. Et hoc quidem, vt faciant, suiq; aliquam habeant rationem, & victu accuratiore vtantur, homines literarum studiosi, cùm minus exerceantur, magis, quàm cæteri, opus habent. Decet sanè physicum in primis, deinde philologum, & vnumquenq; doctum, & criticum virum, medicum doctum, & peritum, ab indocto, imperitoq; discernere.

Galeni libros, aliis etiam vtiles esse, quàm medicis.

Vis exemplorum.

An non enim turpe fuerit, probè versatum in reliquis, quæ ad hominem minus attinent, de hoc solo non posse iudicium ferre: In nulla arte faciliùs latere, quis potest, quàm ea, in qua maximo cum periculo impostura fit. Musicum cantu diiudicas, num bonus sit artifex, pictorem quoque ex suo opificio statim agnoscis: ac reliquarum artium singulos artifices, quales sint, deprehendis facile: de sola medica arte rectè iudicare nequit, qui eius omnino sit ignarus, quantumuis in reliquis probè versatus. Atqui turpe est, more vulgi, vel in hac parte aberrare illum, qui cæteris in rebus superior

Cuilibet literato.

nota a hac … iudicij de hac facult… iudicij … ferre.

rior sit indoctis hominibus. Quamobrem, vel hoc nomine, si cuiusquam, Galeni maxime libri phi losopho, philologo, & erudito cuiuis degustandi fuerint. Rationem certe valetudinis tuendæ nullus frugi pater familias ignorare debet: exemplo sit nobis Cato, qui, quamuis iniquus esset sui temporis medicis, artem tamen ipsam vsurpabat diligenter.

Philologo.

Priuatim sane philologi homines, qui vocabula magis, ceu vmbras rerum, q̃ ipsas, captant, & veluti venãtur, οἱ ὀνοματοθῆραι οἱ πολυΐστορες, magnam nominum syluam ex his libris haurient, vt omne genus stirpium, ac simplicium medicamentorum, morborum & humani corporis partium, & alia quædam medicæ artis, eiusq; partibus Chirurgicæ, ac Therapeuticæ, peculiaria: variæ autem cognitionis miscellaneam farraginem ex aphorismis, & alijs quibusdam: ita continget, vt eruditione instructi multiplici, quouis in loco apud quosuis homines de qualibet re doctius, & elegantius vulgo hominum disserendi materia eis non desit.

Philosopho.

Ad philosophiam venio, quæ non vmbras, vt vaga philologia, sed certis rerum, ac scientiarum circũscripta limitibus, res ipsas solum, & illustria veritatis lumina sectatur. Huius partes ferè tres constituuntur: vtilissima, quæ mores, actiones, & studia vitæ priuatim, publiceq; informat: pulcherrima, quæ contemplatur naturam: diuinissima verò, quæ Deum, & res diuinas. Ad has verò omnes, vt ars medica in vniuersum, ita conditi in primis à Galeno libri, plurimum momenti conferunt. Is certe, qui morum, & affectuum animi, siue perturbationũ causas intelligit, &, ꝙ animi mores corporis temperaturam sequantur (quod argumentum ex professo tractauit) &, quæ singularum animæ partium in hominis corpore sint instrumenta, quantumq; secundum diuersa temperamenta variẽt: &, qui ex nimijs perturbationibus quanta oriantur ſm naturam quoque mala, animaduertit: is & melius de his disserere, ac docere alios, & sibi sapere, ac ipsa vita, agendiq; studijs, veram doctrinam, & virtutem præ se ferre poterit. Extant inter alios egregij duo, & ἠθικώτατοι huius authoris libri, De agnoscendis, & curandis animi affectibus, ac vitijs: vt taceam, quæ, quãtæq; ipsiusmet virtutes (præsertim, cum ambitionem, & auaritiam damnat) passim in eius scriptis, & oratione tanquam speculo elucescant, quas ad imitationem sibi proponere, ceu perfectum, tanquã in homine, eoq; gentili (multò certe, q̃ in plurimis, qui Christiani existimãtur, & quidem eximij, absolutius) exemplar, vnusquisque poterit.

Theologo.

Sed ad Theologiam forte, nihil hoc studium facere, aliquis putabit, ex illorum numero præsertim, qui nunquam eius quicquam degustarint. Atqui Theologi est, in primis Dei cognitionem omnibus inculcare. Deus autem, nisi ipse sine vllo secundum naturam medio se aperire velit, non nisi ex operibus suis cognosci potest, & magis quidem, aut minus ex alijs, atq; alijs: inter omnia autem homo excellit maxime, solus omnium, quæ sub sensum cadunt, ad Dei similitudinem factus, idq; intelligibili magis, q̃ sensibili sui parte, hoc est mente, & anima rationis cõpote: sed hæc quoq; cognosci, nisi actionibus eius animaduersis, earũq; instrumentis peruestigatis, non põt. Ergo, vt nos ipsos, vt animam, vt Deum noscamus, & agnitum colamus, iustis honoribus, veneremur, & pia religione metuamus, amemus, domiciliũ hoc animæ ab eo constructum, vt mens sancta (quæ sola Deum capit, templum Dei optimum maximum sacrosanctum) inhabitaret, admirati, & mirabilem partium omnium structuram, proportionẽ, & artificium vniuersum, considerare oportet. In hac ipsa verò admiratione, qui copiosius, & eruditius omnia nostro Galeno inuestigarit, ante, & post ipsum inuenio neminem: in vniuersum dico, & circa plurimas, nobilioresq; partes. nam, si qua forte non adeo magni momenti, ad hanc præsertim de opifice commentationem, præterijt, nostro demum seculo à summis diligentia, doctrinaq; viris, Vesalio in primis, Fallopio, & Columbo inuenta, & addita arti, hi sanè propter hoc laudandi, ille verò reprehendendus minime fuerit. Certe ex inspectione corporis nostri fabricæ, quæ & quanta architecti omnium patris, potentia, sapientia, atq; bonitas sit, elucescit. vnde proculdubio, si vel naturæ ductum sequamur, perfectissimum bonum ipsum esse, intelligimus: quis autem potentissimum non metuat, non revereatur sapientissimum, non adoret iustissimum, non amet pulcherrimum simul, ac benignissimum? Et, quoniam ex vera cognitione, actiones etiam rectæ emanant, quis non ad summi illius boni (quod tanti facit, vt id vnicum cæteris rebus omnibus, non componat dico, sed anteponat) imitationem sese compareat? In his autem duobus cõiunctis, vt vera theologia, ita etiam recta hominis Christiani vita consistit, cognitione inquam, & actionibus (sicuti ars medica, & aliæ plurimæ in rõne, & experientia) in his quidem magis, quod ad homines, quibus cum versamur, attinet: in illa verò, ceu fundamento, cum firma persuasione, & fiducia coniuncto, tum magis, tum prius, quod ad Deum. Actio enim hominibus vtilior est, animus vero Deo acceptior: vt in arte medica vtilior est experientia, prior vero, & nobilior ratio. Sed reuertor, vnde digressus sum. Ergo, si ad Dei cognitionẽ simul, & secundum eam actiones non politicas solum, sed etiam meliores, & nostræ religioni congruentes, corporis nostri, eiusq; partium cognitio, ex Galeni libris potissimum petenda, vtilis est: ad theologiam profectò plurimum confert: quod ipse etiam Galenus, quamuis à nostra religione alienus, intellexit, sub finem librorum de vsu partium, ita scribens: Nam, si quis nulli sectæ addictus, libera sententia rerum considerationem inierit, conspicatus in tanta carnium, & humorum colluuie, tantam mentem habitare: conspicatus item, & cuiusuis animalis constructionem (omnia enim declarant opificis sapientiã) mentis, quæ homini (κατὰ τὸν ἄνθρωπον, alia lectio habet οὐρανὸν, id est, cœlo) inest, excellentiam intelliget: tum opus de partium vtilitate, quod prius exiguum sibi

 esse

esse videbatur,perfectissimæ theologiæ rerum principium constituet:quæ quidem theologia multò est maior,atque præstantior tota medicina.Non igitur soli medico hi libri sunt vtiles, sed multò certè magis medico philosopho:qui totius naturæ scientiam studeat sibi comparare, eumq́ oportet his potius sacris(quæ perspicua naturæ opera in omnibus animantibus explicant) quàm Eleusinijs,aut Samothracijs,nimis,quæ profitentur,obscurè docentibus initiari. Hæc Galenus.Cuius itidem alia verba ad hunc locum maxime pertinentia,Græce recitauimus supra,vbi de ipsius pietate inter cæteras virtutes sermo fuit.

Physica. Verùm his,de quibus hactenus verba feci,scientijs ars medica, & Galeni cum primis libri,veluti per accidens,conducunt, & parcius:Physico autem philosopho,vt plurimum,ita necessariò:cũ ex naturali philosophia,ceu fonte quodam vberrimo, tum artes q̃ plurimæ,tum medica etiam ꝓfluat.Non verò solum naturæ cognitio ad medicinam confert, principia, & axiomata ei suppeditans tanquam subiectæ sibi,& ὑπαλλήλῳ arti: sed vicissim etiam medicina,variarum circa hoĩem rerum tractatione, & exemplis, physicam illustrat, cum alias, tum in eo, ꝙ,cum tota circa hoĩem versetur,à quo ea,quæ alijs omnibus insunt,vel circa ea contingunt, secundum analogiam quandã ad hominem considerantur:ignotiora.n.semper ad id,quod notius est referri solent: itaque multarum rerum cognitio ex posterioribus,vt,quæ nobis,ac sensibus manifestiora sint, magis elucescit: vt animæ partium,seu facultatum ex ipsis actionibus:harum verò ex instrumentis, quæ in corporibus nostris,eis sunt destinata,quæ per anatomen cognoscuntur.Anatome aũt,& totius corporis, eiusq́,tum intus,tum foris partium,& si physicæ philosophiæ opus est, & ab Aristotele primùm diligenter pertractata,à Physiologis tamen ferè deserta,solis exculta est medicis,& quidem diligẽtissime omnium à Galeno,à quo nullius sanè argumenti plures habemus libros, q̃ anatomici: in quo non solum historiam simpliciter tradidit,vt in animalium historia Aristoteles:sed in alijs etiã libris vsum,& causas singulorum adiecit,vt in libris de partibus aĩalium,eorumq́ causis Aristoteles:à quo multa certè sunt ignorata,circa præcipuas etiam corporis nostri partes,& principum animæ facultatum instrumenta. Galenus verò multa imperfectè,aut obscurè ab Aristotele dicta,expleuit,& explicauit:multa etiam falsò redarguit:vnde vniuersa ẽt animæ,qua viuimus,sentimus, mouemur,natura,ac vires,multò planius,q̃ Aristotelis seculo,hodie constant.Plura de Anatomes laudibus dicere possem,&,ꝙ eius cognitio mediocris omnibus expetenda esset, ostendere: sed festino:nam alijs quoq́ sui partibus res medica,physicam,vel perficit,vel illustrat: & plurima cum ea habet communia,non enim circa finem solũ totius physicæ commentationis, quæ in hominem desinit,à cuius naturæ circa corpus,& facultatum corpori,animæq́ cõium, consideratione incipit medicus:sed singularum ferè partium, & librorum physicæ philosophiæ exitus,ad medicam aliquam tractationem ingressum præbent,ita,vt vbiq́ vbi physicus desinit, incipiat medicus.

1 Nempe primũ de elementis physicus agit communius: medicus verò sumptis ab eo principijs quibusdam,de elementis hominis duntaxat,eius naturam indagasse cõtentus,etiam si, vt diximus, quæ homini conueniunt,cæteris etiam plerisq́ animalibus cõia sint,ita,vt,qui hominis historiam
2 nouit,animalium historiam magna ex parte norit. Deinde de ijs qualitatibus,quæ primæ dicuntur,& elementis primũ insunt,quibusq́ omnes rerum naturalium mutationes adscribuntur,vt calidi,frigidi,humidi,& sicci actionibus,ac passionibus,tum physici docent, vt in quarto Meteoro-
3 rum male inscripto Aristoteles,tum in libris de temperamentis,ac alibi Galenus. Tertiò admista corpora transeunt,quæ ex elementis constant:quorum prima sunt,inanimata,vt omne lapidũ, metallorumq́ genus:de quibus paucissima veteres physici,quod extet,tradiderunt: apud Galenũ verò,aliosq́ Græcos medicos,& nominum copia est,& descriptiones, viresq́ multorum sunt explicatæ:vnde sumpta occasione,nostro tempore,doctissimus vir. Ge. Agricola medicus plenã eo-
4 rum historiam physice simul,mediceq́ conscripsit. Quartò,vniuersum stirpium genus sequit̃: de quibus etsi Theophrasti libros habemus doctissimos,ad imitationem Aristotelis librorum de historia,& partibus animalium conditos: ij tamen ne intelligerentur quidem, nisi ex Dioscoride, Galeno,& paucis alijs,præcipue medicis,veteribus Græcis,occasione sumpta recentiores, & ipsi duntaxat medici,Leonicenus,Fuchsius, Dodonæus, Matthiolus, Guilandinus, Dalechampius, Constantinus,obliteratam ferè penitus omnis stirpium generis cognitionẽ reuocassent: vsq́ adeo, & philosophi physici,& oẽs aliarum artium ꝓfessores cessant, solis verò medicis anatomica, metallica, physica, & huiusmodi relinquuntur:ita,vt periculum sit,in tanta hominum,tum negligentia,tũ luxuria, totam ferè philosophiam ad solos peruenturam medicos: qui ab initio quidem physicis theorematis student,propter medicam artem,quæ ad rem familiarem eorũ plerisq́ necessaria est: multi verò iam prouecti,& acrioris ingenij,ex ijs,q̃ ferè necessariò didicerunt,altius ascendunt, à
5 gradibus,exemplisq́ naturæ,ad virtutes,ad Deum. Quintò ad animalia peruenitur: quorũ historia in animam,ac corpus diuiditur.De anima aũt,& diuersis eius facultatibus, naturalibus saltem,vitalibus,ac animalibus,multa multis in locis scribit Galenus, diligentissime simul, doctissimeq́: maxime verò in libris de naturalibus facultatibus,de'que placitis Hippocratis,& Platonis. Corporis verò partium descriptiones exquisitissimas,& rationem oẽm in Anatomicis,vt dictum est,libris explicat.Singulorũ verò plurimorũ in diuersis generibus medicæ simul, & alimentariæ materiæ rationes,& nomina,in diuersis libris exprimit: ex quibus itidem,ac paucis aliorũ veterũ, vt Athenæi, Oppiani,& Plinij libris,nostro tempore medici prima occasione sumpta, rebus ipsis

cognitis ex eorum scriptis, integras aialium historias perfecerunt, vt nos in quadrupedum, auium, pisciumq; historia, Auium verò, & Aquatilium Bellonius, Aquatilium duntaxat Rondeletius. Quòd si argumenta ēt illorum librorū, qui physici minores vulgò apud Aristotelem dnr (vt sunt de sensu, & sensili, de memoria, respiratione, iuuentute, & senectute, longitudine, ac breuitate vitę, deniq; vita, & morte) spectes: de ijsdem ferè omnibus medici quoq; ptractāt, & multa sanè melius, commodiusq; docent, quàm hactenus physici philosophi. Itaque verè doctrina, quæ vocatur physica nusquàm extat, aut eruditiùs, aut vberiùs tradita, quàm in plerisq; Galeni libris. Porrò quāta medicinæ, & de natura philosophiæ cognitio sit, pulcherrimè Aristoteles in fine libri de respiratione his verbis explicat: Περὶ δὲ ὑγείας, καὶ νόσου, οὐ μόνοι ἐστὶν ἰατροῦ, ἀλλὰ καὶ φυσικοῦ, μέχρι τοῦ τὰς αἰτίας εἰπεῖν, ᾗ δὲ διαφέρουσι, καὶ ᾗ διαφέροντα θεωροῦσιν, οὐ δεῖ λανθάνειν, ἐπεὶ ὅτι γε σύνορος ἡ πραγματεία μέχρι τινός ἐστι, μαρτυρεῖ τὸ γινόμενον, τῶν τε γὰρ ἰατρῶν ὅσοι κομψοὶ ἢ περίεργοι, λέγουσι τὰ περὶ φύσεως, καὶ τὰς ἀρχὰς ἐκεῖθεν ἀξιοῦσι λαμβάνειν, καὶ τῶν περὶ φύσεως πραγματευθέντων οἱ χαριέστατοι σχεδὸν τελευτῶσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς ἰατρικάς. Leget igitur ex Galeni libris naturalis philosophiæ candidatus, Physiologicos in primis oēs, vt qui de elementis, temperamentis, & naturalibus facultatibus tractant: tum oēm dissectionis historiam, & de partium vsu, aliosq; ad corporis humani (quod medicinæ subiectum est) naturā pertinentes, quos singulatim in Catalogo librorū Galeni enumerauimus. His addet ēt ex Pathologicis illos, quorum doctrina generalior est, vt, qui morborum, & symptomatum differētias explicant: & quicunq; simplicium medicamentorū, alimētorumq; materiam continent. Nam, cum medicus infra physicum sit, sed proximè, ipsius est, quæ physicus κοινότερον, καὶ βραχύτερον protulit, μερικώτερον, καὶ διεξοδικώτερον pertractare: &, quæ physicus rōne magis considerarit, ipse ad sensum magis transferat: &, quæ ille generatim forte de aialibus omnibus, aut pluribus (cū aliàs, tum in morborum, tū in remediorū genere) ipse ad hominem cōtrahat. Deniq; omnis ferè in medicina causarum redditio, physici nō medici fuerit. Causa.n. principium quoddam est. Principia verò quisq; à superiore artifice desumit. Sic aūt ferè ad physicum se habet medicus, vt artes, & scientiæ oēs ad primam philosophiam, seu veram dialecticam: quæ prima, & communia omnium principia, ac methodum veritatis ostendit. Hæc, inquam, & huiusmodi, medicum oportebat à Physiologis mutuari: id quod (non dubito) passim fecisset Galenus, si à physicis tradita reperisset. Quoniam verò physiologia ne hodie quidem à quoquam est perfecta (etsi methodum, & summa capita optimè ostenderit Aristoteles) coactus est ipse aggredi: id quod ei adeo feliciter cessit (sicut alijs etiam postea medicinæ authoribus in alijs libris) vt contra, quàm fieri debebat, plura nunc habeant philosophi naturales, quæ ex medicorū libris addiscant, & sibi sumant, quàm ex ipsorum libris medici. Cùm ergo ad physicam tantopere conducat medicina nostra, adeoq; per omnia ei cognata, coniunctaq; sit: eædem ferè laudes, quæ totius physicæ sunt, de ipsa quoque poterunt prædicari: nam, vt physici subiectum est mundus maior, & res in eo naturales omnes: ita medici mundus minor. nihil autem in illo reperias, siue rerum, siue affectionum, & actionum, cui non aliquid in homine respondeat. Sed physicæ philosophiæ laudes, atq; præstantiam, tum per se, tum ad theologiam, & ethicam quantùm conferat, aliasq; vtilitates, multi decantarunt, & inter alia etiam Gemusæus noster in sua præfatione in Græca Galeni opera Basilææ edita: quamobrem nos ea relinquimus. Sed satis copiose, & fortè nimiùm, ad quas alias scientias ex Galeni librorum lectione, extra medicam artem, vtilitas aliqua peruenire possit, hactenus exposui. Hoc duntaxat addendum, medicinæ studiosis, omnia ferè, & integra eius scripta esse legenda, idque semel, & iterum, aut etiam pluries ijs, qui ingenio tardi, vel memoria infirmi sunt: cæteris nec omnia, sed illa duntaxat, quæ in primis vtilia sibi fore partim ipsi animaduerterint, partim nos iam diximus: nec integra, si ocij satis non suppetat, sed partes aliquas. facilè autem ex capitum distinctione cum argumentis, erit deligere, & indicum commoditates sequi. Licebit, & Compendijs vti, vt Lacunæ, aut aliorum. Sed nunc tandem finem faciam, vbi pauca priùs de eximijs Galeni nostri laudibus, veraque eius gloria addidero. Miretur autem aliquis, quòd viuus adhuc, in patria simul, & foris, apud summos, & infimos ad tantam, vt merebatur existimationem, & pulcherrimum humanæ gloriæ fastigium peruenerit) quantum ex ijs, quæ hactenus diximus, nec libet repetere, liquidò apparet: idque eo magis, quòd ipse ab omni ambitione alienus esset: & plurimi, tum medici, tum philosophi, æmuli eius gloriæ insidiarentur: qui etiam, vt contemptum eius apud populum promouerent, varia ei cognomina tribuebant: modo enim λογίατρον appellabant, eam, qua valebat eloquentia, ei inuidētes, modò παραδοξολόγον, & παραδοξοποιόν, quæ duo tamen ad laudem etiā trahi possunt (quòd & dicendo, & opere medico plurimùm à vulgo medicorum differret, multaque eis παράδοξα, id est præter omnium eorum opinionem, sed felici semper euentu, tum diceret, tū faceret) interdum delusorem seu derisorem, aliàs diuinatorem seu vatem vocabant. Sed nihil isti effecerunt, vt neque hodie efficiunt quicquam Galenomastiges diuersi, inter quos coryphæi hodie sunt, qui Theophrastum Paracelsum quendam (qui nostra memoria innumeros libros in re medica, philosophia, & theologia conscripsit, summus, vt audio, chemista, magus, necyomantiæ, & geomantiæ interpres, &c.) tantùm non adorant, Galenum autem, & Hippocratem, eorumque sectatores non solum reprehendunt, ceu rerum multarum, optimarumq; ignaros, sed etiam conuicijs

cognomina ridicula tribuebant Gal.

ciis proscindunt,& nebulones,impostores,latrones,ac homicidas appellant: quos suis coloribus depingendos relinquo aliis:quoniam hic locus non sinit me esse prolixiorem. Sed nihil agunt infelices illi optimarum artium contemptores,& promotores illicitarum: qui quoniam dæmones, vt olim Druidæ,vel vt ipsi aiunt, defunctorum hominum manes habent præceptores, & futura quædam ex illis discunt,& remedia quædam exquisita habent, chemicis præsertim rationibus arcanis præparata(in quibus non negarim aliqua bona, & eximia esse,sed validissima ferè omnia,ita vt abusus plerunq; non absque vitæ periculo contingat) quamuis artis ipsius, ac methodi rationalis prorsus sint ignari, & validissimis remediis sæpe pessime abutantur, in magno apud multos et principes viros sunt pretio.Nunq̃ tñ illi efficient,quod dicere cœperã, vt vera,solidaq; methodus artis,Hippocratis tẽpore,& à Galeno perfecta,euertatur. Manebit sua Galeno gloria (rumpantur,vt ilia Codro)eoq; magis,q̃ omnes eius libri,qui reperiuntur,eo quo primum conditi sunt ab ipso sermone,per innumera exemplaria diffusi,per vniuersam Europam legantur: iidemq; in Latinam linguã veriùs,puriusq; translati,ad decem millia, & multò amplius forte exemplarium intra annos circiter triginta excusi,nusquam non venales sint obuii. Cur.n.non perpetuis laudibus ille veneretur,qui ad multam vsq; senectutem professus medicinam, nullum vnquam neque curando,neq; præsagiendo(semper eadem de eisdem asserens) calumniæ locum præbuit:in quam tamen celeberrimos quosdam medicos incidisse nouimus. Porrò quoniam diuitiæ quoque,siue à maioribus acceptæ(licet obstante vulgari dicto,quo diues,aut iniquus,aut iniqui hæres prædicatur)siue propria virtute acquisitæ,ad gloriæ,honorisq; partem accedunt, non est hoc loco omittendum,Galenum ipsum diuitias sibi non defuisse fateri: & patrem quoq; ex eo,q̃ liberalissime omnia suppeditauit,& regiæ vrbis Pergami architectus fuit,diuitiis abundasse non esse dubitandũ: alio tamen in loco Galenus(sub finem libri de cuiusque animi peccatorum notitia, atque medela) diuitem se esse(modestia fortè quadam,aut comparatione illorum,qui Romæ,tum temporis diuites vocabantur)negare videtur. In patria quoque sua honestissimum locum, & quidem in senatu sibi contigisse,eodem volumine testatur.

M.Antonini,Imperatoris illius philosophi, testimonium sanè præclarũ de Galeno retulimus suprà.Medici certe omnes,qui Romæ habitabant,(si immundorum fęcem, de quibus dictum est, exceperis) & in oppidis vicinis, familiaritatem eius,& ex doctrina fructum, vehementer expetebant:deq; omnibus,quæ rarius,aut præter opinionem(vt sunt,vel absurda,vel admiranda quædã) incidissent,cum eo communicare, eiusq; iudicium,& consilium,q̃ libentissimè audire solebant. Sed & procul ab eo,totisq; regionibus remoti,consilia eius per literas requirebant.Itaque ex Iberia,Celtica, Asia,Thracia,aliisq; locis frequentes ad ipsum literæ perferebantur: tanta eius nominis celebritas erat. In conuiuio illo celebratissimo, quod Athenæus Dipnosophistarum titulo descripsit,& quo Laurentius quidam Romanus doctissimos quosq; ex omni scientiarum genere excipiebat(omitto philosophos,iurisconsultos,poetas,rhetores,grammaticos) tres medici aderãt, Galenus,Rufinus Nicaensis,& Daphnus Ephesius, qui & medicus veluti sacer habebatur, & Academicus excellens.Sed Daphni,& Rufini,præter hæc nomina,nihil opinor superest:Galeni verò scripta optima,& maxima quæq;:adeò ne nominatissimi quidem eiusdem ætatis medici, vel aliqua ex parte cum eo comparari potuerunt.Cæterum,vt à suæ ætatis hominibus,& qui cum eo viuo vixerunt,honestissima retulit suæ præstantiæ testimonia: ita & a posteris, qui medicinæ studia propagarunt,quamuis barbaris existimatis,pulcherrimis prædicatur elogiis: ab Auicenna q̃dem,eo quod supra recitauimus:Auerrois autem (quinto Colliget, capite de punicis granis) Galenum ita celebrat,vt experientia præcellentem prædicet:ac veridicum in primis,vt cui comparari non possit alius,ni forsan is,inquit,qui clamat quidem,sed quid clamat, non percipit satis, Auicennam(vt videtur) notans. Alibi quoq; Galenum,cum diuino Hippocrate primum in arte facit. [a] Sed nunc tandem simplici narratione tantum iter emensi,figamus pedem hic,contenti hactenus ea dixisse:quæ quidem siue singula persequi,siue etiam vniuersa, oratione illustrare conetur aliquis,infinitum sanè fecerit. Quisquis autem vberius omnia cognoscere cupit, ipsos Galeni libros legat:illos præsertim, quos de præcognitione ad Epigenem scripsit:& de noscendis, curandisq; animi vitiis,& affectibus:& de libris propriis. His clausulæ loco subiiciatur Magni medici epigramma, quod in Epigrammatum Græcorum Anthologio reperitur.

Conviva.

† *Eusebius.8. Hist.eccl.cap. vlt. Galenum tempore suo in summa existimatione habitum testatur. Gregorius et Nazianzenus 7 Orat.Cæs.fra. & Theodoretus lib.v. de cur.Græc. affect.Galenum inter sũmos, atque omniũ excellentissimos scriptores recensent.*

ΜΑΓΝΟΥ ΙΑΤΡΟΥ, ΕΙΣ ΕΙΚΟΝΑ ΓΑΛΗΝΟΥ.

Ἦν χρόνος, ἡνίκα γαῖα βροὺς διὰ σεῖο Γαληνὲ
Δέχνυτο, καὶ θνητούς, ἔτρεφε δ' ἀθανάτους:
Χήρευεν δὲ μέλαθρα πολυκλαύτε Ἀχέροντος,
Σῇ παιονίη χειρὶ βιαζόμενα.

INDEX
LIBRORVM OMNIVM GALENI QVI IN HIS VOLVMINIBVS CONTINENTVR.

ISAGOGICI LIBRI

PRIMAE CLASSIS LIBRI.

SECVNDAE CLASSIS LIBRI.

TERTIAE

TERTIAE CLASSIS LIBRI.

QVARTAE CLASSIS LIBRI.

Totam hanc Classem quamplurimis in locis denuo expurgauit Augustinus Gadaldinus,adhibitis etiam multis emendatissimis codicibus græcis manuscriptis.

QVINTAE CLASSIS LIBRI.

De

SEXTAE CLASSIS LIBRI.

SEPTIMAE CLASSIS LIBRI.

In

Hos sex libros, quos Vidius olim converterat, nunc idem etiam diligenter recognouit.

EXTRA ORDINEM CLASSIVM LIBRI.

SPVRII LIBRI

Præsagium

FRAGMENTA.

Siquid ſupereſſe videbitur in antiquis translationibus,quod in hiſce nouis non reperiatur: id titulorum diuerſitate contingere ſcias,non quia prætermiſſum aliquid ſit. Nihil eſt enim in vetuſtis illis codicibus, quod in hiſce nouis non cõtineatur: nam aut idem ſunt,verùm alio nomine inſigniti, aut compendia, aut partes, aut fragmenta. Exempla aliquorum ſubijcientur. Opus, quod illic Myamir appellatur, idem eſt, ac id, quod hic De compoſitione medicamentorum ſecundum loca inſcribitur. Libri item de iuuamentis membrorum,compendium ſunt librorum De vſu partium. Libellus de præſagitura, finis eſt libri De conſtitutione medica. Et qui De commoditatibus theriacæ inſcriptionem habet, fragmentum eſt libri De theriaca ad Piſonem.

GALENI
ISAGOGICI LIBRI,

QVI, CVM IN TOTAM ARTEM medicam introducant, in principio totius operis sunt locati: ut priùs in ipsis tyrones exerceantur, q̃ ad difficiliora artis accedant.

INTRODVCTORIIS HIS LIBRIS, QVINTA HAC NOSTRA EDITIONE *lux non minima allata est, quod locis pluribus quàm in aliis superioribus editionibus, ad Græcorum librorum fidem fuerint emendati.*

Locis etiam nunc primùm in margine notatis, quos Galenus sparsim ex Hippocrate citat.

Librorum catalogum proxima pagina ostendit.

Τὸ Εἰσαγωγικὸν.

VENETIIS, APVD IVNTAS, M D LXXVI.

LIBRI ISAGOGICI GALENI

GALENI
PARAPHRASTÆ MENODOTI FILII SVASORIA AD ARTES ORATIO

Ludouico Belliſario Medico Mutinenſi interprete.

ARGVMENTVM ORATIONIS.

Non fortunæ, neque corporis, ſed bona tantùm animi hominibus exoptanda.

Homo artium, ac ſcientiarum omnium capax, & ſolus inter cætera animalia, rationis particeps dicitur. *CAP. 1.*

N animantium generi, quod irrationale appellatur, nulla omnino data ratio ſit, ſanè dubium eſt. nam, & ſi caret ea, quæ in voce verſatur, quā ſermonem nominant, quæ tamen animo cōcipitur, quam ratiocinium dicunt, eius fortaſſe particeps omne genus animalium eſt, quanquā aliis parcius, aliis liberalius tributa ſit. ſed profectò, quàm cæteris animantibus homo ſit hac ipſa ratione præſtantior, nemo eſt, qui dubitet. Cernimus enim, quàm multæ ſint artes, quas hoc animantium genus exercet: vnumq; hominem eſſe, qui ſcientiæ capax artem quamlibet percipere poſſit. Quandoquidem cæteræ animantes omnes, paucis quibuſdam exceptis, artium expertes conſpiciuntur: eædemq; paucæ, quæ artes aliquas tractare videntur, has natura potius, quàm inſtituto conſecutæ ſunt. Homo autē ita ad artes aptus eſt, vt, ſi quæ in alio animantium genere ſunt, ne eas quidem immeditatas relinquat: quippe cum aranei texturam imitetur, opera exemplo apum effingat, vim nantis animalis exerceat, quanquam ipſe in pedeſtri genere eſt: ſed nec diuinas artes omittit, ſiquidem in arte medendi tum Æſculapiū, tum etiam Apollinem æmulatur: quem in cæteris etiam artibus, quibus hic Deus præditus eſt, imitatur, ſagittandi, canēdi, diuinandi: itemq; illarum omnium ſtudia ſequitur, quæ ſingulis muſis ſingulæ propriæ ſunt. neq; enim ſe à geometria, neq; ab aſtronomia abducit, ſed, vt inquit Pindarus, quicquid & in ſe terra occultat, & vltra cœlum poſitum eſt, contemplatur. quin etiam, quod in diuinis bonis maximum eſt, philoſophiam induſtria & labore conſecutus eſt. Ob eam igitur rem, quanquam rationis particeps ſit reliquum animantium genus, homo tamen, cum longe cæteris ſit ratione præſtantior, ipſe vnus excellentiæ magnitudine animal rationale nuncupatur.

C · D (margin letters)

* προφορικὸν

* ἐνδιάθετον

Fortunæ, ac Mercurij pictura, & Fortunæ inconſtantia. *CAP. 2.*

QVid ergo? an non turpe eſt, quæ res vna homini communicata eſt cum Diis, eam vt neglectam habeas, ac de cæteris ſolicitus ſis? ita artium ſtudia contemnas? te ipſum manibus fortunæ committas? cuius indicare nequitiam cùm veteres conſtituiſſent, eam ſiue pingendam ſuſciperent, ſiue fingendam, in fœmineam ſpeciem exprimere non contenti (quanquam hoc ſatis aptum erat amentiæ ſignum) gubernaculum etiam manibus habendum dederunt: baſim pedibus globoſam ſubiecerunt: eam denique orbatam oculis effinxerunt: vt ſcilicet per has figurandi rationes fortunæ inconſtantiam expreſſam oſtenderent. Vt igitur in naui adeo tempeſtatibus iactata, vt & fluctibus obruatur, & ſubmergi periclitetur, eius gubernaculum cæco gubernatori male commendari putauerim, ſic in vita quoque degenda, vbi naufragia domibus maiora, quàm nauibus in mari contingunt, non recti iudicij eſt, qui per hæc rerum diſcrimina cæcæ ſe Deæ, eidemq; mutabili credat: quippe quæ tam ſtupida, tamq; amens eſt, vt plerunque & dignos negligat, & indignis diuitias tribuat, & eas quidem non ſtabiles, ſed quas eadem ratione, qua dedit, eripiat. Deam hanc inſcia hominum maximo numero turba comitatur. quæ Dea nunquam ſtabili ſede quieſcit, ſed baſi innixa volubili late rapitur vaga, fertúrq; vt in præcipitia, ſæpe etiam

in pelagus ruat. vbi, vt eius miseri sequaces communi morte intereunt: sic illa sola sine noxa euadit, eosq; perdita iam opera lugentes, ipsamq; accusantes irridet. Sed talia fortunæ opera sunt. Mercurium verò, tanquam orationis parentem, & artium omnium auctorem aspice rursus, vt alia, quã Fortunam, effigie tum pictores tum plastæ decorarunt. nam iuuenis est formosus, nec eiusmodi, vt fucatum quicquam in eo, aut comptum deprehendas, sed in cuius forma animi virtutes protinus eluceant: est enim hilari vultu, acribus oculis: basi innititur sic vndiq; figuratæ, vt quadrantal referat, qua maxime figura res ipsa stabilis, atq; immobilis redditur. Quin & ipsum Deum eadem hac figura interdum honestant. Cuius etiam comites æque, ac dux ipse Deus, hilares splendidiq; conspiciuntur, nec vnquam de suo principe queruli, quales fortunæ sequaces memorauimus, nec ab eo vlla in parte seiuncti, neq; diuisi, sed eius semper asseclæ, semperq; prouidentia eiusdem fruentes. Fortunæ verò sequacem cœtum omnem desidem cernes, nec vllis artibus eruditum, sed spe varia semper deductum, currentemq; Deam communi quidem, sed impari cursu sequentem. nam alij longius distare videntur, alij propius accedere, alij de manu etiam Deæ pendere. in quibus Crœsum illum Lydum conspicies, Samiumq; Polycratem: eosq; fortasse miraberis, dum alteri Pactolum cernes auro fluentem, alteri marinos etiam pisces inseruientes. eiusdem ordinis Cyrum, Priamum, Dionysium reperies. quorum tamen omnium status adeo mutabilis est, vt paulo post Polycratem cruci affixum inspicias, Crœsum Cyri imperio subditum, Cyrum in aliorum potestate constitutum, Priamum obstrictum, Dionysiumq; Corinthi. Si in cæteros autem te vertas, qui fortunæ cursum sequuntur quidem, sed tamen non consequuntur, odio hos omnino habebis: siquidem plerique aut populi concitatores sunt, aut meretrices, aut cinædi, aut amicitiæ proditores, tum homicidæ, tum rapaces, tum etiam sepulchrorum prædatores: nec plerique desunt in id scelus inuecti, vt ne Diis quidem ipsis parcant, sed nefanda etiam sacrilegia committant. Mercurij verò chorus modestos omnes continet, eosdemq; artium peritos, non currentes, non exclamantes, non inter se dissidentes, sed inter quos medium Deus ipse locum teneat. hi verò ordine omnes circum dispositi sunt sic, vt nulli locum ab eo designatum relinquant, eo tamen discrimine, vt, qui primam sedem, Deoque proximam in ambitu occupant, ij geometræ, arithmetici, astronomi, philosophi, medici, grammatici sint: qui verò alteram tenent, ij secundum chorum constituunt, in quo pictores, plastæ, sculptores, fabri, architecti, magistri prima rudimenta docentes conspiciantur. post quos tertius locus sequitur, quo cæteri artifices omnes continentur. Sic singulis quidem sedes assignatæ propriæ sunt, omnes tamen pariter intuentur in Deum, eiusq; communi parent imperio. Sed & apud ipsum Mercurium plerosq; conspicies, quos ille quarto quodam ordine electo donauit, sibiq; socios nunquam à latere diuellendos adiunxit, & eos quidem eiusmodi, vt maxime ab ijs, quorum fautricem fortunam diximus, abhorrere conspiciantur. neque enim gestis in ciuitate honoribus, neq; generis nobilitate, neq; diuitiis solet hic Deus hominum iudicare præstantiam: sed, quisquis & bene viuit, & cæteris est sua arte præstantior, eamq; legitime exercet, & iussis obsequitur Dei, hunc ille plurimi facit, hunc cæteris anteponit, hunc a se nunquam discedere patitur. Virorum igitur nomina, qui hunc ordinem illustrant, si ipse intelligas, eos non solum æmulatione dignos, sed etiam veneratione putabis. Hic cernes Socratem, cernes Platonem, Homerum, Hippocratem, & qui hos viros sequuntur, quos omnes Deus & sibi ministros elegit, & apud se primos, et quasi alteros Mercurios esse voluit, quos nos æque, ac Deos colimus, & veneramur. Sed tamen è cæteris etiam omnibus, qui Deo curæ non sit, nemo est. ille enim non solum curat, quos coram se conspicit, sed etiam nauigantibus adest, quibus se nauigationis quoque socium præbet, vt, si forte naufragium fecerint, his opem possit afferre. Aristippus enim, cùm olim sic misere nauigasset, vt naui tempestatibus perdita, in Syracusia littora eiectus esset, primum fiduciam cepit, existimans se ad Græcos, & sapientes viros, non ad barbaros esse delatum, argumento, quòd geometricam figuram in arena descriptam vidisset: deinde Syracusas accedens, vt in gymnasium venit, quo loco illud græce exprompsit,

Quis vagum, atque errantem Oedipum
Hodie raris excipiet muneribus?

habuit, qui sibi occurrerent, & salutationibus excipientes agnoscerent, & præstantem quidem virum, sed tunc egenum necessarijs rebus donarent. cum autem Cyrenen eiusdem Aristippi patriam è Syracusis quidam nauigare constituissent, ideo'que ex eo quærerent, num quid familiæ suæ mandare vellet: præcipite meis, inquit, vt eas res sibi curent parandas, quæ cum possessore in naufragio enatent.

Curare magis homines debere, vt bonis artibus instruantur, quàm onerentur diuitiis, & Demosthenis, ac Diogenis in diuites ignaros sententia. CAP. 3.

QVàm multi igitur miseri sunt, quibus contra, quàm ille præcepit, euenire videmus, vt, cum omnia sua viuendi consilia in diuitias referant, si forte in eiusmodi casus incurrerint, ne tum quidem auri, aut argenti obliti, sed vtroque corpori vndique appenso, cum his & corpus & animam etiam perdant. nec id miseri intelligere possunt, à se in primis in genere animalium rationis experti ea magis diligi, quæ sint artibus ornata: equos enim bello aptos, canes, quibus venandi vis tributa sit, cæteris præferendos arbitrantur. Quin & seruos artibus curant erudiendos,

A erudiendos, idq; magna argenti impensa, seipsos autem neglectos habent, nec vllius dignitatis esse curant. An igitur turpe non est, cum seruus decem millibus denariorum æstimandus videatur, dominum ne vno quidem dignum existimari? sed quid inquam vno? ne ille quidem, si gratuitam seruitutem polliceatur, qui eum recipiat, reperiet quenquam. quid item? an non è rebus omnibus seipsos tantummodo ignobiles reddunt? nam, cum se nullis artibus instituendos curent, in genere animantium rationis experti non nullas studiis, quibus vis arti similis inest, erudiendas statuant, seruũ, si segnis sit, & artis expers, nihili faciendum arbitrentur, curam nec prædiorum, nec rei vllius reiiciant, sed operam dent, vt hæc omnia quàm optima sint, quoad eorum natura patiatur, ipsi verò ne sibi quidem inesse animam intelligentes, semetipsos ex omni parte negligant, haud sanè dubium relinquitur, quin seruis, & iis quidem abiectis se similes efficiant. Quocirca huic hominum generi iure id obiiciendum putarim: ò bone vir domus tua bene se habet, & serui omnes, & equi, & canes, & prædia, deniq; quæquæ possides, iis bene est, tui verò ipsius cura nulla habetur. rectè igitur vterque & Demosthenes & Diogenes: quorum alter oues aureo vellere opertas eos vocat, qui diuites iidemq; rudes sint: alter eosdem fico in præcipitio natæ assimilandos arbitratur. vt enim eius fructũ non homines, sed corui graculiq; depascuntur, sic talium diuitum opes nihil prosunt bonis ciui-
B bus, sed ab adulatoribus absumi cernuntur. qui tamen pòst, si forte locupletis res omnis consumpta sit, huic forte occurrentes, cum eius cognitionem dissimulent, sine salutatione prætereunt. Qua de re nec ille inelegans, qui huic locupletum generi similitudinem cum fontibus esse ostendit. quandoquidem hos, cum forte humore omni exhausti sunt, qui ante ab iisdem aquari solebant, mox abducta veste permingunt. Illud igitur non ab re putandum, quisquis non alia re, sed tantum diuitiis efficit, vt sit vndiq; conspiciendus, hunc, simul ac diuitiis priuatus sit, à cæteris etiam rebus destitui, quę ei partę opum gratia fuerant. nam quid est, cur his ita non eueniat, quando nullum è bonis propriis possident, sed alienis semper, & à fortuna tributis gloriantur?

Aduersus eos, qui nobilitatem generis ostentant, & in eos Themistoclis, & *Anacharsidis scythæ præclara sententia.* *CAP. 4.*

NOn desunt autem, quibus hoc idem eueniat. nam, qui se splendore generis efferunt, ij quoq;, cum bonis careant, quæ propria sunt, ad ipsum genus ostentandum confugiunt, cum ne id quidem intelligant, splendori generis, quo admirabiles videri volunt, perinde ac ciuitatum numismatis vsu venire, quæ cum apud eas ipsas ciuitates probata plurimum valeant, apud alias tamen gentes & adulterina haberi, & nihil fieri cernuntur. qua de re non inepte dictum videtur.

“ C Neque te in sublime generis extulit decus,
“ Neque me, dum nil habui, aluit genus.

Præclar⁹ igit̃, vt inqt Plato, thesaurus sũt maiorũ virtutes, sed p̃clarius, posse illud Sthenei obiicere,

“ Maiores superat virtutis gloria nostræ.

Si quam enim generis decus vtilitatem affert, eam esse putandum est, inde nobis studia moueri æmulandi virtutum exempla, quibus maiores illustrati sunt: ne, si longe ab his egregia illa virtutis laude superemur, hoc illis dolorem, si modo sensus est vita defunctis, nobis dedecus afferat. quod etiam eo maius habetur, quo nobilitas magis elucet. Nam, quisquis inscius idemq; genere obscurus est, eum saltem fructum è suo genere capit, vt, quicquid in eo vitij est, id multorum cognitionem effugiat: quos autem splendor sic illustrat generis, vt ne vitia quidem latere permittat, quem fructum iis decus generis affert, nisi vt, cum miseri sint, noti etiam esse cogantur, cumq; suo se genere indignos reddant, grauius & accusentur, & vituperentur? Itaq; quisquis splendorem prædicat generis, cum ipse rudis atque iners sit, is, quicquid in se vitij habet, id minus venia dignum esse declarat. homines enim, quos humile genus obscuros reddit, non æque atque ij, quos splendidum illustres efficit, inquisitione explorati iudicantur. sed illis, quamuis mediocris sua sit virtus, igno-
D scimus tamen, eosdemq; etiam comprobamus, quod istorum deest virtuti, ignobilitati ascribentes. hos verò, nisi eam laudem adepti sint, quæ digna sit maiorum virtutibus, etiam si longe cæteris præstare videntur, nulla tamen admiratione dignos esse putamus. Ex quibus rebus intelligitur, nisi quis admodum vecors sit, artes nobis esse suscipiendas, easdemq; tractandas. quæ res efficiet, vt, siue quis nobilis sit, suo dignus genere videatur, siue ignobilis, ipse suum genus illustret,
“ antiquum illum imitatus Themistoclem, qui, cum ei olim genus probro obiiceretur, Ego, inquit,
“ posteris meis lucem excito, & meum ex me genus ortum habet, tuum verò in te desinit. Notus etiam est Scytha ille Anacharsis, quàm & admirabilis apud omnes sit, vt sapiens appelletur, quanquam barbarus erat: qui & ipse, cum olim sibi barbariem exprobrari audiuisset, tum inquit: Pa-
“ tria mihi dedecori est, tu verò patriæ. vt his verbis belle hominem reprehenderet, qui, cum nulla laude dignus videretur, se illustrem splendore patriæ prædicabat. Si igitur rerum euentus paulo diligentius animaduertas, reperies non ciuitatum splendorem gloriam attulisse ciuibus, sed contra & virtutes ciuium, & eorum in artibus præstantiam nomen decus'que ciuitatibus peperisse. Quis enim Stagiras celebret, nisi hæ lumen ab Aristotele accepissent? Quis Solos extollat, nisi his præstantes viri Aratus & Chrysippus eluxissent? Vnde Athenarum gloria tam longe lateq; propagata est? non solisq; fœcunditate, quod tenue satis esse scimus, sed laudibus virorum, qui eo

loco nati complures, iidemq; præstantissimi gloriam suam patriæ impertiti sunt. Hoc autem diluci E de verum esse cognosces, si tibi in mentem veniat Cleonis, & Hyperboli, qui talem fructum ex nobilitate Athenarum ceperunt, qualem vitia, vt famosa sint, expostulant.

Dicta sues fuit olim gens Bœotia vecors, inquit Pindarus. idem rursus, »
Si Bœotium edamus suem. Hæc ille, cum vellet rudis gentis infamiam suo carmine breuiter » absoluere.

De spernenda corporis forma, nisi artibus & scientiis sit ornata. CAP. 5.

IS igitur, qui Atheniensibus leges tulit, dignus laude videtur, quòd lege prohibuit, ne quis patrem aleret, qui filium artibus erudiendum non curasset. Nam, cum eo maxime tempore artes petendæ sint, quo formosissima nostra corpora cernuntur, plerisq; contingit, vt, cum se forma conspicuos intelligant, omnem animæ suæ curam spernant, atq; reiiciant: pòst autem, cum iam eos pœnitet, id frustra queruli dicant, vtinam forma, quæ me perdidit, male pereat. iisdemq; tum venit in mentem Solonis illud, quo præcipit nihil magis esse spectandum, quàm vitæ finem. Itemq; senectutem accusant, cum seipsos debeant: Euripidis verò præceptum laudant, Non temperantis esse formam supra quàm mediocrem petere. Satius ergo putandum est adolescentes suam formam vernos flores imitatam cognoscere, eamq; breuem voluptatem polliceri, itaq; & Lesbiam esse laudandam, cum inquit: Formosus tantus est, quantus in cernendi sensum cadit. Probus verò idem protinus & formosus est. Et parendum Soloni, qui hoc idem sentire videtur: contrà autem senectutem, quæ aptiori & vestitu, & domicilio eget, & mille aliis rebus, tanquam aduersus tempestatem imminentem præparare se quemq; debere exemplo boni gubernatoris, qui & procellas præsentit futuras, & sese multo ante parat, vt earum impetum sustinere possit. siquidem miserum est Homeri illud, Rem excors intelligit actam. Quis igitur fructus ex formoso, eodemq; rudi adolescente capi potest: an ad bellum vtilis est? sed potius eiusmodi adolescentibus Poetæ illud modo nominati non ab re obiiciendum putarim. F » » »

At tibi connubij tractantur mollia facta. »
Ito demum, rerum'que tibi sit cura tuarum. »

Item de Nereo idem Poeta,

Ad Troiam venit forma præstantior vnus,
Verùm mollis erat. qua de re eius semel tantum in enumerandis Græcorum nauibus Poeta meminit, quò indicaret, vt mea fert sententia, formæ nullam vtilitatem esse, nisi res ad vsum vitæ necessaria illi adiuncta sit. Nec verò audiendi sunt miseri quidam, qui diuitias fructum esse formę audent dicere. quæstus enim, qui & libero dignus, nec laudis expers, & stabilis sit, ex arte fieri postulat: quē verò formosus ex suo corpore facit, is turpis est, & semper ignominiæ habendus. Itaq; ò adolescentes audite, moneo, vetus illud præceptum, vestramq; in speculo effigiem interdum inspicite: vt, siue quis vestrum se forma egregium iudicet, idem operam det, ne minori animæ laude præcellat, turpe existimans formosum corpus rudis animæ domicilium esse: siue se corpore cernat deformi, eo magis elaboret, vt animæ præstet pulchritudine, quò canere illud Homeri possit, G

Est alius, cui parua quidem sit gratia formæ, »
Sed tenuem formam verbis Deus ornat, & illum »
Cernere dicentem cunctos iuuat, ora pudore »
Suffusum placido: hic reliquos supereminet omnes: »
Hic vrbe incedit gaudens, sibi quisque videtur »
Inspexisse Deum, dum lumina figit in illum. »

Ex quibus omnibus nulli dubium relinquitur, nisi quis planè amens sit, quin neq; superbia generis, neq; opum gloria, neq; fiducia formæ, contemnenda artium studia sint. Hæc disseruisse sat erat: sed fortasse non incommodum est addere Diogenis quendam veluti non reticendum epodū. Hic, cum apud quēdam epularetur, qui nulli rerum suarū studio, aut diligētia deerat, nullam verò sui ipsius curam habebat, excreans Diogenes vndiq; circunspexit, quò inspueret, ac tandem bene agi putauit, si cæteris rebus parceret, ipsum verò dominum conspueret. Qui, cum indignatus esset, causamq; facti quæreret, tum inquit Diogenes, Nihil tam in tota domo neglectū, quàm tu mihi visus es: siquidem parietes omnes egregiis picturis ornatos inspiciam, pauimentum ex tesseris tam pretiosis extructum, vt simulachra Deorum ex sese expressa repræsentent, vasa omnia pura, ac nitentia, lectum et eius fulcra miro artificio elaborata, te verò harum rerum dominum cernam ex omni parte neglectum: solent autem homines loca quæ vilia maxime, neglectaq; sint, quò expuant, eligere. Itaq; ò adolescentes ne patiamini vos eiusmodi esse, vt quispiam vos conspuendos putet, ne'ue vobis esse cætera omnia pulchriora conspiciantur: quanquam raro euenire videmus, vt in eodem nobilitas, diuitiæ, forma reperiantur. quæ etiam si interdum concurrant, turpe tamen vos in eo contemptu haberi, vt cæteris rebus exceptis, vos tantummodo conspuamini. H

Aduersus Athletas, bonorum diuisio. CAP. 6.

AGite igitur ò adolescentuli, qui & me disserentem audiuistis, & ad artes concitati estis, cauete, ne quispiam fallax & impostor sic animum vestrum præstringat, vt vos ipsos sinatis in studium

A dium vel prauæ, vel inanis artis deduci. illudq; intelligite, quæcunque hominum studia ad vsum vitæ non pertinent, eorum nullum artem esse. Sed in cæteris id ipsum vos cognoscere arbitror: vt in iaciendis tesseris, vt in studio vel ambulandi super tenues funiculos, vel voluendi se raptim in gyrum sic, vt offundantur caligines. qualia Myrmeciadis Atheniensis & Callistrati Lacedæmonij studia fuere. Athleticam verò, tãtummodo suspicor, ne & viribus corporis & populari gloria proposita aliquem vestrum decipiat, vt artibus ipsam præferendam putetis. quandoquidem & apud maiores argenteis donis quotidie celebratam, & æque, ac armis optimos, honoratam intelligimus. Eam igitur ob rem satius est vos aliquam in hoc genere studij præmeditationem habere. fallitur enim facile quisque, qui rem deliberandam non præmeditatus suscipit. Hominum igitur genus ò pueri partim cum Dijs, quod rationis particeps est, partim cum belluis, quod mortale, communicatum est. vos ergo communicationis meliori parte electa, dare bonis artibus operam debetis. quas si consequemini, quod in bonis maximum est, adepti eritis. sin minus, non tamen vos inertissimis belluis pudebit esse deteriores. Athleticum verò studium quisquis sequitur, id nisi consequatur, turpissimum est: si verò consequitur, non tamen belluis melior efficitur. Quis enim leone, aut elephanto fortior? quis lepore celerior? Quis item est, qui nesciat & Deos ipsos nulla de re, præter-
B quam artibus, esse laudatos? & homines præstantissimos diuinis honoribus celebratos, non quia bene vel in stadiis cucurrerint, vel discum in sublime iecerint, vel luctam exercuerint, sed artium beneficia in homines contulerint? Æsculapium quidem & Bacchum, siue prius homines fuerint, siue Dij à prima origine sint, maximis honoribus prosequimur & celebramus: alterum, quòd medicinę peritus est: alterum, quòd homines colendæ vitis artem edocuit. quòd si mihi non credis, Dei certe Pythij te mouebit auctoritas, qui & Socratem omnium sapientissimum pronunciauit, & Lycurgum salutans his versibus affatus est.

" Te mea conspicio venientem ad templa Lycurge,
" Quem chorus omnis amat Diuum, quem Iuppiter ipse.
" Sis'ne Deus, dubito, vel sis mortalis habendus:
" Sed potius te spero Deum Numen'que Lycurge.

Idem Deus Archilocum, quanquam vita defunctum, non mediocri honore dignatus est. cum enim, qui illum occiderat, ingredi in templum vellet, eo carmine deterruit Deus,

" Vatem occidisti, à templo procul ito profane.

At verò tu mihi vicissim narra, quæ Dijs vnquam cum Athletis alloquia fuerint. quod non fa-
C cies: siquidem, quid dicas, non habes. sed fortasse testem, quasi non fide dignum, reiicies: id enim indicare videris, dum in testimonia vulgi orationem vertis, & gloriam petis ex eodem. quanquam scio te, siue ęgrotes, non medicorum vulgo, sed paucis quibusdam, & iis quidem arte medendi prę stantissimis curandum traderes. siue nauiges, non cuilibet nauigationis ministro, sed vni gubernatori commendares. denique & in paruis eandem rationem haberes. nam, si fabrile opus petas, fabro crederes: si calceos, sutori. si igitur hæc ita sunt, cur, cum de rebus maximis causa agitur, te iudicem ipsum constituis, viros autem te sapientiores reiicis? sed vt in pręsentia Deos prętercam, audi, quid de Athletis Euripides.

" Cùm mala innumera per Græciam serpant,
" Nullum deterius Athletarum studio est.
" Qui primum sibi nec parare diuitias
" Patiuntur, dum possunt. quo enim modo,
" Quisquis est gulæ deditus, ventri'que indulget,
" Diuitias parabit, vt alat familiam?
" Deinde nec se egenos, parare'ue rebus
"D Aduersis. nam in malis diu versati
" Moribus, res duras pro desperatis habent.

Rursus eundem, si placet, audi, quàm inutilem omnem Athleticæ partem dixerit.

" Quis lucta præstans, quis pedibus celer,
" Quis bene vel discum extollens, vel maxillam
" Percutiens, patriam seruauit coronam?

Quòd si minutiora desideras, audi quæ rursus ille.

" An cum hoste pugnabunt, dum manibus
" Discos habent? an clypeis, cum è patria
" Expellent, pedes dum cursu fatigant?
" Nullus. hæc fatua sunt, si ferro conferas.

Quòd siquis Euripidem, cæteros'que eius generis auctores contemnat, philosophos vero iudices statuendos arbitretur, ex his etiam omnibus quasi vno ore loquentibus audiet vitio dandam esse Athleticam. Nec eam verò ab vllis vnquam medicis laudatam nouimus. quandoquidem illud
" primum apud Hippocratem leges: || Affectio Athletica non est secundum naturam: melior est salubris habitus. deinde & apud cæteros præstantes medicos, qui post illum fuere, hoc idem reperies. Lib. de Alim. circa medium.

Sed omnino teſtium fide rem agi nolebam: hoc enim potius oratoris eſt, quàm hominis veritatem colentis. quia tamen aliqui ad popularem laudem confugiunt, inanemq́; gloriam ex vulgo petunt, ſtudiumq́; propoſitum externis rebus remotis contemplandum negligunt, iccirco teſtes hoc quoque loco adhibere cogor, vt hi ne in hac parte quidem ſe nobis potiores intelligant. itaq; Phrynæ illud commemorandum occurrit. Cùm olim in conuiuio quodam talis ludus celebraretur, vt per vices inter conuiuas, quicquid libebat, imperare liceret: illa, cum cæteras mulieres tum anchuſa, tum ceruſſa, tum etiam fuco pictas cerneret, iuſſit aquam afferri, eamq́; manibus hauſtam ſibi fœminam quamq́; ad faciem admouere, mox linteo protinus eam detergere. quod, cum ab illis omnibus, & à Phryna ante alias actum eſſet, cernere erat faciem cæteris quidem fœminis continuo maculis repletam, vt laruas te videre diceres, Phrynæ verò formoſiorem redditam: quippe quæ non fucata erat, ſed ſuapte natura formoſa, nullaq́; arte ad formam egebat. Quemadmodum igitur vera pulchritudo tunc optime exploratur, cum ipſa per ſe ſola eſt cæteris omnibus remotis, quæ foris aſſumuntur, ſic Athletæ ſtudium perpendere ſolum oportet, videreq́;, an vllam vtilitatem vel publice ciuitatibus, vel priuatim Athletis ipſis afferat. Cùm igitur bona, quæ in rerum natura continentur, alia animi ſint, alia corporis, alia exteriora, nec præter hæc vllum aliud bonorum genus excogitari poſſit, nulli dubium eſt, quin ne in ſomnis quidem vllius ex bonis animi participes Athletæ ſint: quandoquidem ne quidem, an animum habeant, intelligunt, nedum rationis participem eum eſſe ſciant. nam, cum & ſanguinis, & carnis mole ſe onerent, animam ſuam quaſi largo cœno ſuffocant, atque obruunt, vt nihil paulo reconditum intelligere queant, ſed amentes perinde, ac belluæ, ſint. At hi fortaſſe inſtabunt, ſeq́; alicuius è bonis, quæ ad corpus attinent, auctores eſſe contendent. ſed quod erit illud? an ſanitatem, in eo genere bonorum pulcherrimam, id eſſe dicent? immo, qui in maiori vitæ periculo ſit, ex vitioſo ſcilicet corporis affectu, reperies neminem, ſi quidem Hippocrati credas, à quo ‖ bonus ad ſummum habitus periculoſus dictus eſt, quem tamen iſti affectantur. Quin etiam illud & ab eodem recte ſcriptum eſt, & ab omnibus probatum habetur, ‖ Sanitatis ſtudium citra & cibi ſatietatem, & rerum omnium tarditatem poſitum eſſe. Athletæ verò ſic contra præceptum id agunt, vt plus iuſto ſe & in laboribus corporis retineant, & cibis impleant, & omnino, quidquid ſenex ille præcepit, Bacchantium more inſanientes contemnant. ille enim, cum ſalubrem victus rationem præcipere conſtituiſſet, ſic ſcriptum reliquit: ‖ Labores, cibi, potiones, ſomni, venus, omnia moderata. Iſti verò & gymnaſia quotidie ſine modo fatigant, & cibis ſic vtuntur, vt eos vi ſæpe ingerant, & ad mediam noctem producant, vt Homeri illud iure in eos dicendum arbitrer.

E F

Marginal notes: 1 Apho. 3. Ex. or. fol. 3. e — 6. de mor. vul. com. 4. 22. cl. 3. 185. g — 6. de mor. vul. com. 4. à principio.

Noctem Dij reliqui totam, miles'que trahebat
Defeſſus placido reſoluti membra ſopore.
Sed nullus miſeros Athletas ſomnus habebat.

G

In ſomnis autem eam moderationem adhibent, quæ cæteris vitæ ſuæ partibus proportione reſpondeat. nam, cum alij, qui ſecundum naturam viuunt, à muneribus ſuis deſiſtunt, cibumq́; petunt, tunc Athletæ à ſomno excitati exurgunt: vt eorum vitam ſues imitatam dicas, niſi ſues neque immodicis vterentur laboribus, neq; vi cibis explerentur, quod vtrunq; in Athletis nouimus. adde, quòd iiſdem terga rhododaphnis dirumpuntur. Ad hæc autem, quæ ab antiquo Hippocrate dicta retulimus, illud item ab eodem ſcriptore præceptum habemus. ‖ Multum, & ſubito vel implere, vel exinanire, vel calefacere, vel refrigerare, vel modo quouis alio corpus mouere periculoſum. omne enim multum, inquit, naturæ inimicum. Athletæ verò neq; hæc præcepta audiunt, neq; alia, quæ vt illæ recte ſcripta reliquit, ſic iſti negligunt, atq; reiiciunt, vt omnia agant, quæ à præceptis ſalubris victus abhorreant. Ex quibus rebus relinquitur, vt non ſanitatis ſtudium, ſed morbi potius, hoc genus exercitij dicendum putarim, idemq́; ſentire Hippocratem, cum inquit, ‖ Affectus Athleticus non eſt ſecundum naturam, melior eſt ſalubris habitus. Quibus verbis Hippocrates non Athleticam ſolum à modo naturæ abhorrere declarauit, ſed etiam Athletici corporis affectui habitus nomen eripuit, vt illos eo nomine priuaret, quod corpori vere ſano ab antiquis tributum eſt: ſiquidem habitus ſtabilis eſt, vixq́; mutabilis affectio: bonus verò ad ſummum Athletarum habitus & facile mutabilis eſt, & periculoſus: nam, cùm neq; capax incrementi ſit, ſiquidem ad ſummum peruenit, neq; poſſit in eodem conſiſtere, neq; quieſcere, relinquitur vt viam in deterius capiat. Habes igitur qualis Athletis, dum Athleticam tractant, corporis affectio ſit. Cùm verò ab eo ſtudio ceſſant, deterius multo eorum corpora affecta cernuntur: aut enim paulo poſt, mortem obeunt: aut, ſi ad prouectam ætatem, non tamen ad ſenectutem perueniunt. quam etiam ſi attigerint, à Litis tamen Homeri nihil differunt, quandoquidem Claudos, rugoſos, ſtrabones conſpicis illos.

H

Marginal notes: 2. Apho. 51. Ex. or. fol. 19. c — De alimēto circa medium.

Sicut. n. murus vrbis machina ante concuſſus, facile quacunq; vi diſiicit̃, diſſipaturq́;, neq; terrę motū ferre, neq; caſum leuiorē poteſt, ſic Athletarū corpora crebris ictibus, dū ſuo vtuntur ſtudio, debilitata, ruptaq́;, & languida reddita lædentibus cauſis quibuſcunq; vel leuiſſimis obnoxia relinquunt̃. Oculi enim tū ſæpe circūfoſſi, ſpatio tpis cū vires corporis reſiſtere, ac mēbra tueri deſinūt, fluore (Grȩci rheuma vocant) repleri cernunt̃. Dentes itē, quos ſæpe ante concuſſos vires interiecto tpe deſtituunt, deciduos fieri videmus. Quin & intorti articuli infirmi reddūtur, vt vllā vim vel leuem

Auem occurſantem ferre nequeant,& quæque ſiue ruptio,ſiue neruorũ diuulſio,quam Græci ſpaſma vocant,facile incidit.Ex quibus rebus patet, qui in ratione ſanitatis magis ſit, quàm Athletæ, miſer,reperiri neminem:vt eos nomine non degeneraſſe iure dixeris, ſiue à miſero, quem Græci ἄθλιον dicunt,athletæ nominati ſint,ſiue communi origine ambo à miſeria, quam ἀθλιότητα vocant,tanquam ab vno fonte nomen acceperint. Sed, cum de maximo ex bonis corporis, quod ſanitatem nuncupamus, nobis diſputatum ſit, ad reliqua eiuſdem generis bona transeundum eſt. Quantum igitur pulchritudine præſtent, intelliges, ſi eorum naturalem formam non modo nihil ab Athletica iuuari,ſed etiam eorum plures, quibus ante ſatis apta eſſet membrorum compago, à Gymnaſtis exceptos,ſaginatosq́ʒ, & in molem carnis, ac ſanguinis auctos, in diuerſam formæ rationem traductos videas: eorum'que non nullis,& ijs maxime,qui pancratio,aut cæſtu decertant, faciem ex omni parte deformem, viſu'que horribilem cernas. ſed cum membrum aliquod planè abruptum eſt, aut intortum,aut effoſſi oculi, tunc, opinor, tunc, inquam, maxime pulchritudo, quæ fructus Athletici ſtudij eſt, perſpicua,euidens'que efficitur.Hæc igitur,dum ſe in ſuo ſtudio retinent,ſibi ad pulchritudinem parant.Cum verò ab eo dimiſſi ſunt,tum & reliqua corporis ſenſoria pereunt, & membrum quodque, vt ante dictum eſt, diſtortum varijs modis corpus informe reddit. Sed in cæteris fortaſſe, de quibus modo diſſeruimus, Athletæ cedent:quod verò reliquum eſt corporis bonum, quod vires appellamus, id ſibi vendicantes inſtabunt, (hoc enim eſt, quod mihi videre videor) idem'que cæteris omnibus præualere profitebuntur. ſed ò Dij immortales, quænam ſunt eæ vires, quas iſti ſibi vendicant? aut ad quod vitæ munus vtiles? an ad agros colendos? ſed ò quàm bene & fodere, & metere,& quidquid aliud, quod ad agriculturam attinet, agere poſſunt. Sed fortaſſe ad belli munera obeunda. rurſus igitur Euripidem accerſe, vt eos ſuis verſibus celebret.

An cum hoſte pugnabunt, dum manibus
Diſcos habent? vere enim
Nullus.hæc fatua ſunt, ſi ferro conferas.

Sed forte contra frigus,æſtum'que validi ſunt,Herculis illius æmuli, vt vnà & per hyemem, & per æſtatem pelle operti vitam traducant? vt ſine calceatu incedant? vt ſub dio dormiant?aut humi cubent? quin potius ad hæc omnia imbecilliores nuper natis infantibus cernuntur. Quid igitur reliquum eſt, in quo hi ſuas vires oſtentent? aut quid eſt, ex quo ſuperbi incedant? certe non eo quòd vel ſutores, vel ædificatores,vel fabros materiarios in palæſtra ſubſternere, aut in ſtadio poſſunt,ſed eò fortaſſe, quòd, dum ſe in puluere verſant,dies abſumitur. At eadem gloria & perdices, & coturnices efferri licebit, quandoquidem & ipſe totum diem cœno ſe proluentes conſumunt. Sed per Iouem Milo ille Crotoniata immolatum taurum humeris ſuſceptum olim per ſtadium geſtauit. ò incredibilem amentiam, quando ne id quidem intelligunt, ꝙ eiuſdem victimæ corpus paulo ante, cum adhuc viueret, anima ſua geſtauit, idq́ʒ longe facilius, quàm Milo, vt illa currere etiam ſub onere poſſet,quãquam præ Milonis anima nullius erat dignitatis. Sed & genus mortis, quam ille obijt, quàm amens eſſet,declarauit: nam,cum olim in iuuenem quendam ligna interiectis cuneis ſcindentem incidiſſet,eumq́ʒ irridens à munere ſuo abduxiſſet, ipſe ſolis iniectis manibus ligni partes vtrinque apprehendens,auſus eſt eas in diuerſa diuellere:ſed in primo conatu totis exhauſtis viribus,ligni quidem partes vtrinque vſq́ʒ eò diſtraxit,vt dimiſſi cunei deciderent, operi verò perficiendo non ſuffecit,ſed diutius renixus,tandem victus eſt:nec tamen manibus eripiendis conſuluit:quę à ligni partibus in ſe recurrentibus ſic attritæ ſunt,vt poſt Miloni miſeram mortem inferrent. Quàm magnum igitur fructum cępit ex mortuo geſtato tauro, quo minus in mali quidquam incurreret? quàm bene res Græcorum publicas, dum cum Barbaro bella gererēt, hic Milonis in tauro labor,non Themiſtoclis ſeruauit ſapientia? qui vt rectè primum oraculi ſententiam aſſecutus eſt,ſic talem deinde ſe imperatorem præſtitit, qualem tanti imperij ratio poſtulabat: Sapientis enim conſilium vnum multorum manus ſuperat:inſcitia verò, cum ſemper per ſe mala ſit,iuncta armis peior eſt. Ex ijs igitur,quæ dicta ſunt,iam ſatis patere arbitror, nullam vitæ partem reperiri,quæ vllam ab Athletica vtilitatē capiat. Athletas verò nec ipſos vllam ſibi è ſuis actis dignitatem parere inde,opinor,cognoſcetis, ſi vobis eam narrem fabulam, quam non inelegans quidam græcis verſibus expreſſit. quos dicam ſic,vt res poſſit intelligi.

« Si Iouis ſententia cunctis animantibus
« Communis eſſet viuendi ratio
« Sic,vt olympijs dicatus præco
« Non ſolum homines ad certamen vocaret,
« Sed & cæteris mandaret animalibus,
« Vt in ſtadium venirent idem, nullus,
« Opinor,homo ferret coronam,ſed in
« Dolicho (quaſi longo curriculo dicas)
« Superior alijs gaudebit equus:
« In ſtadio lepus ſibi primas aſſumet:

In diaulo

E
In diaulo (quasi in ambitum curriculo »
Deflexo dixeris) victoriam feret »
Caprea. ita relinquetur exclusus »
Homo ab omni pedum victoria. »
O celeres vos, qui exercetis Athleticam. »
Sed nec post Herculem quisquam leone, »
Aut elephanto fortior videbitur. »
Taurum arbitror cæstu coronandum. »
Asinus inquit, si calcibus contendat: »
Ante alios ibit corona superbus. »
Quare in historia, qua multa reconduntur, »
Scribetur asinus pancratio vicisse »
Homines, cum prima & vigesima »
Olympiade visus est rudisse victor.

Eleganter admodum fabula hac declarantur vires corporis Athletici nihil ad humana munera pertinere: quibus si nil cæteris Athletæ præstant animalibus, quod aliud reliquum erit in genere bonorum, quod isti sibi vendicent? nam nec, si quis bonum corporis voluptatem statuat, eius Athletis pars vlla tributa est, siue Athleticam exerceant, siue ab eadem cessarint. quandiu enim sese exercent, tandiu in laboribus & miserijs cernuntur, nec iccirco tantum, quòd crebris fatigationibus rumpuntur, sed etiam, quòd vi se cibis explent: cũ verò exercitatione deposita se in quietem receperunt, tunc pluribus corporis mutilatis membris conspiciuntur. Sed eo fortasse se laudibus extollunt, quòd in congerendis opibus cæteros omnes superant: quin potius eos omnes videre est alieno ære obstrictos, non modo dum suo vtuntur studio, sed etiam dum ab eo dimissi quiescunt: vt eorum neminem reperiri liceat diuitis familiæ œconomo quamuis ignobili locupletiorem. Sed nec hoc ipsum omnino, ab eo genere studij ditescere, quod non artem, sed exercitium appellamus, dignum esse putandum est: verum eam artem tenere, quæ nusquam artificem deserat, sed ei semper assistens, etiamsi in naufragium incidat, cum eo enatet: qua arte carere videmus & qui res locupletum procurant, & qui publicani nuncupantur, quique mercaturam exercent, quanquam hi maxime diuitias ab exercitijs parant. at ijdem verò, si forte pecuniã amiserint, exercitationes vnà perdant, necesse est. quandoquidem hæ sorte aliqua egent, qua se sustineant, quæ quandiu abest, tandiu renouari amissum exercitium nequit: nec verò, qui eos fœneret, reperiunt quẽquam, nisi pignoribus aut hypothecis oppositis. Quocirca, siquis vestrum stabilem certumq; quæstum sibi faciendum optat, eam artem tractandam suscipiat, quæ, nisi artificis morte, finiatur. Cum artium igitur duo prima genera sint, aliæ †{nobiles, quæ in munere animi positæ sunt, quas liberales vocant}: aliæ ignobiles, quæ labore corporis tractantur, quas mechanicas appellant, satius existimare debetis, si vos primo genere electo aliquam ex liberalibus discatis: aliæ enim deserere artificem in senectute solent. in primo genere sunt Medicina, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica, Computandi scientia, Astronomia, Grammatica, Legumq; peritia: quibus adde, si placet Plasticen, & Picturam: nam, & si vtraque opificis manu tractatur, neutra tamen viribus iuuenilis corporis eget. Itaque ex hoc artium genere aliqua vobis o adolescẽtes eligenda exercẽdaq; est (nisi forte cui ingenium planè hebes sit) in primisq; Medendi scientia, quæ iudicio meo in eo genere præstantissima est, quod deinceps indicabimus.

† λογικαί. ᾗ εἰσὶ κοὶ σεμ-ναί. βαναύσους τε καὶ χειρωνακτικάς.

F G H

A

GALENI SI QVIS OPTIMVS MEDICVS EST, EVNDEM ESSE PHILOSOPHVM

B

Ludouico Bellisario Medico Mutinensi interprete.

Quantum vtilitatis ars differendi, philosophiæq; cognitio medicis afferat.

T Athletæ quamplurimi sunt, qui victoriam ferre ex olympijs optant, nullam tñ operã, vt id consequantur, impẽdunt, sic multis medicis euenire videmus: qui, cum Hippocratẽ laudent, & in arte medendi cęteris anteponant, ipsi tñ omne aliud potius agũt, q̃ vt ei, quẽ pdicant, similes efficiantur. ‖Ille.n.nõ minimũ esse, quod in medicinã astronomia conferat, admonet: & geometria, s.q̃ astronomiã præcedat, necesse est: medici verò, qui multi sunt, ab harũ vtriusq; studio vsq; eò ipsi abhorrent, vt alios ẽt id conãtes coarguant. Ille idẽ naturã corporis, q̃ totius medicinæ ordinis principiũ statuit, optime cognoscendã esse pcipit: at ijdem isti in ea re ita studium ponunt, vt non modo nullius ex partibus corporis substantia, aut formationẽ, aut magnitudinẽ, aut nexũ, aut q̃ est cũ ppinquis cõicatio, sed ne po-

De aere. aq. & lo. cap. 1. cl. 1ª. 2. d

De loc. in Homine non procul ab initio.

C siturã qdẽ noscãt. Idẽq;, qp per genera, speciesq; ignota sit morborũ diuisio, & iccirco medicis à curãdi scopis errare contingat, animaduertit Hippocrates, cũ nos ad rationalẽ cõtẽplationẽ (Gręci logicam vocant) adhortat: nræ verò ætatis medici ita ab eius studio auersi sunt, vt eos ẽt, qui in ea re operã cõsumant, quasi inutilia tentantes reprehẽdant. Sic & ille idẽ Hippocrates ad pcognitionẽ morborũ, ‖& q præteriere, & q psentes, & qui futuri ægro corpori sint, multã nobis parari oportere prouidentiã admonuit: at ijdẽ medici huic ẽt artis parti vsq; adeo operã nauant, vt siquis cursum sanguinis è naribus, aut sudorẽ pdixerit, eũ & magũ, & admirabilia, contraq; opinionẽ oĩum loquentẽ exclamẽt: vt ijdẽ isti multo ẽt minus, siqd aliud pdictum sit, sustineãt: multo minus formã rõnis victus ad morbi futurũ consistẽdi vigorẽ cõstituant, quanq; eiusmodi‖ rõnẽ ciborum habendã censet Hippocrates. Quid igitur reliquũ est, in quo virum æmulantur? siquidem non in dicẽdi grauitate, cuius laudẽ ille assecutus est: hi verò ita sunt ab ea virtute remoti, vt eorũ multos videre liceat bis verbo in vno peccantes, quod ne intelligi qdẽ facile põt. Quibus de rebus quærẽdam cãm putaui, ob quã isti, quanq; oẽs virũ admirant, à lectione tñ eiusdẽ scriptoris sese auertãt: vel, si quis eius scripta legit nõ tñ ea intelligat, q̃ ab auctore dicunt: vel, ẽt si intelligat, nõ tñ ad eã intelligentiã exercitationẽ adiũgat, vt disciplinã cõfirmet, atq; ad habitũ pducat, cõpertũ hñs nos eã lau-

1. pgnost. tex. 1. cl. 4ª. f. 189. c

1ª. Aph. 9. Ext. or. fol. 4. g

D dẽ, q̃ in quocũq; rerũ genere summa est, voluntate simul, & potentia consequi, vt, quisquis earũ altera careat, eũ à fine, quẽ expectat, frustrari necesse sit. Etenim, ne ab Athletarũ exemplo discedã, aut quia carent innata corporis habilitate, aut quia sine exercitatione id languescere sinũt: iccirco, quod optãt, id cõseq nõ posse videmus. At illis ijsdẽ Athletis si corporis habitus dignus victoria sit, si exercitatio reprehensione careat, qd est, quod eos impedire possit, ne coronã è certamine ferant? Num igitur vtriusq; rei inopes nri tpis medici sunt, vt neq; facultatẽ, neq; voluntatẽ satis dignã in artis studiũ cõferant: an cũ alterã habeant, altera carent? Nunc igitur nasci neminẽ, qui artis capax tã humanæ sit, alienũ à ratione mihi vr, cũ mundus idẽ sit, qui olim fuit, anni tpa eundẽ ordinẽ seruent, Sol circuitus suos nulla ex parte mutatos pcurrat, deniq; quęq; stella siue fixa, siue errans eandẽ oĩno status rationẽ retineat. Verũ rationabile est tũ pp malã educationem, qua tpibus his vtũtur hoĩes, tum pp diuitias virtuti præpositas, vel qualis Phidias inter plastas, vel qualis inter pictores Apelles, uel qualis inter medicos Hippocrates, talem hac ætate effici neminem. quanq; nobis, quibus post antiquos illos nasci contigit, & ab ijsdẽ artes plurimum prouectas accipere, non paulo plus cõmodi ad artes ipsas datum est. Facillimũ ergo erat nos ea, quæ vt inueniret, diu elaborauit Hippocrates, breui tpe edoctos, quod vitæ supererat, id in ijs, quæ arti deerant, inueniendis

dis

dis consumere. At, quisquis plus diuitijs, quàm virtuti, tribuit, artemq; non de hominibus bene- E merendi, sed quæstus gratia petit, eum non licet artis finem expetere. quem si expetimus, ante di- tescent alij, quàm nos ad id, quod habemus animo, perueniamus: non enim simul possumus & pe- cuniam congerere, & arti tam magnæ operam dare: sed, qui alteram vehementius appetat, alteram contemnat, necesse est. Quid igitur? an nostris seculis quenquam memorare possumus, qui tãtum habere cupiat, quantum satis sit ad vsum vitæ necessarium? an reperiri liceat, qui non verbis tan- tum effingere, sed etiam proprijs vitæ exemplis docere possit diuitiarum terminum, qui quidem sit secundum naturam, non vltra, quàm vt fames, sitis, frigus absit, progredi? || sed, siquis tñ eius- modi est, is & Artaxersis, & Perdicæ potestatem contemnet, nec vnquam in conspectum huius ibit: huic verò sic ægrotanti, vt Hippocratis artem desideret, medebitur quidem, non tamẽ semper cum eo esse volet, sed Cranonem, & Thasum, aliaq; ad oppida multa proficiscet, vt pauperibus his locis ægrotantibus curationes adhibeat. || Cois hominibus ciuibusq; suis Polybum aliosq; discipu- los relinquet: ipse Græciam peragrans omnem perquiret: nam eum scribere aliquid de natura lo- corum oportet, quam vt, quemadmodum ratione didicit, sic experimentis comprobet: eum vrbes intueri proprijs oculis necesse est, nunc eam, quæ versa ad meridiem est, nunc, quæ ad septentrio- nem, nunc quæ ad Solis ortum, nunc quæ ad occasum: cernere etiam, quæ humili loco, quæ've ex F celso posita sit: eam contẽplari, quæ aquis obnoxia, siue eæ littoribus maris superfluant, siue de fon tibus scaturiant, siue de cœlo decidant, siue ex stagnis, fluuijs've redundent, alluãtur: visere eam etiam, quæ ad magnum flumen, quæ've ad stagnũ, quæ ad mare, aut ad montes sita est: quærere, si qua algens aquis vehemẽter frigidis, si qua calidis vtatur, & siqua nitrosis, aluminosis've, aut siquę aliæ eius generis sunt: ad summam, ne agam de singulis, cætera omnia considerare oportet, quæ nos & ipse Hippocrates edocuit. || Quas ob causas siquis talis futurus est, eum non modo aspernari diuitias, sed etiam summo labore, atq; industria vti necesse est: at non licet industrium esse quenq̃, qui se aut vino obruat, aut cibis expleat, aut veneri dedat: deniq; qui pudẽdis, ventriq; indulgeat. Ex quo efficitur, vt, siquis verus medicus est, idem sit, vt veritatis, sic etiam temperantiæ amicus. illudq; intelligitur eundem esse methodi rationalis studiosum, vt morborũ quot genera sint, spe- ciesq;, cognoscat, vtq; in singulis illis quo pacto sumenda sit indicatio remediorum, intelligat, atq; hac eadem methodo ipsam corporis naturam docemur, & quæ ex primis constat elementis, quæ tota inter se temperata sunt: & quæ ex secundis composita est, quæ & sensibilia sunt, & (vt eo no- mine vtar) similaria appellantur: & quæ tandem ex partibus organicis expletur. quinetiam & quę vtilitas ex omni harum partium genere. & quæ actio animalibus est, ex illa eadẽ methodo cogno- G scimus: quandoquidem & eas oportet non inexploratas negligere, sed demonstratione perceptas habere. Quid igitur? an aliquid iam restat, cur medicus non philosophus sit, is, inquam, medicus, qui arti operam Hippocrate dignam impendat? si enim, vt corporis naturam cognoscat, & mor- borum differentias, & præsidiorũ indicationes, eum rationalem contemplationem exercere opor- tet, vt autem in harum rerum studio industriam ponat, retineatq;, diuitias contemnere & tempe- rantia vti necesse est, hic iam omnes philosophiæ partes habebit, & quæ ad disserendi rationem, quam logicam: & quæ ad rerum naturam, quam physicam: & quæ ad mores, quam ethicam, Græ ci dicunt, attinet. Nec verò timendum est, ne, qui pecuniam contemnat, & temperantiam seruet, is turpe quicquam, aut vitiosum committat: quidquid enim homines iniuste audent, id aut auari- tia impellente, aut voluptate præstringente committunt. sic & reliquas virtutes eundem habere necesse est: quandoquidem omnes inter se connexæ sunt: nec potest, qui vnam habet, non cæteras omnes statim habere, tanq̃ ex vno fune reuinctas. Si igitur, vt & artem primum intelligant, & ean- dem deinde exerceant, philosophia medicis necessaria est, haud dubium relinquitur, quin, siquis medicus est, idem omnino sit & philosophus. non. n. illud demonstrationem desiderare arbitror, siquis arte medica probe vsurus sit, ei opus philosophia esse, cum nõ desint, quos tam pecuniarum H cupidos sæpe videamus, vt venefici, non medici sint: artemq; in contrarium scopo eiusdẽ abusum detorqueant. Num igitur iam de nominibus certabis, nugisq; contendes, vt temperatum, conti- nentem, diuitias infra se ducentem, iustum debere esse medicum dicas, non tamen philosophum? eundemq; corporum naturas cognoscere, instrumentorum actiones, partium vtilitates, morborum differentias, curationumq; indicationes, non tamen operam disciplinæ rationali dedisse? an rebus concessis te contendere de solis nominibus pudebit? at sero quidẽ, satius tamen, vt iam resipiscas, nec, vt graculus, aut coruus de vocibus contendas, sed in inquirenda rerum veritate operam cõsu- mas: non enim habes, cur sutorem bonum aut textorem sine disciplina, & exercitatione quenq̃ effici posse neges, iustum verò aliquem, aut temperantem, aut demõstrationis peritum, aut rerum naturam scientem repente apparere dicas, quanq̃ neq; doctoris eruditione, neq; sui ipsius exerci- tatione sit vsus? Itaq;, si hoc imprudentiæ est, illud hominis non de rebus, sed de nominibus alter- cantis, certe nos primum studium debemus in philosophia consumere, si veri Hippocratis emuli esse volumus. Quod si fecerimus, nihil impediet, quo minus eo meliores efficiamur, nedũ similes, si cognitis ijs, quæ ab illo bene dicta sunt, cætera, quæ arti desunt, ipsi inueniamus.

Soranus in vita Hipp. & in epist. ad Hista nidem.

De lege finem vers.

De aere. aq. & loc. c. 1. cl. 2. f. 2

vt sit aliquis verus medicus.

[illegible] de [illegible] eruendum, [illegible]

ex eo quod [illegible] aliquis optimus philosophus, doctor [illegible] potest euadere.

Galeni

GALENI DE SOPHISMATIS IN VERBO CONTINGENTIBVS,

Horatio Limano interprete,

B

Sex modis Sophismata in dictione contingere, Aristotelis auctoritate. CAP. I.

Aristoteles philosophus, cum in libro de sophisticis elenchis, quasi redargutionibus dixeris, cōscriberet nobis, sophismata quot modis in dictione contingant, modos ipsos sex esse ad hunc modum ponit: primum in æquiuocatione, in ambiguitate alterū, tertium in accentu, quartum in compositione, quintum in diuisione, in dictionis figura sextū. Sophisma in æquiuocatione vocat, vbi nomina in oratione posita plura significant, vt venatus sum canem: plura enim hæc oratio significat vitio vocis eius/canem/. Sophisma verò in ambiguitate appellat, cū oratio ipsa ex se tota duplicem sensum significat, vt, hūc liceret capere me: in qua oratione nihil anceps est ratione nominū, sed oratio ipsa, vt oratio est, sensum in agendo, & patiendo confundit. Vitium verò ex accentu dicit, cum culpa accentus qui nomē in diuersas significationes trahat, dubia oratio efficit. vt ὅρος ἕστηκε, hoc est mōs, aut terminus
C stabat, ipsum enim duplex propter duplicem accentum est, in principio positum, aut sublatum. Sophisma verò in compositione, & diuisione, cùm ipsæ significationis differentiam faciunt, vt Quinquaginta virûm centum ipse reliquit Achilles. differentia enim est verbo/virûm/aut composito cum quinquaginta, aut à quinquaginta diuiso. Secundum verò dictionis figuram, cū aliud dictio vere significat, aliud verò propter speciem, & figurā significare videtur, vt verbum/audio/: nam passionis est, cum actionis esse videatur propter prolationem, id est figuram similem ijs, quæ verborum actionis sunt, vt curro, intelligo. trahet enim ad vtranq; partem sophisticus homo: ad passionem, quoniam ita est: ad actionē, quia ita videtur. His verò sex enumeratis modis, deinceps ostendit nullum esse ab eo prætermissum, neq; posse aliquod in verbo sophisma, extra modos propositos cadere. Verba verò, quibus id ostendit, hæc sunt: Huius rei fides est, & ea, quæ per indu-
« ctionē fit, & syllogismus, & si alius aliquis sumatur, & ꝙ tot modis, nominibus ijsdem, & orationi-
« bus non eandem rem significamus. Ea igitur, quæ de inductione loquitur contextus pars mani-
« festa est. si enim singula in verbo sophismata percurras, sumas'que, nec vllum horum appareat, extra prædictos modos cadere, perspicuum iam ita est nullum prætermissum esse modum: quod verò sequitur, omnino obscurū est, quid velit: cum dicit/& syllogismus, & si alius aliquis sumatur,
D & quòd tot modis, nominibus ijsdem, & orationibus non eandem rem significamus/ siquidem nec, quonam modo alium aliquem sumamus syllogismum, dictum est: id verò/& quòd tot modis, nominibus ijsdem, & orationibus non eandem rem significamus/syllogismi conclusioni magis simile est, quàm syllogismo: consueta verò est hæc huic philosopho dicendi breuitas, & veluti per signa expromere multa, quia ad hos, qui iam audiuerant, scriberētur. Qui igitur eum exposuerunt, alij hęc in diligētiam ferre, quod decebat, ne tentarunt quidem: alij non consecuti sunt: nos verò tentemus non Aristotelis causa, neque vt orationi eius opem feramus, sed causa nostra. philosophi enim est non solum sumptis propositionibus ratiocinari, vt multorum mos est, sed etiam conclusione posita propositiones ipsas construere.

Penes ipsum duplex omnia in dictione sophismata accidere. CAP. 2.

Quoniam verò monstrare propositum est tot modis in verbo sophismata fieri, quæ penes ipsum duplex sunt, quot modis Aristoteles dixit, patet duo hæc à nobis demonstranda esse, alterum omnia in verbo sophismata penes ipsum duplex esse: alterum, tot esse numero penes ipsum duplex. perspicuumq; illud omnibus est, omnia in verbo sophismata ex vitio huius contingere necesse esse: hoc enim tanquam principium sequentes sophistæ capiunt imperitiores in ea re homines, neque vitij conscios. Si verò recte volumus, quot in verbo sophismata contingunt,

contingunt, accipere, quot vitia sunt, sumendum est: quod cognoueris, si virtutem sumas vnicam E esse, aut plures: error enim à virtute esse vitium videtur. qua recte cognita, statim hoc quoque cognoscitur. Quoniam verò, vt alibi demonstratum est, ipsum bonum, virtusq; in eo est, ad quod nata, aut facta res est, vt hominis in viuendo, gladij in scindendo, iccirco ad quod nata, aut facta est dictio, sumendum est: manifestum verò est ad vnum hoc, vt significet. patet igitur in hoc & bonum, & vitium esse. patet quoque solam è virtutibus hanc in dictione esse per se: reliquas verò per accidens, extrinsecusq; esse, nec rei ipsius, vt congruitas, & apta literatio. hæ enim, & si quibusdam se bona ostendant, non tamen se secundũ rem habent: sed perinde, ac si ensis manubrio eburneo sit, aut fucatus oculus: hæc etenim his extrinseca sunt: quæ verò sunt per se, ea in scindendo, & in cernendo sunt. Si igitur vniuscuiusque rei virtus in eo est, ad quod natas res, aut facta est, hinc virtutũ numeri inuentio patet, quot ipsæ sint. si enim ad multa res genita sit, plures illæ sunt: si ad vnum, vna virtus est. apparet sanè dictio ad vnum nata, hoc est ad significandum. Si igitur bonum ipsum in hoc positum est, hoc ipsum non significare, aut non recte significare, vitium erit. nam considerandum videtur, an, quæ non significat, ea dictio statuenda sit: non. n. tibicen is est, qui tibia non aptus est vllo modo canere, nec malus igitur tibicen est. sic nec dictio est, quæ non est ad significãdum apta, quare nec vitium dictionis erit nõ significatio. hoc verò protinus signum est solam eam F quæ nunc à nobis dicta est, virtutem esse dictionis per se: in quo enim vnaqueq; res esse habet, in hoc ipsa virtus est. dictio habet in significando esse, eoq; corrupto neque dictio est: igit in hoc ipso virtus est. quare hæc vnà cum significatione deperditur, reliquæ verò propterea, ꝙ non secundum rem ipsam sunt, non impediuntur circa hanc esse: quæ non significat, vt congruitas, & apta literatio. Has ob res, quæ linguæ barbaræ sunt, earum alteram meliorem altera dicimus, vt persicam æthiopica, quanquam nihil nobis significantem: causa verò est, quia potius vox est, quàm dictio. sed, & si vitium videatur non significatio, cum propter similitudinem nominis decipiamur, patet non propter hoc vitium sophisma contingere. quis enim est, qui consentiat, aut quis est, qui proponat dictionem significatione priuatam, & ignotam? Restat igitur, vt propterea contingat sophisma, quia nõ recta significatio sit: hæc verò talis est, quia duplex. in hoc enim solo dictio habet quidem, ꝙ significet, verum non recte: canis enim nomẽ aliquid significat, nõ tamẽ hoc aliquid, neq; diffinitum quidquam, quod erat recte significare. Illud verò recte à Platone dicitur, quęcũq; proprio vitio corrupta sunt, horum omniũ dictionem corrumpi: ducit enim in obscuram significationem quodam modo, sed non simpliciter, vt ea faciunt, quæ nihil significant: obscura verò significatio prius dicta est perfecta esse dictionis corruptio: quapropter solum vitium est ipsum du- G plex: nisi quis ea quoque vitia putet, defectum, longitudinem, superfluitatẽ dicendi. latere autem hunc arbitror deceptum, & ignarum, nullum horum esse simpliciter dictionis malum, nisi obscuritatem, aut duplicitatem efficiat: si verò solum hoc dictionis vitium est, & recte supra dictum est omnia, quæ in verbo sophismata sunt, ex eius vitio fieri, propter ipsum duplex erunt omnia, quæ in verbo sophismata contingunt.

Ipsum duplex sex tantum modis in dictione fieri. Quid sit oratio. CAP. 3.

POst verò demonstrandum est, propter quid tot modis ipsum duplex accidat, quot Aristoteles scribit: id verò si vere inueniri debet, sumendum prius est, quid sit oratio, & ex orationibus orationem esse. etenim & ipsæ propositiones orationes sunt: harum alicui, aut aliquibus quærimus ipsum duplex. Oratio sanè erit, quod in præsenti dicere sat est, nominum compositio: voco verò nomina, & si verba sint, significentq; vtcũq; aliquid, propterea, ꝙ sic notius vocabulum est. necesse est ipsum duplex aut in aliquo horum nominum esse, aut in oratione ipsa: non enim habemus, quomodo tertium aliquid constituatur: quemadmodum neq; in lapidibus præter aut singulos seorsum, aut illorum simul compositionẽ, eamq; aut actu, aut potentia, aut apparentia, nihil aliquis excogitare potest: præter hæc enim nihil est, quod esse aut dici quispiam inueniat, vt alibi H demonstratum est. Omnia verò hæc comprehendentes modi prædicti habent. Ipsum enim actu duplex modus habet, & qui secundum æquiuocationem est, & qui secundum ambiguitatem: sed in nomine duplicitatem is habet, qui secundum æquiuocationem est: in oratione, qui secundum ambiguitatem: actu verò esse dicuntur, quoniam re vera res duas significant. Potentia verò, cum accentu duplices fiunt, compositioneq; & diuisione: hi enim non plura significant, sed prorsus vnum: propterea verò, ꝙ ad vtrunque verti licet, duplices dicuntur: quare hos potentia dicimus: tale enim est hoc ipsum potentia esse. Id ipsum verò rursus (vt supra quoq; diuisum est) vel in nominibus, vel in oratione est: in nominibus accentus duplicitatem efficit: trahit enim ad vtranq; partem nomẽ accẽtus, vt in oratione hac/ὅρος ἕστηκεν, hoc est mons vel terminus stabat/accẽtus aspiratus facit, in principio cum aut ponitur, aut abest. In oratione verò compositio, & diuisio duplicitatem facit: in compositis quoq; nominibus eandem facere potest, quia orationi similia sunt, vt in nomine Neapolis, & καλὸς κἀγαθὸς. i. probus, mutaret ea quis loco simpliciũ non in nomen (hoc enim solus accentus facit) sed in orationem, vt in hac voce αὐλητρίς. i. tibicina, sicut rursus & ipsam orationẽ in nomen cõponeret, vt in proposito noĩe est. videbitur autem nihilo minus absurdum fortassis id, ꝙ propter accentum, compositionemq;, & diuisionẽ sophismata contingere dicamus:

siquidem

enim secundum compositionem duplex ponunt, quo modo non secundum accentum? vt illa per E continuationem totius, & per silentium ad ipsum duplex trahi potest, sic ipsum nomen per accentum: quemadmodum orationis extrinsecum, inane tempus cum sit, nec eius pars, eam tamen facere duplicem potest, sic accentus quoque: itemq; sophistæ vt eo, sic hoc ad contentiones vtuntur: & quis secum cogitans, quemadmodum secundum compositionem, & diuisionem contendunt, sic secundum etiam accentum idem fieri posse cognoscet. Manifestum verò in scriptis orationibus est, cum non adiecta sunt diuidentia puncta: vt enim his egent ad diuisionem, sic accentu quoque, non semper tamen, & propter hunc duplex oratio fuerit.

GALENO ASCRIPTVS LIBER

QVOD QVALITATES INCORPOREÆ SINT.

Horatio Limano interprete.

Nunc diligentiùs emendatus.

Qualitates, reliquaq; accidentia perperam à Stoicis corpora appellari. CAP. I.

G

tot⁹ liber nil doctrinæ ɔtinet taliter q̃ n̄ sol- ... vidi ... glo. agendis.

CVm nihil è rebus meis ignotum tibi velim, ne si id quidem minimum esse videatur (hoc ipsum enim abscondere aliquid amico, non minimum est) exponere tibi volo disputationem mihi cum quodam ea, qua licuit, diligentia habitam: sermo enim, qui ex improuiso habetur, diligẽtia caret, præsertim si, cum quibus is habetur, ij ambitiosi, contentiosiq; sint. Erat verò de qualitatibus sermo, deq; accidentibus omnibus, quæ Stoicorum iuniores esse corpora dicunt. Aduersus quos dicere hæc oportet: an non cum quispiam corpus dicit, statim intelligere nos euenit, triplici contentam spatio substantiam renitentem? si solum hoc dicat triplici contentam spatio, non erit, vt corpus magis intelligamus id, quod dicitur, quàm vacuum, & locum: oportet verò diffinitiones ipsas, & descriptiones, logicasq; declarationes quorundam esse, & earum solum rerum declaratiuas, quas declarare volumus, non cum alijs rebus communes: quandoquidem non de communibus rationem reddimus: patet verò hoc esse commune, quod triplici spatio contentum dico, corporis, vacuiq; & loci: id Stoicos fateri necesse est, vtpote qui vacuum ipsum in tractatu rerum naturæ reliquerunt: quamuis id in H mundo esse negent: cæteros verò philosophos intelligere id omnino necesse est: quo modo enim vacui naturam negarent, †nisi ipsum vniuersum vnum intelligerent? si verò intelligunt, non aliud quicq̃ intelligere dicent (si verum fateri volunt omnes) corpus: quemadmodum non sine tempore patet, neq; id sine loco, & hoc ipso quoq; triplici contento spatio, vt in se ipsum rem triplici cõtentam spatio suscipiat: eius rei testis est sensibilium vnumquodque corporum: quod enim, verbi gratia, cubitali longitudine corpus est, palmum'que latitudine æquat, altitudine verò digitos quatuor, loco eget, qui ipsum capiat, sibi proportione respondente: hoc nobis statutum sit, & de ratione corporis omnis speculandum.

Al. ex antiquis. si neque ipsum omnino mente conciperent, ac intelligerent.

Qualitates non esse corpora, alioqui corpus corpori accidere. CAP. 2.

CVm talis verò de corpore intelligentia sit, & ẽm hãc oratio diffinitiua, patet quẽq; esse fateri paratum, nisi litigiosus sit, nõ eandẽ rationẽ accipere, neq; intelligentiã, nec horum singula, i. spatiorũ trium ęqualẽ naturam habere, neq; eandẽ definitionẽ accipere, neq; *totum corpus dicere licet ipsam corporis longitudinẽ nisi per connexionẽ, sed corporis accidens: similis verò in latitudine, altitudineq;, & grauitate, & figura ratio est, & in reliquis, vt summatim dicã, qualitatibus accidentibusq;, sed secundũ aliquos, non sine corpore hæc esse, neq; intelligi: quòd si considerauerimus

*omnino.

mus

A siquidem hæc propter ipsum duplex (vt supra dictum est) contingunt: accentus verò, & quæ eius generis sunt, ipsum duplex ijs, quæ facultate duplicia sunt, eripiunt: etenim, vt hæc alterum significent, efficiunt: sed tamen nihilo minus vere dicuntur propter hæc sophismata cõtingere: quia.n. oratio per eadem hæc ipsum duplex accipit, alterum in principio sophistæ sumunt: alterum concludunt, orationem per ea ipsa mutantes (prorsus enim non aliter sophisma contigeret) ratiocinantes verò tanquam idem accipientes: quale est, vnum quid rationale nomen est: proprium hominis est ipsum rationale: igitur vnũ proprium hominis est. Præterea si ὅρος, hoc est terminus, hic stabat, is, qui agros separat, ὄρος autem, hoc est mons, hic non stabat: sed neminẽ lateret id, quod sic adulterinum est: verum vbiq; etiã ad minimũ apta oratio sit, sophistæ student: nam & in ijs, q̃ actu duplicia sunt, hi illud idem faciunt, vt aliud sumentes, aliud concludentes ratiocinentur: sed ibi obscurius, qm̃ quicquid significet sermo, ipsi sibi consentiat: hic verò manifeste: quare suis nominibus, & orationibus Aristoteles dixit: Etenim ij sophistæ sunt, qui speciem violãt. Cum iam habeamus id ipsum, quod actu dicitur, itemq; quod potentia: quod reliquum est, ad apparẽtiam attinet: quæ ẽm figuram dictionis est, vt est supra dictum: ostenditur enim ipsum nomen similiter'q; oratio, non aliud duplex adeo habere, nec in singulis, quæ prædicta sunt. adeo quis exempla ex Eudemo, ex alijs've caperet. *

B Cum igitur iam collectos modos omnes habeamus, quibus duplex ipsum fieri possit, habemus oĩa in dictione contingentia sophismata: hęc enim penes ipsum duplex sunt: sequitur verò id, ꝙ tot modis nominibus ipsis, & orationibus, non eandem rem significamus: nam aut actu, aut potentia, aut apparentia id facimus: manifestum verò est & syllogismi modum, modo habita diuisio sit, fieri posse, vtrumuis quis eligat, aut è directo, aut ad impossibile ducentem: si enim possibile est alium haberi modum, is erit neque in nomine, neq; in oratione, neq; actu, neque potentia, neq; apparentia. præter hæc autem nihil sermo ostendit: ẽm igitur ipsum diffinitum sit in hunc modum: ꝙ verò non ex eius diuisione inuenimus, (non enim ad Aristotelis gratiam nunc scribimus, sed omnia hæc methodo scripta sunt) perspicuum est: nam aut in nomine, aut in oratione ipsum duplex esse oportere aperte ipse dixit, cum scribit, ꝙ ipsis nominibus, & orationibus: ipsum verò actu esse, aut potentia, aut apparentia notum ex ipso ordine est: scripta igitur separatim sunt in singulis generibus, quæ eiusdem sunt generis, primaq;, quæ ad actum attinent: secũda, quæ ad potentiam: tertio loco, quæ ad apparentiam, vt decuit: aut cur hæc non fuere confusa? sed fortasse ridiculum est his fidem aliam afferre conari, quàm eam, quæ à re deducitur: etenim si sic se habent, vt Ars, qualis Medicina est, artisq; sunt, diuisionem vllam fortuito, aut casu factam non reci-

C perent: sed de his satis hæc in præsenti sint.

Ambiguitatis, & reliquorum sophismatum modi. CAP. 4.

DIctum quoque à Stoicis aliquid est de partitionis dignitate, nosse, siquis modus extra propositos cadat, tentantibus: erit enim inductio fides hæc. Et aliàs æquum est nullam probatorũ virorum opinionem obiter ponere: ambiguitatis igitur definitionẽ, quanquam cũ multis nostris pugnare videtur, in præsentia tñ præteribimus: de his enim considerare alterius negocij est: quæ verò ambiguitates dicuntur, harum differentiæ sumendæ sunt. Sunt quidẽ apud grauiores viros numero octo. Vna est, quam communem ei, quod dictum est, & diuisibili nominãt, qualis est, quæ αὐλητρὶς, i. tibicina, † nominis est, atq; eius, quod dictum est. Altera, quæ in simplicibus est, vt virilis: aut enim tunica, aut homo. Tertia verò ad ipsam in compositis æquiuocationem attinet, vt homo est: ambiguus enim sermo est, vtrum substantiam, an casum esse significat. Quarta ex defectu est, vt tui est: deest enim quod ad medium locũ attinet, vt domini, aut patris. Quinta ex superabundantia, quale est, ei, vt non nauigaret, denegauit: adiecta enim ea negatio /non/ ambiguam orationem facit, vtrum nauigare negauit, an non nauigare. Sextam esse dicunt eam, quæ haud notum facit, quæ cum qua significatione carens pars, ordinata sit, vt illud est, & nunc & non appulit: pars

D enim ea /non/ disiunctiua esse potest. Septima est, quæ ignotum reliquit, quæ cum qua significatiua pars constructa sit, quale est. Quinquaginta virum centum ipse reliquit Achilles. Octaua est, quæ non declarat, quid ad quid referatur, quale est, Dion Theon est: incertum enim est, vtrum ad vtriusque existentiam verbum /est/ referatur, an ad id, vt Dion sit Theon: aut cõtra. Hi sunt à grauioribus viris numerati modi. Quicunque verò non obiter, quæ supra dicta sunt, audiuit, manifestum est ei, eos omnes in hos cadere modos, qui à nobis numerati sunt: carere'que methodo & arte perspicuum est: neque enim ex ijs, q̃ dicta sunt, demonstrationem quis caperet, vt nullus alius modus ambiguus constitui possit: in connexisq; æquiuocationem contingere dicere, hominis est nomen non audientis: non ineptum verò est generalibus differentijs speciales enumerare, vt ea, quæ ad diuisionem attinet, per partem significatione carentem, & per significantem diuidatur: sic enim quis speciales differentias plures acciperet: quin etiam ad hunc modum quis æquiuocationis differentias speciales dictas plures faceret: quia ille secundũ id, quod à fortuna: hæ verò secundum analogiam, aut similitudinem, aut aliud aliquem modum constituantur: quin & æquiuocationis eius, quam ipsi in oratione dicũt, plures modi casibus similibus appositis fiunt, quale illud est, futurum est Socratem vincere: cæteri verò modi minores sunt. Id verò dubitatione dignũ est, quo modo, quæ ad apparentiam attinent, duplicia sunt: magisq; quo modo, quæ ad accentum: qui enim

† Addũt antiqui cod. παῖς οὖσα. κοινὴ γὰρ ἄυτι τοῦ τε αὐλητρὶς, puella existẽs, communis. n. hæc & ipsius αὐλητρὶς.

A mus horã vnã oĩa facere, ꝓlongare, & nihil aliud esse dicere, q̃ vnũ solũ corpus, erit ꝓfecto absurdũ: innumeræ.n. sunt substantiarũ naturæ ẜm ꝓprietatem, & qualitatũ, accidentiumq́ʒ, q̃ inter se differunt, variaq́ʒ sunt, & contraria. In his igitur nullũ alteri idẽ dicamus, vbi nobis sermo de dría habet̃: itemq́ʒ, si figurã corpori accidentẽ corpus dicemus, patet nos corpus corpori accidere dicturos, qđ absurdum est: quod.n. eorũ substantiã magis, quod ve accidens dicemus? Si verò vnicum habemus intellectum corporis, vt corporis, q figurã corpus dicit, aut vacuũ intellectu nomen de accidẽte ꝓfert, aut vniuoce cũ corpore nominat: vtrũq́ʒ verò absurdum est: etenim significat aliqd, quamobrẽ nomen est, & intellectũ aliquẽ indicat à corpore diuersum, & si non est à figura separabile corpus. Similis in reliquis accidentibus rõ est, coloribus, saporibusq́ʒ, & q̃ ad olfactum attinent, & q̃ ad auditum, hæ voces sunt, verba, sibili, stridores, popysmi, gemitus, crepitus, rhocasmi, bombi, soni, strepitus. Si verò quispiã dicat ipsa hæc, &, quæ talia sunt, oĩa esse quodam modo percussum aerẽ, huic
" illud Menandri obijcere fas est. Hæc ò neq; perdidit id, ꝙ non sine corpore tale aliquid intelligitur.
" Quod ego quoq́ʒ confiteor: nego tñ rem habentẽ, vnã & eandem habitæ rei existimandũ esse. neq́ʒ .n. Cleanthes tuberculũ erat, cum hoc ei contigisset in morbo: neq́ʒ Chrysippus, itemq́ʒ Epicurus vrinæ substillum, postq̃ contigit his ex hoc morbo vitam auerti. neq́ʒ igitur aeris percussio, aer est,
B sed & natura differt, & intellectu, & definitione, quid sit horum vtrunq́ʒ, declarante. Quod verò diuersæ sint inter se, & à corpore figuræ, petam in præsenti testes ad hunc sermonẽ. Aliam geometræ circulo, cæterisq́ʒ figuris definitionem reddunt, aliã corpori, quarũ rerum diuersæ rõnes sunt, significationesq́ʒ, longeq́ʒ magis animi conceptus. hæc omnia quo modo vnum esse quis sapiẽter dicet? vel, si, quæ corpori accidũt, corpora dicemus, quorũ alicui accidere dicemus? vtrum hæc ex ijs sunt, quæ ab omnibus corpora nominari solent, cum oĩbus his cõicatione, aut singillatim corporibus? vtrunq́ʒ.n. absurdum est, siue hæc corpoream substantiã habeant, siue dicantur corpori accidere. Si igitur corpora accidentia sunt, omnia entia corpora nominaremus, non aũt alia accidentia, alia corpora: si verò non corpora, sed aliqua alia, non igitur ipsum accidens corpus est. vel, si cum omnia hęc corpora sint, his ipsis, quod vere ab omnibus corpus vocari consueuit, accideret: id verò similiter dixeris, atque illud audiueris, si indiuisibile manere omnibus his accidere dicatur, non in æquales numeros diuisis: hoc.n. nec aliquid temporis sine dubitatione mansit, ne minimum quidem.

Corpora non posse accidentibus accidere, & absurda, quæ hinc sequantur. *CAP. 3.*

Contra quidã existẽtibus rebus accidere dicũt, ꝙ si qs hoc, vt absurdũ fugiens, æquali numero dicat vocatis accidẽtibus (quæ & ipsa corpora vocat) substantiã accidere, nescit se rerũ naturã,
C cõceptũq́ʒ immutare, si corpora accidentia dicat, corpusq́ʒ accidentibus accidere, accidensq́ʒ corporibus corpus faciat. Quare & iure dubitare quẽpiam dico, & dicere oportere, siue æquali numero accidentibus diuisum sit id, quod dici corpus solet, singulis horũ ꝓprium quoddã accidit, alia corporis pars, alij accidentis parti accidet: aut, si accidentia corpora sunt, oẽ verò corpus in infinitũ diuidit̃, singula horũ infinitorũ corporũ oĩbus alijs accidẽtibus, cũ hæc quoq́ʒ corporata sint, accident. Cõsidera, q̃ multa absurda eueniunt: corpus corpori accidet, ideq́ʒ cũ vnũ putet̃, infinitis: simulq́ʒ & totũ, & nõ totũ: totũ quidẽ, si vniuersa figura, rotũditasq́ʒ mali, quãta est, oĩbus alijs, q̃ malo accidũt, accidat, non totũ verò, si ex infinitis mẽbris singula nõ eadẽ ei sunt, ex quo dissecta sunt: vel si corpus mali corpus est, & figura, colorq́ʒ, & odor, & gustatũ spectans sapor, & vnumquodq́ʒ horũ in infinitum scindit̃ p se, an non ex infinitis malis cõpositum erit, quorũ vnũquodq́ʒ & rotundũ erit non aliter, q̃ totũ malũ? siqdẽ eiusdẽ particeps est figuræ, pallidũq́ʒ, dulceq́ʒ verbi causa, aut austerũ, taleq́ʒ ad olfactũ est. & rursus singulæ infinitæ partes malũ erunt, si oĩa hæc hñt. ex infinitis igit̃ corporibus, & potius malis cõpositum erit, qđ oculis malũ elucet. quæ res multis modis ridicula est. Verũ sanẽ & partiũ vnaquæq́ʒ rotũditatẽ nõ hñs, nõ erit amplius malum, sed pars mali, cũ figura.n. rotunda erat malũ. si verò vnũ malũ solum est, ex vnica corporea substantia, multis verò diuersis acciden-
D tibus constabit, an nõ manifestũ est nullũ corpus esse? vtrũ horũ singulũ ꝓprium locũ obtinet, an oĩa eundẽ? si propriũ, patet neq́ʒ proprietatẽ, qualitateq́ʒ inter se habere mutuo cõicatã, neq́ʒ malũ esse in rotundũ formatũ, neq́ʒ pallore coloratũ, neq́ʒ ad gustũ se certo modo, aut ad olfactũ hr̃e. si verò simul oĩa sunt, & vnũ locũ occupant, ꝓprietatũ confusio est, vt in cõpositis, mistisq́ʒ ẽ pluribus, & diuersis gen*ribs medicamentis, in quibus ꝓprietas, qualitasq́ʒ vniuscuiusq́ʒ mistæ materiæ syncera nõ seruat̃, sed vnũ quoddã vndiq́ʒ fit. non igitur syncera est singulorũ cognitio generũ, huius rotundæ mali figuræ, coloris huius, & singulorũ accidentiũ cæterorũ: itemq́ʒ magis, nisi appositæ inter se tangant hæ partes, sed per totas totæ mistæ sint, propria vniuscuiusq́ʒ qualitas perit, sed neq́ʒ mistionem licet hanc proprie dicere. quo modo.n. si per se proprietates aliquæ vnitæ non sunt, atque detentæ, hæc mista dicenda sunt? Ipsum verò infinitum intenditur orationis, si & longitudo corporis corpus est, si latitudo, & profunditas: simul.n. infinitæ, inquam, erunt corporũ infinitudines in breui loco ad sensum circunscripto: itemq́ʒ multorum horũ, magisq́ʒ infinitorum corporum multitudo.

*εἰδῶν, *i. speciebus in impressis, in antiquis aũt* ὑλῶν *i. materijs.*

Si accidentia essent corpora, sequeretur corpora corporibus subito cedere, & item alia incommoda multa. *CAP. 4.*

AN igit̃ sempiterna, quõq́ʒ substantiã primã qualitate carentẽ amplius dicet, ex qua & mundũ ipsum, & vnãq́ʒq́ʒ speciẽ particularẽ factam esse dicũt? an ẽ tempore quodã facta est, & omnia

in idē conuenerunt, vt ex cooperatione syncrimata (hoc est res compositæ) fiāt? verū hoc quoq; ma- E ximè absurdū esse dicimus, idemq; multis modis: primū, q nō vnius esse materiæ corpora vnr: multæ aūt infinitæq; drīæ cōis substantiæ sunt, alia quidē figurarū specie infinitarum: alia verò coloris, huiusq; innumeri ꝑm speciem, alia saporis gustatum spectantis, cuius rursus interminata drīa est: alia verò eius est, q ad olfactum attinet, cum hic quoque varietatem plurimā habeat: infinitæ igitur erunt in ipsis infinitudines, & drīæ qualitatū corporatarū: vna aūt erat, quæ facta est, quā sup incertas. s. partiri oportet: q̄cq̄ quæ necessitas est, vt corporeæ fiant? anteuerunt sanè corpus esse substantiæq; q̄dam factæ, singulaq; corporū horū in infinitū si secent, qūo infinitudines infinitæ concurrēt, & qn̄? ipsum.n. infinitum ꝑtransiri non pōt, & lumen corpus est, & albedo, calorq;: oē verò corpus quotum est, & quantū, & coaugescentē naturam in se hr̄e videmus: incalescensq; à sole aqua cumulatior maiorq; fit, vt maiori loco egeat: quo modo verò in angustum locū nec milij, verbi gratia, corpus excedentē, figuratio reliquorumq; accidentium singula conueniunt? simulq; spirare & ab æterno, neq; mutari deberent in vniuersum, neq; corrūpi: ipsum.n. æternū immutabile est, quales sunt Deorū naturæ: si verò hoc verū est, quo mō aliquā transformabimus, verbi gratia, cerā? quidq; fiet, si, cū quadrangula sit, rotundā eam efficiamus? an substantiæ figura quadrangularis erat? si.n. substantiæ ceræ ante erat, nunc rotunditas est, vñ hæc venit? & qua cā inducta tum est? si ꝑ corpus, ab- F surdum id est: corpus.n. ꝑ corpus ire, cogitationem fugit: siq̄s renitentiā instituat, id ꝓprium corporis est, vt de hoc rō p̄cipue docet: si ꝑ vacuum, absurdum nihilominus est, tum qm̄ nihil esse in mundo Stoici vacuū dicunt, tum ēt q̄a rotunditas est corpus, & reliqua hēt accidētia, & figurā, q̄ & ipsa rursus ex altera corporata figura, fore, vt sit, patet, & illa ex altera, & hoc in infinitū: & si ex rotūdis, q̄ in infinitum secant, figuris aggregatum hoc visui nostro rotundum factū constat, fabulā considera, quantaq; figmentum hoc infinita* sequuntur: si non ex rotundis, quo modo ex his aliquid rotundū fit? ridiculum quoq; est, si dicas in figuras rotundas figuram rotundā diuidi, eo contra id teste adhibito, q quadrangulum in quadrangula non diuiditur: quid verò in transfiguratione ceræ dicent? vtrū inter se cedunt vnà cum intellectu diuersorum corporum figurationes? & quo modo non ridiculum tanq̄ aïatas, & rōnales substantias exire, cedereq; inter se, ceu è cōstituto: magis'q; infinitum etiam fit, quod dicitur, si porrigimus vnà cum cogitatione digitos, & contrahimus: si.n. non accidēs est pugnus, neq; porrectio, sed in corpora, infinitas simul figuratas figurationes abscedere accedere'q; dicere oportet: q si duas solas esse dicas, nec numero æquales ꝑm porrectiones & cōtractiones, adhuc variè infinitum est, quod dicitur, adhuc'q; magis infinitum, nisi cōtractionis, porrectionis'q; figurationes accedant: sed altera ex manu altera defluit: oportebat.n. momento temporis ordinem G dissolui, inter se latenter ab hoc cedentibus corporibus. Ad hoc verò dicent, si quidem communitatis causa sunt effectitia corpora, quo'nam pacto acetum fiat? quo modo verò incoctionem parat? quo modo abit? vnde veniunt effectitia qualitatis aceti corpora? si verò vna res cum vino erat, quo modo tunc vinum erat, & non acetum? Signum quædam ex vtroque tertia qualitas est, quæ neq; vinum neque acetum est, siue per mistionem temperatura est, siue per appositionem.

**ἄπειρα. sunt tamen qui legendū putent ἄπορα, i. dubia, seu difficilia, & sic inferius.*

Absurda pleraq; circa primam materiam contingere, si detur qualitates esse corpora. CAP. 6.

AD ea, q̄ absurda dixi, nihilominus ēt dicere oportet substantiā esse è multis, varijs'q;, & differētibus, atq; cōtrarijs, infinitis'q;, aut solis non infinitis numero syncrisibus (.i. cōcretionibus) cōpositā, item'q; in infinitas rursus syncrises diuisam, vnā hanc quandā, q̄ cernitur, verbi gratia, mali naturā, quā Stoici primā materiā, primā'q; substantiā dicūt, ex qua mundū, ac in eo rerū vnāq;q; semp factā esse asserunt, quēadmodū qualitates corpus erant, qūo non erat hæc quoq; qualitas? siquidem qualitatē habebat: si alias qualitates non habebat scilicet, oīno inesset pondus, quod corporis eē dicunt: quo mō simplicē ēt primā substantiam dicunt non aūt cōpositam? Si verò terminatam esse dicunt, terminis'q; vtentē, patet huic figurā esse: absurdum.n. est, ꝓprijs circūscriptum terminis corpus non ꝑm figurā oīno esse: & si non mente cōciperetur hoc, ipsum ꝑm suppositionem: quare, si no- H uerunt hic oīa, hæc verò sunt (vt dicunt hi) corpora, neq; qualitatis expers scilicet, neq; simplex erat: verum multorū, & diuersorū corporū conuentus erat, atque syncrima: sic verò nihil non mistū erat ꝑm ipsos: sin aūt nihil horū habebat, primū quidē animo incōprehensibile, & præter nomen nihil est: si.n. tale esse non oportet, nihil est: si quale, non aūt dimensiones tres habere, & figuras, oīno huic accidens proprium cogitationem fugit, neq; graue hoc esse, neq; leue. Non minus absurdum, si q̄spiam dicat hoc habere simul vtrunque, & secundum eadem, non ad diuersa comparatū: neque illa substantiam habente eorum, quæ ab ipsa (vt inquiunt) facta sunt, cum singula quatuor qualitatem prima habeant: rationabilius.n. est, si qualitatis expers erat, quæ ex ea fiunt, finguntur'q;, illam (non) habere: si verò nec illa hanc haberent, neque vnum secundum suppositionem sunt, æthereus verò ignis ille esset, à quo & elementa, & mundum facta esse dicunt, quo modo hæc sese habent genita, effecta'q;, & ficta, non magis auri qualitatem figulus ijs, quæ è luto fingit, circumponet.

Quæ absurda in ipsum Iouem cadant, si accidentia corpora sint: vt videlicet sit Proteo mutabilior. CAP. 6.

MEdicus igitur auctor vnus de multis medicamentis æquam qualitatem omnibus habentibus diuersum qualitate medicamentum, per mistionem efficit: Iouem autem negant

Agant, miscere primæ substantiæ figurationem, longitudinem'ue, aut aliud aliquod accidens. si verò miscet, cum entia quoque ipsa sint: hæc æterna esse patet: quo mõ ẽt dicũt solam primam materiam æternã esse qualitatis expertem, nõ verò reliquas qualitates, omniaq; accidentia? neque.n. effectorum esse veluti manualem artificem Ioue dicũt, sed totum p materiam totã illabẽtem rerum oĩum creatorẽ factũ, diuiniq; ignis quãtitatẽ, & singula, quæ quãtitati accidũt, longitudinẽ, latitudinẽq;, & profunditatẽ, itemq; eius rõnabilitatem, & beatitudinẽ: si substantias esse dicẽt, & corporeas eas fatebuntur, è corporibus Iouem constare patet, nec simplex esse, sed sycrima: si verò sine substantia naturas ipsas in accidentibus dicent, confirmatur, quod à nobis dr̃, non corporatam naturam accidentibus esse, neq; qualitatibus. si verò transformans se ipse Iuppiter æquali cum ijs numero, quæ dixi, accidentibus, mutationes infinitarum qualitatum subit, peior fabulis agitato Proteo est. hic.n. in paucas naturas seipsum transponebat, transformabatq;, eas'q; non indecoras.

Iubati in primis formam capit ille leonis.
Post'q; draco, pardus'q; fuit, sus deinde fit ingens.
Humida factus aqua est, atq; arbor frondibus alta.

Ille aũt, nihil tam turpe est, quod non fiat, p virũ quidem imprudẽtem, imprudens scilicet est: per B sñiam aũt de turpi, turpia efficiens: per animalia irrationabilia, in ferinam naturam versus: per lapides, & ligna, expers animæ factus: per fœda tractãtem abominabilis natura, item'q; inutilis. Si ipse verò vtpote materiam transformare, figurare'q;, & facere quærit, quo modo potest hæc ipsa facere non magis, q̃ fictor statuam auream è plumbo facere potest? Illa'q; amãre contentiosis viris non absurdum est. etenim, si motus, dum accedunt corporibus, rursus'q; recedunt, corpora esse dicũt, iam, vt dicamus, hora est, moueri nos p̃cedentibus corporibus, rursus'q; ab ipsis quiescere. deinde, dum affectus accedunt, rursus'q; recedunt, dicunt'q; hæc corpora esse, quo modo non ridiculum est pruritum dicere corpus, nec solum quod scabit, sed etiam quod scabitur.

Quo errore ducti Stoici dixerint accidentia corpora esse. CAP. 7.

SEd, qm̃ sine corpore & agente, & patiente nullus affectus fit, eo capti sunt, vt & affectus ipsos corpora vocent. verũ, si p modũ noiandi p relationẽ sic noiarent, neq; ego in illos inueherer. noui.n. sic quoq; vitẽ dici albã p relationẽ ad albos ab ipsa factos racemos, & mala tpa propter calamitates, quæ in his accidunt, & noctẽ auxilij expertẽ, in qua auxiliũ non assequimur. si verò primum, principaliterq; vocent, errant: rem.n. figuratam corpus dicimus, affectam'q;, & motam, non autem figurã, affectũ'q;, & motum. neq; pugnum esse corpus, sed manus quodam modo figuratas. item'q; C facient aduersus eos, qui dicunt neq; facere corpora, sed sola incorporea? Quid ad Aristotelem? q & ipse generalem rerum diuisionem faciens, alias esse substantias dicit, alias accidentia.

Si accidentia corpora sunt, in vno corpore multa corpora fore. CAP. 8.

QVid ipsi quoq; sibi volentes dicũt substãtias, & accidentia, si & hæc corpora dicunt, q̃, neque vt partes corporis, corpora noiantur, veluti manus, digitus'q;, neq; veluti in talento mina? si qdẽ figurã hoïs corpus dicũt, iam tp̃s est, vt aïalitas corpus dicat̃, gñabile'q;, & corruptibile, rõnabilitas'q;, atq; prudentia, Atheniensem'q; esse, atq; in philosophia versari, & Sophronisci filiũ esse, simum'q;, & caluũ, & p̃minens hr̃e abdomen, cæteris'q; accidentibus paria numero si corpora dicas, vltra Briareũ, Typhonẽ'q; ipsum, multiplicẽ magis, magis'q; corpatum eẽ aïal dices. Si'que aïalitas corpus est, quo mõ cunctis aïalibus accidit? quo mõ ipsum eẽ? quo mõ in loco eẽ? ac si, quẽadmodũ p̃priũ locũ occupat transparens corpus oïs oculus, sic & accidentia singula, id absurdũ est. sic.n. horũ admistio nulla aliqua ipsorum natura efficiet: difficile'q; est, vt dixi, si oïa locũ vnũ occupare dicas. confusa.n. dũ miscent̃ in vase, alteritatem non seruarẽt, neq; suã vnumquodq; naturã, vt in mistis medicamentis fieri dixi: vtrum inquã totum animalitatis corpus tam multorũ accidẽtium singulis accidit, an prout numero pari diuiditur? vtrunq;.n. absurdum esse præcedentia verba de-D monstrarunt. Quid autem, inquam, egent corpore singula eorum, si ipsa esse corpora dicunt?

Corpus quomodo definiendum. CAP. 9.

INde verò accidens nullũ esse corpus disceres: oculis.n. occlusis corpus qdẽ tactu spatio tp̃is dep̃hendimus, colorẽ verò, aut saporẽ nõ vnà deprehendimus, neq; figurã, corpus tangentes. Oportebat aũt singula hæc à materia non tactus cõprehensione deprehendi. neq;.n. rõne, mali (verbi gratia) rotunditas speculanda est. Similis de sapore rõ est. Ac, si vnũquodq; accidens corpus est, qd sibi volentes inquiunt solũ corpus in infinitũ diuidi, non aũt figurã, dulcedinemq; (verbi gratia) & quæ reliqua sunt? non connexionis mõ dico, neq; relationis ad id, quod corpus vocari solet, sed recti mõ. Cur verò solius, vt dixi, corporis hanc esse definitionẽ dicũt, triplici cum renitentia spatio contentum, nõ aũt colorẽ, succum'q;, & saporem, cætera'q; accidentia singula sic definiũt, si corpus omnia hæc esse dicũt? & si enim specie differunt, cõiter tñ omnia esse corpora dicunt. Quẽadmodũ igitur, cũ hominem definio, cũ equum, & bouem generabile animal, & mortale dicam, quæ cõia sunt, p̃prietatem verò singulorum addã: sic quoque accidentia singula definientes, substantiam corporatã dicant triplici contentam spatio cum renitentia. Hæc à Stoicis chare Pindare solui dignum puta, non alios secum vnà trahere, vt ijsdem erroribus implicitos, sed accusationes demolientes: non.n. est falsarum opinionum contradictio, ipsa communicatio ad amicos, sed solutio.

GAL. DE LIBRIS PROPRIIS LIBER,

A Ioanne Fichardo Francofordiano aliàs latinitate donatus, nunc verò ad Græci fidem exemplaris emendatior multis in locis ab Augustino Gadaldino redditus. F

PROOEMIVM.

Quid eum ad hanc inscriptionem impulerit, & de libris ei falsò attributis, & de Indice suorum commutato.

Vod mihi de conscribendo librorum à me editorum commentariolo consilium optime Basse dederas, re ipsa nuper, q̃ cõmodum esset, comperi. Nam, cum forte in Sandalario (vbi multa sunt Romana bibliopolia) essemus, disceptãtes aliquos de libello quodam tũ vendito, meus ne esset ille, an alterius cuiusdam, ipsi vidimus: erat. n. inscriptus, Galenus medicus. Emente igitur, tanq̃ meum, aliquo, commotus noua eius inscriptione vir quidam literatus, cupiebat libelli argumẽtum cognoscere. Priores aũt duos versus cum percurrisset, abiecit statim, hoc solũ addens, hanc dictionem non esse Galeni, & falsò librum illum inscriptum fuisse. Is verò, qui tum hæc dicebat, primas illas disciplinas, quibus Græcorum pueri ab initio apud grammaticos, & rhetoras instituebantur, probe doctus erat. G Verum plerique nostro hoc seculo, qui medicinam, aut philosophiam ambiunt, ante, q̃ recte legere etiam possunt, eos doctores frequẽtant, qui maxima illa, pulcherrimaq; rerum humanarum theoremata, quæ docet philosophia, & medicina, profitentur. Et hæc quidem negligentia iam multis retro annis, me dum adolescente inceperat: verũ eò nondum euaserat tum tp̃is, neq; tm̃, quantum nunc, inualuerat. Hanc igitur ob rem, & qm̃ libros meos multi multifariam læserunt, tanq̃ ipsorum, ꝓprios alij in alijs gentibus legentes, quædam tum demendo, tum addendo, tum immutando, consultum mihi visum est eam prius causam, quam propter illi hactenus corrupti sunt, & deinceps qui mei re vera sint libri, & quæ cuiusque materia, exponere. Primum igitur, quæ causa sit, q̃ mea pro suis non nulli agnoscant, ipse iam ante optime Basse nosti. Illa etenim cum non edendi gratia, verum propter amicos, aut discipulos, eorum, quæ à me audierant, aliquod commentariolum efflagitãtes, scripta essent, absque titulis data sunt: qui verò post illorum obitum ea habuerunt, cum ipsis placerent, vt sua legerunt. Alij, quibus nostra ab ijs, qui habebant, communicata essent, in patriam profecti, moratiq;, titulos alius aliter, fecerunt: postea omnibus tp̃is spatio deprehensis multi eorum, qui ea iterum habuere, meum illis nomen inscripserunt: &, qm̃ inueniebant cum ijs, quæ ẽt apud alios extabant, exẽplaribus discordare, ad me, quò ipse emendarẽ, miserunt. H Cum igiť ea (vt dixi) non ad editionem publicam, verum eorum, à quibus rogabar, & captum, & vsum à me scripta essent, par est in alijs productam, in alijs verò contractam interpretationem fuisse, ipsamq; præcẽptorum doctrinam aut perfectã esse, aut mutilatam. Quapropter manifestum est in ijs, quæ prædictis scripta sunt, neq; absolutã, neq; exactã doctrinã contineri: qñ quidem illi, quibus ea destinabanť, neq; rogabãnt, neq; poterant exacte omnia percipere, ante, q̃ habitũ in necessarijs essent adepti. Eorũ igiť, q ante me fuerunt, quidam huiusmodi libros [a] Subfigurãtiones inscripserunt: quẽadmodũ alij [b] Subformulas, alij [c] Introductòria, alij [d] Compẽdia, alij deniq; [e] Enãrrationes inscripserunt. Ego vero, cum eos discipulis tantum darem, nihil istorum inscripseram. Quamobrẽ, cum ad plures deinceps peruenissent, alius aliũ his titulum indidit. Eos igitur libros, qui corrigendi gratia mihi transmissi à quibusdam fuerant, visum est Introducendis inscribere. Quare de ijs prius dicere instituam.

*theorematũ.

A* ὑποτυπώσεις.
B* ὑπογραφάς.
C* εἰσαγωγάς
D* συνόψεις.
E* ὑφηγήσεις

De ijs commentarijs, qui Romæ prima profectione scripti sunt. CAP. I.

EGo igitur omnium eorum commentariorum, quos quidem vel iuuenibus hæc primum studia ingredientibus dicauerã, vel amicis quibusdam eos exigentibus dederam, nullum prorsus apud me exemplar retinueram. Postea verò, cum secundò Romam venissem, istis ad me, vt dixi, emendandi

*A emendandi causa missis, eos forte recuperaui: titulumq; his, Introducendis, imposui. Inscripsi igitur librum De sectis ad eos, qui introducuntur, qui quidem ijs, quotquot ad huius artis medicæ cognitionem contendunt, primus est omnium perlegendus. Illo etenim eæ, quæ secundum genera sunt, sectarum inter se differentiæ traduntur. Secundum genera dixi, quòd sunt priuatò etiam suæ ipsis differentiæ, in quibus deinceps iam introducti plenius instituuntur. Trium verò sectarum nomina nemo nunc ferè ignorat, vnam videlicet Dogmaticam, siue Logicam: alteram autem Empiricam: tertiam Methodicam nominari. Quæ igitur propria cuiusque sint, quę'que earum inter se differentia, libro à me isto tractatum est. Similiter autem & liber De ossibus, liberq; De pulsibus, Introducendis à me est dicatus. Amico præterea cuidam Platonico, sub hanc professionem libros Isagogicos duos: alterum De arteriarum, & venarum: alterum De neruorum dissectione dedimus: Et alij cuidam Institutionis Empiricæ subfigurationem. Quorum ego quidem nullum apud me seruaueram: sed postea, quàm Romam redijssem, ab ijs, qui forte habebant, accepi. Ex alijs tamen quibusdam, quæ amicis tunc scripseram, non nulla apud me exemplaria remanserunt; quæ diligenter aliquando illa absoluere statuissem. Quo ex numero sunt, De causis respirationis libri duo: Et libri De voce, quatuor, dedicati consulari cuidam viro, Boetho nomine, Aristotelicam philosophiam se-B ctanti. Eidem quoque libros De Anatomia Hippocratis: & deinde etiã libros De Anatomia Erasistrati nuncupauimus, quos propter Martialem (cuius in Anatomicis duo libri etiam nunc apud plerosque extant, qui eo tempore magnopere probati erant) ambitiosius aliquanto scripseramus. Erat autem vir ille sanè inuidus, contentiosusq; in primis, quanquam annos iam vltra septuaginta natus esset. Quare, cùm audisset ea, quæ anatomica proposita materia dixeram, docueramq; publice, ab ijs omnibus, qui ea assecuti essent, summis laudibus extolli, cępit homo meorum amicorum quendam interrogare, cuius'nam ipse sectæ essem. Audiens verò seruos me istos, quicunque vel Hippocraticos, vel Praxagoræos, vel ex alio quocunque tandem viro se nominarent, appellare solitum, eligere autem ex singulis, quæ præstantissima essent, consueuisse, quærebat deinceps, quẽ igitũ veterum potissimum commendarem. *Hic desunt quædam.* Erasistratum verò & in his, & in alijs artis Medicæ locis virum admirandum iudicabat. Propter eum igitur ardentiùs aliquanto sex illos De Hippocratis, & alios De Erasistrati Anatomia tres libros conscripsi. Cum porrò etiam perorarem aliquando in veterum Medicorum libros publice, proposuissemq; mihi librũ Erasistrati De eductione sanguinis, graphio tum, vt moris est, in eam quæstionem incumbente, citanteq; eam eius libri partem, qua phlebotomiam reijcit, vehementius adhuc in illum dixi, quo ma-C gis vreretur Martialis, Erasistrateus esse volens. Ea autem oratio mea cum satis tum placuisset, rogauit amicus me quidam, & is Martiali infensus, vt, quæ dicta erant, ei, quem ipse missurus ad me esset, notulis ad celeritatem scribere exercitatum, recitarem: vt, siquando ex Vrbe domum proficisceret, obijcere ea Martiali in morborum inspectionibus posset. Post hæc verò, cum ipse Romam ab Imperatoribus aduocatus, secundo venissem, ille qui acceperat, nescio quo pacto, mortuus erat. Liber autem iuxta ambitionem temporis illius, quo publice dicebam, scriptus (etenim iuuenis erã, cum hæc facerem, annum agens trigesimum quartum) apud quamplures erat. Ex eo tamen tempore & docere publice, & monstrare desij, cum ægrorum curatio fęlicius, quàm optassem, succederet. Cum enim tot æmulos viderem, qui, siquis medicus alius laudaretur, inuiderent, moxq; illum Logiatron exclamarent, vt inuidam istorum linguam declinarem, deinceps nec apud eos, quos curabam, plus, quàm erat necesse, profabar: nec in congressu, velut antea, docebam, aut quicquam ostentabam, † ipsis de cætero factis qualem in hac disciplina facultatem consecutus essem, declaraturus. Tribus verò præterea annis Romæ cum essem versatus, ingruente magna peste, confestim vrbe excedens in patriam properaui. *Desunt hic pauca.* In eo autem tempore libros De Hippocratis Platonisq; placitis sex, adhortante Boetho, scripsi. Et De vsu præterea partium
D vnum, qui prior est. Quibus Boethus acceptis, & ipse ex vrbe profectus est, verùm prior me Syriam Palæstinam tum prouinciam obiturus, in qua postea & mortuus est. Verum longo pòst tempore opus vtrunque multis subinde negocijs intercurrentibus, post reditum meum in patriam, quæ mox commemorabo, absolui.

Al. Martianum, & sic inferius.

*ægrotatium.

anno 34 ætatis suæ.

† *Clarius, sed per opera artis duntaxat, qualem habitũ in ipsius theorematibus consequutus essem, declarabam.*

Quinam libri à me conscripti, posteaq; mihi ad patriam è Roma proficiscenti, ab amicis traditi. CAP. 2.

PRofectus itaque sum è Roma in patriam completo iam mihi septimo & trigesimo ætatis anno. Tres autem libri à me scripti ante, quàm Smyrnam ex Pergamo, Pelopis medici, & Albini Platonici gratia proficiscerer, à quibusdam mihi redditi sunt. Erat verò vnus De matricis dissectione, perparuus quidem ille: alter De cognoscendis oculorum morbis, & is paruus: tertius autem iustæ magnitudinis, De experientia medica. Quorum primus datus est, Obstetrici cuidam: Secundus adolescenti oculos curanti. Postremus autem ex ea disputatione, quam Pelops cum Philippo Empirico habuerat, illo quidem asserente medicinam per solam experientiam consistere non posse, hoc autem contendente posse, desumptus erat. Eorum igitur vltro citro'que habitas orationes cum in ordinem redegissem, mei tantum exercitandi gratia conscripseram: verum nescio, quo modo & ille ignorante planè me ad alios deuenerit. Præterea tres etiam alios libros in-

terim, dum Smyrnæ agerem, composui: De pulmonis videlicet & thoracis motu: condiscipulo E gratificaturus, qui secundum illos anatomicam facere quandam demonstrationem, paulo post in patriam abiturus, cupiebat. Demortuo itaque interim adolescente, libri apud quosdam, sed qui meos tamen suspicarentur eos esse, fuerunt: & deprehensus quidam est, qui procemium his, quoddam præfixerit, deinde tanquam proprios legeret. In prædictorum autem librorum tertio mea quoque non nulla, quæ ipse adinueneram, ad finem ascripsi: nam, quæ tribus istis tractaueram, præceptoris mei Pelopis (apud quem Smyrnæ versans, eos conscribebam) dogmata erant.

Desunt paucula.

Post eam igitur è Roma profectionem cum tandem in patriam peruenissem, illic confidens, cum familiaribus versabar. Verum breui post tempore, ex Aquilia mihi literæ ab Imperatoribus missæ perferuntur, quibus illi me reuocabant: statuerant enim ex hybernis expeditionem contra Germanos facere. Hac igitur necessitate compulsus, redibam: sperans tamen interea posse excusationem me aliquam nancisci. Alterum nanque, qui senior erat, virum modestum, æquum, facilem, & humanum esse perceperam. Is autem primo quidem Verus vocabatur: sed postquam Antoninus (ille, qui proxime post Adrianum imperauit) successorem sibi eum in principatu constituisset, socium hic sibi, antea Lucium dictum, asciuit, & eum quidem Verum, se autem Antoninum transf- F nominauit. Cæterum ipse Aquiliam cum peruenissem, pestis, quantum antea nunquam, grassari cœpit. Vnde Imperatores statim Romam cum paucis militibus fugere coacti: nos verò cum multis longo vix tempore euasimus, absumptis plerisque, non tam ob pestis vehemētiam, quàm quòd media hyeme malum id sæuiret. In itinere autem è viuis cum excessisset Lucius, Romam deportatus ab Antonino, funeratusq; est. Et post hæc susceptam aduersus Germanos militiam vrgens, omnibus modis me secum abducere laborabat. Persuasus autem ille, vt dimitterer, cum ex me audiuisset, diuersa deum patrium Æsculapium (cuius me esse cultorem asserebam, ex quo is mortali me apostemate laborantem seruauerat) iubere, reueritus deum, expectare me reditum suum iussit, sperans breui post tempore bellum se illud confecturum. Et sic ipse profectus est, relicto filio Commodo, ætate tum admodum puero, omni cura illius salutem nutritoribus tuendam mandans: siq; forte in aduersam valetudinem incideret, vt me ad eius curationem accerserent. Interea autem temporis, quæ vel à præceptoribus meis didiceram, vel ipse inueneram, collegi, & in habitum constantiorem redegi: ac siquid non nullis quærendis circa eorum inuentionem habebam, conscripsi, studiose me ipsum in varijs tum medicinæ, tum philosophiæ quæstionibus exercens: quæ pleraque in magno illo templi Pacis incendio, cum alijs multis perierunt & conflagrarunt. Cum verò præ- G ter omnem spem isti expeditioni diutius immoraretur Antoninus, omne illud tempus ad pulcherrimam mihi exercitationem cessit. Vnde & tractatum De vsu partium, septemdecim libris compleui. Et reliqua libris De Hippocratis & Platonis dogmatibus adiunxi. Quædam etiam Anatomicorum theorematum, quæ olim Boetho dederam, De vsu videlicet partium librum primum, amplius inquirens, in secundo insuper musculos cuiusque digiti articulos mouentes, à me inuentos, exposui, qui omnes ignorati diu fuerunt, velut vniuersis, qui ante me extiterunt. Distuli autem in opere illo, de motibus superiorum superciliorum dicere, solum hoc in eo rursus demonstrato, falso eos motus à quibusdam hactenus esse traditos. Quare, cum mihi ipsi primum, & deinde alijs, quibus hæc commonstrabam, & hos motus, & alia, quæcunque in Anatomijs aut perperam à prioribus asserta, aut omnino fuerant omissa, inuenisse me persuasissem, tunc iam & anatomicas administrationes perscripsi. Cum verò libri De vsu partium prius, quàm hi ederentur, ad plurimos iam peruenissent, diligenter'que medicis ferè omnibus, quotquot veteri medicinæ studebant, tum philosophis Aristotelicis legerentur, posteaquam & illius talis quidam tractatus extabat, cœperunt mox maleuoli quidam, inuidia stimulante, flagitiosis implere vrbem rumoribus, me esse, qui, cum studeam videri quamplurimum veteres exuperasse, multa, quæ omnino non appareant, H inuexerim, inq; Anatomicis meis scripserim: neque enim latere ea omnes posse. Ego verò ridebam quidem illos, contemnebam'que: cæterum amici rei indignitate commoti, me adhortari, vt in aliquo magno auditorio veritatem meorum in Anatomicis theorematibus scriptorum, publice assererem. Postquam autem persuaderi me non posse æmuli sensissent, (iam enim eius gloriæ contemptum præ me ferebam) spem illi concipiebant veluti timidum me reprehendendi, qui quanquam eorum nugas non parui facerem, magnanimitatem tamen quandam simularem: nec scommatum finis erat: & quotidie in templum Pacis, quemadmodum & ante incendium congregari solebant, quicunque artibus logicis erant dediti, conueniebant. Tandem igitur ab amicis compulsus, publice multis diebus demonstrare cœpi me quidem nusquam falsa tradidisse: prioribus verò multa nō satis comperta fuisse. Eorundem porrò hortatu commentarios tum scripsi demonstratorum & dictorum, titulum habentes, De ignoratis Lyco in Anatomijs. Hanc igitur ob causam, cum demonstraturus nihil tradidisse me in commentarijs meis Anatomicis falsi, processissem, in medium omnium Anatomicorum libros proposui, liberum vnicuiq; præsentium faciens, quam vellet partem dissecandam proponere, meq; mox ostensurum, quantum cum priorum sententia, meorū scriptorum veritas pugnaret. Proposito igitur thorace, cum ipse à vetustissimis facerem exordium,

corumq;

A eorumq; libros in manus sumerem, rogauerunt me insignium medicorum quidam, in isto cõsessu sedentes, ne inaniter tempus consumerem. Cæterùm, quoniam quidem Lycus Macedo, Quinti in Anatomicis omnium expertissimi quondam discipulus ea, quæ ad suam vsque ætatem inuenta fuissent, omnia conscripsisset, volebant, vt alijs dimissis, illius tantum scripta meis conferrem. Eorum igitur petitioni morem gerens, ita in singulis quoquo die propositis feci. Hæc autem omnia propterea necesse habui commemorare, vt cognoscant illi, qui sunt aliquando libros meos lecturi, qua ætate quosque scripserim, & quam ob causam. Inde enim intelligere poterunt, quæ sint tanquam imperfecta, ab ijs, quæ elaborate absoluta sunt, discernenda: & quæ in arrogantium confutationem, quæ'que rursus ad institutionem sunt scripta, dignoscere. Quòd porrò in sequentibus etiã, sicubi res postulabit, indicabo. Nunc verò ad libros à me editos, qui extant, recensendos pergam, initio ab Anatomicis sumpto.

De Anatomicis libris. *CAP. 3.*

EX hoc primum numero iste liber est, quem, De ossibus, Introducendis scripsimus. Post eum verò alij libri, itidem Introducendis inscripti: vt est ille, De venarum, & arteriarum sectione: & alter, De neruorum anatomia. Est præterea liber alius, De musculorum sectione: qui quidem
B exacte compendio tradit omnia, quæ in Anatomicis administrationibus de musculis scripta sunt: Quòd si quis perlecto De ossibus libro, protinus Anatomicas aggredi administrationes cupiat, poterit quidem ille Libros de vasorum, neruorum'que dissectione præterire: quemadmodum & eum, qui De musculis est scriptus. Sunt enim vniuersa in administrationibus scripta. In horum autem librorum Primo, De manuum musculis & ligamentis: Altero, De crurum musculis & ligamentis: Tertio, De artuum neruis & vasis: Quarto, De musculis genas, & labra mouentibus, & ijs, qui sunt circa inferiorem maxillam: præterea etiam de his, qui caput, collum, & scapulas mouent: Quinto, De musculis thoracis, epigastrij, lumborum, & spinalibus: Sexto, De organis nutritiuis, qualia sunt intestina, venter, hepar, lien, renes, vesica, & quæ sunt huiusmodi alia: Septimo, & Octauo, De partium spiritualium anatomia: illo quidem de ijs partibus, quæ cordi, pulmoni, & arterijs tam mortuorum, quàm viuorum adiacent: hoc autem, quæ circa vniuersum pectus sunt, tractatur. Nono porrò libro cerebri, & spinalis medullæ continetur anatome: Decimo oculorum, linguæ, stomachi, & confinium partium: Vndecimo eorum, quæ ad laryngem spectant, & os hyoeides vocatum, & quæ ijs continuãtur: præterea neruis ad ea peruenientibus: Duodecimo arteriarum, & venarum: Tredecimo neruorum ex cerebro descendentium: Quartodecimo neruorum à me-
C dulla spinæ deuenientium: Quintodecimo tandem genitalium partium anatomia continetur. Et hæc quidem sunt, quæ ad Anatomicam theoriam sunt necessaria. Præter autem hæc necessaria, alia quoque sunt, vtilia quidem & hæc, vt ea, quæ, cum Marinus viginti anatomicorum libris conscripsisset, nos postea Epitomate quatuor librorum (quemadmodum & Lyci omnium duobus) complexi sumus. Subijciam verò hic singulorum librorum summam, ac primo eorum, quos in primo nostro Epitomatum commentario, in quo priores anatomici Marini libri in compendium rediguntur, perstrinximus. Eorum igitur sex Priorum Primo totius theoriæ præfatio: inde De cute, De pilis: postea De vnguibus, & carnibus, De adipe, & pinguedine, continetur. In secundo, De glandulis,[a] pelliculis, membranosis tunicis, {nempe} peritonæo, & succingente, & diaphragmate commentatur. In tertio porrò, De contemplabilibus ratione vasis, venis, arterijs, earum'que anatomia: & Num naturaliter in arterijs sanguis cõtineatur. In quarto, quæ sit arteriarum operatio, quis vsus, vnde proueniant, &, quæ alia circa eas quæri solent, exequitur. Deinceps autem tractat De vreteribus, & vrinarijs meatibus, & vracho {hoc est eo, ex quo hæret, pendet'que fœtus ad vmbilicum} & vasis seminarijs. De humorũ biliosorum vasis, & meatibus. De glandulis. De eo, quod à glandulis est, vase. De[b] gutture. De vasis mammarum, quibus lac continetur. De ijs, quæ fusa sunt per
D corpus, vasisq; contenta, & qui humorum, atque chymorũ, quibus vasis contineantur. De alimento. In Quinto, De his, quæ sunt in capite tum alijs, tum de suturis. De faciei suturis, & [c] iuncturis, ac omnibus capitis ossibus. De capitis & faciei foraminibus. De inferiore mandibula, & eius foraminibus, & Num habeat iuncturam. De dentibus. De capiti[d] gutturis adiacente osse, quæq; iuxta sunt, & locũ circa tonsillas occupant. In Sexto scribit De[e] testiculis, & Osse sacro, & Vertebro coxarum, & Latere,[f] Pectore, & Scapulis, &[g] Humeris, & Iugulis, & Brachio, & Cubito, & Radio, & Ossibus brachialis, & digitorum, & Femore: & Chartilaginosis ossibus ab vtraq; genu parte. In Secundo aũt nostrorũ cõmentariorum, quod Anatomicę Marini cõtẽplationis compendium est, Septimum, Octauum, Nonum, & Decimum Marini librorum sumus cõplexi. Capita verò libri Septimi hæc sunt. De calue cum meningibus, alijsq; membranis cõione. De totius faciei neruis, De temporalibus, & manducatorijs musculis. Item de ijs, qui supra maxillas, & labia existunt. Item
∴ de cauernarũ, in quibus dentes infixi sunt, malarũq; musculis. Item de interioribus inferioris malæ
∵ musculis. Item de malæ inferiori circũiacentibus musculis seorsim. †[h] De musculis nasi * De musculis iuxta linguã. De lingua eiusq; musculis. De oculorum musculis. In Octauo aũt Marini libro hæc capita continent. De Ore, & de Labris, & dẽtibus, & Gingiuis, & Columella, &[i] Gula, &[k] Liguã, &[l] Tonsillis, & Antiadibus, &[m] Naso, &[n] Naribus, Auribus, & Collo, & Musculis, qui in

A* υμένων.
B* βρόγχου.
C* συμφύσεων.
D* βρόγχου.
E.* ὄσχεος.
F* σέρνων.
G* ἀκρωμίων
H † *Al. vertunt. De naribus, & musculis, qui circa earũ alas sũt.*
I* φαρυγγέθρου.
K* ἐπιγλωττίδος.
L* παρισθμίων.
M* ῥινος.
N* μυκτήρων

ipso sunt, & Musculo, qui sub latus est, {&} qui sub vetrem est, & de Colli natura. In Nono libro, E
De musculis,[a] † qui circa septum pectorale, } spinam, mesopleuria,[b] † & partem, quæ est supra vmbilicum, } sunt. Præterea De musculis brachij, scapulæ, cubiti, extremæq; manus tractat. In decimo verò, De cubito, & eius musculis, cruribusq; & eorum musculis. De articulo, qui in genu est. In tertio porrò Epitomatum meorum libro Vndecimus, Duodecimus, Tredecimus Marini liber includitur. Quæ igitur in Vndecimo scribit, hæc sunt. Num feratur ex dorso humiditas aliqua ad pulmonem. An spiritus per inspirationem, & esum in ventrem attrahatur. Deinde De stomacho. De[c] gutture. De pulmone, & corde. De thymo circa cor. In duodecimo autem operis sui libro Marinus tractat, De hepate, & eius bile. De splene, & ventre, & mesenterio. In Decimo tertio, De primis intestinis. De renibus, vretere, vesica, vracho, meatu vrinali. Inde De virga virili, pudendoq; maris, & fœminæ. De matrice, & ijs, quæ in ea gestantur. De testiculis, quos Dydimos appellat. Deniq; de glandulosis tractat. In decimoquarto, anatomiam omnium, quæ supra hepar sunt, venarum aperit. In Quintodecimo venam, quæ à corde[d] † ad reliqua } fertur, & eas omnes, quæ subter diaphragma, &, quæ in toto corpore sunt, arterias indicat. Quarta denique Epitomatū pars reliquos Marini quinque libros, à quindecim videlicet ad viginti continet. In decimosexto igit̄, De cerebro quæstiones, & apparentia, vt an pulsatilis in ipso motus, & Num spiritus, quem trahimus, ad id perueniat, exequitur: & deinceps, De spinali medulla, &[e] pelliculis cerebri. In decimoseptimo, De[f] dominatrice vi cerebri differit. In decimooctauo, De motu[g] animali: Tum singulorum neruorum differentijs: & vnde quidam eorū emanent, docet. In decimonono libro, De neruis,[h] † destillationibusq; ex cerebro prouenientibus: } & vnde incipiat[i] sensibilitas eius: & De oculorū neruis, quos Herophilus, & Eudemus poros vocant, scribit. F

A* τῶν κατὰ τὰς φρένας.

B* καὶ τ ἐπιγάστριον.

C* βρόγχου.

D† ἐπὶ ἧπαρ. i. in iecur.

E* μηνίγγων, quæ dictio cū tam de spinalis medullæ, quàm de cerebri inuolucris posit intelligi, magis censendum est, vt de spinalis medullæ inuolucris intelligatur hoc loco.

* * *

Libri Diagnostici. CAP. 3.

Præterea libri De morborum, & Symptomatum differentia sunt. Sequitur autem librum De morborum differentia, liber alter, De causis morborum: quemadmodum & alterum De Symptomatum differentia, Tres de Symptomatum causis libri sequuntur. Post hos libri sunt De locis affectis. Et liber de temporibus morborum: qui ex illis est, qui Therapeuticam materiam præcedunt. Et liber De febrium differentia. Liber item De plenitudine. Et ille De præter naturam tumoribus. Præterea liber De causis[k] † morborum antegressis: } & liber De causis[l] † morborum continentibus: } Et liber De tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione. Et tandem ille, qui inscribitur, Ars Medica. G

F * κυριότητος.

G* κατὰ προαίρεσιν.

H † ῥύσεων, est in impressis ῥήσεων & in manuscrip. sed forte ὀσφρήσεως, i. odoratu, vt aliqui & rectè opinati sunt.

I * αἰσθητήριον, i. sensorium.

K† προκαταρκτικῶν.

L † συνεκτικῶν.

Libri Therapeutici. CAP. 4.

QVatuordecim porrò libri, De Methodo curandi mihi scripti sunt. Duos præterea eiusdem generis ad Glauconem, & tres De phlebotomia composui, Primum quidem contra Erasistratum: Alterum contra eos, qui Romæ sunt, Erasistrateos. Tertium verò, quo meam de curandi ratione sententiam superintuli. Extat etiam liber quidam meus Therapeuticus, & ipse De tabe inscriptus. Conscripsi quoque amico cuidam meo libellum, cuius nuper, postquam ad multorum manus peruenisset, antigraphum recepi: titulum autem habet, Consilium puero comitiali morbo laboranti datum: quare Therapeuticis adscribo. In quorum quidem numerum & tres illos, De alimentorum facultatibus libros: & librum, De attenuante diæta: & alium, De boni, maliq; succi cibis non inepte quis referet. In hoc autem Therapeutico negocio nihil recensitis inferiores etiam isti sunt:[m] † quos, De curandi ratione secundum Erasistratum scripsimus: & duo illi, quos Glauconi Philosopho dicauimus. In hunc ordinem ponere quis & eum potest, quem, De Hippocratis in morbis acutis diæta edidi: poterit sanè idem poni & cum ijs commentarijs, quos in Hippocratem scripsimus: in quibus quam plurima therapeutica theoremata continentur, quemadmodū etiam diagnostica, & prognostica. H

M† Al. libri quinq; de Erasistrati therapeuticis ratiocinationibus, quos Glauconi philosopho dedimus. vide infra ca. 7.

Libri Prognostici. CAP. 5.

PRimum quidem in hoc genere tres libri, De iudicialibus diebus extant. Et rursus tres, De Crisibus. Deinde tractatus, De pulsibus: in quo Primum quidem, De eorum differentijs libri quatuor sunt: quos Secundo sequuntur, De pulsuum dignotione libri totidem: & Tertio libri, De causis corum, numero illis superioribus pares: & Quarto, De Præsagijs ex his sumendis. Qui sunt in vniuersum sedecim. Præter verò hos seorsim introducendis scriptus, De vsu pulsuum liber habetur. In quo, cum nonnulli quæsiuissent, quænam esset causa, quod febricitantium pulsus non proprio notaretur nomine, respondimus ijs, maiorem esse hanc, altiorisque inuestigationis quæstionem, quàm quæ illuc ad introducendos faceret. Et hæc quidem in libri huius initio nobis dicta sunt. Duas verò medicis esse opiniones ibidem ostendimus. Alteram nempe quorundam talem, vt arbitrentur etiam arteriarum systolen sentiri posse: alteram verò eorum, qui insensibilem illam asserant. Nobis autem consultius visum est eos, qui introducuntur,[n] † facilioribus primùm exerceri, quare ad priorem tum partem nos accessimus, & insensibilem esse huiusmodi systolen asseruimus, febrisque nullum esse in pulsibus proprium indicium. Iuxta alteram verò sectam, in magno illo sedecim librorum opere, ostensum nobis est indicium

N† Clarius ferè ad uerbū. in faciliori prius exerceri, i. qua insēsilis asseritur systole, iuxta aūt hanc sectā, nos persuasi sumus, febris nullum &c.

A indicium febris proprium. Sed has quæstiones illi mouent, qui absq; præceptoribus discunt, similes, iuxta parœmiam, ex libro gubernatoribus. Mihi vero satis est expositum aliam esse eorum, qui introducuntur primum, & aliam rursus omnino diuersam eorum, qui omnia perfecta edocentur, institutionem. Porrò quoque libellum quendam vnum sedecim supradictorum librorum compendium, scripsi. Et præter hos omnes, octo libros Archigenis de pulsibus tractationis explicationem, & vsum complectentes, edidi. In hunc ordinem & tres illos De difficili respiratione non absurde quis retulerit.

*Librum, & est Synopsis nuper impressa.

De libris commentariorum in Hippocratem. CAP. 6.

NEque aliorum meorum, quos amicis dederam, librorum quemquam ad plures peruenturũ sperabam, neque explanationes in Hippocratis libros, cõscriptas. Nam à principio quidẽ, ipsum me exercens, in istos quondam commentaria conscripseram. Quod idem & in vniuersa adeo medicinæ contemplatione circa vnamquanq; eius partem feci, mihi tantum libros quosdam parans, qui omnia Hippocratis in arte Medica, dogmata complecterentur, dilucidam'que & vndequaque absolutam institutionem continerent. Sic enim priuata mihi commentaria, De Criticis diebus secundum Hippocratis sententiam, & similiter De Crisibus, De difficili respiratione, & sic B in alijs singulis composui. Item & curatiuam Methodum vniuersam eodem consilio libris quatuordecim (quantum ad omnia therapeutica pertinebat) complexus sum: atque id quidem iuxta viri illius sententiam. Extabant autem aliorum ante me complurium in singula Hippocratis dicta, non spernenda commentaria. In quibus, quæ perperam scripta mihi videbantur, ociosum arbitrabar arguere. Ostendi vero hoc in ijs, quæ nuper adhortantibus dedi, raro quidquam dicens contra eorum interpretes. Ego etenim à principio nullos eorum commentarios Romæ habebam: cum libri mei in Asia essent omnes. Sicubi igitur meminissem, quod ab eorum aliquo dictum praue admodum esset, vt magnopere circa hanc artem exercendam lædatur, qui ei confiderit, id indicaui. Cætera autem omnia nullam aliter exponentium mentionem faciens meo ipsius iudicio dixi. Et hoc modo commentaria à me in Aphorismos in librum, De fracturis, & librum, De articulis, & in Prognostica, & librum, De ratione victus in morbis acutis, & librum, De vlceribus, & librum, De capitis vulneribus, priorem'que librum Epidemiarum, hoc est morborum passim grassantium, scripta sunt. Postea vero, cum forte commendantem quendam reprobam Aphorismi interpretationem audiuissem, cepi consilium reliqua mea omnia, quæ in aliquorum gratiam à me conscriberentur, ita temperare, vt publicam magis editionem, quàm eorum tantum, qui ea ac C cipiebant, captum respicerem. Sunt autem hæc, Commentaria in Secundum, Tertium, & Sextum Epidemiarum librum scripta. Præterea in librum De chymis, idest humoribus, De alimento, De prædictione, De natura hominis, [a] † De medico vulnerario, & in librum De locis, aere, aquis: quem ego De habitationibus, & aquis, & temporibus, & regionibus assero inscribendum esse. Feci igitur in Aphorismos commentariorum libros septem. In librum, De fracturis, tres. In librum, De articulis, quatuor. In Prognostica, tres. In librum, De diæta in morbis acutis, tres quidem in eam partem, quæ citra controuersiam huius est: [b] duos vero [c] † in eã, quæ illi attribuitur. In librum, De vlceribus, & illum De vulneribus cerebri, in vtrunque libros singulos. Interpretationum porrò in Primum Epidemiarum libros tres scripsi, & totidem in Tertium, in Secundum autem sex, in Sextum octo, in librum vero, De chymis, commentarios tres, quemadmodum in Prognostica, & Medicum vulnerarium, & in librum De locis, aere, aquis: quem ego, De habitationibus, & aquis, & temporibus, & regionibus inscribendum dixi. In librum autem, De alimento, libros quatuor composui. Tum in libros, De natura hominis, duos. Quibus iam absolutis, cum audiuissem calumniari quosdam hunc librum, tãquam adulterinum, commotus sum alios adhuc tres libros conscribere: qui huiusmodi habent inscriptionem, Quòd Hippocratem in alijs suis scriptis D concordem habere sententiam cum eo, De hominis natura, libro, appareat. Denique ad Hippocratem, & illi pertinent, De diæta in morbis acutis, secundum Hippocratem, similiter & Expositio [d] † antiquarum apud eum dictionum, & liber contra Lycum, super Aphorismo, cuius initium est: Crescentia plurimum habent natiui caloris, item liber contra Iulianum Methodicum, de ijs, in quibus Hippocraticos Aphorismos reprehẽderat. Ad Hippocratem & ille paruus liber faciet, in quo dissero Optimum medicum eundem esse & philosophum. Qui libellus & breuiori titulo sic inscriptus est. *

A † De ijs quæ in medicatrina fiunt, & ita inferius.

B * omnino est legendum, vnum, qui est quartus.

C † εἰς τὰ προσκείμενα. i. in ea, quæ adiecta sunt. frequens est hæc dictio in Galeno.

D † τῶν παρ' αὐτοῦ γλωττῶν.

De libris ad Erasistratum pertinentibus. CAP. 7.

IN primum quidem Erasistrati, De febribus, commentarios tres scripsi. [e] † Quorum tertio, De febribus, præcipuæ commentationum therapeuticarum Erasistrati continentur. Ipse vero therapeuticus tractatus, De Erasistrati therapeuticis ratiocinationibus inscribitur, Quinq; autem cõmentarijs ille constat. Sunt præterea, & De Anatomia Erasistrati, libri tres. Et De phlebotomia duo, vnus contra ipsum Erasistratum, & alter contra eos, qui Romæ sunt, Erasistrateos scriptus. Ad Erasistratum & ille liber pertinet, in quo quærimus, Num secundum naturam in arterijs sanguis contineatur, similiter & ille, De vsu respirationis, & tres, De naturalibus potentijs: qui iudicium omnium eorum, quæ ab Erasistrato in vniuersalibus sermonibus, de naturalibus operationibus

E † Ad verbum. Tertij vero de febribus prima therapeuticæ tractationis Erasistrati sunt cõmentaria.

nibus scripta sunt, continent.

De libris, qui ad Asclepiadem spectant. CAP. 8.

OCto quidem de Asclepiadis dogmatibus inscripti: exiguus vero alius De essentia animę secundum Asclepiadem, inscriptus.

De libris contra Empiricos scriptis. CAP. 9.

DE Isagoga Theodæ commentarij quinque. De libris Menodoti Seuero, vndecim. De libris Serapionis contra Sectas, duo. Subfiguratio Empirica. De Medicinali experientia. De Empiricorum controuersijs, tres.[a] † Contra obiecta ad controuersias Empiricorum: & Theodæ capita commentarij tres. In Librum Menodoti Seuero adhortatio ad [b] Medicinale [c] † compendium Heraclidarum. De empirica secta, libri septem.

De libris ad Methodicos pertinentibus. CAP. 10.

MEthodicæ sectæ, sex. Contra obiectiones Iuliani in Hippocratis Aphorismos.

De libris, qui ad Demonstrationes conducunt. CAP. 11.

POsteaq̃ omnes mortales in quacunq; disceptatione, & sua se demõstraturos, & alios confutaturos promittere solere aĩaduertissem, nihil prius, neq; studiosius discendũ mihi Demõstratiuã theoria duxi.[d] † Quare mox philosophos (nã illos docere eam audiebã, & si vlla alia Logicæ philosophiæ pars, hanc Demonstrationũ, quarũ desiderium alijs se implere posse profitebantur, esse iterum, atq; iterũ obseruandam tradere) rogabã, quæ nam esset Methodus, quã edoctus aliquis, tum alterius disputationes Apodicticas exacte dignoscere, vtrũ verę sint illæ, vel in speciem quidem, instar adulterinorum numorum apparentes, sed ad veritatem collatæ prauæ, tũ ipse via quadam insistens, circa quodq; eorũ, q̃ inuestigari solent, ad inuentionẽ eius peruenire possit. Ob hæc autem, cum deinceps me & Stoicorũ, & Peripateticorũ, illis temporibus celeberrimis mancipassem, discebam quidem Logicorum theorematum alia multa, sed quæ postea considerans inutilia prorsus ad Apodixes inueni. Videbã enim inter illa, paucissimas eas esse quæstiones, quæ vtilitatem aliquam continerent, & ad potiundum proposito scopo conferre possent: quinimmo & controuersa ab illis pleraq;, non nulla etiã naturali rationi pugnantia reperiebã. Quare profecto ad Pyrrhoniorum ferè per præceptores hæsitantiã & ipse recidissem, nisi Arithmeticæ, Geometriæ, [e] Dialecticæq; cognitione, quibus (ab auo etiã proauoq; desumptis) à patre iã ab initio institutus fuerã, retentus essem. Cũ vero mecum reputarẽ manifeste veras esse Eclipsiũ prædictiones, Horologiorum, Clepsydrarumq; instrumenta, quęq; alia iuxta Architectonicem inueniuntur, satius arbitrabar typorũ Geometricorum demonstratione vti: maxime cum eos etiam philosophos, qui Dialectices callentissimi habebantur, non inter se solũ, verumetiã sibi ipsis discordare viderem: quanquam ex æquo omnes Geometricas has apodixes cõmendarent. Vnde plenius etiã cognoui abstinẽdum esse ab illorum dictis, sequendos vero characteres illos, & lineares demonstrationes. Discrepare quidem inter se dico in logica theoria philosophos, Peripateticos, & Stoicos, & Platonicos, à seipsis vero rursus quosq; priuatim in sua. Et parua quidẽ inter Peripateticos discordia est, magna vero apud Stoicos, & Platonicos. Qui igitur volent in linearibus istis demonstrationibus exerceri, consulo, vt in ijs ipsi primum se instituant, postea vero nostrũ legant De Demonstrationibus opus, quindecim libris expeditũ. Scripsi autẽ & alia multa meipsum exercitandi gratia: quorũ alia quidẽ in incendio illo, quo & tẽplum Pacis conflagrauit, perierunt: alia autẽ amicis data, apud multos adhuc integra, quemadmodũ & reliqua nostra, extant. Eorum autẽ, quæ scripsi, cõmentariorũ quędã ipse amicis dederam: quędã vero à domesticis furtim surrepta, & euulgata sunt, quæ deinceps ab alijs, q̃ habebant, accepi. Quo q̃dẽ in numero sunt Tres illi in Aristotelis De Enunciatione librum, cõmentariorũ libri: & quatuor itẽ in Priorem De syllogismis: similiter & in Posteriorem, pari numero. Inscribunt aũt hos oẽs ferè hodie Resolutoriorum priorum: quemadmodum illos de demonstrationibus, Resolutoriorũ posteriorũ. Ipse sanè Aristoteles illorum tanquam de Syllogismo, horũ autẽ tanquam de Demonstratione sibi scriptorum meminit. In quos quidem vtrosq; & nostra extant commentaria, sex in [f] priores, quinq; in [g] posteriores. Horum igitur cõmentariorum nullũ ad editionem scripseram: quemadmodum neq; sex illos in Theophrasti librum, quem De affirmatione & negatione inscripsit. Commentaria quoq; in Librum Eudemi De dictione, antea alijs me rogitantibus, scripseram. In decem vero categorias ipse quidem commentationes nullas feci, neque mihi, neq; alijs vnquam tale aliquod commentariolum paraui. Vnde, cùm post aliquando rogaret à me amicus quispiam in eum librum ad earum disputationum solutionem Commentationes, vti tantum ijs iussi, quæ à præceptore fuerant istum in librum prælecta: aut omnino similibus, ex aliorum commentarijs, sicuti Adrasti & Aspalij erant. Cæterum & puer adhuc, cum sub patre instituerer, isq; mihi post Logicam theoriam, Chrysippi & celebrium Stoicorum libros proposuisset, in illius tum syllogisticos libros commentaria conscripsi. Quæ ipsa quoque postmodum apud multos fuere, Pergami cum alijs quibusdam lucubrationibus, quæ iuuenis scripseram, relicta: atq; per familiarem postea rogantibus quibusdam communicata. Quæ vero ipse post tractationem de demonstratione elaborata latius scripsi, cum in illis breuiter essent dicta, nominatim hæc sunt.

De requisitis

A † *Al. ex antiquis. cõtra ea quæ scripta sunt aduersus libros De controuersiis Empiricorum, & de Isagoge Theodæ, commentarij tres.*

B * *Medicinam.*

C † *Compendium Librorũ Heraclidis.*

D † Ad verbũ fere. Petijq; à philosophis, (nam illos docere eam audiebã) vt, si quid etiam aliud in logica p̃te philosophiæ docetur, eius parturiginẽ in aliud tempus seruarent, docentes prius sedare cupiditatem, quę circa demõstrationẽ est: quæ certe method' est, quã qui didicerit, tũ, dum alter dicit rõnẽ demõstratiuã, exq̃site cognoscet, vtrũ re vera ẽ eiusmodi, an (veluti numisma adulterinũ) probatæ quidem similis videatur, re vera tamen praua sit: tum ipse via quadam &c.

E * *Logisticæ.*

F * *priorem.*

G * *posteriorem.*

A De requisitis ad Demonstrationes, liber vnus. De ijs propositionibus, quę in dictione demõstrationum omittuntur, liber vnus. De æquipollentibus propositionibus, liber vnus. De demonstrationibus propter quid, vnus. De numero syllogismorum, vnus. De exemplo, libri duo. De Inductione, liber vnus. De Ima*gine, vnus. De similitudine, libri tres. De ex hypothesi principijs, liber vnus. De generis, speciei, eorumq; coniugatorum significatis ex pro*pria voce, liber vnus. De possibili. De ijs, quæ multipliciter dicuntur, libri tres. De ijs quæ in artibus cõmunia sunt, & propria, vnus. De euertentibus se ipsas orationibus, vnus. De contingentibus propositionibus, vnus. De syllogismis ex mistis propositionibus, vnus. Quo modo discernenda sit negocialis quæstio à nominis & significati quæstione, liber vnus. De Clitomacho, eiusq; demonstrationum solutionibus. De communi o*ratione, libri duo. De optimo docendi genere, † contra Phauorinum. Pro Epicteto contra Phauorinum, } vnus. De vsu syllogismorum. De vsu in theorematum syllogismos, libri duo. De optima secta, liber vnus. De nominum rectitudine, libri tres. De eo quod est, vnumquodque & vnum esse, & multa. Quòd ad opposita vnum & idem ex necessitate consequi impossibile sit, vnus. De demonstratiua secta, vnus. [a] † De vi, & contemplatione Logicæ, vnus. Dialogi ad philosophum, [b] † & liber alius ab eo, qui est } de communibus notitijs. Contra eos, qui omnem calumniandi occa-B sionem ex verbis aucupantur, liber vnus.

*Eicote.

*λόγυ.

†[a] *Al. contra Fauorinũ pro Epicteto.*

A † *De logica facultate, & contemplatione, septem.*

B † ἰδίως τῦ.

C † *Quidam arbitrantur hæc esse in contextum reponenda. Video equidẽ in his quatuor, vel quinque lineis trium librorũ mentionem à Galeno fieri, quorum tamẽ in hac eadem pag. sub litera A meminerat.*

[c] † *De ijs quæ propria & communia sunt in artibus.* } CAP. 12.

DE artium constitutione, libri tres. De significatis generis, speciei, & his adiacentium ex pro*pria voce. Compendium Demonstratiuæ theoriæ, vnus. De discernendis dogmatũ controuersijs. Quòd separari à prima substantia quantitas non possit, liber vnus. De priore, vnus. De demonstratione per impossibile, vnus. De ijs, quæ sui causa fiunt, vnus. De multipliciter dictis, duo. De nominis, & significatorum quæstione.

Quæstiones autẽ Moralis philosophiæ, quantũ mihi videbatur, infrascriptis libris exposui. CAP. 13.

DE suis cuiq; passionibus, & vitijs dignoscendis, curandisq;, libri duo. De moribus, quatuor. Cõtra Phauorinũ pro Socrate, De indolẽtia, vnus. De fine philosophię, vnus. De congressu auditores ostẽntantium, vnus. De [d] fu*rtim legentibus, vnus. De pœnis, & peccatis exæquandis, vnus. De consolatione vnus. De Diatriba in aula Menarchi, ad Bacchidem, & Cyrũ, vnus. Quale genus cõgressionis obseruari debeat in Dialogis, vnus. Cõtra forenses rhetoras, vnus. De voluptate, & [e] labo*re, vnus. De ijs, q̃ vnũquodq; vitæ propositũ cõsequuntur, vnus. Cõcionũ contra sectas, vnus. De concordia, vnus. De pudore, duo libri. Cõcionũ cõtra adulatores, duo. De Calumnia: in C quo, & de priuata vita tractatur: Chronisci septẽ, in vno volumine. Concionũ cõtra sectas habitarũ sub Pertinace, vnus. Quatenus sit honor, & gloria apud vulgus pseqũda. De testamẽtis cõdendis.

D* λάθρα.

E* πόνυ.

F † *Al. De proprijs opinionibus libri tres.*

De pertinentibus ad Platonicam philosophiam. CAP. 14.

DE secta Platonica, liber vnus. De medice dictis in Platonis Timæo, libri quatuor. Ad amicos, siue Plato. [f] † De ijs, qui suis tribuunt, libri tres. De Logica theoria secundum Platonẽ. Cõpẽdij dialogorum Platonis libri octo. De egressionibus, quibus in Philebo Plato vsus est, vnus. De animæ partibus, & potentijs, libri tres. Quòd animi mores temperaturas corporis sequantur, libri duo. Et alius quidam, qui aliter editus est. De Hippocratis & Platonis dogmatibus nouem.

De spectantibus ad Aristotelicam philosophiam. CAP. 15.

COmmentariorum in librum de Enunciatione, libri tres. [g] † In priora Analytica, libri sex: in posteriora, quinq; } In decem prædicamenta, cõmentaria quatuor. In librum Theophrasti, De affirmatione, & negatione, commentaria sex. In librum quot quidq; modis dicatur, commentaria tria. In primum mouens immobile. In librum De dictione Eudemi, libri tres. De demonstrationibus propter quid, vnus. De contingentibus propositionibus, & syllogismis, vnus. De syllogismis ex mistis propositionibus, vnus. De fallacijs, quæ in dictione consistunt.

G † *Sunt qui vertãt, in priorẽ priorũ analyticorũ, quatuor. In posteriorem, libri item quatuor, In priorem posteriorum analyticorum sex. In posteriorẽ quinque.*

D *De pertinentibus ad Stoicorum philosophiam.* CAP. 16.

DE Logica theoria secũdum Chrysippum, libri tres. Chrysippi Syllogisticæ primæ, libri tres: Secundæ, vnus. De Logica facultate & theoria, [h] se*ptem. Quòd Geometricæ resolutiones præstantiores, quàm Stoicorum, liber vnus. De vsu theorematum in syllogismos, [i] vnu*s.

H* *Al. vnus.*

I* *Al. duo.*

De spectantibus ad Epicuream philosophiam. CAP. 17.

DE fœlici, & beata vita fm Epicurum, libri duo. De voluptatis imbe*cillitate secundum Epicurum, duo. Quòd effectiua voluptatis imperfecte ab Epicuro sint expressa, vnus. De voluptuaria secta. Num Philologia morum studio conferat, vnus. De illis, [k] qui Sophistis conuersantur, vnus. Metrodori epistola ad Celsum Epicureum. Epistola Pudentiani Epicurei.

K † *Al. quæ contra sophistas sunt.*

Quæ communia Grammaticis, & Rhetoribus. CAP. 18.

DE vocabulis Atticorum scriptorum, libri. xlviij. De Forensibus vocabulis apud Eupolidẽ, libri tres. De forensibus vocabulis apud Aristophanem, libri quinq;. De Forensibus vocabulis apud Cratinum, libri duo. De exemplis vocabulorum Comicis propriorum, vnus. Num vtilis ijs, qui erudiuntur, lectio veteris Comœdiæ. Contra illos, qui incessunt solœcissantes voce, libri sex*. Electus Atticorum, vnus. De perspicuitate & obscuritate. Num idem possit esse Criticus, & Grammaticus, liber vnus.

* Al. septem.

Galeni

GALENI DE ORDINE LIBRORVM SVORVM LIBER AD EVGENIANVM

A Ioanne Fichardo Francofordiano, olim latinitate donatus, nunc vero ad græci exemplaris fidem ab Augustino Gadaldino aliquot in locis emendatus.

Ecte tu quidem mi Eugeniane facis, qui librum à me, ordinem cæterorum, qui scripti sunt mihi, librorum exponentem efflagitas. Illorum nanque omnium neq; scopus idem, neq; vis, neq; tractatio eadem est. Etenim quosdam, vt nosti, amicis me id rogitantibus scripseram, eorum solummodo captum conijciens: quosdam vero tantū Introducendis adolescētibus destinaueram. Mihi autē neutrobi fuit interim propositum velle istos hominibus successiue, ac veluti per manus tradi, vt futuris ēt ætatibus post meum obitum conseruarentur, ꝙ videbam nec eos admodū, qui in superioribus temporibus scripti fuerāt, curæ multis esse. Admirantur enim nunc alij alios & medicorum, & philosophorū, licet illi nec suā ipsorum professionē, vllam've demonstrandi sciētiam satis teneant, aut falsos à veris discernere sermonibus nouerint: admirantur tñ, vel ꝙ patres ipsis fuerint empirici, aut dogmatici, aut methodici: vel ꝙ præceptores, vel ꝙ amicos habeant: vel deniq;, quòd maioris eos in vrbe glorię, & existimationis sectæ suæ nomine esse videant. Sicuti in philosophia quoque alius aliam ob causam sibi aliquam sectam eligit, Platonicis, aut Peripateticis, aut Stoicis, aut Epicureis sese adiungens. Et hoc tempore, ex quo successio etiam esse cœpit sectarum, eam plerique profitentur, in qua fuerunt à pueris enutriti, maxime cum iam aliam vitæ formam, quam sequantur, habeant nullam. Quare, cum ipse sic mihi persuasissem, ne quidem, si ipsas nunc musas librum scribere contingeret, acceptiorem multo futurū illum vel indoctissimi alicuius hominis scriptis, cupiebam sane mearum lucubrationum nihil in vulgus editum. Quando vero apud multos iā illæ extabant, me inuito adeo, (quod quidem scis) si quid erat reliquum cōmentationum mearum, grauatim profecto amicis impertiebam. Compulsus itaq; sum propterea, vt librum De optima Secta conscriberem, non quidem qualem iam antea superiorum medicorum, philosophorumq; multi scripserant, suam nominatim sectam extollentes, laudibusq; vehentes, sed quò eam solam demonstrarem viam, qua quis insistens, optimam sectam vel ad medicinam, vel ad philosophiam, aut aliam quamcunq; artē constitueret. In eo vero libro dictum, demonstratumq; est mihi id, cuius paulo ante mentionem feci, Demonstrationum primum esse peritum illum debere, quicunque sectarum rectus esse iudex cupiat. Neq; tñ hoc vnum sufficit, sed & affectiones præterea, quatenus amant, aut oderunt sectas, eū exuere conuenit, ne, veluti multi, circa illas excæcetur. Qui enim sepositis his, vel iuxta demonstratiuam methodum inuestigabit veritatem, vel de aliorum dictis iudicabit, is demum solus eam, quæ est optima, sectam inueniet. Nosti vero & tu, quàm ex medicis, philosophisq; multi, cum demonstratiuam methodum nihil exercuisse coarguantur, in contrarias vias deflexerint, quibusdam ex his Apodixim omnino negantibus, quibusdam vero adeo concedentibus, quòd etiam natura eam omnibus vsque eo notam dicerent, vt neque disciplina ad hanc, neque exercitatione opus habeamus. Quibus quis tandem respondere dignetur eò stuporis deuenientibus? Sed hic aliquis forte illorum (vt sunt plerique audacissimi, præsertim in ijs, quæ maxime ignorant) mecum pugnabit, meq; maioris arguet audaciæ. Ne igitur audiam talia, apudq; alios defendere me necesse habeam, statueram nihil velle librorum edere. Verum, cum illi, quos amicis destinaueram, ad plures iam peruenissent, cogebat sanè necessitas propter eosdem de optima quoque secta commentari. Eius autem tractationis causa in eo tum mihi libro satis dicta est. Hos igitur si quis omnium primos legere voluerit, recte, prudenterque fecerit. Quòd si persuasus his ille ante, quàm ad disciplinam, iudicium'que sectarum omnium veniat, demonstrationum etiam peritus esse cupiat, habet De demonstratione tractationem à nobis descriptam. Ex qua ille, si non methodos solas percipiat, sed secundum eas etiam se in omni rerum sylua exerceat, veritatem inueniet. Quod fiet, si, & eius rei studiosus accedat, neque temeraria affectione sibi aliquam deligat eorum instar, qui in Equestribus ludis diuersorum colorum studio, citra rationem ducuntur. Idem vero hic, vbi, quos supra commemoraui, aggressus fuerit, absque negocio, quæ vel vere illis cognita, vel falso fuerint recepta, discernet. Quare nostrorum quidem librorum vnum hoc initium esse

*ἐπαγγελία.

F

G

H

A tiũ esse lectionis debet illis hominibus, qui & natura dociles, & alioqui veritatis sunt studiosi. Porrò aũt citra hãc, si quis & nostram ipsorum vitam, & clara artis huius facta, quæ forte apud ęgrotos designarim, fuerit expertus, vt sit persuasus vel ex animi mei moribus, ꝙ neq; inuidia, neque cõtentione, neque temerario quodam amore, quo erga Sectã aliquam sim affectus, agi oĩa, aut ex operibus denique meis circa hanc artẽ mihi elaboratis, vt dogmatũ veritati rñdent, & præter Apodicticam illam contemplationem, poterit sanè is libris nostris iuuari. Et q̃q̃ id non per exactã rerum cognitionem, (ista enim solis illis demonstrationibus paratur) per opinionem tamen rectam cõsequetur, qua de veteribus merito dictum est, †quorum acta nouimus, nihil moramur scientiam, licet ei legitimum illud, solidumq; absit. Leget igitur is illa primum omnium, quæ sunt introducendis scripta, librum videlicet De Sectis, qui eo etiam titulo est inscriptus, De Sectis pro Introducendis: & illum, De pulsibus pro Introducendis: Tertio, De ossibus librum, & ipsum Introducendis inscriptum: qui inter Anatomicos primus est. Qui verò totam anatomes notitiam sibi comparare voluerit, is ante alios ad librum anatomicarum administrationum accedat: tradit.n. is omnes in Anatomia apparentes particulas: cuiusq; magnitudinis, situs, formæ, cohærentiæ, coloris, & societatis ad inuicem sint, ostendit. Qui aũt in Anatomiarũ inspectionibus exercitatus fuerit, earum deinceps

† Ipsã ad actiones q̃dẽ nihil esse inferiorem scientia, ei tñ abesse legitimũ, & solidũ.

B operationes discet, alias quidẽ Naturales, tribus à me libris expositas, & De potentijs naturalibus inscriptas: alias verò Animales dictas, in alijs pluribus à me tractatas. Quas præcedit liber De Anatomia mortuorum. Hũc aũt duo sequuntur De sectione viuorum: & eos rursus alij duo De sectionis cõtrouersia. Post hos sunt tres illi De motu thoracis, & pulmonis. Duo itẽ De causis respirationis. Post quos etiam, libri quatuor De voce. Ex hoc genere sunt libri quoque De motu musculorũ: & q̃ de vocabulis trãdidi. Et verò, quæ De demonstratione elementorũ traduntur, non oĩa sum in libro executus, sed quatenus ipse Hippocrates vsus fuerat. Quòd si quis absolutissimã elementorũ corporis nostri cognitionem requirat, legenda sunt illi, quæ in Decimotertio Demonstrationũ libro, & in quinto & sexto De Asclepiadis dogmatibus, à nobis exposita sunt. Præterea, quæ De purgantium medicaminum potentijs scripsimus. Differuimus ẽt quædam in eo, quem De elementis ſm Hippocratem inscripsimus, commentario. Seorsim deniq; in alio quodã libello ea de re tractauimus. Post librum verò De elementis ſm Hippocratẽ, sequuntur De tẽperaturis libri tres: Et eos rursus tractatus De simpliciũ medicaminum facultatibus: hunc aũt alter ille De compositione medicamentorum tractatus.[a] † In prioribus igitur de proprio animalibus temperamento, & cuiuslibet indicio: in posterioribus autẽ de pharmacorũ temperamẽto differitur. Si porrò quis post duos

*

C illos, aut tres, voluerit vel cũ De optima constitutione corporis, vel De bona habitudine, vel De inæquali tẽperatura libellũ legere, conueniẽter, nec sine ordine id fecerit. Parui quidẽ sunt illi admodũ, & amicis tm̃ sic exigẽtibus cõscripti, ab illis verò in plures deinceps euulgati. Nã, & eorũ facultas in tractatu de sanitate tuenda continetur, in quo differentiæ constitutionis corporis nostri *

Hic desiderantur multa.

Explanationum, tum quæ rectè dicuntur, tum quæ nõ, præexercitato in nostris tractationibus. Habebis præterea & nostros in quædam Hippocratis Commentarios: qui, quãdo iam partim scripti sunt, ẽt reliquos adijcere tentabo: quod omnino q̃dem, si vixerimus, fiet. Sin aũt ante, q̃ vtilissima viri illius scripta exposuerim, vita excedam, habebunt tñ studiosi eius sententiam, meaq;, vt dictum est, opera vnà cum ijs, quæ nunc extant, commentarijs. Atq; vtinam Pelopis mei præceptoris, & Numisiani (pauca enim illorum ab interitu adseruata sunt) & præterea Sabini, Rufiq; Ephesij, in Hippocratem interpretationes omnes haberentur. Quintus aũt, eiusq; discipuli, viri illius sententiam non planè sunt assecuti: vnde factum, vt in suis expositionibus multoties aberrarint. Lycus autem reprehendit quoque non nunquam Hippocratem, mendacijq; illum (cuius tamen non in-

D telligit dogmata) arguit: nota enim passim eius Commentaria sunt. Noster verò præceptor Satyrus (nam huic primo conuersati sumus, postea verò Pelopẽ audiuimus) non easdem Lyco Hippocraticorum librorum expositiones faciebat. Cõfitetur verò Satyrus diligentissime se Quinti dogmata obseruare adeo, vt nec addere quid illis, nec demere vellet. Nam [b] Ephiciànus aliquãto etiam magis ad Stoicorum ritum concessit. Nos aũt, cum postea audiuissemus primo Satyrum Quinti interpretationes recitantem, deinde quædam ẽt Lyci legissemus, vtrunque reprobauimus, vt qui Hippocratis sententiam non exactè perceperit: melius enim intellectus est à Sabino, & Rufo. Qđ facile quidem iudicare poterit, qui in nostris fuerit commẽtarijs præexercitatus, ex quibus, & quæ bene recteq; dixerint, & vbi lapsi fuerint, cognoscet. Sed de interpretationibus in Hippocratem iam satis dictum: quare ad reliqua nostra volumina, quæ ad rem logicam pertinent, pergamus. Ex illis autem tibi quidem, mi Eugeniane, & quotquot vni medicinæ student, ea, quæ De demonstrationibus scripsimus, sufficere possunt: alijs autem, quicunque philosophiæ se addixerunt, cætera quoque legenda sunt. Nisi si quis fortasse vtrasque, & medicinæ, & philosophiæ theorias commode, benè que possit perdiscere: eum verò & ingeniosum, & memorem, & laboriosum esse oportet, præterea eam sortitum fœlicitatem, quæ nobis contigit, qui sub patre docti, arithmetica, [c] lògica, grammaticà que sumus instituti: in his què [d] humanioribus disciplinis vsque ad ætatis annum

A† Locus in cod. græcis corruptus. in prioribus igitur duobus tradũtur hominum tẽperaturæ cũ proprijs singulorũ indicijs: ĩ tertio autem, de pharmacorũ temperamẽto differitur. siue igitur post duos, siue post tres legere quis voluerit, librum de optima corporis cõstitutione, & librũ de bona habitudine, et librum de inæquali intemperie, conuenienti ordine id fecerit. Parui &c.

B Al. Iphicianus.*

C Logistice habent cod. manuscripti, & ita omnino legendum videtur.*

D παίδιας, i. pueritiæ.*

Aritmethica, logica, grammatica, et humaniores disciplinę [illegible] fuerunt [illegible] [illegible] anno.

num decimumquintum enutriti, ad dialecticamq; ab illo contemplationem, vt soli deinceps philosophiæ vacaremus, perducti sumus. Annum postea decimumseptimum agentem claris insomnijs monitus ad medicinam me perduxit, vt cum philosophia illam cõiungerem. Talem verò ego meã fœlicitatem quàm maiorem etiam redderem, quò citius, meliusq; reliquis omnibus, quæcunque docebar, discerem, nisi tñ per vniuersam adeo vitam in illis medicinæ, philosophiæq; theorematibus me diligenter exercuissem, nihil præclarum, excellensq; eram consecuturus. Quapropter mirum non est in tanta hominum multitudine, qui in medica, & philosophica exercitatione, studioq; versant, non inueniri, qui recte in illis profecerunt. Aut enim natura parum ad eas sunt appositi: aut non, vt conueniebat, sunt instituti, aut studijs non fideliter, seduloq; institerũt: sed ob ciuilia negocia, ab his discesserunt. Et hæc quidem obiter nobis dicta sint, quanquã non omnino præter rem. Post eos igit, De demonstratione libros, nostras philosophicas theorias legere oportet. Quæ verò illarum subiecta, & quot sint, in vnaquaque earum scripsimus, & in eo libro demonstrabitur, in quo omnium librorum meorum conscriptionem faciam. Quoniam aũt me de tractatu, in quo vsurpata apud scriptores Atticos nomina s̃m ordinem primarum in ipsis literarum ex eorum scriptoribus collecta sunt, rogasti, quæ iam antea tibi respondi, operæpretium arbitror hic etiam tibi commemorare. Nam compertum habeo alios quoq; multos, quod nam eius libri sit argumentum, quærere. † Et quidem in eo tractatu non hoc agimus, quod hoc nostro seculo multi, qui omnibus Attice loquẽdi syn̈ceritatem imponunt, siue illi Medici, siue Philosophi, siue Geometrici, siue Musici, siue Iurisconsulti, aut nihil etiam horum, sed alioqui vel opulenti, vel diuites sint: verum contrarium intẽdo, neminem prorsus ob orationis solœcismos esse reprehendendum, incessendum'ue. Præstat etenim lingua*, quàm vita, solœcismos, barbarismosq; committere. Quin & libellus aliqñ mihi scriptus est cõtra eos, qui in solœcissantes voce, inuehuntur: tm̃ abest, vt eruditionis esse partem aliquam Atticismos asseram. Præterea quoque propter multos, & medicorum, & philosophorum, quorum alij noua nobis græcorum vocabulorum significata præscribunt, alij aliud, Commẽntaria vocabulorum, octo ac quadraginta libris conscripsi, ex Atticis illa scriptoribus congerẽs, quemadmodũ ẽt alia ex comicis. Quod opus mihi, sicut recensui, scriptum est propter significationes. Illud autem qui legent, simul & Atticorum nominum notitiam adipiscentur: quæ ipsa p se quidem nihil magno studio dignum habet. Sed & alius à me tractatus, De vocabulorum rectitudine editus est propter illis perperam vtentes: quem sanè vel primum omnium diligentius euoluere fuerit consultum.

Causę ob quas [illegible] homines [illegible] in litteris.

†clarius, neq; .n. hoc nos volumus, quod nonnulli nunc iubent oẽs voces atticissare.

*vocis.

*voce.

*explanationẽ

E F G H

GALENI DE SECTIS AD EOS QVI INTRODVCVNTVR

Horatio Limano interprete.

Denuo emendatus.

Quid Empirici, & Rationales medici differant. CAP. I.

D sanè, quò medicina intendit, sanitas est: hanc ipsam verò parare artis eiusdem finis est: quibus autem rebus aut absens comparetur sanitas, aut eadem conseruetur præsens, cognoscant medici, necesse est: vocantur'que ea, quibus absens illa creatur, remedia, auxilia'que: quæ verò præsentem eandem custodiunt, salubris ratio victus: quapropter ars ipsa medendi salubrium, insalubrium'que scientia ab antiquis scriptoribus dicta est: qui salubria dixerunt, & quæ præsentem sanitatem conseruant, & quæ eandem corruptam resarciunt: insalubria verò quæ illis contraria sunt: vtraque enim cognoscant medici, necesse est, vt illa eligant, hæc autem effugiant: vnde verò harum rerum parata scientia sit, non itidem inter omnes conuenit, sed alij solam experimentorum notitiam arti satis esse dicunt: alijs autem non parum ratio in artem eandem conferre videtur: nominãtur'que, qui à

A qui à sola experimentorum notitia procedunt, nomine ab empiria, hoc est experientia, ducto empirici: eodemq; modo, qui rōne ducuntur, rationales: duæq; sunt hæ primæ in arte medēdi hæreses: altera, quæ per experimenta ad inuenienda medicamenta procedit: altera, quæ per indicationem: illisq; imposuere nomina, empiricam, rationalemq;: empiricam aūt nominare Græci solent τηρητικὴν, & μνημονευτικὴν, hoc est obseruatricem, memoremq;: rationalem verò δογματικὴν, & ἀναλογιστικὴν, hoc est dogmaticam, & ratiocinatricem: ac viris quoque perinde, atque hæresibus, dedere nomina: empiricus tiriticusq;, & mnimoneuticus, hoc est empiricos, obseruatoresq;, ac memores eorum, quæ euidentia sunt, vocantes eos, qui sibi experientiā elegerunt: logicos aūt, dogmaticosq;, & analogisticos, hoc est rationales, dogmaticosq;, & ratiocinatores, eos, quibus admissa ratio est.

De arte Empiricorum. CAP. 2.

ARtem verò empirici sic constitutam dicūt. Cum multi visi sint affectus incidere, alij quidem sponte, ægris hominibus, sanisq;, vt sanguinis fluxus è naribus, aut sudores, alui'ue profluuia, aut quæ similia sunt, iuuantia, lædentia'ue, non quæ tamen efficientem causam sensu deprehensam haberent: alij autem, quorum causa euidens esset, euenire visi sint, nō ea tamen è nostro instituto, sed quæ fortuito incideret, vt cuipiam lapso percusso'ue, aut aliquo aliter modo vulnerato sanguinem
B contigit effluere, frigidamq;, vt cupiditati obsequeretur, in morbo sumere, vinum'ue, aut aliquid generis eiusdem, quæ singula in vtilitatem, noxam'ue desiuerunt, quæ quidem è primo genere iuuantia, lædentia'ue sunt, naturalia vocarunt: quæ verò è secundo, fortuita: primamq; amborū faciē, casum appellarunt: vt ex eo nomen imponerent, ꝙ homines in ea inconsulto caderent: quod igitur experientiæ genus casu venit, huiusmodi est. Quod aūt inconsulto fit, cùm aut insomnijs hortantibus, aut aliunde ducto arbitrio ad experimentum volentes venerint. At verò tertium experientiæ genus, imitatorium est: cum rursus in ijsdem effectibus ad ea experienda ducuntur, quæ aut natura, aut fortuna, cōsulto'ue, profuerint, obfuerint'ue: atque hoc ipsum quidem est, quod maxime artem eorum constituit: non. n. bis tantum aut ter, sed sæpius id, quod ante profuit, imitati, idemq; in ijsdē affectibus, vt plurimum facere inuenientes, ac eiusmodi memoriam præceptum vocātes, iam fidele id, artisq; partem statuunt: vt autem multa eiuscemodi fuere ab ipsis congesta præcepta, id omne congestum medicina fuit: qui verò congessit, medicus: vocatumq; ab ijsdem est huiusmodi congestum αὐτοψία, hoc est intuitus proprius, qui memoria quædam est eorum, quę sæpe eiusdemq; modi visa sunt: hoc idem etiam experientiam nominarunt: eiusdem verò narrationem historiam: hæc enim eadem res ei, à quo obseruata est, proprius est intuitus: ei autem, qui quod obseruatum est dicit, historia. Quoniam autem morbis quibusdam interdum occurrebant, quos ante non viderāt,
C dicit, historia. Quoniam autem morbis quibusdam interdum occurrebant, quos ante non viderāt, aut quos nouerant quidem, sed in eos his locis ortos incidebant, vbi non erat, quæ experimento obseruata esset medicamentorum facultas, certum inueniendi auxilia instrm̄ finxerūt, ad simile transitum: quo vtentes idem sæpe auxilium ab affectu ad affectum similem transferunt, & à loco ad locum: itemq; ab auxilio ante cognito ad aliud simile transeunte: verbi gratia, ab affectu ad affectum, si ab erysipelate ad herpetem se transferant: à loco verò ad locum, si à brachio ad femur: ab auxilio autem ad auxilium, si in alui profluuijs à cotoneo malo ad mespilum transeant: omnis aūt huiusmodi transitus, via ad inuentionem est, nondum autem ante experimentum inuentio, sed quando iam, quod in spem venit, experimento traditum est, id fidele iam tum teste eodem experimento est, idq; nihilominus, ꝙ si sæpe eodem modo se habere obseruatum esset: id autem experimentum, qđ transitum à simili sequitur, exercitatorium vocant, ꝙ exercitatum in arte esse oportet eum, à quo quidpiam hoc pacto inueniendum sit. Superiora autem omnia experimenta ante notitiam experimentorum habita, quibus opus erat ad artem constituendam, hominis vel cuiuscunque esse possunt. Hæc est, quæ per experimenta ad artis finem via est.

De arte Rationalium. CAP. 3.

D EA verò, qua per rationem proceditur, cum naturam corporis, quod curandum tentatur, disci iubet, tum oium causarum virtutes, in quas quotidie corpus incurrens, ipsum se aut salubrius, aut insalubrius redditur: iamq; post hæc aeris naturam, aquarumq;, atq; locorū, eamq;, quæ vitæ studijs inest, quæ cibis, ac potionibus, nec non assuetudinibus, scire medicum aiunt oportere, quò & morborum omnium causas, & facultates remediorum inueniat: isq; sit, qui conferre, ratiocinariq; possit huic generi causæ hanc vim habens adhibitum medicamentū, vt certum aliquid efficiat, natura esse aptum: negant. n. illum inuenire posse remedia prius, ꝙ in oībus his multifariam sit exercitatus. Vt aūt ex breui exēplo rem totā cognoscas, pone partē corporis aliquā dolentē, durā, renitentemq;, quæq; in tumorē sublata sit: hic causam medicus inueniat, oportet, primūq; noscat humido aliquo naturæ modum superante in partem prolapso eam intumuisse, eodemq; intendente in dolorem inuectam: deinde verò, id si influat adhuc, fluxum ab eodem esse cohibendum: si nihil superest, educendum id, quod sit in parte contentum: quo igitur modo, quod influit adhuc, inhibebis, educes, quod in parte cōtentum est: si refrigeres, adstringasq; partem, inhibebis, quod influit: sin eandē humecties, laxesq;, educes, quod congestum est: sic illis in ipso morbo eius, quod vtile est, oritur indicatio: quam solam tamen satis esse negant, sed aliam esse, quæ à potentia laborantis sit, ab ætate aliam: quibus etiam accedit ea, quæ à propria ægroti natura ducitur, eodemq; modo à tempore anni, lociq;

ni,lociq; natura, vitæq; studijs,& assuetudinibus,è singulis propriam eius, quod conducat indicationem oriri: verbi gratia, vt hoc etiam exemplo res magis innotescat, esto, quem febris acuta occupet, cui tardi motus, grauisq; sensus corpori sit, qui corpore tumidiori, q̃ ante, ac pleniori rubore suffusus, idemq; venas habeat magis intumentes, cuique perspicuum est copiam sanguinis homini sic affecto calidioris exuperare. Quæ'nam igitur curatio est? non'ne liquet euacuationem esse? contraria.n.hæc multitudini est. Contrariaq; cõtrariorum remedia sunt. Quo autem pacto, aut quoad illa dematur, non potest etiam ex sola causa cognosci: cum insuper virtutem oporteat, ætatemq;, & anni tempus, ac regionem, cæteraq; paulo ante proposita considerare: nam, si validior potentia sit, ætasq; in consistendi vigore, ver, tempus anni, lociq; natura temperata, non tibi errare continget, si vena incisa tantum sanguinis mittas, quantum causa iubet emitti: sin imbecilla virtus est, ætas'que aut pueri natu admodum parui, aut senis in senium longe prouecti, regioq; aut frigore algeat, qualis Scythia est, ant calore exusta sit, qualis est, quam Æthiopes incolunt, anniq; tempus vehementer vel frigidum sit, vel incalescat, nemo est, qui venam discindere audeat: ita iubent quoque & assuetudines, & vitæ studia, naturasq; corporum considerari, ex his enim omnibus propriam eius, quod conferat ipsis, indicationem oriri.

Quo pacto eadem Empiricorum, & Rationalium medicorum remedia à diuersis indicationibus oriantur. CAP. 4. F

EX quibus aũt rebus indicatio nascitur ijs, qui rationalẽ medicinã profitentur, ab ijsdem obseruatio eius, quod vtile sit, empiricis est: eorum.n.accidentium, quæ superius in febricitante retuli, congeries, quæ concursus ab illis nominatur, exinanitionis admonet rationalem medicum, obseruationis memoriã suggerit empirico: nam, cum sæpius ijs, qui sic affecti essent, exinanitionẽ viderit vtilem esse, eandẽ, si vtatur, sperat hoc tpe quoq; prodesse: idemq; ab ijs, quorũ est ætas in consistendi vigore, per ea, quæ sæpius ab ipso visa sunt, sat exinanitionis nouit sine molestia ferri: ita vere magis, q̃ æstate: & si temperata regio est: si verò etiam æger euacuando corpori assuetus sit, qualis est, quæ per hæmorrhoidas, aut quæ per nares euacuatio euenit, iccirco etiam plus sanguinis detrahat ab ipsa rei natura profectus rõnalis medicus: hoc idem verò empiricus faciat, quoniam sic ab ipso obseruatum sit: &, vt summatim dicam, eædem in ijsdem affectibus medelæ & ab ijs, qui rõnem profitentur, & ab empiricis medicis trahuntur: de modo inueniendi eas inter eosdem dissensio est: ab ijsdem.n.accidentibus, quæ circa corpus apparent, oritur ijs, qui rationales sunt, causæ indicatio, ex qua curationem inueniunt: empiricis aũt memoria repetuntur ea, quę sæpe simili modo obseruata sunt. Cum aũt nullum ex ijs, quæ apparent accidentia, rationales habent, ex quo causa pateat, tunc sciscitari causam procatarcticam, idest euidentem vocatam, non dubitãt: quale est, si canis rabiosus momorderit, vipera'ue, aut eius generis aliud: nam vlcus ipsum nulla re ab alijs vlceribus diuersum per omne tempus, aut certe per initia apparet. Si.n.à rabioso cane est, alijs morsu alterius illatis simile per omne tempus ostenditur: sin autem id ab ictu viperæ est, primis quidem diebus se cæteris simile repræsentat: post aũt, vbi iam laborans ipse grauiter habet, ei circa corpus affectus q̃dam superueniunt perniciosi: quippe casus eius generis omnes, qui à pestiferis vocatis animalibus eueniunt, nisi per initia protinus recte curentur, eò deueniunt, vt summe perniciosi sint. Quæ igit̃ recta curatio est? an scilicet venenum extrahere, quod vnà cum ictu corpori percusso inhęsit? ideoq; ad cicatricem perducere, claudere'ue, quæ huiusmodi sunt, non accelerant, sed contra agunt, eaq; insuper minutim admodum sæpe concidunt: iam ijsdem quoque, quæ calida, acriaq; sunt, q̃busq; attrahi venenum, siccariq; possit, medicamentis ob eandem causam vtuntur. Adhibentur quoque hæc eadem ab empiricis medicamenta, qui non duce natura rei ad ea inuenienda, p̄cedunt, sed eadẽ, quę vsus ostenderit, memoria repetunt: vt.n.ipsis ex ætate, & anni tempore, lociq; natura, cæterisq; quæ memorata sunt, per experimentorum notitiã curationis habebatur cognitio, sic ex causis quoque quas euidentes vocant, ijsdem cognita curatio est. Quòd si vtraque inueniendi via mutuum inter eos consensum habuisset, nil opus illis longiori oratione fuisset. G H

Quæ Empirici, & Rationales medici inuicem reprehendunt. CAP. 5.

QVoniã aũt experientiã accusant ij, qui rõnalem artem profitent̃, eãq; alij constitui posse negant, alij mancã esse dicunt, alij artis expertẽ: cõtra aũt empirici rõnem quidẽ probabilem, vt quæ tñ non vera sit, accusant, iccirco duplex vtrisq;, longaq; admodũ decurrit oratio, cũ alternas accusationes, defensionesq; adhibent. Quæ.n.aduersus experientiam ab Asclepiade disputata sunt, qui fieri non posse monstrauit, vt ad eundẽ modum posset quicq̃ sæpissime videri, neque posse vlla ex parte constitui eã, neque aptã quidẽ ad minimũ quidpiã inueniendũ esse volũt: Quæ aũt ab Erasistrato dicta sunt, qui simplicia quidẽ atq; in simplicibus p̄ experientiam confessus est inueniri remedia (quale est stupori dentiũ portulacam mederi) hoc idem verò cõpositis esse atque incompositis negauit, eandẽ inueniendi quidẽ facultate non ex omni parte carere, ad omnia tñ inuenienda non idoneã esse volunt. Tum verò, quæ explicata sunt, hæc verò ab ijs, qui per experientiam quidẽ ea inueniri concedunt, hãc ipsam aũt, q̃ infinita, longaq; sit, &, vt eorũ verbo vtar, amethodos, hoc est methodo careat, accusant. Itaque rõnem inducunt ipsam, non qualis constitui, aut subsistere nequeat, sed quale aliquid est, quod sine arte sit, experientiam esse volunt. His igitur, qui

adeo

A adeo verbis insultant, respondent empirici, conanturq; experientiam eiusmodi esse monstrare, vt constitutionem recipiat, vt, quod satis sit, habeat, vt in se artem contineat: ijdemq; rursus multis modis ipsam ratiocinationem, hoc est analogismum, reprehẽdunt: vt rursus quoq; necesse sit ijs, qui rationalem disciplinam profitentur, ad singula reprehensionis genera respondere. His enim, cum se naturam corporis, morborumq; omnium ortus, viresq; remediorũ nosse proponunt, tunc instant empirici, qui hęc omnia iccirco crimini dant, q eatenus quidem procedunt, vt probabilia, verisimiliaq; sint, nulla tñ eorum certa cognitio sit: interdum ijdem, cum earum rerum cognitionem concedant, eandem tamen conantur inutilem esse monstrare: interdum, cum illis hoc ipsum dent, eam superuacuam esse coarguunt. Hæc sunt, quibus inter se generatim empirici, rationalesq; certant. In quibus etiam oĩbus multa particulatim contendunt: quale est, quod in quæstionibus, quas de rebus inueniendis abditis tractant, alij corporum dissectionem, indicationemq;, ac dialecticam speculationem laudant: hæc siquidẽ ipsis instrumenta esse, quibus ea venentur, quæ in obscuro posita sunt. Empirici autem neq; inueniri quicquam membrorum dissectione concedunt, neq;, si fieret, id arti necessarium esse: ac ne omnino quidem indicationẽ esse, neq; aliud ex alio posse cognosci, quia omnia postulent ex semetipsis agnitionem: neq; id, quod suapte natura abditum sit, vllo signo indicari,

B ac nec vlli quidem arti opus dialectica esse. Dein aliquid contra dialecticas suppositiones dicunt, contraq; definitiones, ac ne esse quidem demonstrationem pronunciant rei vllius, quæ incerta natura sit: itemq; de vitiosis demõstrandi modis, quibus vti solent ij, qui rationalẽ medicinam sequuntur, deq; omni ratiocinatione loquuntur: eamq;, quod profitetur, inuenire non posse, eademq; nec artem iam vllam constitui, neq; hominum vitam proficere: quem aũt epilogismum græce vocant, quem iidem euidentem rationem esse dicunt, vtilem ad ea inuenienda esse, quæ opportuna latentia sunt (sic enim isti nominant, quæ sensibilia quidem, non tñ adhuc euidentia sunt) eundemq; ad eos arguendos vtilem, qui contra euidentiam audent dicere: vtilem quoq; ad ostendendum id, quod inter euidentia præteritur: vtilemq; ad occurrendum sophismatis, quiq; nunq ab euidentia absit, sed cum ea semper versetur: quod tñ analogismo id est ratiocinationi esse negant, sed eam ab euidentibus rebus initium trahere, desinere in ea, quæ perpetuo abdita sint: ideoq; varios eius esse modos, cum ab euidentibus ijsdem rebus alius ad aliud, quod abditum sit, accedat, indeq; discordiam, quæ diiudicari nequeat, esse paratam, quam indicium esse incomprehensibilitatis dicũt: nam iidem isti, quæ vera, firmaq; cognitio est, comprehensionem vocant: incomprehensibilitatem verò, quod ei contrarium est: itemq; incomprehensibilitas ab iisdem causa dicitur dissensionis, quæ iudicari non

C possit, rursus autem dissensio incomprehensibilitatis indicium: quæ autem de rebus obscuris contentio est, eam posse iudicari negant, posse autem eam, quæ de perspicuis est: in his enim, cum singula, qualia sint, appareant, si vera loquimur, sic esse testificantur: si mentimur, coarguunt. Hæc, similiaq; innumera sunt, quibus empirici, rationalesq; medici certant, à quibus eadem tamen in iisdem affectibus adhibetur curatio, ijs quidem, qui in hæresi sint sua legitima exercitati.

De Methodicorum secta. CAP. 6.

QVi autem methodici vocantur, sic enim ipsi se nominarunt, quasi rationales ij, de quibus ante retuli, non se methodo dicant artem tractare, ij mihi non verbis tenus videntur ab antiquis sectis dissidere, sed ipsa etiam artis opera multa inuertere: cum neq; locum affectum vtile quippiam ad curationem indicandam dicant habere, neque causam ipsam, neque ætatem, nec tempus anni, neq; regionem, deniq; nec virtutem ægroti considerandam, aut eiusdem naturam, habitum'ue: iidem vitæ studia, assuetudinesq; reiiciunt, cum se dicant eius, quod conferat, indicatione contentos, quæ ab affectibus solis trahatur: ac ne ab his quidem per species, sed communiter, & generatim: ponantq;, ac nominent morborum communia ipsa hæc, quæ vbiq; in singulis affectibus sunt. Iidemq; conantur, alij morborum omnium, qui victu curantur, alij omnium absolute commu

D nia in morbis ostendere duo, itemq; tertium aliud mistum: illisq; imposuere nomina adstrictionem profluuiumq;: sic morbum oẽm aut adstrictum dicunt, aut fluentem, aut ex vtroq; mistum: si enim naturales suppressæ sint corporum excretiones, adstrictum vocant: sin magis ferantur, fluentem: sin autem & suppressæ illæ sint, & ferantur, ea de re mistionem oriri: quale est, si oculum inflammatio simul fluorq; occupet: nam ab inflammatione, quæ adstricta affectio est, cum non sola nunc, sed cum fluore in vno eodemq; loco orta sit, totum ipsum affectũ mistum effici. At verò indicationem eius, quod conferat, laxitatem in adstrictis esse: in fluentibus verò compressionẽ: nam, si genu, verbi gratia, inflammatione laboret, relaxare aiunt oportere: si fluat aluus, cohibere, atq; comprimere: in mistis autem contra id instare, quod maxime vrgeat: etenim, quod magis turbet, periculumq; inferat, hoc idem est, quod illi magis occurrere vehementiori malo oportere, quã alteri, dicunt. Cur igitur non ipsi se rationales vocarunt, cum præsidia per indicationem comparent: qm̃, inquiunt, rationales obscura scrutantur, nos autem in rebus versamur euidentibus. Totamq; deniq; sectam suã ita definiunt, vt eorum cognitio sit, quæ communia euidentia sunt: quæ ne cæteris omnibus artibus videatur communis definitio (nam illas quoque eorum, quæ communia euidentia sunt, notitias esse putant) addunt, vt ea sint, quæ finem medicinæ sequantur: Eorumq; aliqui, non quæ sequantur, sed quæ eiusdem fini consentanea sint, adiunxerunt: pars autẽ maxima, hæc ambo componens, methodum

thodum, inquit, notitiam eorum esse quæ cōia euidentia sunt, eaq; medicinæ fini consentanea, consequentiaq;: quidam aūt, vt Thessalus est, sic, vt eadem proxima ac necessaria sint ad sanitatem. Ita neq; rationales se nominari, non enim se rebus obscuris egere, vt illi, neq; empiricos volunt, & si maxime in euidentia versantur, ab illis enim per indicationem esse remotos: ac ne modum quidem ipsum, quo in euidentibus rebus versantur, coēm esse sibi cum empiricis dicunt: illos enim recedere à rebus obscuris, quia cognosci nō possint, ipsos autem quanq̃ hoc idem, sed tñ facere, quia inutiles sint: itemq; è rebus euidentibus empiricos obseruationem, ipsos indicationem habere. His rebus igitur ab vtrisq; dicunt se differre: maximeq; quòd anni tempora, ætatesq;, ac regiones, quæq; omnia similia sunt, abscindunt, quæ manifeste quidem inutilia sunt, vt illi putāt, sed gloriæ gratia apud priores medicos celebrata: eamq; maximam esse dicunt methodicæ sectæ virtutem, gloriunturq; ea de re, seq; admirabiles putant: atq; eum, ‖ qui vitam breuem dixit, artem longam, reprehendunt: rē enim ipsam contra ex omni parte se habere, vt breuis illa sit, vita longa: demptis .n. omnibus ijs, quibus ars iuuari falso putatur, nobisq; ea, quæ morborum cōia sunt, sola intuentibus, neq; longam medicinam esse, neq; difficilem, sed facillimam, atq; apertam, quæq; sex mensibus disci omnis, celerrimeq; possit: ita enim in morbis iis, qui victu curantur, rem oēm in angustum valde esse deductam, eademq; ratione in ijs, qui manu, quiq; medicamentis curantur: in quibus ēt generatim communia quædam inuenire conantur, scoposq; remediorum paucos subiiciunt. Quare, vt mihi videtur, non vulgato illo semestri spatio discere, sed longe celerius totam eorum artē liceret: his itaq;, ni mentiuntur, gratiæ doctrinæ breuioris agendæ sunt: sin autem mentiuntur, negligentiæ sunt accusandi. E F

côm. 1. Aph. 1. Ex. or. fol. 2. b

inexpertis ?o illis, ? ... sex mensibus disci posse.

Quibus rationibus Methodici suam sectam defendant. CAP. 7.

Quo autem potissimum modo hi mihi videantur iure iudicandi, cæcutiant'ne in re vtili, an, quod superuacuum est, recte ipsi soli effugiant, nunc dicam: non enim exigua mihi videtur huius rei consideratio, neq; huiusmodi, vt verbotenus tantummodo inter se procedat, vt quæ de empiricis rationalibusq; est, qui, quicquid de inueniendis auxilijs primum contendunt, deinde de vsu eorundem consentiunt: sed aut magnopere lædantur à methodica secta artis opera, aut eadem magnopere iuuetur, necesse est. Cum autem in rebus duo sint genera iudicij, alterum, quod à sola ratione procedit, alterum à rebus ijs, quæ euidenter apparent, quod à sola ratione procedit, maius est, quàm pro modo eorum, qui introducūtur: ideoq; nunc importunum: quod autē ab euidentia sola deducitur, id commune omnibus est. Quid igitur prohibet hoc esse, quo primo vtamur, cum sit & iis, qui introducuntur apertū, & apud ipsos methodicos honoratum? à quibus nil aliud, quàm euidentia, celebratur assidue, eaq; rebus omnibus anteponitur, quæ autem abdita sunt, omnia, inutilia esse dicuntur. Age igitur primum de causis, quæ dicuntur euidentes, consideremus, sic euidentia posita, vt iudicij regula sit: primus'q; accedat ipse methodicus, fere'q; in hunc modum dicat: Cur de frigoribus, æstu'q;, cur de ebrietatibus, de cruditatibus, de satietate, fame'q;, cur de lassitudine, de'q; actiōnibus, cibi generibus, mutatis'q; assuetudinibus ò rationales, empirici'q; curiosi estis? an omissis iis affectibus, qui in corpore sunt, hæc illa sint, quibus vos mederi debetis? quorum ne vllum quidem est, quod adhuc adsit, sed ipsa quidem recedunt? quod autem ab iisdem genitum est, in corpore manet, ei'q; mederi oportet: id enim affectio est: hoc ipsum igitur considerandum est, quale'nam sit: si enim adstrictum est, relaxandum: si fluens, continendum quæcunque ea causa sit, à qua genitum alterutrum est: quid igitur est, ad quod causa conferat, cum neq; fluens, vnquam laxari postulet, neq; adstrictum contineri? an sit omnino nihil, vt profecto res ipsa ostendit? Simili'q; ratione iidem methodici de obscuris causis, & morbos continentibus loquuntur: nam eas quoq; superuacuas esse dicunt, cum ab affectu propria indicetur curatio, eius etiam causæ, à qua is ortus sit, cognitione remota. Eundem sermonis modum habentes ad tempora anni, ad ætates, loca'q; transeunt: in quibus etiam admirantur, cur ab antiquis medicis res tam euidens intellecta non sit: non enim inflammatio, quæ adstricta affectio est, vt aiunt, æstate quidem laxantia præsidia, hyeme autē ab his diuersa postulat, sed eadem in vtroq; tempore: neq; in puerili ætate, quæ laxant, in senili verò, quę continent: neq; in Ægypto laxantibus, Athenis autem cohibentibus eget: item'q;, si inflammationi contraria, fluens'q; affectio sit, nunquam laxantibus, sed semper continentibus opus est, siue sit hyems, siue æstas, siue ver, siue autumnus, nec non si puer ægrotat, si cui consistens est ætas, si senex, aut si quempiam in Thracia accidat, aut in Scythia, aut in Æthiopia ęgrotare: nullam igitur alicuius ex his vtilitatem esse dicunt, sed omnia vana curiositate tractari. Quid partium corporis consideratio? an non inanes hæ sunt ad indicandam curationem? an quispiam sit, qui dicere audeat inflammationem in parte neruosa, relaxandam esse? eandem verò in arteriosa, venosa'ue, aut carnosa comprimendam? aut omnino, si quid adstrictum in aliqua parte corporis eueniat, sit, qui audeat dicere, non id esse laxandum, aut, quod fluens sit, non continendum? Igitur, si partis natura nihil rationem curationis euariat, sed pro genere affectus remedij inuentio est, manifeste inutilis est adhibita partis consideratio: talis igitur in vniuersum methodicus est. G H

* Aldus legit ἐνεργείας, id ē actionib⁹. antiqui cod habēt ἀργείας, id est ocio. & ita vetus interpres.

Empiricorum rationes aduersus Methodicos. CAP. 8.

Post quem secundo loco prodeat empiricus, ea'q; fere proponat: Nihil est, quod ego vltra euidentiam intuear, neq; sapientius quicquam profitear, q̃ ea, quæ mihi sæpe conspecta sunt: tu si euidentiam

A euidentiam vituperas, vt ex sophista quodam superioribus diebus audiuisse mihi videor, opportu-
num mihi est ad eos me diuertere, à quibus honos euidentiæ habetur: tu autem viceris iam victo-
riam cadmiam. si autem, vt inter initia ex te audiui, id omne, quod abditum sit, inutile dicis, te sequi
verò, quod euidens sit, confiteris, fortasse erit, vt tibi, quod prætermittitur, ostendam, si, quod euidēs
est, id ego commemorem. Duo fuere, qui à cane rabioso morsi, ad eos medicos, quibuscum consue- *duo ægrotantes a cane*
tudo intercederet, confugere, medicinam petentes: eratq; vlcus vtriq; exiguum, vt ne tota quidem *rabido morsi.*
esset discissa cutis. E medicis autem vnus vlceri tantummodo curationem adhibuit, nulla alia solici-
tus de re, paucisq; diebus sanam partē ostendit. Alter verò, qui canē rabiosum esse nouisset, tm̃ non
festinauit, vt vlcus ad cicatricem perduceret, vt contra etiam id magis amplum, magisq; semper effi
ceret, validis vtens, acribusq; ad multum tp̃s medicamētis: itemq; ægrotum interea cogeret medica-
menta bibere, quæ vt ille dicebat, rabiei remedia essent: ac ita quidem res cessit vtriq;, vt, qui medi-
camenta bibisset, is seruaretur, in sanitatem restitutus: alter, qui nil sibi mali inesse putaret, repente
& aquã formidauit, & conuulsus interiit. An hic tibi frustra euidens causa quæri videtur? an alia de
causa mortuus homo est, q̃ medici negligentia, qui neq; de causa quidpiam sciscitaretur, neq; cura- *medici negligentia mor*
tionem post hanc obseruatam assumeret? mihi quidē nullam, præter hanc ob rem interiisse videtur: *tuus.*
B qui, qm̃ euidentiam sequor, nullam huiusmodi causam possum prætermittere: ita nec ætatē possum
præterire, spernere'ue: etenim huic quoq; credere ab euidentia cogor: cum iidem ex omni parte af-
fectus non omnino tñ eandem curationem habeant, sed adeo qñq; diuersam in diuersis ætatibus, vt
non sola medicinæ mensura modo'ue, sed ẽt genere toto euarient: nam plerisq; pleureticis in consi-
stenti ætate constitutis, valentibusq; vidi ego sæpe à vobis etiam ipsis sanguinem mitti: sed neq; vos
aut in vltima senectute cuiq;, aut pucro natu admodum paruo, neq; quispiam alter vnquam mittere
" est ausus. Quid Hippocrates, cum scribit, ‖ Sub cane, & ante canē purgationes esse difficiles? qd rur
" sus cum inquit, ‖ Æstate ventrem superiorem purgare, hyeme inferiorē? vtrum vera dicere, an mē- 4. Aph. 5. Ext. ord. 28. a
tiri vobis videt? difficilem vobis in vtroq; responsionem esse arbitror: si. n. mētiri dicatis, ipsam eui Ibidē Aph. 4.
dentiã spernitis, quã à vobis plurimi fieri simulabatis: ita enim verũ esse euidēs est, vt ab Hippocra fol. 27. h
te scribitur: sin eundē vera dicere respondetis, fit, vt anni tēpora admittatis, quę à vobis inutilia pro-
nunciata sunt. Quin etiam existimo vos neq; peregre vsquam procul à patria vestra fuisse, neq; lo-
corum differentias experimentis percepisse: omnino enim nescij nō essetis septētrionis incolas san-
guinis effusiones non pati eas, quæ affatim fiunt: sic nec eos, qui Ægyptum, aut omnino meridiem
incolunt: qui autem inter hos medij sunt, ab iis sæpe euidens ex sanguine misso commodum accipi.
C Illud verò, ꝙ partes non spectentur corporis, est, in quo vos ego valde demiror, & quod mihi turpe
grauiter videatur, quod non veritati solum, sed iis etiam, quæ vestræ operę sunt, contrariũ est. O per
Deos immortales, quacunq; in parte orta sit inflammatio, eandem curationem postulat, siue id in
crure accidat, siue in aure, siue in ore, siue in oculo? Cur igitur ego sæpe à vobis crurum inflamma-
tiones & scalpello concisas, & oleo irrigatas inspexi, oculos autem nec vnquam quidem? cur his ip-
sis oculis, cum inflammati sunt, medelam per adstringentia medicamenta adhibetis, crura autem nō
etiam iisdem inungitis? cur non aures quoq;, cum inflammatæ sunt, iisdem, quibus oculos, remediis
medemini? cur non oculos iisdem, quibus aures, sed inflammatis aliud auribus, aliud oculis medica-
mentum est? etenim cum rosaceo acetum, bonum est inflammatis auribus medicamentum. sed ne-
minem existimo tam audacem esse, vt idem inflammatis oculis infundat: quòd siquis tãtum audeat,
hunc futurum satis intelligo, vt audaciam non exiguo cum detrimento experiatur. iam, cum inflam
matio vuam occupat, ei spinæ Ægyptię fructus vtile medicamentum est, vtile quoq; scissile alumē:
vtrum aũt eadē hæc inflammatis oculis, auribusq; conueniant, an contra oĩo se res habet, vt ad sum
mum lædant? Quæ oĩa dico, eo vobis concesso, quod primũ positũ est, inflammationem, si in cruri-
bus sit, & in manibus, laxari oportere, non autem, quæ in oculis, aut in vua, aut in auribus est: ꝙ si eã
D quoq;, quæ in crure aut manibus infestat non cuiuscunq; modi sit, laxandam esse commemorem,
fortasse cognoscetis, si resipiscitis, in quanto errore versamini: eritq;, quod ego nunc etiam dicam, cō
memoratio eius, qđ euidentia patet: quibus enim in aliqua parte corporis inflammatio non ex ictu,
sed sponte suborta sit ex affectu plethorico à Gręcis vocato, nulli laxitate partis ante egent, quàm de
toto corpore detracta materia sit: id enim si feceris, non modo nihil imminues, sed etiam augebis,
quæ orta inflammatio est: quapropter per id temporis adstringentia, refrigerantia'que parti admo- *inflammatio in quo qua-*
uemus: mox autem ex toto corpore detractione iam facta, tum pars, quæ inflammatione laborat, la *liter curet.*
xantia patitur. Quòd si dum hęc ipsa propono, non vobis persuadeo, tamen (id quod etiam inter ini
tia sermonis dixi) tempus est ad eos me diuertere, à quibus habetur euidentiæ honor.

Quo pacto rationales medici Methodicorum artem redarguant. CAP. 9.

HIs ab empirico propositis, prodeat rationalis, ea'que ferè expromat. Fortasse tibi, si sapis, satis
hæc erant, quo minus ætatem, tp̃s anni, regionem, item'que causam euidentē, aut aliquam cor
poris partē inutilem putares: at verò, si tibi non adhuc persuasum ab empirico est, à quo commemo
ratæ res euidentes sunt, sed insuper ratione aliqua est opus, eam adiicere videor mihi debere: tuã'q;
sectam in caduco positam esse ostendam: audio enim vos, cum dicitis cognitionem eorum, quę cõia
in morbis euidentia sunt: passim'q; interrogans, qua maxime re cõmunia hæc contineantur, & quo

dignoſcantur modo, id ne adhuc quidem cognoſcere mihi videor poſſe: eaq; cauſa eſt, qm̃ inter vos E
nominibus tenus conuenit, de rebus diſſidetis, cum è vobis alij per ea, quæ natura excernuntur,
quod adſtrictum, quod fluens eſt, metiantur: qui, ſi ea ſuppreſſa ſint, adſtrictionẽ vitium nominant:
ſi ſine modo excernantur, profluuium alij in iis affectibus, qui in corporibus reliqui ſunt, vitia poſi-
ta dicunt grauiterq; eos accuſant, qui, quod educitur, reſpiciunt. Ego autem, quo in errore verſari
vtriq; mihi videantur, fortaſſe iam exponam. Primumq; in eos à me verba fiant, qui per ea, quæ ſe-
cundum naturam excernantur, morbos iudicant: miror enim, cur iſti nec ſudoris vnquam, neq; vri
næ, neq; vomitus, neq; deiectionum plus, q̃ pro modo naturæ, viderunt bene in morbis educi: itẽq;
id, quod omnium maxime abſurdum eſt, cur ne ſanguinis quidem è naribus curſum, in quo criſis
eſſet, vnq̃ inſpexere: at huius verò non menſura ſolum, ſed totum etiam genus præter naturam eſt:
ſudoris autem, vrinæ, & eius, quod per aluum, aut per vomitum ruit, genus quidem non præter na-
turam, multitudo tamen non nunq̃ tam immodica eſt, vt ego quoſdam viderim, quibus tantũ ſudo-
ris effluxerit, vt plumas etiam madefacerent: alios, quibus deiecta aluus triginta heminas ſuperaret:
ſed tñ inter hæc nihil mihi viſum eſt eſſe ſedandum, qm̃ educebantur ea, quæ moleſta erant: quanq̃,
ſi quis ijs, quæ excernuntur ſecundũ naturã, regula vſus in omni genere eſſet, huic inhibenda huiuſ
modi accidentia erant. Quapropter probabilia magis quodam modo ſentire videnẽ ij, qui eos affe- F
ctus, qui in corpore ſunt, morborum cõia ſtatuunt. At in his verò eſt, in quo admirer, cur illa ipſa
auſi ſint euidentia dicere: ſi enim, non quod fluit è ventre, ſed, quæ in corpore affectio eſt, ex qua du-
citur id ipſum, quod fluit, profluuium eſt, eamq; nulli è ſenſibus patere licet, quo modo erit, vt illa
morborum communia etiam poſſint euidentia dici, cũ in laxiori inteſtino affectio eſſe, in tenuibus
poſſit, in ieiuno, ventriculoq;, atq; meſaræo, & pluribus alijs partium interiorũ, quarum vlla neque
ipſa poteſt percipi ſenſu, neq; eius affectus: quo modo igitur illa morborum cõia poſſunt etiam eui
dentia dici, niſi, quod per ſigna dignoſcitur, id euidens quiſpiam velit vocare? Quod ſi ita eſt, non
video, quid iam ab antiquis medicis differant: ſed quo modo breui ſemeſtriq; tpis ſpatio artẽ edo-
cere profitentur: cum non exigua, opinor, opus ſit methodo ad aliquid, quod ſenſum effugiat, perci
piendum: ſed, qui recte hoc ipſum præſtet, huic opus ſit & corporum diſſectione, ex qua partes inte
riores, quo modo ſingulæ natura ſe habeant, ediſcat, & phyſica ſpeculatione non exigua, vt opera-
tionem cuiuſq; vtilitatemq; conſideret: prius, q̃ enim hæc inuenta ſint, non poteſt vllius in imo cor-
pore partis affectus dignoſci. Quid illud monuiſſe oportet, huc etiam magnam à dialectica opem
afferri, vt, ex quibus quid concludatur, aperte percipias, neq; ſophiſma vel ex te vel ex altero offen-
das: nam ipſi à nobis interdum ſophiſmate imprudẽtes capimur. At verò libẽter ex iſtis requirere, G
quid profluuiũ ſit, ſi modo diſputare didicerunt: non enim id tm̃ modo ſatis eſſe arbitror, quod eo-
rum aliqui dicunt, quendã præter naturã affectum profluuium eſſe: niſi enim, qui ſit hic affectus, di
dicerimus, nihil erit, quod plus à nobis noſcatur, laxitas'ne quedã, an mollities, an raritas ſit: nihil. n.
ab illis audire eſt, quod dilucide dictũ ſit, ſed quicquid occurrit, modo hoc, modo illud, ſæpe verò vt
oĩa ſimul, tanq̃ inter ſe nihil differentia: ſiquis aũt eos tẽtet, quid inter illa interſit, docere, & q̃ ſingu
la propriã ſpeculationẽ poſtulant, eum audire ne ſuſtinent quidẽ: ſed etiam antiquos reprehendunt,
quòd hæc ſimiliaq; fruſtra diſtinxerint: adeo illis veri quæſtio intolerabilis eſt. Ac ne illud quidẽ la
xo, quod intentũ eſt, eſſe contrarium, molli, quod durum, raro, quod denſum, audire patiunẽ, itemq;
præter hæc oĩa aliud eſſe naturalia excrementa ſupprimi, & fluere, atq; oĩa hæc ab Hippocrate ‖ eſſe
diſtincta. Iidemq; & de his temere rebus pronunciant, inflammationemq;, (ſic durum, renitentẽ, af-
ficientẽ dolore, calidum tumorẽ nominant,) facile admodũ inconſideratoq; adſtrictum malum eſſe
proponunt: alias verò rurſus inflammationes miſtas appellant, quales, quæ in oculis accidunt, vbi
cum fluxione ſunt, quæq; in tonſillis, in vua, in palato, in gingiuis: deinde foramina ponunt alia ra-
ra eſſe facta, alia clauſa, eamq; ob rem vtroq; vitio affici. Sunt autẽ, qui dicere non dubitent in vno
eodemq; foramine profluuium ſimul & adſtrictionem conſiſtere: quod ne animo quidem compre H
hendi facile eſt: adeo in oẽm temeritatem feruntur. Quidam autem eorum, iidemq; pauci, qui pati
poſſunt, vt aliquanto plus de his rebus oĩbus audiant conſiderentq;, vt ipſos pœniteat, vix tandem
adducti ad veritatem ſe vertunt. His igitur cæteriſq;, qui paulo diligenter diſcere de primis aliquid
cõmunibuſq; morbis volunt, liber eſt ſeparatim cõſcriptus. Nunc aũt, vt iis, qui introducuntur, res
vtilis ſit, aduerſus eoſdem methodicos æquum eſt pauca dicere, quæ tñ optarim aliquid illis quoq;
prodeſſe: quod fieret, ſi contentione remota id ipſum, quod dicit, ſecũ ipſi exquirerent. Id aũt, quod
dicitur, eſt, vt, quæ ab illis ẽt ipſis vocata inflammatio eſt, præter naturam ſit tumor dolore afficiens,
prementibus digitis renitens, durus, calidusq;: eademq; nihilo magis aut raram, aut duram, aut den
ſam, † quã antea eſſet, propria ratione partem efficiat: ſed fluente materia, & ea quidem ſuperuacua
impleat, ideoq; intenta pars eadem ſit: non tñ, ſi quid intentum eſt, id omnino denſius, quã ante, aut
durius eſt: illudq; in corijs diſcas loriſq; & nexu aptatis rebus, licet, ſi vndiq; ea diſtendere tentes: ita
partium, quæ per inflammationem repletæ ſunt, medela eſt materiæ detractio: hæc enim repletioni
contraria eſt: cum autẽ partes ipſæ exhauriuntur, protinus conſequitur, vt eædem remiſſiores effi-
ciantur: itaq;, quæ repleta ſunt, eadẽ vt intenta ſint, neceſſario ſequit: veluti, quæ exhauſta ſunt, vt re
miſſa ſint: quorũ neutrum tñ vel denſitas vel raritas neceſſario ſequitur, ac ne profluuium quidem

ſuppreſſio'ue

nota quanta admiranda humoris evacuatio per sudorem et alvum. hemina seu cotyla, ut refert Laguna in Dioscoridem ad ... 270 ... 22 libras et dimidiam.

nota quam bene depingit ignorantium mores.

6. de Mor. vul. cõ. 2. t. 4. cl. 3ª. 160 h Et te. 9. 161. d. Et de veteri. med. finẽ verſus.

† Ant. interpres addit, aut mollem.

A suppressio'ue: neq; enim, si quid rarũ est, ex hoc aliquid fluat omnino, necesse est: quid enim, si cras-
sum exiguumq; sit id, quod intus est? neq;, si spissum, in eo supprimi necesse est: nam, quod multum
& tenue est, id etiam per densa foramina effluit. Satius igitur fuerit illos antiquorum volumina lege
re, discereq;, quot modis, quicquid prius in parte contentum est, idem rursus excernatur: si rarefiat,
quod continet: si, quod contentum est, attenuetur: idemq; si incrementum assumat, si vehementius
moueatur, si à re aut exteriore trahatur, aut interiore pellatur, † ac, veluti ab exterioribus quibusdã,
absorbeatur. Quibus omnibus prætermissis, si quispiam raritatem foraminum vnicam educendæ
materiæ causam existimat, is videbitur ne euidentia quidem cognoscere: siquidem lanam spon-
giam'ue, aut in quibus similis raritas est, si, quod intus habeant, exiguum sit, id non deponere, sed cõ
tinere manifeste videmus: si multũ, effundere. Cur igitur illi non in oculis naribusq; & ore, & quæ
simili raritate sunt, hoc idem animaduerterunt, licere aliquando, non quòd rara foramina sint, sed
quòd humor multus in his partibus sit, iccirco aliquid effluere? Ac fictilia quoq; sæpe videmus, quę
tam raro corpore sint, vt etiam aquam transfundant, quæ tamen eadem, si mel infunderis, nihil trans
mittant: nam crassior mellis substantia est, quàm pro ratione foraminum, quæ in fictili sunt. Ita nec
illud alienum erat intelligi, sæpe aliquid ob tenuitatem effluere, quanquam corpus ipsum, quod cõ
B tinet, non sit à natura perforatum: itemq; nec illud plerunq; naturam, à qua gubernat animal, quic-
quid superuacuum erat, id per corpus ipsum continens euacuasse, tanquam exprimentẽ expellen-
temq;. Quid igitur difficile erat intelligere eum, qui diligentius in artis operibus versatus esset? ple
runq; enim sic morborum crises eueniunt: reliquas educendæ materiæ causas prætereo: itemq; eas,
quæ eiusdem continendæ totidem sunt, illisq; contrariæ: siquidem audire talia non ad aures eorum
spectat. Quod autem mihi fortasse assequi posse videntur, ad id rursus reuertor, oculum humore
fluere interdum posse, non quòd vlla sit in parte ipsa à modo naturæ facta mutatio, sed quòd fluens
materia vel multa sit vel tenuis, vel à natura per hanc partem expulsa, scilicetq; oportere fluentem
materiam, si tenuis est, crassam reddere, si multa, educere: conatum verò naturæ, si opportunus sit,
admittere, nihilq; in ipsum oculi corpus agere, quippe quod nullam fluxionis causam continet. Id
autem opinari inflammationum aliam adstrictum esse vitium, aliam mistum, non video, quo modo
non desipientiæ sit: primum enim quod ab ipsis dictum est, eius obliti sunt, non vel fluentem mor-
bum effluxu iudicari debere, vel adstrictum suppressione, sed ipsos oportere corporum affectus
spectare. Cum igitur ex parte omni hi similes sunt, nullaq; in re, quæ nunc inflammatio est ab ea,
quæ antea fuit, differre videtur, nisi quòd aliquid ab altera defluit, nihil ab altera, quo modo non ve
C hementer absurdum est hanc mistam, illam adstrictam putare? deinde verò quo modo nec illud,
quod facillimum erat, ipsis in considerationem venit, neq; in manu, neq; in cubito, neq; in brachio,
neq; in crure, neque in femore, neq; in vlla corporis parte alia visum vnquam fuisse huiusmodi ge-
nus inflammationis, vt aliquid foras efflueret, sed iis tantummodo id euenire, quæ os oculos'ue aut
nares occupant? An illis morborum communibus omnibus, quæ mista sunt, Iuppiter interdixit, ne
vllum vnquam eorum vllam aliam corporis partem attingeret, sed in oculos tantummodo, naresq;,
& os sæuiret? Nam inflammatio potest partes corporis occupare omnes, quæ natura sunt aptæ, vt
causas illius gignendæ suscipiant: quòd verò aliæ sunt raræ natura, aliæ densæ, eo fit, vt ab illis quic-
quam effluat lapsæ materiæ, in his autem contineatur. Si enim vtrem alia'ue, quibus ita corpus con
tinens sit, humida re impleas, nihil effunditur: idem si in spongiam agas, quęq; ita raro corpore sunt,
protinus id omne, quod superuacuum est, effunditur. Quid igitur difficultatis erat eos animaduer-
tentes, quàm maior omni reliquæ cuti densitas sit, quàm quę oculis naribusq; atq; ori inest, partium
naturę causam ascribere, mistione longisq; nugis dimissis? hoc enim ita esse declarant inflammatio-
nes eæ, quibus in partibus aliis admista exulceratio est: siquidem ab his id effluit, quod tenue est,
perinde, ac si in oculis naribusq; atq; ore essent: dum autem illæsa cutis densaq; ex omni parte est,
D cur nihil effunditur, hoc ipsum causa est non inflammationis genus. Rursus, vt siue melle, pice'ue
liquida nec id quidem sine modo, spongiam lanamq; madefacias, nihil effunditur, propter humo-
ris crassitudinem: siue idem ex aqua agas, aut quibus similis tenuitas est, sed exiguo adhibito modo:
sic arbitror, non semper ab oculis aliquid effluit, idq; aut ob crassitudinem humoris, aut quia non is
superuacuus est: vt in iis, qui se habent in statu naturæ. Itaq; licet idem inflammationis genus nulla
alia differens re, quàm crassitudine influentis materiæ, lippitudinem sine fluore facere, quam sa-
pientissimi methodici adstrictam nominant: eamq; differre putant à mista, verborum suorum ob-
liti, in quæ maxima necessitate adstricti præcipitant, qui morborum effectus in corporibus consi-
stere, non in humidis volunt. Quo modo igitur, cum eadem in corporibus affectio est, nulla re dissi
milis, solam autem humidorum naturam, quæ tenuia rara'ue sint, sequatur, modo effluere aliquid,
modo contineri, dissimilia morborum communia esse putatis? Ita fit, vt ista vestra mistio ne
animo quidem concipi possit: cætera autem, quæ non solum in iis, qui victu, sed etiam
qui manu, quiq; medicamentis morbi curantur, particulatim peccatis, aliàs
fortasse discetis, nisi per hæc vobis adhuc persuasum est: nunc
verò, cum satis hæc sint iis, qui introducuntur, præ-
sentibus finem imponam.

Isagogici.

† καὶ οἷον ἀναρροιβδουμένου πρός τινος τοῦ ἐντὸς, i. ac veluti eructetur ab aliquo interiori.

GALENI DE OPTIMA SECTA LIBER AD THRASYBVLVM

Iunio Paulo Crasso Patauino interprete. F

Quale esse debet præceptum cuiuslibet artis. CAP. 1.

Ingula medica præcepta, atq; vniuersim omnia pręcepta in primis vera esse debent, secundo vtilia, tertio iactis principiis consentientia: ex his enim tribus legitimum præceptum diiudices: nã si vnum ex dictis præcepto desit, statim neq; præceptum id dici merebitur. Cum artes nanq; ex præceptis, & his non quibuslibet constent, sed primum multitudinem quandam comprehensionum esse oporteat, deinde & ad aliquod cõducibile pertinere, propterea omne præceptum verum esse & vtile, & consecutionem quandam non solum ad præmissa principia, sed etiã ad reliqua præcepta habere necesse est. Quatenus enim sub comprehensionem quodlibet præceptum cadit, ea ratione verum esse opus est, falsi nanq; comprehensio nulla est: quatenus autem ad finem aliquem vitæ commodum pertinet, eò quodq; præceptum vtile esse ac necessarium affirmandum est: comprehensionum autem collectionem ad præceptorum inter se, & cum subiecto principio consensum quærere opus est. At, qm̃, quemadmodum sub vno principe subditorum multitudo mente concipitur, sic & præceptum ad antè iactum principium refertur, ob id omne præceptum, verum, vtile, consentiensq; esse necessario dicendum. Quare, si tribus iis omne artificiosum præceptum censetur, liquidum est & medica præcepta iisdem esse diiudicanda. Igitur, quandoquidem, verum quale nam sit, & quo modo æstimetur, non semper in conspicuo est, neq; vtile, neq; consequens facile deprehendi possunt, notas horum aliquas iudicandiq; instrumenta in primis tradere necesse fuerit. G

Quo modo verum æstimetur, & diuersa esse iudicia. CAP. 2.

VErum sanè ex orationis cum rebus concordia æstimabitur. Sed, qm̃ rerum aliquæ euidentes sunt, aliquæ latentes: & euidentium aliquæ per se innotescunt, vt albus aterq; color: aliæ non per se, sed ab aliis claritatem adipiscuntur, vt quæ signis deprehenduntur: rursum rerum sensui abditarum aliquæ intellectui perspicuæ & sunt, & dicuntur, vt bis duo quatuor constituunt: aliæ per ostensionem cognoscuntur, vt id, quo bene vti licet, eodem, & abuti, & quę sequuntur, oportet sem per sermonem ac præceptũ ad speciem propositæ rei, de qua & sermo est, aut ad quã pertinet præceptum, referre, ac, si de re aliqua euidenti sit, ad illam accommodare: sin verò de re occulta, considerandum, num alicui occultarum rerum sit consentiens. Iudicia aũt de rebus euidentibus atq; occultis differunt. Quæcunq; enim euidentium rerum per se de se ipsis notitiã pariunt, sensu diiudicantur, vt album, & atrum. Quare medici illi iure sunt deridendi, qui de rebus euidentibus sententiam nõ sensoriis, sed demonstratione aliqua ferre conantur: quemadmodum nimirũ & Asclepiades de mẽbranulis in corde insitis disputans Erasistratum deceptũ esse contendit, Herophilum enim, qui multa corpora inciderit, eas non vidisse: cũ ipsi liceret ad euidentis rei scrutationẽ, vt decebat, accedenti, de re postea ferre sententiã, & non fatuis opinionibus fidẽ habere. Itaq; rerum euidentium, quęcunq; per se deprehendi valẽt, iudices sunt, vt supra retuli, ipsa sensoria. Sed euidentium quidẽ, non per se aũt cognitorum iudex est obseruatio, eorum dico, quæ per signa percipiuntur. Iterũ abstrusarum rerum, sicut plures sunt differentiæ, ita & diuersa iudicandi instrumenta: ex abstrusis aũt aliqua intellectui perspicua sunt, vt hoc, fieri non posse, vt idem homo Athenis simul atq; in Ægypto sit: aliqua per ostensionem cognoscuntur: de perspicuis intellectui iudicium ex communi omnium hominum conceptione habetur: at, quæ ostensione percipiuntur, per consensum cum his, quæ ab omnibus conceduntur, diiudicantur: rursus concessi diiudicatio in plura diuiditur, aut enim ex consensu cum euidentibus, aut cum perspicuis intellectui, aut cum demonstratis concessum discernitur. H

3° cris. c8. creduntur ex operib: inueniũt ex principiis; constant ex præceptis.

Ars est collectio multa: vna de re compre-hensionũ; compre-hensiones v° cognitiones Cic. appellat. Rhod: ps; de inuent. Dia: lib. 2. c. 2°. Videtur me Gal.m de optimo do: cendi genere & ego vero.

rerum euidentium ipsa sensoria sunt iudices et n° d...t, rationibus agitari.

A scernitur. Igitur, quo modo verum & ad iudicium veri ducentia iudicari oporteat, explicauimus.

De vtilis præcepti dignotione, & euidentia sensui non esse artis principia. CAP. 3.

DEinceps de vtili præcepto differemus. Vtile præceptum, cum ad artis finem refertur, dignoscitur. Oportet autem ipsum primum quidem comprehendi posse: si hæc enim desit conditio, vt hippocentauri fel attonitis medetur, quoniam comprehendi nequit, propterea inutile præceptum redditur. Deinde ipsius apprehensionem non conuenit cum vulgaribus esse communem, sed artificum propriam: iccirco nanque eos falsos esse nos dicimus, qui euidentia artis initium esse opinantur: neque enim ex euidentibus ars constituitur, neque per euidentia fit eius traditio: quandoquidem nemo euidentia tradit, sed ea, quæ ex euidentibus præcepta oriuntur, quæ euidentia non sunt. Hæc igitur artis principium esse non ab re quispiam dixerit: præcepta dico, ex euidentibus nata videlicet, quoniam principium tradendæ artis ab euidentibus fit. Quod si quis euidentia principium esse artis affirmet, se inter artem, imperitiam'que nullum ponere discrimen ignorat: etenim, si euidentium deprehensio eadem in artifice, atque imperito fuerit, clarum est huiusce rei causa nihil artificem imperito præstare: quin neque iam artifex erit, siquidem artifici atq; inscio eorundem eadem inest cognitio. Quamobrem euidentia præceptorum inuentionis principium B esse iure dicentur, artis verò principium minime: nam quemadmodum leporis vestigia inueniendi leporis principium non iniuria quispiam dixerit, leporis autem esse principium nullus mente constans affirmauerit, neq; enim lepus ex vestigiis componitur: ita euidentia præceptorum inuentionis principium rectè dixeris, quòd ab his profecti artis inuentores ipsam constituunt, artis verò principium non item: principia nanq; in eius qualitatem, cuius sunt principia, referre conuenit. Itaque & artis principia vulgo ignota esse debent: neque enim ars vlla ipsi nota est: præterea artium principia traduntur, euidentia verò non traduntur: quo fit, vt nemo rationabiliter euidentia artis esse principia contendat.

In quibus præcepta consistant, & quid præceptum sit. CAP. 4.

PRæcepta nanque aut in euidentibus, aut in his, quæ ex aliis percipiuntur, aut in his, quæ præostensa fuere, aut in manifestis intellectui consistunt, in hunc sanè modum: in euidentibus quidem sic: quidam plures intuitus sauciato corde morientes, mortis causam scrutatus est: considerans igitur inuenit, neq; ob facultatis deliquium, neq; propter materiæ medicinalis penuriam, sed propter necessarium membri illius vsum illos interire: quare cognoscens absq; membri huius actione, vtilitateq; ab ipso corpori subministrata animal superesse non posse, rationeq; ea, quæ in euidenti- C bus inuenit, colligens, hoc præceptum constituit: quicunq; in corde sauciatur, morietur. Quod igitur ex euidentium consensu ratione inuentum est, & vniuersim prolatum, præceptum dicitur: quin potius in euidentibus præceptum consistit, vt ab euidentibus in phlegmone: si quis phlegmone afficitur, ille tumorem habet, renitentem, pulsatiuum dolorem inferentem. Sunt itaq; euidentia præceptorum inuentionis primordia: at præcepta ex euidentium consensu reperta constituendæ artis sunt principia, & ab euidentibus ad hunc sanè modum præceptum conflatur. Ab his autem, quæ ex aliis percipiuntur, hoc modo præceptum colligitur: Si quem hi casus infestant, hic sanguinis copia laborat: Cui hæc eueniunt, illi iecur, aut renes, aut id genus aliquod afficitur. Ab his autem, quæ præostensa sunt, hoc modo conficitur: si ante probatum fuerit, quid sit concoctio, &, quæ concoquuntur fundi, & eliquari, atque ita mox distribui, & ægrotantes non multo in conficiendis cibis labore indigere, ab his huiusmodi præceptum nascitur: Liquidi cibi omnes febricitantibus bene faciunt. Sed ex manifestis ita præceptum oritur: Quicquid est multum, naturæ aduersatur: & illud, Non saturitas, non fames, neq; aliud quicquam bonum est, quod naturę fines egreditur: et illud, Vbi saturitas morbos creat, euacuatio medetur. Nam, cum per se constet in illis quidem, si facultatem vincentia, in hoc verò, si efficiens causa repellatur, quod fiebat, non futurum esse, dicta præcepta fuere composi- D ta, omne autem præceptum commune est, & firmum. Quamobrem errant illi, qui eo artem coniectricem aiunt, quod coniecturalibus præceptis continetur: non enim à præceptis coniectrix denominatur, (hęc nanque perpetua sunt,) sed ab actione, & medentium opera: hęc enim incertum euentum habens coniectricem artem reddit: nam omnium artium præcepta, æque firma sunt, & constantia: Verum, quoniam non omnium artium finis semper attingi potest, eo fit, vt ipsarum non nullæ coniectrices appellentur, quæ incertum, ancipitemq;, vt dixi, euentum habent. Cæterum, quoniam vtile diiudicandum esse dicebamus, si ad finem referretur, artis finem proponere necesse fuerit, vt eo patefacto perspicuum fiat, ad quid referentem vtile æstimare oporteat.

De fine artium per ipsarum diuisionem. CAP. 5.

ARtium igitur aliquæ ea, quæ non sunt, efficiunt, vt nauium structoria: non nullæ, quæ facta sunt, conseruant, vt nauium gubernatoria: non nullæ vtrunque præstant, vt ædificatoria: in facientibus artibus, aut seruantibus vnus est consequendi finis modus: propterea in his simplex est vtilis æstimatio: sed in his, quæ iuxta faciunt, & conseruant, non facile est diiudicare. Non enim, tanquam inutile, refutandum est, quod ad conseruationem non conducit: sed diligenter perquirendum, num quippiam ad eius, quod non est, productionem conferat. Ars itaque medica inter eas

In euidentib.

Præcepti exemplum

Quæ ex aliis percipiunt.

Quæ præostensa sunt.

Ex manifestis.

est, quę faciunt, & conseruant: non iccirco tamen geminum esse artis finem credere oportet, et, quod E non est, facere, vt pote sanitatem: & eam, quæ est, conseruare: per eadem enim præcepta, vt aiunt, sanitatem creans, eademq; conseruans geminum habere finem videatur. Profecto, nisi euidenter eadem essent præcepta ad vtrunq; finem ducentia, differentibus etiam finibus diuersæ vtiq; essent artes, & duæ medicatiuæ: at, quoniam, eadem cum sint præcepta, proposita euariant, vna ars differentia habebit proposita: sed me hercule ignorant artis vnum esse propositum, sanitatem scilicet, finem que vnum, qui est eius consecutio, modos autem consecutionis multiplices: non variat igitur propositum, neq; finis secundum varium habendæ sanitatis modum: siquidem nobis apta efficere cognoscentes, modo ipsa nocentia submouentes sanitatem acquirimus, modo ea deuitantes ipsam præsentem conseruamus: quare vtile in medicina recte æstimabimus, non nunquam, an ad sanitatem accersendam: non nunquam, an ad eam retinendam conferat, nobiscum reputantes.

quid propositum seu scopus sit, quid finis

De præceptorum consensu dignoscendo. CAP. 6.

CONsensum autem præceptorum non nulli ex eo, quod vna sint, quærendum censent, multa simul esse ignorantes, inter quæ nullus consensus esse dignoscitur, quemadmodum & diem esse, & simul cum ea spirationem fieri dicimus, inter quæ tamen nulla intercedit societas. Non igitur F consensum ex eo, quod simul sint, diiudicare oportet, sed, quo sublato necessario quippiam aufertur, & posito ponitur, id ei consentiens, & consequens iure putandum est: atque in vniuersum, quæ mutuo inter se dependentia colligantur, per appellatam epicrisim à græcis, à nostris adiudicatio dici potest, iudicanda sunt: in quibus sane consequentem epicrisim facere opus fuerit: ad quarundam vero orationum epicrisim necessario quærendus est consensus, & consecutio: an verò & ad medicinalium præceptorum iudicationem ea conducat, forsan disquiret aliquis: neq; enim, quod medicinale præceptum vtile, verumq; sit, cognoscere satis fuerit, sed nihilo secius ipsum cum aliis cohærere, consentireq; opus est.

consentientia qui ... ex his verbis

Modus tres medicinæ sectas considerandi. CAP. 7.

QVandoquidem igitur omnis oratio, omneq; præceptum tribus hisce perpenditur, tres verò in medicina sectę celebres sunt, rationalis, empirica, & methodica, age hisce iudicandi rationibus vsi & istas singulas diligentius contemplemur, vt veræ ac salutari cæteris posthabitis adhæreamus. In primis autem, quid inter eas conueniat, quid cuiusque proprium sit, exponere necesse est: deinde his peractis singulas ad examen redigemus. Trium itaque sectarum professores in hisce consentiunt, quod euidentia præcepta vtilia sunt, analogismus, obseruatio, historia, ad simile G transitus, quod historia sine delectu non admittenda instrumenta, applicandorum remediorum modus, quod ex aliis alia deprehenduntur, quod iisdem præsentibus malis eadem sunt facienda, quod adiectionibus, & subtractionibus sanitas seruatur, & morbi fugantur, quod ad sanitatem retinendam & morbos tollendos nocentium vsus fugiendus est, quod ad materiæ adhibendæ notitiam experientia potens, atque vtilis est: quæ nutriunt enim, & quæ non nutriunt, purgantia, & mortifera, experientia omnia comperta sunt.

Sectæ in sequentibus conueniunt.

Quibus sectæ differunt. CAP. 8.

SVb hoc communi empirici subsistunt, non solum facultates, sed etiam conferentia obseruatione fuisse inuenta testantes. At vocati methodici vltra id commune dictum, quiddam ab empiricis diuersum adiiciunt: aiunt enim præterquam, quod adhibendorum remediorum vires discutur: nihil aliud vtile ab experientia prouenire, nullum enim conferens ex obseruatione accipi posse, cũ simpliciter conferentia ex quibusdam euidentibus colligantur. Rationales verò medici inter hos medii ingrediuntur: neque enim omnia vtilia ex obseruatione aiunt deprehendi, quemadmodum declarant empirici: neq; rursum omnia ex indicatione inueniri, vt volebant methodici: sed non nul- H la ex obseruatione deprehendi, vt mortifera, & venenum morsu fundentia: non nulla ex indicatione, ea videlicet, quorum causæ reperiuntur. Inter methodicos igitur, atq; rationales eatenus conuenit, quatenus vtriq; ex indicatione vtile percipi arbitrantur: quatenus verò à diuersis accipiunt, eatenus dissentiunt: siquidem methodici ex euidentibus quibusdam vtilia putant indicari: at rationales ab huiusmodi quidem minime, sed ab occultis: nam, cum a causis indicationes creari censeant, causę verò, vt causæ sunt, euidentes non sint, iam constat apud eos ab euidentibus indicationes non fieri, sed ista esse præuia, & veluti manuducere ad eorum, quæ indicare possunt, notitiam asserunt. Hoc itaque rursum empiricis rationales assentiunt, à nullo euidenti vtilis indicationem proficisci. Hoc verò aliud commune est, & ab omnibus medicis concessum euidentia videlicet vsui esse, vt aiunt empirici, ad obseruanda ea, quæ ex ipsis colliguntur, cum obseruatio in eorum aliquibus sit: vt rationales verò, quod ex ipsis indicare potentia deprehendantur: vt methodici, vt potentia indicare vtilia huiusmodi euidentia ex vsu sunt. Rursum hoc loco inter empiricos, methodicosq; conuenit, occultum ex euidentibus agnosci ex quo conferentium indicatio oriatur: empiricis autem, atque rationalibus commune est, in euidentibus vtilia obseruare. Inter methodicos autem, & rationales, consensus est, ex euidentibus vtilia deprehendi: methodici namque ipsum vtile aiunt ex talibus elici:

A elici: rationales vero ipsa vtile indicare potentia ex euidentibus, vtile autem nullum erui decernunt. Sed ad eos, qui ex patientibus causis vtile quodpiam inueniri putant, vt in palo exempli causa, dicendum est, non vt ex perspicuis, sed vt ex causis in huiusmodi vtile reperiri: causa vero, vt causa est, nō est euidēs, sed ex casibus deprehenditur. Igitur, si extremæ cuti arenula, paxillus ve inhærens dolorem non moueat, neque sui sensum excitet, non percipimus: causa enim alicuius non est, quodlibet faciens: quicquid enim causa est non est euidens, vt causa: nā, quæ ad aliquid se habēt, vt huiusmodi sunt, non sunt euidentia: ipsa vero, quæ ad aliquid se habent, euidentia sunt, vt pater, seruus, frater, & id genus alia: ipsa quidem singula euidentia sunt, sed ipsorum ad alia relationes non euidentia.

Quòd ex abditis vtilia reperiantur contra methodicos, & empiricos. CAP. 9.

POstquam igitur dijudicandarum rationum instrumenta docuimus, communiaq; & propria sectarum perstrinximus, deinceps necessarium fuerit vnamquamque sectam diligenter excutere, ac dijudicare, atque ita meliorem, quæ visa fuerit, amplecti. Primū igitur Empirici, ac methodici rationalibus contradicentes inutilem esse aiunt rerum abditarum notitiā, nihil enim ex abditis vtile reperiri. At hoc rationales respondent separatim vtrique sectæ: ac primum empiricis dicunt,
B euidentia non satis esse, vt in ipsis vtilia obseruatione deprehendantur: nam & occultis opus est, siquidem ab his conferentium indicationes enascuntur: cuius rei testimonium est, quod vos ipsi non in omnibus euidentibus obseruatione vtimini, sed in quibusdam, quæ quiddam plus, quàm cætera euidentia, contineant, in quibus obseruandum est, quod non est euidens: quod si est, abdita non inutilia fuerint. Euidentia igitur si, vt talia, ad vtilium inuentionem capiantur, omnia ad id conducent, aut non: at omnia ad id conducere si dicamus, incredibile fuerit: quod si non omnia conducibilia, necesse fuerit plus aliquid, quàm euidentiam continere, quod percipere non ad sensum, sed ad rationabilem potentiam pertinet: ea vero abdita dignoscit: quare & rationabilis facultas, & res abditæ non incommodæ sunt: nam, si euidentia vt talia sunt, inter se non differunt, patet omnia, quantum in ipsis est, æque ad obseruationem esse idonea: quare, & minima quæque tam præterita, quàm præsentia commoda fuerint: id autem fieri non potest: quo modo enim in stragulis vestibus, & cubili, vbi æger cubauerit, atque id genus alijs quippiam aliquis obseruauerit? Manifestum igitur est non in euidentibus, quatenus talia sunt, obseruationem versari, æque enim in omnibus versaretur, sed in quodam altero, quod non est euidens, si hoc verum est, iam id efficitur, occulta vsui esse. Veruntamen vnde inquiunt dignosci in hisce euidentibus obseruationem posse fieri, in illis vero non item? haud enim facile est ab istis euidētibus, quatenus ita euidentia sunt,
C istud accipere: ita enim omnes vel triuiales dignoscerent, in quibus nam euidentibus obseruandum esset, atque ita nihil nostra experientia à vulgi imperitia distaret. Quod si non omnibus constat, quibus euidentibus obseruatio sit adhibenda, solis autem id artificibus notum est, sequitur in euidentibus, non, vt euidentia sunt, conferentia obseruatione deprehendi: quoniam enim hoc est euidens, quod vtile ad obseruandum est, id vero non est euidens, sed occultum, admodum aūt istud nouisse expedit, ꝓpterea, & occulta ex vsu sunt. Vltra dicta etiam, qñ quidem dicūt empirici, & in his præteritis, & in his p̄sentibus obseruandū esse, iccirco & trāsacta curiose disquirūt, infinita vero sunt etiam præsentia, & in infinitis obseruatio fieri non potest, clare sequitur, eorum obseruationē ex his esse, quæ fieri non possunt. In Methodicos autem sensui perspicua conferentium demōstratiua esse putantes, hæc adducunt rationales: euidentia ex seipsis percipi possunt: & vulgo igitur euidentia erunt: quoniam vero & communitates indicant, simulq; cum indicantibus indicata sese offerunt, vulgaribus vtique communitates indicabūt: atque ita nihil à vulgaribus ò Methodici differetis. Quod ab affectibus vero conferentium indicatio non proueniat, per hæc demonstrare licet: eodem affectu, exempli gratia, phlegmone differentes corporis sedes occupante, vt oculos, aut iecur, aut gulam, non eadem curatione, sed diuersa vtendum: oculo nanque inflammato opium conuenit: gulę autem, vel ori ventriculi, & iecori aliud quippiam: at oleum oculo nocet, in alijs vero inflammatis partibus dolorem mitigat. Ex his manifeste concluditur, ab affectibus conferentia non indicari: idem enim in omnibus eidem affectui remedium admoueretur, siquidem affectus conferentium esset indicatiuus. Hoc pacto etiam methodicorum placitum demoliri possumus: eodem affectu eundem locum vexante pro causarum differentia differente curatione homines indigent, vt in vrinæ suppressione, si sit calculus, excisorem adhibebimus: si vrinæ copia, fistulā demittimus: si phlegmone, cataplasma superdamus. Quod si ab affectibus conferentium indicationes orirētur, vno affectu proposito vna, & eadem etiam curatio assumeretur: sed vna non sumitur eiusdem affectus curatio, non igitur ab affectibus conferentium indicationes accipiuntur.

Nota simil loci explicat. apud Mercado de indicat. pag. 26. qua defendit Gal. ab Arg. V. g.

De indicatione, obseruatione, analogismo. CAP. 10.

HIs itaq; summatim in p̄sentia expositis nō inutile fuerit īdicationē, qd sit, circūscribere, & quo modo ab indicatione vtile capiatur: quid sit obseruatio, quo modoq; ex obseruatione vtilia deprehendātur: qd sit analogismus, & qua ratione ab vtile sumatur. Quemadmodum igitur euidentium

dentium aliqua per se ipsa percipiuntur, vt album, & atrum: non nulla adhibita obseruatione, vt ea, quę per notas dignoscuntur, ita & iuuātia quidem per indicationem patefiunt: simul.n. cum indicantibus obuia sunt, nulliusq; cogitationis ope indigent. Hanc enim ob causam & animantia ratione carentia æstum, algorem, semelq; omnia nocere valentia, quo ad eius fieri potest, vitare conātur, simul videlicet eo, quod iuuat, sese offerēte. Paxillū enim, aut aliquid aliud in membrum defixū nullus cogitatione præmissa reuellit. Quare quod in apertissimis, & sine controuersia concessis reperitur, (omnibus enim demonstrationem transcendentibus mens nostra propter euidentiam assentitur) id nimirum, & in perceptis ex indicatione contigerit. Quædam igitur proportio indicationi cum euidentibus, & manifestis intercedit: quando enim cum nocentibus iuuantia pariter occurrunt, tunc neque obseruatione, neque cogitatione vtendum, quandoquidem ipsa nocentia, quid expediat, manifestent. At obseruatio proportione ad ea respondet, quæ per notas comprehenduntur: sicut enim ea per coobseruationem comprehendi affirmamus, ita & hic iuuantis obseruatio fieri dicitur. In quibusdam enim plerunque eodem modo occurrentibus absque agentiū causarum cognitione iuuantis obseruatio efficitur: vt est in dentium stupore portulaca: neque enim contentiua causa hic quicquam demonstrat, neq; aliqua cogitatione auxilium reperitur. In his, qui altercum epoti sunt, aut quippiam id genus mortiferum assumpserunt, inter initia sanè curatio à causa, & loco accipitur, sed causa ignorata iam deinde obseruatione perceptis vtimur: vomitum enim ab initio admittimus, causa huius electionem indicante, & loco modum electionis suscipiente: postea verò causam ignorantes, obseruatis, vino scilicet, & lacte vtimur. Verùm ex analogismo iuuans percipitur, quando causa quidem delitescit, nullaq; obseruatio habetur, sed affectus quàm simillimus ex casibus est: in huiusmodi enim ab indicatione profuturum colligi nequit, causa nanque ignoratur, nullaq; præterea facta obseruatione, casuum similitudinem intuentes cogimur ad simile transgredi. Aliquis nanq; à serpente hæmorrho vocato demorsus fuerit: inde sanguis largius effluat: nos causam, quare id patiatur, nescientes, neque obseruatione instructi, auxilijs ad sanguinis ob incisionem profluuia facientibus opitulabimur. Atq; hac ratione Cnidij medici pulmones purulentos habentibus succurrere tentabant, transitu ad simile vtentes: quoniā enim, quicquid in pulmonibus est, per tussim extruditur, linguam exerentes, aliquid humoris in arteriā instillabant, quod tussim vehementem concitare posset, vt ex casus similitudine pus reijceretur. Analogismis itaque per transitum ad simile fit: analogismo nanq; vtētes à similibus ad similia transimus. Empirici verò secus, atq; nos, huiusmodi transitum vsurpant: nam à simili transitum ab auxilijs ad auxilia, aut ab affectibus ad affectus fieri affirmabant: ab auxilijs ad auxilia hoc modo: cum ijdem adsint casus, qui & in aliàs visis ægritudinibus aderant, tum à simili transitum facimus, vt à cotoneo ad mespilum. Verum aduersus ipsos dicendum est: fieri à vobis non potest huiusmodi à simili transitus: vtrum enim ratiocinatione vtentes à simili ad simile transitis, an obseruatione? si obseruatione, obseruatio est eius, quod fit, & quod cognoscitur, & non ad simile transitus: sin ratiocinatione, ab ipsis sciscitabimur, num omnium casuum similitudinem spectantes, transitum à simili ad simile faciant, an aliquorum. Si omnium, responderint, nihil vnquam alicuius secundum omnia simile reperietur: quæ enim inter se aliqua ex parte non differunt, hęc non similia, sed eadem plane sunt. Sin aliquorum casuum similitudine se contentos affirment, iterum sciscitabor: num similitudinē in figura, aut in colore petitis, an in duritia & mollitudine, an potius secundum gustatum, olfactumq; similitudinem æstimatis? quòd si secundum gustatum dixerint, aut aliud quippiam, clarissime fatebuntur iuuantia, quatenus iuuant, se deprehendere: ex quo efficitur, vt ipsos etiam confiteri necesse sit se nocentia, vt nocent, dignoscere: quo enim iuuantia nocentibus aduersantur, eo iuuare dicuntur. Si mespilum igitur, quoniam gustatilem qualitatem cotonei saporis similem habeat, torminosis adhibetur, scire oportet ipsum gustatili qualitate prodesse: cumq; ipsam adstringere in confesso sit, simul etiam contrariæ qualitatis, facultatis've esse nocentia cum huius perceptione succurrit. Quòd si comprehensibili causæ remedia contraria sunt, manifeste concluditur, occulta posse deprehendi, & ad vsum idonea cognosci.

Descriptio indicationis, experientiæ, & analogismi, & ad singulas sectas, Empiricam videlicet, & Methodicam impugnandas transitus. CAP. II.

QVo modo itaq; ex indicatione vtile percipiatur, supra positū est. In præsentia verò dictorum cuiusq; descriptionem explicabimus. Est igitur indicatio iuuantis comprehensio simul cum comprehensione nocentis adueniens, sine obseruatione, aut ratiocinio: Experientia verò est eius, quod frequenter, & eodem modo visum est, cōprehēsio, atq; memoria: aut sic etiam describere potes: Indicatio est, quando rebus percipiendis simul, & quod confert, percipitur, absq; ostensione, & obseruatione: at Experiētia est eius, quod sępius, & codē modo visum est, obseruatio, atq; memoria: idē est verò obseruatio, & experientia. Analogismus autem est comparatio, & perceptio causarū iuuantiū p similitudines. At deinceps propria cuiusq; sectæ cum exposuerimus, aduersus singulas, empiricā dico, & methodicā, rationes inducemus: sunt verò hęc empiricorū, ppria: iuuantiū in cōcursibus obseruatio, historia à simili trāsitus, quemadmodū ipsi faciendū pcipiunt: alio.n. modo rationales medici à simili transitum vsui accōmodant, vt posterius differentiā ostendemus.

Quòd

A *Quòd Empiricorum obseruatio sine ratione præstari non possit.* CAP. 12.

VErum empiricis contradicentem duobus modis pro concursibus obseruationem accipere opus est: nam facultatum obseruatio communis est, accidentium verò illorum propria: aut enim ipsam prorsus tollere, tanquam esse non possit, opus est: aut esse quidem posse concedere, sed absque ratione explicari non posse. Primum igitur, quòd & absque ratione obseruatio explicari nequeat, per hæc quispiam ostenderit: confitentur empirici se non omnes euidẽtes casus obseruare: neq; enim se flauitiem, exempli causa, aut albedinem, aut simitatẽ aduncitatem've obseruare affirmant, quamuis & in coloribus discrimen aliquod animaduertant, vt in auriginosis: & in figura, vt in fracturis luxationibusq;, sed & pro antedictis minime. Quemadmodum enim, inquiunt, ab indicatione conferentia sumi profitẽtes, non omnia tñ indicare testantur, methodici nanq; euidentiũ aliqua indicare affirmant, non omnia, rationales verò abditorum aliqua, & non omnia: ita & empirici pro quibusdã casibus, non pro omnibus obseruationem ponunt: neque enim præterita omnia, neq; præsentia vtilia ad obseruationem esse arbitrantur: vt, exempli causa, quispiam à rabiente cane demorsus est: accedens empiricus id tantum satagit, à rabiente'ne demorsus fuerit: aliorũ antegressorum nihil explorat: pariter & circa præsentia nihil laborat: neq; enim, vt ante diximus, capillos rectos crispos've considerat. Quocirca ab ipsis causa iure petenda est, quamobrem non in omnibus casibus, sed certis quibusdam conferentia obseruent, quãdoquidem casus, quatenus euidentes sunt, tam illi, pro quibus fit obseruatio, quàm cæteri inutiles nulla ex parte dissideant. Dicunto igitur, quid'nam vtiles casus monstrat: euidens'ne, aut occultum? si euidens esse dixerint, quo vtiles casus produntur, & pro quibus obseruandum est: inferemus iterum, hoc euidens quatenus euidens nihil ab inutilibus casibus distare. Quòd si rursum occultum esse vtile casuũ indicans affirmẽt, occulta ad conferentiũ obseruationem cõducere fateantur, necesse est: at occulta nulla vi alia, quàm ratione, comprehendi queunt: quare, si vtilis pro concursibus occultorum est obseruatio: & si nihil aliud eã, quàm ratio, comprehendit, apertum iam est, absq; ratione obseruationem fieri nõ posse. Hæc sanè argumentatio eos fateri cogit rationem in obseruando esse percommodam. Verùm empirici nobis refragantes inquiunt, & vtiles casus experientia posse deprehendi, & pro aliquibus casibus obseruandum esse, pro aliquibus verò non, id quoq; se obseruatione cognouisse. Ad hoc præstò respõsio est: cum infinita sit casuum multitudo, pro quibus non sit obseruandum, pro omnibus id ipsum obseruari non potest, pro ipsis scilicet obseruationem non esse faciendam: infinitum enim obseruari, custodiriq; non potest. Vltimũ itaq; ipsis vndiq; oppressis confugium relinquitur, vt forte euenisse dicant pro hisce casibus obseruationem factã esse: pro illis verò minime: quo quid magis ridiculum fuerit? hic quidem sermo iste finiatur.

Obseruationem pro concursibus, empiricorum more, dari non posse. CAP. 13.

QVòd autem pro concursibus obseruatio colligi nequeat, per hæc argumenta declarabo. Sic enim aiunt empirici. Obseruatio non pro vno duobus've, sed pro plurimis frequenter conspectis, & eodem se modo habẽtibus fit: interrogati igitur num pro ijsdem casuum generibus vtilia obseruẽt, necessario pro ijsdẽ se generibus obseruare affirmabunt. nam, si in hoc exempli causa, febris sit, & phlegmone, in hoc biliosa per vomitum aut sedem fiat excretio, nequit eadẽ esse obseruatio. Eosdem igitur genere casus esse satis fore neutiquam dixerint, sed etiam numero æquales esse oportet: nam, si ijdem genere casus fuerint, non omnes autem, aut plures adsint, concursus euariat, atq; aliam obseruationem exigit: opus est enim pro ijsdem generibus & æquis numeris obseruationem fieri. Quo modo autem omnis curatio penes excessum defectumq; casuum commutabitur, hinc iam considerandum est. Est igitur quædam in phlegmone obseruata curatio, quòd si aliquis à phlegmone casus abfuerit, vtpote sensus, & curatio mutanda est: nam phlegmone iam in scirrhum euasit, neq; eadem curãdi ratio conuenit: atq; ita penes casus absentiam curatio diuersa est: penes verò abundantiam ad hunc modum. Si phlegmonæ febris aut syncopa adiungitur, ob casuum abundantiam concursus differens factus est: quare, & differens adhibetur curatio. Neque solum genere ijdem, & numero æquales casus esse debent, verum etiam, & magnitudine neque excellere, neque deficere conuenit: quandoquidem, & penes casuum magnitudinem permutatur curatio: neque enim superficie tenus factas diuisuras suimus, neq; etiam ieiunio quispiam vtetur: at, si profundior sit incisio, ieiunium imperamus, venã soluimus, fibulas adhibemus, & huiusmodi. Neq; satis est casus genere conuenire, numero ęquales esse, & magnitudine similes, verum etiam tempus oportet obseruatione complecti: alia nanque incipientibus morbis auxilia adhibentur, alia vigentibus: ‖ incipientibus enim siquid videtur mouendum, moue, vigẽtibus quietem agas, præcipit Hippocrates: & phlegmonæ incipienti quidem reprimentia adhibemus, post id autem cataplasmata, & illapsam materiam dissipare valentia. Præterea & ordinem dictis omnibus in obseruatione adiungere opus est: variante enim ordine & concursus euariat, iccirco & medendi ratione variare necesse est: aliter enim prius furentes, deinde febricitantes curamus: & aliter febricitantes prius, deinde furentes, siquidem mortiferi, & non mortiferi, prout habet casuum ordo, affectus euadunt: quemadmodum euentus ostendunt: à neruorum quidem conuulsione febris non solum periculo vacat, verum, & morbum propulsat: sed à febre conuulsio mortifera

2. Aphor.29. extr.ord.16. f

tifera est: permutato verò penes casuum ordinem concursu, necessario conceditur (vt ex euentibus patet) & medicationem permutari. Quamobrem, cum prorsus oporteat casus non modo genere eosdem, numero æquales, magnitudine similes adesse, sed etiam idem tempus, eundem'que ordinem seruari necesse est, si debeat integra obseruatio fieri, cum'que in omni vita ne duobus quidem ægrotis, nedum pluribus omnes supra enumerati casus accidere similiter queant, clarum est huiusmodi obseruationem pro istis concursibus fieri non posse. Non posse autem prædicta omnia pro omnibus aut pluribus reperiri, ita quispiam demonstrauerit. Quoniam causis, passis locis, ætate, consuetudine, symptomatum acerbitate, laborantis natura, anni temporibus, regionibusq; diffidentia vitia gignuntur, duobus hominibus prorsum contingere non potest, vt similiter in omnibus sese habeant: hanc ob causam pro concursibus obseruatio fieri nequaquam potest: quòd si duo etiam nulla pro re differentes inuenti fuerint, neque tamen propterea obseruatio concedenda est, quandoquidem ipsam in pluribus fieri opus sit. Cæterũ quo modo vos (illi inquiunt) vestrũ ipsorum placitum confirmatis? videmur enim ipsis pro symptomatis, & facultatibus obseruare nõ posse: veratrum enim purgare, aliqua animalia venenum ictu infundere obseruatione compertum est: & pro dentium stupore causa quidem comprehensa non est, sed portulaca ipsum dissolui obseruatum fuit. Sic verò ipsis respondendum est: Nos quidem vtilia symptomata circunscribentes eo, quòd ad proposita referamus, ex vsu vtile iudicamus: cũ igitur & à causis illata omnia symptomata comprehenderimus vt grauitatem: & à locis, vt ægre spirare: & à facultate, vt animam deficere, inuenimus hæc esse vtilia, reliqua verò inutilia. Quoniam igitur vtilia symptomata per relationem ad proposita circumscripsimus, quæcunque causæ, loci, facultatis've sunt symptomata, ea vtilia reputamus, quæ non huiusmodi sunt, inutilia. Igitur, tametsi neque morbiferas causas, neque perpessos locos cognouimus, cum facultatem, vt dixi, habeamus vtilia symptomata ab inutilibus distinguentẽ, neq; pro agentibus causis, affectis vel locis obseruare, possimus, vt sanguine infestante, non dignoscentes sanguinem esse morbi causam, à grauitate, quæ symptoma est subsequens, causam esse rimati, à grauitate veluti manuducti pro ipsis obseruationem facere possumus. Sic & pro spiritus difficultate, id ventriculi, aut pulmonis, aut iecoris, aut transuersi septi, aut alius cuiuspiam affecti loci symptoma esse ignorantes, solum id locum affectum esse scientes, perinde pro ipsis, atque pro ipso affecto loco, obseruare poterimus: quæ autem neque loci, neque causæ, neque facultatis symptomata sunt, ea tanquam abundantia reijcimus. Vtile igitur atque inutile pro quibus propositis obseruemus, empiricis dicendum, nos scilicet pro solis symptomatum generibus obseruare, in quibus neque potentia, neque tempore, neque magnitudine, neque ordine, neque alio quopiam opus est, vt pro dentium stupore portulacam. Quid igitur prohibet, fortasse dicent, & nos ad hunc modum obseruare? si in istis, respondebimus, symptomatum generibus obseruatis, quemadmodum & nos modo diximus, reliquis, vbi tempus magnitudo, & potentia requiritur, prætermissis, iam inter nos conuenit. Cæterum, si dicant, morsum hæmorrhi plura symptomata comitantur, & vos nihil in his obseruatis: nos contra respondebimus non pro illis symptomatis, sed pro antegressa causa nos obseruationem facere: symptomata verò antegressarum causarum cognitionem, pro quibus obseruationem statuimus, exploramus: causa nanque ignorata, & facultate curandi ex indicatione carentes, obseruationem pro antecedentibus causis præstamus: obseruamus autem non solum pro causis, sed etiam pro loco vno: pro iecoris itaque atque pro lienis affectu quædam obseruauimus. Si verò dixerint ista singula vnum symptoma comitari, dicemus nos, interdum non vnum, sed plura: multa verò curiose persequimur, non vt pro ipsis obseruationem conficiamus, sed vt id, pro quo fit obseruatio, consequamur, in iecinorosis affectum esse iecur, pro quo obseruatio statuitur, & in alijs ad hunc modum. Cæterum plerunque pro prægressa causa fit obseruatio: non enim pro dentium stupore portulaca obseruatur, sed pro affectu ab acidis acerbis've creato. Igitur, cum ex fluctione aut vomitu aut secantis serræ stridore dentes obtorpuerunt, nihil in portulaca præsidij est: prius itaque causam rimati, ob quam dentes stupor obsedit, deinde sic ea vtamur: quæ in his verò accipiuntur, antegressis causis minime aduersantur: neque enim alia continentibus causis adhibentur. Hæc sane aduersus obseruationem in concursibus facientes afferri possunt. Interrogandi præterea sunt empirici, quo modo administrandorum auxiliorum mensura aut tempora sint obseruanda, aut quo modo ciborum tempora, & mensura.

Empiricorum historiam inanem esse. *CAP. 14.*

VErum enimuero ipsorum historiam inanem esse, neq; confici posse in præsentia patefaciam. Vtuntur sanè Empirici historia eam ob causam: frequenter morbi quidam exoriuntur, ad quos nullum auxilium ab ipsis obseruatum est: vt igitur & hac in difficultate aliquibus remedijs abundare possint, neq; fortuitum euentum expectent, historia vsi sunt: neq; hac tantum de causa, verum etiam vt breuior esset traditio: non potest enim nouus medicinæ discipulus omnibus symptomatis obuiam fieri, atq; in omnibus obseruationem facere. Ne quis igitur omne vitæ curriculum discendo consumat, sed aliquando & arte vtatur, iccirco ad medicandum vtilem historiam esse asseruerunt: conficitur autem aut præsentium historia, vt illud carmen,

Ferro

A Ferrò homines cædunt, ignis late omnia vastat,

aut præteritorum, vt illud,

Curetes pugnam simul, Ætoliq; ciebant:

sed futurorum neutiquam: illud enim,

Illa dies aderit, qua procidet Ilios alta.

non historia, sed potius diuinatio dicenda est. Empirici præteritorum historia frequentius vsi sunt: sic enim eam definiunt. Historia est rerum sæpius circa eadem probatarum narratio. Sed cōtra ipsos ita dicendum: Si omnia in historia narrata vera esse affirmant, aliquem profectò iudicem habere debuerunt, qui rectè historiam institutam esse iudicaret: verum, cum non ita res habeat, aliquod dijudicandæ historiæ instrumentum reperiendum est, quo vera à falsis discreturi simus: etenim circa idem non solū medici dissident, immo & contraria opinantur: febricitantes enim adeo non nulli inedia macerabant, vt ne aquam quidem cōcederent: non nulli ab initio cremorem hordei propinabāt, non nulli summopere cauebant, ne vnquam hordeaceo victu laborans vteretur. Petronas autem, & suillas carnes assas exhibens, & vinum nigrum meracius, ad vomitum compellebat, & frigidam ad laborantis arbitrium potui dabat. Apollonius verò atq; Dexippus Hip-
B pocratis auditores neq; aquam propinabant, nedum vinum: præparauerant enim cyathos quosdam cereos numero duodecim, vt essent singuli hæminæ sexta pars, ex his duos tres've alternatim ægrotantibus dabant. Tanta igitur cum sit inter medicos controuersia, cur dijudicandę historię instrumentum aliquod comparari non debuit? quare, cum ipsos fateri coegerimus neque inutile esse historiam admittere (sic enim superuacuam esse historiam declarabimus) percunctabimur experientia'ne, an ratione historiam iudicent: ratione quidem nequeunt, cum ipsam exterminent, & alioqui, quo percipiuntur hæc singula, eo & iudicantur: at experientia, quæ iuuant, deprehensa fuisse prædicant: experiētia igitur etiam iudicari necesse est: quemadmodū enim in alijs, ita & hoc loco res sese habet. Quidam in historia niuem refrigerare tradidit, si de historia sententia ferenda est, eodem instrumento vtendum est, quo scriptor ille rem hanc deprehendit. Rationalis sanè medicus per causam dijudicare historiam poterit: quodam enim in historia scribēte hominem distenta vasa & oppressa grauitate habentem, sanguinis profluuium superueniens ab instante noxa liberat, & grauitatem hanc examinat, num vera sit, in causam symptomata inferentem respiciens, considerans'q; num sanguinis profusio potens sit causæ resistere: inueniens ergo grauitatem distentionem'que à plenitudine prouenire, & sanguinis effusione plenitudinem inaniri, historiam veram
C esse cognouit, nulla'que re alia ad hanc dijudicationem indiguit: vbi verò causam nancisci non possumus, historiæ iudicium experientiæ committimus: siquis enim historiæ tradidisse visus fuerit portulacam dentium stuporem discutere, huic rei iudicandæ experientiam adhibebit. Ad hunc itaque modum empiricum necesse fuerit de historia per experiētiam iudicium facere: quòd si experientia historiam iudicat, efficitur, superuacuam atq; inutilem esse historiam. Cæterùm non nulli empiricorum dicūt, nos auctoritati scribentium fidem habentes historiam iudicamus: Nobis verò interrogantibus, quo modo ipsorum auctoritatem æstimatis, cum ipsorum alij in alijs fallantur, & rectè dicant, respondent, Cum scriptor aliquis non ob inanem gloriam, neque decretorum amore compulsus, neque altercandi studio irritatus quicquam scribit, tunc vera ipsum scriptis mandare censemus. Hoc eorum dictum in primis facile refelli potest: contingit enim ob nullam ex antedictis causis, sed proprio errore ductum scriptorem quempiam historiam condere: num igitur, quia neque gloriæ cupiditate, neq; sectæ suæ placitis fauens, neq; contradicendi gratia scripsit, propterea quidquid eius scriptis continetur, verum esse dicendum est? Secundo, cum historiæ auctorem sapientem medicum esse autumant, à iudicāda historia discedentes virum sapientem iudicant: sed huiusmodi iudicium ad philosophos non ad medicos pertinet. Præterea vnde
D iudicium illud accipi potest, cum neque gloriæ comparandæ, neque sectæ suæ tuendæ, neque rixandi causa scribendi prouinciam suscepisse? Vlterius dum conantur, quo agnoscenda sit scriptoris auctoritas, declarare, instrumento ab se ipsis repudiato vtuntur: dicentes enim cum non gloriæ, non concertandi causa scribere, causas exponunt, ob quas scriptori fides habenda sit. Quare, si non ob aliud quicquam, ob id saltem causarum vestigatio perutilis fuerit, nosq; etiam nihil plus quærimus, sed quæque res propter quid facta sit, curiosè explorandum esse contendimus: quod sanè & ipsi in historia dijudicanda facere videntur: nos verò propter quid quodque sit, vestigare consueuimus, atq; in totum causa ad rem quæ dicitur dijudicandā vtimur, empirici autem ad mores scribentis dignoscēdos: mores autē æstimare non medicorū, sed philosophorū officiū propriū est. Amplius, & hoc aiunt empirici ad suadendū non opus esse historiā experiētia iudicare, idq; ita probant: quemadmodū vos Cretā insulam esse quibusdā scribentibus, Cretam esse insulā cognouistis, quamuis proprijs oculis ipsam nunquam aspexistis, ita & nos multis de eodem eadem sentientibus experientia ad historiam iudicandam non egemus, sed multorum opinioni accedimus. At nos istorum rationi occurremus dicentes: Cretam esse his verisimilibus argumentis moti credidimus, quoniam inde huc aliquis, iterumq; hinc illuc nauigat, quoniamq; non nulli Crenses isthic nostri amici sunt, ad quos etiam literas damus, & à quibus accipimus: præterea, quoniam

niam omnes homines de ipsa, licet inimicissimi, idem referunt: de medicinalibus autem rebus nihil ferè inter medicos conuenit: cum præsertim inter omnes homines exiguus sit medicorum numerus: neq; solum dissentiunt, sed & pugnantissima, vt paulò ante monstrauimus, opinantur: quocirca aliquo instrumento opus est ad dijudicandum medicinalem historiam. Cæterum, cum dicāt empirici, quæ comprehenduntur, aliqua sensu comprehēdi, vt ruborem, alia per admonitionem, vt ea, quæ notis quibusdam, ac signis in memoriam reuocantur, per indicationem autem nihil dignosci, ac neutro ab ipsis probato modo, Cretam esse insulam comprehendunt: nihil dubium est, aut ipsos, Cretam esse insulam, non comprehendisse, aut, si comprehenderunt, tertium quendam alium comprehensionis modum reperiri: hæc dixisse ad ostendendum, adeo ab ipsis concelebratam historiam superuacuam esse, abunde sit. E

Quòd nihil vtile ab historia Empiricorum haberi possit. CAP. 15.

CÆterùm nullius iuuantis notitiam ex historia haberi posse non magno quis negocio probauerit: quandoquidem obseruatio, vt superius tradidi, non solum pro symptomatum genere, & numero facienda est, sed etiam pro magnitudine, & tempore, & ordine: hæc autem describi sine propositis nequeunt: manifestè sequitur historiam dari non posse: penes magnitudines autem, & tempora, & ordines medendi conditionem differre probatum est. Verū, per quæ cōclusimus pro concursibus obseruationem fieri non posse, per eadem efficitur, neq; historiam posse condi: neque enim obseruationem fieri non posse, posse verò non obseruata describi, quispiam dixerit. F

De transitu ad simile secundum Empiricos. CAP. 16.

DEinceps de transitu ad simile disputandum est. Indiguerunt autē transitu ad simile empirici hac de causa: cum plurima, & penè infinita essent, pro quibus obseruationes erant faciendæ, & opem ferentia essent quoq; infinita, ac nemo posset pro omnibus, aut plurimis aliqua notare, id fuit in causa, vt historia, transituq; ad simile egerent empirici: adhuc, quoniam rationales medici ipsis obijcientes aiunt, nihil æque artifices, ac facilitatem in artibus, copiamq; præstare discupiunt: at vos vnū in vno obseruantes infiniti in curationibus eritis, aut plura in eodē obseruare coacti, nunquam arte vtemini, sed aliqua semper notabitis. Hanc ipsi obiectionē ita diluunt: Nos transitu ad simile vtemur, ex quo nobis facultas, copiaq; suppetit: vertiginoso.n. in humum procidente, sanguineq; ob casum effuso, atq; ita morbo eo liberato, nos id notantes in altero venā secabimus. Sed primum eos quispiam sciscitabitur, vnde ipsi certiores facti sunt ex sanguinis profusione, & nō ex ipso casu vertiginosum fuisse sanatum. Sed nondum aduersus eos quippiam afferre tempus est prius, quàm, quot modis transitu ad simile vtantur, ostendero. Dicunt itaq; se trāsitu ad simile vti, non nunquam ab auxilijs ad auxilia, non nunquam à locis ad locos, nō nunquam à vitijs ad vitia: ab auxilijs quidem ad auxilia, vt quando mespilum vice cotonei torminosis adhibent: à locis autē ad locos, vt quando ea, quæ in musculosis, aut neruosis membris obseruarunt, talibus etiam applicuerunt, quemadmodum, exempli causa, à femore ad humerum transferimus: à vitijs verò ad vitia ita transeunt, veluti cum remedia ad sanguinis effluuium probata ad Hæmorrhi morsum accipimus. tot sanè modis transitu ad simile vtuntur empirici. G

Transitus ad simile Empiricorum impugnatio. CAP. 17.

VErum ipsos libenter interrogem primum de auxilijs, quo modo ipsis vtantur, num facultatis, aut symptomatū inhærentium similitudinem attendētes: veluti cū mespilū pro cotoneo assumunt, num astrictione similia esse putantes accipiunt, an quia rotunda ambo, colore, tactuq; similia conspiciunt? Si facultatem (astrictionem dico) attendentes se transitū facere asserent, se causas adstrictionis, per quas iuuantia prosunt, explorare fatebuntur, simul autem cum iuuantium facultate & nocētium facultas addiscitur. Quin etiam & plus quiddam eos perscrutari oportet, non solum, ꝙ mespilum adstringat: complura enim eadem vi prædita sunt, quæ propterea non idem præstant, vt æris squamma adstringens, & membra repurgat: nam, si piper calefaciendo iuuare cognitum sit, iam pro certo habetur, quod in præsentia nocet, frigiditate officere: sin autem symptomatum similitudinem spectātes similia se deligere profiteantur, vtrū dicemus, si omnes qualitates similes sint, ita similitudo attenditur? at id prorsus esse non pōt, vt aliquorū omnes qualitates similes sint: sic.n. eadem essent, non similia. Certum igitur est eos aliquorum symptomatum similitudine inspecta trāsitum se facere dicturos: aut igitur plura (dicemus nos) aut totidē, aut pauciora symptomata spectantes trāsibitis: si pauciora, fermè omnia similia fuerint: in aliquo enim omnia concordant: ꝙ si totidem, aut plura, cur in sanguinis effluuio (dicemus) quemadmodum porri coma vsi estis, non item & allij, & cæpæ comam adhibuistis? hæc enim in plurimis similia sunt: & in pernionibus pariter. Quare quemadmodū rapa, nō item & raphano ei malo succurritis? præterea & stomacho imbecillis, quare absinthio carentes, nō cētaurij, & marrubij succo medemini? ferè enim hæ herbæ non differunt: itē aqua suffusis quā ob causam plerunq; vice raphani rapam nō exhibet? Atq; in vniuersum considerandū est aliquod obseruatis simile, contrarias tn̄ vires habere: ipsosq; percōtari opus est, propter similitudinē ne ijsdem morbis hæc remedia cōducant, similitudo verò sit sensibus (vt ipsi reputant) iudicanda: hoc idē argumentū, aliquis in reliqua ipsorū decreta contorquere poterit: nā protinus ipsis ostendendū est neq; à symptomatis ad symptomata, neq; ab af- H

fectibus

A fectibus ad affectus eos transire posse: nunquid enim symptomatum similitudinem in facultate attenditis? hoc verò negabunt, non enim facultatem symptomatum, sed sensui manifestam similitudinem explorant: vtrum igitur plurium symptomatum, an totidē similitudinem? at phlegmone, & scirrhus in plurimis sunt persimiles, sed nihilo minus fermè contrariam, nihilq; consentientem curationem postulant: sic etiam œdema, & ramex, struma, & meliceris magna similitudine inter se conueniunt, sed medendi ratio maximè distat: præterea ex venæ fractura sanguinem reijcientes omnia fermè symptomata illis quàm simillima habent, quæ sanguinem ob erosionem, aut apertionem spuentibus insunt: non tamen iccirco eadem medicatio omnibus idonea est. Atq; ea ferè, quibus empiricorum ad simile transitus confutatur, persecuti sumus.

De transitu ad simile secundum rationales. CAP. 18.

DEinceps verò declarandū superest, quo modo rationales transitū ad simile vsurpare valeant, quod alij non ad simile transitum, sed analogismum nominare consueuerunt: nam ad simile transitum pertinere ad empiricos asserunt, modum autem illi proximum analogismum vocant, quem rationalibus familiarem esse testantur. Verum nos aduersus nomina mutantes minime pugnamus, sed rem ipsam proponemus, cui quisq; suo iure nomē imponat. Itaq; symptomatum aliB qua causas, aliqua passos locos, aliqua facultates, aliqua ægrotātes ipsos subsequi statuimus: hęc rationalis omnia distinguit, noscitq;, vbi obseruandum sit nec'ne: quæ alia verò adsint, aut absint, nō laborat, cum nihil ad medelam conferant: cumq; concursus in aliquo inutili symptomate variare videatur, haud secius ijsdem vtetur, ac si penitus assimilis concursus esset. At empiricus, quia cōfusum, ex omnibusq; aceruatum concursum obseruat, facultate discernendi symptomata carēs, quocunq; ex illis deficiente, abundante've, perinde atq; concursu euariante, diuersa quoq; curandi ratione vti debet, ignorans in non nullis symptomatum, defectu, affluxu've concursum re vera permutari, vt in phlegmone, scirrho, œdemate, atq; ramice: in non nullis autem minime: nam in ijs, qui à priore parte conuelluntur, & in ijs, qui à posteriore, quos Græci emprosthonicos, & opisthotonicos vocant, differre quidem concursus videtur, sed, quoniam patientis symptoma est, non causæ, non loci, non facultatis, ideo non fit diuersa curatio. Id quoq; ignorat empiricus, non nunquam similem esse concursum, non tamen iccirco eadem curatione esse vtendum. Ecce enim totidem, similiaq; symptomata in sanguinem reiectante ex fractura, ex apertione, & ex erosione reperiantur, esto etiam tussis in omnibus istis eadem, & proiecti sanguinis copia sit æqualis, aliaq; etiam sint consimilia, nihilo minus tamen differens curatio adhibebitur. Quamobrem rationalis medicus C vtilia symptomata ab inutilibus distinguens, sæpius dissimili apud multos apparente cōcursu eadem medicamenta sectatur, veluti quidam emprosthotonici, id est, in priorem partem distenti, & opisthotonici i. in dorsum distenti, & tetanici, id est, æqualiter in vtranque partem conuulsi, isti diuersum concursum habere videntur. At rationalis intelligens sanguinis (si ita forte euenerit) copiam in causa esse, musculorumq; esse vitium, & eundem esse morbum (phlegmonē enim) eadem medendi via incedet: sola enim prædicta symptomata notat, sed patiētis symptoma tanq; inutile repudiat. Nam in priorem, aut posteriorem, aut æquabiliter in vtranq; partē conuelli patientis symptoma est, quod obseruatum nihil in curando vtilitatis affert, quemadmodum neque lachrymari. Contra non nunquam simili apparente concursu, iste verò penes diuersam causam differēdi curatione vtitur, vt in illis, qui ob erosionē, aut fracturā cruenta ore profundunt: partiens enim symptomata rationalis, ad vtile indicantia respiciens, atq; vtilia tantū symptomata deligens, auxilijsq; aduersus ea pugnare valentibus vtens, plerunque diuerso apparente concursu, eodem ipse modo curabit: aut contra, simili apparēte, diuersam curationem adhibebit: curatio nanq;, & admotio remediorū caulis symptomata generantibus aduersari valentium. Rationalis itaq; vnūquodq; auxiliū morbiferis causis aduersarium comprehendit, & cui symptomati resistere valeat, nō ignorat, quoD niam concursum, vt iam diximus, partitus est. At empiricus in confuso, aceruatoq; cōcursu iuuantia obseruans, quid cui resistere aptum sit, discernere nequit: id ignorans verò, transitu ad simile vti non potest: per quid enim iuuans prosit, & ipse se ignorare fatetur.

Conuulsio quis morbus. e replet. scilicet.

Quo modo rationalis vtilia symptomata ab inutilibus separet, transitumq; ad simile faciat. CAP. 19.

CÆterum quomodo (dicet aliquis) vtilia symptomata à vanis distinguit rationalis? ad indicantia proposita referendo, respondeas: cum enim quædam symptomata propositum vtile indicans manifestantia, quædam verò id non præstantia cognouerit, vtilia sanè adnotat, alia dimittit: ex huiusmodi verò vtilium symptomatum perceptione transitus ad simile facultas exoritur: quandoque autem non integram curationem, sed aliquam eius particulam transponit: quemadmodum enim concursus, ita & curandi rationem distinguit: atque in primis perspicuum habet, quæ'nam curationis auxilia symptomatis à causis illatis aduersantur, quæ symptomatis à loco, facultate've productis: sciens nanque hoc symptoma à causis enasci, istud à locis, id verò à facultate, à causa præterea auxilij genus indicari, à loco vtendi modum, à facultate tunc temporis significari mensuram, si quidem eadem causa sit, & causam prodentia signa appareant, sed neque locus idem sit, neque facultas eadem, idem vtiq; remedij genus accipietur, sed vtendi ratio, & mensura mutabitur: contra, si causa planè diuersa fuerit, sed locus, & facultas sint ijdem, non idem

auxilij

auxilij genus, sed vtendi ratio & mensura eadē seruabitur. Postq̄ igitur rationalis medicus & con- E
†Al. partiri. cursus & curationes† metiri est idoneus, potest secundum concursum similitudines aliquas curationis partes, prout ipsi videbitur, commutare. At Empiricus neq; causam, neq; causarū, aut loci, aut facultatis proditoria symptomata rimatus id neutiq̄ facere poterit: quocirca neq; transitum ad simile in curando rite vsurpauerit, quandoquidem, quo modo inter se concursus sint similes, ignorat: ideo neq; medicationem partiri valet, neque remedium præsenti symptomati occurrere potēs adhibere: quòd si id se posse facere affirmat, vt scilicet & concursuum symptomata, & curationem partiatur, quid vnumquodq; prodest atq; officit dignoscens, se abditarum causarum contemplatorem esse fatebitur: quòd si hoc & ab indicatione se remedia posse capere confirmabit.

Summa dictorum contra Empiricos. CAP. 20.

QVamobrem, cum ea, quibus Empiricorum secta insignitur, atque informatur, frustratoria sint, atq; esse non possint, obseruatio scilicet, historia, & ad simile transitus, obseruationem quidem ratione carentem inutilem prorsus, & subsistere nequeuntē per se ostendimus: inutilem, quia rationis vsus exigitur, quibus symptomatis curatio sit adhibenda, declarantis, neque enim pro omnibus aut iam præteritis, aut ægrum in præsentia vexantibus obseruationem faciendam autumant: subsistere autem nequeuntem quia plura cum sint, omnia nō prorsus adesse pos- F
sunt, quò idem concursus emergat, genus inquam symptomatum, & numerum eundē, & magnitudinem, & ordinem, & temporis opportunitatem, & id genus alia. Historiam verò per hęc abundare probauimus, ꝙ experientia, quæ scribit, dijudicat: impotentem verò esse: magnitudines enim symptomatum, atque tempora ascribere nequit, sine quibus prosperi medicamenti nulla est comprehensio. Ad simile autem transitum eo argumento sustulimus, quòd ipsum necessario in salutarium, perniciosarumq; facultatum inquisitionem dirigere oporteat.

Aduersus methodicos disputatio, & primū in quo dissentiant, & in quo concordent sectæ. CAP. 21.

CÆterùm, postq̄ hactenus Empiricorum decreta, veluti per summā, refutauimus, modo superest vltima acies cum methodicis depugnanda. Verum aduersus eos pugnaturus, omnium sectarum cōes sententias concedat, necesse est, quod autem illis cum cæteris controuersum est, cōuellat. Empirici igitur ab indicatione remedia sumi non posse aduersus methodicos astruere conabuntur: Nos verò ab indicatione remedia sumi posse dicere concedemus, sed ab euidentibus indicationē enasci non itidē ipsis condonabimus: adhuc illud methodicis assentimus, neq; ab vno symptomate, neq; à pluribus indicationem produci: rursus verò illud negabimus, inutilia in totum esse symptomata: nobis enim symptomata plerunque ea significare videntur, quæ salutare auxilium G
patefacere valeant, sed ad docendam indicationem penitus superuacua symptomata arbitramur. Huiusmodi verò sunt methodicorum instituta: cum eadem symptomata sunt, affectus autem, quibus hæc inhæreant, differunt, non eadem medendi ratione vtendum est: exemplum de phrenitide afferunt, & ea, quæ sub astricto, & ea, quæ sub fluxo genere collocatur: item, si ijdem sint affectus, symptomata differant, eadem, inquiunt, curatione vtemur, vt in costarum cerebriq; phlegmone, si vtraque sub astrictionis genere vitia sunt. Quandoquidem igitur eadem symptomata cū sint, dissidente tamen ratione in medendo vtimur, cumq; illa differunt, eodem non nunquam modo curamus, ideo prorsus inutilia ad curandum symptomata esse aiebant: sublatis enim affectibus simul, & symptomata pereunt: positis & ipsa perdurant: hac de causa vtiles esse affectus aiunt, qui hæc exorientes producunt, euanescentes interimunt: at symptomata inepta, quæ in se ipsis nulla vi prędita sunt: quòd si quicquam symptomata indicare dicant, vtile nihil, sed potius noxium: quemadmodum febris refrigerationem indicat, aut medius fidius potionem dandam, vel vini cupiditas aut balnei, vinum exhibendum, & in balneum ducendum esse declarant: quapropter, cùm symptomata nihil, aut saltem nihil vtile, sed potius detrimentosum ostendant, iccirco symptomata reijcimus, inquiunt, morbos autem, vtpote vtile indicare valentes, admittimus. Interrogant præterea huius- H
modi quasdam ratiunculas, vt à iuuantium numero symptomata excludenda esse confirment. Si idem contraria non indicat, qui verò astrictione fluxuq; afflictantur, contraria ope indigent, profecto afflictatio conferentium indicationem non generat. Sed in ipsos hæc ratio facile reflectitur, per quam neque morbus quicquam indicare probabitur in hunc sanè modum: Si corpus frigore corruptioneque astrictum diuersa medicamenta requirit, idem verò diuersorum esse indicatiuū nequit, igitur astrictio conferens non ostendit. Alia etiam via methodici interrogant: Si differentia idem non indicant, febricitantes verò ac tussientes idem aliquando indicāt, à febre igitur ac tussi conferentis non fit indicatio. At nos hanc etiam ipsorum rationem in ipsos ita retorquemus: Si bile astricti & laxati eadem remedia postulant, ac diuersa idem non indicant, efficitur astrictionem ac fluxum conducibile non indicare. Hæc ferè sunt, quę à methodicis afferantur, vt inutilia symptomata demonstrent.

Aduersus methodicos symptomata vtilia esse probat. CAP. 22.

VErùm enimuero à nobis primū est, methodicos per ea, quæ faciunt non ex toto inutilia esse symptomata, fateri: vsum verò, quem symptomata præstnt, cum rationalem sectam exponemus in primis declarabimus. Methodicos itaque symptomata in curatione conducibilia putare

hinc

A hinc maxime patebit. Homines enim vtcunque insanientes tenebricoso loco continendos esse autumant, siue ob effluxum, siue ob astrictionem insaniant: lucem nanq; in insaniam addere arbitrant: at veternosos loco splendido detinendos, siue astrictione, siue fluxu laborent: tenebris enim veternũ augescere putant. Quo modo igitur, si nihil symptomata indicant, astrictione delirantes in tenebris versabuntur, tenebris astrictionem augentibus, aut contra fluxu veternosi in luce fluxum intendente remanebunt? in his. n. mihi affectus prorsum negligere videntur, solaq; symptomata intueri. Igitur qui inutilia fuerint ea, quæ tantam vim habent, vt proposita ipsa posthabere, neque tantum posthabere, sed ẽt contrarium, ac ipsa indicent, facere cogant? astrictio nanq;, vt laxetur, nunciat, isti verò in tenebris deliros concludentes non laxant: quin è contrario astringunt: fluxu etiam cohibitionẽ indicante isti ex fluxu veternosos in lucem producunt, atq; ita fluxui incrementum adijciunt. Ad hæc sanè respondent methodici, non quia symptomata indicent, ideo se illa accipere, sed quia contra indicent, illudq; efficere, quod propositum imperet, prohibeant: id enim contra indicans appellant, qđ vtile quidem non indicat, id verò fieri, quod affectus postulat, non permittit. At hæc nos ita refellimus: Si contra indicantia inutilia censentur, facultas ẽt à proposito indicatum plerunq; accipi non permittens, inutilis putanda erit: sed facultatem nobis aliquid ad medelam conducibile suggerentẽ,
B tametsi & ipsa contra indicet, contemplari oportet. Quemadmodum itaq; facultatem contra indicantem ex vsu esse statuitis, vobis pariter & symptomata vtilia cõfiteri necesse est: præterea ridicule admodum phreniticis tenebras conferre aiunt: nam, si tenebræ astrictionem augẽt, aucta verò astrictio delirium maius facit, (crescunt enim symptomata minuunturq; cum affectibus) contra, quàm oporteat, faciunt, quæ enim affectum, eadem & delirium exacerbant. & de symptomatis sermonẽ satis abunde fecimus.

Ab affectibus vtilis indicationem non sumi. CAP. 23.

MOdo neque affectus conferens indicare (vt opinantur methodici) ijsdem illis rõnibus, quibus ipsi inutilia esse symptomata probare nitebantur, commonstrare decreuimus. Ita nanq; afferimus: si ijdem affectus sint, causæ verò differant, non eandem curationem admittimus. Vrinæ nãq; suppressio vnus quidã affectus est, verũ si calculus sit in causa, excindimus: si phlegmone, cataplasmata illinimus: si vesicæ supra modum distentio, fistulam, quem cathetera nominant, imponimus, siue, vt inquit Erasistratus, ægrum in genua statuentes, atq; aphronitro extremum vrinariæ fistulæ illinentes, & alia, quæ deinceps sequuntur. Sin autẽ ab affectibus conducibilium indicationes fierent, vnus cum est affectus, eiusdem quoq; conducibilis eædem forent indicationes: non sunt autẽ:
C non igitur affectus indicant. item si ab affectibus indicationes orirentur, non vtiq; diuersi affectus idem indicarent. At, vna cũ est causa, licet affectus dissideant, idem curandi genus admittimus: choleram nanq; & arquatum morbos dissimiles esse vel ipsi fermè confitentur, etenim astrictus hic, ille verò fluxilis morbus est: in vtroq; tñ fit inanitio. Quapropter, qm̃ sublatæ causæ affectus auferunt, positæ constituunt, ac præterea diuersæ causæ, quis ijdem sint affectus, diuersam, eædem, licet affectus euarient, eandem tñ curationem postulant, non iniuria nos & causas & affectus & passos locos exploramus. Possumus verò & hisce rõnibus idem comprobare, à discordibus scilicet causis eundẽ affectum procreari, exempli causa, astrictum: ignis nanq; in corpus incidens superficiem densat, id pariter frigus efficit, nihilominus hunc, qui idem affectus est, differenter curamus pp causarũ differentiam: illum. n. qui ab igne est, perfusionibus, & cataplasmatis crustas separare valentibus sanitati restituimus: eum verò, qui à frigore, fomentis raparum decoctis, & id genus alijs sanare studemus. Quòd si laxatorio vtrunq; curandi genere sanari contendant, ita occurremus. Si idem est curãdi genus, id si permutemus, nihil errabimus, vt si ab igne, ægrotantem ijsdem fouebimus, & frigore affecto eadẽ cataplasmata superdabimus, & medicamina ad crustas facientia adhibebimus: sed nequaq̃ ista facimus: grauiter. n. læduntur: haud igitur eandem esse curationem dicendum est. Amplius, ea-
D dem causa diuersos morbos generat: plenitudo. n. aliàs phlegmonen excitat, hæc verò astrictio est: interdum sanguinem profundit, at sanguinis profusio fluxus vocatur, neque tamen ob id, licet morbi differant, est diuersa curatio: siquidem in vtroque euacuatio sanat, morbo contraria: quandoquidem non ab effectis, sed ab efficientibus, quemadmodum & ipsi profitentur, indicationes accipiendæ sunt: affectus verò causarum loco methodici habent, ꝙ symptomatum effectiui sunt: sed non quà causæ sunt, inquiunt, sed quà communitates, vim habent indicandi, nihil'que vetare idem & pro causa & pro communitate, & pro alio quopiam accipi, vt malum gustabile, olfactile, visile, tactile'que est: cumq; ipsum dulce esse dicimus, non quatenus sub tactum venit, dulce dicimus: haud secius affectus ab alijs enatos alia quædam producere quid impedit? quando verò ipsos indicare, inquiunt, asserimus, non quatenus effectus, aut aliorum effectiui, sed quatenus communitates sunt, ipsos indicare censemus. Quemadmodum igitur symptomata methodici, quoniam à diuersis eadem, & ab ijsdem diuersa proueniũt, nihil indicare commodi testantur, itidem & nos à diuersis causis eosdem, & ab ijsdem diuersos gigni affectus intuentes, eos ad vtilium indicationem incommodos esse dicimus: neq; enim vnum idem semper indicat, alioqui vrinæ suppressionem eadem semper via tolleremus. Vt igitur illi ruborem non indicare aiunt, ꝙ effecti speciem ipsum reputent, sic & nos affectus ad indicationem non nunquam causarum, non nunquam effectorum inutiles esse

statuimus. Quispiam verò ita illis obijciat: Quid ruborem ipsius alteratione indicare negatis, qñ quidem & communitatem in ipso spectatis: in pluribus.n. differentibus cernitis: quid aliud verò est communitas, q̃ res in pluribus eadem: igitur, si indicat, & pluribus cōmunis est, cur nō ab ipso, alijsq; id genus symptomatis euidenter apparētibus indicationes accipitis, sed potius ab affectibus, astrictione scilicet & fluxu, nequaq̃ euidentibus: Quòd si affectus indicat, omnium maxime ridiculum fuerit, affectum sensu comprehēsibilem esse inficiari: si fluxus itaq; & astrictio solæ communitates forent, vero proximum quis diceret, eas solas indicare dicens: verum, cum & symptomata pluribus cōia reperiantur, quare & ab ipsis iuuantium indicatio non oritur? Sin aūt respondeant, iccirco symptomata repudiamus, quia proximæ, & necessariæ medentibus communitates nō sunt: nam eosdem affectus diuersis symptomatis eodem modo curamus, & diuersos affectus, etiam si eadem symptomata fuerint, diuersa tñ, vt supra declarauimus, rōne discutimus. His de causis & nos dicemus, idem in affectibus euenire cernentes, quod vos in symptomatis obseruastis, veluti incommodos & superuacaneos ipsos reijcimus: istud.n. probare, affectuum videlicet comprehensionem esse inutilem, abundans est, & frustratorium: ad curationem.n. satis est causæ perceptio, loci vexati dignotio, & facultatis mensura: sit'ne fluxus, an astrictio, superuacuum puto cognoscere, sed huiusmodi ratio posterius agitabitur, cum de vsu affectuum perceptionis differetur. F

Quid morbus indicet, & quid artifices requirant. CAP. 24.

ILlud autem aduersus methodicos dicendū est, Affectus, non quid agendū sit, sed suam ipsorum sublatione, destructionemq; indicare: quod sanè & quis votis expetere possit: id verò nec vulgus, neq; brutæ animantes ignorant, morbos sublationem, sanitatem conseruationem indicare. Artifices sane huiusmodi indicatione non egent, sed illa scire exoptant, per quæ languores pelluntur, & sanitas conseruatur: propterea illis opus habent, quæ particulatim remedia indicant, quibus accersitur sanitas, ac retinetur. Atqui per id artifices vulgo præcellunt, q ea percipiunt, quibus particulatim remedia patefiunt: quandoquidem, si morbi sua ipsorū remedia edocerent, laborantes ipsi, per quæ ad sanitatem redirent, intelligerent: at istud ignorant: quid verò morbus indicet, certum habent, sublationem scilicet: quare morbos pellere potentes medicos acciri iubent.

Non morbos, sed causas medelam indicare. CAP. 25.

QVin & ex adhibitis auxilijs non morbos, sed causas medelam indicare agnoscēdi facultas dabitur: auxilia nanq; non affectis, sed facientibus aduersantur, vt euacuatio multitudini contraria est, morbo verò nulli, vt phlegmonæ aut febri: multitudine igitur euacuatione subtracta simul & genitus per eam morbus tollitur. Sed non propterea, q simul cum efficiēte causa morbus recedit, auxilium morbo aduersari dicendum est. Possumus.n. & ex symptomatum à multitudine atq; euacuatione orientium collatione, cui opponatur auxilium dignoscere: siquidem multitudo redundantia grauat, euacuatio redundantia subducens grauitatē tollit, deinde multitudo conceptacula distendit, euacuatio, vt subsidant, efficit, & collabātur: alia quoq; remedia causis semper resistere inuenies, morbo verò minime. Amplius ex hoc quispiā didicerit, si neq; astrictio, neq; fluxus auxilium aliquod, sed potius affectum quendam indicent, & astrictioni contrarius fluxus est, non inanitionem, sed fluxū indicabit astrictio, & fluxus astrictionem: quod igit̃ admittimus idem à morbo indicatur: at lædentes causæ sibi contraria demonstrant: quodq; ab ipsis indicatur, admittimus: quo circa non morbi, sed causæ, quod conducit, aperiūt: itaq; non prorsus incommoda esse symptomata, neq; à morbis conducibile, sed à causis indicari satis ample, dilucideq; ostensum est. G

An communitates methodicorum sint euidentes, atque indicent. CAP. 26.

DEinceps considerandum superest, communitates, quas supponunt methodici, euidentes sint nec'ne, atq; vtrum à communitatibus indicationes accipi possint. Medicam igitur facultatē iuxta ipsorum sententiam definiemus, euidentium cōitatum cognitionem esse: euidens autem, non quod sensu percipitur, appellant, siquidem nullus affectus sensu comprehenditur, sed euidens illi nominant, quod per se ipsum, licet sensui nō subiaceat, comprehendi possit: nam ferè manifestū illi euidens vocant. Quapropter contradicens illud quoq; ostendat, oportet, eos neq; græcis nominibus scire vti. Cæterum ne dictiones vitio dare videamur, ipsis concedentes euidens vt lubet accipere, communitates non ex se comprehensiles esse declaremus, in primisq; eorum sectæ principem Thessalum, cōitatum, vt non ex se perceptibilium, signa tradentem adducamus. In laborante enim astrictio, inquit, ex corpore ægre difflabili agnoscit̃, pariter & fluxus non nullas notas exponit. Sed forte responderint: aduersus hoiem, non aduersus sectam nostram obijcitis. Thessalum itaq; dimittentes ad propositum ostendendum reuertemur. Primum igitur cōe quoddam argm̄ in vtraq; affectione sumemus, ipsas neq; euidentes neq; ex se pceptibiles esse declarantes: deinde separatim ipsas singulis neutiq̃ ex se comprehendi posse confirmabimus. Fatentur itaq; & ipsi non oēm corporis densitatem, aut excretionis suppressionem astrictionem esse: nam rustici concretione laborant, non tamen astrictione: neque omnis soliti excrementi cohibitio astrictio est: nam & muliebre purgamentum cum ab prægnatione supprimitur, soliti sanè excremēti retentio est, neq; tñ ob id astrictio vocanda: item non omnis corporis laxitas, & excretio fluxus est: pueri nanque, & mulierculæ, viriq; non nulli sub vmbra victu delicatiore vsi, natura sunt rariores, & quædam inutilis materiæ expulsio H

pulsio

A pulsio fluxus non est: præterea, quorum per alui deiectionem, aut lotium, aut sudorem, aut sanguinis profluuium iudicatio fit, neque ipsos fluxu laborare dixerint, alioqui supprimenda esset excretio. Qm̃ ergo non omnis densitas, & retentio astrictio est, neque omnis raritas, aut excretio fluxus, clarissime constat sola ipsa symptomata respicientem, fluxum, aut astrictionem deprehendere non posse, sed ex alijs quoq; dijudicandi sunt: quemadmodum enim & alia symptomata, naturalia'ne sint, an præter naturam, non ex se ipsis, sed ex alijs percipiuntur, ad eum sane modum & astrictio, & fluxus dignoscendi sunt: per hæc autem huiusmodi sententia manifestabitur: naturalia symptomata, & præter naturam magna similitudine inter se conueniunt: eadem nanq; his naturalia, illis præter naturam sunt, vt ater color præter naturam similis est atro colori, qui naturalis sit, nobis quidem præter naturam, sed Indorum genti naturalis. Figuræ quoque non naturales naturalibus sunt persimiles: non nulli nanque magis, q̃ alij, extortos habent artus: acuminatæ nares, & oculi caui quibusdam mortifera signa sunt, alijs verò hæc eadem congenita. Motus verò, ac eius carentia si voluntatis imperium sequentur, naturales dicito: si inuoluntarie in corpore fiant, præter naturam. Per hæc manifestum est ipsa tantum symptomata attendẽtes non posse ingenitum ab extraneo dignoscere, sed in non nullis agentem causam explorare opus est, quemadmodum de motu, vtrum voluntarie, an
B inuoluntarie prodeat: sic etiam de colore: cum enim color ab humoribus oriatur, & ex colore sanguis appareat, considerandum est, num sanguis naturaliter affectus sit: id verò ex vsu cognoueris: cũ enim reliquum omnem vsum sanguis minime impeditum præbet, neque grauat, neque distẽdit, naturalem esse sanguinem dixeris. Verum figura num salubriter, & secundũ naturam sese habeat, ex membri ipsius vtilitate percipies, vt in extortos artus habentibus. Non nulla sane & ex loco, in quo fiunt, an naturaliter habeant, dignoscitur. Densitas, & raritas istius generis sunt, vt non nullis ingenitæ, alijs præter eorum naturam sint: nam senum densitas ipsis quidem ingenita est, sed pueris extranea: contra pueris raritas naturalis est, senibus autem violenta: non nullis præterea ex vitæ rõne spissescit cutis, vt rusticis, ob cœli statum, aut curas vrgentes: alijs, qui nihilominus naturaliter habent: quo circa fieri nequit, vt solam corporum densitatem, fluxumq; spectantes eorum affectiones comprehendere possimus. Oportet igitur in aliud quippiam hæc referentes ita, secundum naturam'ne sint, an vitiosa, dijudicare: ipsi.n. ita dicere solent: moderatione, excessuq; naturalia accidẽtia ab extraneis distinguimus: quando enim corpus moderate densum, rarumq; fuerit, recte valet animal: cum verò istorum alterutrum increscens modum superat, morbo vexari necesse est. Aduersus quæ ita respondendum est, Moderatum, modoq; carẽs diuersum ab affectibus esse, q; si ab immo-
C dico vitia iudicentur, non ex se comprehensibilia esse constabit. Deinde sic etiam eorum ratio confutatur: Moderatũ, atque immodicum non est euidens, sed ab effectis agnoscitur: si iuuat, moderatũ est: si nocet, immodicum: qui fiat autem, vt moderatum atque immodicum non euidens sit, ab ipso verò comprehensa sint euidentia? Verum, si & ex facultate moderatum, immodicumq; censetur, neque sic tñ immodicum perspicuum fuerit: facultas.n. conspicua non est: immodico autem non euidente, iam proculdubio neque communitates apparebunt, quandoquidem & ipsæ immodica quædam sint. Amplius in istos dicendum est: Nihil secundum naturam, aut præter naturã existens, quod secundum naturam, aut præter naturam sit, est euidens. dolor nanque & id genus alia præter naturam euidentia quidem sunt: at medici, non quæ sint, sed q; præter naturam sint, cognoscere volunt: siquidem acutus nasus, & caui oculi cunctis hominibus perspicue apparent, secundum naturam verò, an præter naturam sint, solis id medicis patet: hoc enim vulgo medici præstant, q; ex euidentibus occultum quiddam eliciunt, quod vulgo negatum est. Amplius: Quod præter naturam est, euidens non est, quare communitates, cum prẽter naturam sint, euidentes non erunt. Illud etiam considerandum est, num quispiam vnquam medicum accersierit, quia spissitate, raritate'ue immodica vexatus sit: q; si nemo vnquam communitates sensu percepit, quo modo rationi fuerit consen-
D taneum eas esse euidentes asserere? communitatibus itaque non apparentibus, quare ipsi artem euidentium communitatum notitiam esse definiunt?

Quòd astrictio Methodicorum non sit euidens. CAP. 27.

AT verò in præsentia separatim contra ambas affectiones disputabimus: atque in primis de astrictione loquemur. Hanc igitur densitatem, & necessariorum excremẽtorum suppressionem esse decernunt. Cæterum, quæ supprimuntur, aut noxia sunt, aut vtilia, aut neutra: si sint vtilia, ea excernere absurdum est: si neutra, constat iam neque morbum esse. Dicendũ igitur superest, cum retenta nocent, adstrictionem esse: quæ lædunt verò, causæ sunt: inde fit, vt ex causarum anticipata notitia astrictio comprehendatur: nam, vt astrictionem adesse cognoscamus, suppressa nocere præsciendum est, sed cum nocentium notitia simul & causarum concurrit agnitio: quin immo nocentium cognitio causarum est comprehensio, itemq; ipsa nocentia, quæ vtique causæ sunt, non ex se ipsis in notitiam veniunt: quare non solum astrictio ipsa non est euidens, sed neque illa etiam, ex quibus astrictio dignoscitur.

Fluxum Methodicorum non esse per se notum. CAP. 28.

FLuxum autem definientes, corporis immodicam rarefactionem, & eorum, quæ manere debuerant, excretionem esse testantur: at immodicam rarefactionem non ex se posse comprehẽdi

declaratum est: quæ excernuntur autem, retineri debeant nec'ne, vnde percipiunt? non enim ex se E ipsis perceptibilia sunt. Atq; sic efficitur, neque fluxum, quantum in se est, comprehendi posse, siquidem, vt fluxum dignoscamus, ante familiare conueniẽsq; sciamus, oportet: familiare autem ex vsu percipitur, vsus ex multis successibus, hi tandem ex se ipsis. Quamobrem non ex se comprehensus fluxus quo modo recte euidens dici possit? quodq; rationales cognitu obscurissimũ esse affirmant, id ferè methodici (si dijs placet) clarum patensq; esse contendunt: quandoquidem ab his vocatus fluxus ab appellata apud priscos colliquatione, nisi nomine, non differt. Colliquationem verò atque excretionem difficulter adeo prisci illi distingui posse censebant, vt Erasistratus palàm difficillimũ id esse iudicium fateatur: atque hæc verba pronunciet: Sanè perdifficile est excretionem colliqua- »
tionemq; discernere: sed Hippocrates laboranti, ægre, aut leuiter ferenti, iudicium committit, hæc »
Cõ. 1. Apho. 2. Ex. or. f. 3. b inquiens. ‖ Si qualia purganda sunt, purgentur, iuuat, & leuiter ferunt. Quapropter, cum duo vete »
res medici inter se de principatu certantes hac in opinione consentiant, excretionem videlicet ab eliquatione vix posse distingui, ex ipsisq; vnus neque signum vllum excretionis posuerit, sed solam rei difficultatem ostenderit, alter ad regulam fermè imperceptibilem iudicium trãstulerit, quo modo id methodici perspicuum euidensq; putabunt? Præterea qua se ratione fluxum in his, quorum corpora ob insensilem perspirationem dissipantur, percipere dicent? non. n. ex corporis compres- F
sione id assequi valent: siquidem nõ solum profluuio inanita corpora, verum etiam suppressis mensibus adstricta comprimãtur: tumefactio etenim non adstrictione solum illis retentis, quæ excerni debuerant, sed etiam fluxu fusis humoribus, & corpora distendentibus efficitur: non idem autẽ esse compressionem sensilem, & fluxum, hoc sanè modo patere poterit: si compressio sensilis est, cõpressioni verò contraria est tumefactio, atq; vnũ vni tm̃ aduersatur, fluxui non tumefactio, sed adstrictio contraria fuerit: at, si adstrictionem tumefactionemq; idem esse affirment, ipsos definitionum contrarietatem declarare opus est: aiunt. n. adstrictionem, inculcationem, arctationemq; corporum esse: est igitur arctatio conculcatioq; corporum, adstrictio: at tumefactio eorundem fusio atq; distentio: distenduntur autem multitudine aut fusione corpora: constat igitur, q̃ diuersæ sint tumefactio atque adstrictio. Si fatetur autem compressiones à fluxu distare, & tumefactionem ab adstrictione, morborum communia non ex his deprehendi fatentur, affectionumq; notitiam ab alijs non ex se ipsis emergere: cum ex compressione tumoreq;, quæ ab affectionibus differunt, oriatur.

Falsa quorundam opinio de modo dignoscendi fluxum impugnatur. CAP. 29.

NOnnulli dicũt in hisce corporibus, quæ insensili perspiratione dissoluuntur, fluxum ea coniectura dignosci, q̃ mollia sint corpora, fragilia, atque effœminata. Quorum opinio ita refutan G
1. Prog. tex. 7. cl. 4. f. 391. c da est: Si corpora durata fuerint, & circuntenta, fluxum adesse negabunt, quem tamen ipsos fateri necesse est: nam, si tales forte ægroti fuerint, quales narrauit Hippocrates ‖ per summam indigentiã ad hoc deducti, vt dura sit cutis & circũtenta, alia'que adsint, qualia his, qui discutiuntur, dissipantur'que, euenire solent, vtemur'ne victus ratione dissipatis corporibus conueniente? id vtique concedant, necesse est: quo modo igitur ex raritate fluxus percipitur? nam tentione duritiaq; præsente nihilo secius effluuium aderit.

Quòd communia nihil indicent, etiam si euidentia sunt. CAP. 30.

DEinceps verò demonstrare quispiam poterit communitates, etiam si euidentes sint, nihil tamen vtile demonstrare: idq; ita sanè probauerit, diuersa esse dicens, ipsa communia indicare, aut indicare valentia ex communibus deprehendi. Methodici sanè ipsa communia indicare affirmant: nos verò communium notitiam ad ea percipienda, quæ particulatim indicare valent, conducere asserimus: atque præcepta, quodam modo communia cum sint, particularium cognitionem ostendunt: in eo nanque præcepto, Spontinæ lassitudines morbos nunciant, relationem particularis spontinæ lassitudinis ad multitudinem comprehẽdimus: illam enim dictionem/morbos/prout præ H
sens sensus exigit, in hanc/multitudinem/scilicet conuertere opus est. Vniuersi igitur cognitio particularis vtile indicare valentis notitiam subministrat.

Quid artis præcepta declarent. CAP. 31.

NE putet autem quispiam nos eius esse sentẽtiæ, vt ex præceptis palàm vtilium demonstratiua percipiãtur: neq;. n. ex præceptis occulta prodũtur, quorum vsu ad curationem, tanquam
2. Apho. 5. Ex. or. 11. f indicãtium, indigemus, sed occultorum ad euidẽtia relationem manifestãt: ita verò diligẽtius præceptorum vsum ex hoc ipso discemus, ‖ lassitudines temere orientes nũciant morbos, talẽ instituentes rõnem: lassitudinem igitur temere euenientẽ manifestam esse vel rudes etiam hoĩes sciũt, p huiusmodi aũt lassitudinem humoris copiam significari imperitos quidẽ latet: abditum. n. est, sed nouerũt artẽ callẽtes, spontinæ lassitudinis cũ plenitudine cohærentiã intelligentes: ab ipsius nanque spontinæ lassitudinis cum plenitudine cognatione permotus præcepti illius conditor, plenitudinisq; effectũ esse spontinã lassitudinẽ cognoscens, ipsum literis commẽdauit: causarum. n. duplicẽ communissimam differentiam cũ sciret, ipsarum aliquas videlicet in nostro corpore contineri, aliquas exterius accedere, necessarium putauit, cũ aliqua externa cã infestant, nos lædi aliter minime posse, nisi intestina aliqua causa delitescat. Q̃m verò, quæ in corpore sunt grauantia, materiæ copia grauãt, mediocris. n. materia neque grauat, neq; vllo pacto diuexat, in vnã ratiocinationem hæc oĩa

redigens

A redigens huiusmodi præceptum constituit, Lassitudines spontinæ nunciãt morbos: quibus enim rationibus impulsus præcepti huius auctor ipsum tradidit, ijsdem etiam motum præcepti vtilitatem indicare opus est. Hoc igitur commune præceptum illud significat, q vbi spontina lassitudo est, ibi prorsus est multitudo, non tamen iccirco ex præcepto quispiam multitudinem, sed lassitudinis, multitudinisq; cohærentiam, & ex cohærentia multitudinem cognouit: quodam modo igitur etiam ex lassitudine multitudinem percepit: quòd autem ita perceperit, præceptum fuit in causa, & aliorum sanè præceptorum eundem vsum considerantes inueniemus: ad hunc itaque modũ vniuersalem, & veluti communem comprehensionem ex vsu esse arbitramur.

Communia quid indicent apud Methodicos, & eorum confutatio. CAP. 32.

CÆterùm methodici ab ipsis communibus vtilia indicari autumant: strictam nanque affectionem laxamenti necessitatem indicare aiunt, fluentem verò suppressoriam curationem requirere, atque alia communia euidenter diuersa indicare contendunt. De quibus dicetur posterius. Verùm communia non indicare per hæc nos confirmabimus: Quibus sublatis ægri sanescunt, ab auxilijs ista delentur, ab his verò vtilium indicatio sumitur, quæ ab auxilijs præcipue destruuntur: at particulares causas, aut morbos saltem remedia principaliter destruunt: particulares igitur causæ aut morbi saltem, non autem communitates, quatenus communitates sunt, vtile indicabunt: q
B si communia vtile indicent, adhibita'que auxilia indicantia destruunt, à particularibus auxilijs communia destruentur: communi autem deleto omnes eo tempore sub eo communi ægrotantes sanescent, nulla penitus re in ipsis sublata: quamobrem, si, quod indicat, id destruitur, communia verò indicant, iam satis constat, destructum iri communia. Hanc rationem ita methodici diluunt: Nos, inquiunt, communitatem eandem & vnam asserimus, non quòd vnum quoddam sit corpus ipsum sibi ipsi continuum, siquis in pluribus contemplatur, sed quatenus eadem species est: nam, quemadmodum & humanitas communitas quædam esse dicitur, non autem corpus quoddam vnum, si quis in omnes homines respiciat, sed quædam in pluribus similitudo, itidem & de communitate sentiendum esse dicunt: quemadmodum igitur sublato aliquo homine non simul aufertur, quam in omnibus cernimus, humanitas, sed vnius cuiusdam planè humanitas, ita & singulari communitate sublata, non ea, quæ in omnibus reperitur, sed singularis tantùm communitas deletur. Istis autem ita respondendum fuerit: Si communitates, quatenus communitates sunt, vtile indicant, & humanitas, communitas cum sit, vtile indicabit: at nihil humanitas indicat: quare neque alia quæpiam communitas vtilitatis indicatiua fuerit. Præterea: Si quidem communitas in pluri-
C bus identitas est, & communitates, quatenus communitates sunt, indicant, anxietas, & rubor in pluribus affectibus considerati aliquid vtique commodi indicarent: sed nihil indicant: neque reliquæ igitur communitates indicandi naturam habent. Ab illis etiam id sciscitari conuenit, communitates affectus sint, nec'ne: si sint affectus, quo modo nullus adhuc earum sensum habuit: sed febrem phlegmonen, grauitatem, distentionemq; homines percipiunt, medicosq; harum causa accersunt, astrictionem autem, fluoremq; nullus vnquam percepit: neque me hercule quispiam vnquam medicum accersiuit, q immodica astrictione, aut raritate vexaretur. Quòd si affectus nõ sunt, quo modo ab affectibus indicationes fieri testantur, quandoquidem astrictio, fluor'que affectus non sunt? Illud amplius adijciendum est, Si communitates profectò indicatiuæ forent, omnium maxime communitatum communitas indicaret: astrictionis enim, fluxus'q; similitudo quædam est, quatenus vtraque cõmmunitas est: hæc autem nihil indicat: igitur neque etiam reliquæ: nõ solum autem duas communitates, sed plures etiam statuunt, alias'que in victus ratione, alias in manuum effectione collocant: in victus quidem ratione astrictum, & fluens, adiũctam'que magnitudinem, morbi tempora quatuor, initium, crementum, summum impetum, & decrementum, celeritatem & longinquitatem, accessionem, & intermissionem: in manuum verò effectione, quod à natura
D alienum est, ponebant, loco, tempore, & pluribus alijs: neque enim in præsentia omnia proposita ad manuum actiones pertinentia diligentius exequi mens est: satis enim modo fuerit proposita in ratione victus ab ipsis posita explicare.

Cur Methodici communitates inuenerunt. CAP. 33.

PRædictas nanq; communitates, quid in singulis rebus sequerentur, non habentes, introduxerunt: qm̃.n. ex eorum dictis efficiebatur, vt in omni fluore, quolibet suppressorio remedio vtendum esset, contra quolibet, in omni astrictione, laxante, cum nihil, quod auxiliorum differentias indicaret, reperirent, antedictas communitates innouarunt, vt iuxta ipsarum diuersitatem diuersa curatio reperiretur: itaque remediorum differentiam ab communitatibus demonstrari contendunt, siquidem penes aliquarum ex his collectionem varians curatio reperitur.

A communitatum magnitudine remediorum mngnitudinem non indicari. CAP. 34.

VErum enimuero nihil eorum, quæ dicta sunt, remedia posse indicare monstrabimus, & primum q cõitatum magnitudo remediorum magnitudinem non indicet, ex his aliquis discere poterit: in curandis morbis non simpliciter auxiliorum magnitudine egemus, (oĩa enim auxilia cũ magnitudine quadam sunt) sed huiusmodi certa magnitudine: at cõitatum magnitudo nõ hanc huiusce auxilij magnitudinẽ, sed simpliciter magnitudinem indicabit: opus est autem, vt diximus,

non simpliciter auxiliorum magnitudinem, sed qualem quandam magnitudinem accipere: nam, si absolute magnitudinem accipiamus, cum remedia omnia cum magnitudine intelligantur, omnia vtique remedia absque vllo discrimine accipietur, quod à ratione alienissimum est. At si communitatum magnitudine auxilij magnitudinem simpliciter indicante ipsi hanc quampiam magnitudinem accipiant, non id, quod propositum indicat, assument: propositum nanque magnitudinem in vniuersum indicat, ipsi verò hanc certam magnitudinem accipiunt. Respondebunt forte, quòd non quatenus particularis est magnitudo, sed quatenus communitas est, adhibetur: idem autem & commune esse & particulare contingit. Id verò nos ita refellimus: Si communitas indicat, &, quod indicat, non particulare est, discrimine carere debet, quoniam magnitudo omni auxilio inest: hanc eandem autem rationem & ad alias communitates transferre oportet. E

Quòd morbi tempora non indicent vtile. CAP. 35.

DEinceps neque morbi tempora vtile indicare declarabimus, sed ante, quàm hunc sermonem aggrediamur, aliqua de temporum differentia tractanda sunt. Duæ igitur temporum differentiæ apud medicos celebrantur: aliqua.n. morborum, aliqua auxiliorum tempora dicuntur, atque hinc iam manifesta curatio fiet, causarum autem motiones morbi tempora esse dicunt: motionis autem differentiæ quatuor sunt, initium, crementum, summum, & declinatio: hæc eadem sunt & temporum nomina: auxiliorum planè tempora ea, quæ ad ipsorum adhibitionem idonea sunt, prędicant: ea sunt autem idonea, quando remedium postulantia adsunt, prohibens verò nullum. F

Tempora morbi & auxiliorum eadem esse secundùm methodicos. CAP. 36.

PLerique aũt auxiliorum morborũq; tpa non re ipsa, sed cogitatione tm̃ differre crediderunt: aiunt.n. auxilij morbiq; tempus simul incidere: nam in quodam tpe cum sit morbus, auxilio tp̃s idoneum reperitur, sed idem, inquiunt, ad diuersa relatum differenter nuncupari contingit: quemadmodum.n. ascensus atq; descensus, vna eademq; via cum sit, ẽm ascendentium descendentiumq; rationem non nunq̃ ascensus aliàs descensus appellatur: ad hunc sanè modum & in temporibus habet: vnum enim atq; idem est morbi auxilijq; tempus: aliàs.n. ad causæ motionem referẽs, morbi, aliàs ad applicandi auxilij occasionem respiciens, auxilij tp̃s nominabit: euenireq; affirmãt, vt vtraq; tempora simul sint, neq; auxilij tempus absque morbi tempore posse deprehendi.

Alia esse probat Galenus. CAP. 37.

COntra quas rationes ita pugnandum est: Si eadem auxiliorum morborumq; tpa forent, neq; re ipsa distarent, quocunq; morbi tempore & auxilij adesse tp̃s oporteret: at non quocunque morbi tempore auxilia adhibemus, ‖ Incipientibus enim (inquit Hippocrates) morbis, siquid vr̃ mouendum, moue, in morborum impetu quietem agere melius est. non igitur eadem morborum auxiliorumq; tempora sunt, plerunq; etiam remedia, vt purgationem, & sanguinis missionẽ adhibemus, cum morbus quidem non adest, sed futurus timeatur: vt, exempli causa, chirurgi in his, q; bus ramex excessus est, facere consueuerunt, cum eos valde humorũ plenos vident, venam soluunt: hortatur ẽt Hippocrates, vt exquisite bonus habitus non tarde soluat, solutio aũt per remedia fit. Quòd si in morborum impetu auxiliorum tempora non adsunt, & adhuc non p̃ntibus morbis auxiliorum tempora sunt, iam patet non sola cogitatione, sed re ipsa ẽt huiusmodi tempora differre. Vno præterea morbi tpe plura quis auxiliorum tpa accipit: age.n. in morbi decremẽto clyster, inunctio, cataplasma, cibusq; adhibetur, & istorum cuiusq; proprium tp̃s est, in pluribus aũt morbi temporibus idem non nunq̃ auxilium fertur: initio nanq; morbi atq; incremẽto sanguis mittit̃, ex his iam efficitur re ipsa quandam esse istorum temporum dr̃iam. Vltra dicta etiam illud sciendum est, morborum quatuor tpa esse, initium, crementum, summum impetum, & declinationem: sed auxiliorum ista tempora non sunt: neq;.n. initium, aut crementum, aut summus impetus, aut remissio sunt auxilij tempora. Præterea morborum tpa aliqua generalia, aliqua particularia describuntur: at remediorum tempora gnalia quidem scribi possunt, particularia verò nequaquam: huiusce rei id in causa est, quòd morborum tam generalia, quàm particularia tempora vno eodemq; instrumento iudicantur, instrumentum aũt illud scribi põt, sed auxiliorum tempora neq; eodem instrumento iudicantur, neq; particularium temporum iudicatoria instrumenta scribi queunt: quo aũt id modo sit, iam ostendemus. Morbi tpa ex quali quadam causæ motione censentur, estq; initium, ascensus, summa vehementia, atq; remissio, quæ morborum tpa vocamus, cùm sint certæ cuiusdã motionis causæ noĩa. Nam si motio, quæ prius non erat, nobis inesse incipit, atq; ita diuexat, huiusmodi motum initium morbi appellamus: si vlterius motus procedat, crementum: si crementum consistat, summus morbi impetus dicitur: cum motus imbecillior redditur atq; decrescit, remissio nominatur: ergo, cum generalium morbi, particulariumq; exacerbationis temporum eadẽ nomina sint, eadem quoq; iudicandi instrumenta erunt: ex certa enim quadam causæ motione iudicantur. Quo circa iam in confesso est posse vtraq; tpa describi: sic.n. describi singula dicimus, vt causas, locos, passos, idq; genus alia, qñ proposita, ex quibus singula percipiuntur, scriptis mandari queunt. Ad morborum spatia tempora non sunt, neq; ex spatijs tempora sumuntur, neq; in morbis vniuersis, neque in particularibus exacerbationibus, eo quòd non in omnibus temporibus eadem spatia sunt: eandem autem rem tempora vocari, nemo est, qui nesciat: præterea quòd vniuersi morbi H

2. Apho. 29. Ex. ord. 16. f G

tempora

A tempora à particularis accessionis temporibus differant, ex eo facile patebit, quod vnum morbi vniuersi tempus plura singularum accessionum tempora concludat: initio nanque inuadentis morbi particularis accessio & incipit, & increscit, in summo impetu consistit, atque declinat: cum'que vniuersus in sua vehementia morbus est, particularis aliqua accessio incipiet: atque ita, quo modo vtraque morborum tempora conscribi possunt, exposuimus.

Auxiliorum tempora scribi non posse. CAP. 38.

SEd remediorum vtraque tempora calamo scribi non posse modo subijciemus. Remediorum applicandorum tpa non ex causæ motione atque essentia capiuntur: idem.n. semper remedium accipitur, vt quocunque morbi initio sanguinis detractio: cumque dixerit Hippocrates, ‖ inchoantibus morbis siquid videtur mouendum, moue, in summa aūt vehementia quietem agere præstat, non à morbi tpe impulsus auxilia interdicit: nouerat.n. morborum initijs facultatem valentem esse, proptereaque remediorum applicationi non obstare, sed in morborum vehementia iam flaccescens remediorum agitationem non sustinet. Itaque nō rōne temporis Hippocrates, sed virium, auxiliorum adhibitionem denegat: neque etiam ex morbi temporum spatio, vt non nullis placuit, auxilij occasio reperitur: longe.n. inter se distantibus spatijs, quales'nam res spatio nunciari quis asserat, explicari B non potest: quamobrem auxilijs in vniuersum opportuna tpa, & ex remedia postulantium præsentia deprehenduntur, hæc aūt causæ sunt, & ex potentis impedire absentia, id verò est virium imbecillitas; at particularium auxiliorū occasiones non ex his modo, verumetiā ex alijs, quæ minime scribi possunt, reperiuntur: qñquidem in remissionibus potissimum remedia adhibetur: tunc.n. & postulans adest, & vires ferunt: non idem aūt remissionis spatium in omnibus est: sed esto, exempli causa, sex horarum remissionis spatium, quam igitur istarum idoneū particulari auxilio tps statuemus, cum non ad eundem oēs modum habeant: requirat.n. tunc conditio venæ sectionem, neque facultas refragetur: quantum ad id ptinet, venā secare opus est, atque illico post cibus dandus, quod inediam nō ferat ægrotans: alteri aūt inedia conducet: alij somno ante missionem sanguinis eget: alij alio sese habent modo, quæ omnia literis mandari non possunt. In tanta igitur varietate, quā quis horæ partē idoneum cuique auxilio tps constituat, aut quod quis propositum describat, ex quo particulare tps accipiat, tradi non potest: alia.n. alijs eueniunt. Quocirca, cum & remissionum spatia, quibus adhibent remedia, non æqualia oīum sunt, & cōditiones absimiles, & symptomata dissidentia, atque hæc singula particularis auxilij tps conuariant, non posse propositum quodpiam, ex quo percipiat, describi, euidenter constat: pñs aūt medicus ex præsentibus & auxilia requirentibus permotus, & ex C potentium impedire absentia, & ex remediorū postea sumi debentium cōsideratione, singularium opitulandi tēporum coniecturā capiet. Verū, proposita vtrum re ipsa inter se differant, considerandum est: qñquidem igitur proposita, ex quibus vniuersalia remediorum tpa colligūtur, scribi possunt, ex quibus aūt particularia, neutiq̄, propterea haud iniuria vniuersalium remediorum tēpora describi, particularium verò minime, testantur: atque hoc iam constante, morborum, auxiliorūque tempora, quo differant, patefactum est: nisi.n. re vera differrent, perinde auxiliorum vtraque tpa, atque morborum, monumentis literarum tradi valerent. longe aūt differentibus propositis, vnde tēpora dignoscuntur, longe etiam tempora differre consentaneum est: vt enim in morbis, temporum proposita, à temporum quæ ad auxilia spectant propositis, essentia aliena sunt, ita & ipsamet tempora essentia differre verisimile est: atque hæc satis de temporibus præscienda narrauimus.

Cur Methodici tempora indicare crediderint. CAP. 39.

TEmpora sanè indicare Methodici hac ratione impulsi crediderunt, quod tempora non omnia ad cibi medicinæ'ue assumptionem apta cernebant: cum'que temporibus non nullis hæc vtiliter exhiberi, non nullis verò noxie, spectarent, id ob temporum discrimina incidere arbitrabantur: quare ex eodem fonte & cibi proposita & remediorum tempora manare putauerūt. Thessalumque D fefellit Hippocrates inquiens, ‖ Cum morbus in summo est, tunc & tenuissimo victu necessariò vtendum est. suspicatus est.n. ipsum natura temporis ductum alimenti qualitatem præscripsisse, modum scribendi huiusce viri non intelligens: non.n. tempus propositum faciens Hippocrates hanc victus rationem instituit: verum à tempore facultatem mensus est, à facultatis mensura cibi qualitatem accepit: id verò ex ijs, quæ subiunxit, declarauit: coniectandum enim, inquit, an æger duraturus sit: plerunque enim tempora, quod à facultate requiritur, interuertunt, &, ne accipiatur, impediunt, nunquam autem, quid faciendum sit, edocent.

Quòd tempora non indicent. CAP. 40.

* QVamobrem id, quod aliquid postulat, quoniam eius, quod postulatur, propositum est, quod nos postulatum sumere impedit, propositum non erit: iccirco & morbi tempora nos interdum postulatum accipere impedientia proposita non fuerint: nam, siquis omnia prohibentia proposita faciat, vires quoque ægrotantis euacuationis propositum dicere cogetur, eiusdem etiam timiditatem, & patrem, & dominum: hæc enim plerunque multitudine in corpore exuberante euacuationem facere prohibent, & vires subtractionem non ferentes, & præ timore ægrotans non permittens, & pater, & frater, aut dominus prohibens. Quemadmodum igitur istorum nullum quispiam recte sentiens propositum vocauerit, ita neque tempora, eo, quod nos auxilijs, aut

Ibidem.

Occassio Auxilio[rum] Vniuersalis. Particularis est an scribi possint?

Nota.

1. Aph. 8. Ex. ord. lo. 4. f

cibis vti plerumque impediant, proposita esse affirmabimus. Male igitur (quispiam subijciet) inqt E
2. Aph. 19. Ex. or. 16. f Hippocrates, Inter morborum initia si quid videtur mouendum, moueto, vigentibus autem quiescere melius est: nos verò ipsum non male dixisse contendimus: non enim morbi initium propositũ sibi faciens tunc admouenda remedia præcepit, sed ab initio nondum vires infirmas esse significatur, posseq; eas inanitionem ferre conijcitur: at morbi summus impetus facultatis imbecillitatem manifestat, tunc.n. causæ valentes sunt, facultas verò languida, atq; ideo quiescere iubet: maxime quidem rationabile esse videtur in morbi vehementia, cum multò valentissimę causæ sunt, illas cõuellere atque prosternere: verum, si innoxie omnino adhiberi posset remedium, id planè fieret, sed non ita habet: siquidem remedia, cum in primis omnia præter naturam sint, necessario & facultatẽ adhibita vexant: secundo, cum naturalia morbosis causis permista sint, in recidendis causis nihilominus bonorum, quàm vitiosorum detractio sit.

De remediorum, & naturæ vi. CAP. 41.

AT prius auxiliorum naturam, quàm quæ ex vsu sint, non ignorare opus est: ipsa nanque per se auxilia causas extirpare nequeunt, sed naturæ adminiculum requirunt, & fermè solum impetum, motusq; initium naturæ inijciunt, reliqua per se natura administrat, ac perficit. Igitur valida cum est, remediorum violentiam perfert, & bonæ, ingenitæq; substantiæ detractionem facile sustinet, atque ipsam diuexantia excutere potest: sed in morbi vehementia, quod vsu euenire solet, valde laborans adhuc remedijs adhibitis magis opprimitur, & proprijs opibus direptis infirmior redditur, & lædentibus causis magis succumbit, morbiq; auctores nullatenus potest expellere: cum verò natura conata sibi infesta discutere non valuit, magnopere ex ipso conatu imbecilla efficitur. Hæ itaque causæ sunt, cur morbi initio, si quid videtur mouẽdum, moueri iussit Hippocrates, cum ad summum increuit, quiescendum. F

Elegantissime: acutissimeq; boni senis mentem: apforismi (?) medicinæ cardinis) sensum et rationem: nunquam satis laudatus Gal. depinxit.

Facultatem remedia non indicare, sed cibum. CAP. 42.

CÆterùm ob id fortassis quispiam facultatem conferens nunciare crediderit, sed ex his nullum remediũ à facultate indicari cognoscat: nam, si cõstans vis remediũ indicat, in sanis quoq;, q̃m constat, remedium indicabit: sed in sanis remedium non indicat: ergo neq; etiam in ægris modum seruans facultas indicabit remedium. Quamobrem, si, vbi facultas indicat, quia non adest id, quod postulat, auxilium non admittimus, ideo iam in confesso est nihil opem ferens à facultate demonstrari: opus est.n. propositum demonstrare præsentia. At quoniam, quod requiritur, prohibere, ne accipiatur, vt supra posui, facultas valet, ob id remedij propositum nequaquam est.

Officium temporum, facultatis, remediorum. CAP. 43. G

QVam vicem autem in exhibendis remedijs facultas gerit, eandem in dandis cibis morbi tempora. Item, vt ad remedia se habent eorum appetentes causæ, ita & ad alimenta facultas: facultatem verò exiguam escam postulare non morbi tempus, incrementum declarat, ex eo, ꝙ ex ægritudine conualescentibus modicum cibum præbemus, quem facultas requirit: si verò incrementum modicum cibum ostẽdit, istos ad saturitatem impleri permittere oporteret: absente.n. paucum cibum indicante proposito, deridendus sit ille, qui id, quod non postulatur, accipiat. At principium, aiunt, subtractionem esse faciendam indicat: in omnibus igitur morbis inter initia haud dubiè subtrahendum erit, & in vitiligine, aut alpho laborantibus vsq; ad incrementum: diutius autem durante principio satis constat, ꝙ huiusmodi victus ratione vtens contabescet. Fortassis autem ita nobis obijcient: Quare vos in pulmonum phlegmone, atque id genus alijs acutis morbis ab initio cibum interdicitis, cum tamen ab initio sint robustæ vires? Respondebimus, quoniam tempus nos exhibere prohibet facultate id requirente: non igitur subtrahere indicat, sed, quod appetit facultas, sumi impediens contrarij indicatiuum haud iure quis appellet: perinde & alia tempora requisitis vti aut impediunt, aut permittunt, prout magis, aut minus in ipsis facultas mutata est, ipsa verò nihil vnquam conferens demonstrat. Cùm dicunt autem morbi summum paucas escas requirere, H declinationem verò varias, illos percunctari oportet, quo'nam modo propositis vtentur, si duo laborantes fuerint, vnus pulmonum phlegmone, & iam se morbus remittat, alter lippitudine, quæ adhuc in summo sit: nunquid primo plura, magis'que varia nutrimenta dare audebunt, quàm lippitudine laboranti? at non ausint, credo, largiores escas concedere. Quare, si hoc verum est, iam euidenter constat non à morbi temporibus, sed ex facultatis mensura multitudinem, paucitatem'que alimentorum deprehendi.

Dubia circa dicta Methodicorum. CAP. 44.

ALicui verò fortassis orietur dubitatio, quo'nam pacto morbi tp̃s non nunq̃ cibi quantitatem, alias qualitatem indicare arbitrentur: quatenus videlicet methodici censent interdum morbi tempora auxiliorum diuersitatem appetere. Quãdo enim asserunt morbi incrementum exiguum cibũ requirere, principium ampliorẽ, remissionem verò magis variũ, qualitatẽ alimenti, & quantitatem à morbi tẽporibus indicari affirmant: at, cum dicũt, morbi principiũ prohibitionẽ incremẽti ostendit, eiusdẽ adauctio haud ita curiose subtrahere & remittere, summus impetus ad mitius inclinare, decrementũ morbi solutioni suffragari admonet, remediorũ differentiã à morbi tp̃ibus postulari fatentur. Qui igitur non absurdũ dictu sit, idẽ nullũ discrimen accipiẽs diuersa indicare? Ad hãc

sanè

A sanè interrogationem ipsi fortasse respondeant, & apud rationales etiam medicos idem indicare differentia: bilis nanque redundans in corpore, sui nocens ablationem indicat: sed illos ita refellimus, sui quidem sublationem tantum bilem indicare, plures autem sublationis esse modos, aut enim detrahimus, aut contemperamus: preterea bilis quidem, dicemus nos, secundum aliud, diuersorum videtur esse indicatiua: quatenus enim grauat, expulsionem, quatenus vero mordet, vt temperetur, ostendit: at tempora ipsa nullam hmōi drīam habentia quo modo res diuersas postulēt, dici nequit.

Nullo modo cibos à temporibus indicari. CAP. 45.

NOn indicari autem alimenti qualitatem, quantitatem've à tempore, hinc maximè patescit: quod genus indicat, id & quantitatem indicare necesse est: nam sine differentia vnūquodq; indicans rei postulatæ genus indicat, sed differentiam accipiens ipso genere differens indicat, quandoquidem igitur alimenti genus facultas indicat, illius etiam qualitatem, & quantitatem indicabit. nam sine differentia alimenti genus indicat, differentiam vero accipiens, & discrimen in genere demonstrabit. Hippocrates sanè & ipse ciborum quātitatis propositum facultatem statuisse videtur, ‖ Augescentia, inquiens, plurimum habent insitum calidum, plurimo igitur alimento egent, sin minus, corpus extabescit. Item qualitatem pro facultatis differentia manifeste accipit, vbi inquit, Ci- 1. Apho. 14. cx. ord. f. 7. a
B bus iuuenibus quidem in summo ætatis flore non mutatus, senibus autem exquisite permutatus. lib. de Alimēt. circa finem. 44.
Ex his nanq; verbis clarissimum est facultatem sine differentia escarum genus appetere. differentia vero addita qualitatem: at tempus neq; ciborum qualitatem, neq; quantitatem demonstrat. Præterea, siquidem morborum tempora ciborum qualitatem, & quantitatem edocent, aut in sui conseruationem, aut in sui abolitionem edocebunt: quodlibet enim indicans aut sui custodiam, aut sublationem indicat: igitur, si quanti, & qualis cibi indicationem, vt ipsa permaneant, tempora faciunt, nihil me hercule magis ridiculum, q̄ꝑ propterea tantum, talemq; cibum assumere, vt morborum tempora conseruentur: ꝙ si in sui interitum tempora indicant, talem, tantumq; cibum aliqua aduersus tempora contrarietate præditum esse videri oportet: à solis nanq; contrarijs contraria tolluntur: at temporibus neq; tale, neq; tantum alimentum aduersatur, neq; initio, neq; incremento, neq; consistentiæ, neq; remissioni: pluribus enim eadem causa non aduersatur, nam vnum vni tantum aduersari natura institutum est. Hac eadem ratione efficitur, vt ne remediorum differentiam morborum tempora indicent: nam, si neq; in sui durationem, neq; vt aboleantur, tempora indicant, quoniā pluribus vnum esse contrarium nequit, aliusq; indicandi modus non relinquitur, iam absq; controuersia sequitur nihil, quod expediat, à temporibus indicari. Quin etiam, si cōtrariorum naturam quis
C rite considerat, neq; contraria hæc esse cognouerit: nam, quæ in eodem genere plurimum inter se distant, contraria sunt: cibi autem qualitatis, aut quantitatis tempus non sub eodem cum illis genere collocatur: igitur neq; ciborum qualitatem, neq; quantitatem, neq; differentias remediorum à temporibus demonstrari abunde à nobis disputatum est.

Morbi principium incrementum prohibens, vt Methodici credunt, minime indicare. CAP. 46.

AT in præsentia principium non indicare augeri prohibens declarabimus, qđ ab ipso indicari Methodici censuerunt: multis enim morbis simul, atq; incipiunt, in summo consistentibus, vt apoplexia, & acutis ægritudinibus, quid in hisce quispiam principiū indicare dixerit: neq; enim ipsum incrementum prohibiturum indicare: statim nanq; ab initio summam magnitudinem accepisse morbum dicit: aut nihil igitur in hisce morbis indicare principium dicet, aut quippiam aliud, q̄ꝑ incrementū prohibere: at agnitū, ꝓpositum nihil indicare, dictu perridiculum est: ꝙ si quippiam aliud, q̄ꝑ ipsi putent, indicabit, inepte ab initio dixerant, principiū crementi, ꝓhibitionem requirere.

Non omnes morbos quatuor temporibus terminari. CAP. 47.

HViusce autem erroris origo ipsis ex altera falsa opinione manauit: credentes enim quemlibet
D morbum per quatuor tempora transire, idq; tanquam verum sibijpsis persuadentes, ei consonum esse oportere arbitrati sunt, vt morborum initia incrementi suppressionem postularent. Id igitur eos latuit, non omnem morbum incipere, augeri, in summo consistere, atq; remitti: acuti nanque morbi, qualis apoplexia est, simul, atq; inuaserunt, ad extremam ascendunt magnitudinem: &, qui iudicantur morbi, vno tempore, remissione.s. mutilantur, siquidem iudicationes in sua vehementia morbos adhuc etiam augescentes discutiunt: potest præterea inter initia remedijs adhibitis morbus deleri, atq; ita cætera morbi tempora præuerti, atq; succidi continget.

CAP. 48. Itaq;, si ab initio euacuatio per auxilia fieri potest, morbusq; dissolui, qd nā isti potius initiū crementi prohibitionem indicare, q̄ꝑ minutionem, aut sublationē statuerunt? si dixerint autem remissionem, sublationemq; morborum non à principio, sed ab affectu demonstrari, propter quid igitur, ipsis respondebimus, non quod ab affectu, sed qđ à principio demonstratur, accipitis? nam propter id, quod ab affectu requiritur, illud quoq;, qđ à principio indicatur, exoritur: morbum enim retundens, aut destruens, crementum quoq;, ne fiat, præoccupat. Sed fortassis ipsi se tuentes dixerint propinquiorem principij cōmunitatem nos ad accipiendū, quod ipsa indicat, cogere, cum proxime, quid faciendum sit, nobis suggerat: affectus vero oportere quidem morbos tolli postulans, quibus id fieri debeat, non manifestat. Contra nos dicimus, per quæ particulatim remedia crementum

impediendum

impediendum sit, principium non declarat, sed tm̃ esse prohibendũ: quibus vero id auxilijs præsta E
ri debeat, ab alijs petendum. Hac eadem quoq; ratione & affectus solam morborum expulsionem nunciat: quibus expellendi sint, ab alio, vt par est, petere conuenit: atq; iccirco satius fuerit non principium, sed affectum in propositum asciscere. Deinde illud etiã in ipsos dicendum est, ꝙ ex nostra sententia omne principium nexus quidam esse videtur: duæ nanque communitates, principium videlicet, atq; affectus in idem coiuerunt: quarum vtraq; diuersum quiddam indicant: propinquior autem, magisq; necessaria cõitas, q̃m hanc consideratis, principium vobis esse vr̃. Ex dictis itaque palàm est affectus omnes cõitatum plexus quosdã esse, q̃n quidem affectus quilibet in aliquo tempore gignitur: quare non tempus modo, verum etiam affectus communitas est: male igitur facitis vnum esse affectuum connexum arbitrantes, & non omnes affectus connexus esse asserentes.

Alius Methodicorum error de adstringentibus principio adhibendis. CAP. 49.

ID præterea methodicorum decretum fatuum est, ꝙ inter morborum initia adstringentibus semper vtendum sit. Causam vero inde placitum illud accepit, ꝙ multæ phlegmonæ per adstringentia, reprimentiaq; inter initia desinunt: & quælibet secundum ipsos phlegmone adstrictio est. Absurdum igitur videbatur adstrictos affectus per condensantia tolli, nobisq; dicentibus propter vexantium repulsam apparentium sublationem fieri, id respicere nequeuntes principio in totum ad- F
stringentia adhibenda esse contendunt, non vt causæ reprimantur, sed vt corpora firmiora, minusq; patibilia reddantur: compressio nanq; corporum, atq; constrictio, aiunt, corpora solidiora efficiens, ipsa à morbis tentari prohibet; neq; enim per morborum imminutionem tantum incremento, dicunt, resistitur, sed etiam per corporum firmitatẽ, soliditatemq; id præstatur. Quibus ita respõsum velim, minime fieri posse, vt nocentibus causis simul auctis corpora ægre patibilia reddantur, cum alioqui corporibus, ante, quàm langueant, firmitas, ac vires comparandæ sint. nam, vt morbus non inuadat, vi ac resistentia indigemus, affectis autem corporibus propellenda sunt afficientia. Verũ, quoniam adstrictus affectus densitas est, ac difficilis corporum exhalatio, stringentia vero superficiem densant, ægreq; difflabilem reddunt, planè liquet stringentia densatis corporibus obfutura magis, quàm profutura, & quam magnitudinem affectus proprijs temporibus accepturus erat, ad eã statim ab initio remedijs accelerantibus perueniet. Videntur præterea contrarium, ac principium postulet, adhibere: principium enim incrementi prohibitionem significat, sed applicatorum qualitas incremento fauere videtur. Quare duorum alterum, aut principium, vt perperam indicans, accusandum est, aut remediorum qualitas non rite adhibetur.

Cur inchoantibus phlegmonis reprimentia apponamus. CAP. 50. G

CÆterum, ꝙ inchoantibus phlegmonis vtiliter stringentia admoueantur, nemo non fateatur, sed ab ipsis huius facti causam quærere dignum est; nam firmitatem corpori ab adstringentibus comparari ridiculum, vt modo exposuimus, dictũ est. At à nobis discunto noxiorũ repercussu & in alios salubres locos traductione adstringentia remedia minuere morbos, atque discutere. Illud etiam addidero, vt principium vetantia incrementum remedia non indicare euidentius pateat: hæc autem secundum ipsos erant adstringentia. Morborum principia aut qualitate aliqua, aut nulla prorsus prædita sunt: ipsa quidem omni qualitate carere, risum, qui dixerit, mereatur: neq; enim sub sensum venirent omni qualitate caretia. Aut igitur principiorum qualitas à singulis affectibus diuersa est, aut singulorum principiorum qualitas ab eo, cuius sunt, affectu, non est differens. Si diuersa itaque est principiorum qualitas, emerget hæc quædam ab affectu diuersa communitas, quã illi prætermiserant: sin autem eadem sit vtraque principij videlicet, & secundum id affectus qualitas, cur non in morborum principijs ad constrictionem laxantem victum, ad fluxum vero adstringentem adhibebimus? haud enim rationabile est principio nos aliter obsistere, tanquam nõ eadem qualitate prædito, qua & ipse affectus, cuius est principium.

Non densitate, ac duritia reddi corpora firmiora. CAP. 51. H

QVòd præterea illa sit deridenda sententia, quæ ex adstrictoria ratione firmitatem corporibus conciliari autumat, per quam densantur, adstringunturq; corpora, hinc vel maxime intelligi poterit. Si densitas, contractio, duritiaq;, corporũ firmitatis roborisq; causę forent, phlegmone, scirrhoq; affecti, & cutem rigidam, ac distentam præ summa egestate habentes valentiores bene sanis existerent: nã, qui secunda valetudine vtũtur, molliora corpora, rarioraq; possident, tantoq; id magis, quanto melius valentiẽ, si duritia firmitas æstimetur, senũ corpora, puerilibus cùm sint duriora, firmiora etiã, salubrioraq; dicẽtur: etenim cũ eam, quã methodici arte creari prædicãt, firmitatem beneficio naturæ possideant, cur non iure etiã adolescentibus robustiores censeantur?

Quo modo corporis robur noscendum sit, atque comparandum. CAP. 52.

AT ignorãt methodici, quo'nam pacto hominis firmitatem, ac robur dijudicare oporteat: quo circa neque etiam eam præstare poterunt: neq; enim, vt in lapide, ferro, ac ligno, id genusq; alijs duritie, ac mollitudine, hominum firmitas ęstimanda est, sed eo, quòd corpora sua ipsorum munia expedite obire valeant. Itaque, qui ipsis firmitatem comparare voluerit, minime, qui durum corpus reddatur, cogitet, opus est, sed qua ratione membrorum vires augescant, & ipsa libere, ac sine impedimento proprios vsus exhibeant.

Galeni

GALENI DE OPTIMO DOCENDI GENERE LIBER.

ARGVMENTVM LIBRI.

Aduersus Fauorinum, & reliquos, qui iudicium veritatis è rerum natura sustulerunt.

Fauorinus censet optimum doctrinæ genus, per quod vtranq; in partem præparamur: sic enim appellabant Academici, propter aduersam partem, quam
B asseuerabant. Itaque vetustiores existimabant hanc doctrinam desinere in Epochen. Epochen autem appellabant, quasi dicas suspensam sententiam, nihilq; definientem, quod est, nulla de re pronunciare, nec asseuerare certo. Recentiores autem (non enim solus fecit hoc Fauorinus) non nunquam eò proferunt Epochen, vt negent vel illud intellectu posse comprehendi, Solem esse. Rursus aliàs eò proferunt cognitionem, vt discipulis suis illam permittant ante, quàm didicerint † scienter iudicare. Nec enim aliud est, quod dixit Fauorinus libro de affectione Academica, cui titulus inditus est Plutarchus. Dicit autem idem in libro ad Epictetum, in quo inducitur Onesimus Plutarchi seruus, cum Epicteto disputans. Quin & in libro, quem postea scripsit ad Alcibiadem, laudat alios etiam Academicos, qui in partes ambas sibi pugnantes, & contrarias disserebant, cæterum discipulis permittebant, vt, quod verius videretur, eligerent. In hoc sanè ait libro sibi videri probabile, nihil certo sciri posse. Contra in Plutarcho concedere videtur esse certam alicuius rei cognitionem. Præstat autem sic appellari γνοςὸν, idest cognoscibile, quod aliis dicitur καταληπτὸν, i. comprehensibile, relicto vocabulo Stoico. Ego sanè mirabar, ita me Dij bene ament, quòd Fauorinus, qui consueuit omnia nomina ad Atticam linguam vsurpare, non desi-
C nat vti his vocibus, Comprehensibile, Comprehensio, Comprehensiua imaginatio: vel his contrariis, veluti quæ per priuationem dicuntur, vt incomprehensiua imaginatio, aut ipsa incomprehensibilitas: adeo vt, cum libros tres scripserit, primum ad Adrianum, alterum ad [a] Dysonem, tertium ad Aristarchum, omnibus titulum indiderit, De comprehensiua imaginatione: ac per omnes hos libros strenue contendit, dum conatur demonstrare nullam esse posse comprehensiuam imagina-
CAP. 2. tionem. Ego vero nihil aliud arbitror sonare comprehensibile, quàm [b] cognoscibile: nec aliud comprehendere, quàm certo cognoscere: cæterum [c] {inter se} respondere comprehensionem, & comprehensiuã imaginationem. Quoniã.n. non nulla videmur nobis videre, audire, aut alioqui sensu percipere, quod accidit in somnis, aut per insaniam: non nulla vero nõ tantum putamus nos videre, sed re vera videmus, aut alioqui sensu percipimus, hęc quidem posteriora oẽs homines, exceptis Academicis, & Pyrrhoniis, ad certam cognitionem pertingere credũt, cæterum quæ per somnium, aut mentis errorem apparent animo, ea falsa esse. Quòd si porrò concedunt hoc ita se habere, deleant è libris suis, quod inibi scriptum est, in rerum [d] iudicio nec sano esse fidem habendã magis, quàm insano, neq; recte valenti magis, quàm ægroto, neq; vigilanti magis, quàm dormienti. Sin istis nihil magis, quàm iis, qui sunt diuerso modo affecti est cognoscibile, nimirum confusa sunt veritatis [e] iudicia: nec ipse præce-
D ptor Academicus, nec discipulus poterit iudicare rationes, quæ in ambas partes inter se pugnantes disseruntur. Immo ne opus quidem omnino fuerit talibus doctoribus, cum possimus ipsi, quæ à sectarum auctoribus hinc atq; hinc disserta sunt, legere, nihiloq; minus, quàm Academici, scire, & siquid apud hos fuerit obscurum, quod erit apud Chrysippum, Stoici magistri possunt appellare certius: quod apud Theophrastum & Aristotelem, Peripatetici: itemq; de cæteris, vt iam nihil omnino reliquum sit, quod doceant Academici, iuxta Fauorini quidem disputationem. Siquidem hoc sanè docuerunt illi veteres, nullum esse datum homini [f] iudicium à natura, quo collatis inter se rebus omnibus, exacte possit dignoscere. Eoq; nulla de re pronunciandum esse cẽsebant, sed semper de omnibus suspendendã esse sententiã. Verum, si nobis concedant, vt oportet, sensum naturalibus [g] sensoriis, iam nihil opus habebimus in vtranq; partem exerceri, sed alia quadã re fuerit opus, videlicet [h] repetitiòne: vt artifices non statim artẽ præbent discipulis, sed aliud exigunt, nimirũ, Considerationem eorum, quæ tradita sunt, quod à plerisq; dr̃ ad calculum vocare: hoc autẽ est instare ei, qui exercetur, & in hoc aĩaduertere, in quibus labatur, eaq; sola corrigere. Consimili modo, qui pueros exercẽt ad palæstram, corrigunt luctantium errata. Sic & grãmaticus, & rhetor, & geometres, & musicus docent, nõ labefactantes neq; conuellentes in discipulis fidem, quam habẽt naturalibus [i] iudicatoriis, sed instantes iis, quos exercent, donec in singulis actionibus eò prouexerint, vt iam non

† ἐπιςημονικὸν κριτήριον.

A Al. Drysonem.

B † Calaber habet certe cognoscibile: ac videtur legisse βεβαιῶς γνωςὸν.

C* ἀυτοῖς. i. ipsis.

D* cognitione.

E* κρϊτήρια.

F* κριτήριον.

G* κριτηρίοις.

H* ἀπαιτήσεως est in impressis vt vertit interpres: aliqui tamẽ habẽt ἀπαντήσεως i. obuiatione. aliqui ἀπατήσεως. i. deceptione. Antiquus autem interpres totum hunc locum ita vertit. Sed aliquid aliud petemus ab artificibus præberi discipulis: quod non est aliud: nisi ratiocinari, quod dicitur à multis discutere, hoc autẽ est etc.

I* κριτηρίοις.

non errent, tm̃ abest, vt inducant sententiæ suspensionẽ. Perinde.n. faciunt, qui suspendunt sententiam, ne credant euidentiæ rerum vnà cum sensibus, atq; qui contemnũt ea, quæ certo ab aliquo cognoscuntur. Itaq; Carneades ne illud quidẽ, quod est omniũ euidentissimũ, cõcedit esse credendũ, q̃ magnitudines vni cuipiam æquales, sint etiã inter sese æquales. Rationes igitur, quibus conatur destruere & hæc, & alia permulta, q̃ tibi euidenter apparent, creduntúrq; esse vera, adhuc in hunc vsq; diem seruatas habemus, proditas scriptis, ab illius discipulis collectas. Solutiones autem nec ab illis, nec ab alio quopiam Academicorum, qui post Carneadẽ fuerunt, datæ sunt. Ea res sola declarat istius rationes oẽs esse sophismata. Nobísq; quærendæ sunt ò discipuli istarũ solutiones. Improbum est.n. hoc, attamen nihilominus improbum fecerunt illi, qui scripserunt quidẽ has, cæterum vobis non indicarunt, quales essent. Lubens autẽ perconter, si vel Fauorinus adesset, vtrum me iubeat credere omnibus istis rationibus, aut cõsiderare, veræ ne sint, an falsæ. Vnũ hoc sanè concessit, considerare. Rogarẽ autẽ post hęc in vniuersum, nũ homini natura vis insit iudicandi, quæ sermones vero discernat à falsis, an potius ars quædã, & ratio sit vtrunq; cognoscendi. Si natura, quî fit, vt non oẽs inter nos consentiamus, neq; similiter ijsdẽ de rebus pronunciemus? Sin ars est, ac ratio, hęc omnium primũ erat discenda: deinde conueniebat doctores ludo præfectos varijs modis exercere discipulos, multis, p̃positis exẽplis, quẽadmodum instituuntur, q̃ discũt artẽ luctandi, aut coriariã, aut fabricãdi domos, naues've, aut rhetoricè dicẽdi, aut legẽdi, aut scribẽdi, aut, vt summatim dicã, q̃dlibet aliud operari iuxta artẽ. [a] † Proinde, siq̃s Academicorũ scripsit, q̃ tandẽ res sit demõstratio, quod sophisma, & quo modo oporteat alterum horũ ab altero discernere, & quẽadmodum Fauorinus admittit iudiciũ discipulorũ, in vtranq; partẽ exercitatorum, nisi quod superuacaneũ est, nimirum docuit Academicus oĩa, quæ dicta sunt, habemusq; nos pręceptores, q̃ propria decreta doceant. Quòd si nullus istorũ scripsit, quo modo ista differant, nec exercuit quenq̃, perinde facere videntur, ac si faber p̃cipiat discipulo, vt & metiatur, vt æquet, vt dirigat, & circulũ describat, nec interim det illi cubitũ, (quo metiat̃,) nec xyston, (quo poliat,) neq; regulã, (ad quam dirigat,) neq; circinũ, (quẽ circũducat.) Atq; forsitan dicet tale nihil esse in philosophia, ac dogmatibus. Ne igit̃ posthac assimules te aliquid scire, neq; pronuncia, neq; desciscé à veterũ Academicorũ decreto, qui p̃diderũt suspẽdendã esse sententiã: neq; te iacta, dũ facis, quod solet Grãmaticus, q̃ semet in his exercuit, quæ dicta sunt à prioribus. Proinde nihil apud illos esse præclari perspicuum est considerãti. Neq;.n. hoc est eius, qui docendi munus profitet̃, sed nugacitas potius q̃dam est, & ineptia. Vnde igitur cognoscẽdi veri spes reliqua est? Etenim, cui non adest [b] iudiciũ veri ac falsi, huic nulla spes est cognitionis. [c] † Tm̃ hoc stude, vt Sophistas doceas, nullã nobis à natura insitam vim iudicandi. Deinde fortassis impudẽter nobis, inquit, & sensum, & intellectum, q̃bus euidenter iudicamus de vero, concedet aliq̃s, cupiens nos in logicis frustranea spe volutari. Quicunq; vero sustulerũt totam spẽ, q̃d fecit ille, frustra nugant̃. Perspicuũ igitur est, quòd Fauorinus pudore subuertit oĩa, & quòd inde fateatur nihil sciri: vnde veteres Academici, Pyrrhonijq; dicebant: cæterũ fictè discipulis permittere iudicium, quod priores ne sibi quidẽ ipsis permittebãt. Ergo quòd eiusmodi doctrina, & institutio discipulorũ artẽ quãcũq; discentiũ, qualẽ sentit Fauorinus, non solum cęteris prestantior nõ sit, verũ ne doctrina q̃dẽ oĩno dicenda sit, opinor à nobis dilucide demonstratũ. Iã de reliquis, q̃ doctrinæ quidẽ sunt oẽs, an optimæ sint, cõsideremus, rursus ab ijsdẽ ordientes. [d] † Apparet.n. hoc nobis euidenter, quod Sophistæ maxime studẽt sibi reddere incredibile, nullũ esse iudiciũ naturæ. Etenim circinus pingit circulũ, cubitus autẽ discernit longitudinem, quemadmodũ lances grauitatẽ. Hęc autẽ ipse fabricatus est hõ, ex naturę instrumentis, ac [e] iudicio impulsus, q̃bus nullũ vltra iudicium nec antiquius habemus, neq; p̃clarius. [f] † Hinc igit̃ incipiendum est. Dicit.n. rursus ipsa mens, q̃d possibile nobis est naturali iudicio credere, siue non credere: ipsum autem iudicium per aliud aliq̃d iudicare, possibile non est. Quî fiet.n. vt id, quo iudicant̃ reliqua oĩa, ab alio quopiam iudicetur? Credere vis oculis clare cernentibus, & linguæ gustanti, hoc quidẽ esse malũ, hoc vero ficũ, an non credere? Cõcedam, quòd voles facere in nobis, si quidem studes mecum disputare. Quòd si nõ credis, discedã abs te, velut ab eo, qui p̃ter naturã affectus est. Ponamus primum te non credere, neq; sperare futurũ, vt quicq̃ ex me discas. Hoc.n. mõ cœperã dicere. Ponamus rursus te credere, ac spem esse, futurũ, vt ex me discas iudicare. Cæterũ ego sentio, iudicare, sensibilia quidem ex ijs, q̃ euidenter apparent, sensibus: intelligibilia vero ex ijs, quæ dilucide intelligunt̃. Q̃m autem ex naturæ [g] iudicio artes oẽs parãt, & instrumenta, & iudicãdi f̃m artem organa, p̃ q̃ alia quidem ipsi sibi cõponunt, alia rursus ab alijs composita iudicant, & ego docebo in vniuersum & infrà, & iudicia, tum ea, p̃ q̃ tibi parabis veros sermones, tum ea, per q̃ iudicabis ab alijs dictos. Sic.n. habes totũ. Etenim, siquid ex sese euidenter apparet sensibus, aut intellectui, ad id nihil opus est inquisitione. Quòd si nihil est tale, necesse est, vt accedat cognitio, q̃ aliunde parat̃. At ego polliceor me traditurum tibi quędã, q̃ r̃ndeant in iis, q̃ fiunt ab arte, ex quibus inuenies, quod q̃ris: alia vero respondentia iudicijs, ex quibus iudicabis, an vere tibi videaris inuenisse. Hæc autem vbi didiceris, multis exemplis exercebo te, vt & celeriter, & exacte inuenias, iudicesq;, quod quæris, vt posthac nec vllo libro futurum sit opus ad inuentionem veri, nec alia doctrina. [h] † Mox & alijs dicentibus, aliq̃d eorum, quæ cupis inuenire, facile poteris cognoscere. Etenim, qui cognouit rectam viã [i] rectã esse,

non eget

Right margin: E (at line 1); CAP. 3 (beside "Lubens autẽ perconter"); F (beside "discipulos, multis"); G (beside "est cognitionis"); CAP. 4 (beside "mittere iudicium"); H (beside "dicetur? Credere").

A † Locus in græco obscurus & asterisco notatus. Antiqui interp̃tis versio ita habet. Si igitur scripsisset aliq̃s academicorũ, q̃ res est demõstratio, quæ ãt sophisma, et qualiter op; digno scere ea, & qualiter in eis exercitari, haberemus proprios dogmatum doctores. Si vero neq; Fauorinus, neq; alius aliquis scripsit &c.

B * κριτήριον.

C † Ant. interp. Sed oportebat te docere solũmõ sophistas, quòd nullum nobis est iudicatorium innatũ: hoc enim ausus fuisti dicere nobis, cum fortasis sensum, & intellectũ concedet esse iudicatorium veritatis, quicunque est in logicis eruditus. Quicunque verò interimunt totam spem, delirant: sicuti & Fauorinus, qui euertit omnia, et dicit nescire ea esse: & postea committit discipulis suis, iudicium, quod neque qui ante ipsum, commiserunt ei.

D † Ant. interp. Apparet.n. nobis euidenter, id quod quàm maxime sophistæ incredibile conantur facere, dicentes quòd nullius iudicatorium est natura.

E * κριτηρίων.

F † Ant. interp. Si igitur non ab hoc oportet incipere; vt dicit, quæ rursus intelligemus? quoniam possibile quidem. &c.

G * καὶ κριτήρια τεχνικά.

H * Ant. ĩterp. Mox autem, & eos, qui aliud dicunt, peccare cognosces.

I * μίαν, est in antiquis. i. vnam, & ita Ant. interpres.

A non eget alia doctrina ad redarguendum eos, qui aberrant. Ita, qui rectam demonstrationis viã perdidicerit, protinus cum hac nouit vias erroneas. Fauorinus aũt mihi videtur simile quiddã facere, quasi siquis dicat te cæcum esse, nihilo minus tñ iudicare posse, vter nostrũ sit sordidior, aut candidior, haud reputans secũ, ꝙ ei, qui talia sit iudicaturus, opus est adesse visum. Atqui nihil refert, quod ad iudicandũ attinet, vtrũ omnino visu careas, an, cũ habeas, illi non credas. Ad eundẽ aũt modũ, ꝙ id, quo iudicamus, est tale quiddam, quodq; quæ huic paria sunt, sunt & inter se paria, quẽadmodũ asinis nemo permitteret iudicare, qm̃ omnino mente carent, ita nec hoibus, si ne hi quidem mentem habeant, cui credi possit. Nihil.n. interest, quod attinet ad incertitudinem eorum quæ iudicanda sunt, an omnino nullum habeas iudicium, an non credas illi. Ridiculus est igitur Fauorinus, permittens iudiciũ discipulis, cum [a] organis iudicandi detrahat fidem. Etenim, si nihil est euidens intellectui, aut certum ex sese [b] † perijt omne rerum iudiciũ. Contra, si est quidem, velut oculus in corpore, sic intellectus in animo, non tamen omnibus pariter acutus, consentaneum est, vt, quemadmodum, qui cernit acutius, adducit ad id, quod videtur, eum, cui visus est hebetior, ita, quibus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clare, quod offertur intellectui, adducant ad contẽplationem eandẽ, [c] † maxime cæcutientem. Atq; hoc est præceptoris officiũ, vt inquit Plato, & ego B assentior. Et his de rebus scripsimus copiosius in tractatione demõstrationis, ꝙ doctrina talis quædam sit euidens ad intelligentiam. Scripsimus autẽ & illud, quo modo quis exorsus in vnoquoq; ab elementis, ac principijs maxime demonstrare possit, quicquid est demonstrabile: non quemadmodum admirandus ille Fauorinus: qui, cum fecerit totum librum, in quo demonstrat ne id quidẽ comprehendi posse, Solem esse, alibi tanquam nobis obliuiosis in vtranque disputat partem, concedit q; esse aliquid, quod certo cognosci possit, cuius iudicium, & electionem permittit discipulis.

CAP. 5.

A * ἀπιστὸν.

B † An. interp. corruptum est penitus iudiciũ. videtur.n. legisse non πάντων sed παντῶς.

C † Ant. iterp. clarius, eũ qui obtusius uidet.

D † ὁ διδάσκαλος, i. doctor.

C

GALENI DE SVBFIGVRATIONE EMPIRICA

Incerto interprete.

De Empiricorum nomenclatura. CAP. 1.

Omnes empiricæ sectæ cultores cognomen ab Hippocrate ductum renuẽtes se ab animi affectu denoiari maluerũt, quẽadmodum & philosophi, quos, ꝙ in singulis hæreant, scepticos græco noie appellant. Ergo nõ sicut cæteri medici Hippocratici, aut ẽt Asclepiadæi, Praxagoræi, Erasistratei, ita & ipsi Acronei ab Acrone primo empiricæ disciplinæ scriptore, vel à Critone, Philistione, Serapione cognomẽta traxere, q Acrone quidẽ iuniores, reliquis autẽ Empiricis vetustiores habentur. Atque D hæc quidem quãtum ad cognomen attinet, dicta sint. In Empiricorum vero doctrina summa cautio est, nequis vllo pacto ab indicatione quidpiam inueniri opinetur: neque enim, veluti Rationales, medicam artem indicatione simul, & experimento constare putant, sed experientiæ totam inniti, quam ex eorum obseruatione, quæ sæpe simili modo obtigere, conflari affirmant. Hanc ego tibi empiricæ sectæ disciplinam, quæ qualis've sit, si modo mentem adhibueris, sub compendio clarissime colligam. Tu vero, quæ deinceps dicturus sum, tanquam ab Empirico dicta suscipies.

Quotuplici experientia Empirici medici nitantur. CAP. 2.

Medicam artem non ab indicatione, sed ab experientia tm̃ constitutã asserimus. Experientiã vero appellamus, quã à se quispiã intuitu ipso deprehẽderit, sicut indicationẽ, quam rationis discursu assecutus fuerit: vt.n. nos sensus ad experientiam, ita ratio ad indicationem dogmaticos ducit. At cognitio, quæ ex intuitu habet, vel fortuita est, vel consulta. Fortuita appello, quæ sine humano consilio, vel casu, vel natura eueniunt: casu, vt siquis, cui occipitium dolore afficiatur, deciderit, atque inde vena recta frontis incisa, sanguineq; effuso iuuetur. Natura, vt si febricitanti sanguis per nares effluxerit, statimq; desinat febris. Consulta ab intuitu cognitio est, vt siquis in febre perdite

dite sitiens, ad bibendam aquam, vel mala granata edenda coactus, febrem euaserit: vel in monte ali E
quis à serpente ictus, herbā quæcunq; sibi fuerit oblata, vulneri adhibere placuerit, sanitatemq; inde recuperauerit. Sed imitatione experientia cōparatur, vbi quispiā imitatur, quod semel, aut bis, aut ēt frequenter effectum cōspexerit, non ita tñ frequenter vt iam semper ex alio cōsequatur: sufficit.n. vel plerunq; vel vtrouis modo, vel raro cōtingere. Est alia quoq; τριβικὴ quasi iam trita experientia, quam ab experimētali disciplina ductā soli artifices vsu exercent. Experimētalē vero disciplinam vocamus eorū habitum, quæ ita frequenter apparuerūt, vt iam inde theoremata sint comparata, pceperimusq;, nūqd illa semper, aut plerūq;, aut vtrouis mō, aut raro euenire soleāt: tot.n. id est quatuor, sunt theorematū drīæ; ppterea & theorema vocamus habitum rei, quam sæpe viderimus cū euentus oppositi distinctione, vt, si sit aliqd, quod semper cōtingit, sciamus eius oppositū nūquā euenire, quod vero plerūq; accidit, illius oppositū, aliqñ quidē, sed raro contingere. At eius quod vtrouis modo est, equalē esse oppositi euentum, sicut illius, quod raro accidit, contrariū plerunq; apparere: Quæ vero hmōi distinctionibus pspecta nō habuerimus, eorum notitiā confusam imperfectāq; haberi, q̄ nullo pacto experimentalis disciplinæ pars appellanda sit. Atq; hanc Menodotus experientiā particularē vocauit, tanq̄ ex alijs experientijs singularibus non conflatā, ppea primam & simplicissimam esse. Nā sicut ex plurimis experimētis tota conflatur ars, ita singula experimēta ex F
multis experientijs conficiūtur: quas quot esse oporteat, velle determinare, incidere est in ambiguā ratione, quā quidā Soriticā vocant: de qua in libro de medicinali experientia copiose tractauimus, cū superius experientiā ex αὐτοψία. i. proprio intuitu fieri dixerimus. Quantum ad nomē attinet, apud antiquos αὐτόπτην quidē sæpe legimus, αὐτοψίαν vero nequaq̄. Sed & hic, sicut in alijs multis nomen vsurpantes dicimus intuitorē proprio intuitu magis operari, q̄ cognitionē acquirere: q̄a tñ ex hac intuitionis operatione cognitio quoq; cōsequitur, placuit Empiricis proprium intuitum cognitionem appellare: immo non cognitionē tm̄, sed experientiam quoq; nūcupauere: quos ego nunc imitatus simili modo propriū rei euidentis intuitum, & cognitionē, & experientiā ex multis intuitionibus cōparatā vocabo. Cur vero Empirici obseruationis nomen cū cognitione, & memoria cōfuderint, nō satis cōpertum habeo. Nam Theutas, cùm prius dixisset partes medicæ artis, ob quas plerunq; finē adipiscimur, per experientiam cōparari, quæ ex proprio intuitu, ex historia & cōgruo de re simili ad similē transitu generatur, postea experientiā diffiniens, q̄ à propria intuitione nihil differt, ita subiūgit: Experiētia igit̄ tota rei euidētis obseruatio appellat̄, pro memoria scilicet, & cognitione obseruationis noīe abusus, quā & cōseruationē vocamus, quæ est actus conseruatoris: neutra vero appellatio f̄m rectā loquendi cōsuetudinē ad memoriā & cognitionē accōmoda- G
ri pōt. At τριβὴν. i. exercitationē nō male actionē ab ipsa experientia ductā noīarunt, & τρίβωνα. i. exercitatū, qui hmōi actionem frequētat, sicut & ἔμπειρον. i. expertum, qui ἐμπειρίας. i. experientię particeps est. Empirici vero nomen ad artis sectæq; suæ inuentores transferre maluerunt. nam & Empirian non solū vnius theorematis cognitionē, sed totā quoq; medicā artē nuncupauerunt: quā ex αὐτοψία. i. propria intuitione, ex historia, & congruo de re simili ad similē transitu constare asseruimus, historiam quidē propriæ intuitionis enarrationē vocātes, trāsitū vero de re simili ad similē iter ad exercitationem, sumpta. s. similitudine ab ijs, quæ iam per experientiam comperta sunt.

An rei similis ad similem transitus, artis medicæ pars dicatur. CAP. 3.

QVærit̄ aūt, nūquid, quēadmodū existimauit Serapion, tertia pars medicæ artis sit de re simili ad similē trāsitus, quod aperte negauit Menodotus, sed vsui tm̄ accōmodari voluit: constat aūt non idē esse vti, & vt parte vti. Cassius Pyrrhonius illū ab vsu quoq; abdicauit, integrūq; de hac ipsa volumē conscripsit. Optime vero oīum Theutas de re simili ad similē transitum iter ad exercitationē esse iudicauit. Sicut alij instrī potius rōnem habere voluerunt. Nec peius fortasse historiā & obseruationē instra magis, q̄ medicinæ partes vocabimus: ideo recte, vt mihi vr̄, Theutas ita de illis prodidit. Partes medicinæ, ob quas finē adipiscimur, per experientiam nobis accedunt: fit H »
aūt experientia ex propria intuitione, historia, & congruo de re simili ad similē transitu: ab experiē »
tia.n. medicinæ partes deriuari affirmat: quæ cū oēs inter se differant, in hoc vno tñ conueniunt, q̄ »
oēs cōi noīe memoriæ appellantur: propterea rectius aliquis experientiā dicet esse memoriā eorū, q̄ sæpe & eodē modo perspecta sunt. Quod siquis pro memoria obseruationē posuerit, erit experientia obseruatio eorū, quæ sæpe eodē mō perspecta sunt. At, si obseruatio operationē significet, vt loquendi vsus obtinuisse videtur, memoria vero sit impressio in anima quiescens, possumus ambas comprehendendo dicere, experientiam esse obseruationem & memoriam eorum, quæ sæpe eodem modo perspecta sunt: fortecq; prætiterit solam ponere memoriā, cū sub illa obseruatio contineatur: neq;.n. memorari possumus ea, quę sæpe eodem modo perspecta sunt, nisi prius obseruauerimus.

De communibus partibus medicinæ. CAP. 4.

HActenus, quantum compendio licet, de experientiæ diffinitione tractauimus. Theutas autē totam medicinam in tres partes diuisit, indicatoriam, curatoriam, & salubrem: has vero vniuersas acquiri per propriā intuitionē, historiam, & congruum de re simili ad similē transitum. propterea, qui hæc tria proxima medicinæ partes esse voluerunt, non absolute partes, sed cū additione partes constitutiuas appellauere, vt priora illa partes finales, partium. s. genus in duas primas differentias

A ferentias dissecando finales,& constitutiuas:siquis tñ noībus abuti noluerit,non has constitutiuas appellabit partes,sed quasdam medicorum operationes:ille vero animi habitus, quo medicus vel indicare,vel curare,vel sanitatem custodire potest,merito pars medicinæ vocabitur. Abutantur igit noībus,qui voluerint:nos in partes tres medicinam secabimus,indicatiuã,curatiuam,salubrẽ. Porrò indicatiuã in dignotionẽ præsentium,& futurorum prænotionẽ,sicut curatiuam in chirurgiam, victus rationẽ,& pharmaciã.Salubrẽ vero qdã indiuisam seruarũt: qdã in speciẽ generi cognominẽ,in salubrẽ,inquã,& in euecticam.i.boni habitus effectricẽ:alij addiderunt pseruatiuam, resumptiuam,& gerocomicã.i.senũ custoditricẽ. Sunt, qui ex rationis diuisione partes medicinæ venati sint.cum.n.sicut Herophilus voluit,medicina sit scientia sanorum,ægrorum,& neutrorum,tria excogitauerunt,quibus singula istorũ cõueniũt,corpora.s.signa,& causas.nã,sicuti corpora,ita signa, & causas congrue sana,ægra,& neutra nuncupamus.Licebit igitur ẽm hanc rõnis sectionẽ, empiricam quoq; disciplinã in suas partes diuidere:non prohibeo,tñ, siquis & aliter diuidendam putarit, dũmodo nullum artis mẽbrum omittat;ppterea & Theutas in principio libri de partibus, nihil obstat,inquit,si medicinæ partes in indicatiuã,curatiuam,& salubrem sectæ,in alia quoq; membra secentur:quo fit,vt minime mirum sit,si empiricæ artis alij duas partes,alij tres,quidam quatuor, non
B nulli quinq; posuerint:fortasse.n.eandem omnes rei rationem intuentur,sed,vt diuersa concipiunt, ita & diuersa explicare necesse est:quæ vero sit rationis diuisio,paulo inferius declarabitur.

De constitutione artis Empiricorum. CAP. 5.

CONstitutiuæ igitur medicinæ partes,quæ omniũ vtilissimæ sunt,clarius ita pernoscẽtur.Medicus,qui ab obseruatione artẽ effecit,seipsum Empiricum,suã facultatẽ Empiricã nuncupauit:primisq; tẽporibus,vt credi par est,noxia pariter,& innoxia: similiq; modo vtilia, & superuacua obseruare cœperunt:post longo rerũ vsu multis multa obseruantibus cõpertũ est plurima inutiliter fuisse obseruata:ppterea,sicut in principio propria rerũ intuitio, ita nũc historica cõmodissima est.Nos.n.historia docet iam deprehensum esse colores in multis qdẽ morbis superuacaneos,in quibusdam vero non parum interesse: nam lippientibus cœruleus,viridis,nigerq; color confert,albus,& splendidus summe aduersatur,reliqui inter vtrunq; ambigũt.Eodẽ modo rubeus color sanguinẽ expuẽtibus nocet,& ad cæteros morbos superfluus oĩno compertus est: sicut & mensa eburnea'ne sit,an lignea,seu phiala aurea'ne,vel argentea,vel vitrea:nihil.n.horũ salubre magis, q̃ insalubre appellatur,sed penitus superuacuũ:nõ ita tñ odorem neutro modo se habere ad sanitatem,vel ægritudinẽ dixeris:neq;.n.parum refert appetitiuæ,digestiuæq; facultati,fœtida'ne,an bene olentia
C offerantur:oĩnoq; capiti nocet,quæcũq; odoratiora sunt,veluti cupressus,populus,buxus,nux, præcipue,quæ adhuc virent:ideo nec lectos,aut fores,aut vasa ex his fieri probamus:fugiendi.n.omnes odores sunt,qui vel caput repleant,vel appetitum euertant:cum natura nos doceat vtilia eligenda esse,noxia vero euitanda.Ergo his ita se habentibus necesse est,vt medicus salubria, insalubria, neutraq; pernoscat,nec causas tñ tales esse,sed & corpora,& signa. Nihil autem refert, seu pernoscere, seu scire dicamus:sicut neq; artificẽ,aut doctorem artem, vel doctrinã addiscere: parũ etiã interest, si inflammationem,exempli gratia,ægritudinẽ,vel affectum appellaueris. Symptoma tñ ab ægritudine distinguendum est,nam symptoma simplex affectus est, & non ex alijs conflata congeries, sic.n.lateris dolor symptoma vocatur,tussisq; eodem modo,& sputum seu flauum, seu liuidum, siue cruentum fuerit,item difficultas anhelitus,& calor præter naturam: quod verò ex omnibus his conficitur ægritudo appellatur, quæ affectus, quoque & valetudo, & morbus, si libet, vocari potest:nominibus tamen vtemur,quoad eius fieri poterit, apud Latinos quàm maxime consuetis, sin minus,his saltem,de quibus inter nos inuicem conueniat.

De Symptomatum concursu. CAP. 6.

QVantũ igitur ad præsentẽ institutionẽ attinet, symptoma satis idonee, nuncupabimus sim-
D plex aliquod incommodum,quod humano corpori præter naturam accesserit, sicut calorẽ, tumorem,inflammationem,difficultatem anhelitus,pulsus asperitatem,dolorem,tussim:affectum vero,vel ægritudinem concursum,qui ex his simul conficitur. Periti.n. Empirici non quẽcunq; symptomatum aceruũ morbũ nominauere,sed cõcursum tñ eorum,quæ ex longa obseruatione ita simul cõuenire cõperta sunt,vt pariter incipiant,augeantur,vigeant,declinent, & recedãt: quem concursum cõpendij,& luciditatis gratia vno tñ nomine explicuere,qñq; ab affecto loco nũcupationem ducentes,vt pleuritim,peripneumoniam: qñq; ab aliquo symptomate, vt inflammationem,furorem:non nunquã à similitudine,vt elephantem,cancrũ: quandoq; ab ipsomet concursu,vt œdema,scyrrhum.Symptomatum igitur,quæ simul incipiunt,augentur,vigent,& desinunt, cognata vocari possunt:quæ vero plerunque cõsequuntur,affinia.Quòd si eadem in concursu,tanquam signa,considerentur,quædã eorũ diagnostica,quasi præsentium declaratoria,vocantur:quædam,q̃ futura pnuncient,Prognostica nuncupantur:quædam, q̃ curationem indicent, nõ male indicatoria dicent.Omnes autem concursus ab obseruatione prodiere: obseruatio enim memoriam, memoria experientiam peperit:à qua proxime ars emanat,dum meminimus,quid cum quo, quid ante quod,quid post quod obseruauimus:atq; id quidem vel semper, vel plerunq;,vel vtrouis modo,vel raro:semper,vt vulnerato corde mortem sequi: plerunq;, vt scammonia ventrem purgari:

vtrouis modo, vt percussa superiori cerebri membrana interire hominẽ: raro, vt vulnerata cerebri E substantia salutem comparari. Atq; ita ex obseruatione, & memoria constituta arte necessarium est propriũ à cõi distinguere: quam nimis ambitiose quidam Empiricorũ distinctionẽ, quidam determinationem appellandã esse contendunt: ego enim, siue hoc, siue illo modo dixeris, parũ interesse arbitror, dummodo per euidentes notiones proprium à cõi separetur: quidã tñ ita rem præscribũt, vt distinctionis vocabulum ad nominũ dñas, determinationẽ aũt ad res ipsas magis cõuenire opinentur: sed noĩa, vt recte Plato cõsulebat, spernenda sunt, rationũ vero soliditas inqrenda. Propriũ igitur à communi ita distinguetur. In affectuum quidem dignotione, vt si cũ febri acuta difficultas anhelitus, tussis, & coloratum sputum apparet, & percunctetur à nobis aliquis, cuius nam morbi sit iste concursus, rñdebimus pleuritidis quidẽ, & peripneumoniæ cõem esse, neutrius tñ proprium. Quòd si addatur dolor lateris pungitiuus, pulsusq; asperitas cũ tẽsione, hunc morbum plane pleuritidẽ esse affirmabimus: at, si non dolete latere, nec pulsu duro existente, impotentia spirandi adsit, nisi ceruix erigatur, sitq; oĩno tanta anhelãdi angustia, vt prope suffocationem accedat, talis concursus peripneumonia vocabitur: ita ergo in affectuũ dignotione cõe à proprio distinguetur. In prænotione vero hoc modo: Sint nares acutæ, caui oculi, collapsa tpa, atq; interroget aliquis, quid nam concursus portendat? dicemus in processu quidẽ ægritudinis mediocre malum portendere, in prin F cipio vero lethũ minari. Atq; ista quidẽ à tpe ægritudinũ prima distinctio est: ab ijs autẽ, quæ præcessere consideratur, an æger ventris fluxu laborauerit, vel medicamento purgatus fuerit, siue vigilijs, fame, aut alio euacuationis genere attritus. In signis vero ad curationem attinẽtibus commune à proprio separatur. Si quæratur, an pleuritico vena secanda sit? respondetur. n. nõ cuicunq; secandã esse, sed illi, cui plethoricus concursus acciderit, vel q̃ sine hoc cõcursu robustus sit adolescens, atq; ne hos quidẽ oẽs: neq;. n. si pleuriticus concursus in sene, aut infante fuerit, vena secanda est, aut in Scythia degat æger instante hyeme frigidissima, vel sub ardentissimo cœlo in summo æstatis feruore, aut certe syncopam pati assueuerit: nam nemini istorum venam secandam ducimus: non hæc tamen sufficiunt: sunt. n. aliæ quoque determinationes, vt, si ad clauim dolor incubuerit, potius venam secamus: si ad hypochondrium declinauerit, ventrem purgandum eligimus.

de ratione vic. in morb. acut. com. 2. tex. 10. & 11. cl. 7ª. 117. c. & h

Quid differant Empiricorum, & Dogmaticorum rationes. CAP. 7.

TAlis igitur rei determinatio est, quam describentes dicunt esse orationem propria à cõibus distinguentem. Quidam tñ, vt prædiximus, non determinationẽ, sed distinctionem appellare maluerũt: nos autẽ siue determinatio, siue distinctio vocetur, nihil interesse dicemus, dũmodo concursuum dogmaticorũ, & empiricorũ differentia seruetur. Empirici enim euidentibus, dogmatici G vero ratione magis nituntur. Pari modo dogmatica ratio hoc ab empirica differt, quòd hæc euidentium rerum, illa occultarum est: quæ, vt nomine quoq; distinguerentur, rationem quidem empiricam epilogismum, dogmaticam vero analogismum vocitauere. Quin & breuissimas rerum declarationes, non diffinitiones, sed descriptiones empirici appellauerunt: cum tamen nihil prohiberet rei rationem, quæ ex euidentibus consistit, ita diffinitionem vocari, sicut & dogmatici vocant eam, quæ ex occultis colligitur. Atque hæc quidem est inter vtrosque de nominibus discrepantia, quã & modeste, & arroganter tractari licet: arrogantia tamen plerunque vtuntur empirici.

Quibus Empirici, quibus Dogmatici fidem habent. CAP. 8.

IN rebus autẽ dogmatici, & empirici differũt, quẽadmodũ in principio quoq; declarauimus, q empirici ijs tm̃ credant, quæ vel sensui pateant, vel memoriæ per sensum mãdata sint. Dogmatici vero præter hæc, illis quoq;, quæ ex naturali rerum consecutione per rationem acquiri solent.

De Empiricorum demonstratione. CAP. 9.

SEd & empiricus præter descriptiones, & determinationes, quæ à sensibus sumuntur, causas et reddit, & demonstrationibus nititur, quas à sensibus mutuauit. Si enim, exempli gratia, interrogetur, quare crus cum vulnere luxatum non reparatur? Qm̃, inquit, conuulsionem inde sequi ob H seruatum est: hoc enim maxime cauent, ne quid vnquam ex rationali cõsecutione, sed ex memoria, & euidenti obseruatione semper affirment. Atque hoc pacto Empiricus artem suam tum cõficit, tum docet. In quo maxime à dogmatico differt, tum quia plurima indeterminate agit, tũ quia plus æquo confidit historiæ. Quam ego non vitupero: cum enim vnius hominis vita ad omnium inuentionem sufficere nequeat, longi temporis obseruationes historia colligit, vt eius beneficio tanquam ex multis tot seculorũ hominibus vnus efficiatur eruditissimus. Si igitur ita singula quæq; memoriæ mandata forent, vt cum suis distinctionibus clare ab Empirico percipi possent, nihil vltra quærendum esset, quod ad veritatem artis referret. Sed, qm̃, qui scripserunt partim confuso experimento nimis propense crediderunt, partim etiã non perspexere, quæ docuerunt, partim dũ in rationales demonstrationes incidere vererentur, rudes & procul à veritate aberrantes deprehensi sunt, ideo cogimur non ita facile cuilibet historiæ fidem adhibere, nisi prius experimento probetur, postea ad vsum accommodetur: quod quidẽ dogmaticis non contingit, quos Menodotus per contemptum Tribonicos vocat. Antiqui enim Tribonem appellauere, qui in aliqua facultate longo se vsu exercuerit, vt in ea iam perfectus videri possit. Menodotus igitur deridens, Tribonicos appellat Dogmaticos, quasi qui Tribones appellari non mereantur, cùm experientiæ non credant,

sed

A sed rebus occultis, ignotisq; studeant, & historiam contemnant, quam e legerint quidem. Quoniã verò & hic de historia longæ ambages perferuntur, nos de illa quoq; summatim tractabimus.

De iudicanda, & comprobanda historia. CAP. 10.

HIstoriam igitur quidam esse voluerunt enunciationem eorum, quæ visu percepta sunt: alij enunciationem eorum, quæ euidenter appareant: alij enunciationem propriæ intuitionis: cæterum omnes istæ orationes verbo tenus inter se discrepant, re prorsus nihil differentes, quas dialectici æquipollentes appellant, vbi sub diuersis dictionibus idem videlicet profertur. Illas verò orationes ab his differre dicemus, in quibus aliquid adiicitur, quod sensum immutet, qualis exempli gratia huiusmodi est: Historia est oratio eorum, quæ visu perspecta sunt, aut sicut perspecta. Ex additione efficitur, vt quædam historia possit esse falsa, cum ex nulla priorum descriptionum quicq̃ tale sequatur: atq; ex eadem additione illud quoq; continget, vt historiæ duplex iudicium futurum sit, alterum, quo perpenditur, an quædam vere appellanda sit historia: alterum (si vere ita esse concesserimus) an etiam vera debeat appellari. Hoc tamen nomen accipiat vnusquisq;, quemadmodum sibi libuerit: nos potius doceamus, quo modo historia sit iudicanda, vt postea recte ad vsum deduci possit: quod idem est, ac si dixerimus, quo modo veritatem & falsitatem eorum, quæ scripta sunt, di-
B stinguere oporteat, & quo modo discernendum, fieri'ne an non fieri potuerint: est enim hæc quoq; non inutilis differentia, sicut Menodotus asserit. Huic igitur rei toto animo aduertas obsecro, sinens, quicquid libris mandatum est, historiam appellari: id enim ab omnibus ferè medicis vsurpatur. Primum veræ historię iudicatorium secundum plerosq; Empiricos est propria intuitio iudicãtis: nam, cum in aliquo libro scriptum quidpiam inuenerimus, quod nos aliàs ita esse proprio intuitu perspeximus, veram esse fatemur historiam. Hoc tamen iudicatorium disciplinæ inutile est: neq; enim ea nos ex libro discere oportet, quæ antea proprio intuitu cognouerimus. Sed concordantia optimum est historiæ iudicatorium: finge enim à me macerem nunquam expertum esse, qui quidem arboris cortex est ab Arabia delatus: hunc oẽs, quicunq; de medica materia scripserunt, aluum constipare affirmant: nunquid illis credendum erit, vel non credendum? ego quidem credendum assero, cum omnes ita esse conueniant: talis enim conuenientia in sensibilibus omnino admittenda est: nam conuenientiæ, quæ de occultis sunt, raro tantam habent certitudinem, vt de illis idem omnes prorsus consentiant. Quòd si etiam concesserimus id non nunquam fieri posse, talem tamen cõuenientiam non admittet Empiricus. Concordiæ igitur de rebus sensibilibus certæ, & fideles in vita sunt. Nos enim, licet nunquam in Cretam, Siciliam, aut Sardiniam nauigauerimus, eas tamen es-
C se insulas credimus, quoniã omnes, qui eas proprio intuitu conspexere, ita esse inter se conueniunt. Ergo, cum pro comperto habeamus de iis, quæ sensu deprehendi possunt, vbi vera sint, conuenire omnes, quicunq; res historiæ commendarunt, propterea credimus à macere ventrem sisti. Eodem pacto licet nos rha pontici vires proprio intuitu nunquam experti simus, historiæ tamen de eo traditæ, ꝙ eiectionibus sanguinis conferat, fidem adhibemus. Est alia quoq; propositio huic valde cognata, non quidem epilogistica, sed analogistica potius, & dogmatica, an credendum scribentium concordiæ sit, vbi omnes conueniunt, non quòd ipsi proprio intuitu rem conspexerint, sed quòd singulis eorum probabilis admodum visa fuerit. Sunt enim aliqui non dogmatici tantum, sed empirici quoque, qui credendum esse affirmauerint: nam sine vlla ambiguitate concordia manifestum signum est veritatis: cæterum id à sequacibus epilogismi, qui est ratio eorum, quæ sensui patent, non ita facile admittitur. Conuenientiam enim historiæ de his tantum esse volunt, quæ euidenter apparent. Ergo Empiricum veræ historiæ iudicatorium est conuenientia inter eos, qui singula quæque proprio intuitu obseruauere. At concordia, quæ à rei natura producitur, dogmatica est. Sed præter hæc habetur aliud quoq; veræ historiæ iudicatorium: mores, inquam, & eruditio auctoris, quæ ab aliis eius monumentis colligi potest. Nam, si, exempli gratia, Hippocratem, Andreamq; recenseas,
D illum peritissimum studiosissimumq; veritatis inuenies, hunc rudem, temerarium, prorsusq; ab Hippocratis grauitate alienum. Deniq; alio quoq; instrumento historia iudicatur, vbi, quæ traduntur, his fuerint similia, quæ prius proprio intuitu cognouerimus: nanq;, vbi, exempli gratia, sciuerimus macerem, & rha ponticum adstringendi vires habere, si alia simili modo tradantur, adstringentia, facile credemus ventrem compescere, & sanguinis fluxum sistere.

Quot modis rei similis ad similem transitus fiat. CAP. 11.

MEnodotus tamen negauit transitum de re simili ad similem esse historiæ iudicatorium, sed eius, quod fieri potest, si verò secum τριβὴν, id est vsum, & exercitationem assumpserit, tum demum historiam quoque iudicare. Sed de his paulo inferius agetur. Transitus igitur de re simili ad similem si in se ipso consideretur, est iter ad experimentum. Iudicatorium verò possibilitatis ad historiam attinentis, sicut & historia, duplex est. Porrò rationalis transitus ab Empirico differt, quòd rationalis ab indicantis rei natura innotescat: Empiricus verò ea potius imitatur, quæ sensu præcognita fuerint, non quidem quòd probabile videatur simile à simili generari, aut agere, aut pati: neq; enim cuiuspiam istorum gratia transitum faciunt, sed quòd experimento cognouerint ita se inuicem habere, quæ sunt similia. De simili autem ad simile transitur, vel in membris, vt de lacerto ad femur, de vlna ad tibiam, de manu ad pedem: vel in morbis, vt de fluore alui ad intestino-

rum difficultatem: vel in remediis, vt de citonio ad mespilum: quę omnia prius experimento firman- E
da sunt, quàm doctrinæ certitudinem faciant. Est quoq; empiricę artis quandoq; non incongrue de
opposito transire ad oppositum, vbi, s. similia vniuersa in vanum tentata fuerint: quod quidem à
dogmatico omnino alienum est. Transitus ergo de simili ad simile, siue trahatur, siue non trahatur
ab historia, τριβικὴν, id est exercitatam experientiam perficit, neq; propterea pollicetur, quod ex-
quisitissime verum est, sed, quatenus fieri potest, inuenire profitetur, quod probatorum hominum
historiæ maxime congruat: cui quidem etiam ante experientiam credimus, non tamen transitioni
de simili ad simile, nisi prius experimento, & vsu comperta fuerit: non parum aũt interest, quo mo-
do magis, aut minus aliquid futurum speremus, singula enim ex ipsa similitudine perpendimus,
quæ in rebus longe diuersa obseruatur. Nam, quod figura, colore, mollitie, duritie simile est, non
propterea similes exercet actiones: at, quæ odore, gustu`ue assimilantur, in his iam non nihil habe-
mus, à quo similes functiones non desperemus, præsertim vbi simul odor, & gustus conuenerint.
Quòd si postea substantia quoq;, figura, & color accesserit, spes prosperi euentus adhuc magis auge
bitur. Porrò, quæ gustu similia iudicamus, non statim ab vno tantum sapore similitudo æstimanda
est, sicut ab acore, adstrictione, amaritudine, dulcedine, austeritate, acerbitate, salsedine, sed omnem
singulorum vim exacte spectare oportet. Aloe enim & æris squama vtraq; adstringit quidem, sed
absonũ medicamentosumq; reddit saporem, ideo neutra malo citonio similis, propterea, neq; eden- F
do est. Non est igitur à malo citonio, vel mespilo ad illa transeundum, neq; in vrinæ, intestinorumq;
difficultatibus talia exhibere oportet: vbi verò vlcus ad cicatricem ducendum sit, tunc ad omnia,
quæ adstringendi vim habent, etiam si virosa fuerint, tuto transire possumus. Experimento enim
compertum est multa huiuscemodi vniendis vlceribus recte accommodari. In difficultatibus au-
tem intestinorum melius ab eduliis ad edulia transimus: deinde, si ad ea, quæ edendo non sunt, transi
turi simus, eligere oportet, quæ cum adstrictione nullam aliam validiorem qualitatem annexam ha
beant, præsertim amaritudinem, vel acorem. Huiusmodi enim qualitates omnia vlcera irritare ob-
seruata sunt, etiam si cum adstringendi facultate iungantur. At, quoniam adstrictionis veluti diffe-
rentiæ quædam sunt austeritas, & acerbitas (adstrictior enim qualitas in acerbis intenditur, sicut in
austeris remittitur,) ideo, si de hac qualitate ad illam transitum facies, maiorem inde futuri euentus
spem recte concipies: nam, si idem exquisite fuerit affectus, in quo obseruatum sit citonium, vel ali-
quid ita adstringentium profuisse, ad id, quod moderate adstringit, quale austerum est, tuto transi-
tur. Si verò acerba fœlicius expertus fueris, rectius ad acerba permutaberis. Patet igitur, quo modo
euentus rei, quæ fieri potest, in similium transitu spes æqualis non sit, sed ea regula spes mensuranda
est, qua similitudo maior, vel minor cognoscitur. Quod verò à probatissimo viro ad alui fluorem, G
exempli gratia, laudabitur, id eis perquamsimile videri poterit, quę experimento deprehensa sunt,
vt & ante exercitatam experientiam aliquis illi fortasse tuto confidat. At, quod neque historia, neq;
similitudo probauerit, illi merito diffidendum est. Quod autem de medicamentis diximus, idem
omnino & de affectibus, & de membris iudicare oportebit. In transitu enim de affectu ad affectum,
vel de membro ad membrum, eodem modo spes augenda, vel minuenda est, prout similitudo alte-
rius ad alterum maior, vel minor erit.

Quibus historiis maior fides adhibenda, ac de quinque historiis, quibus viperas Elephantiasi oppressis succurrere creditum est. CAP. 12.

QVantum verò ad historiæ iudicium attinet, maioris & minoris ratio tanti refert, vt huic qui-
dem planè iam fides adhibenda sit, illud vix tanquam probabile admittendum. Quod enim
à quamplurimis probatissimis viris consone proditum fuerit, postea nòn raro à nobis ita
esse, compertum, ac præterea verisimile sit, neq; discrepans ab iis, quę experimento cognouerimus,
id profecto est, cui proculdubio credere non minus, ac experimento, debeamus. At illud minus fo-
re sperabimus, quod probatissimi quidem viri quamplurimi affirmauerunt, nunquam tñ à nobis H
visum, neq; adeo verisimile fuerit. Multo verò adhuc minus illi credendum, quod pauci admodum
asseruerint, quodq; vix semel, aut iterum visum fuerit. Sanè illud commodissimum exemplum est,
quod nunc mihi dicendum succurrit. Erat apud nos in Asia in pago quodam elephantiasi vir labo-
rans, qui primo quidem reliquis conuiuebat, ac cum familiaribus versabatur: vbi verò non nulli ex
consuetudine contagio maculari cœperunt, ipse`que iam fœtore, & horribili specie detestandus
esset, in edito loco prope pagum iuxta aquæ riuulum Pagani tabernaculum ægro habitandum
struxere, cui deinceps diarium alimentum subministrarent. Proxima æstate circa Canisortum co-
lonis vicinam metentibus segetem, minister odorati vini lagenam, quam attulerat, prope agri mar-
ginem dimittens abiit. Coloni labore functi cum ad pocula accessissent, ac quidam eorum adole-
scens vinum in craterem funderet, ecce exanimata vipera simul collapsa bibituros non minus abo-
minatione, quàm metu consternauit: ac ipsi quidem aquam potantes, vinum ægrotanti attulerunt,
humane se acturos, existimantes, si tantam viri calamitatem morte redimerent, quam ex eo vene-
ni haustu planè futuram arbitrabantur: at ille nouo quodam, prorsus`que admirando euentu, ab
hoc ipso potu sanatus est: excidit enim tota cutis dura, & veluti lapidosa, non secus, ac si cancris, lo-
custis`ue, aut cæteris huiusmodi crustaceis animalibus testam, qua conteguntur, abscideris. Nec
dissimile

A dissimile in Mysia Asiæ non procul à nostro municipio contigit. Vir erat prædiues elephantiacus: hic ancillam suam formosam deperibat: contra, illa fœdum hominem odio habebat, aliisq; amantibus clandestine miscebatur: cuius doli consciis duabus ancillis contubernalibus vtebatur, altera penui præerat, altera cællæ vinariæ. Accesserat æger inde sibi promissa salutis spe ad quosdam calidarum aquarum fontes, vbi multa viperarum vis ob squallorem ariditatemq; loci scatebat. In vini igitur lagenam parum diligenter seruatam vipera irrepsit, quam cum suffocatam deprehendisset ancilla, rata fore, vt odiosus dominus eo veneno facile interiret, cœnanti alacriter obtulit, euenereq; omnino eadem, quæ paulo supra de pagano retulimus. Atq; hæc quidem duo sunt experientiæ monumenta, quæ casus attulit: nunc verò tertium adiungam, quod imitatio effecit. Philosopho cuidam multos antea annos hac ipsa ægritudine efflictim laboranti, vt iam illi mors vitæ præferenda videretur, geminos hosce euentus cum forte recitauissem, idem ipse etiam experiri cogitauit, ad quod obeundum augurio quoq; confirmatus (erat enim augurandi peritus) protinus vinum ita medicatum, quod parari iusserat, intrepide hausit: nec multo inde postea ex elephantiasi ad lepram deuenit. Quartus etiam præter hos omnes viperarum venator, dum primis adhuc huius morbi incommodis teneretur, me pro salute consuluit, quem ego admonui, viperas, quas venaretur, frustatim incisas, & anguillarum more decoctas esitaret: atq; ita per halitum ægritudo discussa est. Alium
B præterea diuitem virum non nostratem, sed è media Thracia Pergamum, somnio ita iubente, profectum Æsculapius admonuit, vt medicamentum è viperis quotidie potaret, atq; exterius, corpus illineret: ac non multo postea transiuit in lepram, deinde hac medicina, quam Deus docuerat, exquisite sanatus est. Tot igitur experimentis commoti, tandem Dei quoq; admonitu confirmati, certam spem concepimus sanandi elephantiasim medicina è viperis confecta, quam theriacam appellant, nec minus sale theriaco, quod iam vulgo confici cœpit viuis viperis cum quibusdam aliis medicamentis in fictili nouo combustis: Sed & viperas edendas præcipimus, capitibus, caudisq; earum primo abscissis, deinde in pastillos confectas. non tamen confestim ad hæc remedia proficiscimur, sed prius corpus exquisite purgamus: nec raro venam secamus, si robur & ætas tulerint: vere autem id potissime fieri ad plerosq; diuturnos affectus commune est. Tot igitur à nobis enarrata sunt, vt ostenderemus multa casu inueniri, & imitatione confirmari: obtulit enim fortuna, vt non incommoda tantum, sed commoda quoque, ex quibus ars confici posset, conspicaremur.

Quis deberet esse verus Empiricus, ac quid differant Serapion, Menodotus, Heraclides, & Theutas Empirici. CAP. 13.

C NEc longiori sermone opus habemus ad empiricæ disciplinæ formulam exprimendam, licet longe plura addiderint ij, qui huiusce sectæ principatum vsurpauere, atq; ita se habere manifestissime declarabo. Proponatur, vt passim proponi solet, quis nam medicinæ sit finis, aio empiricum, qui propriæ disciplinæ modum exquisite seruauerit, ita responsurum: intelligo, quæcunque præter naturam corpori humano acciderint, velle curare, quodq; intelligo, non verbis, sed actionibus comprobare: an verò, quod acquirere studeo, integritas vel sanitas appellari debeat, vel acquisitio sanitatis, vel integritatis, vel sanari, vel integritatem adipisci, siue quod secundum naturam est regere & custodire, nihil apud me refert, dummodo, quod polliceor, opere ipso confirmem: cætera sophistæ facile permitto: neq; enim mihi in muneribus artis occupatissimo tantum ocij superest, vt nugis superuacuis, fabulisq; differendis bonas horas amittam. Talem ego responsionem à verò empirico fore sperauerim: nam, si de fine medicinæ dissensiones conciliare tentauerit, dialecticis speculationibus impingetur, quas euitari oportere affirmat: id autem in eo libello diffusius explicauimus, qui de fine medicinæ inscribitur. Sed nec idem causas vllas indagabit, quod Serapio & Menodotus fecere: artem enim suam non rationibus, sed operibus comprobabit, omninoq; dialecticam euitabit, sine qua neq; causæ conclusionem, neque syllogisticæ orationes intelligi possunt:
D immo & scire dissimulabit, an aliquæ sint dissensiones: spernet etiam rationes diluere, quæ euidentia impugnare videntur, haud ignarus sophisticas apparentias ab ipsis quoq; dialecticis non tam facile solui: præterea sermonis multitudinem longitudinem'que aspernabitur, sed pauca & raro loquetur, quemadmodum Pyrrhon Scepticus facere solebat: hic enim desperata veritatis inuentione, quam diu frustra quæsierat, in singulis hæsitabat, nec amplius agendorum rationem quærebat, sed euidentia sectabatur, vt, qualis in omnibus vitæ muneribus Scepticus, talis in medicina empiricus sit, minime superbus, aut ambitiosus, neq; gloriæ inhians, non composite ambulans, neq; fucatis gestibus, sed interius exteriusq; totus integer, qualem Timon ait fuisse Pyrrhonem. Non minus autem hunc admirabuntur homines, quàm Hippocratem, si operibus magnum se in arte præstabit, melius, quàm reliqui faciant, luxata emendans, & quæ luxationi parata sunt, in validiorem statum permutans, vulnera & fracturas & vlcera, & quæ alij curare non poterant, ipse facile sanans, nec minus, quæ ægro euentura sunt, ante euentum præfatus, & quæ iam euenerint, adsunt'ue, ita euenisse vel adesse sine præconciatione, aut relatione coram astantibus explicet. His enim officiis Hippocrates omnium posteriorum iudicio Æsculapij gloriam adeptus est, non quidem triplicis sermonis ambages explicans, sicut Serapion, neq; tripodem iactans, veluti Glaucias, aut decem mille versuum libros astruens, qui deinde in alios libros dissecarentur: non ille canina iracundia

medicos improbe incessit, modo δεμυλέοντας, quasi leones acres, modo δεμυμώρους, quasi acres E fatuos appellando, tum medicos, tum philosophos omnes, qui ratione niterentur, quod impudentissime fecit Menodotus. Verum, quòd in empirica disciplina Menodotus reprehensione non caruerit, quodq; in his, quæ aduersus dogmaticos oblatrauit, furiosæ temeritatis sit accusandus, licet tibi ex commentario intelligere, quod contra eius deliramenta in Seuerum conscripsi: nec minus eiusdem furor apparet, vbi Asclepiadi contradicit, asserens se exquisitissime scire omnia Asclepiadis documenta esse falsa, quamuis in eisdem suis commentariis sexcenties affirmauerit se obscura minime reprehensurum, veluti, quæ tam vera, quàm falsa esse possint: putat se tamen Asclepiadem prorsus confecisse, necessitatemq; suis assertionibus inculcat, vbi plurima sunt contingentia. At Pyrron, quem ipse probat, non erat huiusmodi, sed humanus admodum, pacatissimoq; animo sibi constans, nihil interim loquens, nisi vbi occasio postularet: quod olim modestum quendam empiricum fecisse noui, qui operibus, & non vano verborum ambitu gloriam sibi comparabat. Erat hic quandoq; pollicitus se magnam quandam ægritudinem tum chirurgia, tum medicamentis curaturum: cumque iam ad secandum pararetur, interuenit alius furens medicus, qui multa rationum mole ostendere nitebatur hominem secari non oportere: tum ille se vnico verbo à sophistæ molestiis explicaturus, Ego interim, inquit, recedo, dum vos deliberatis, vtri magis credere oporteat, mihi'ne, quem F dudum in artis operibus experiendo cognouistis, an huic, qui vos nuper tot verbis aggressus est: erit enim vobis libera optio eligendi, qui magis placuerit: ac cum dicto secessit, nec multo postea sophista subsecutus est: illius enim neglectis deliramentis, necessarij priorem reuocauerunt, qui operibus artem ostendebat. Nedum enim sophista ille, sed ne Demosthenes quidem omnium facundissimus persuadere posset vnquam hominibus, vt corporis sui curam non illis potius committerent, quorum peritiam ex operibus cognouissent. Attamen aduersus maximum huius artis exornatorem Hippocratem temerarius Serapion tanquam nouus Æsculapius oblatrare ausus est tanta impudentia, vt suos commentarios passim videas propriis laudibus refertissimos: antiquos autem viros probatissimos, quorum monimenta totam artem illustrauere, præterit omnes, nec dignos putat, qui vel minima quidem laude exornandi sint. Ego verò tantum absum, vt credam contradictiones, & rationes istas, quibus ambiguitates soluuntur, empiricæ sectæ conuenire, vt arbitrer summa reprehensione dignos esse, qui talia consectati sunt: neque enim, si sibi in ea secta constare voluerint, ad artium constitutionem putabunt aliud esse necessarium, quàm sensum rerum euidentium, & memoriam: nihilo minus recte admittunt vim quandam in nobis esse, qua eorum, quæ apprehendimus, consonantiam, & repugnantiam discernamus. Sed non propterea Heraclides Tarenti- G nus recte putauit hanc prius exercendam, atq; arte acuendam: sufficiunt enim primordia illa, & veluti lumina, quibus humanum ingenium à primo statim ortu natura illustrauit. Videtur enim Heraclides in ea dudum exercitatus, in operibus tamen artis Hippocrate fuisse longe deterior: sicut etiam Menodotus fuit: qui præter sensum, & memoriam aliud tertium introducit, quod epilogismum vocauit: atque interdum omisso sensu memoriam tantum posuit, & epilogismum: quemadmodum ego in examinatione eorum, quæ contra Seuerum scripsit, diffusius explicaui. Quæ verò profitetur ipse argumenta ad alios redarguendos empiricos non inepti tantum hominis sunt, sed etiam rudis: neque enim empiricis attinet sophismata soluere, sed Aristoteli, & Chrysippo, reliquisque, qui in disserendi arte versati fuerint. At, quòd principio illi nobis insito consonantiam rerum, & discrepantiam, iudicandi experientiam conuenire oporteat, Theutas ita minutim ostendit, vt in quibusdam sit etiam superuacuus: quemadmodum ego in commentariis super eius introductorio exquisite declaraui. Hic igitur à me libellus nunc propterea scriptus est, vt ostenderem posse aliquem empirice medendi artem constituere dimissa omnino inquisitione de rei substantia: Asclepiadi verò, qui falso probare nititur Empiricam sectam nullo statu firmari posse, aliàs longa oratione occurri. Quantum autem vnicuiq; arti constituendæ conferat, si experientia rationi adiungatur, ostensum est à me in libris therapeuticæ methodi: in libro etiam, quem de ratione communi inscripsi, declaraui vnam esse rationem, quæ vniuersis hominibus insita sit: vbi ostendi omnia, quæ cognoscimus, vel sensu deprehensa esse, vel ratione quadam, quæ nobis ingenita est, iudicandi conuenientiam rerum, & repugnantiam, talemq; esse conuenientiæ notionem, vt quædam sit necessaria, quam omnes euidentissime intelligunt, qui natura ingeniosi sint, & prudentes: quædam contingens tantum, & nulli necessitati obnoxia: errareq; hoc loco plurimos homines, qui distinguere nesciant contingens à necessario, vnde etiam dogmaticorum discrepantia emersit. Hunc errorem si nos legitime cauerimus, plura quidem erunt, quæ ignorabimus propter immensam difficultatem: in multis tamen, quæ modeste profitebimur, ita simul conueniemus, sicut geometræ, & arithmetici faciunt. Neque enim ob alium, quàm hunc ipsum errorem etiam Empirici medici maxime inter se discrepant, vt in commentariis ostendi, quæ de illorum edidi discrepantia.

Galeni

GALENI DE CONSTITVTIONE ARTIS MEDICÆ AD PATROPHILVM

Victore Trincauelio interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Medicinæ omnes partes constituit ex finis præcognitione.

Quæ causa componendi huius libri. CAP. I.

Voniam mihi quidem, Patrophile, diuino quodam videris affectu prçditus, dum omnia non sine demõstratione, & methodo cupis addiscere: decreui tuæ huic animi prõptitudini morẽ gerere, sermonesq; illos qui te audiente his de rebus habiti sunt, quę non leuem tibi dubitationem afferebant, in commentarios redigere. Nam cur in hoc non descendã certamen: quum te videam viæ ad veritatem ducentis aliquod iam esse assecutũm principium: quam tñ præ illius tum sublimitate, & longitudine, tum etiã asperitate solus consequi nõ possis? Siquidem quamplurimos quotidie animaduerto quantumlibet inuitatos, non modo eò se conferre nolle: sed pigritia potius torpentes ab illa auerti. Te autem contra ac C illi affectum esse video: qui, quum alij in hunc vsq; diem ferè omnes ab ea diuertentes ad alias vias se conuertant, quasi veritatem ex sublimi quadam specula perspexeris, pulchritudinis illius ardẽti statim amore captus, nec iter detrectes, nec soli eam prouinciã tibi cõmittere audeas. Atqui, si in præsentia verã artis medicæ constitutionem inuenire affectans animo discruciaris: mox (vt ego quidem arbitror) quum resplendens veritatis lumen fueris intuitus, maiori longe afficieris desiderio, nullã aliam viã hac, quam tu inuestigas, præstantiorem inueniens: te, siquidẽ ad veritatẽ inueniendã, quocunq; te verteris, diuinitus esse affectum inspicio. Itaq;, quum aures medicæ artis addiscendæ causa quamplurimis adhibuisse affirmares, nũquã tñ, vnde sit opus demõstratione, methodoq; exordiri, ex aliquo accepisse, atq; multo ẽt minus quẽquam inuenisse, qui viã à principio in finem vsq; perducentẽ monstrauerit: ego, id quod cuperes, ostensurũ me pollicitus sum: si modo tantisper sustinere velles, donec hanc rõnem in aliis etiam artibus prius exerceam. Tu verò nec ab ea inuitatione te alienum ostendebas, nec alioquin tergiuersari præteferebas, immo tibi gratius fore hoc, q̃ alio modo ad istud institutum progredi affirmabas, si tñ me hoc etiam ostensurum profiterer, oĩum inquã eandem esse methodum. Quod quum non modo assererem, verum & continuo in prima proposi- D ta contemplatione monstrarem: te præ illius veritate quasi gestientem conspexi. Et quum multæ p̃terea aliæ, præsertim verò illæ, q̃ ex effectiuarum numero sunt (eiusce enim generis est & hæc quę circa sanitatem versatur) eadẽ ratione pertractarentur, statim te ad hãc, quam ab initio aggressus fueras, contulisti. Ac, vbi hic quoq; animaduertisti eandẽ methodum locum habere: ne hæc, quæ à nobis exposita fuerant è memoria laberent, referri in cõmentariũ efflagitasti. Ego verò tuo hoc veritatis studio allectus, duos confeci commẽtarios: alterum, in quo se prius exercuisse operæpretiũ fuerit illum, qui artẽ aliquam assequi instituerit, id enim ibi mõstratur, in quo oẽs antiqui philosophi consentiunt, quãlibet nimirum artẽ à finis notione suam habere constitutionẽ, qui ob magnitudinẽ in duos libros distinctus est: alterum verò, quẽ in pręsenti in manibus habemus: vbi ostẽdimus methodum eandem, quæ oẽs alias artes, ipsam quoq; constituisse medicinã. Sed nobis iã exordiẽdum est.

Quotuplices sint artes, quodq; ex finium varietate constituantur. CAP. 2.

QVum artium aliæ quidẽ in sola naturæ rerum earum contemplatione suum habent finẽ cõstitutum, quas sibi considerandas proposuere, sicut arithmetica, astrologia, ac etiã naturalis sciẽtia: aliæ edant præterea actiones non nullas, vt tñ nullum deinde habeant opificiũ ostendere, quod, postquam agere desierint, aliquo tpe maneat, vt saltatoria, & præconum ars: aliæ verò istis è cõtrario opificium insuper aliquod habẽt, quod ostẽdant, queadmodum ædificatoria, & ars fabrilis: non nullæ nihil ipsæ quidẽ conficiunt, nauant tñ operam, studentq;, vt aliquid capiant & acqui-

rant,veluti piscatoria & q̃ canibus feras insectant̄,& oẽs tādẽ venatoriæ: & quū tu medicā artē methodo constituere instituerís:id primū considerandū occurrit, in quo'nam illa sit artiū ordine, num ẽ contemplatiuarū numero,an actiua potius,vel factiua,vel acquisitiua: nec id ipsum difficilem aut inquisitionẽ aut inuentionẽ habet. Opus quippe est reuocare in memoriā quā ob rem huiuscemodi artem assequi concupieris: & illud erat quod, quum hoc negocium aggrederemur,oĩum primū ex te sciscitabar:mihiq; respondisti, velle te hoĩes, in primis qui corpore sunt præter naturam affecto,oẽs(si tñ fieri possit)in naturalem statum restituere:sin minus, saltem cognitionẽ aliquā cõparare,qua discerni possint illi q̃ sanari possint,ab iis q̃ secus. Vnde dato à te nr̃o huic sermoni hoc principio,affirmaui statim,his indicari,eā artem quā constituere affectas,ex effectiuarū esse numero:hęc enim opificiū aliquod,qđ finita actione possis ostendere. Sunt nẽpe & aliæ præterea artes q̃plurimæ effectrices,vt ęraria,sutoria,ars construendarū nauium,fabrilis,figulina,pictoria,& tantus artiū factiuarū inter mortales numerus,quantus nullius ferè alterius generis inuenitur. Quare iā operæpretium fuerit vt eā methodū, quā in istiusmodi artibus priori cõmentario didicisti: ad illā in præsenti transferas quā constituere festinas: posito hic quoq; eodẽ principio quod in aliis statutum est, finis inquam notione:quæ vnde petenda sit, non erit forsitan ab re in præsenti oratione prosequi. E

Quis medicinæ finis, & quo in genere artium ipsa sit. CAP. 3. F

ITaq; prima q̃ in nobis suboritur cognitio,tū nostrū ipsorū est,tum aliorum hoĩum, dum bene valent. Altera ab illa,eorundẽ quū morbis impliciti sunt,vnde mox in nobis bñ valẽdi desideriū assurgit,& insup artẽ aliq̃ sanitatis procuratricẽ cõstituẽdi. Vt aūt bonā valetudinem efficere,pponimus:ita ex factiuarū numero ea ars futura est,q̃ à nobis est constituenda. Deinde verò quū duplices sint,vt mõstrauimus,factiuæ artes:hæc,quā inuestigamus,in eis potius erit,q̃ rẽ factā corrigunt, q̃ q̃ aliquid quod prius nõ esset cõficiāt. Sunt.n.artes nõ nullæ q̃ res ipsas cõficiūt,sicut sutoria & textoria:aliæ labefactatas vitiatas'ue resarciunt,vt illæ,quæ vestes corrosas aut dilaceratos calceos cõsuūt. Nos verò iā ostẽdimus fabricādarū quoq; ædiū artẽ eodẽ se hẽre mõ: q̃ppe quū nihilo minus in illa duo hæc reperiant̄ munia:etenim & ædes q̃ nunq̃ prius fuerint,erigit:& vitia earū quæ labefactatæ sint,resarcit. Ostẽdimus ptcrea,necessariū fore artifici ad hæc vtraq; pagenda munera,ædiū particulas oẽs nouisse,qua suba cõstẽt,qua figura,qua magnitudine,quo numero,atq; ẽt quā inuicẽ cõpositionẽ hẽant. Quare illi quidẽ q̃ artẽ circa humanū corpus versantẽ cõstituturus est (sed eos primū qui de noĩbus quotidie rixant̄ rogatos velim,vt illā mihi medicinā in p̃senti appellare pmittāt) sanẽ necessariū erit illius partes oẽs sigillatim cognoscere,quali (inquā) suba,qua magnitudine,quali figura,quo numero p̃ditæ sint,quāq; inter sese cõpositionẽ habeant. Atq; veluti qui extructas iā ędes sibi exacte quales'nā sint cognoscẽdas,pponit,nunq̃ earū cognitionẽ nisi ex dissolutione, resolutione'ue assequi poterit:ita nos corpis humani notitiā ex illius dissectione cõsequimur. Deus nāq; & ipsa natura instar illius,qui ædes primū fabricatus est,partes p̃norūt earū officiis,p exẽplari vsi: nos verò illū qui extructam domum contemplatur imitamur. Cæterum nisi nos quoq; aliquam diuinę illi similem(quoad tamen eius fieri possit)cognitionem attentauerimus:nunquam profectò discernemus,num omnia ad aliquem vsum sint procreata,an etiam non nulla frustra(etenim vtrunque in opinionem cadere potest)& præterea quod aliqua potius malo sint. Immo ex illo capite ea prodit cognitio,quam nobis de optime constitutis corporibus comparamus. Sed de his postea. G

Quotuplices sint partes, & actiones, quarum dignotio est medico necessaria. CAP. 4.

A natomes Peritia

NImirum quum corpora quæ similaria appellantur, ex dissectione apprehenderimus,qua inq̃ formata sint ratione,quanta magnitudine prędita,quotq; ea omnia sint,& quo modo coagmẽtata:compositorum pariter membrorum,quæ instrumentaria non nunq̃ nominare solemus, scientiam assequemur:eiusmodi crus est, eiusmodi etiā manus,digitus,oculus,lingua,pulmones, iecur, cæteraq; omnia generis istius. Quo fit deinde vt duplices partium actiones reperiantur:nam aliæ simplicium similariumq; sunt,aliæ compositarum & instrumentariarū: quippe quum & crus vniuersum moueri videamus & sigillatim omnes musculos, ac etiam q̃ musculo quocunq; per trāsuersum resecto,necesse sit motum aliquem cruris illius inde deperire. Sed qui præterea illa q̃ corpori quotidie eueniunt obseruauerit: videbit facile si neruus qui in aliquem musculū inserit̄, vulneret̄, primum quidẽ,expertem sensus motusq; musculum reddi, mox verò & articulum qui inde mouebatur. Quare nobis quoq; artem hanc constituturis,necessarium fore arbitror,non modo partes & earum compositionem:verùm & actiones cognoscere:qua sanè parte ab ędificatoribus differimus. Illi.n.solas partes vnà cum earū compositione norunt:quum illæ omni actione vacuæ sint: domus etenim animal non est:verū ad nos pertinet ipsas ẽt actiones inuestigare. Proinde duplex quoq; hic habemus exquirendi principiū,actionis inquā ac particulæ:cognitionem actionis quidem, vtpote ratiocinari,meminisse,eligere:particulæ verò,vt cerebri, medullæ spinæ,cordis. Quā ob rẽ actionū oĩum quas nouimus,particulas, & particularum oĩum actiones inuestigabimus: quæ inuestigatio sua nec ipsa methodo carebit,de hac tñ posterius disquiremus. At in præsentia id exactius exponamus quod nuper à nobis dictum est:duplicem esse vt particularum,ita ẽt actionū naturam. Totius quidẽ cruris actio incessus est,qui fit dum articuli illius vicissim nũc extendunt̄,nunc inflectunt̄: vt in ipso statim genu musculi priores,qui patellā suis tẽdinibus supergressi ossi tibiæ inserunt̄, simul atq; tibiā attraxerint,crus extendunt,quod mox inflectat̄, quum interiores idipsum etiam egerint: H

eodem

A eodem pariter modo motus eduntur inflexis coxæ, pedis'ue articulis, ac deinde distensis. Itaq; quũ musculũ quotiescunq; cute circũposita nudat̃, aperte videamus ad suũ quasi caput, & originẽ contrahi, adduciq;, qñ tñ neruus ad ipsum descendẽs ne moueri quidem sensili quopiã motu videt̃: erit ꝑfectò neruus veluti via facultatis à cerebro prodeuntis. Cerebrũ verò esse neruis oĩbus huiuscemodi facultatis originẽ, principiũ'ue, inde ꝑdiscas: ꝙ secto quocunq; neruo in supremis partibus, quæ cerebro continentes sunt, actiones integræ seruantur, quũ tamen omnes in inferioribus depereant. Verùm non æque deinde manifestum est, an sit quæpiã pars alia, quæ ita illi, vt ipsum neruis, vires impertiatur: an potius ipsum vti fons earum sit: &.n. hæc disquisitio ad animi pertinet principatũ.

Instrumentaliũ, & similariũ partiũ actiones, cruris, ac partiũ ad ipsum attinentiũ exemplo. CAP. 5.

Sed reuertamur vnde diuertimus. Igitur incessus actio est totius cruris, cui tamen ex partibus omnibus, è quibus crus constat, musculorum præest genus: ossa nanq;, & cartilagines, adeps, glãdulæ, arteriæ, cutis, venæ, membranæ, & ligamenta, habent à musculis motus initiũ: primum.n. ab ipsis ossa mouentur, mox cætera (quũ hæc ossibus in orbẽ adhæreant) vnà etiam cum ipsis mouent̃. Quare motio pedis, actio est ad musculum attinens: verum totius cruris actio non ita illius est, vt sit etiam partium omnium, & ob id diximus duplex esse actionum genus: alterum primum, ac maxi-
B me proprium, quum pariter omnes simplices partes agunt: alterum verò ex accidenti, aut secundario, vel non primo, aut quomodocunq; appellare libeat, totius est instrumẽti. Vt autem hoc à nobis ita constitutum est: reliquum erit deinde inquirere, quibus'nam simplicium, quibus & instrumentariarũ partium actio conficiatur, sumpto tñ ab instrumentariis, postea q̃ & ẽt cruris meminimus, nostri sermonis initio. Nempe nisi ossa tot tantaq; essent, & ea præterea figura, eoq; ordine cõposita: nihil, me hercule, musculorum motus posset perficere: siquidem sit opus, vt alterũ os recipiat, alterũ subingrediatur, & vt ligamenta sint circum circa apposita, quæ eorum connexum, ne delabantur, contineant. Ea verò nec ita dura sint, & intenta, vt motionibus propterea reluctentur, nec adeo etiã laxa, vt articulos vacillare sinant. Quo deinde fit, vt sit necesse ipsa quoq; ligamenta sua constare magnitudine, figura, numero, & compositione: quia, si maiora, aut minora fuerint, si plura, vel pauciora, quàm sit opportunum, si in aliam figuram formata, si alij cuipiam loco inserta: non erit amplius integra articulorum motio. Operæpretium autem erit in aliis etiã omnibus, non secus, ac nos in ossibus, & ligamẽtis fecimus, de actione, vsuq; disserere: quippe quia, si nulla reperiatur pars, quæ otiosa ab omni prorsus tum actione tum vsu vacet: illa quidem, si fuerit præstantissime cõstructa, quãtum ad substantiam, quantitatem, figuramq;, & ordinem spectat: erit, vt est, seruanda. Si verò vitiũ
C aliquod contraxerit: in statum meliorem ducenda. At hoc nequaquam feceris, nisi vniuscuiusq; particulæ prius, vt actionem & vsum, ita constructionem noueris. Minime igitur nos, qui corporis morbosi, salubrisq; scientiam consequi instituerimus, hæc pigeat exquirere.

Quatuor genera, quibus composita corpora constant, & labefactantur: ac de differentiis solutæ vnitatis. CAP. 6.

Sed posteaq̃ in hunc locũ deducta est oratio: opus erit huiuscemodi methodi facultatẽ memoria repetere. Nemo porrò rei cuiuspiã structurã, vtpote domus, vel nauis, vel scãni vnq̃ an vitiosa sit, an omni ꝑrsus vitio careat, ꝑpẽdere poterit: nisi partes oẽs, ex quibus cõstat, optime scrutatus fuerit, animaduerteritq;, quo numero, q̃ magna, qua figura sint, & quẽ situ teneant. In his.n. omnium coagmentatorũ corporũ tũ vitiũ, tũ integritas posita est: in quibus ostẽsum est oẽs quoq; domus, nauisq; affectus consistere, siquidẽ, & vitiũ in eisdẽ, & integritas in magnitudine, inq̃, & forma, partiũ numero, & situ: at verò lecti non in istis: vestimentorũ aũt in aliis quibusdã, & calciamentorum non in iisdẽ. Itaq; vitiũ, atq; integritas affectusq; oĩum instrumẽtariorum corporũ, quorũ essentia est ex compositione, quatuor his generibus cõtinetur. Verũ enimuero, si partes vnionis quoq; ex natura participes sint, quintũ hoc ẽt genus his erit addendum corporibus: ita vt, quod in his se ꝓstantissime
D habuerit, sit ẽt optimas habiturũ actiones: qđ verò deterrime, eas pessimas habebit: ꝙ si vnio præterea alicunde dissoluatur: non modo ea affectio culpa nõ carebit, sed statim erit morbus cẽsendus. Genus aũt istud nos, clarioris doctrinæ gratia, vnitatis dissolutionẽ appellemus: vt tñ nullam propterea differentiã ponamus: si quis continui solutionẽ voluerit appellare. Sed hoc nõ est ꝑtermittendũ, huiusce generis affectus similares etiã partes esse participes: quũ in osse, & neruo, carneq;, & arteria, & vena cõtinuum vitietur, quotiescunq; punguntur, vel roduntur, vel secantur, vel lacerantur, vel scinduntur: quanquã in osse quidẽ is affectus κάταγμα, hoc est fractura dicet̃: in carnea verò musculorũ parte, si illis nimiũ distensis accidat, ῥῆγμα, quasi scissurã dixeris, appellat̃: quemadmodũ, quũ ita distendunt̃ filamẽta vt disrũpant̃, σπάσμα. Sed cõtinui solutio in carne vulnus est, sicuti in neruo scissio, nisi ꝙ hoc non à distẽsione fit, sed à sectione: tñ si ab acuta, ac tenui re infligat̃ vulnus: pũctio, vel punctura appellat̃: si à graui, cõtusio: ꝙ si ex corrosione habeat ortũ, vt in osse τερηδὼν id est caries, ita vlcus in aliis dicit̃, non sic aũt, vt non liceat alio etiam mõ noĩare. Tot ergo, talesq; in hoc quinto morborũ gñe, quũ simplices particulas occupat, differentiæ erunt: instrumẽtariis autẽ, vt diximus, qua maxime parte corpora gñe diuersa cõmittuntur, & coalescũt, sæpe accidũt: verũ oẽs ἀποσπάσματα, quasi diuulsiones dicas, appellãdæ sunt. Sed, si similaris quæpiã particula in totũ dissecet̃, affectio illa partim illius q̃ secta est dicet̃, partim totius instrumẽti: quamuis nõ nunquã huius non nisi ex accidenti dicenda sit, vt quum vel musculus, vel aliqua alia eiusmodi particula patitur: quandoq;

tñ etiam primum, vtpote quum ligamentum. Porrò vt nos in vno hoc morborum genere, quo par E tiũ continuitas vitiatur, in præsenti differẽtias persecuti sumus: ita tu simili experiare ratione cætera quatuor genera disquirere: alioquin. n. me superuacaneæ facturũ crediderim, si eorũ quæ exacte in libro de morborum differentiis pertractata sunt, iterum in hoc commentario meminisse voluero.

Quæ partes quarũ loco restituãtur, ac de septẽ cõditionibus bono iudici, ac inuẽtori necessariis. CAP. 7.

AT interim nõ pigebit quod iã antea ostẽsum est, nobis in memoriã reuocare: oĩum inq̃ rerum quarũ substantiæ species cõpositione cõstat, quatuor hæc vniuersa gña, totius substãtiæ causas esse, & vitiatæ ꝓterea integræ'ue ipsarum figuræ. Deinde verò necesse esse, illũ, qui idoneus futurus est tã ad earũ virtutes cognoscẽdas, q̃ earundẽ vitia emẽdanda, naturæ cuiuslibet simplicis particulæ prius esse peritũ. Iam. n. sicut ad artificẽ, quũ domus alicuius lateres vel tegulæ, siue crudæ mõ sint, siue coctæ, aliquid passæ sunt incõmodi: callere pertinet quo mõ aliæ illis similes cõficiẽdæ sint, atq; ẽt quo illæ q̃ vitiũ cõtraxerunt, inde sint eximendæ, integræq; in priorũ locum restituendæ: Ita necessum hẽt is qui artẽ cõstituturus est, q̃ curã gerat humani corporis, ꝓterea nosse, possit nc pars quæpiã in alterius locũ restitui, vel secus. Quandoquidẽ si male affectã carnẽ resecueris: facile aliã poteris reficere: secus aũt si neruus vel ligamentũ excidat: neq;. n. alia resarcies qualia erant priora: quum illa ex sanguine, hæc verò ex semine ortũ habeant. Et os quoq; in his est, q̃ per primã efformationẽ con F structa sunt: aliqd tñ hẽt similis cuiusdã naturę qd' in eius locũ suffici possit. Sed hæc equidẽ hoc in loco obiter & exẽpli potius gratia deprõpsimus: q̃ tñ esse ab artis constitutore diligẽter exquirẽda, ipsamet rõ ꝓcipit, & nos iã inuentionis eorũ principia descripsimus: quippe qui hæc ad primã animantis generationẽ remiserimus, ac etiã consuluerimus inuestigandũ esse quæ'nã suũ ex semine ortũ habeant, & q̃ ab alimentis continẽter gignant̃. Atq; adeo longe etiã magis methodus non mõ nos exhortat̃, sed cogit ad inquirendũ, vtrũ vnaquæq; pars, ex his inquã q̃ simplices similaresq; vident̃, vnũ sit, an potius ex pluribus constituta, & ꝓterea quis sit earũ cõpositionis modus. Nã & hæ omni dubio procul, eadẽ rõne qua & instrumẽtariæ appellatæ, ꝓ magnitudine, figura, numero & situ eorũ ex quibus cõstitutę sunt, suã sortientur integritatẽ, & vitiũ, si similẽ quidẽ ẽt habeãt generationis modũ. Quòd si res non ita se habeat, sed magis instar illius medicamẽti, qd' tetrapharmacũ dicit̃, totis illis per tota mixtis sint confectæ: alia tibi via erit ad inuentionẽ integritatis, vitijq;, & earũ ẽt morbi. Sicuti (vt ego quidẽ arbitror) si ex exquisita partiũ iuxta se inuicẽ appositione potius, q̃ ex earũdẽ tẽperatura perinde ac medicamentũ illud aridũ, cephalicũ, quasi capitale dixeris, appellatũ sua sit ipsis vnitas: pro hac etiã rõne cum integritas, & vitiũ, tũ morbi inquirendi erũt, qui gñationi ipsius rei sint congruentes. At si ex pluribus quidẽ, illis tñ nequaquã specie dissidentibus, sed magis vni- G uersis similibus essent constitutæ, quẽadmodum si ædes q̃piã forte ex solis forent aut lapidibus aut lateribus constructæ: tunc in sola similariũ partium structura, integritatem vitiaq; & morbos prætere a gñoni istarũ rerũ peculiares inuenias. Verũ, vt rõ ipsa nos docet, ex necessitate alterũ ex his quæ proposita sunt in similaribus istis corporibus reperiri: ita quod' nã ex his verius sit, diligentẽ exigit disquisitionẽ. Etenim videmus, & ipsos philosophos sicuti ex medicis nõ nullos, qui in hãc q̃stiõnẽ inciderũt, inter sese magis eẽ dissidẽtes, q̃ medicos, & inde (vt mihi qdẽ vr̃) factũ est, ꝙ medicorũ cõplures ab ea se cõtinuerint: partim. n. ꝙ inuenire se posse qd' q̃rerẽt diffidãt, partim ꝙ non mõ inueniri nõ posse credãt, verũ ẽt ꝙ esse inutilia arbitrent̃: illã omittũt. Ego verò ꝙ ea minime sit illi inutilis, qui artẽ methodo potius q̃ experiẽtia velit cõstituere: iã satis cõstare puto: sed ꝙ ꝓterea sit ẽt possibilis mox disseremus, quũ aliqua, inter nos prius discusserimus. Nẽpe si mihi fidẽ aliq̃ p̃stas, vt sanè p̃stas, qui me nihil vnq̃ ad hoĩum gloriã, sed ad veritatẽ oĩa sp fecisse inspexeris: nihil est ꝙ philosophorũ aut medicorũ multitudine inter se dissidentiũ deterrearis. Qm̃ si illi ea oĩa vñ veritatis cognitio petenda est, ꝓbe tenuissent, nec tñ ab ipsis eẽt ꝓterea reperta: merito vtiq; esset de eius inuentione fortassis desperandũ. At quũ illos quidẽ aliquibus caruisse, vt ipsi quoq; fatent̃, satis cõstet, reliqua H an habuerint in dubio sit: nos verò ꝙ ea oĩa tenere nobis ipsis sumus conscij, audacter à nobis adeunda est hæc qõ. Sed quot' nã ea sunt q̃ cõuenire opus est, vt quodcũq; quis inquisierit, qdq; verũ sit, inueniat, vel si minus, saltẽ nõ oĩno de inuentione desperet: nimirũ septẽ. Primũ, natura perspicax, vt edoctus, facile quancunq; rõnalẽ disciplinã consequatur. Alterũ, educatio exercitatioq; à teneris annis in primis disciplinis: in primis verò operæpretiũ fecerit, si iuxta Platonis ꝓceptũ, se in geometria, & arithmetica exercuerit. Ad hæc tertiũ, quibusq; optimis sua tempestate habitis præceptoribus se auditorẽ præstitisse. Quartũ, laboris eò esse patientissimũ: vt diu noctuq; nihil commentetur aliud q̃ quæ ad disciplinas spectãt. Quintum, qd' paucissimis datũ est, veritatis amore esse captũ: soloq; illius studio, toto vitæ curriculo teneri, cæteris oĩbus neglectis q̃ à q̃ plurimis aliorũ multi fieri solent. Sextum, aliq̃ præterea methodũ, qua verũ à falso discernatur, didicisse. Neq;. n. ad eorũ inuentionẽ q̃ inquirẽda nobis ꝓposita sunt, satis fuerit veritatis desiderio affici: nisi ẽt viã aliq̃ eã inueniendi expeditã habeat. Septimũ insuper, eã methodũ ita iugi exercitio tritã hẽre: vt nõ modo norit, sed vti etiã valeat. Porrò si oratores qui in arte longe minori versant̃, nõ sibi satis esse methodum nouisse putant, nisi illam assidua exercitatione per totã coluerint ætatẽ: quanto minus iis qui magna adeo sectantur, methodum didicisse sufficiet. Itaq; si vel vnũ horum q̃ recẽsuimus in illo desideretur, qui ad viam veritatis introducendus est, nõ erit admodum sperandum illũ posse sui voti fieri cõpotem. Si verò omnia cumulata adsint, quid deinde vetat quò minus veritatem bona etiã spe exquiramus?

Hipp. de loco circa medium.

Septem conditiones, ut quis evadat optimus artifex.

Quod

A *Quòd plura vno sint elementa, & quòd non vacent alteratione.* CAP. 8.

PRopofueramus igitur, & hoc ipſum mox inueſtigare, ſi, quemadmodũ vniuerſas corporis partes ad eas vſq;, q̃ ſenſuũ iudicio ſimpliciſſimæ ſunt, ex diſſectione cognouimus: ita etiam illas, quæ natura primæ, ſimpliciſſimæq; ſunt, quales vtique ſint inuenire poſſimus: vt tamen non omnes ſigillatim, ſed vnam tm̃ in aliorum exemplum oratione ꝓſequamur. Propoſita ergo carne, primũ q̃dem hoc diſquiramus, an ſpẽ vnũ ſit id elementũ, ex quo ipſa procreata eſt: nã neq; malũ fore putarim, ſi primã, ſimpliciſſimãq; in ea particulã hoc noĩe appellauerim. Deinde verò ſi ſecus videatur, an multa: mox quot ea ſint, & q̃, & quẽ habeãt cõpoſitionis modũ. Profectò, ſi caro, quũ vel ſecatur, vel nimis caleſit, dolet: fieri nequit, vt vnũ ſpecie elementũ habeat, vt Epicurus atomũ, hoc eſt, idiuiduũ corpuſculũ putauit. Nam vel ex hoc capite maxime põt liquere, id quod vnũ ſpẽ eſt, nõ poſſe tale elementũ eſſe: ſiquidẽ nulla atomus ipſa per ſe natura calida eſt vel frigida, atq; longe etiã minus alba vel nigra. Sed cur in his nimis immoror, ſermonẽq;, dũ minutiſſima queque perſequor, in longũ ꝓtraho? nulla. n. penitus qualitate iſtæ atomi (vt ſui quoq; autores teſtantur) p̃ditæ: de his loquor qualitatibus, q̃ per tota corpora videntur permeare: qm̃ ea quidẽ qualitas, q̃ ex figura eſt, illis oĩbus nõ deeſt, & p̃terea renitentia, pondusq;. Sed nihil, quantũ ad noſtrũ quidẽ attinet in-
B ſtitutũ, referre puto, ſi hæ vel qualitates, vel alio quopiã nomine appellãtur: quũ illis hæc oĩa, q̃ dicta ſunt, inſint, nec ſpẽ illa differãt, ſicut & ſimilaritates, omœomerias greci dicũt, apud eos, q̃ ipſas poſuere, vel quatuor elemẽta apud eorũ authores. Inq̃t ergo Hippocrates. ‖ Ego verò ſtatuo, q̃d ſi vnũ ſit homo: neutiquã dolebit. Et ſanè rectiſſime ait, q̃ppe quia in alterũ nequit mutari, ſi vnum eſt: quũ nihil p̃terea relinquatur in q̃d mutari poſſit. Quòd ſi eſt mutationis: erit quoq; alterationis expers, atq; ẽt impatibile: ſed, quod impatibile eſt, nulli eſt dolori expoſitũ. Porro ex p̃dictis, ꝓnunciatis hæc colligitur cõcluſio, vnũ eſſe impatibile. Mox verò aliã interrogabimus rationẽ in hunc modũ. Si elementũ eſſet ſpẽ vnũ: nihil vnquã in rerũ vniuerſitate doleret: at dolet, igit̃ elemẽtũ non ẽ vnũ. Sed, qm̃ de carne, ꝓpoſueramus ſermonẽ hẽre, de ea rationẽ inſtituamus. Si carnis elementũ eſſet ſpẽ vnũ: nunquã illa doleret: dolet aũt: igit̃ elementũ carnis nõ eſt ſpẽ vnũ. Poterimus tñ hanc rationẽ alio ẽt interrogare mõ. Si impatibile eſſet elementum carnis, nõ doleret: ſed dolet, ergo non eſt impatibile. Nihilo ẽt minus rõ hæc, ſi quis plura poſuerit elementa, q̃ alterationis expertia ſint, ad ea pariter adaptari poterit. Si impatibilia ſint carnis elemẽta: minime dolebit: quum aũt doleat, non ſunt ergo impatibilia elemẽta carnis. Quare prior quidẽ ratio eorũ decretũ ſubuertit, qui aut atomos, aut incompactilia, aut minima quædã ſubijciunt elementa. Altera verò tum eorũ, qui ſimi-
C laritates (vt ita dicã) introducunt, tum ipſius Empedoclis, ſentẽtiã tollit: qui & ipſe ex quatuor elementis, q̃ tñ mutuo inter ſe nequeant trãſmutari, corpora cõſtituit. Iã ergo, ſi huic rõni aĩum adhibuiſti: pars vel maxima eorũ, q̃ quærebãtur, citius etiã, q̃ ſperares inuẽta eſt: &. n. eſt monſtratũ carnis elementa oportere nõ eſſe impatibilia: proinde nõ amplius illi, qui ĩ illa impatibiliũ corporũ cõpoſitione, q̃ ipſi naturæ rerũ oĩum eſſe elementa ſtatuũt, dolorẽ exoriri poſſe autumãt: ex rõne inſtitutũ ſuũ defendere poterunt: quũ nec intelligentia capiat, nec vlla ſenſilia conſentiant, ꝙ impatibile doleat. Nimirũ ſi duos digitos ſimul cõmittas, moxq; iterũ eos diſiungas, nec illorũ cõuentus, neq; diductio aliquẽ excitabit dolorẽ: vt. n. aliquid dolet, ita & patitur: quod verò contiguũ tantum modo eſt, nõ patitur: ſiquidẽ pati ab his duobus, ꝓdit, ab alteratione per tota, & ex continui diſſolutione. Itaq; qñ nec cõuentus, nec ſeparatio corporibus vel manifeſto patibilibus vllũ affert dolorẽ: minus profectò afferet impatibilibus. Sed nec incõpactile illud Aſclepiadis, quod ἄναρμον grece appellat, frangẽdo dolebit, ſi mõ fragile ſit: vtpote q̃a ſenſu caret. Proinde nihil hoc ex eo, ꝙ patiatur, magis hẽt, vt ſentiat, q̃ os, cartilago, aſſungia, vel capilli: oĩa enim hæc quamuis patiantur, minime tñ dolent, quia ſenſu vacua ſunt. Igitur quodcunq; in dolore futurũ eſt, neceſſe habetur cũ patiendi, tũ ſentiendi facultate p̃reditũ ſit: nulla tñ propterea neceſſitas cogit, illud, quod ſentit, ex illis cõſtare primis, q̃ ipſa etiã vim habeant ſentiẽdi: nã ſatis erit, ſi ex patibilibus ſit: dum. n. patiẽtur, &
D alterabuntur, poterit aliquã vim ſentiendi aſſequi: quum innumerę eſſe poſſint elementorũ alterationes, & tẽperaturæ, vnde mox innumeræ particulariũ corporũ poterunt oriri ꝓprietates, vt nullum deinde videatur abſurdum, ſi qua euadant ſenſus expertia, alia verò illius capacia, atque horũ nõ nulla id magis cõſequuntur, non nulla minus. Iã ergo elementa eſſe plura vno, & ea cõſtare natura, vt alterari poſſint, ſatis lucide monſtratũ eſt, illis nimirũ, qui (vt nuper diximus) ea oĩa in prõptu hñt, q̃ hominem idoneum ad quampiam rem ſcientia cõprehendẽdam reddũt. Nam alios, qui ad id ſtupiditatis deuenere, vt nunquam vel ipſi inquirere, ſi qua ſit demonſtrandi methodus, vel ab alijs addiſcere, & minus etiã in ea ſe exercere voluerint, ne admittendos quidẽ ad hos ſermones cenſeo. Hæc. n. à nobis inueniendę potius veritatis ſtudio inſtituta eſt diſputatio, q̃ vt cũ aliquo aut cõtenderemus, aut vinceremus. Quòd ſi quis cuperet p̃terea rudes iſtorũ opiniones redarguere, librũ ad hæc habebit à nobis editum, vbi de elementis iuxta ſententiã Hippocratis diſputauimus.

de Nat. hum. com. 1. t. 5. cl. 1ª. 28. e

nota de ignavis ac stolidis ac ipsum scripsisse non gloria vincendi nec animo contendendi

Quatuor esse primas qualitates, & prima corporum elementa. CAP. 9.

SEd rurſum ad inſtitutum noſtrũ reuertamur, vt illi tandẽ finẽ imponamus. Poſteaq̃ elemẽtum alterationis per totũ capax eſt: mox diſquirendũ eſt, quot ſint elementa, vt tñ hic quoq; noſtro ſermoni principiũ à rebus euidẽtibus cõſtituamus. Porrò neceſſe eſt, vt illa, q̃ rem quampiã alterãt, primũ quidẽ illud contingãt, quod ab eis alterandũ eſt, ac ita mox illud tandẽ immutent. Hoc ſenſus

ſus ipſe docet: hoc ipſa rerũ natura monſtrat. Neq3. n. animo capi poteſt ab hac in hoc loco accenſa E
flãma poſſe ea, quæ in Ægypto ſunt, alterari, ſed ſi id, quod trãſmutat aliquid, illud tangẽdo alterat: neceſſe ẽt hẽt, vt per aliquas tractiles qualitates hoc agat. At quid eſt deinde, quod vetat, qn eas oẽs examinemus? Sane acutũ ſecat id, cui occurrit, nequaquã tñ ipſius ſubſtantiã alterat, queadmodũ, & graue, qd & ipm contundit, vt nullã tñ in vniuerſam rei patiẽtis ſubſtantiã inducat trãſmutationẽ, neq3 durities eã vim hẽt, vt poſſit rẽ vicinã in aliã mutare ſpẽm. Calor aũt, & frigus totã ꝓxime rei ſubſtantiã alterare pñt: ſimili ẽt mõ humiditas, & ſiccitas, q̃uis hę nõ ęque cito, ac priores, attñ & ipſæ tandẽ ſubiecta transmutant. An ne igit̃, & aliã quampiã p̃terea qualitatẽ habemus, q̃ alterandi vim cõtineat? an potius earũ vniuerſa multitudo his ipſis cõprehenditur, ita vt ſolæ iſtæ iã dictæ, & haberi mereantur, & dici actiuæ qualitates, & ex eis quã maxime prima oppoſitio? in hac verò, in primis calor: hẽt. n. præ cæteris oĩbus qualitatibus vim in agendo maximam: mox aũt frigus: deinde humiditas, & ſiccitas: p̃ter has nulla alia reperitur qualitas, q̃ res, quibus occurrit, per totũ poſſit alterare. Nã, ſi quid rẽ aliquã aut diuellat, aut tũdat, aut pungat, aut ſecet: id ſanè aliquid facit, tñ illa eius alteratio non ita per totã rei ſubſtantiã permeat: vt in aliã ſubſtãtiæ ſpẽm rẽ immutare poſſit, ſicut illã põt in plura partiri. Vnde ſi niuẽ ad minima vſq3 ſecueris, nix quidẽ ſeruabitur: ſed ſimulac calefiet, ſtatim deſinet amplius nix eſſe, vtpote q̃ ex aqua refrigerata, nõ ex ea in vnũ coacta, ortũ ha F
buerit: hoc. n. magis ad ſubſtãtiæ accrementũ attinet, illud verò ad generationẽ. Etenim diuiſio cõtrariorũ in particulas paruas, ſubſtãtię eſt imminutio: calefactio, alterius eſt ſubſtãtię gñatio, priori forma mutata. Quapropter q̃cũq3 corpora has ſibi qualitates primũ vendicauerint, erũt ẽt cũ aliorũ corporũ oĩum, tũ carnis elementa. Sunt aũt hæc terra, & aqua, & aer, & ignis. Atq3 oẽs philoſophi, quicunq3 demonſtrationẽ non tergiuerſantur, hæc eſſe eorũ omniũ, q̃ generẽtur, & intereant, elementa autumant: nec non & ea ſeſe mutuo trãſmutare, & habere quoq3 ſubiectũ quoddam horũ omniũ cõmune. Verũ non eſt de his à nobis nunc inſtitutus ſermo: ſed de eo potius, ꝙ non ſit opus, vt quiſq3 eorũ, multitudine deterreatur, qui à veritate aberrant, & ꝙ potius illi fides præſtãda ſit, qui demonſtrationẽ tenet, & p̃terea, vt illi, qui ne nouerunt quidẽ demõſtrationis eſſentiã, ſicuti de ſeipſis nõ nulli eorũ, qui ſe philoſophos appellãt, fatentur, nihil decernere audeãt: quũ hoc abſimile nõ ſit, ac ſi qs vellet addiſcere qua rõne oporteat defectus ſolis ꝓuidere, anteaq̃ circa numeros, & lineas ſe exerceat. Profectò huiuſcemodi hoĩes, perinde ac voragines, fugiẽdi ſunt: qppe qui eos quibus cũ verſantur, aut ſecũ rapiãt, aut ſaltẽ cõtaminẽt, præterq̃ eos, qui in logica diſciplina, quantũ ſatis ſit, exercitati ſunt: ꝓindeq3, ſi cuipiã alteri, huic quã maxime diſciplinæ nauanda eſt opera. G

Similaria corpora, eorumq. temperamenta, itemq. ſanitatem, & ægritudinem ex quatuor elementis exoriri. CAP. 10.

SEd hoc equidem ſcio extra propoſitum: ad rem autem redeamus. Nimirum ex quatuor elementis ſimul contemperatis corpus vnum ſimilare gignitur, quod pro varia temperamenti ratione, aut particeps ſenſus, aut illius expers euadit: & pariter in vtroque iſtorum genere differẽtiæ omnes particulatim differentiam temperamenti ſequuntur. Ex ipſius itaque proprietate hoc quidem os efficitur, illud caro, alterum arteria, alterum neruus. Sed & ſigillatim vniuſcuiuſque proprietas ſuum ex temperamenti proprietate hẽt eſſe: ſiccior. n. & calidior eſt leonis caro: ouis humidior, & frigidior: inter vtranq3 aũt humana media eſt, ſed in hoĩbus quoq3 Dionis (exempli grã) calidior, & humidior eſt, q̃ Philonis. Vnde corporũ ſimilariũ differẽtiæ, q̃ ſimplices quidẽ ſint, tot ſunt, quot elementa: calidiores qppe, & frigidiores, & humidiores, & ſicciores: totidẽ verò cõpoſitæ, vt q̃ ſimul frigidiores, & humidiores ſunt, quęq3 calidiores, & humidiores, & p̃ter has alia tertia ſiccior, & calidior: & quarto deinde loco q̃ ſiccior, & frigidior, vt tñ præterea ſit etiam illa, q̃ tẽperatiſſima eſt, & harũ omniũ prima. Sed de his abunde in libris de tẽperaturis pertractauimus. Reliquũ autẽ erit, poſteaquã inuentũ eſt, ſimilariũ integritatẽ, & vitiũ ex elementorũ eſſe tum moderatione, tũ immoderatione: vt inquiramus, quo mõ ab eorũ vitio morbus ſit diſtinguendus. Hæc verò diſtinctio ſuũ à rei vtriuſq3 notione, iuxta ea, q̃ in libro de demonſtratione oſtẽſa ſunt, exordium H
habitura ẽ. Sed q̃ tandẽ eſt ſalubris, q̃ ẽt morboſæ corporis cõſtitutionis notio? Porrò ſalubris conſtitutio corporis actiões ſibi ex natura debitas inoffenſas hẽt: morboſa, offenſas: & ꝓinde, ſi qs ſanus quidẽ ſit, altero tñ, q itidẽ ꝓſpera fruat̃ valetudine, actiones hẽat imbecilliores, nondũ tñ læſas: erit ſanè is illo intẽperãtior, nec dũ tñ ægrotat. Itaq3 inter ſalubres vniuerſos habitus vnus erit tẽperatiſſimus, octo verò intẽperati: at ĩter morbos, nullũ inuenias tẽperatũ, qa oẽs intemperati ſunt: eundem tñ numerũ cõplent, quẽ ſalubris, intẽperaturæ. Quòd ſi quis accedat, q aſſentiri nolit aliquos tẽpatos, aliquos ẽt intẽperatos ĩ ſanis ponẽdos eẽ: coget̃ ille è duobus decretis alterũ ſtatuere, aut oẽs vſquequaq3 ægrotare, aut oĩum eandẽ eſſe tẽperiẽ, virorũ, mulierũ puerorũ, vigẽtiũ, ſenũ, pugilũ, priuatorũ, operariorũ, otioſorũ, valentiũ, imbecilliũ: vtrunq3 verò abſurdum eſt. Quare tertio loco neceſſariũ erit, ſanitatẽ eã hẽre altitudinẽ: vt poſſit q̃plures ſalubriũ corporũ differẽtias, pro pluris minoriſ ve rõne, cõplecti. Quod nõ mõ hic, ſed in alijs ẽt oĩbus facile reperies. Domus qppe & nauis, lectus, & arca, & veſtis, atq3 calceus, curruſq3 nũc melius, nũc deterius, quãtũ ad ſtructurã ptinet ſe hñt, priuſq̃ ęgrotẽt: vt nobis tãdẽ ſit ſubijciẽdũ tres ĩ oĩbus rebus repiri corporũ ſtatus, optimũ, deprauatũ, & morboſum. Optimus vnicus eſt, abſolutiſſimũ. n. nihil deterioris in ſe admittit: reliquorũ duorũ multitudo nullo põt numero definiri: ſed eorũ differẽtiæ à pluri, minori ve ortũ hñt.

Epilogus

A *Epilogus eorum, quæ de medicinæ constitutione hactenus ostensa sunt.* CAP. II.

POsteaq̃ autē hac nostra ratione hucusq; peruentū est, hic illā interpungamus, atq; ea, quæ hactenus dicta sunt, per capita resumamus. Sic.n. facile, quid ex ꝓposita quæstione repertum sit, quid'ue præterea reperiēdum supersit, agnoscemus. Propositum erat autē sanitatis effectricē cōstituere, quæ tñ nō ita se habet vt ars ædificatoria, quæ domū extruit, sed vt ea, quæ aliquā illius partē labefactatā instaurat: q̃uis neq; in hoc ēt sint vsquequaq; similes. Immo hoc ipsum erat, qđ quærebamus inuenire, quatenus inq̃, possit is, qui artē sanitatis effectricē tractat, in corrigendis corporū vitijs, esse ædificatori assimilis. Quū autē ad oīa hæc sit apprime necessariū illius corporis naturā prænouisse, cuius vitijs ars mederi studet: ideo nos idipsum in q̃stionem vocauimus. Sed, vbi inuenerimus, ꝙ actiones, & cōstitutiones, quæ ex natura ipsis attribuuntur particulis, sint illæ, q̃bus, simulac male afficiūtur, oīs debetur rō tā custodiæ q̃ curationis: quæremus deinde, qūo cōpleatur id, quod ẜm naturā est. Sed mox reperto, ꝙ instrumentariarū quidē partiū substantia ex simpliciū, q̃ in illis sunt: simpliciū verò, ex quatuor elementorum cōpositione constat: de vtrorumq; morbis disquisitionē instituimus, vt iā oratio nostra salubriū corporū, atq; ēt morbosorū notitiā ferè pepererit, non tñ eā vniuersam: sed magis aliquā illius spēm, & veluti exemplū quoddā. Totā verò tā salubrium,
B q̃ morbosorū corporū scientiæ substantiā assequemur, quum ipsas species ad materias adaptauerimus. Nā neq; medico satis est nosse, vnāquāq; particulā gigni ex calido, frigido, humido, & sicco simul temperatis: nisi ēt speciatim, quod nā sit ossium temperamentum, quale carnis, aut nerui, aut venæ, aut arteriæ, & aliorū tandē quaruncunq; partiū simpliciū fuerit ꝑscrutatus, & pariter quoq; quæ'nam sit partiū instrumētariarū cōpositio, vtpote, manus, cruris, iecinoris, thoracis, pulmonū, cordis, & cerebri. Vbi pari passu haud sufficiet morborū gn̄a, differētiasq; callere: nisi norit ēt, qua ratione singulis illa partibus accidāt. Quod vt fecerimus, nō ex spē aliqua, sed ex ipsa vniuersa rei substātia, quā ex his vtrisq; confici mōstrauimus, spē, inq̃, & illius susceptrice materia, sciētiā cōparatā habebimus. Iā autē superest, vt quomō q̃s morbos curet, quo ēt sanitatē tueatur, exquiramus. Verū, q̃a hæc sunt à nobis affatim in duobus libris pertractata, curandi nimirum methodo, & salubrium libro: satis erit eorum eatenus solum meminisse, quatenus possint ipsam methodū aperire.

Temperat. in simplicib.

compositio. instrumentar.

Quibus præceptis curatrix methodus constituatur. CAP. 12.

ITaque medēdi methodus ex ipso cū sanorū, tum ægrorum corporum affectu suū habet principium. Quum.n. id, quod excellenter sanum est, siue illud similare, siue instrumentariū sit, omni ex parte moderatū existat, ægrum verò immoderatum, siquidē morbus immoderatio quædā est:
C aduertendū est in primis, quæ'nam ea sit illius immoderatio: quippe necessariū est aliā inueniri immoderationē huic contrariā, quæ in similariū, simpliciūq; corporum habitu qualitas est: in instrumentariorum verò, si morbosa quidem immoderatio circa magnitudinē cōstiterit, erit altera huic contraria magnitudo: si verò in figura, figura isti contraria, & eodē mō numerus se habebit, & situs. Vnde reditus ex immoderatione ad temperiē in oībus erit ab immoderatione contraria: vt tādem sit necesse id, quod præter naturā affectū est, dum ad naturalē statum redit, illam eandē quasi viam incedere, quam prius cōfecerat, præterquàm ꝙ ordine contrario. Sed si contrario ordine, per cōtraria igitur præsenti affectui erit illi reditus. Et proinde is erit omniū curandorū morborū communissimus, generalissimusq; scopus, contrariū inquam: quemadmodū, & ab Hippocrate suo loco traditum est, ‖ Contraria contrarijs remedio esse, & particularibus, particularia contraria. Calido.n. morbo, frigidū, & frigido calidum, ita etiā sicco quod humectat, humido quod exiccat. Et in similaribus quidē res se habet hoc modo: in instrumentarijs autē, oportet in vnoquoq; prędictorū quatuor generū morbosæ immoderationi eousq; contrariam adhibere, donec ad moderationē, naturalemq; statū fuerit peruentū: vt si caro præterq̃ naturæ ratio exposcat vlceri accreuerit, non id, quod carnē generet, aut alat, sed quod detrahat, imminuat, erodat, corrumpatq;, administrare ex-
D pedit: sicut ea, q̃ carnem gignant, quotiescunq; cauum vlcus parti cuipiam acciderit: vtroq; tñ tantisper vtendum, vt, quū primū fuerit ad moderatum deuentum, statim desistamus, priusq̃ in cōtrarium transitus fiat. Nam, dum super excrescentē carnē detrahis, nisi simul ac mediocritatem attigeris, perstiteris, partem illam cauā reddes: vt etiā, dum cauum reficis, nisi in mediocritate te cōtineas, caro nimis excrescet. Nempe hoc morborum genus, quo partes in maioris, minoris've excessum vertuntur, per contraria, vt diximus, emēdatur: in altero verò genere, in quo naturalis formæ modus exceditur, quū id plures pro partium ratione habeat differentias, earū vnicuiq; suū erit contrarium sigillatim inueniendum: quemadmodū si pars quæpiā magis q̃ sibi debeatur, curua fuerit, in contrariū impellendo, premendoq;, reducenda erit. Quòd si intro cōpressa sit, & facta veluti sima, extrorsum, vt nasum solemus, reflectenda est. Item quæ lenia facta sunt, quū tamen aspera esse deberent, exasperanda, sicut aspera læuiganda. Sed & illa, quæ cōcauitates, vel meatus, vel oīno foramina, aut maiora, q̃ par sit, aut minora, aut exinanita plus æquo, aut pleniora, aut lētis, crassisq; succis obstructa habuerint oīa: hęc pariter ad contraria, quoad mediocritatem attigerint, deducere expedit. Quippe ea etiam, quæ in situ extra naturalem statum exierint, è contrario in pristinū, & naturalem modum reuertentur: ita vt quæ in anteriorē partē prominent, retrorsum: & quod in posteriorē, ad anteriora repellatur: atq; eodē modo in reliquis duabus oppositionibus, dextrū inq̃, & sinistrum,

lib. de Flatib. nō lōge a principio.

nistrum sursum, & deorsum. Quum autem, corrupto numero ex natura partibus debito, vniuersum instrumentum in morbum illabitur, nouisse oportet idipsum vel excessum in quanto importare, vel defectum, sicut nuper in magnitudinis permutatione diximus: proinde illius curatio, vt etiã in illa, aut per ablationem fit, aut per additionem: tamen eo differunt, ꝙ in hoc morbi genere particula non nunquam integra, in illo verò portio quæpiam alicuius particulæ aut amputãda est, aut adijcienda. Cæterum considerandum est præterea, non mõ in hoc, sed in alijs quoq; oĩbus generibus: nũ habeamus facultatẽ ea, quæ ex indicatione se offerũt, perficiẽdi: si quidẽ forma, morbi, curationis dũtaxat modum indicat: id autẽ fieri possit nec ne, alioquin nõ indicat: quũ hoc in omnibus factiuis artibus non ex rei faciendæ notione depromatur, sed potius ex potentia, vel impotentia causæ effectricis, itemq; ex copia, aut indigentia materiæ. Nimirum eædem res à non nullis pñt, ab alijs nequeunt confici: atq; etiã possunt non nunq̃, & non nunquam nequeunt: etenim eorum omnium, quæ corpori prosunt, in causa tum ipsa est natura, tum medicus: quædam tamẽ medicus, quædã etiã natura pstare nequit. Os nimirũ ita perfractũ, vt de suo loco partes decedãt, mẽbrumq; distortum reddatur: haud potest natura corrigere, & conformare, sicut potest medicus: qui itẽ põt luxatum reponere, quod pariter naturæ negatum est. Sed natura vlcus cauum põt carne implere: medicus verò nequaquam, quemadmodum quæ semicocta sunt, aut etiam cruda concoquere: attñ **F** medici ministerium naturæ põt ex vsu esse ad hæc peragenda, si quidem illi est auxilio, dum adhibitis purgantibus medicamẽtis, vlcus purũ reddit: & illis, quæ egent concoctionẽ, ea offert, quę moderate calefaciant. Verum enimuero & ipsa natura non nulla à se primum confecta, denuo nõ valet reficere, vtpote venam, arteriam, ligamentum, neruum, & alia, quæ in eodem sunt ordine.

Qua ratione quædam à natura, quædam à medico restituantur. CAP. 13.

Itaq; primũ ad medẽdi methodum pertinet, reperire (vt à nobis dictũ est) communẽ oĩum scopum, cõtraria cõtrarijs esse remedio: mox sua ad vnumquodq; genus aptare cõtraria: tertio considerare, qñ tum nos, tum natura, scopo, quẽ indicatio insinuat, possit satisfacere: item qñ aut omnino, aut aliquo tẽpore, aut ex aliqua parte id fieri nequeat. Nec erit hæc inter minimas naturalis cõtemplationis partes recensenda: immo opus erit illũ, qui sibi in illis, q̃ faciẽda sunt, qd queat, qd ve nequeat inuenire, proposuerat, in ea esse probe exercitatũ. Nos verò ad hanc rẽ explicãdã duos dicauimus libros: alterum de animãtis generatione, in quo vt ex semine, & menstruo sanguine fœtus suũ habeat ortũ, disseruimus: alterũ de naturalibus facultatibus. Nẽpe, si seminis naturã cõtẽplatus fueris, ita tñ, vt tuã contẽplationẽ methodo demõstratiuæ subijcias, eadẽ tibi videbuntur, q̃ à nobis mõstrata sunt, quãplures nimirũ partes in fœtu, à formatrice facultate, seminis substantia pro mate **G** ria vsa, effici: quod vbi consecutus fueris, nõ miraberis amplius, ꝙ natura iterũ hęc ipsa non valeat mox reficere. Quum verò in libro de facultatibus naturalibus, eorũ, q̃ pcreata sunt, dispensationẽ fueris intuitus, inuenias facile, quæ natura vel per se possit, vel etiam ope medici, quæ præter ea ne queat, ea maxime parte vbi de facultate causarum, quæ opifices sunt, egimus, ac etiam de eorum substantia, quæ ab illis eduntur. Ibi enim quicquid possit fieri, quid ve non possit, inuenies: vtpote si deperdatur cartilago, possit ne rursus in locum illius alia refici cartilago, vel potius quippiam aliud illi ferè consimile: nec nõ & os an eã habeat facultatẽ, vt post primũ ortũ iterũ, quũ deperdit, restituat, an verò aliqd aliud restituendũ sit, qd sit illi assimile. Itẽ si pars neruosa trãsuersi septi põt iterũ coalescere, aut cor ipm, aut iecur, aut alia q̃libet pars: neq;. n. mihi ad oĩa connumeranda tẽpus suppetit: quũ nec vniuersa medicina in hoc vnico libro sit disponenda, nec idipsum inter initia nostri sermonis ĩstituerimus: sed methodos explicare, mõstrareq; ex qbus, & quot principijs, & qbus vijs sit cõstitutio artis peragẽda. Itaq; hic finẽ huic sermoni faciã, si tñ illũ in caput vnũ redactũ, parti iã cõstitutę addidero. Perinde. n. vt in illa, repta semel salubriũ, morbosorũq; corporũ spẽ, mox cẽsebã particulatim in oĩbus materijs illã esse spectandã: ita quoq; hoc loco, scopis à methodo medendi reptis, eos in particulares materias inducere exhortamur, vt deinde cõprehẽdant, q̃ aut oĩno, aut **H** ex parte aliqua, aut aliquo etiã tpe fm eã fieri possint, quæq; secus. Verum hic ẽt ista sunt cum alijs artibus cõparãda. Quia, si quis domum ex coctis extructam lateribus, moxq; ex parte aliqua labefactatã, velit ea parte, male affectis lateribus remotis, alijsq; integris in illorum locũ restitutis, illam resarciri, statim ad opificem pertinebit, lateres illis similes, qui vitium contraxerant, primum conficere: ꝙ si domino materia non suppetat, q̃ huic sit negocio idonea, ille instaurationẽ fore impossibilẽ asseuerabit. Pari ẽt passu res in hac, pposita disceptatione se hẽt: ex inopia materiæ, nullum eorũ natura amplius reficere valet, quæ à primordijs generationis animantis, ex semine constituta sunt.

De auxiliorum materia deligenda. CAP. 14.

Sed, quoniam abunde iam de his actum est, reliquũ est, vt ea huic sermoni addamus, quæ dum remedia inuenire doceremus, à nobis dicta sunt. Nempe nos generales quasdam quasi eorum formas exposuimus: oportere inq̃, alia qdem refrigerare, alia calfacere, humectare nõ nulla, quædã verò exiccare: hi enim sunt scopi, qui ad partes similares attinent, sicuti in vitiata magnitudine, auferre, aut reficere: in numero, aut totũ eximere, aut gignere: vbi verò peccatũ sit in figura, ad naturalẽ figurã reducere, & præterea repleta vacuare, vacua replere, obstructiones aperire, aperta cõtrahere, cõniuentia, ac densata in contrarium conuertere: hæc quidẽ rarefaciendo, illa verò aperiẽdo.

Ita

A Ita sanè in morbis compositionis, scopus erit in id quod est ex natura reducere, quemadmodum quum dissolutum est continuum, diductas partes iungere, & conglutinare. Nimirum non est exigua huius artis portio, remediorum his omnibus cōuenientium materias reperire, exempli gratia, si articuli de sua dimouentur sede. Porrò, quum non modo in anteriora, vel posteriora, in dextra, aut in sinistra prolabi contingat, verum & in superiorem locum præ musculorum contentione reuellantur: duplex motio ei erit ex vsu, qui illos repositurus est, prima quidem deorsum, altera verò in pristinam sedem, & proinde id fieri sine tensione in contrariam partem nunquā poterit. Iamq; cuilibet equidem potest apertum esse, quàm vsui veniāt ad eam in oppositam partē tensionē, tum validæ apprehensiones, tum etiam distensiones. Vnde factum est, vt, quum non nunquam illa manibus nostris complere nequeamus, varia ad hoc munus peragendū fuerint instrumenta excogitata, quæ pleraq; reponendis luxatis membris deseruiunt. Non secus autem hæc instrumenta ad materiam remediorū pertinēt, ac reliqua cōgrua auxilia, vtpote medicamēta, cibi, potus, & quæcunq; tandē corpori administrata, vim habent affectus prænarratos ad naturalē statum reuocādi. Quare spectabit ad medicū, in his quoq; istorū auxiliorū materijs versari, prædictosq; scopos illis ex vsu accōmodare: ne deinde in eum illabatur errorē, in quem ij, qui putant frigidam aquā in omnibus,
B quæ refrigeratione egent, cōuenire, & calidā in his, quæ calfactione: ignari ex accidente fieri sæpe, vt frigida calfaciant, calida verò refrigerēt. Sed in libris de medicamentis plurima de oīum istorū methodo dicta sunt: addemus tamen & hoc sermoni huic, vniuersum hoc materiæ remediorum genus, in offerēdis, efficiēdis, euacuandis, & his præterea, quæ extrinsecus incidūt, cōsistere. Quæ omnia vbi artis constitutor fuerit persecutus, insuperq; vniuersæ materiæ scientiā particulatim cōsecutus, nō ita tamen vt sola sit facultate cōtentus, immo & vsum adhibuerit: iā causas oēs salubres, vt nihil illi præterea ad medendi artē cōstituendā desit, absoluisse putandus est, his oībus in duo capita redactis, corporū nēpe cognitionē, q̄bus remedia sunt offerēda, atq; ipsam remediorū naturā.

De arte constituenda, quæ dispositiones præter naturam dignoscit, doloris lateris exemplo. CAP. 15.

VErum enimuero hoc quoq; illi, qui se in hac arte voluerit exercere, mox supererit, vt sibi aliquam affectuum omniū dignoscendorum facultatem comparet, in primis verò eorum, qui partes in corporis profundo sitas occupant: quippe quum hac etiā parte nō cuiuscunq; sit, morbosum particulæ cuiusuis tum instrumentariæ, tum simplicis, si in alto sedem habeat, affectum excogitare: sed hic ēt oportet aliquā methodū ad partē affectā vnà cum ipso affectu inuestigandā adhi-
C bere, de qua pluribus aliàs tractauimus. At erit nūc etiā necessariū, sicuti aliorū methodorū capita quædam hoc libro cōplexi sumus: ita de his aliquē habere sermonē. Primum ex quo genere earū rerū, quæ præter naturā sunt, nos sperare habeamus in horum notitiam venire posse. Nā tria sunt genera rerū pręter naturā, primum affectiones, quę actionibus officiant: alterum causæ harum, tertium symptomata. Sed causæ, hoc in primis nomine appellātur, quū agunt, quāuis ita nō nunquā dicantur, etsi nō agant, q̄ vim habeant agendi, exempli gratia, inter morborū causas cruditas censetur, quum nullū adhuc morbum inuexit. Cruditatē appello nō modo errorem concoctionis, quæ in ventriculo fit: verum, & in iecinore, in venis, & tandē in vniuersa corporis mole. Symptomatū verò genus in tres dispertitum est differētias, in actionum offensam, in ea quæ corpori accidunt, & excrementorum immoderationem. Cæterum ipsa corporis affectio, quam vel morbum quis appellet, vel affectū, nihil intererit, est horum oīum causa: q̄ merito quoq; ex symptomatibus agnoscitur, quippe quū eorū respectu rationē causæ teneat. Porrò ex his nō nulla affectiones ipsas necessario cōcomitātur: alia nō ex necessitate, sed aut sepius, aut raro, aut ęqualiter. Sicuti rursus inter symptomata, q̄dam necessario affectionū differentias consequuntur, quędam sæpe, alia autem raro, aliqua verò in ancipiti sunt. Ea itaq; symptomata, quę morbos ex necessitate sequuntur, q̄ affectuū
D cognitionem afferant, græce pathognomica dicuntur, & ea ipsa pro certis morborum notis habenda sunt. Quę verò nō necessario: vel morbi differentiā, vel illius morē, vel magnitudinē insinuant. Et equidem vno eodemq; exemplo vtrorumq; horum vim aperiā, vt hinc exorsus, eadē in omnibus alijs methodo te exercere possis. Ponamus igitur membranā costas velantem inflammatione teneri, porrò is affectus phlegmone erit, quę hæc secum habeat symptomata necesse est, tumorem pręter naturam, ruborem, dolorem: quorum duo hic sensum effugiunt, vt tantummodo reliquus sit dolor, qui costis incumbens veluti pungens est. Dolet igitur homo, propterea quia phlegmone est affectio illa: at doloris species est pungenti similis: quoniam substantia affectę partis est membranea. Costis præterea est affixus, id enim quod affectū est, costis adhæret. Sed & ob id late permeat, q̄ ea ipsa membrana late diffunditur: febrim quoq; tum ex ipso affectu, tū ex situ affectę partis sequi necessarium est: quorū si vel alterum desit, iam nō ex necessitate febris aderit. Nā, si digitus inflāmatione laborauerit, nō continuo febris adorietur, quū is procul à corde sedē habeat: nec si ea quidem membrana, q̄ costas contegit, tumore tn̄ duro, œdemate ve. Spirādi pręterea difficultas in his est, quę affecto loco ex necessitate pręsto sunt: quippe quum sit pars respiratorij cuiusdam instrumēti. Attamē huiusce difficultatis species ab ipso affectu potius, q̄ ab ipsa parte, causam habet: dolor.n. dilatari respirandi instrumēta non sinit: vtpote quia respirationis operā, eius vsu nondum

Pathognomica signa iudicant.

dum expleto, dissoluant, vt mox, necesse sit alteram celerius illi succedere actionem, tanta non interposita quiete, quanta dum naturaliter se haberet: indéque spiritus freqũes redditur, & paruus. Nec id modo huiusce inflammatio membranæ necessario secum affert: verum pulsuum quoq; alterationem, cum eam, quæ à febre seiungi non potest, tum verò illam, quæ est ex forma affectæ partis. Arteriæ siquidem maiorem, celerioremq;, & frequentiorem ea ratione, quòd febris adsit, pulsum edunt: duritiem verò, ac contentionem iunctam habẽt, quia pars ea, quę phlegmone tenetur, neruosa est. Igitur tum hæc symptoma membranam subcingentem inflammatam, tum & vnum præterea aliud necessario concomitantur, decubitus nimirum, qui vel in affecto, vel in opposito loco leuior est, vel in vtroq; par. Quum enim duplex sit ea membrana, quæ costas velat, si ea pars, quę exterius ossibus hæret, valide laboret, facilius in latere decumbunt opposito: nam, si in morbosum decumbunt, compressio molestiam affert. At si interior, (quod etiam euenit frequentius) vehementius dolent, si in oppositum latus reclinent, quippe quum pensilis reddatur inflammata particula: in morbosum verò minus, quum nec ab ossibus prematur, nec etiam quasi suspensa pendeat, sed potius sit ab vtroque incõmodo immunis. Quòd si vtrinq; ea mẽbrana afficiatur, par in vtroque latere decubitus est. Sed, quòd dolor nõ nullis ad clauiculam perueniat, alijs autem ad præcordia, partim ex affecta parte suam habet causam, partim etiam hoc est inflammationis symptoma, dolorẽ inquam diffundi: ea quippe mẽbrana & ad iugulũ vsq; ascendit, & pręterea vniuersum occupat septũ trãsuersum: vnde si inflammatio, in supremis illius partibus excitetur, deorsum cõuelli clauicula videtur: si in infernis, dolor præcordia pertingit. Et proinde exigua erit inflãmatio, & ſm partes costarum medias, si in neutram deueniat partem: alioquin enim, quum maior fuerit, necesse erit in partem vtranq; concedere. Quòd verò tenuis quid, & purulẽti ex inflammata particula resudet, & effundatur: tum ex ipso morbo prodit, tum ex ipsa parte: sicuti omnibus ſm os inflammatione laborantibus accidit, atq; etiam ſm oculos. Suboritur enim inflammatio ex humorum influxu, & partes hæ non perinde ac cutis densæ cõpactæq; sunt, sed raræ potius. Vnde, quũ multus tenuisq; fuerit is humor, qui in partẽ inflãmatam irruit, rarior verò particula, plurimum est, quod effluit: ẽ contrario verò, quum exigua, & crassa fuerit fluxio, corpúsque præterea dẽsum, minimum erit: at minimum id tussim quidem incitabit, vt tamen nihil inde expuatur: quemadmodũ, si copiosum fuerit, tussiunt plurimum, nec parũ etiam expuunt. Porrò vt est ab hoc affectu tussis inseparabilis: ita screatus à tussi illũ plurimum consequitur, non tñ sic, vt etiã seiungi nõ possit. Quod sputo reijcitur, necesse est aliquo semper esse infectũ colore: attamen non semper eodẽ, quippe quũ nec excrementũ in inflãmata parte cõclusum semper eiusdẽ sit naturæ. Etenim quum sanguinolentũ fuerit, aut biliosum, cuiusmodi semper ferè ea fluxio est, quæ pleuriticis phlegmones fomentum pręstat, à succo detento in inflammata particula, sputum colore inficitur: rubro quidem, si sanguineum id fuerit quod in membranam influit: flauo autem, si biliosum. Cæterum, si pituitosus primum sit is succus, qui & cõclusus demũ putrescat, atq; sit deinde in causa fluxionis phlegmonẽ gignentis: tũc spumosa excreãt. Sed quandoq; vel niger erit screatus: quũ biliosa, inquã, sanguinolentáve fluxio assatur. Quare oĩa hæc cũ partis affectæ, & ipsius affectus dignotiõe, ẽt fluxionis indicãt differẽtiã.

De reliquis capitibus, quibus morbos, & affectas partes dignoscimus. *CAP. 16.*

EX his ergo, quæ dicta sunt, perquàm manifestũ est, necessarium fore ad affectus, lociq; affecti inuentionem, tum vniuscuiusq; affectæ partis substantiam, tum eiusdem etiam cum alijs vicinis nouisse communionem. Nec minus præterea constare arbitror, si etiam nunquam de hoc mentionem habuissem: nihil referre si positum dicamus, aut compositionem, aut cum vicinis societatem. Ad hæc quoq;, ex illis quæ diximus liquere potest, esse necesse omnem cuiuscunq; particulæ actionẽ functionemq; callere, & insuper morborum, ac symptomatũ geniturus, proindéque & morborũ effectrices causas. Nimirum videntur hæc oĩa ad notitiã affectarum partium vnà cum ipsis illarũ partiũ affectibus, ac etiã ad morborũ illarum differentias pernoscendas, summe esse necessaria. Atqui & magnitudo, & mores morbi cuiuscunq; ex his ijsdẽ cõprehenduntur: magnitudo quippe ex affectionis, quæ in illis est, & symptomatũ præterea illã cõsequentiũ magnitudine: mos à morbi differentia symptomatibusq; insequentibus. Vt statim in exẽplo proposito, perniciosissimus succus est atra bilis, quũ alijs præualuerit, vtpote q̃ pręcęteris, & corrodat & maligna admodũ sit, concoctuq; difficillima, & ad purgationẽ ineptissima, atq; etiã plurimũ indicet calorẽ, à quo sit per assationẽ genita. Omniũ mitissimus sanguis, qui & dulcissimus sit, & ad concoctionem facilis: mediũ in simplicitate, & malignitate reliq duo locũ obtinẽt. Ex symptomatibus, vt nihil oĩno expuere pnitiosum est, partimq́ significet fluxionẽ in phlegmone quasi deuinctã teneri, partim verò q̃a ea vniuersa interius cõtenta corrũpetur: ita screatus facilis, & ꝓcul à labore, saluberrimus ẽ, & lõge ẽt magis si cõcocta expuanẽ. Alioqn & pulsuũ symptomata morborũ mores ostẽdunt, & pterea q̃cunq; alia ex cõsensu solẽt cõseq, sicut deliria, somni immoderati, fastidia, lotia, & alui deiectiones hoc aut alio modo factæ. Erit igiẽ his oĩbus, q̃ recensuimus exercitatio adhibenda, si eã facultatẽ asseq voluerimus, qua facile possimus affectas partes, morbosq;, ac eorũ mores, magnitudinẽ, et differentias cõprehendere. Ab illis eisdẽ aũt locis erit & ratio præsagiendi euentus morbi petenda, & insuper

Hinc pot sumi arg. aduersus Pleuritidis signa passim in Scholis adducta.
2: membrana succingens costas.

A & insuper commodi vsus remediorum. Præsagia etenim & medicum ab omni mortis culpa immunem reddunt, & ægros ad obtemperandum faciles, occasionem'que remediorum præmonstrant. At verò ꝙ aptus remediorum vsus id sit, quod in arte præcipuum est, & propter quod is sermo vel vniuersus institutus sit: omnibus iam satis constat. Et nos nō multo post docebimus, quo sit ex his, quæ nuper recensuimus, comparandus modo: nunc enim his, quæ exposuimus, finē imponere constitui. Nempe exemplo vnico, tum morborum ipsorum, tum verò earum etiam, quæ ab ipsis detinentur, partium dignotionem explicauimus. Sed, si & alterum quid non dissimile addiderimus, nihilo se res deterius fortassis est habitura. Excrementorum enim species multorū notitiam affert, quæ tamen & corpus secum cōnexum habet, è quo illa excerni videmus ita, vt ex his ambobus simul coeuntibus vna stabilis euadat indicatio. Quippe quia si membraneū, verbi gratia, corpus excernatur, ꝙ quidem ad id spectat, quod cernitur, insinuat partem quampiam exulcerari, quæ in superficie naturam habeat membranæ, quæ tamen ea sit, definite distinguere nequit. Locus autem per quem fit excretio, poterit nos ad affectam partem conducere: vtpote quia, si per inferiorē aluum deijciatur, vlcus in intestinis indicabit: si per superiora vomatur: in ventriculo: si per tussim excreetur: membranas, quæ asperas velant arterias, abradi monstrat: sicuti si mingatur: vel vesicam, vel pudendi meatum. Sed non parum præterea ad rem faciet ea, quæ primario

B affectu ab his, quæ per consensum laborant, distinguere: antecessione, inquam, & consecutione, magnitudine, & paruitate, insuper'que causarum accessione, quæ vtrique solent officere. Vnde multi male se habente ventriculo, cerebrum in consensum adducto, in eorum symptomata illapsi sunt qui atra bile vexantur, aut, si consentiant oculi, eorū, qui suffusione. In his tamen, si diligenter quis obseruauerit, has affectiones tum cruditates, tum verò excrementa in ore ventriculi collecta consequi inueniet: & proinde eas ex his, quæ vētriculum lædunt excrescere: ex illis verò, quæ illi conducunt sedari. Cæterum non est in præsenti à nobis institutum vniuersam affectarum partium rationem exacte explicare, quemadmodum nec cuiuspiam partis alterius huiusce artis, sed solum inueniendi methodum insinuare, & quam cum fine istius artis connexionem habeat. Etenim erit deinde necesse, vt quisque perlectis nostris commentarijs, in eis sententijs, quas in illis omnibus complexi sumus, multifariam se exerceat. Itaque ad prædictas methodos iam accedam, addito tamen eo, quod præsenti negocio necessariū est. Arbitrere hoc etiam loco formam rei reperiri, quam deinde vt materijs accommodaueris, totā habebis substantiam. Porrò, quum particulatim omnia fuero persecutus, sicuti nūc paucis quibusdā exēplis actū est: erit tibi & hæc pars integre cōstituta.

C

De eligendis remedijs, ipsorumq́, vsu, ex substantia, formatione, & situ partium laborantium. CAP. 17.

Reliquum autem est vt monstremus, ꝙ sit necessarium ad commodum remediorum vsum, partis, quam curaturi sumus, substantiā exacte cognoscere, figuramq́3, & positum. Substantia enim affectus primos, qui intemperie consistunt, quantum à naturali statu aberrarint, ostendit: quantumq́3 calefacere, refrigerare'ue, humectare, aut exiccare oporteat. Figura verò morbos, qui ad ipsam spectant, de quibus sermo in superioribus habitus est, simulq́3 & eorum indicat magnitudinem, quippe quum eo maiores censendi sint, quo à naturali modo magis recesserint: & insuper ex ea cōprehenditur, quousq́3 sit opus ad ea, quæ ex natura sunt, per cōtraria reducere. Sed hæc ex proportione morbis in intēperie respondent: obstructiones aūt, & inculcationes ad hoc genus pertinent: quod verò præcipue, ac peculiariter indicat, est euacuationis modus, quæ fit per oscula, & figuras, quas membrū id affecutū est, quod nobis curandum offertur: aliquam tamen habet hac parte communionē cum illis indicationibus, quæ à positu prodeunt: de quibus iā agemus. Vt autem superuacaneū videtur ea nunc explicare, quæ in istis eandē videntur ad cognoscendā vel magnitudinē, vel quantitatem vsus auxiliorū proportionē seruare: ita illa, quæ eximia, peculiaria'que

D sunt, exponenda sunt, posteaq̄ ea ad curationes indicationibus, quæ à forma prodeunt, mista magno sunt vsui. Sed hac etiam parte paucis quibusdam exemplis, vt tātummodo methodum monstremus, sermonem expediemus. Obstructio sanè affectus quidā est partium instrumentariarum, qui in primis iecori ob eius tum structurā, tū verò actionem solet esse molestus. Nam venæ, quæ à portis deriuantur per vniuersam huius visceris partē cauam dispertitæ: tandē illis, quæ in gibba sunt, per quædam oscula sensum effugientia committuntur. Vniuersum verò alimentū ex ventriculo in hunc vnum locum, qui ob id ipsum, quod nuper diximus, portæ appellatus est: refertur. Quemadmodum enim in vrbes nihil nisi per portas inuehi potest: ita nihil potest in iecur deferri, nisi prius in hunc feratur locum: vnde in totam iecoris partem cauam subinde distribuitur, inde verò per eos, quos diximus, terminos in gibbam. Quare nil mirū deinde fuerit, si viscus hoc & ob viarum angustiam, & ob copiam pertranseuntis substantię, assidue obstructionibus arripiatur. Et igitur curatio erit adhibenda, priusquā eæ nimis excrescant, febrisq́3 accendatur, tum cibis, tum medicamentis attenuantibus administratis: quia, quum multæ factæ fuerint, non modo hæc non satis erunt: verum & vacuatione erit opus: quę deinde quo loco facienda sit, membri figura & eiusdem situs indicabit. Vnde ab his promoti, si quid in iecoris cauo comprehensum sit, per intestina detrahimus: si in gibbo, vrinā cientibus vacuamus. Eodem etiā modo à membri figura, situq́3 docti, ea

quæ

quæ in pulmone, & pectore collecta vacuatione egent, per tusses purgamus: ad nares autẽ deducimus, quæ in cerebro. Sed non minus à membri figura, & situ desumpta est ratio sanandi partes à phlegmone detentas: siquidem horum quoq; primus scopus est euacuatio succi, qui in inflammatum locum decubuerit. At, quo illum modo euacuare expediat, ipsa illarum partiũ, quæ detinent, natura indicat: & hinc adducti, fluxiones, quæ in coxam decubuere, sectis venis in poplite, aut talo euacuabimus, & eas pariter, quæ in vtero cõprehensæ sunt: quæ in thorace, aut pulmone: per venam cubiti interiorẽ: sicut eas, quæ in capite, & collo, per humeralem. Ea quippe euacuatio facillime, & optime fit, quę p venas vicinas, & affines parti affectę fiat. Porro & sua ex morbo habet indicationẽ, in halitum difflandum esse, quod in inflammatũ locum defluxit: situs tñ ipsius affectæ partis variũ deinde insinuat particularium auxiliorũ vsum. Etenim quæcunq; in summa cute ortum habent, tale exposcunt difflatoriũ medicamentum, quale ipsa indicat inflammationis species. Sed, quæ in profundo, eò egent acrioribus medicamentis: quo magis ab exterioribus recessere, vt qñq; cucurbitulis vtendum sit, si sedẽ plurimum profundam habeant, quod tñ inflammationibus in summa cute quã maxime aduersariũ est. Nec minus etiam situs loci id exquirentis animaduertendus est, qñ adstringente medicamento fuerit opus. Quia, si medicamentũ astringens ipsum potest eò peruenire: nil vetat, quin id administremus: sin minus, cauendũ tunc, ne humorem in locum affectũ ex vicinis partibus impellamus. Quare vel aliquid immiscendũ est astringẽti medicinæ, ꝙ eò vim illius pducat, vel ab illius vsu erit abstinendũ: & proinde non parũ quosdã offecisse noui, qui sanguinẽ è pulmone excreantibus vniuerso in orbẽ thoraci astringẽtia medicamenta adhibuere: præter id enim, ꝙ vis astringẽtis medicinæ nequit pulmonẽ attingere: sanguinẽ insuper, qui in thorace est, ad hoc ipsum viscus propellũt. Nẽpe ista, quæ hactenus dicta sunt, quãtũ ad pſens quidem negociũ pertinet, satis esse existimo: quare, vt hoc vnũ illis addidero, hanc, inquã, methodum formã tantũ huius negocij cõtinere, ad alia trãsibo. Scientiã etenim, & disquisitionẽ, quæ sigillatim de vnaquaq; pte habẽda est, & ẽ veluti vniuersa huiusce rei substãtia, in alijs libris trãsegimus.

E F

De prænoscendi, ac diuinandi arte. CAP. 18.

MOx itaq; de pręsagio sermonẽ instituemus, vtpote ꝙ nõ modo ad alia quædã, verũ & ad curationẽ ꝗ maxime videat̃ vtile. Nimirũ quisquis præsagiendi artẽ primũ constituere proposuerit: is necesse habet antea examinasse, an sicuti cuilibet rei animatæ propriũ vitæ spaciũ ex natura constitutũ est: ita morbis ẽt omnibus, vt nullo deinde pacto, si sit alicui illorũ à natura tempus duorũ mensiũ præscriptũ: possit is quatuor diebus absolui: an verò & in longũ protrahi, & celerrime finiri possit. Verũ, quia iã plures ex medicis, eorum, quæ euẽtura sunt præsagitores euasere: ab ipsis ẽt vulgaribus nõ amplius in quæstionẽ vertitur, possint ne vẽtura prænosci, an secus. Sed potius perinde, ac si hoc iã sit constitutũ à medico sciscitant̃, quo tpis spatio morbus soluendus sit. At fortasse res nostra nõ est deterius habitura, si supponamus, nos nũc primũ præsagitricẽ artẽ constituere, nã & alia oĩa hoc ptractauimus modo. Profectò hoc vnũ si quæpiã præsagitio futura sit: in primis necessariũ est esse nõ nulla, ꝗ certo sint futuro tpe vẽtura. Sed deinde quærendũ est, quæ'nã ea sint, & quot: quia nõ oĩa, quæ ægrotãti sunt euentura, necessariã habẽt generationẽ. Tumultus enim noctu excitatus, latratus canũ, molesta nuntia, sæpe insomnes reddunt ægrotantes: tñ nullum horũ, aut necessario fit, aut certo pſagiri potest. Nũquid igit̃ ea saltem, quę ex ipsa illius morbi rõne proficiscunt̃, habent vt & necessario fiant, & certo prænosci possint? vel nec ea quidem oĩa, quum repẽte possit superfluens quispiã succus in corpore, interius in partẽ aliquã vitæ necessariã defluere: possit ẽt cõtra ab aliqua principe parte, ad ignobiliorẽ impelli: & subinde erit necesse, vt is, qui in principẽ partẽ fertur, extremũ periculũ, qui verò ab ea repellit̃, repentinã, inopinatãq; ægrotanti salutẽ præstet? Vnde in hisce statibus hoc tm̃ prænosse datur, quòd dubij, fallacesq; sint: quo tñ terminaturi sint, exquisite definiri nequit. Verũtñ, quum excremẽta in locũ aliquẽ decubuerint, nec defluant amplius, sed potius ibi detineant̃: aliquis in his dabit̃ nobis pręsagiendi locus, quũ probe nouerimus plures esse facultates, quibus natura animal gubernat: atq; etiã quæ'nã ipsarũ sit differentia, prætereaq; ꝙ excrementa oĩa, quæ in vniuerso animãte cũ sanguine deferuntur, nisi immoderata nimis copia cõstent, definitũ & ipsa sigillatim tẽpus habent, quo concoquant̃. Vnde, si cuiuscunq; humoris naturã exquisiuerimus, iã artificiali quadã cõiectura concoctionis rationẽ comprehendemus, si tñ cætera oĩa circa ægrotantẽ recte tractentur. Qm̃ quicquid in his erroris cõmissum fuerit, erit deinde in causa, vt vel serius morbus soluat̃, vel mors celerius aduentet. Et huiusce rei memoria in hoc vniuerso sermone præ omnibus alijs seruanda est: ꝙ solæ nimirum præsagitiones euenturæ sunt, vbi & qui curat medicus fuerit præstãtissimus, & qui recte curet, ægerq; in nullo delinquat. Alioqui enim ridiculus esset, qui arbitraret̃, tale esse medicorũ præsagiũ, quale profitentur vates: hi enim hominem (ita dicã) nono die liberandum autumant, nec adijciunt, si omnia recte agant̃: immo & idipsum se præsagire pollicent̃, nimirũ futurũ'ne sit, vt oĩa recte, an perperam circa ægrotantes peragantur. At medicus non eo prædicit modo, quæ futura sint: sed nouit ipse, ꝙ si oĩa, vt par est, expediantur, morbum septimo, verbi gratia, die solutum iri: ꝙ si error quispiam accedat, & is exiguus: excidet id ex septimo in nonum: si verò maior, in vndecimum: si adhuc maior, in quartumdecimũ: & poterit etiã ita maior fieri, vt pro certa salute periculum mox afferat.

G H

Secundum Gal. 1° de dieb. decret. cap. 11, [illegible] ob hanc rationem nos docuit Hipp. acutorum morborum non omnino esse certas prędictiones aut salutis aut mortis. 2. aph. 19.

Medicus

A Medicus quippe his duobus, morbo, inquam, & naturę quasi colluctantibus animum, semper intendit: atq; dum discernit, quodnam horum robustius sit, primum quidem suum de salute hominis, aut interitu præsagium depromit: deinde verò, quo alterū altero fortius esse nouit, eo & illius præfinitum tempus agnoscit. Nec mirari quisq; debet, si quis robur vtriusq; recte perpendens, victurum tandem deprehendat: quum videamus quàplures gymnastas ex primis statim motionibus, quibus contra se inuicem luctantes feruntur, victurum prænunciare, & sæpe ante partā victoriam, quodq; celerrime aduersarius succumbet. * hoc autem agunt quum alterum altero non parum viderint validiorem. Quare ex alia nulla exercitatione salutem aut interitum prænoscet, prę terq̄ ex exacta virium, tum morbi, tum naturæ notitia: ex qua ēt vtriusque præfinitum tp̄s exquirit. V t.n. celerrime soluendus morbus est, quum validiores vires fuerint: ita cito mors aduentabit, si hæ imbecilles sint, morbus verò fortior. Sed magnitudo excessus horū tempus indicat, quo hæc futura sunt. Ab his igitur scopis habet medicus, vt futurorum sit præsagus. Qua verò exercitatione ipse hos pernoscat scopos, in libris nostris de iudicijs abunde actum est: tamen in his quoque in præsentia vniuersalem methodum, vt in alijs omnibus factitatum est, explicabimus. Naturę robur ex proprijs illius actionibus comprehendes, in primis autem ex pulsu, siquidem is est vitalis facul

*hæc oia, quæ sequūtur, vsq; ad alterū asteriscū desiderātur in gręc. codi. Aldino.

B tatis opus: morbi verò magnitudinem, ex suis symptomatibus. At quatenus alterum altero præualeat: concoctio, cruditas'ue monstrat, quas subinde ex proprijs agnosces excrementis: quæ enim in ventriculo conficiuntur, deiectiones monstrant: quæ in vasis, lotia: quæ in toto corpore, sudores: quo etiam modo reliquæ omnes se habent, quæ in vna quapiam, vel pluribus particulis eduntur: nam, quæ in thorace, aut pulmone, ex his, quæ tussi reijciuntur: quæ in vesica, aut renibus, ex his, quæ cum vrina deferuntur. Cæterum ea, quæ deijciuntur, vires quoq; partis cauę iecoris, & mesenterij, quomodo se habeant, ostendunt: ita & reiecta per vomitum, ventris superioris, stomachiq;: & quæ per palatum, nares'ue, aut aures, quo cerebrum modo sit affectum, insinuāt. Quibus omnibus hoc commune est, nunquam morbum solui posse, nisi prius in excrementis concoctionis signa cōspiciantur. Vnde siue aures male habeant, siue oculi, siue fauces, &, vt summatim omnia dicam, concoctiones omnes celerem crisim, salutisq; securitatem indicant: cruda verò incoctaq;, & ea præterea, quæ in prauos vertuntur abscessus, vel nullam crisim, vel labores, vel prolixum tempus, vel mortes, vel recidiuas nuntiant. Hæc verò quantum ad negocium præsens spectat, sufficiant: nam particulatim omnia sunt pertractata in libris proprijs, nec illis quidem exiguis, vtpote, qui vniuersa ferè complexi sint theoremata: in quibus sunt, qui de pulsibus, quiq; de iudicijs, decretorijs'que

C diebus sunt inscripti: in his enim tribus commentarijs ea explicantur, vnde quisq; in primis præsagire potest. Iam igitur mihi videtur vniuersam curandi methodum ad finem peruenisse.

De arte præcauendi morbos, & valetudinis tuendæ. CAP. 19.

VErùm quoniam operæpretium insuper est eos procurare, qui à morbis euasere, vt vires recuperent: & præterea, vt hi, qui in morbos procliues sunt, custodiantur, atq; vt ij, qui prospera & inculpata fruuntur valetudine, conseruentur: reliquum est, vt de his quoq; tribus huius artis partibus, quæ supersunt, constituendis, sermonem, q̄brevissimum tamen, habeamus. Itaque quum sit à nobis dictum superius tria esse eorum vniuersa genera, quæ præter naturam sunt, causas, affectus, & symptomata: pars, quæ valetudinem tuetur, eam græci prophylacticen appellant, si modo illa sit pars artis huius, circa primum versatur genus. Etenim, si humorum, vel copia, vel prauitas, si obstructio, si vis aliqua corrumpens in corpore suboriatur, homini periculum affert, ne q̄ primū in morbum illabatur, quandoq; verò ne extreme periclitetur. Verum sæpe hæ causæ sunt cognitu difficiles, quum nullam ferè homini molestiam præstent: statim.n. morsus canis rabidi nullum peculiare signum, antequam prope instet rabies, in corpore reliquum est, adeo vt medico necesse sit has ex ægrotantibus causas sciscitari, & quid cuiq; euenerit: quum tamen humorum copia, aut eo-

D rundem prauitas, aut aliquem excitet in corpore tumorem, aut quodpiam viscus oppilet: potest id ex symptomatibus quibusdam intelligi, quæ medium inter ea, quæ in sanis reperiuntur, & ea, quæ ægris eueniunt, locum seruant: quippe, quum ea, quæ sanis insunt, ex natura sint omnia, & omni culpa vacent: quæ ægris, vt præter naturam sunt, ita etiam culpanda: quæ verò media sunt, ad genus quidem eorum, quæ morbis eueniunt, attinent: verum adeo sunt magnitudine exigua, & viribus imbecillia, vt non dum* solitas vniuscuiusque actiones lædere queant. Neq; enim, si dolor quispiam aliquem, vel secundum caput, vel secūdum aliam quampiam partem infestet, statim tantus est, vt hominem lecto decūbere cogat. Neq;, si grauedo præterea caput, aut præcordia, aut alias partes, vel alia viscera detineat, tanta etiam erit, vt à consuetis functionibus desistere faciat. Corporis etiam tumor, aut gracilitas, decoloratio, pigritia in motu, procliuitas in somnum, vigilia, non sufficiunt, vt ab actionibus, quibus ad vitæ munera peragenda egemus, detrahant, nec cibi appetentia, vel nimis adaucta, aut omnino ablata: nam & hæc ambo ad corpus pertinent nō integre sanum: sicut nimia siti torqueri, vel eius esse nimis expertem. Secundum stomachum etiam, vel vētrem morderi, aut se lassum sentire: quippe hæc est ferè eorū formula, quæ illis contingunt, qui procliues sunt in morbos. Affectiones verò, quæ ea pariunt, per contraria (vt iam à nobis dictum est) sunt corrigendæ, si tamen hæc res ita summatim tractanda est: sed si particulatim transi-

genda, omne exuberans vacuandum est, vt tamen prius distinguenda sit exuberandi ratio: quantitate ne, an qualitate, aut etiam vtraque ratione exuberet: &, quod deinde potest iterum ad naturalē statum redire, per contraria alteretur: vt, quod crassum lentumq; est, attenuetur: quod tenue, crassius reddatur: ambo verò pariter concoquantur: obstructiones præterea aperiantur, quæ toto sui genere sunt præter naturam, qualia venena, virusq; animalium, tum alterentur, tum euacuentur. Alteratio autem per contraria fiat, quæ vel tota substantia aduersantur, vel altera, vel vtraque qualitate: sed euacuatio, per ea, quæ vim attrahendi habeant. Cæterum hæc omnia, quibus sint peragenda remedijs, ab ipsis affectibus petendum est. Quia, si omnes pariter humores accreuerint, maxima atque præcipua eorum euacuatio erit per sectam venam: deinde verò per frictiones, per exercitationes, per balneas, per inediam: nec alia etiam erit euacuandi ratio, quum solus sanguis modum excesserit: vbi autem flauæ, vel atræ bilis succus, vel serosus humor, opus quidem est euacuatione, non tamen eodem modo: etenim si ea excrementa in primis venis contineantur, purganda sunt his quæ aluum cieant. Si in alijs, & tenuia, aquosaq; fuerint, per vrinam: si biliosiora, per purgatoria. Veruntamen possunt & tenuia alui deiectione purgari. Sed quæ totum corporis habitum occupauerint, quum tenuia fuerint, aut sudore, aut medicamentis, quæ cuti applicita vim exiccandi habent: quum verò biliosa, primum quidem purgatione egent, mox & euacuatione per cutim. At, quum pituitosus humor exuberauerit, si salsus sit, purgandus est: si acris, experiundum, an possimus, naturæ ad illum concoquendum opem ferentes, alterare: & longe etiam magis, si dulcis sit: erit.n. concoctu facilior. Porrò ad concoctionem conducit quies, moderata calefactio, cibi parcus vsus, boni tamen succi, potus vini parum calfacientis, exiguum verò calorem & moderata frictio inducere valet, & vsus præterea moderatus aquarum calidarum, insuperq; cibi, ac medicamenta temperate calefacientia. Obstructiones remouent quæcunque vel esculenta, vel poculenta, vel medicamenta attenuant. Verum, qua deinde ratione sint harum materiæ reperiendæ, aut iudicandæ, exposuimus nos in eo libro, quem de facultatibus simplicium medicamentorum, & in illo etiam quem de attenuante victu inscripsimus. E F

omnib. humoribus redūdantib. eandē euacua-tio: ac sanguini 4° humori, instituit.

De arte, quæ reficit conualescentes ex morbis. CAP. 20.

IAm igitur tēpus erit, vt ad illos, qui à morbis reficiuntur, transeamus: in quibus nulla causa, nullusq; affectus præter naturam, sed sola est gracilitas, simulq; & virium imbecillitas. Et proinde, qui se hoc habent modo, in naturalem habitum reducentur, si moderatis cibis & motionibus reficiantur & corroborentur. Et nos in libris de tuenda sanitate, materias, quibus hi & alendi & exercendi sint, explicauimus: ne tamen aliquid huic videatur deesse sermoni, nō modo partis refectricis, quæ analeptice dicta est, sed vniuersi etiam salubris negocij methodus hoc quoque loco repetenda est. Primumq; cuiusnam ea sit generis, num ad id pertineat, quod præsentia tuetur, vel eo tātum à parte curatrice differat, quòd in minimis quibusdam corrigendis versetur. Si enim corpus suū diutius statum seruaret, nulla esset arte opus, quæ illi præesset: hoc quippe in causa est, cur scientia egeat, cuius curæ demandatum sit, quia vitiatur, nec in eodem semper statu persistit. Nempe si solum hoc illi eueniret, vt in halitus difflaretur, & subinde inaniretur: cibus potusq; defectum illum reficere posset: at, quia humorum copia, prauaq; præterea gignuntur excrementa, exercitationibus egemus: earum enim munus est superfluentem quidem succum euacuare, excrementa verò concoquere, & expurgare: si tamen causæ omnes vitentur, quibus vitiari potest sanitas: refrigeratio, inquam, æstus, lassitudo, cruditas, ebrietas, vigilia, mœstitia, ira, furor, & alia omnia, quæ in eodem cum his ordine sunt. Neque enim ea sigillatim recensenda sunt, quum argumentum id, quod à principio est à nobis institutum, iam ferè absolutum sit. Nam institueramus omnes partes medicinæ non quidem exacte disquirere: sed tantummodo monstrare, medicinam, non secus ac alias artes, suam à finis notione constitutionem esse sortitam. G

Medicina quonam in genere sit artium effectiuarum. CAP. 21. H

QVod tibi est à nobis confectum: reliquum est, vt vniuersam medicinæ rationem per capita resumamus, illiusq; cum cæteris factiuis artibus comparationem. Igitur medicina est è numero artium factiuarum, non tamen vt ædificatoria, vel fabrilis, vel textoria: sed vt ea potius, quæ labefactatas ædes instaurat, vel dilaceratas vestes consuit. Harum verò, vt monstrauimus, duplex est constitutio: non nunquam enim ipse sibi artifex exemplum confingit: quandoq; autē, quod exterius consistit, contemplatur. Medicinam verò nos ostendimus esse in hoc secundo genere, vtpote, quæ minime sibi vllum confingat exemplum, sed omnia ex corporis dissectione contemplatur, & subinde, si quid vitiatum sit, corrigere conatur. Sed hoc differt ab alijs artibus, quòd maxima ex parte se naturæ operanti ministram præstat: tamen medicus vniuersam eam contemplationem, vnde ipse excitatur, vt minister, corrector've euadat, similem habet cæteris omnibus factiuis artibus: qui & similarium partium substantiam nouit, & modum generationis instrumentariarum, pariterq; affectus inuenit, scoposq; præterea eorum curandorum inuestigat.

Galeni

GALENI ASCRIPTAE FINITIONES MEDICAE.

Bartholomęo Syluanio Salonensi interprete.

Initionum tractationem cum medicis omnibus, tum vel maxime introductitijs iuuenibus longe vtilissimam decreui, vt medicorum optime Teuthra censuisti, colligere, ac scriptis mandare. Cum enim medica ad vsum vitæ ars conferat, sit'que ad hominum salutem inuenta, ac pulchra nec pauca præcepta contineat, neque eam assequi facile esse videatur, vtilissimę erunt finitiones: vt quæ multa docere paucioribus possunt. Optimum enim in artibus, scientijsq́ omnibus genus docendi id est, quod non verbosa oratione, atque in infinitum excurrente, sed paucis contenta perbelle dignoscitur. Veteres quidem, qui'que ante Hippocratem fuere, in quorum nos volumina incidimus, nec aliqua finiuerunt, quæ ad artem pertineant, nec libros complures, sed paucos admodum reliquere. His igitur iure laus debetur, quòd animum applicuerint primi, ac vitæ emolumentum aliquod inuenire studuerint. Post hos verò exortus Hippocrates medicinam literis prodidit, finiuitq́ eam || in libello de arte: ille nimirum, qui semper bonorum auctor ac princeps fuit: cuius apud Græcos omnes memoria in æuum durabit, quandoquidem publice est de omnibus benemeritus. Cæterum, qui ab ijs temporibus extitere, finitiones præscripserunt, tametsi ne ij quidem omnes. Sedulam autem in ea commentatione operam nauasse videntur sectatores Herophili, & Apollonius Memphites, & præterea Athenæus Attalensis: verum hi quoque nec decenti vsi sunt ordine, nec tractatum composuerunt, sed in libris conscripsere passim: nec ea præterea plene descripta sunt: non.n. omnia, quæ ad medicinam spectant, finiuere. Porrò, quod vera commemoremus, licet dictorum virorum libros euoluentibus discere. Nos verò longum sermonem ingressi, finitionesq́ à maioribus proditas ad verbum describentes, iustum ipsis imponemus ordinem: &, si quæ ab antiquioribus dictæ non sunt, conficientes ipsi, construentesq́, vt tu quoque operæpretium esse censuisti, absoluta collectanea concinnabimus. His ego bone Teuthra mihi persuadeo nec fuisse iuuenibus instituendis, nec fore vtiliora: atque hæc hactenus. Primum autem necesse est, dicamus, quid sit vtilissimum, ac quid doctrinæ ordini maxime conueniat: & quid ipsa finitio sit aperiamus: tum finitiones dehinc subnotandæ.

Non longe à principio.

D Finitio igitur, seu græce ὅρος, ex non nullorum sententia est oratio, quæ, quale'sit illud, de quo sermo est, declarat. Finiri aūt & hoc modo potest. Finitio est oratio mentis conceptionis. Quidam sic quoq́ finiuerunt, Finitio est oratio, quę perfectionem per resolutionem adipiscitur. Finitio est, quæ nos breui submonitione in rerum vocibus subiectarum notionē ducit: vel, Finitio est oratio, quæ ipsum esse declarat: vel oratio, quæ nobis intelligentiam rei indicat ac palàm facit. Diffinitio verò, quam scilicet Græci διορισμὸν vocant, est rei, quæ velut vniuersaliter dicitur, sed vniuersalis non est, per appositionem ad vniuersale deductio. Descriptio est oratio, quæ rudius, ac quadam veluti formula ad declarandæ rei notitiam introducit. Alij sic, Descriptio est oratio, quæ res per rudem imaginem repræsentat. Scientia est comprehēsio certa, & firma, neq́ à ratione decidua: licet, & hoc modo finias: Scientia est habitus, qui opinionem præbet ex visionibus haud ab ratione deerrantem. Ars est comprehensionum globus commeditatarum ad finem aliquem rerum, quę sunt in vita, perutilem. Vel sic, Ars est commeditatarum globus comprehensionū ad vnum finem relationem habentium. Hippocrates || in libello de arte medicinam ita finiuit, quam primus quoq́ medicinam nominat: esse.n. inquit à morbis prorsus vindicare laborantes, & morborum obtundere vehementias, & morbo profligatis manum non admouere, intelligentes compotem {non} esse horum omnium medicinam: plures hoc pacto finiuere, Medicina est ars, quæ præest sanis victus

Ibidem.

ratione regendis, atque ægrotis curandis. Secta, est decretorum multitudinis assensio artificiose E
constructorum, atq; ad vnum finem relationem habentium. aut sic: Secta est decretorum multitu
do, quæ tum se mutuo consequuntur, tum consequi apparent, aut putantur. possit & ita quispiam
dicere: Secta, est dogmatum multitudinis consensus, quæ se inuicem, & apparentia consequuntur,
aut consequi existimantur: inuenitur & finitio huiusmodi quædam: Secta, est assensio dogmatum
multitudinis, quæ tum ad seipsa, tum ad apparentia consequentiam habent. vel ita: Secta, est assen
sio ex dogmatum multitudine, sequelam inter se ad vnum finem habentium. Decretum seu dog-
ma, partim proprie, partim communiter dicitur: communiter, rei consensio in actu: proprie autem
magis rationalis secta dogmatica vocata est. Medicinæ sectæ duæ sunt primæ, Empirica, & Ratio
nalis, & tertia Methodica. Quartam autem sectam inuenisse videtur Agathinus Lacedæmonius,
*Nō nulli græci codices hñt ἐκλεκτικὴν, i. electricem. quam græce ἐπισυνθετικήν, quasi supercompositiuam dixeris, nominauit: non nulli verò hecticè,
id est habitricem, appellarunt. Est Empirica secta earum rerum, quæ sæpissime numero, ac secun
dum idem, atq; eodem pacto quodam modo visæ sunt. Rationalis autem secta rerum abditarum
scientia atq; operibus constat, quæ hanc in medendo consequuntur. Methodica, est ratio, quæ ab
apparente progreditur, & incomperti comprehensionem facit: vt, si sunt sudores, sunt exigui cutis
meatus: apparens enim res sunt sudores: esse autem meatus incompertum est. Syllogismus, est ra- F
tio, in qua positis quibusdam aliud quidpiam ab ijs, quæ posita sunt, quod ante ignorabatur, per
necessitatem colligitur. Epilogismus est ratio, quæ id, quod ab intelligentia diuertit, in firmam
certamq; notitiam adducit. Speculamen, seu potius græce Theorema, res est vniuersalis, quæ me-
dicinæ fini cōsequens ponitur: vel proloquium vniuersale medicinæ completiuū. vel Theorema,
est id, cuius contrarium raro euenit. Opinabile anceps, quod græci ἀμφίδοξον vocant, est id, cuius
perinde euenire contrarium potest. Finis, est cuius gratia res medica administratur. aut hoc modo:
Finis, est id, ad quod quæcunque medicæ artis sunt, referuntur. sic quoque finias licet: Finis in me-
dicina, id est, quod si assequuti fuerimus, nihilo præterea egemus. Consummatus medicus est is,
qui in speculatione & actione numeros omnes expleuit. Optimus est, qui omnia in medicina re-
cta agit ratione. Homo, est animal rationale, mortale, mentis capax & scientiæ. Animal, est substan
tia animata sensu prædita, quæ impetu mouetur ac voluntate. Anima, est substantia incorporea,
quæ per se, ex Platonis sententia, mouetur. Stoicis verò, corpus tenuium partium, quod ex seipso
pro seminis mouetur rationibus. vt autem opinio fert Aristotelis, entelechia seu perfectio instru-
mentarij corporis physici vitam facultate obtinentis. Corpus est magnitudo triplici dimensione
constans: quippe cum longitudinem in seipso, & profunditatem, & latitudinem habeat. vel ma- G
gnitudo ex spatijs tribus consistens. Elementum, est, ex quo primo & simplicissimo progenita om
nia sunt, & in quod simplicissimum resoluentur. Athæneus verò Attalensis in tertio volumine ita
inquit, Elementa medicinæ, vti non nulli arbitrati veterum sunt, calidum, & frigidum, & humi-
dum, & siccum: ex quibus homo primis apparentibus & simplicissimis minimisq; est cōstitutus,
& in quæ vltima apparentia & simplicissima ac minima resolutionem capit. Elementatio, est co-
* Forte pro εἶδος, i. forma legendū ὁδός, id est via. rundem doctrina secundum idem eodemq; modo. alij sic: Elementatio, est forma ab elementis ad
finem. Constant corpora nostra ex solidis, & humidis, & spiritibus. Solida sunt ossa, chartilagines,
nerui, musculi, venæ, arteriæ, & quæ in contectu sunt viscera. Humida, humores, & excrementa.
Spiritus verò, natiuus calor est in corde desitus. Anatome, hoc est dissectio cōsectio'ue abditarum
partium speculatio est. Consectionis species duæ sunt, altera, quam de industria aggredimur: alte-
ra, quæ de casu euenit: per industriam constat ea, quam tradunt dogmatici partium occultarum
gratia vel in viuentibus, vel in mortuis: & vel in totis, vel in partibus: casu euenit, ex ijs, quæ contin
gunt, vt ex vulnere magno accepto: soli autem hac vtuntur empirici. Chirurgia, est intrepidarum
manuum celer motus cum experientia. vel Actio in medicina per manus artificiosa, conuenientis
finis compos. Pericranía, membrana est neruosa totam caluariam complexa. Meninges, sunt, quæ H
cerebrum ambiunt corpora neruosa arteriosa'que. Cerebrum est album, molle, velut è spuma qua
dam concretum, humidum & calidum. Cerebellum, secundum locum à cerebro obtinet, similis
cum eo naturæ, ac coloris. Dorsi medulla cognata cerebro est, cæterum pinguior, candidior'que.
Oculi, sunt, qui ex quatuor constant tunicis, neruosi, sensum obtinentes subiectorum colorum, ma
gnitudinum, ac figurarum. Aures, neruosæ, & chartilaginosæ, quæ voces earumq; differentias sen
su dijudicant. Nares, neruosæ, chartilaginosæq; sunt, odorum perceptrices. Lingua, venosa est, &
carnosa, suppinguis, saporum gustatrix, adiutrix deglutiendo alimento. Larynx, chartilaginosus
est, per quem spiritum attrahimus, voci concinnandæ alioqui deseruiens. Pulmo, est arteriosus, ex
leuigatis, asperis'que constans arterijs, fungosior, respirandi instrumentum. Thorax, est ex venis,
& arterijs, & neruis ad respirationem incitandam à natura constitutus. Cor, neruosum, muscu-
losum, venosum'que est, habetq; arterias, coni figura, suppingue, ex quo arteriæ exoriuntur, ac ve
næ, per quas sanguis, ac spiritus immittuntur. Septum transuersum, est neruosum, viscera, quæ in
thorace ab ijs, quæ sub thorace sunt, dispescens ac separans. Iecur substantia venosum est, & calidū,
ac sanguine affluens, primamq; generationem sanguinis plurimam molitur: ventriculo quoq; ad
concoctionem obeundam præsto est, sua ipsum propinquitate concalefaciens. Lien, venosus est,

A arteriosusq; qui cum tenuia vasa, atq; inter ea cauitates multas obtineat, ob id rarus, laxusq; est. Stomachus, neruosus est, & arteriosus, instrumentum appetitus, ac deuorationis: vel etiam meatus humidi, sicciq; alimenti. Ventriculus, neruosus, alimenti humidi, & sicci receptaculum est, ad id cōcoquendum præparatus. Intestina, neruosa sunt, alia ad excipiendum, alia ad excernendum recrementum progenita. Renes, carnosi sunt, carne constant friabiliore. Isthmi humidi excrementi, ac veluti lacunæ à natura conditi. Vesica, est neruosa, humidi recrementi conceptaculum, eiusdemq; excernendi instr̄m. Testes, carnosi, perfragilesq; sunt, humidi & calidi, meatibus contenti seminis, qui parastatæ à Græcis dicuntur, concoctioni opitulantes. Parastatæ, sunt (quasi latine astites nominentur) qui ex vena, & arteria constant in vnam naturam consertis, semen confouentes. Matrix, id est vulua, foris neruosa est, intus carnosior, vas fœtus gestandi. {hæc à græcis ὑςέρα, quoq; appellatur, ꝙ ὑςάτη, id est postrema sit partium omnium.} Excretio, est delatio excrementorum corporibus adhærentium. Stercus, est expurgamentum alimenti in concoctionis, digestionisq; consummatione discretum. Vrina, est superfluitas excolata sanguinis in magna vena, quæ per renes, & vreteras in vesicam delabitur. {aliter, Vrina, est excrementum, quod in iecore gignitur, discernit in renibus, per vreteras in vrinariam vesicam deriuatur, excerniturq; inde p eius collum, οὐρήθρας
B nomine, Græcis appellatum ex eo, ꝙ per eam vrina deferatur. Efficiens causa est vrinæ, sanguinis generatio in iecore * supprimitur, vel per sanguinis in grumulos concretionem, vel ꝙ genitalium meatus concidat ac cohærescat, vel ob renum consensorium affectum, vel propter vlcerationem. Vrinæ suppressionis appellatio prima, est ischuriasis, cum vrina retinetur: secunda, dysuria, in qua vrina quidē fertur, sed cum difficultate: tertia, stranguria, ex eo dicta, ꝙ vrina ςραγγοειδῶς, id est guttatim destillet.} Humores quatuor sunt, ex quibus animal consistit, sanguis, pituita, biles duæ, flaua, atraq;: hæc. n. etiam elementa corporis medicorum filij vocāt: q̄nquidem sanguis, calidus, humidus, dulcisq; est: pituita, frigida, humida, salsa, glutinosaq;: flaua bilis, calida, & sicca, acrisq;, ac mordax: atra verò, sicca, frigida, acida, atq; grauissima. Sanguis calidus est, & humidus, in venis copiosus, in arterijs paucior, ex quo alitur animal. Pituita, frigida est, & humida, ad ciborū deuorationem, & articulorū motum à natura subiecta. Bilis flaua, calida est, & sicca, ad stomachi robur, ac ventris excretiones comparata: Bilis atra, frigida est, & sicca, vti diximus, & acida, & grauissima: sedem habet in liene: mista aūt in sanguine est: itaq; ab eo secernitur, ne crassus, ignauus, ac digestu difficilis reddatur. {Quatuor præterea melancholici humoris differentiæ sunt: primus est elementarius: dein qui ex superassata flaua gignitur bile, quem bituminosum quoq; nominamus,
C ꝙ bituminis instar splendeat: & qui ex terrificata, seu putrefacta pituita oritur: & qui ex fœculento sanguine consistit. Bilis flauæ sex discrimina hn̄t: bilis elementaria, vitellina, glastea, porracea, æruginosa, & pallida. Pituitæ differentiæ, dulcis, salsa, & qualitate carens. Humores item tribus modis in ventriculo degunt: nā aut innatant, aut imbibunt, aut inducuntur.} Mucus, est expurgamētum cerebri, quo pars animæ princeps leuetur. Sudor, est tenuis, ac serosæ colatura humiditatis sanguini immistæ. Vena, est vas sanguinis, & sanguini contemperati sp̄us natiui, neruosa, humida & calida, sensum obtinens. {habet tamen sanguinis plus, natiui sp̄us minus.} Arteria, est vas sanguinis paucioris, purioris q;, & contemperati sp̄us genuini copiosioris, ac tenuioris, calidior & siccior, ac sentientior, q̄ vena, pulsatili motu prædita. {Aliter, Arteria, est corpus cauum, duplici cōstās tunica, * sp̄ūm vitalem suppeditans: excipit & purum aerem, dum attollitur, & cor, ac naturę calorem refrigerat: dum verò contrahitur fuliginosa, ac fumosa excernit recrementa. Vsus igitur pulsus is est, vt per aerem refrigeret: aeris quoq; ipsa substantia, ꝙ spiritui nostro addatur, gn̄atio, additioq; est spiritus animalis.} Neruorum tres differentiæ sunt: qui. n. ex cerebro, & dorsi oriuntur medulla, ij proprie nerui: qui ex musculis, tendones: qui verò ex ossibus, ligamenta appellantur. Nerui, qui à cerebro, eiusq; membranis communes expullulāt, sicciores venis, ac minus cali-
D di, & arterijs sentientiores sunt, ac voluntarios motus absoluunt: qui autem ex ossibus prodeunt, articulos, & corporis membra colligant, ac continent. Musculi, sunt neruosa corpora, permista ijs etiam carne, ad partium corporis motum procreati. Periosteæ membranæ, sunt inuolucra tenuia, fibrosa, velut indumenta ossium à natura conditæ. Pinguedo, est affusio alimenti, circa mēbranas maxime concrescens, sensu carens. Caro, cōcreta ex sanguine est, humida, & calida, mollitudinēq; corpori adhibens. Medulla, in ossibus est, eorum cauitatibus contenta, pinguis, ac sensu vacans. Chartilagines, corpora sunt terrosiora, ac sensus expertia. Ossa, sunt corpora sicca, & terrestria, & frigida, nec sensum obtinentia. Dentes, sunt, qui cibum diuidunt, atq; conficiunt, non nihil & ad vocis articulationem conferentes. {Vraniscus, id est paruum cœlum, quod latine palatū dicitur, pars est oris superior, à cœli similitudine nomen accipiens. Gargareo, seu columella, caruncula est à faucibus dependens, vocis instrumentum. Præsepiola, siue alueoli, sunt cauitates ossiū, in quibus dentes firmanť.} Vngues, sunt neruorum terminatio, decoris gratia, ꝓgeniti, ac quo facilius quicq̄ sit apprehendere digitis. Alij sic, Vngues, sunt cutis concretio sicca, & frigida, ac sensus impos. Pilus, est corpus frigidū, & siccū, sine sensu, ad tutelam, ornatumq; genitus: {ornamenti quidem gratia, in capite, & mento: in genis autē, & supercilijs, ad vsum: oriūtur in capite plurimi, ob cutis siccitatem, ac fuliginosorum copiam excrementorū, quæ sursum ab infernis partibus ad ca loca mit-

tuntur. Densantur porrò his de causis in ætate vigentibus,tum q; excrementorum copia præditi E
sint,tum q; cutis meatibus constent amplioribus:nec sit in ijs cutis arida nimis vel mollis:contra ve
rò in pueris,qm̄ nec fuliginosorum excremētorum subest multitudo,neq; facti sunt in ijs meatus:
magisq; ob angustiam id genus meatuum. Cæterum caluescunt homines duabus de causis,ob sic-
citatem exuperantem,ac pilis conuenientis alimenti defectum.} Cutis,est corpus neruosum,ambi
tum corporis honestamenti gratia totum operiens,ac noxijs causis arcendis procreatum. Semen,
est vis in humido conspersa,rōnem huius continens:quæ vis,si congruas nanciscatur rationes,atq;
materias,in hominis generationem explicatur:vel aliter hoc modo:Semen,est humor in vasis,quę
à testibus exoriuntur,contentus,calido spū constans,ex quo nasci hoīem licet: vel, Semen,est spūs
calidus in humido,qui ex seipso mouetur,ac gignere tale potest,quale id,à quo emissum est. {vel
auulsum materialis animæ partis cum spū humido.} Zeno autem Citieus ita finiuit:Semen est ho
minis abstractum,ac maiorum mistura,quod homo cum animæ parte humida transmittit,vtique
tale existens,quale id,à quo excretum ē. Natura,est ignis artificialis, qui via in gnationem tendit.
3. Aph. 2. Ex. or. 20. 6. Epid. cō. 5. tex. 1ª. cl. 3ª. 187 f Ibid. tex. 2. fo. 188 f. Et li. de alim. post me.
{moueturq; ex seipso efficaciter}siue,vt Plato inqt, ars diuina, {vel Natura est vis,quæ ex seipsa
mouetur,auctor formationis,generationis,perfectionisq;. || Dicitur natura & vniuscuiusq; rei tē-
peramentum,atq; habitus:motus quoq; per impetum excitus,& quæ animal moderatur, facultas F
natura nuncupatur à physicis viris,Hippocrate,inquam, & Galeno, vtique naturæ, ac medicinæ
peritissimis.} Natura item,est spūs calidus,qui ex sese pro seminarijs rōnibus mouetur,quiq; in
præfinitis certisq; temporibus,ac magnitudinibus homines gnat,perficit,atq; conseruat. Habitus,
ē spūs continens partes,ac cohibens. Appetitus est {cibi & potus} desiderium,inquisitioq;. Deuo
ratio,ē solidi,& humidi in ventriculum attractio,quæ à stomacho fit:vel hoc pacto: Deuoratio,est
ingestio humidi,solidiq; alimenti,quæ ex ore per stomachum in ventriculum fit. Concoctio, est
mistio,& succatio,velut elixatio alimenti,in ventriculo,atq; intestinis,in digestionem p mutationē
absoluta. aliter:Concoctio,est confectio alimenti p mutationē in ventriculo,& intestinis. vel sic: al-
2. Aph. 15. Ex. ord. fol. 8. a
teratio prompta ad sanguinis gnationem,quæ à natura fit p caliditatem,elixationi similis. || Conco-
ctiones alimenti fieri putat Hippocrates à calido innato: Erasistratus cōtritione,& molitura,& am
plexu vētriculi,& adscititij spūs proprietate:Empedocles aūt putrefactione: alij,quemadmodum
& Asclepiades Bithynus,ex crudis fieri digestiones affirmarunt:idem quoq; aīam esse quinq; sen-
suum exercitationem dixit. Sanguificatio,ē mutatio alimenti in sanguinem. Digestio,ē cōcocti,&
confecti,& in sanguinem conuersi alimenti in corporis particulas oēs,& partes attractio,quā nati-
uus calor molitur:quidā hoc modo:Digestio,ē cōcocti alimenti in totum corpus attractio,quā na- G
turalis obit calor,cum ꝓpria mutatione,cōfectioneq;. Auctio,ē ꝓfectus corporum in longitudinē,
latitudinē,& ꝓfunditatem. Nutricatio ē additio,quæ corporibus in circuitū,ac latitudinē fit. Æta-
tes quatuor sunt,prima iuuenū,secunda vigentium,tertia mediorum,quarta senum. Iuuenes,tem
peratura,calidi,& humidi sunt,ac similes veri: Vigentes,calidi,& sicci,eandem cū æstate tempera
turam adepti:Medij,frigidi,& sicci autumno consimiles:Senes,frigidi,& humidi,ac similes hye-
mi. Redundat sanguis iuuenibus:flaua bilis vigentibus:medijs atra:pituita senibus: qm̄ innatus ca
lor ē iuuenibus multus:vigens vigentibus:medius medijs:senibus paucissimus. Iuuenta,est,in qua
augescit animal,calore atq; humore in ipso incrementum capiente: quo tpe & æqualia alimentis
delibamenta sunt:aut eo,quod desit,plus est,quod adgignitur. Vigor,ē ætas,in qua auctum,per-
fectumq; animal ē,absolutis in eo calore,atq; humore, paremq; ijs, quæ dimanant, cum ijs,quæ
ingeruntur,modum obtinentibus. Senectus aūt,ē ætas,in qua diminuitur animal,ac deficit,decre
scentibus in eo calido & humido,frigido aūt & sicco augescentibus. Respiratio,ē motus thoracis,
& pulmonis:eius partes sunt expiratio,& inspiratio: vel hoc modo: Respiratio,ē attractus aeris p
os,& nares in cerebrum,& in cor per fauces,atq; pulmones: eius verò aeris non nihil & in ventri-
culum aduenit:atq; ex accepto portio quædam exigua in aerem ambientem retribuitur. Perspira- H
tio,ē attractio aeris præter voluntatem,à naturali calore per cutem simul cum demeantibus facta:
aliter,Perspiratio,ē aeris ex corpore attractus cum naturali appetitu per totum corpus, & rursus p
vias ac meatus excretio. Pulsus,est cordis,& arteriarum naturalis dilatatio,atq; contractio: sunt au
tem partes pulsus dilatatio,& contractio. vel sic:Pulsus,ē cordis,& arteriarum, & cerebri,eiusque
membranarum naturalis,ac præter voluntatem motus,per dilatationē,contractionēq;: potes & ita
finire:Pulsus,ē caloris,qui in corde,& arterijs continetur,naturalis motus, nec à voluntate profici-
scens. {alij sic:Pulsus,est cordis,atq; arteriarum naturalis per dilatationem,ac contractionē motus,
ad innati caloris refrigerationem,& vitalis incrementum roboris,& animalis spūs generationem.
vel,Pulsus,est verax eorum nuncius,quæ in profundo delitescunt,& vates obscurorum,& incer-
torum index,motu concinno,ac musica percussione dispositionē prenuncians inuisibilem. Pulsus
autem genus,est motio,quæ nec sedari potest, nec à voluntate progreditur, in sempiterni motus
distentione,ac contractione consistens,atque in corde,& arterijs principium obtinens. Arteria vel
circulariter mouetur,vel in rectū: cōstat in orbem non moueri: q; aūt neq; in rectum agatur,hinc
planè noueris:à loco in locum demigrant,quæcunq; in rectum mouenť:finemq; obtinēt motionis:
non ergo in rectum mouetur:q;,si cum duo sint motus,neutro cieatur,non igitur mouetur,at enim

moucetur:

A mouetur: atq; misto dicimus motu agitari, circulari, & recto. Porrò, an mista huius motio sit, rationabilis demonstratio est centrum: centrum appello medium punctum, à quo sese dilatans arteria foras erumpit, & ad quem rursum se contrahens redit: hac igitur ratione moueri in rectum videt: ex eo autem, quod in orbem perpetuo agatur, speciem nobis inuehit circularis motionis. Motio sex modis conficitur, per generationem, corruptionem, augmentum, decrementũ, alterationem, atq; à loco in locum translationem. Pars princeps animæ, est ea, quæ toti præest animantis gubernationi, in cerebri penetralibus, ac basi constituta: quidam hoc modo. Pars animæ princeps, ea habetur, quæ partibus animæ præest, ac veluti regina dominatur, atq; imperat, & in cerebri basi sedem obtinet. Pars aũt famulatrix, principi subdita est, atq; ancillatur, in reliquo corpore collocata. Sensus, est affectus animæ per corpus, nuncius rei, quæ mouere idonea est: est enim sensus agens facultas. Sensorium, ẽ instrumẽtum, quod sensum aliquem creditum habet. Sensibile, quod sub sensum cadit. Sensu verò præditum, est ipsum id, quod sentit: verbi gratia sensus, est visus, gustus, olfactus, ac sensus reliqui: sensorium, vel oculus, vel nasus, vel lingua, quæ & sentiendi instrumenta nuncupãtur: sensile, lignum, vel lapis, vel paries, vel columna, & quæcunq; sensibus succumbunt: sensus autem compos, Theon, & Dion, & quæcunque sentiunt animalia. Sensus quinq; sunt, visus, auditus, gu-
B stus, odoratus, tactus. Ministrant porrò hi, famulanturq; animæ, vt Asclepiades Bithynus affirmat, qui proinde animam esse quinq; sensuum exercitationem dixit. Visus est, qui fit per oculos, contemperato in ipsis tenui spũ, pupillæ locum potissimum obtinente, per quem visoriæ apprehensiones fiunt. {vel, Visus est facultas aeriæ substantiæ, splendoris speciem referens. Contuitus autẽ, actiuus est.} Auditus obitur per spũm auribus temperanter insertum, sicciorem magis, quæ tenuiorem, quo auditoriæ apprehensiones efficiũtur. Olfactus absoluitur spũ in naribus contento vliginoso, halituosioreq;, per quem olfactilium fiunt apprehensiones. Gustus est, qui fit in spũ linguæ insito magis humidiore. Tactus, ẽ, qui per spũm corpus permeantem perficitur, quo apprehensiones fiunt corporeæ. Trãsitiuus motus est animalium, qui per appetitionem fit, parte nimirum animæ principe auctore, spiritu verò, qui cum neruis extenditur, transferẽdis membris subministrante. Vox est, quæ fit per principis animæ motum, sese ac spiritum simul per fauces vsq; in pulmones, & linguam extendentis, nempe ijs vicinum aerem diuerberantibus. Memoria, detentio, conseruatioq; in anima est earum rerum, quas antea obseruauimus: non nulli hoc modo: Memoria, ẽ præteriti comprehensio, cuius præsens fuit ex sensu perceptum. Recordatio est, cum præter cætera spatio multo temporis interueniente rursus cogitatio oritur adeo, vt, quæ prius aĩum mouere, ad me-
C moriam reuocentur. Somnus ẽ remissio animæ secundum naturam à finibus ad principatum: vel Sõnus, ẽ animæ delatio secundum naturam à finibus ad principium. {alij sic: Somnus, ẽ quies, vacatioq; ab animarijs actionibus: conciliat hũc vtilis materia, quæ ex stomacho in cerebrum colligitur, quæq; magis humidior ac mediocriter calidior est.} Vigilia, est intensio animæ à principio ad corporis partes omnes, atq; particulas. Sanitas est primorum, quæ secundum naturã, aut humorũ, qui in nobis sunt, proba temperies, aut naturalium virium actio minime impedita: vel, Sanitas ẽ commoda quatuor elementorum temperatura: constat nanq; animal ex calido, frigido, humido, sicco: quidam hoc pacto: Harmonia, seu concinnitas constituentium hominem calidorum, frigidorũ, humidorum, ac siccorum. Accidunt porrò sanitati pulchritudo, bonus habitus, integritas. Pulchritudo quidem, non qualis comptricis artis per faciei illinimenta, capillorumq; infecturã, ac similia vendicatur: Bonus habitus, non qui à gymnastica, sed qui per sanitatis consequentiam constituitur: Integritas verò, ẽ cunctarum partium numeris omnibus absolutarum roboratio, commensuratioq;. Quibus itaq; adest pulchritudo, ijs bonus color, proportio membrorũ, ac concinnitas suppetunt: est.n. pulchritudo, proportio membrorũ cũ coloris probitate. Sanitas à bono habitu eo differt, quod sanitas bonus habitus est commoderatus, habitus aũt bonus sanitas intensa: bonus verò exercitatorum habitus ne
D sanitas quidem esse potest. Corporis virtutes, sunt sanitas, robur, pulchritudo, integritas. Animi verò, prudentia, modestia, fortitudo, iustitia. Sanitas porrò modestiæ proportione respondet: est.n. sanitas, bona primorum temperatura constitutio: modestia autem, est purum ab omni affectu animum reddere, nempe voluptate, metu, tristitia, libidine: quam ob causam animi motus imperturbatos tranquillos'que exhibet: est'que hæc animæ constitutio, ac sanitas. Rursus proportione robur corporis, animi fortitudini consentit: est enim robur, firmitas, ac vis inexpugnabilis corporis ab ijs rebus, quæ corrumpere corpus censentur. Fortitudo, animi robur, & strenuitas ad ea perferenda, quæ mortis, laboris, ærumnæ, ac denique omnium, quæ grauia, & terribilia esse videntur; speciem impensius præseferunt. Similis autem iustitia rursus pulchritudini videtur: pulchritudo nanque in membrorum symmetria cum coloris bonitate intelligitur: iustitia autem, in eius commensuratione, quod in re quaq; exuperat: cuiq; enim pro dignitate tribuit, vt dijs, parentibus, cognatis, amicis, familiaribus, ciuibus. Prudentiæ verò integritas confertur: hæc.n. corporis membrorum: prudentia aũt, rectarum animi comprehensionum consummatio est. Secundum naturã sanitas est. Præter naturam morbus. {Quod autem est natura, id nec secundum naturam, nec præter naturam iam est: vt gracilis admodum, ac siccus: vel crassus iam, & præpinguis: vel qui naso est adunco, aut simo: vel cæsijs oculis: vel qui varus, aut vatia est; nam, qui ita se habent} non sunt secundum

naturam affecti:nam symmetriam euasere:verum nec præter naturam rursus,non enim impediũtur functionibus administrandis.Esse autem non natura eiusmodi est,vt neq; secundum naturam, neq; prǽter naturam,neq; natura existat:tales sũt vitiliginosi,aut acrochordonibus,myrmecijs've, ac similibus præditi:hæc.n.neq; secũdum naturam sunt mala, siquidem à naturali statu excessere: neque verò præter naturam,cum naturales minime impediant actiones: verum neque natura sũt: non.n.ea fuere à principio genita,neq; à prima generatione constitere: non natura ergo vt sint, relinquitur.Enimuero,quod constat natura,ei,quod fm naturam:& quod non natura,ei,quod præter naturam habet,ratione proximum est.Partes itaque ad viuẽdum progenitæ propriæ sunt cerebrum,cor,pulmo,iecur,ventriculus:offensis.n.ijs animal protinus,aut postmodum interit:ad commode aũt viuẽdum,ac citra molestiam,doloremq; oculi,manus,pedes, & partes corporis reliquæ, hæ nanque si afficiantur,viuit animans quidem , at minus fœliciter viuit. Ægrotatio,quæ Grǽcis νόσος vocatur,est primorum intemperies,quæ fm naturam consistunt:vel intemperies insitorũ nobis humorum,vel naturalium facultatum præpeditio:vel versura corporis ex eo,quod secundum naturam est,in id,quod præter naturam se habet:vel Ægrotatio,est primorum intemperies, in qua siccum,aut frigidum,aut calidum,aut humidum præualet.Ægrotationi opportunissimæ constitutiones corporum ex partibus constant temperatura contrarijs: quemadmodum optimæ corporũ structuræ sunt quidem ex instrumentalium symmetria,similarium autem proba temperie constitutæ.Affectus est impeditio functionis alicuius naturalis, aliquarum've. Herophilei hoc modo, Affectus est,qui non semper eodem tempore soluitur,sed in breuiore quandoque,interim & longiore.Morbus,quod Græci νόσημα appellant,est habitus ægritudinarius totius corporis,aut partis.Morborum alij acuti sunt,alij peracuti,alij diuturni,quidam continui,quidam intermittentes. Acuti sunt phrenitis,lethargus,pleuritis,peripneumonia,{febres ardentes,continentes,tertianæ.} Peracuti,synanche,cynanche,apoplexia,cholera,tetanus,& his similes. {Diuturni,tabes,renum morbus,articulorum,aqua inter cutem,marcor,comitialis morbus,& similes.} Continui,hemitritæa,typhodes.i.succensa,quæ sic vocatur febris,& ardens. Intermittẽtes verò sunt, tertiana,quotidiana,quartana,quintana,& quæ his similes sunt. Morborum præterea quidam acuti sunt, & continui:vt ardentes febres,phrenitides,pleuritides:hi.n.acuti,continuiq; sunt. Non nulli neque acuti,neque continui,quales diuturni.Febrium occasiones quatuor sunt: quas etiam tempora nominamus,irruptio,auctio,vigor,declinatio. Hippocrates nouem morborum differentias nouit, acutum,peracutum,malignum,diuturnum,medium, exitialem, euasoriũ,periculosum, periculo vacãtem.Peracutus affectus,est facultate, & specie maior, difficiliorq; acuto,qui in septem diebus ferme iudicatur:hunc etiam acutissimum appellare consueuit. Malignus morbus,magnus,grauisq; est potestate,specie verò imbecillis,nec tẽpora certa habet indicationis. Diuturnus morbus, est,qui in peius mutatur,ac melius:in mensibus,annisq; iudicatur, aut etiam cum homine interit. Medius morbus,qui inter diuturnum,acutumq; est, is quoque in melius, ac deterius commeat: atque in sexaginta ferẽ,aut octoginta diebus iudicatur. Exitialis est morbus,qui prorsus exitium affert,vel breui,vel in plurimo tempore.Euasorius est morbus is,qui nunq̃ fit peremptorius. Periculosus,qui ad perniciem,& salutem æquale habet momentum:is anceps quoque dici pōt.Periculo caret morbus,qui semper ad salutem, quantum in ipso est, vergit, idemq; potestate cum euasorio est.Morbus imagine magnus,est,vt vulnus in carnosis locis multũ spacij occupans: magnus autem re,vel effectu,vt punctura in neruo,vel musculo,quæ parua visui apparet,vi autem est magna.Infirmitas quod Græci vocant ἀῤῥώστημα, est morbus inueteratus cum multa imbecillitate: vel,Infirmitas est morbus imbecillis vires diminuẽs.Morbus,id est νόσημα, permanens,stabilisq; circa corpora constitutio est,quæ vita participant. Herophilei affectum eum esse aiunt,qui facile soluitur,ac dimouetur,eiusq; esse in humidis causam.Acutus affectus,est is,qui facilem solutionẽ, vel internecionem,quantum in ipso est,habet. Fusanei morbi,sunt qui oī tempore,& loco fiunt. Vernaculi,qui in quibusdam locis abundant. Vulgares,q̃ tẽporibus quibusdã plures eodẽ in loco corripiunt.Pestilentia,est morbus,qui in oẽs, aut plurimos grassatur, ab aeris corruptione proueniens,quo fit,vt q̃p plurimi intereant.Fertur & quædam huiusmodi finitio,Pestilentia,est cōis affectus plurimorum,qui sub idem tp̄s per vrbes,nationesq; acuta pericula, mortesq; infert acutas. Finire & hoc modo possumus,Pestilentia,est versura aeris,qua de re nec ordinem propriũ seruent anni tempora,simulq; plures ab eodem morbo intereant. Causa est,quæ in corpore quidq̃ facit, expersq; ipsa est corporis.Est aũt alia procatarctica, hoc est antegressa,vel externa, alia contentiua,seu coniuncta,quædam antecedens. Antegressa est, quæ confecto opere discessit: velut canis cum momordit,& scorpius cum ictum inflixit,& inustio à sole,quæ febrem parit.Contentiua est, quæ cum adest,præsentem seruat morbum,sublata tollit:vt calculus in vesica:in oculo aquula,pterygium,encanthis,alia'que id genus: quæ ponunt medici non in causarum duntaxat,sed in affectuum quoque ratione. Athenæus autẽ Attaleus sic inquit.Causa,est ea,quæ facit:hæc autem est procatarctica:aliter. Causæ sunt procatarcticæ,quę ante totam operis consummationem existunt, quasq; nulla antecedit.Antecedens causa,est,quæ ab antegressa prorsus,aut partim constituit: nōnulli sic, Antecedens causa,ea est,qua præsente adest effectus,& aucta augeẽ,& minuta minuit,& sublata

de Nat. hum. cō. 1. t. 6. c. 1ª. 28. g. & lib. 1. de morb. circa principium.

A ſublata tollitur. Per ſe finiens eſt cauſa, quæ ipſa per ſe finem facit. Concauſa, quæ cum alia pares ob
tinens vires, opus molitur, quod facere ſola per ſe ipſa nō poterat. Adiutrix cauſa eſt, quę opus qui-
dem conficit, ſed ęgre: quapropter alij conſociatur, quo rem aſſequatur facilius, quam prompte ob-
ire ſeorſum nequit. Cauſæ ſunt manifeſtæ, quæcunq; ex ſeipſis facientes agenteſq; ſenſu deprehen-
duntur. Aliqui hoc modo: Manifeſtæ ſunt cauſæ, quæ & apparent ipſæ, & opus conſentanee ſibi
fieri oſtendunt. Non manifeſtæ, ſunt, q̄ non ex ſeipſis, ſed per ſigna deprehenduntur: quemadmodū
Obſcuræ, quæ neq; ex ſeipſis noſcuntur, neq; ex alijs. † Pro tēpore obſcuræ, ſunt eæ, quæ abſunt ali †Adde ex grę. Ad tempus ob
quandiu, ac rurſus venire ſub ſenſum valent. Notatio, eſt per notam, vel per notas, ſeu ſigna perce- ſcurę ſunt, quę
ptio: vel Notatio, eſt ſignum, quod rem minus patentem quāpiam declarat. Signum, eſt rei, quæ cō detectæ ex ſe
tingere debet, dignotio. non nulli hoc pacto: Signum eſt id, quo cognito, aliud, quod ignotum no- ipſæ apparent,
bis erat, deprehenditur. Paſſionū ſignificatio, notatio interiorum, exteriorumq;. Pręnotio, eorū, quę & adiūctę cor-
euenire debent, ſciētia eſt: aut, Prænotio, eſt p̄ſcire, quæ ſint corpori euētura. Prognoſticū ſignū eſt, porib' p ſigna
ex quo noſcitur futurum. Prædictio, eſt futuri præcognitio prænunciatioq;. Pathognomonicum cognoſcūtur.
ſignum, id eſt, ex quo affectus dignoſcitur. Concurſus, quam Græci vocant ſyndromen, eſt con-
greſſus ſymptomatum. Symptoma, eſt acceſſorium affectus. Auxiliaria ſigna, ſunt ea, ex quibus cu
B rationis, quæ in ipſis obſeruata eſt, commonemur. Auxilium eſt, quod hominibus vtilitatis gratia
admouemus, ex quantitate, qualitate, ordine, atq; occaſione compoſitum. Curatio eſt ordo auxilio-
rum conſequentiam habentium: vel opportunitas, & tempus muneris præclare obeundi: vel, tem-
poris commoditas, in qua opem ferimus laborantibus. Indicatiuum ſignum eſt, quod primas ſibi
vendicat in minus manifeſti alicuius deprehenſione idem bonum conſequentis. Suggerēs memo-
riæ ſignum eſt, vt aiunt empirici, res, quæ apparet, atq; ex antegreſſa obſeruatione innoteſcit, vtilis
rei, quæ cognoſcitur, ad memoriam reuocandæ: præſentium præſentia ſigna ſunt pathognomoni-
ca omnia. i. affectuum indicatiua: hæc enim cum fiunt, atq; adſunt, adſunt perinde & affectus: cum
ceſſant, morbi quoq; ſoluuntur. Præſentia præteritorum ſunt ſigna, vt facti prius vlceris cicatrix.
Præſentia futurorum, vt cadaueroſa facies, mortis. Præterita autem ſunt præteritorum ſigna, vt
cum remiſſio à declinatione, deferbuiſſe morbum ſignificat. Præterita præſentium, vt eſſe ab aſpi-
de demorſum inter exitialia cenſeri. Sunt, qui hoc modo dicant: Præterita præſentium, vt tenue in-
teſtinum vulneratum eſſe, pernicioſis adnumerari. Præterita futurorū, vt confractio contritoq; oſſe
tofum contrahendum: ei nanq; oportet tofum obduci, dum ad priſtinum ſtatum redit. non nulli ve-
ro ſic: Præterita futurorum, vt de capite dempto oſſe cicatricem ſequuturam. Superuenientia præ-
C ſentium, vt in ſenibus ſauciatum periclitari ex vulnere. Superuenientia vero ſuccedentium, vt ex
vulnere conuulſio: non enim viuit præterea is, quem conuulſio excepit. {Febris, eſt innati caloris
declinatio ad ſtatum, qui præter naturam ſit, pulſibus quoq; vehemētioribus, ac crebrioribus red-
ditis. vel, febris, eſt cordis arteriarum'que caliditas præter naturam, vitalem firmitatem lædens. ali-
qui & hoc modo:} Febris eſt redundantia caliditatis morboſæ ſeſe efferentis cum pulſuum id ge-
nus mutatione vt frequentiores, vehementioreſq; euadant. quidam autem ſic: Febris, eſt naturalis
ſpiritus intemperies ad calidiorem ac ſicciorem ſtatum degenerans. Febris continens, eſt ea, quæ
nec noctu nec interdiu intermittit, {neq;} remiſſiones inferens, neq; acceſſiones. Cauſus. i. ardor,
eſt febris, quæ cum feruore multo fit, nullamq; requiem corpori prębet, linguam aſſiccat, denigrat,
frigidæ deſiderium affert. Pemphigodes febris eſt, quæ per caloris intenſionem puſtulas in ore,
quæ Græcis phlyctides dicuntur, generat. Lipyria febris, eſt ea, in qua extrema & ſuperficies
refrigerantur, vritur profundum, excretiones detinentur, aſpera ſitientibus lingua eſt, pulſus par-
uus atque obſcurus: quaſi calor ſe intro receperit. Fluxuoſa, ſeu fluens eſt febris, quæ cum alui fluo-
re, ſæpe vero & vomitibus refrigerationem infert, ſubitam'que virium deiectionem, cum ſiti, &
inſomnia, & pulſuum paruitate. Adſtricta febris, contraria eſt fluxuoſæ, excretiones non impor-
D tat, pulſus magnos ſeruat, longiore ſpatio temporis corpus emaciat. Icteriodes, hoc eſt auriginoſa
febris ea eſt, quæ ſimilem galgulo aui, quam Græci icteron vocant, colorem molitur, iecur in
ſublime attollit, linguam aſſiccat, cutem fœdā* atq; horribilem reddit. Peſtilens eſt, quæ cū mul- *Al. ſquallidā
ta caliditate ſitim inextinguilem inuehit {bilis omnis generis vomitus} fœtidas alui excretiones ac luteam.
ac virulentas, vt paludium graueolentiæ ſint, quæ excernuntur, ſimilia: vrinas multas, ac tetri odo-
ris, pulſus paruos, obſcuroſq; inducit. Ignaua eſt febris, quæ cum capitis grauitate prouenit, vel
ſanguinis per nares eruptiones, vel excretionis ſuppreſſionem affert, aut corpus euenientibus ne-
ceſſario ſymptomatis ægre afficiendum comparat. Horrida eſt, quæ habet admiſtam rigori calidi-
tatem, pulſus adeo infirmos, vt ne ad tactum quidem vſq; perueniant, ſed intro receſſerint: hac de-
tentis venter tumefactus murmurat: lingua humida admodum eſt, quæ quiddam aceſcenti ſimi-
le habet, quo veluti ſaliua circumluitur. Typus eſt, intenſionum remiſſionumq; ordine ſuccedens
redditio. vel hoc pacto: Typus eſt paſſionis tempus, cui & acceſſio & remiſſio ordinata contingit.
Periodus, ſiue circuitus, eſt tempus in morbis, ex intētione & remiſſione conſiſtens. Quotidiana fe-
bris eſt, quæ ſingulis diebus noctibuſq; eadē hora vt plurimum innoteſcit. Tertiana eſt, quæ vno
die, vel nocte vna affligit, ſequēte intermittit, tertio repetit. Quartana eſt, quæ vno die, vel vna no-
cte inclareſcit, deinde biduum intermittit, aut noctes duas, quarto recrudeſcit. Hemitritæa, id eſt

ſemitertiana,

Com 3. tex. 5. cl. 3ª. fol. 118. h & com. 2. tex. 25. 110. c. & cô. 1.23.106. b

ſemitertiana, eſt ea, quam nos ex veteris magiſtri ſententia, qui in ‖ primo Epidemiarum acutam E
febrem eam dixit: haud prorſus quidem intermittere, cæterum diem vnum, aut noctem leuiorem
inferre, alterum grauiorem affirmamus: qui autem à methodo ſibi denominationem vendicant, par
uam hemitritæam duabus conſtare intermiſſionibus putauerunt. Errabundæ febres vocantur, quæ
non præfinitæ, nec recto ordine, ſed incerto ſtatu proueniunt. Diaſtole, eſt elatio, ac velut conſurre-
ctio cordis, & arteriarum, & cerebri, eiuſq; membranarum, in longitudinem, latitudinem, profun-
ditatemq;, ſenſibilis tactui. Syſtole, eſt contractio, atque collapſus, qui ſenſum quidem nil mouet,
cæterum conſentanea ratione, ac conſequentia deprehenditur. Palpitatio, eſt elatio, & ſubmiſſio ce-
dentis corporis, nec renitentis: quæ fit à ſpiritu, nec perpetuo durat, ſed certis cietur temporibus.
Alij ſic, Palpitatio, eſt elatio, & ſubmiſſio muſculoſorum corporum, quæ à ſpiritu efficitur, nec ſem
per fit, ſed ſtatis temporibus. Pulſus magnus, eſt, qui fit arteria multum ſeſe in longitudinem, & pro
funditatem, ac latitudinem diducente. Paruus, eſt, qui contra in minimum ſpatium longitudinis,
profunditatis, latitudiniſq; aſſurgente arteria perficitur. Medius, eſt, qui his ambobus interiacet ſm
longitudinem, ac circularem dimenſum, nimirum circunferētia quoq; digitis ſeſe ad proportionē
offerente. Plenus pulſus eſt is, qui ſub tactum cadit diſtentus adeo, vt ipſa quidem craſſior facta vi-
deatur arteriæ tunica, maxime vero, quod inter eam clauditur, humidius vniuerſum, ac corpulen- F
tius deprehendatur. Inanis eſt pulſus, in quo tum ipſius amplexus arteriæ gracilis omnino, ampul-
loſuſq; eſt, infuſa quoq; materia vix perceptibilis, atque exilis adeo, vt, ſiquis etiam digitos impri-
mat, inanis occurrat apprehenſio. Durus, eſt, in quo neruoſa, vt quiſpiam dixerit, arteria videtur, ac
rigida, & tenſus, qui ſubeſt ſpiritus: quo fit, vt ictus vim quandam repercutiendi habeat. Mollis,
duro cōtrarius, nempe qui arteriam remiſſam, mollemq; obtinet, ac ſpiritum, qui ineſt, exolutum,
ictumq; leniorem. Humidus, eſt, qui mollis, vt & contenta in eo ſubſtantia mitis ſit, & humiditate
quadam tactui occurrat. Siccus pulſus, ita eſt, vt abſumpta ſit humiditas, & ſiccæ atque aeriæ exha-
lationi permiſta. Vehemens eſt, qui & motum ſtrenuum, & ictum ingerit violentum. Obſcurus,
qui & viribus eſt exoletis, & plagam infirmiorem adigit. Medius eſt, qui proportionem quandam
inter vtrunque horum ſeruat. Celer, qui breuem, conciſamq; diaſtolen habet ac ſyſtolen. Pulſus or-
do, eſt reſpectus quidam in magnitudine, vel vehementia, vel rhythmo, vel alio quopiam diſcrimi-
ne. Ordinis priuatio, eſt ſtatus inſtabilitas in pulſibus diuerſa. Alij hoc modo: Ordine carens eſt pul
ſus, qui in percuſſionibus quibuſdam modo crebrior eſt, modo rarior. Æqualitas, eſt parilitas in pul
ſuum differentijs quibuſdā. Inæqualitas, eſt imparalitas pulſuum in quibuſdam differentijs, q̄ ipſis
pulſibus accidunt. Aliqui vero ita, Inæqualis pulſus eſt, in quo nunc vehemētiores fiunt ictus, nūc G
vix ſentiuntur. Rurſus alij ſic, Inæqualis eſt pulſus, qui arteriæ parte quadam altior ſub tactū cadit,
idq; perflata ea atq; ampliata, parte vero alia, quaſi anguſtior eadem fiat, pro capedinis quantitate,
vehementia inæqualis exiſtit, tanq; parte quadam arteriæ violentiorem elationem faciat, quadā ve-
ro ſubmiſſam, atq; infirmiorem. Herophilus Bacchius, Rhythmus, inquit, eſt motus in tempori-
bus certum obtinens ordinem. Zeno autē Herophilius dixit, Rhythmus, eſt ordo eorum tempo-
rum, in quibus amplificantur arteriæ, collatus ad ea, in quibus contrahuntur. Rectius hoc modo fi-
nias, Rhythmus, partium temporis proportio eſt, quæ quendam ad pulſus inter ipſos habent reſpe
ctum. Heterorhythmum pulſum vocamus, qui alterius ætatis habet rhythmum. Pararhythmum
vero eum, qui quadantenus ad ætatem, in qua conſideratur prope accedit, habetq; rhythmum, ſed
non eum, qui illi. i. ætatis illius peculiari conueniat. Tremulus pulſus eſt, qui ictū refert non æqua-
bilem, nec minime vacillantem, ſed perinde quaſi vibretur. Obliquatus eſt, qui nō cōſtituta in re-
ctum arteria præter ſitum editur. Myurus, eſt à ſitu: nempe quia, cum partes arteriæ ſuperiores in
arctum coguntur, inferiores contra, ibi quidem dilateſcunt amplius, ſuperius autem contrahuntur.
Græci complures μυουρίζοντα appellant, cum ab ictu maiore adacto ſequentes per ſubtractionem
iugi decremento minores peraguntur: nominantur & hac ratione myuri, cum efficiuntur pulſus H
ex frequentibus rariores: vocatur & myurus, vbi à celeri in tardiorem demutatur. Dicrotus, ſeu bis
feriens, eſt, cum receſſio, quæ creditur arteriæ, non perfecta obitur, ſed cunctatur, idq; pro ſubdu-
ctionis, aut inhibiti ſpiritus quantitate, dein repetitio perfecta debitæ fit contractionis. Arachnoe-
des, ideſt araneæ ſpeciem referens, ſiue aranealis, paruus eſt, ac breuis auræ agitatu mouetur. Inter-
mittens, eſt cum celebrandis contractionibus, diſtentionibuſque pulſus vnius arteria tempus omit
tit. Quidam ita: Intermittens eſt pulſus, in quo diſtentionem non ad ictum vnum duntaxat, ſed
ad duos, vel tres quoque arteria facit dimiſſam. Intercidens, eſt, cum inter duos ictus, qui ordine
proprio inferuntur, ictus medius intercurrit. Deficiens pulſus vocatur, in quo non ad duos tan-
tum arteria, ſed ad tres etiam, & ad plures ictus immobilis perſeuerat. Alij hunc in modum, Defi-
ciens, eſt, qui à magnitudine incipiens, ac vehemētia, magis ac magis ſubinde minuitur: talis que,
quoad vllam habet magnitudinem, Græcis myurizon nominatur: vbi autem ſeſe ſubmiſerit, ac
minor factus ad minus declinauerit, deficiens nuncupatur. Caprizans eſt pulſus, vbi arteria, cum
ſe diſtendiſſe apparuerit, nec fuerit omnino diſtenta, ad alium percuſſum prius, quàm contractio-
nis viſionem præbeat, præcipitantius tranſilijt, ſecunda autem fuit percuſſio facta vehementior.
Recurrens, eſt, qui ad quantum excurrit magnitudinis aut vehementiæ, in alijs rurſus ad tantun-
dem

idem recurrit. Formicans, est paruus, inanis, frequens, obscurus, omnium ad extremum deductus: aut hoc modo, Formicans, est, in quo circa digitos arteriæ incumbentes imago veluti formicæ fit ambulantis: quamobrem & paruus is est, & obscurus. Phrenitis est mētis delirium cum febre acuta, ac floccorum collectu: & mentis emotio: & huius impeditio pulsuum: & sapiendi obliuio: vel offensa præcordiorum breuis cum tremore, & vocis exilitate, & à maligna febre maxima ex parte facta palpitatione. Lethargus, est delatio in somnum non facile excitabilis, quæ cum coloris vitio, & flatuoso œdemate, nec sine ipsarum quoq; solidarum partium, ac pulsifici spiritus languore prouenit, ferè in debili febre, ac maligna: fiūt vero lethargi partim affecto principio, partim abscessu. Angina ea, quæ synanche à Græcis dicitur, est affectus colli acutus, difficilis, qui ægrotum angit præfocatione. aut ita, Synanche, est phlegmone, alijs extra collum, vt partes tumescant, alijs intra tonsillas, vt simul partes quoque afficiantur respirationis, & ægra spiratio consequatur. Conuulsio, est affectus, qui neruis, ac musculis accidit, cum modo corpus totum, modo pars eius voluntatis iniussu trahitur. Tetanus, est extensio, fixioq; in corpore neruorum omnium, & musculorum. vel hunc in modum, Tetanus, est conuulsio in rectum, cum collum, ac maxillæ trahuntur, dentes cohærent, neque annuere collum potest, neque renuere. Emprosthotonus, est cum trahitur collum ac retro fle-
B cti non valet. Opisthotonus, est cum retro trahitur, neque deflecti in partem anteriorem potest. Comitialis morbus, est oppressio mentis sensoriorumq;: is, qui affligitur, concidit repente: eiq; insuper accidit, vt spuma per os efferatur. Catochus, est, cum sensu priuatur anima, corpusq; omne velut gelu obrigescit. Catochi tria genera sunt, somniculosum, lethargo proximum: alterum vigilans, cui affinis tetanus est, & quæ præfocatio vuluæ appellatur: tertium genus est catochi, quod phreniticum non inerudite quis nominauerit: fit enim ex mistis inter se morbis catocho & phrenitide: quē admodum & Typhonia, quæ vel delirus lethargus, vel lethargicum delirium est. Apoplexia, est detentio mentis cum ereptione sensuum, & corporis resolutione. {item Apoplexia, abolitio est in neruis omnibus sensus & motus. vel Apoplexia sensus motus'que priuatio in toto corpore est cum principalium offensione actionum: conflatur autem à frigido humore præcipuos cerebri ventriculos confertim opplente.} Apoplexia porrò à Paraplexia, vt à toto pars, differt: apoplectici nanque prorsus & paraplectici sunt: paraplectici vero non omnino & apoplectici. differunt quoque eo, quòd sani mente paraplectici, resoluti parte vna corporis sunt, aut pluribus: apoplectici & his, & mente, & toto: paraplectici demum dicuntur, quibus dextræ tantum partes, aut sinistræ resolutione elanguescunt. Peripneumonia, est phlegmone pulmonis cum febre acuta, & spirandi difficul-
C tate: rubent autem & in ipsis ægrotantibus malæ. Pleuritis, est dolor lateris, ac succingentis membranæ, vsque ad clauiculam, & summum humerum, & scapulam pertinens, cum febre acuta, minime'que intermittente, non sine dolore confodiente, simul & horrore, & spirationis difficultate, & tussi. Cardiaca dispositio, est innati roboris labefactatio, & languor: fit plerunque conflictante ore ventriculi & stomacho, cum sudorum immodica vi: sunt, qui cardia. i. corde phlegmone laborante fieri affectum putauerint, atque ob hāc virium exolutionem, quod euenit malum, cardiacam vel dispositionem, vel syncopen nominarint. Inflatio, est, cum spiritus copiosior genitus in stomacho detinetur, ipsumq; & cum eo ventriculum distendit, quo fit, vt dispensatio præpediatur alimēti. Cholera, est affectus peracutus, ac grauis, quæ per vomitus in catarrhum, id est defluxum, protinus hominem detulit, aut ex alui profluuio & multa excretione in tormina, atque non multo post in id genus febres, quales in intestinorum difficultatibus fiunt, atque in malignas ablegauit. aut sic, Cholera, est acutus affectus cum vomitibus biliosis multis, aluiq; deiectionibus, suris quoque se cōtrahentibus, ac frigescentibus extremitatibus: fiunt in his ægris & pulsus minores, obscurioresq;. Ileus, seu voluulus, est phlegmone intestinorum, quo malo nec flatus infra, nec deiectiones trāsmittuntur, vermina sequuntur valentia, cruciatusq; intolerabiles. Aurigo, seu Morbus regius, arqua-
D tus've, est bilis refusio in cutem, quo fit, vt superficies tingatur, lutea'que fiat, & vitietur cutis: albæ quoque in ventre deiectiones fiunt eo morbo affectis. Insania, est alienatio mentis euariatio'que à communi hominum ritu, ac sanorum moribus, sine febre. Melancholia, est affectus, qui mentem lædit, non sine graui animi molestia, atque auersione à rebus charissimis, fit sine febre: non nullis vero eorum, si atra bilis accesserit multa, stomachum vsque adeo infestat, vt & euomatur, simul'que mens hoc modo vitietur. Cephalæa, est passio, quæ per quosdam circuitus intolerabilem capitis dolorem affert: quocirca & aures sonant, & rubent oculi, ac prominent: simul vero distenduntur & ipsis ægrotis venæ frontis, & rubor in facie est. Heterocrania, est, vbi modo in parte sinistra capitis, modo in dextra dolor accidit, ac quandoque intensiones, interdum remissiones infert. Scotomatici. i. vertiginosi appellantur, quibus obtenebrationes contingunt, videturq; ijs circunferri caput, & lucis incerti ac vagi in tenebris splendores oculis obuersari. Catarrhus. i. defluxus, est multorum delatio humorum per palati foramina & nares, {qui descendentes subiecta loca male habent,} ac in exitu vnà cum flatu egrediente strepitū quendam faciunt. Hydrophobos. i. aquæ reformidatio, est affectus ex canis morsu rabie furentis: fit cū potus auersione, conuulsione, & singultu: his vero & delirium superuenit. Bulimos. i. ingēs fames, dispositio est, in qua fit cibi inquisitio e.: paruis interuallis: qui hac detinētur, & resoluunt, & concidūt, decoloresq; fiūt: perfrigescunt ijs extrema corporis:

*Typhomania

torquetur

torquetur stomachus:vixq; pulsus percipitur. Phagedæna, est constitutio, in qua multum appeten- E
tes cibum, sumentesq; immodicum, non ipsum retinent, sed vbi eiecerint, rursus appetunt. Tabes,
est vlceratio pulmonis, vel thoracis, vel faucium, vt & tussicula, & debiles comitentur febres, & cor
pus cõficiatur: est enim tabes, phthisis à Græcis cõiter dicta, omnis diminutio corporis, ac colliqua-
tio: ea vero, quam phthoen proprio vocabulo appellant, corporis consumptio ex vlcere ac demo-
litio est dicta, Græcis est phthisis à verbo φθίνειν, quod est diminui. Dyspnoici, sunt, in quibus spiri
tus, velut per angustas vias actus, eliditur expiraturq;. Asthma, est affectus, qui valentem conatum
respirãdo, difficultatemq; importat, simulq; sedere aliquos cogit ac resurgere. Iecinorosi, sunt, quos
iecoris dolor comitatur diuturnus cum tumore, & duritia, & corporis colore malo: superuenit ijs fe
bris ardens, & lingua exarescit. Scirrho affectum iecur est, cum circa ipsum tumor adest durus, &
tactui renitens, nec dolorificus. Lienosi sunt, quibus contracta phlegmone lienes ad naturæ statum
non redeunt, nec phlegmone liberantur, sed permanet ipsis duritia, quapropter & fluctionibus
per morbos infestantur, & color ipsis corporis permutatur natiuus. Scirrhus est lienis, cum maior
lien, & durus admodum, & tumore distentus sentitur. Diarrhœa.i. profluuium, copiosior fluxio est
alui diuturna, sine phlegmone & vlceratione. Cœliaca dispositio, est alui fluxio non recens, sed diu-
turna, cum verminibus, multisq; excretionibus, corpore simul marcescente. Dysenteria.i. intestino F
rum difficultas, est intestinorum exulceratio cum phlegmone, & cruentorum, fæciq; similium strig
mentorum secretione, non sine alui, intestinorumq; morsu, ac cruciatu. Tenesmus est dispositio, ad
partes inferiores rectumq; ipsum intestinum pertinens, in qua impetus, cupiditatesq; desidẽdi plu
res, paucæ vero excretiones fiant. {vel vt alij, Tenesmus, est recti intestini mordicatio, quam bilio-
si, acresq; humores faciunt, cum exurrectione crebra, cupiditateq; egerendi, tametsi exigua excer-
nantur. } Leenteria.i. leuor intestinorum, est dysenteriæ magna ex parte comes affectus, quando
ob factas ex vlceribus cicatrices, spissioribus, leuigatioribus, indolentioribusq; redditis intestinis,
necesse est, vt cibi prius, quàm assumpti concoquantur, ocyus ad excretiones decurrant, vtique im-
promiscui, incocti, quales ingesti fuere. {alij vero sic, Leenteria, est tota simul, celerrimaq; trãsmis-
sio ciborum, cum tales excreti sunt, quales deuorati. } Colica dispositio, est constitutio plenioris in-
testini diuturna, in qua spacijs temporis interiectis cruciatus intolerabiles, difficultates respirandi,
sudores, perfrictionesq; adoriuntur. Hydropis.i. aquæ inter cutem species ea, quæ anasarca.i. per
carnem dicitur, est, cum corpus totum intumuit œdemate, atq; humore circũluitur, peruertũtur &
ægrotis pdẽda, ciborum appetitus tollitur, & febris comitatur. Hydrops ascites, i. vtricularius, est,
in quo venter, & scrotum, cruraq; intumescunt, superiores autẽ partes extenuantur, & graciles fiũt. G
Hydrops tympanias, est, cum in ventre spiritus plus inuenitur, humoris minus, ac siquis pulsauerit,
sonus exauditur. Nephritis, est renum phlegmone cum dolore vehemẽti, quandoq; vero & vrinæ
difficili transitu, in qua fibrosa quædam, vel arenosa cum modico sanguine excernũtur. Lithiasis.i.
calcularis morbus, est calculi generatio in vesica, per quẽ vrinæ excretio prohibetur. alio modo. Li-
thiasis, est affectus, qui distentiones affert vesicæ, simul vero & imus venter distenditur, nec raro ad
præputium ea distentio peruenit: superaccedunt ijs & vrinæ suppressiones, vtiq; cum prouectus la
pis vias excrementi intercluserit. Strãguria.i. vrinæ stillicidiũ, est excretio vrinæ guttatim destillan-
tis. Ischuria, absoluta prorsus vrinæ suppressio est, quæ periculum affert. Octo porro modis inhibe-
tur vrina, phlegmone, scirrho, sanguinis conglobatione, resolutione, calculi procidentia, renũ con-
sensorio affectu, vlceratione, calculari morbo. Fiunt in renibus calculi, quando in corporibus illis
humorum crassorum copia cum febrili caliditate coiuerit. {vel aliter. Generantur calculi in reni-
bus, vbi collecta in ijs cum proportionali febre crassorum humorum copia fuerit, à qua superassati
ad calculi transeunt generationẽ. } Gonorrhœa.i. genituræ profluuium, est excretio seminis mor-
bum importans, cum quo tabescit corpus, decoloraturq;. fit malum hoc vasorum seminaliũ robo-
re soluto adeo, vt quodã modo languentes ij semẽ haudquaquam retineãt. Satyriasis, est affectus cũ H
genitalis mẽbri tentigine, simul se tẽdentibus eius particulis: sunt quibus & seminis eiaculatio cum
voluptate fiat: hi vero mente exturbantur, neruorũ tentio & seminis fit. Ischias, est coxendicis dolor
diuturnus, nec solutu facilis: aut sic. Ischias, est morbus validum dolorẽ coxæ per circuitũ inferens,
qui dolor vel vsq; ad poplitẽ, & suram descendat. Arthritis.i. articularis morbus, est phlegmone sta
bilis, circa articulos consistens, doloremq; ingerẽs vehemẽtem, neruis nimirũ patiẽtibus. Podagra,
est affectus, qui circa pedes oritur, & dolorẽ mouet, patientibus neruis, idq; alijs cũ ardore, alijs cum
algore. Paralysis, hoc est resolutio, affectus est, quo voluntarius motus ostenditur: is circa partes, aut
partẽ aliquam fit: perficitur aũt neruis musculisq; perpessis. Scelotyrbe, quasi cruris turbã vel per-
turbationẽ dicas, species est resolutionis, qua erectus ambulare homo non potest, & latus alias in re-
ctum, qñq; sinistrum in dextrum, non nunquam dextrum in sinistrum circunfert, interdum quoq;
pedẽ nõ attollit, sed attrahit, velut ij, qui magnos cliuos ascẽdũt. Perosis.i. oblęsio, est priuatio, impe-
dimentum ve naturalis functionis, aut alicuius mutilatio particulæ. Lepra, est cutis mutatio in ha-
bitum, qui præter naturã sit, cum asperitate, & pruritibus, doloribusq;, non nunquam & squamis
decidentibus, interim secus, plures hæc etiam corporis partes depascitur. Elephas, est affectus, qui
cutem crassam, atq; inæquabilẽ reddit, liuor adest tum cuti, tũ oculorum albis, exedũtur partes ma-

nuum

A nuum,ac pedũ summæ,ex quibus sanies liuida,ac fœtida emanat. Impetigo est summæ cutis asperitas cum multa prurigine. Medicinæ duæ sunt partes summæ,contẽplatio,& actio:antecedit actionem contemplatio: siquidẽ considerare prius aliquid conuenit, itaq; deinde agere: nam præceptio ratione constans,exercendorum operum principium est. Partes medicinę quinq; sunt,quas & species quidam nuncuparunt:naturæ indagatrix,cognitrix affectuum,victus institutrix,materialis,curatrix. Indagatrix naturæ,est,quæ circa contemplationẽ versatur regentis nos, ac moderãtis naturæ. Affectuũ cognitrix,quæ id,quod præter naturã est,dignoscendũ suscipit. Victus institutrix,quæ in sanis atq; ægrotantibus victu inducendo meditatur. Materialis,quæ circa materiam se habet corpori nostro medentẽ. Curatrix autẽ,quæ circa sanitatis deperditæ reuocationẽ,eiusq; restitutionem operam nauat. Fit phlegmone in vtero cũ ventris,atq; inguinum cruciatu,ac febribus,qua & sinciput laborat,& tendonum contractio adest,& oculorum dolor. Abscessus tunc est in vtero, cum intensus est dolor,pulsatq;,& vsq; ad imum ventrem,& inguina, ac lumbos pertingit, & febres adoriuntur. Vterina suffocatio,est affectus per recursum vteri: correptæ ea corruunt, vocisq; impotes redduntur:quare nec manifesta ijs amplius respiratio fit,& suspẽduntur hypochõdria, pulsus quoque obscurus habetur,ac tardus. Muliebris fluxus,est humorum delatio per vterum ad multũ tẽ-
B pus perdurans,quam eius facit excretio. Albus fluxus est,cum alba sunt,quæ excernuntur, apparẽt tumores in facie,partes quoq; sub oculis intumescunt,non nullis vero & venter, & crura. Rufus est fluxus,cum subrufa excretio demanat,doloresq; in lumbis nascuntur,atq; inguinibus. Fluxus ruber est,qñ tale id manet,quod excernitur,qualis sanguis iugulatæ recens victimæ apparet:excidunt sanguinis globuli,dolor habet,& ardor,ac stridor:laborant quoq; ipsa pudenda,& imus venter. Niger fluxus,est,cum nigræ excretiones prodeunt:corpus ægre spirat, exhalatq;, & in pudenda dolor incumbit,& extenuantur mulieres. Erysipelas.i.ignis sacer,in vtero est, vbi is perinde afficitur dolore,atq; ij,qui indeclinabiliter ab igne vruntur., ardorq; ille in quibusdam aliàs ad alios vteri locos transmigrat. Scleroma.i.durities,tumor est duriusculus, qui in parte vuluæ aliqua nascitur, fit'que plerunque ex phlegmonis,quæ diu permansere. Scirrhus in vtero,dispositio est in eius aliqua parte,vt sit durities renitens,tumens,inæqualis,magna'que ex parte vacans dolore. Carcinoma in vtero,est tumor sine vlceratione,inæqualis,verrucosus. Pilorum nouem sunt affectus, rhopalosis.i.velut in bacculos coagmentatio,dichophya,quasi bifurcatio,quassatio,atrophia.i.alimenti sensus priuatio,ariditas,canicies,fluxio,alopecia,ophiasis. Rhopalosis, concretio est summorum pilorum indiuisibilis,qui etiam non amplius crescant. Quassatio, est casus inæquabilis pilorum non dissimilis
C ijs,quæ abscidit bipennis. Atrophia,est gracilitas eorum nimia, qui nec amplius augescant. Ariditas,lanuginosa eorundem superficies est,puluere conspersis adsimilis. Canicies,est pilorum ante legitimam ætatem commutatio in album. Fluxio,est pilorum defluuium,quæ tabescentibus magna ex parte,atq; ex diuturno morbo conualescentibus euenit. Alopecia est,cum color albidior redditur, qua mutatione auri colorem referentes pili radicitus decidunt. Ophiasis,mutatio est coloris, antedictæ proxima,cæterum ad maiorem,quàm in illa,pilorum densitatem, cum tortuosa nudatione. Fracturarum octo in capite sunt differentiæ:rhogme.i.fissura vel rima,eccope.i.effractio,engisoma,id est propinquatio,ecpiesma.i.expressio,camarosis,quasi camaratio,aposceparnismus,quasi dedolatio,thlasma,id est contusio, apechema, ac si resonitum dicas, quidam vero contusionem non admittunt,& resonitum fissuræ subijciunt. Rhogme,est ossis interruptio in superficie recta, & vel angusta,vel lata. Eccope,diuisio est caluæ,qua os offensum refractum est. Engisoma, pertusio est ossis,cum pars affecta in profundum descendit,ac super illæsum os corruit. Ecpiesma,caluæ in multas partes distractio est, simul vbi intrusæ ossis partes in imũ decubuerint, ac membranam innixu suo premant. Aposceparnismus,abscissio est ossis,cum eius pars decussa vulnerando fuerit. Camarosis,est ossis perruptio,cum ex alterutra refractum parte similem cameræ figuram acceperit. Ape-
D chema,diremptio est ossis sũpficiaria,vel etiã ꝓfunda in partibus ictui oppositis. Cõtusio,est recessio cauæ in ꝓfundũ,sine fractura:fit in puerili potissimum ętate:planius vero,quod dicimus intelliges,si,quod in stãneis accidit vasis,contẽplaberis. Tres circa oculos fiunt affectus: phlegmonæ, fluxus,vlcerationes. Vlcerationũ in oculis differentiæ sunt,argemon.i.albor,nephelion, hoc est nubecula,epicauma,hoc est inustum,bothrion.i.foueola:phlyctis.i.pustula,albugo,carbunculus,myocephalum.i.muscæ caput,suppuratio,seu vnguis,staphyloma.i.vua,hæc cum percussu eueniunt.sine eo vlcerationis affectus hi sunt,mydriasis, id est occæcatio, quasi ferramento candente administrata,tabes,atrophia,nyctalops,quasi luciositas,suffusio,glaucoma,resolutio, myopiasis quasi conniuẽtia,strabismus,pterygium,id est pinnula,encanthis.i.tuberculum inangulare, procidentia, chemosis,confusio. Est ergo phlegmone, tumor circa oculos, qui cum rubore,& caliditate multa,& motu difficili, ac punctionibus gignitur. Fluxus,est tenuium delatio humorum, quam cohibere nequeas, non ex nostra voluntate proueniens. Vlceratio, est ruptio circa corneam tunicam, quæ vel ex ictu, vel ex strenua phlegmone oritur. Argemon,est vlceratio,quæ in nigro oculi alba apparet,in albo autem subrubra. Nubecula,est caligo,vel superficiaria vlceratio in nigro. Epicauma, est velut ex igne crustulosa vlceratio,quæ nigro aduenit,nec permanet. Foueola,est cauum vlcus, ac purum in nigro. Pustula,est abscessus in nigro,humorem continens cum phlegmone, & fluxu.

Albugo,

Albugo, cicatrix est crassa, & profunda, vlceri inducta. Myocephalum, est exigua vuæ tunicæ porrectio in nigro, muscæ capiti similis, per vlcerationem facta. Carbũculus, est crustulosa, ceu ex igne vlceratio cum pastione, & fluxu, interdum quoq; & bubonibus, & febre. Suppuratio, vel vnguis, est collectio puris in nigro cum phlegmone ſm iridem, vngui consimilis. Confusio, ruptio est tunicarum, quæ in profundo sunt, aliquando ex percussu, interdum spontina, cum profusione humorum, & pupillæ alteratione. Mydriasis, facultatis alteratio visoriæ est, turbatis humoribus. Tabes, est pupillæ diminutio cum obscuratione. Atrophia, est paruitas totius oculi, & pupillæ cum offuscatione. Nyctalops, est affectus, dispositioq; oculorum sine conspicua causa: vsu autem sic habentibus euenit, vt interdiu non cernant, noctu vero conspiciant. Glaucoma, est naturaliũ humorum in glaucum colorem mutatio. Staphyloma, est, quod in pupillæ loco consurgit acino vuæ simile. Procidentia, est, cum ab ictu aliquo violento, aut strangulatione, cum continua febre, vel capitis dolore prolapsus oculus fuerit. Myopiasis, est dispositio ab ortu contracta, qua propinqua cernimus, remota vel parum, vel nihil omnino. Strabismus, oculi musculorum non omnium, sed aliquorum resolutio est, ob quam causam vel sursum, vel deorsum, vel in latera nuunt oculi. Hippus. i. equus, dispositio est à generatione prodiens, qua instabiles fiunt oculi, ac semper mouentur, vtique motum sustinentes in concussu, & tremore assiduo consistentẽ: hanc dispositionẽ ἵππον. i. equum vocauit Hippocrates: affectus autem est oculum firmantis musculi, qui visorij basim instrumẽti complexus est. F

*al. hiatulæ. Chemosis, est ambientis oculum membranæ, quod album quoque appellatur, affectus albæ carnis persimilis. Circa genas, angulosq; oculorum hi contrahuntur affectus: scabies, phthiriasis. i. pedicularis morbus: crithe. i. hordeolum: chalaza: lithiasis, id est morbus calcularis, trichiasis. i. pilaris affectus: aspredo: lagophthalmon. i. leporinus oculus, ectropion seu inuersio: rhyas, quasi riuulus: anchilops, staphyloma. Scabies, est summarum genarum, angulorum'que erosio cum pruritu, quam acerrima fluxio progignit. Phthiriasis, est scabies circa palpebrarum radices, quæ squamas furfuri similes dimittit: Chalaza, globulus est in gena, milij magnitudine, à similitudine grandinis sic vocata: eadem quoque est lithiasis. Hordeolum, est humoris concretus circa genam, oblongior, hordeum referens. Aspredo est duritia, & asperitas inæqualis, quæ intra genas oritur. Rhœas, est angulorum carnis absumptio, ob quam causam effluit lachryma. Trichiasis, casus est genarum, insitorumq; ijs pilorum generatio præter naturam. Tres trichiaseos differentiæ habentur: phalangosis, casus, subortus: non nulli & distichian. i. duplicem ordinem superinuehunt. Est autem distichia, alterius pilorum ordinis in genæ margine exortus præter naturam. Encanthis, est exuperantia carnis in magno angulo. Anchilops, tumor in angulo magno consurgens, atq; humoris collectionem habens, non perforatus, aut conuio foramine: dictus est anchilops, ꝙ prope oculum fit. ὤψ enim oculus est, ἀγχί vero prope. Suffusio, est concretio aquosi humoris, quæ visum magis, minus've impedit. Differt suffusio à glaucomate, tum ꝙ concretio sit hæc diluti humoris: glaucoma vero, naturalium mutatio humorum in cæsium colorem, tum ꝙ in glaucomate haud prorsus, in suffusione aliquantulum cernant. Hydatis. i. aquula, substratæ superiori genæ pinguedinis augmentum est, qua fluunt præter naturam oculi. Lagophtalmon, est cum superior adeo retrahitur gena, vt oculum, dum clauditur, totum non contegat. Pinnula, corporis excrescentia est, quæ corneæ tunicæ inhærescit. Ectropion, est suppullulatio carnis in gena, quæ genam ipsam sua grauitate foras conuertit. causa est genæ euertendæ vel caro adnascens, vel resolutio, vel cum cicatrix inducitur. † Ptilosis, est defluuium palpebrarum accerrimo fluxu eius rei auctore. Staphyloma, est nigri tunicæ extensio cum inflammatione, acino vuæ similis. Sarcoma, est carnis in naribus præter naturam auctio. Est vero & Polypus quoddã sarcoma. porrò dictus polypus est à polypis piscibus: nam, vt illi multas habent propagines, mollesq; sunt, atq; augentur, ita is quoq; affectus. Differt sarcoma à polypo magnitudine, & opificio. Ozena, est vlceratio in naribus profunda, tetri odoris, atq; halitum emittens. Parotides, abscessus ſm aures sunt: hos non nulli Dioscuros appellarunt, succedunt magna ex parte febribus, atque ab ijs liberant. Leuce, corporis in album colorem mutatio est preter naturam. Herpes, est vlcus, quod ex bilis redundantia fit, & depastionem facit. Atheroma, est tunica neruosa, quæ humorem pulti similem continet. Steatoma, est auctio pinguedinis aliqua in parte præter naturam congesta. Prosartesis. i. appensio, longiorum est membranarum ad vicina loca applicatio. Aneurysma. i. dilatatio, venosi vasculi relaxatio est, aut dispersio spiritualis materiæ sub carne, per dissultationem sese diffundentis, distribuentisq;. Hyposphagma, extra superficiem est, persimile vibici. Ganglium, conglobatio est nerui præter naturam, quæ in vnum corpus coaluit. Aptha, superficiaria est vlceratio, quæ in ore gignitur: visitur autem hæc in puerulis potissimum vlceratio. Phlegmone, est tumor cum rubore, & duritia, pulsatiles afferens dolores: dicta, quòd affectus eo locus φλέγηται, hoc est vratur: aut tumor dolens, ac renitens, cum rubore, citra febrem. Erysipelas, id est ignis sacer, est rubedo cum ignita inflammatione, febres interdum, dolores'que inferens. {vel ignis sacer, est tumor rubens, dolorificus, qui à bilioso sanguine generationem obtinet. Carbunculus, est ex magis melancholico putrefacto sanguine tumor vlcerosus.} Vacuamus vel venæ sectione, vel cucurbitula, vel hirudine, ac similibus. Sanguinem detrahimus ob multam plenitudinem: præsertimq; vbi ipsum affectus auctorem esse suspicabimur. Detractionis cuiuslibet

†al. Milphosis

G H

tutior

A tutior præferenda: grauis, medicinæ oblatione declinanda est. Cucurbitula vtimur ad locorum
contusionem. Hirundinem admouemus, vbi affectum locum tenuiter aperire est opus. Scirrhus,
est tumor corporum, cum duritia, & pondere, & motus, ac sensus difficultate. Abscessus, est corpo-
rum ex phlegmone in pus transmutatio. Coloboma, id est mutilatio, defectus particulæ est in parte
aliqua corporis. Tosus, est substantia callosa, & renitens. Hydrocephalon, est humoris aquosi, aut
fœculenti sanguinis collectus in parte corporum aliqua eorum, quæ caput concinnant. Syrinx,
id est fistula, tubulus est callosus, angustus, oblongus, interdum etiam obliquus, os habens, cui ci-
catrix obduci nequit, per quod humor certis temporibus tenuis excernitur. Duæ fistularum dif-
ferentiæ sunt: cæcæ, quæ osculum in profundo, sinum ad superficiem habent: occultæ, quæ & os,
& sinum obtinent in profundo. Cerion id est fauus, vlcus est assidua habens foramina, ex quibus
humor melli similis excernitur. Phagedæna, est vlcus, quod propinqua, & adiacentia erodit. Car-
cinoma, est tumor malignus, prædurus, sine vlcere, vel vlceratus, à cancro animali dictus, quem
Græci καρκῖνον vocant. Dionysisci, sunt osseæ eminentiæ, quæ prope tempora nascuntur: dicuntur
autem & cornua, detorto à cornigeris animalibus nomine. Teredo, pertusio est ossis ex corruptio-
ne: affectui nomen ab accidentibus foraminibus datum est, quæ τρήματα appellantur: quasi
B τρηθῶν quidam existat. Aden, id est glandula, conuolutio sicca quædam & carnosa est, vel carno-
sa conglomeratio. Struma, caro est sicca, quæ nec facile soluitur. Broncocele, quasi dicas gutturis
ramex, tumor est gutturi adnascens: differtq; ab eo, qui in scroto progignitur. Anchyle, passio est
tendonum circa collum, vel articulos, qua functio impeditur. Exomphalos, id est procidens vm-
bilicus, prominentia est vmbilici diuersis de causis proueniens. Gynæcomasthon, id est muliebris
mamma, subiectæ mammis pinguedinis auctio est præter naturam. In contectu est abscessus,
cum corporum, quæ sunt in profundo, aut viscerum in pus fit mutatio. Acrochordon (genus quod-
dam est id verrucarum dolens) exortus est orbicularis, angustam'que obtinens basim. Phygethlon,
id est panus, abscessus est nascens in inguine. Epiploomphalon, omenti est in vmbilicum decur-
sus. Hydromphalon, coitio in vmbilico est lenti humoris, qui sub tunica quoque interdum conti-
netur. Poromphalon, est concretio tofi in vmbilico. Sarcomphalon, incrementum carnis præter
naturam est in vmbilico, vel mitis, vel malignæ. Pneumomphalon, dilatatio est vmbilici. Hypo-
spidias, est affectus, in quo glans colis attracta est. Thymus, asperæ carnis extuberatio est, quę simi-
lis circa genitale, ac sedem oritur. Lipodermus, id est (translato ad morbum nomine) apella, defe-
ctus est tegentis glandem pelliculæ, adeo, vt distrahi nō amplius possit. Phymi duo discrimina sunt:
C vel enim ex natura fit, vel postea gignitur, vlceratione antegressa. Pariepiphymosis, est, cum re-
tracto glandis neruo præputium deduci præterea nequit. Rhagas, id est scissura, fissum've, diui-
sio est labia obtinens callo indurata. Circuncisio vel circunsectio, ablatio est cutis glandem obtegen
tis. Hæmorrhois, relaxatio est vasorum, quæ sedem contexunt, dicta ἀπὸ τοῦ τὸ αἷμα δι' αὐτῆς ῥεῖν,
id est, q sanguis per eam fluat. Differentiæ quinque hæmorrhoidum sunt, à magnitudine, multi-
tudine, figura, loco, constitutione: à magnitudine, cùm aliæ paruæ sint, aliæ magnæ, aliæ mediæ:
à multitudine cum plures in alijs, in quibusdam pauciores consistant: à figura, quòd non nullæ
angusta, quædam lata sint basi: à loco, quando aliquæ in ano, quædam in sphinctere, id est stricto-
re, aliæ in recto sunt intestino: à constitutione, quoniam aliæ mites sunt, aliæ malignæ. Condylo-
ma quasi dicas nodus, est extuberatio, quæ cum phlegmone in rugosa, contrahente'que se ani par-
te consurgit. Tres circa scrotum fiunt affectus, ramex, scabies, detritio. Tumores in scroto consi-
stunt, hydrocele, enterocele, hydrenterocele, cirsocele, porocele, epiplocele, enteroepiplocele, id
est hernia seu ramex aquæ, intestini, aquæ & intestini, varicis, tofi, omenti, intestini atque omen-
ti. Hydrocele, lenti humoris in parte scroti collectio est. Enterocele fit, intestino in alterum lo-
cum paulatim, vel semel delapso. Enteroceles causæ sunt, antegressa quidem intensio, vel ictus,
D continens autem, iterata huius extensio, aut ruptio. Hydrenterocele, est delapsus intestini, mi-
nus'que elaborati humoris collectus in scroto. Cirsocele, est dilatatio, amplificatio'que quorun-
dam, aut omnium, quæ testem alunt, vasorum. Hygrocirsocele, id est aquosus simul, & varicosus
ramex, est dilatatio testem nutricantium, vasorum, & lenti humoris in scroti aliqua parte collectio.
Epiplocele, lapsus omenti est in partem scroti. Enteroepiplocele, in scroti partem casus intestini
est atque omenti. Cele, id est ramex, tumor est, qui dictorum aliquod continet: omnis enim in scro-
to tumor κήλη, id est ramex nuncupatur. Crypsorchis, id est testiculi occultatio, testiculi, vel testi-
culorum recessio est. Rhacosis, id est detritio, multa, scroti extensio est. Psoriasis, id est scabies, duri-
tia scroti est cum intensa prurigine, quandoq; vero & vlceratione. Gangræna, est corporis mutatio
à naturali cuiusq; habitu in alienum, atque extinctio, cum vlceratione, vel citra hanc: gignitur au-
tem vel plethora antegressa, vel dum extinctio fit, aut phlegmone ex chirurgi imperitia. Os, est, vt
Plato arbitratur, medulla, quæ à calido spissatur: ex quorundam autem medicorum sententia, ter-
rena concretio, & solida, & sensus expers, ac sanguinis. Commune chartilaginis, & vnguis est
sensu carere, atque inæquale esse: cæterum chartilago imago est ossis: sæpissime enim in articu-
lis adiacet. Vnguis vero, superficies ossis fuerit: aut cutis concretio dura & sicca. Hermaphrodi-
tus, complexus est masculini sexus, ac fœminei, simul etiam vtroque genitale proprium obtinente.

Dracunculus,

Dracunculus,est vlcus,quod à parte propinqua ad ipsum nerui delationem habet:dictus,quod neruus E
mouendo corpore in vlcus recedat,in eoq; occultetur. Clauus,est vlcus in pedis planta orbiculatū,
quod callum contraxit. Semen,vt Plato, ac Diocles autumant, ex cerebro, & dorsi medulla excer-
nitur:vt autem Praxagoras,atque Democritus,præterea & Hippocrates censent, ex toto corpore.
Democritus quidem ait,Homines vnus erit,& homo omnes. Hippocrates vero, ‖ Genitura, in-
quit,vndique à corpore demanat,à sanis sana:à morbosis morbosa. Semen,est secundum Stoicos,
quod cum spiritu,& anima,sed veluti non pars ab animali dimittitur: vt autem opinio fert Ascle-
piadis,genitiuus humor,qui in venereis congressibus excernitur. Illud quæstione exagitatum est,
vtrum fœmina perinde ac mas semen depromat:etenim eadem Veneris libidine vexatur fœmina,
ijsdem'que obnoxia est morbis: ac planè ex consectione seminarijs meatibus prædita esse ostendi-
tur. Maximum quoque id conferendi seminis testimonium est, quòd similes matribus procreētur
liberi. Porrò conferri ipsum testis est Hippocrates, qui in libro de infantis natura, ‖ Si profecta, in-
quit,ab ambobus genitura in mulieris locis manet,primum quidem vnà miscetur,vtpote nō quie-
scente muliere,concalescendoq; colligitur, ac crassescit:dein spiritum concipit. Differt à genitura
semen,quòd hoc in seminarijs meatibus sit:quidam vero,quod iam est excretum, id esse semen vo-
lunt:genituram autem, semen nondum concoctum: at nos, vt Asclepiades dicit, semen quoque in F
ijs esse,qui generare non adhuc possunt,definiuimus. Infœcunditatis duplex causa est, quarum al-
tera viro,mulieri altera debetur:& vtraque multiplex:nam fœmina in causa est,si perfrigidum vte-
rum, vel præpinguem habeat:mas vero, cum spado fuerit testiculis orbatus: aut alio quouis modo
laborauerit. Non est pars vterum gerentis,quod gestatur in vtero:aut certe ipso intereunte,graui-
dam quoq; interire necessario conuenit, vel partu edito lædi integris functionibus obeundis, qua-
si pars ei,qua ipsius corpus priuatum est, desit. Alimento perfruitur embryum, per secundas id
excipiens attrahens'que:cæterum non per os,sed per vmbilicum alitur. Embryum quidam ani-
mal esse,quidam non esse prodiderunt:animal esse id illi coniectauere ex motu:quādoquidem mo-
uetur & embryum:atque,vt sentiens animal, in matris voluptatibus oblectatur, lætatur'que: in an-
goribus autem contrahitur,atque cogitur: nulli enim sensus, præter quàm animali, à natura datus
est. Qui autem non esse animal asserunt,nutriri ipsum quidem,& augeri,vt arbores quoque, non ta
men,vt animantes, appetitionem, motumq; ex ea habere confitentur: haud enim solum non citra
electionem,sed neque ex proposito mouentur,verum vt arbores & plantæ: nam ventus ijs causam
affert motionis:embryis vero,circunfusa humiditas, & lubricitas, atque vteri figura, qui cum im-
pletur,tumescit in globum:est autem globus, seu sphæra, figura in omnem motum, vtpote omnis G
expers basis,natura procliuis. At Asclepiades embryum neq; animal, neq; non animal esse pronū-
ciauit,sed simile id esse dormientibus dixit:nam,quo illi modo sensus obtinent,neque ijs tamē vtun
tur,sic & quod in vtero gestatur. Gignitur mas,vt non nulli opinantur, postquam ex dextra parte
auulsum semen in vterum coniectum est:fœmina,cum ex sinistra:sunt alij, qui pro seminis peculia
ri temperatura,à caliditate,vel frigiditate fieri dixerint: nam semen calidius marem generat: frigi-
dius fœminam. Fiunt gemini,atque tergemini,vt quidam arbitrantur, quoniam semen in calidum
vterum detractum,ac deriuatum frangitur:alij ad superfœtationem causam referunt:nos vero,si in
hæc ambo conferri semen fuerit inuentum, gemellos asserimus procreari. Generantur monstra
vt quidam aiunt,per declinationem obliquitatem'que vteri:nam, quod inæqualiter semen infun-
ditur,monstra progignit: quo modo & liquatum plumbum, si inæqualiter defusum sit, inæquale
opus conflatur. Monstra,vel per defectum,vel per excessum fiunt: gignuntur per magnitudinem
quæ amplo:per paruitatem,quæ passerino sunt capite: per numerositatem vero, qui sex constant
digitis,quandoque etiam pluribus. Quam ob causam septimestres partus viuunt, octimestres mi-
nime? Ita fertur,quoniam numerus octo,par,& coniunctus,nec decretorius est: septem autem im-
par est numerus,neque vero coniunctus,atque ob id decretorius. Conceptionis causa, est commo- H
da vteri caliditas,recensq; mensium purgatio, ac coeundi appetitus: hæc enim simul congressa se-
men detinuere. Conformatur primum embryi secunda:deinde reliqua. Constat secunda ex duabus
venis,duabusq; arterijs,& quinto vocato vracho:vocatur autem chorion, seu quod embryi concepta-
culum sit,seu quod ipsi alimentum suppeditet. Partus dolores,sunt spiritus cōferti, impetus,ad embryi
excursum. Tribuuntur mulieri menstrua,quæ sanitatis gratia euacuentur: embryo autem alimen-
tum præbeant per conceptum suppressa,sunt enim tum ad conceptionem, tum ad lactis generatio
nem comparata. Fit prægnantibus pica duobus circiter aut tribus à conceptu mensibus, affecto ni-
mirum stomacho:non dum enim vis embryo suppetit consumendi alimenti. Picæ causa inde pro-
dit,quòd abundet materia,& stomachus perturbatione vexetur: huiusce rei argumētum est, quòd,
cum incrementum acceperit embryum, tunc recipiente se deorsum sanguine, ad se stomachus re-
dit. Prodeunt in lucem quatuor figuris, siue habitibus embrya, vna in caput, quæ secundum na-
turam est:tres reliquæ præter naturam: eæ sunt,in pedes, in latus, in duplum. Ægri partus tribus
modis fiunt, pro gerente in vtero, pro eo, quod geritur, pro exterioribus: pro gerente, duplici
via: ex animi motibus, cum zelotypijs, vel mœroribus vel alio quouis affectu detenta fuerit: ex
ijs vero, quæ ad corpus attinent,cum angustis fuerit meatibus, aut præpinguis, aut primum fœta,

aut prædita

De Morbo sacro nō procul à principio. Et de Aer.aquis & lo.ca. 8.cl. 2a. fo.4.g

statim in principio.

A aut prædita vtero ſit, qui alimentum non admittat: pro eo, quod geritur, cum moritur in vtero partus: vel geminus, aut monſtroſus eliditur: pro exterioribus, per intenſam hyemem, aut æſtum vehementem. Cauſam vlcerum in vtero habent interdum abſceſſus: non nunquam peſſus corruptorius: quandoq; verò ſcirrhus: eſtq; hic cum aliis diuturnus. Sarcoſis in vtero, eſt carnis collectæ expullulatio: quam, ſi magna ſit, particulatim recidere conuenit vellicatam ſcalpris, quo celerius emoriatur: ſin parua, protinus tollere. Hæmorrhagia, id eſt ſanguinis eruptio, effuſio abundans eſt ſanguinis: quæ, ſi magnum vulnus ſit, per largum obitur fluxum: ſin anguſtum, per iaculationem: vt in venis ſecandis. Differt hæmorrhagia ab hæmorrhoide, quòd hæmorrhagia, abundans effuſio, vti diximus, ſanguinis: hæmorrhois autem, delatio ſanguinis eſt per diſſultationem, ac paulatim facta. Duobus modis ſanguis erumpit: diſſultatione, vel ruptione: quæ diſſultatione, ac corporis noſtri vaſorum eroſione conſtat, non facile ſanatur. Curantur ægrius arteriæ, quàm venæ: partes in profundo ſitæ iis, quæ ſuperficiem occupant: & quæ his, aut illis vicinæ magis ſunt, faciliorem, difficilioremúe curationem recipiunt. Sanguinem, quem non paruo negocio compeſcas, facile hæc loca profundunt, temporales muſculi, cerebri membranæ, palatum, columella, collum, alæ, inguina, & id genus alia: inter homines verò, ſi ætatem ſpectes, iuuenes: ſi habitum, prauis affecti humoribus,
B ſi anni tempus, in æſtate.[a] ‖ Chymi appellatio apud Hippocratem ſemper humoribus corporis deſtinata eſt, ex quibus nos conſtituimur, ſanguine, inquam, pituita, & duplici bile, flaua et nigra: apud Platonem verò, & Ariſtotelem guſtabilis qualitas quæuis nobis inſita chymus, id eſt ſapor, nominatur: ſunt porrò qualitates, acor, auſteritas, acerbitas, acrimonia, ſalſedo, dulcedo: ſic & Mneſitheo placet. Continet pars ea medicinæ, quæ de affectibus agit, quid, & qualis ſit vniuerſalis, & quid particularis affectus, ac morbus: quid item cauſa, quid ſignum: & quæ huius differentiæ habeantur (ſunt autem hæ ſpecie complures) non qualis affectus cauſarum, quæ morbos committunt: loca item explorat, in quibus ſint affectus: quærimus enim, quis affectus phrenitis, comitialis morbus, lethargus, dolor lateris, peripneumonia, reſolutio neruorum, & ſimilia. Sunt verò cauſæ horum manifeſtæ, & non manifeſtæ: & antegreſſæ, & antecedentes, & continentes: atque in vniuerſum, quæ ſit affectus conſtitutio: &, in quibus ij corporis partibus dicti ſint, perſcrutatur. Criſis, id eſt iudicatio, idonea morbi, ac celer in tempore diſſolutio eſt. Periodus, id eſt circuitus, ſucceſſiua redditio eſt ordine diſpoſiti temporis. Cerebrum animalem facultatem obtinet, atq; huius partem principem, quæ ratiocinatrix eſt, atq; mens: Cor verò iracundam.[b] † Adminiſtratur pariter corpus à corde & iecore. Facultas, naturalis, altrix, & auctrix eſt. Sumit cor alendo, augendoq; corpore, à
C iecore ſanguinem: ſpiritum à pulmone: quas confectas, elaborataſq; materias ſic in vniuerſum corpus tranſmittit. Inſtrumentaria, pars eſt chirurgiæ, quæ per reſtitutionem, ac conſentaneam curationem diſpoſitis præter naturam humanis oſſibus ſanitatem vendicat. Sunt oſſa in nobis duobus modis coniuncta, per articulum, & coagmentationem. Articulus, commiſſura oſſium eſt, quæ moueri natura voluit. Coagmentatio, commiſſura eſt oſſium, quæ lege naturæ nequaquam mouentur. Lapſus, ſeu luxatio, eſt oſſium, quæ per articulum, vel coagmentationem [c] mouentur, extra naturam delatio. Exarticulatio, ſiue eluxatio, eſt oſſis ſecundum naturam ſe habentis in alienum naturæ locum ex profunda cauitate egreſſio. Dearticulatio, ſeu deluxatio, eſt oſſis euariatio, delatioúe à naturali loco[d] † ad eum, qui præter naturam eſt. Motio, eſt oſſium per fixuram, harmoniamúe compactorum[e] † ex propria ſede in naturæ oppoſitam exturbatio: quemadmodum ex tarſo diruptis oſſiculis, aut vertebris fieri conſueuit. Diductio, eſt mutua oſſium per ſuturam, & coalitum coniunctorum ſeparatio, atq; diremptio.[f] Reſtitutio, eſt oſſis, vel oſſium[g] † à loco naturæ contrario ad naturalem traductio. Tentio, eſt tractus corporum. Mochlia, traductio eſt oſſis, aut oſſium ad naturalem locum ab eo, qui præter naturam ſit. Catataſis, eſt ad inferna loca corporum tractus: obitur hæc partim principiis, quæ tentionis cauſæ ſunt, è regione oppoſitis, partim tranſumptione in
D contrarium, nempe tranſmiſſis per rotulas principiis, quæ tentionem moliuntur, ac ſuperius adnexis. Anataſis verò, id eſt tentio ad ſuperna loca, per traductionem, intelligi ex iis poteſt, quæ de cataſtaſi prodidimus. Diſtentio, eſt ad ſuperna, atq; inferna loca corporum tractus. Exelcyſmus, ſeu rectius forte Eiſelcyſmus, eſt deductio oſſis, vel oſſium à ſuperficie in profundum. Rhegma, id eſt ruptum, eſt oſſis, aut oſſium traductio à profundo ad ſuperficiem.[h] † Traductio, eſt diducti oſſis in naturalem locum reuocatio. Extaſis, id eſt mentis emotio, eſt inſania, quæ breui finitur. Ecplexis, id eſt conſternatio, eſt emotio mentis, quæ ex repentina aliqua perturbatione extrinſecus aduenit. Enthuſiaſmus, id eſt fanatica percuſſio, ſeu afflatio numinis, eſt, velut cum quidam mente in ſacris faciendis capiuntur, ſiqua viderint: aut ſi tympana, vel tibias, vel ſigna audiuerint.

A ‖ Lib. de Humo. Et de Veteri med. ppe finē. Et de Alimento iuxta principium.

B † *Additur ĩ ãtiquis τὸ δ' ἧπαρ τὸ ἐπιθυμητικὸν, i. iecur autē concupiſcibilem.*

C † *Al. συγκειμένων, i. cõpoſita ſunt.*

D † *Additur in antiquis ἐξ ἐπιπολαίου κοιλότητος, i. ex ſuperficiali cauitate.*

E *Al. ex antiquis. aliquãdo quidem in eodē loco præter naturã motio: aliquando aũt in locum, qui præter naturã ē, exturbatio.*

F * *καταρτισμός.*

G † *Al. ex loco qui ſecundum naturã eſt ad locum, qui eſt pter naturã.*

H *Additur in antiquis, paragoge eſt òßis, vel oßium traductio diducto oſſe per anaclaſin in naturalē locum.*

GALENO ASCRIPTA INTRODVCTIO SEV MEDICVS

Quem librum olim Ioannes Andernacus latinum fecit: nuper verò post Bartholomæi Syluani recognitionem, ad Græci exemplaris collationem castigatus.

Vide in secunda Sectione sexti Epidemiorum, commen. 42. vbi citatur liber Herodoti, qui inscriptus est Medicus.

Quomodo inuenta sit medicina. CAP. 1.

Multa in hoc libro ex codi. manuscr. restituta nũc sunt.

Rtium inuentiones, vel deorum filiis, vel quibusdam eorũ propinquis, quibus dij primi artem omnẽ communicarunt, Græci ferunt acceptas. Hac igitur ratione & Æsculapius medicinę, quam primus ab Apolline patre institutus, hominibus tradidisse dicitur, inuentor extitisse apparet. Porrò ante illum ars medica non dum hominibus fuit cognita, nisi quòd veteres medicamentorum, & herbarum, qualia apud Græcos Chiron Centaurus, & ab eo eruditi heroes nouerant: ad hæc quæcunq; Aristeo, Melampodi, & Polyido adscribuntur, experientiam, quandã habuere. Apud Ægyptios sanè prçter herbas, aliam quoq; medicamentorum rationem in vsu fuisse Homerus hunc in modum testatur. G

Fertilis Ægyptus rerum, medicamina mista,
Optima multa, simul deterrima plurima gignit.

Porrò ex cadauerum confectione, quã in cõdiendis iis, asseruandisq; habere moris erat, multa ẽt, quæ manu administrantur, apud primos medicos inuenta esse videntur. Quædam dicuntur ex casu obseruata fuisse, vt suffusos appungere, inde, ꝙ capra quæpiam ex suffusione male habens, iunco aculeato in oculum impresso, visum receperit. Quin & clysteris vsum ab Ibi profectũ esse scribunt. Hæc.n. colli cute tanquã clysteris vtre, marina, Niliq; aqua impleta, rostro eã sibi ipsi per anum indit. Scribit etiam Herodotus historiographus, quondam ęgris per compita expositis, illos, qui iisdẽ aliqñ morbis laborarant, referre solitos, quibus vnusquisq; vsus, sanitatẽ recuperauerit: atq; hoc modo ex multorum vsu, ac experimentis rem medicam conflatam esse. Sed hæc quidem experientia ratione vacua, non dumq; rationalis fuit. Cæterum perfectã medicinam, & omnibus numeris absolutam, nimirum diuinam aio, Æsculapius solus inuenit. Illam verò, quæ inter homines versatur, huius successores Asclepiadæ posteris veluti hæreditario acceptam tradiderunt, maxime Hippocrates, qui omnibus facile præcelluit, primusq; perfectam apud Græcos medicinam in lucẽ protulit. H

Quæ medicinæ principia. CAP. 2.

PRincipia medicinæ tria sunt, vnum inuentionis, alterum constitutionis, tertium interpretationis. Inuentionis igitur medicinæ (vt simpliciter dicam) vetustissimum planè, citraq; rationem principium, experiẽtia est: queãdmodum apud Ægyptios, & reliquos oẽs barbaros. Redigendi verò in artis constitutionem, sicut Asclepiadarum medicinam, ratio & experientia. Interpretationis, vt scribit Athenæus, vel traditionis, quemadmodum quidam dicunt, initium, naturalis est speculatio. Enimuero simpliciter & Hippocrates dixit, ‖Medicæ rõnis initium primũ natura est: nã à naturæ inspectione Dogmatici auspicantur, qm̃ ex iis, quæ ẽm naturã sunt, & illa, quæ contra habent, possunt cognoscere: at sine naturalium cognitione illa, quæ à naturali habitu recedunt, scire nemo põt. Quin ẽt in curando naturę speculationẽ silr requirunt: qñ quidẽ ex naturali admouẽdorũ auxiliorũ potentia, q̃ cuilibet morbo idonea sint, accipiunt. Qui verò ex aliis sectis naturæ contemplationem aspernantur, vtriq; à quibus pſidia afferendi habitũ finxere, incipiunt, Methodici ex cõitatum indicatione, Empirici ex obseruatione experimentorum. Qua.n. rõne Dogmaticis medicæ rõnis natura, eadẽ Empiricis experiẽtia crebro, & ferè semper in iisdẽ, & pari modo contingens, principium existit. Ab hac siquidẽ historiã quoq; suã exordiunt, & ẽm hæc ab alio ad aliud silr transeunt. Sed methodicis euidentiũ similitudinis inspectio, vel cõmunitatũ apparentiũ cognitio principium dr.

de Loc. in Homine non procul à pricipio.

Quot

A *Quot sectæ medicorum, quæq́; earum notæ.* CAP. 3.

SEctæ medicorum tres sunt, Rationalis, Empirica, & Methodica. Rationalis naturæ rationem præbet, morborum causas inquirit, & signis ad illarũ inuentionem vtitur, curationẽ capit à contrario, prout causæ exigunt. Nam contrariorum contraria sunt remedia. Quatuor ergo sunt, quæ rationalem sectam obsignant, naturæ inspectio, causarum, ac signorũ æstimatio, & quartũ, nempe ꝙ causæ ipsis curationem dictant. Empirica ad assidentium accidẽtium concursus, quæ ægris adsunt, respicit, & cõuenientẽ accidentibus curationem obseruat, idq́; nec morbo cognito, nec causa inquisita. Contenta est aũt obseruatione in accidentibus per eorum, quæ admouẽtur experientiã facta, & historia prius expertorum vtitur: tum à compertis ad incomperta, sed similia ẽm apparẽtem speciẽ transit. Quæ enim ipsimet vsu, ac experiẽtia in multis, & sæpissime ac semper in iisdem, & pari modo experti sũt, aut quæ casu quopiã obseruarunt, eaq́; semper atq; codẽ modo habentia, hæc confidenter vsurpant, non adeò curiosè facultates ex eorum qualitatibus disquirentes. Credunt & vetustissimis, qui rerum per experimenta sibi obseruatarũ historiam, vti vocant, memoriæ prodiderunt. Vtuntur ẽt à simili transgressu ad ea, quæ non dũ explorarunt, cũ similia specie, quæ ad manum est, apparent, vt malua, blitũ, beta, & lapathum. Itidem in † contrariis, vt alica & oriza. Rursus in arbo-
B rum fructibus, quos Græci acrodrya nominant, vt pirum, malũ cotoneum. Notant igitur empiricã hæresim, ad concursus symptomatũ, non ad morbum, neq; ad causas, respectus: deinde in concursibus medicaminum congruentiũ per vsum obseruatio: Tertio, expertorũ antea historia: Nouissime à simili trãsgressus. Methodica communitatibus & similis speculationi adhæret. Oẽs enim particulares affectus ad generales duos reducunt, adstrictũ, & fluentem, quas cõmunitates vocant. Cognoscunt eas ex obortis circa corpus affectionibus, in vtroq; euidenter conspicuis. Quare notas non desiderant, exempli gratia adstrictum inde oriri, ꝙ corpus densatũ sit, profluuium ipsius sistatur, oĩsq; euidens excretio impediatur: fluentẽ verò inde, ꝙ summa corporis cutis rara euaserit, & cuiusq; corporis particulæ excretiones sensibiles intensæ sint. Duplicem igitur curationis speciem generales duo corporis morbi ipsis indicant, nempe si corpus adstrictum est, laxandum esse: si profluuio laborat, comprimendum: si vitium mistum habet, occurrendum vehementiori malo. Cæterum cõitates oẽs nominant euidentes: harum aũt alias passiuas, vt adstrictũ, & fluens: alias curatiuas, vt resoluere & tenere: quasdam temporales, initium, incrementum, vigorem seu statum, & inclinationẽ. Porrò medicinæ, quæ manu medetur, communitates, in eius ablatione, quod alienũ est, cõsistunt. Duplex enim alienũ est, vel extrinsecus, vel in corpore. Extrinsecus simplex: illius, quod in corpore est, tres
C numerantur species. Atqui extrinsecus, vt spiculũ, telum, & quodcũq; aliud id genus existit perfectam eductionem ostendit. Eorum, quæ in corpore sunt, aliud loco alienum, vt suffusio, eluxatio, & fractura, quæ transpositionẽ vel restitutionem in proprium locum indicant. Aliud magnitudine, vt abscessus omnes, scroti tumores, acrochordones, i. pensiles verrucæ, phymata, & condylomata: quorum nõ nulla diuisionem solam requirunt, non nulla summam superfluorum præcisionem demõstrant. Aliud defectu alienum, non vt superuacaneum, sed veluti deficiẽs dicit̃, cuiusmodi mutila, & curta oĩa: sicut in labris, oculisq́; cernit̃. Vnde quidã λαγοφθάλμοι, & λαγόχειλοι, i. leporinos oculos, & leporina labra habẽtes, noĩantur. Pari modo ẽt se habẽt fistulæ, & vitia profunda, quæ Græci vocant hypophora, sinus, vlcera, aliaq́; huiusmodi oĩa, quæ ex defectu repletionem desiderant, atq; indicant. Iã verò præter quatuor chirurgorum cõmunitates, est & species, quam προφυλακτικὴν, i. præseruatricem appellant. Apponitur autẽ & ipsa, vt communitas, in deleteriis, & toxicis, bestiisq́; oĩbus, quæ virus inspuunt, tum venenosis volatilibus, & terrestribus, aquatilibusq́;. Nam cõmune oĩum genus, vt sint exitialia, non tñ ad adstrictum, & fluens referuntur, sed aliud est præter hæc genus. Quare & curatoria ipsorum communitas alia præter illam habet̃, dicta prophylactice. Methodicam quoq; sectam primum exculpit similis in euidentibus consideratio, sed non in latẽtibus, seu
D abditis, quemadmodum in rationali secta. Hoc vnum intercedit discriminis: ꝙ in illa quoq; similiũ inspectio, sed in obscuris consistit, ẽm, quòd ex simili in euidentibus, affectus, auxilia, tempora, particularia omnia ad generalia reducit. Attamen non euidentia tantum empiricorum more animaduertunt, sed particularibus, nullo generali cognito, insistunt. Tertium est ex communitatum indicatione curationem accipere: nec causas, vt rationalibus in vsu est, exponere: neq; facta in concursibus obseruatione eorum, quæ per experientiam conueniunt, vt empirici faciunt, contentos esse.

† Codex manu scriptus hẽt τῶ δημητρείων, i. cerealib⁹, quę lectio accõmodata ad sẽsum est. & ita ẽt vr̃ legisse vetus interpres.

Qui trium Sectarum principes extiterint. CAP. 4.

RAtionalis sectæ & auctor, & princeps Hippocrates Cous fuit. Post hunc Diocles Carystius, Praxagoras Cous, Herophilus Chalcedonius, Erasistratus Chius, Mnesitheus Atheniensis, Asclepiades Bithynus, Cienus, qui & Prusias dictus est: Empiricæ præfuit Philinus Cous, qui primus eam à rationali separauit, occasione ab Herophilo suo præceptore accepta. Cum autem suam hæresim principem esse vellent, Acronem Agrigentinum, quò rationali esset vetustior, ei dedisse initium dixerunt. A Philino Serapion Alexandrinus ea secta floruit: Dein Apollonij duo, pater, & filius, Antiocheni: hos secuti Menodotus, & Sextus exacte eam corroborarunt. Methodicen Themison Laodiceus Syrius incepit, qui ab Asclepiade rationali occasiones nactus, ad methodicæ sectæ inuentionem se contulit. Thessalus Trallianus eã absoluit. Post hos Mnaseas, Dionysius,

Proclus, Antipater. In ea autem de quibusdam dissenserunt Olympiacus Milesius, Menemachus Aphrodisieus, & Soranus Ephesius. Fuerunt non nulli ἐπισυνθετικοὶ, quasi adiuncti, apud Græcos nominati, vt Leonides Alexandrinus: quidam ἐκλεκτοὶ, quod est delecti, vt Archigenes Apameus Syrius. *

Medicina scientia'ne sit, an ars. CAP. 5.

*In vetustissimo græ. codice manuscr. annotatur hic deesse caput, cuius hoc é argumētū: Quę ꝓpria sint medicinæ.

RAtionales aliqui, è quorum numero est etiam Erasistratus, medicinam partim scientiā, cuiusmodi est causarum notitia, item naturæ inspectio: partim coniecturam, vt curationē, & signa habere censuerunt. Methodici & in vniuersum scientiam ipsam esse prædicant, sed vtrinq; à vero, maxime methodici, aberrarunt. Scientia enim est conueniens, firma, & nunquā à ratione declinans cognitio: eam neq; apud philosophos, præsertim dum rerum naturas perscrutantur, inuenias: multo sane minus in re medica: immo, vt verbo expediam, ne ad homines quidem venit. Quamobrem medicina ars merito dici potest: si quidem artis nomine comprehēsionum, & opinionum ad finem quendā vitæ vtilem spectantium collectionē certa qualitate, & quantitate cōmeditatā intelligimus. Comprehensiones igit̄ humanas, & quę numero constitutionē quandā procreare queant, pręcipue commeditatas, hoc est sibi concordes, ac consonas, cohærentesq; medicina habet: quo fit, vt artis vocabulum, cuius definitio ei cōuenit, optimo iure cōmereatur, cōprehensionesq; in ea ad vitæ cōmoditatē pertinent. Quippe, vt seruarentur hoīes, ac sanitatē tuerent̄, in vitā prodiit. Sed artiū duplex est differentia: quædam.n. finē suum semꝑ consequunt̄, vt fabrilis, nauiū compactoria, ædificatoria. Quædam finē suum, ceu scopum desiderant, contingunt aūt non semper, sed plurimum. Vnde coniecturales quoq; dicuntur: ex quarum numero medicina fuerit: queadmodum rethorica, gubernatoria, & sagittandi ars. Est & alia differentia, & ipsa duplex: qm̄ aliquæ, dū fiunt, sunt, & simul atq; ab actione destiterint, nihil, quod perfecerint, ostenditur, cuiusmodi saltatoria, citharistica, palæstrica, & quæuis alia ars musica. Non nullæ in actione euidens opus planè nullū habent, sed tanq̄ futuri cuiusdam pręparatorię existunt: vbi verò à functione cessauerint, tunc, quid effecerint, apparet: qualis statuaria, pictura, & fabrilis: tum aliæ, quarum opera post actionem perdurant. Inter has medicinam quoq; numeres, licet. In medendo enim non dum eius finis innotescit, quippe quæ aduersus morbos semper laboret: at, vbi curationem absoluerit, tunc homini sanitatē restituisse eā videre est.

Quid sit medicina. CAP. 6.

DEfinitionibus rationales vsi sunt, descriptionibus empirici: de quibus quæstionem instituere philosophis solum conuenit: enimuero veteres etiam medici hoc ferè modo medicinam simpliciter, vel definierunt, vel descripserunt. ‖ Medicina est, Hippocratis sentētia, adiectio, & ablatio. Adiectio quidem deficientis, ablatio autem superātis in hominum corporibus. Quam.n. definitionem medicinæ non nulli putauerunt, re vera non est, ęgros videlicet morbis non prorsus liberare, dolores lenire, morbiq; vehementiam retundere, malo victis manum non admoliri. ‖ Artes enim non ex iis, quorum neutiquam adest facultas, sed ex his, quorum adest, definitionem sortiuntur: qm̄ illa definitio, quæ neutiquam fieri possunt, recensent, non ex iis, quæ adsunt, artes definit. Recentiores huiusmodi definitionem vsurparunt. Medicina est scientia sanitatis cōseruatrix, morborum repultrix. Verum secus habet: non.n. ipsa hæc efficit, sed ex illis, quæ efficit, hæc proueniunt, idq; nō semper. Quapropter non ex his, sed illis, quæ ab ea semper accipiuntur, constituta est. Hæc autem sunt adiectio, & ablatio. Proinde, quæ capit medicina, hæc ipsam esse dixit Hippocrates, quibus & in sanis vtitur, cum secundam ipsorum valetudinem conseruat, & in ægrotis, vt morbis liberet. Quæ igitur semper facit, ea ipsam constituunt, non illa, quæ ab his efficiuntur. Aliud nanq; ars, aliud eius finis est. Quod enim appetit, id aliud ab ipsa est, idq; nō perpetuo secum habet. Quo fit, vt, quatenus ipsum non contingat, neq; finis eius, sed scopus dicatur: cum autem contigerit, finis. Ita gubernatoria, & sagittandi ars non à fine, quem non semper contingunt, sed ab iis, quibus constitutæ sunt, & per quæ, vt finem assequantur, functiones obeunt, definitionem sortiuntur. Porrò definitio hæc omnibus ferè post Hippocratem proba esse videtur. Herophilo Medicina est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum. Trium enim horum cognitionem habet. Salubrium, quę corporis humani constitutionem ita pręparant, vt ex eis pulchre inuicem aptatis sanitas concilietur: insalubrium, quę salubrem conuenientiam dissoluunt. Neutrorum omnia sunt auxilia, quæ ægris afferuntur, & eorū materia. Hæc.n. prius, quàm à medico excepta sint, neutra, hoc est, nec salubria, nec insalubria sunt.

lib. de Flatibus à principio.

Lib. de Arte nō procul à principio.

Quot partes medicinæ. CAP. 7.

PRimariæ medicinæ partes sunt, rerum naturæ contemplatio, causarum notitia: vel affectuum consideratio, sanitatis tuendæ ratio, signorum obseruatio, & medendi modus. Græci vocant φυσιολογικὸν, αἰτιολογικὸν, seu παθολογικὸν, ὑγιεινὸν σημειωτικὸν, & θεραπευτικὸν. Athenæus pro signis materiam constituit, quæ in curatoria parte versat̄. Nā sine materia curatio fieri non possit. Indiciorum obseruatio, & ad curandi rōnem necessaria, non tñ ipsa est curatio. Materiæ.n beneficio curatio absoluitur, & materia quidem sine curatione nihil aliud confert. Signa vel citra curationem ad cognoscendum, quę mederi queas, & q̄ minus, necessaria sunt. Ad hęc faciunt, ne inscius iis, qui medicinæ nullum locum reliquerunt, manum admouens, erroris notam incurras. Iam verò quinq; harum partium medicinæ, cuiusq; diuisio quędā angustior est. Pars igitur, quę naturam contēplatur,

dicitur

A dicitur, in qua de hominis natura disserimus: constat autem, si diuidas, elementorum notitia, quibus homo componitur, tum generationis fœtus, & formationis, preterea interiorum & exteriorum corporis partium speculatione, cum mortuorum cadauera incidimus, ossiumq; rationes perscrutamur: in qua ea, quæ præter naturam sunt, inquirimus, morborum causas, accidentium concursus, affectuum status diligenter indagamus. His enim incognitis nemo recte nouerit, quo modo morbos curare conueniat. ὑγιεινὸν tum sanitatem tuetur, tum præcauet, quo minus corpora in morbos incidant: vbi inciderint, ad sanitatem reducit: σημειωτικὸν præteritorum cognitionem, præsentium inspectionem, & futurorum præsagia continet: θεραπευτικὸν, id est curandi facultas, ea quoq; in tres partes diducta est, vt vna esset, quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur.

An medicinæ diuisio in quinque partes diducta necessaria sit. CAP. 8.

PRoinde rerum naturæ cognitio necessaria est hoc potissimum nomine, quod nisi naturalibus antea cognitis ea, quæ à naturali habitu recedunt, cognoscere queas nunquam: nam præter illorum naturam morbi consistunt. Causarum verò & morborum notitia non minus & ipsa desideB ratur, vt affectuum origines, quibus resistere conuenit, intelligamus: tum ipsos affectus à veteribus appellatos eorumq; status cognoscamus. Vtilis sane & symptomatum affectibus incumbentium cognitio est, nam ab horum congressu, quem Empirici συνδρομὴν græce, latine concursum vocant, corporis vitia speciem nanciscuntur. Quanquam iidem Empirici in syndromis, quæ cuique accidenti conueniant, obseruarunt. Methodicis curationem affectus indicant, quemadmodum Rationalibus causæ, licet ipsi nihilo minus tum affectus, tum concursus inquirant. Totum autem causis attribuunt, quarum non nullæ euidentes, aliæ continentes, quædam coadiuuantes, aliquæ concausæ, reliquæ præcedentes dicuntur. Euidentes, quæ Græcis vocantur procatarcticæ, id est antegressæ, sunt, quæ, dum aduersam valetudinem crearunt, separantur, vt frigus, labor, Solis exustio, cruditas. Continentes, cum præsentes sunt, & morbi quoque adsunt: cum tolluntur, morbi etiam discedunt, vt spina, & telum. Concausæ, quas Græci appellant synætia, quæ affectum sua vi possunt generare: generant verò & alteri cohærentes, vt lapis in vesica, & inflammatio. Nam ambæ vrinæ suppressionis causæ sunt, etsi per se vtraq; illam generare possit. Coadiutrices causarum partes, quæ sua virtute morbum efficere non possunt, sed alteri auxiliantur, vt libido articularem morbum promouet, & remigatio sanguinis eruptionem. Præcedentes, siue internæ, quæ ab euidentibus, vel pręC parantur, vel coadiuuantur, vt sanguinis abundantia nutrimenti copiæ soboles est. Præcedit autem Erasistrati παρέμπτωσιν, id est coincidentiam, quæ omnium morborum causa est coniuncta, verum citra præcedentem non accidit. Porrò salubris pars, quam græci ὑγιεινὸν dicunt, non solum vt pars medicinæ, sed tanquam potior ea, quæ medetur, ei præponitur. Multo enim præstat morbum prorsus non admittere, quàm morbo liberare: quemadmodum & gubernatori longe præstabilius est ante, quàm in tempestatem incidat, iter absoluere, quàm fluctuatum periclitatumq; euadere. Atqui differunt rursus in salubri parte, sanitatem tueri, & morbos incessentes longius arcere. Etenim primum consueta victus ratione administratur: alterum curatoriis auxiliis, vt morbum, qui conflari debet, supprimat ac dissoluere anticipet: siquidem, quæ iam ortis affectibus medicantur, eadem quoq; prius, quàm oriantur, prohibent illos consistere. Similiter pars, quam ἀναληπτικὴν, id est refectricem, appellant, differentiæ cum illis non nihil habet. Qui enim recreat vires recolligitque, vt non amplius præter naturam, ita secundum naturam se non dum habet, sed ab eo, qui præter naturam est, nuper habitu absolutus ad naturalem migrat. Quamobrem aliam victus rationem desiderat, nec curatoriam, non enim ægrotat: nec eam, qua sani vtuntur, vt qui non dum absoluta fruatur sanitate. Quo fit, vt nec qualitate, nec quantitate paria sanis possit assumere: σημειωτικὴ, hoc
D est adnotatrix pars medicinæ, curationi morborum per victum summe est necessaria: nam præterita & præsentia symptomata ad morbi causam inueniendam diligenter inspicimus. Insuper maxima eius necessitas est ad præsagiendum, mors, an salus expectanda sit. Pari modo medicina, quę manu medetur, tum illa, quæ medicamentis auxiliatur, sine indiciorum obseruatione non absoluitur: quippe præsagia eodem modo desiderant, quibus scias, quæ curationem non admittunt; quæque eam recipiunt quidem, sed vehementer aut offendunt ægrum, si curentur, aut è medio tollunt. Iam verò curatoria pars trifariam diuisa est, vna victu: altera medicamentis: tertia manu medetur. Prima auxiliorum, quæ digerendi, apponendi, & concoquendi facultatem habent, est administratio: Quæ omnibus quidem ægrotis, sed præcipue febrientibus in vsu est. Quæ manu medetur, pars curatoriæ est: ea incisionibus, vstionibus, & ossium in suam sedem deductione homines curat. Medicatio, φαρμακεία Græcis dicta, nudis medicamentis interiores affectus & exteriores sanat: victus enim conuenientem rationem, quandoq; verò & manuum opus requirit, quemadmodum chirurgia & victus ratio medicatione vtuntur. Itaque à rerum naturę contemplatione altius auspicabimur: quoniam nec in sanis secundam valetudinem tueri, nec in ægris morbi causam cognoscere, nec signis quid deprehendere, nec curationem admoliri recte possis, ignorans, quibus homo elementis constet, & quo modo his immutatis à natura, quam obtinebant prius, morbi nascantur.

De elementis humanis. CAP. 9. E

de Nat. hum. cõm 1.t.14.cl. 1ª.29.h

Constat igitur homo ex primis mundi quatuor elementis, igne, aere, aqua, & terra, naturalium cum Hippocrate consensu, non quòd ex his ipsis, sed proportione eis respondentibus homo constituatur. Atqui ex Hippocratis sententia, dum dissoluitur, in hæc prima resoluitur, & vnumquodq; rursus in suam ipsius naturam, homine vita defuncto, redire necesse est, siccum in siccum, frigidum in frigidum, calidum in calidum, humidum in humidum. Huiusmodi tum animantium, tum aliorum vniuersorum natura est: omnia similiter oriuntur, & desinunt similiter: conflatur enim ex his prædictis eorum natura, & in eadem finit. Vnde singula originem nacta sunt, eò quoq; recedunt, quemadmodum Homerus hisce verbis inquit innuens dissolutionem in hæc futuram.

Vos aqua, vos tellus cunctos aliquando tenebit. »

Cæterum hoiem velut ex secundis, & humanæ naturæ vicinis quatuor humoribus, sanguine, pituita, bile tum flaua, tum atra constitutum esse physici pronunciant: qm̃ fœtus in prima sui formatione ex genitura, & sanguine, qui à matre per vrachum influit, auspicium cœpit: in his autem quatuor humores erant. Qui ex tribus, iisq; compositis hoiem prodiisse censent, hæc præponunt initia, humida, sicca, & spiritus, quæ Hippocrates græce ἴσχοντα, ἰσχόμενα, & ἐνορμῶντα hoc est continentia, contenta, & impetum molientia, appellat. Continentia igitur sunt solida oĩa, vt ossa, nerui, venæ, arteriæ, ex quibus & musculi, & carnes, totaq; corporis moles conflata est, ad hæc interiorũ, exteriorumq; concretiones. Contenta verò humida sunt, q̃ in vasis per tota corpora dispersa feruntur. Atq; hæc quatuor prædictos humores vocat Hippocrates. Impetum molientia spiritus existunt, quos veteres duos, animalem, & naturalẽ numerant: Stoici tertiũ inuehunt ἑκτικόν, quem habitum noiant. Erasistratus vasa triplicia, neruos, venas, arterias, omissis spiritibus, & humidis, tanquã initia, & totius corporis elementa constituit. Nam duplici materia regi aĩal affirmat, sanguine tanq̃ alimento, spiritu tanq̃ naturæ functionibus obeundis coadiutore: non autem ea, vt principia, intelligit. Multæ sanè aliæ partium species non ex tribus illis compositæ inueniuntur, vt verbi gratia cerebrũ, medulla, atq; ossa oĩa. Cerebrum igitur, vel medullam nutrimenti parenchyma, quasi affusionẽ exponas, audet appellare, sicut adipem, iecinoris, lienis, & pulmonis consistentiam. At ossa neq; nutrimenti parenchymata, neq; ex prædictis vasis triplicibus composita esse dicere possit. Asclepiadi hoĩs elementa sunt corpuscula manantia, fragiliaq;, & inuisibilia foramina. Secundum Athenæi sententiã non quatuor illa prima corpora, ignis, aer, aqua, terra, sed eorum qualitates calidum, frigidum, siccum, & humidum. Ex quibus duo causarum efficientium munere fungi, puta calidum, & frigidũ: duo materialium, siccum, & humidum supponit. Quintum verò ex Stoicorum opinione introducit spiritum cuncta penetrantem, à quo omnia continentur, & gubernantur. Hippocrates cum trifariam hoĩs elementa diuisisset, in continentia, contenta, & ea, quæ impetum faciunt, quibus oĩa de elementis post ipsum assertis comprehendit, nec non naturæ elementorum tractationem, & eorum, quæ præter naturã sunt, causas, haud scio, quo modo successores eius vnam illã re vera diuinã Æsculapij medicinam in tres partes sibi cohærentes distribuerint, atque diuulserint. Alij enim humidis tum eorum, quæ secundum naturam habent constitutionem, tum causam eorum, quæ præter naturam solis attribuere, vt Praxagoras, & Herophilus: Alij solidis corporibus initia, & elementa attribuentes, ex his, tum quæ natura consistunt, tum morborum causas inde capiunt, vt Erasistratus, & Asclepiades. Athenæus verò, & Archigenes spiritu solo ea penetrante, tum naturalia consistere, ac gubernari, tum morbos vniuersos hoc prius offenso creari dixerunt. Vnde & πνευματικοί, id est spiritales, veluti qui omnia spiritibus attribuant, nuncupantur. *

6.de Morb. vulga.sect.7ª.

* Hic annotatũ in græco exemplari manuscripto, caput vnũ desiderari, cuius argumẽtũ est, De naturalib. functionibus.

Exteriorum corporis partium appellationes. CAP. 10.

De partibus corporis, seu particulis, & quæ earum nomina sint, primus Aristoteles docuisse simul, ac conscripsisse creditus est. Temporis autem processu medicis quoq; ipsis posterioribus de iisdem tractare necessarium visum est, ne manu allata quamq; partem, aut particulam ostenderent, sed ex appellatione sufficientem earum notitiam haberent: quorum in numero id maxime fuerunt Erasistrati sectatores æmulati, vt Apollonius Memphites, & hoc prior Xenophon. Diuidunt igitur totum corpus Ægyptij medici quadrifariam, in caput, manus, thoracem, & crura. Alij has quatuor partes in plures diducunt, nempe in alias totius partes, non vt illarum particulas. Capitis igitur tota latitudo pars ipsius corporis dicetur. Huius particulæ sunt hæ. Anterior superposita superciliis, pilis nuda, inter vtranque aurem sita, Frons nominatur. Hac superior capillis intecta, Sinciput. Partem ab vtroque sincipitis latere supra aures sitam, Tempora appellamus. In media capitis regione sinciput superante est Vertex: vnde, velut à centro circulus, capillorum prouentus incipere videtur. Post verticem à posteriore capitis parte adusq; tendines Occiput descendit. A priore sub tota fronte, auribus, oculis, naso, et ore ad mentum vsq; circunscripta à superciliis incipiens, Facies dicitur. Vbi enim frons à superioribus descendens desinit, Supercilia, ceu termini eius eminentes, & pilis consiti eam excipiunt. Qua autem frons ad tempora porrigitur, in ipsius terminis Aures sitæ sunt, quarum pars aperta Ala dicitur, refracta ab anteriori in posterius ipsis summitatibus inflexis cubiformis, sub qua semicirculus rotundus in mucronem exurgens, græce xyster appellatur. Huius acumini concauum, quod subiacet, conchula. In huius medio rotundum

*Al. ipsorum.

F G H

A tundum foramen, meatus auditorius vocatur, ſub quo particula pinguis ab aure ſuſpenſa fibra, eſt
ſeu auricula, ſuperior pinna. Oculi ſuperciliis ſubiacent, quæ & lumina dicuntur, nempe tota figu-
ra cum ipſis particulis. Superius inferiusq; interiores tunicas contegentes, Palpebræ appellantur,
hæc inferior, illa ſuperior. Committuntur inuicem crebro, & extremo tactu ad viſus recreationem,
& ad prohibendum, nequid extrinſecus violenter oculis incidat: maxime verò, quemadmodum in
ſomnis, viſoriæ virtutis auertendæ gratia, quo melius homo conquieſcat. Partes autem iuxta oculos
totos ſitæ, qua palpebræ inuicem committuntur, tarſi nominantur: vnde pili proueniunt, quos cilia
nuncupant, à quibus orta ſunt, ducto nomine. Facti autem in hoc ſunt pili iſti, vt viſorium ſpiritum,
vel, vt quidam aiunt, radios interiore parte effuſos perſpiciendi gratia dirigant. His itaq; elapſis, vel
retortis, nequaquam animans ſimiliter in rectum, vel in longum videre poteſt. Interiores oculi ter-
mini, vbi palpebræ coaleſcunt, canthi. i. anguli dicuntur, alter iuxta naſum, iuxta tempora alter: hic
paruus, ille magnus. Quod in horum medio conſiſtit, oculi candidum. Huius rurſus medium Iris
circulus coloribus varius occupat: vnde & à ſimilitudine, quam cum cęleſti illa Iride habet, nomen
accepit. Huius rurſus media pars, per quã viſus peragitur, Pupilla eſt. Naſus oculos interiacet: eius
partes vtrinq; ſitæ, Nares vocantur, quibus animalia reſpirant, & olfaciunt. Exteriores autem na-
B rium partes, Pinnulæ ſiue Alę nominantur. Quod autem eas diſcriminat, Interſeptum vocamus. In
vtraq; naſi parte, quę proprie concaua ſunt ſub oculis ſita, concaua nuncupamus: vnde quidam con
caui nominantur. Per morbum autem hæc attolluntur ob hominis cruditatem, vel diſplicentem di-
ſpoſitionem. His autem ſuperiores inter naſum, & aures, Malæ, {priſcis etiã Genæ dicuntur,} quæ
bene coloratis, & ingenuis pudore ſuffuſis rubent. Hinc Maxillæ ad mentum vſq; deſcendunt, &
hàc in mucronem deſinunt. Mẽtum id omne eſt, quod labro inferiori longa orbiculari figura ſub-
iacet. Suprema pars labri ſub naribus μύςαξ Græcis, Homero ὑπήνη appellatur. Quod intra labra
deſcribitur, & ab eis conſtituitur, & continetur, Os eſt. Videntur enim hæc quaſi connata, pòſt di-
ducta os efficere: quare etiam veluti nuper diuiſa apparent. Quod caput excipit, et ad humeros vſq;
pertinet, id totum Ceruix dicitur: huius poſteriores partes proprie Tendines appellãtur. Dein ſub
ceruice humeri vtrinq; prominent, quorum verticem ἀκρώμιον, quaſi dicas ſummum humerum,
nominant. Quod ab hoc prorſum vergit, Clauiculæ exiſtunt, inter quas iuguli habentur. Ab hume
ris Manus incipiunt, vtraq; ex ſuo latere propenſa: harum pars ab humero ad cubitum vſq; perten-
dens, Brachium vocatur: Ancon autem, id eſt cubitus, qua tota manus flectitur: cuius exteriorem
partem Græci κορωνὸν, & horum Attici ὠλέκρανον nominant. Dein Cubitus, quo & homines me-
C tiuntur. Vbi hic deſinit, & cum ſumma manu articulum facit, Brachiale dicitur. Succedens huic
pars μετακάρπιον, quaſi Poſtbrachiale dixeris. Inde Nodi, à quibus digiti incipiunt, Græci κονδύ-
λυς appellant. Digitorum maximus, Pollex eſt, ἀντίχειρ Græcis dictus, quòd toti ſummæ manui
cooperans æquipolleat. Poſt hunc Index, nomen ab vſu, vt apparet, ſortitus: dein Medius: hunc
Medio proximus ſequitur, Græcis παράμεσος dictus, medicis dicatus, atq; ab iis nomen ſortitus.
Poſtremus Paruus dicitur, quòd omnibus ſit inferior. Itaque à brachiali ſumma manus dicitur: cu-
ius ſupinæ pars iuxta pollicem aſſurgens, Vola nominatur, græce θέναρ: huic pars oppoſita ὑποθέ-
ναρ, ideſt ſubuola vocatur: verum, vnde digiti procedunt, ςῆθος ideſt Pecten manus eſt. Quod me-
dium horum omnium eſt, concauum manus dicitur. Supra verò thorax ea pars appellatur, quæ à
collo toto ad ilia vſque ex anteriore parte protenditur. Huius pars, quæ ſub clauiculis vtrinque, &
manibus habetur, Coſtæ ſunt: ex quibus & latus vtrunque dicitur. In harum medio Pectus. Huius
rurſus medium vſque ad chartilaginem, ſub qua ventriculi os deliteſcit, ςέρνον Græcis dicitur: idem
locus etiam extrinſecus ita appellatur. Hinc abdomen oritur. Quæ ſub ventriculi ore ad partem
exteriorem apparent, Subchartilagia nominamus, Græci ὑποχόνδρια, quoniam ſecundum recti-
tudinem ſub chartilagine veluti poſt ipſam habentur. Sunt autem muſculi, qui expanſi mem-
D branæ prætenui veluti araneæ, quam περιτόναιον Græci nominant, ſubiacent: extrinſecus verò cu-
te conteguntur. Æquiuoco autem cum his vocabulo etiam interiora viſcera vocamus hypochon-
dria: quoniam & ipſa ſub chartilaginibus notharum coſtarum ab interiore parte exiſtunt: ſed exte-
riora proprio. Quod ante ilia hypochondria comprehendit, Abdomen eſt: Quod vtrinque eſt,
κενεὼν id eſt inane ſeu vacuum. Ilium medium occupat Vmbilicus. Sub hoc ſumen Græcis ἦτρον
vocatum. Poſtea Pubes ſequitur, quæ & aquaticulus, græce ἐφήβιον dicitur, in quem thorax finit:
vbi & maſculorum pudenda conſtituta ſunt: tum fœminarum ad femoris vtriuſq; exortum, vt ſub
hoc occultentur. Maris pars prominens Coles vocatur, ſummitas eius, Glans: qua foramen habet
ad excretionem, οὐρῆθρα ab vſu nuncupatur. Cutis, quæ eam contegit, Præputium dicitur. Inferior
pars colis in longitudinem eius vergens ῥαφὴ, id eſt ſutura vocata eſt. Quæ verò aduſq; ſedem pro-
ducitur, ταῦρος, hoc èſt Taurus. Teſticuli duplici nomine apud Græcos didymi, & orcheis intus,
& foris appellantur. Quod teſticulos ambit, ὄσχεον Græci, noſtri Scrotum vocant. Muliebris au-
tem pudendi (ſic enim nominaui ipſum) ſinus ipſe, κτεὶς, id eſt pecten, vocatur. At, quæ ſinum am-
biunt, Alę vocantur. Inter has autem caruncula ad fiſſuram exorta, Græcorum lingua νύμφη nomi-
natur, noſtra Colliculum appellare licet: quam, quòd multo promineat, Ægyptij in virginibus exci
dere conſueuerunt. Porrò recti inteſtini orificium per ſedem prodiens, quo excretionem, cum lu-

bet, retinemus, Anulus à figura, ab officio Strictor vocatus est. Cæterum posteriores corporis partes, quæ collo subiacent, hunc situm & appellationem habent: totum, νῶτον .i. tergum, vocatur: inde vtroq; in latere ὠμοπλάται .i. scapulę habentur. Media ipsarum pars μετάφρενον, quod est dorsum, cui etiam stomachus intus subiacet. Rursus media totius tergi sedes superne ad clunes vsq; spina dicitur. Huius partem, quæ recto tramite sub dorso habetur ἄκνηστιν Homerus nominauit, manifesto aliis dictionibus exponens, κατ' ἄκνηστιν μέσα νῶτα: quoniam & iuxta rectitudinem longitudinis media sunt terga, mediumq; est dorsi & lumbi. Spinam Lumbi, Græcis ὀσφὺς dicti, quæ ἰξὺς nominata est, quatenus cingimur, excipiunt. Hi in Os sacrum terminantur: in cuius vtraq; parte Coxæ sunt: in his Nates: quoniam, quæ his subiiciuntur, maxima ossa sunt. Inde carnosa ipsis corpora substrata sunt. Quorum Gibbæ partes, quòd orbiculares sunt, σφαιρώματα, ceu modo orbium factæ, Græcis nominantur. Inde corpus vnum in duos exit processus. Nam in duo crura nominata bipartitur, quorum diuisiones veteres Græci διχάλαν nominant: atq; hæc tota ad extrema vsq;, Crura dicuntur: quæ verò à coxis statim incipiunt, Femora: vbi verò artus postea committuntur inferioribus, articulumq; efficiunt, Genua nominamus. Eorum partes retrorsum spectantes, Poplites, vel Ancyle: Inde ad ima maximi artus Tibiæ: quarum anterior pars Ocrea, posterior Sura nominatur. Postremum ossium tibiæ in vtrunq; latus excedens, Talus est: ab hoc profecti, Pedes proprie appellantur: quibus etiam mensuram sibi aliam homines in altum tollentes pedem inuenerũt. Pedis pars posterior Calx: prior à talo vsq; ad digitos, τάρσος Gręcis vocatur. Interior autem quasi pedibus inuicem se aspicientibus à talo versus magnum digitum procedens, πεδίον Græcis appellatur, id est planities. Quod sub hac statim in medio imi pedis habetur, concauum dicitur. Infimum, quo terrã contingimus, & ingredimur, planta vocatur. Quod post concauum ad digitos assurgit, Pecten pedis nuncupatur. Deinde digiti numero manuum digitis pares. Non autem eadem sortiti nomina, quoniam nec eosdem præstant vsus, quanquam magnitudine, aut situs ordine conueniant. E F

*Græcum exẽplar habet στῆθος .i. pectus.

Interiorum anatome. *CAP. II.*

ANatome abusiue quidem dicitur ẽt exteriorum corporis partium & particularum cõmemoratio, quæ verbis vniuscuiusq; ipsorum naturalem situm, ordinẽ, vsum, quem aĩanti præbent, propriam cuiq; illorum appellationẽ, de quibus iam retulimus, percẽset: proprie verò anatome, interiorũ cum sermone explicatio dicitur. Siquidem oculis eas indicatas esse, anatome non est, sed cuiusq; notitiam ex sermone ac verbis accepisse, & naturales actiones, quo modo ipsas obeant, didicisse, præterea quã inuicẽ cõionem viscera, aliáq; corporis partes per venas habeant. † Cerebrũ itaq; ex nullo eorum, quæ p̃diximus, principali vase cõpositum esse videtur Erasistrato, eoq; nutrimenti parenchyma .i. affusio ipsi esse videtur. Est aũt corpus simplex, atq; ob id oĩum, quæ humano continentur corpore, & præcipuum, & princeps. Quapropter Plato & Hippocrates‖ animi principatũ in eo constituunt. Comprehenditur sanè membranis duabus: Vna & contigua assimiliq;, χοροειδὴς idest secũdiformis Græcis appellatur, venosiorq; est: Altera, q̃ huic superiacet, caluariæ q̃busdã partibus magis adhærescit. Sed hæc neruosior existit. Ex superiore igitur parte venæ nutrimentum à corde iuxta eum locum, qui Græcis ληχηνεῖον dicitur, ex arteriis verò, quę ad basim sunt, acceptũ in id deriuant: inde & nerui exortus principiũ ex eo capiunt, vnde & animi functiones vniuerso corpori communicant. Neruorum autem species duæ sunt, vna mutuos ossium connexus colligat, cõtinetq;: altera sentiendi mouendiq; pro arbitrio facultatem toti corpori transmittit. Atq; hinc etiam musculorum prouentus est. Oculorum meatus & ipsi ab ima cerebri parte proueniunt, & per eos visorius spiritus oculis impartitur. Inde verò nares etiã processus habent, per quos & odoramur, & cerebrum expurgatur. Ad aures processus non sunt, verum à posteriore parte tenuis mẽbrana, quã Græci μήνιγγα vocant, perforata est, atq; in vermis speciem processum habet: per quam similiter ipsæ repurgantur. In illius principio cerebri pars Græcis κωνοειδὴς appellata, q coni speciem referat, sedem habet. Iam verò illinc & spinalis medulla incipit. Cæterum duos habet cerebrum ventriculos, quorundam opinione vnum, vbi animi principatus residet. At Caluariæ ossa superiore parte sub cute, mẽbrana, quæ per suturas è meningibus prodiit, περικράνιον Græci nominant, conteguntur. Estq; hæc origo mẽbranæ costas succingentis, quam ὑπεζωκότα nominant, & septi transuersi, & peritonæi, & omnis membranæ neruosæ. ‖Oculus ex Hippocratis sententia habet duas tunicas, quas Hippocrates μήνιγγας, quòd ex illis prouenerint, appellat. Recentiores tres ponunt, nõ nulli quatuor. Ex quibus prima deforis est à Græcis κερατοειδὴς .i. cornea vocata. Ea reliqua sui parte alba est, pupillæ loco extenuatur, perspicuumq; subiectũ colorẽ reddit, quatenus niger, vel cæsius, vel fuluus apparet. Secunda, qua pupilla est, modico foramine concaua, quæ, quòd parte interiore sit acino vuæ similis, ῥαγοειδὴς à Græcis nominatur. Tertia retis modo sinum habens, ἀμφιβληστροειδὴς nuncupatur: perinde quasi in summo quartam tunicam à non nullis inuectam excipiat, quam & ἄδηλον, ceu minus apparentem vocare consueuerũt. Est etenim membrana minima simul & tenuissima, sed prima & secunda firmæ membranæ, crassęq; tunicæ sunt: tertia verò & quarta tenuissimæ. Quare & Hippocrates priores solas cognouit, oculus, inquiens, membranas duas habet. Porrò triplices hæ tunicæ humores continent. Hunc ab aquæ similitudine ὑδατοειδῆ Græci vocant: Illum ὑαλοειδῆ, quòd vitro quiddã simile referat. Tertium κρυσταλλοειδῆ, hoc est crystalli modo pellucidum. G H

† Ex græcis antiquis hæc adduntur: & arterias & neruos, p quæ & cõspiratio & conflu xio omniũ, & omnia fiunt.

‖ Mor. sac. nõ procul à fine.

* Al. ληνῶν .i. torcular.

‖ de Loc. in Homine non procul à prĩcipio.

A lucidum. Palpebrarum interiores partes carnosæ: mediæ chartilaginosæ: exteriores cute teguntur.
At, qm̄ chartilago media dura est, adeps subiecta est lenimēti malagmatis've instar, quę frequētes
exuperans, guttas parit. Lingua maxime carnosa est, in quā duplex neruorū genus ab ima parte ce
rebri prodiens inseritur. Alij molles appellati gustādi sensum ad principiū: alij duri motū arbitra
rium ad ipsam deducunt. Ad huius radicē exigua inhæret lingua, Gręcis ἐπιγλοττὶς dicta, quę cū
deglutimus, recurrens, arteriam claudit, ne qd ex firmioribus humidis in ipsam delabat. Cuius rei
quoq; causa tonsillæ numero quatuor creatæ sunt: duæ ad linguæ radicem, vtrinq; conspicuæ: duæ
his proximæ penitiores. Noīantur eædē ēt παρίσθμια. qm̄ locus ad quem sitæ sunt, isthmo, præser-
tim cū per inflāmationem intumuerunt, eoq; transitū hunc arctum nimis reddunt, figura rn̄dent.
Porrò, cū duabus aīal materijs gubernetur, alimēto, & spū, ad hūc qdem pcipiendū, nares, os, fau-
ces, aspera arteria, & pulmo, partes sunt aptissimæ. Nares sane & os respirationi seruiūt: gurgulio,
ne frigidus in fauces aer cumulatim irrumpat: aspera arteria, vt eundē in pulmones deducat, quo-
rū in pectore sedes est: p hos & oīs fit respiratio, summittentes quidē se, vt spūs emittatur: attollentes
verò, vt idē recipiat. Quare actione similitudinē quandam cū fabrorum follibus habere videntur:
figurā verò vngulæ bubulæ seruāt. Porrò ex spiritu in pulmone elaborato quicqd maxime neces-
B sarium est, ad sinistrū cordis ventriculū desert: quicquid inutile est, illac, qua inspirauimus, efflat.
Nutrimēti vasa ad excipiendū, & instra ad elaborationē instituta hæc sunt, os, dētes, stomachus, ven
triculus, ieiunum, & tenuia intestina. Os qdē & dētes cibū extenuant moluntq;. Stomachus appe-
tit & deglutit: appēsus aūt aspergę arterię ad septū usq; trāsuersum porrigit. Ventriculus oīs est ad
cōcoctionem: incipit velut à media chartilagine, vbi vētris os situm dicitur: subsidet leuiter iecino-
ri, latitudine græcorū literā σ referens, & altero extremo in sinisteriorē partē vergit, vbi est & Grę-
cis dictus πυλωρὸς, qm̄ portæ modo, ne nutrimentum ex eo confertim delabatur, prohibet. Ieiunū
& tenue intestinum digestioni dicatū est, in sinus multos implicitum: cōmittitur aūt mesaræo seu
mesenterio, quod venæ in id descendentes intertexūt, p quas digestio plurima fit ad portas hepa-
tis. Ei verò tenuius intestinum est ita cōnexum, vt pars eius esse videatur, quippe ieiuno explicato
persimile est. {Differt tn̄, q nec vacuum sit, nec vasorū copiam habeat. } Deinde cæcum intestinū,
alimēto recipiēdo accōmodatum. Huic adhærescit κῶλον i. laxius intestinum, quod excrementa ex
distributione segregata suscipit. Pertendens aūt in dextram supra vmbilicū inter iecur & lienem,
deorsum rursus fertur, totumq; amplexum abdomē in rectū intestinum desinit. Cum igitur duo
meatus à lato oris spatio incipiant, alterū iuxta priorē colli partē, bronchū vel asperam arteriam no-
C minamus: {alterū, stomachum. } Vnde verò initiū capit arteria, & vbi aperitur, φάρυγγα i. fauces,
vel λαρυγγα Græci vocant. Cæterum totus meatus ex chartilaginibus anuli modo vel circuli com
positis constat, quo firmus continuæ animantis respirationi maneat, {nec comprimatur: } quare
ēt ostium eius semper patescit. Nā cibi abstinentiā tolerare potes diutissime, nō inspirare ne mini-
mum quidem tpis potes. Huius rei gratia purū hūc spūi trāsitū natura dedit, ne impedimēti quid
sentiat. Enimuero, siquid vel cibi, vel potus in arteriā īprudentibus delabitur, strangulationes, &
tusses statim excitātur, donec à spiritus impetu excussum efferatur. Iam verò aspera arteria spiritū
pulmoni trāsmittit, desinit'q; in eiusdē arterias asperas, quas ipsas quoq; bronchia noīant. Stoma-
chus interius, q̄ arteria, existens, ceruicis vertebris annexus, longissime cū aspera arteria porrigit.
Sed bronchus illi adiūctus, cū cibum deglutimus, recurrens exacte ipsum lingula cooperit, quæ ex
linguæ radice trahit originē. Porro hæc lingula non modo os claudit, sed etiam cibum à lingua ve-
lut vētilabro purgatū, & arteriæ orificio superimpositum ad stomachum pontis modo deijcit. Sto-
machus pro naturali functione appetendi facultatē habet. Dum appetit quidem, se attollit, & quę
offerūtur, deglutit: dum aūt accepta quasi elidit, & ad subiectas partes expellit, ac vētriculi orificio
cōtiguo p transuersum septū tradit, submittitur. Per quē angustum existentē meatuum in ventrē
D alimenta descendūt. Ventriculi naturale officium est, vt alimētum sibi cōmissum cōcoquat, quod
à cōcoctione primum ptissanæ cremori persimile est: verū per eū, quē πυλωρὸν à Gręcis appellari
diximus, q adhuc arctior est, alimentū ieiuno instillatur: quod cum tenue sit intestinum, in flexuo-
sissimos orbes natura īplicauit, ne ex facili videlicet dissecaretur, diuelleretur q;. Mesarçum seu me
senteriū anfractus & orbes eius amplectitur, atq; ipsos sustentat: quanq̄ id nō solum hunc præstat
vsum, sed ēt venas duas sibi iecinore emergentes {fulcit} quæ post in diuersas partes diducuntur,
& mesaræo inseruntur, quo & ipsæ (sunt enim tenues) ruptionis periculum effugiāt. Sustinentur
aūt ab intexto eidem simul basi, huic innitentes, & veluti substrato alleuatæ finiunt. Atq; hoc pa-
cto in singulis anfractibus ad hirudinum similitudinem compositis, aperto ore ieiuno inhiantes,
oēm in eo alimoniā in succū conuersam exugunt. Simul aūt inter exugendum, protinus ipsum
in sanguinē mutant, qui succus antea erat, dū in ieiuno esset. Non enim aliunde vel pituitæ, vel san-
guinis, vel alterius cuiusdā vas esse natura indicat. Rursus igitur duæ factę ex multis venę à mæsa-
rço acceptum, ad iecinoris portas digerunt. In iecinore cum sanguinis naturam nutrimentum in-
duit, recrementa singula pariter secernuntur. Flaua bilis ad vesicam ei inhærentem defertur: atra
ad lienem. Iam vero ab hepate versum in sanguinem alimentum, in dextrum cordis ventriculū di-
stribuitur. A corde sanguis per iugulares venas (σφαγιτίδες à Græcis nominantur) ad superiores

corporis partes deriuat. Per cauã aũt venam in vniuersum corpus diffunditur. Ab hac rami duo, E sanguine iam a sero discreto, ad renes perreptant, qui lumbis sub cluniũ carnibus, per quas vrina destillat, inhærent. Ad vesicã autẽ per meatus dictos græce οὐρητῆρας proficiscitur. Vesica corpore suo vrinã recipit, & per colem foras excernit. Testiculi verò substantia glandulosi sunt, cõceptacula, & officinæ seminis, quod per singulos neruos ab inguinibus depẽdentes, Græci κρίμαστῆρας nominant, ad eos fertur. In quos etiam alia vasa ipsos nutrientia descẽdunt. Cæterum duabus tunicis conteguntur, quarum tenuiorem Græci ἐρυθροειδῆ, valentiorẽ δαρτὸν appellant. Ab his est, quod ὄσχεον à Græcis i. scrotum dicitur. Fœminis autem vulua scroti conuersi similitudinem refert. Venæ in partem eius interiorem quàm plurimæ aperiuntur, per quas sanguis expurgatur: qui in conceptibus retinetur ceditq; in alimentum fœtui, & formationem. Nam à venis, quæ secundas implicant, binæ aliæ prodeuntes venæ, ab arterijs ibidem sitis binæ arteriæ, & à neruis vnus neruus mutuo in vnum congressu meatum οὔραχον appellatum absoluunt, qui infantis vmbilico inseritur, ex quo & enascitur, & suspensus est. Ab vmbilico autem venæ ad iecinoris portas sanguinem in fœtibus transmittunt: arteriæ verò iuxta vesicam, crassiori arteriæ: neruus hic spinæ insertatur.

De ea anatomes parte, quæ ad ossa pertinet. *CAP. 12.*

OSsium duplex compositio, vna ad motum accommodata nomen articuli habet: altera ad stabilitatem, Græcis συνάρθρωσις i. coarctatio dicitur. Huius autẽ tres sunt species, sutura, coagmentatio, & fixura. Suturis igitur capitis ossa constant. Inueniuntur autem suturæ in plurimis quinq;. Prima per sincipüt, στεφανιαῖα à corona, cui assimilatur, Græcis dicitur. Altera per verticẽ ὀβελιαῖα, q̃ veru repræsentet, vocatur. Tertia per occipitium, à græcorum litera λ. λαμβδοειδὴς ei nomen est. Duæ, quas κροταφίας nominant, in vtroq; temporum vna. Ossa caluariæ septẽ numerantur, occipitis vnum, verticis duo, temporum item duo, frontis vnum, polymorphi vnum. Cerebrum duos ab vtraq; cerebelli parte processus obtinet: κορώνας, quasi dicas tubercula, Græci appellant, qui in primæ vertebræ cauitates insinuantur, in qua, velut centro, secundæ vertebræ caput in latera mouetur, annuit, renuitq;. Deinde ossei dicti processus duo paululum inuicẽ dissidẽtes, per quos tendines, & nerui deorsum feruntur. Post alia duo ossa super foramina, per quæ facultas audiendi est, emergunt, iugalia i. ζυγωειδῆ appellata. Sub his rursus alia duo, petræ modo prominent: λιθοειδῆ vocant. Priore capitis parte processus sunt telo similes: hinc quoque βελονοειδεῖς à Græcis dicuntur. Facti aũt sunt ad faucium diuisionem. Vbi summæ eorum partes chartilagine committuntur, os ὑοειδὲς appellatur. Quæ verò super his sunt, nomẽ desiderant. Quorum in priore parte situm est os à multiplici forma dictum πολύμορφον. Porrò superioris maxillę ossa coagmẽ- G tatione constant. Facies item coagmentationes nouem habet. Prima in lato vtroq; oculorum spatio situm obtinet: duæ à latere narium vtroq;: alia medias nares rectà interfecat. Malæ quoq; singulas habent. Duæ rursus obliquæ palatum secant, vna q̃; in rectum idem palatum diuidit. Cões autem faciei, & capiti, sunt in ossibus iugalibus. Iam quidem faciei duodecim ossa sunt, nariũ duo, oculorum quoq; totidem, malarum singula, palati quatuor, dentium receptaculorum duo, alis similia. Maxilla inferior quorundã sentẽtia duo in mento cõnata habet ossa, non nullorũ vnum. Cæterum dentes fixura iunguntur, quippe receptaculis ipsorum infixi sunt. Sunt aũt numero triginta duo. Ex his quaterni primi, in superiore atq; inferiore maxilla, quia secãt, τομεῖς à Grecis nominãtur: canini quatuor, maxillares seu molares viginti sunt. Reliquorũ ossium clauiculæ ad summum humerum coeuntes deligantur: Ad pectus autem articuli, & coagmentationis mistionem facere videntur. & Romanæ literæ S, eiusq; simplicis figuram ostendunt. Dein costæ duodecim vtroq; latere habentur. Septem ex eis cum spinæ vertebris, cum'que osse pectorali vtrinque coeunt. Reliquæ quinque à posteriore parte spinę inferuntur: in anteriore parte inuicem renuentes chartilagine colligantur. Vertebræ verò omnes quatuor & viginti sunt. Septem in ceruice, dorsi duodecim, quinque lumborum: post omnes os sacrum, quod ex vertebris inuicem connatis constare videtur. Quin & pectus similiter ex septem ossibus vnà coalitis ensis figura structum esse apparet. At brachium vtrunque humeri articulo coarctatur. Porrò suo ipsius capite oblique in scapularum sinum immittitur. Cæterum scapulæ musculis, qui posteriore parte costis substernuntur, incumbunt. Cubitus & radius, quem Græci κερκίδα appellant, coalitus quidem modo sese contingunt, articuli verò modo, alteri brachij capiti committuntur. Tribus enim sui vertebris brachium in cubiti cælaturam, structura literæ σ similem, inseritur. Quarta iam vertebra radius veluti circa axem voluitur. Brachialis ossa tria mutuo coalitu deligata sunt: ad cubitum tamen, & radium, articulum apte faciunt. Postbrachialis quinque ossa videre licet articulum cum brachialis ossibus, quibus cõnata sunt, explentia. Palmę ossa cum eisdem, & postbrachialis ossibus coagmentatione iunguntur, continenturq;. Cęterùm cum primis digitorum internodijs coarctantur: digitorum verò internodia singulorum tria, quę articulo componuntur. Femoris os vnum est, cuius caput leniter reflexum in coxę profundum sinum conijcitur. Quam commissuram neruus, qui è medio sinu prodit, & in medium femoris caput inseritur, continet. Coxę, quę duo sunt ossa à posteriore parte, cum osse sacro priore inter se coalescentiam habent: vbi & pubis ossa, vel pectinis nominantur. Tibię vtriusq; ossa duo, nempe tibię & fibulę: non peruenit autem fibula

ad genu

A ad genu articulum, verum sola tibiæ summitas quatuor in se superficiales sinus obtinens, quibus duos femoris nodos excipit. His incumbit ab anteriore parte paruum os rotũdum, sublatum, scuti breuis instar, commissuram eorum continens, quod in summo coarctetur. Fibulæ superior extremitas anteriori tibiæ parti sub insertione connectitur: Iuxta malleolos autem, qua desinunt vtraque tibiæ ossa, ligamento nerueo, chartilaginosoq; inuicem colligantur: cæterum intus talo incumbit intra se ossa conuinciens. Talus, iuxta pedis longitudinem situs, perone, hoc est fibulæ, insidet, ei'q; firmiter coaptatus est. Cæterum tibiæ ossibus, tum ei, quod σκαφοειδῆ vocant, in anteriore ipsius parte articuli iunctura committitur. Rursus scaphoides, vbi cũ talo coit, excauatum est, vt scaphę speciẽ referre videatur. E regione gibbum calles tres habet, quibus ossa χαλκοειδῆ, quæ tria sunt, inserũtur: porrò, quod cubi figuram repræsentat, extrinsecus situm est: coarctatum est autem † carnosæ parti, & calci. Processum quoq; ex inferiori ad priorem partem obtinet, quem plantæ os retinendi ipsius gratia subijt. Deinde os dictum πεδίον, & ipsum quinq; constat ossibus. Tum deinde quinque pedis digiti habentur, ex tribus omnes internodijs, similiter ijs, qui manu sunt, compositis, si magnum excipias: is enim solus duobus constat. Contrahunt autem horum iuncturas membranosa quædam ligamenta: talum & calcem valida admodum, & quædam ex ijs rotunda, simul B & neruea chartilaginosaq;.

†Gręci impressi legũt, vt vertit interpres. Antiqui tamẽ habent scaphoeidi ossi, & ita legendũ est.

De humoribus, facultatibus, morbis, eorum differentijs, causis, ac curationibus. CAP. 13.

HVmores corporis ex prima generatione quatuor, commisti inuicem & contemperati sunt corpori. Exuperat autem alius in alio magis loco, sanguis in corde, pituita in capite, flaua bilis in iecinore, atra in liene. Cæterum duplex spiritus innati species, alius naturalis, alius aĩalis. Non desunt tñ, qui & tertium hecticon introducunt. Hecticus igitur est spiritus, qui lapides continet. Naturalis animantia & stirpes nutrit. Animalis sentiendi, omnisq; motus facultatem aĩatis exhibet: Situs autẽ est in animãtibus: nam his tribus aĩalium natura constat. Itaq; aĩalis in capite sedem habet, naturalis in corde, hecticus in toto corpore versatur. Naturæ actiones sunt: à prima generatione impręgnatio, fœtus'que formatio: in editis, appetitus, cibi deglutitio, in ventriculo cõcoctio, digestio, in sanguinem alteratio, segregatio, nutritio, & auctio. Excernuntur autem in corpore stercus, pituita, vtraque bilis, vrina, sudores, muci, saliua, & lac. Animæ verò facultates, sensus, & voluntas. Sensus quidem sunt quinq;, quibus animantia per corporis instrumenta funguntur, visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Instituit autẽ anima quædam sine corpore, vt cum ratiocinatur, vel reminiscitur. Cũ corpore, vbi id ad quorundam receptionem, vel excretionem, vel ad loca mo-C uet. Respiratio composita quædam actio esse videtur, partim ex arbitrio, partim sponte & naturaliter, vt in somnis facta. Sanus igitur homo est, primis, vnde constat, elementis: & secundis, vnde formatus est, quatuor humoribus, tum quãtitate, tum qualitate mediocriter inuicem contemperatis: solidis aũt partibus, ex quibus compositus est, nec diuisis, nec condensatis, nec è loco suo motis: spiritibus nec intẽsis nimium, vt in phreniticis, nec dissolutis, vt in lethargicis, vel in ijs, qui cardiaco affectu affliguntur. His enim hecticus spiritus resolui videtur. Sanus autem homo conseruandus est consuetis exercitijs, & cibis patrijs quolibet anni tempore obseruatis: copia eorum solum vitanda est, ex qua cruditates oriuntur, quæ morbos pariunt. Præcauẽdi morbi sunt, vel qui iam imminent, vel futuri sunt. Si ex plenitudine proueniant, inedia, vel purgatione, vel venæ incisione curandi sunt. Si ex labore & indigẽtia, quieti corpus dare & nutrire cõuenit. ‖ Verũ vniuersi morbi, ex Hippocratis sñia, partim extrinsecus ex aere nos ambiente, partim intrinsecus ex esu, potione'q; proficiscuntur: à qbus humorum aliquis vel abũdat, vel deficit, vel qualitatẽ cõmutat. Ab his ẽt spiritus insiti nunc intẽduntur nimis, nũc plus æquo relaxãtur. Solida verò corpora foris & intrinsecus multas causas habent plures affectus sustinẽdi. Erasistratus aũt & Asclepiades in vniuersum vnã omni morbo causam tribuũt: Hic sanguinis in arterias coincidentiam: ille corporeæ mo-D lis in raritate extẽsionem. Plenitudinis morbũ facientis notæ sunt vasorũ cõuexio, faciei rubor, totius corporis tumor, & pulsuũ magnitudo cũ robore. Indigentiæ signa, collapsus tumoris, gracilitas in facie, & exiguus pulsus cũ imbecillitate. Itaq; febrim veteres ipsam per se affectum arbitrantur: Erasistratus, & recentiorũ nõ nulli ἐπιγέννημα i. accessoriũ, seu cõsectarium affectũ. Febris igitur est natiui caloris in ardẽtiore cõuersio, eo, quod intro aduersus pspirare prohibeatur. Indicia febricitantiũ colligimus ex calore intẽso & intolerabili, tũ in accessionis principio ex languido, inęquali, & crebro pulsuum motu: In statu, ex vehementissimo motu elato, & veloci admodum. Iuniores calorem naturali magis ardẽtem, mordacem, acrem, & constantem, cum pulsuum frequẽtia & duritie, ex alto veniente, febrem esse definiunt. Sunt aũt duę eius species oĩum sentẽtia, & cõtinua, & intermittens. Continua est, quæ non ad integritatem prius, q̃ morbus ex toto solutus sit, venit. Intermittentis rursum sex species inuenimus apud veteres, quotidianam, tertianam, quartanam, quintanã, septimanã, & eam, quæ à nono die nomẽ habet. Quotidiana est, quæ singulis diebus aut noctibus accessionẽ vel decessionẽ facit. Tertiana vnũ diem præstat integrum, tertio redit. Quartana duos dies intermittit, deinde reuertitur: Quintana tres: Septimana quinque: Quæ à nono die vocata est Græcis ἐνναταῖα, septẽ. Nam semitertiana, modo inter continuas, modo inter intermittentes ponitur. Iam verò reliquorũ morborum duo genera sunt, vel cum febribus, vel sine febribus.

de Nat. hum. cõ. 2. t. 2. cl. 7. 182. b

Signa febris

bus. Quidã.n.acuti, quidam lõgi sunt. Acuti quidẽ hi, Phrenitis, Febris ardẽs, cui nomẽ est causos, E Synãchei i. Angina, Pleuritis, Peripneumonia, Cardiacus affectus, Regius morbus, Cholera, Volvulus, Colicus dolor, Apoplexia, Tetanus, Opisthotonus, Emprosthotonus. Acuti igitur à sanguine ferè, & flaua bile, in non nullis corporis partibus, quas ij male habent humores, superfluis, & in deterius versis constituuntur. Longi à pituita & atra bile, similiter vel copiosioribusq́, quàm naturæ modus exigit, vel in acerrimam qualitatem immutatis. Qui iam ex copia laborant, victus ratione, vel inedia, vel purgatione, vel venæ incisione curandi sunt. Qui ex abstinentia in morbum incidere, alimentis restituere conuenit. Quibus incoctio, & humorum acrimonia morbi causam fecerunt, ijs fomentis, & cataplasmatis concoctio paranda est. Acria contemperanda sunt; & cibis boni succi atq; humectãtibus vti oportet. Cęterum quatuor in toto morbo, particularibusq; accessionibus tempora auxilijs afferendis dicata sunt. Initium, incrementum, vigor, & inclinatio. Principio totius morbi inedia triduana conuenit, quibus & in totum abstinere triduo conducit. Venæ sectionem in initio recentiores ad tertium vsq; diem statuunt: Veteres etiam post tertium diem præcipiunt, si vires suppetant, & morbus postulet. Nutrimenti tẽpus à triduo iuniores: antiqui non omnibus, sed ijs, qui copia laborant, tum iunioribus, tum senioribus instituunt. Pueros statim morbo inuadente nutriunt. Præterea illos, quibus hmõi consuetudo est vel loci, vel aeris circunflui gratia. F Ante cibum post triduum primum perfusiones capitisq́ & præcordiorũ ex vsu sunt: sequentibus diebus cataplasmata & clysteres. Perfusiones igitur in præcordijs calidas semper assumere oportet, & simplices, ex cumini vel xylanethi decocto: Ad caput, calefacientes quidem in lethargo, & in omni graui sopore: refrigerantes autem in phrenitide, & quauis acuta febre conueniunt. Cataplasmata quædam solo melle & oleo conficiuntur, vocanturq;, μαλακτικά, quasi interpreteris emollientia. Quędam ex aqua, cui oleum sit adiectum, fiunt, quæ ὠμὴν λύσιν Gręci nominãt. Alia his insperguntur, veluti pollen, lini semen, & fœnugræcũ. Clysteres hydrelæo, melle, sale & nitro modico prępãratur. Tẽpus eorum ante cibũ est, dum accessiones remittuntur & inclinãt. In continuis morbis diluculum. Phrenitis est mẽtis alienatio. Notæ sunt, insania vehemẽs, temeraria manuum gesticulatio, floccorum & festucarũ collectio, & febris acuta. Causam habet magna ex parte bilẽ. Cõstituitur in cerebro, vel eius mẽbranis quas μήνιγγας appellant, vel, vt quidã aiũt, in septo trãsuerso. Curatio hæc cõuenit. Initio, si præscius fueris, venæ incisio, cucurbitulæ conueniũt, subtractio, & clyster, & abstinẽtia cõueniẽs: instante aũt morbo perfusiones soporiferæ, inunctiones, quibus somnus accersitur, & humectãtes cibi cõducũt. ‖ Causos febris spẽs, ab Hippocrate quidẽ inter acutos, vt quartana inter longos morbos refertur, à recẽtioribus nõ itẽ. G Oritur ex bile nõ nimis sicca, circa venas, quæ ad iecur sunt. Curatur in principio sanguinis missione: in statu, frigidæ, tum aliorũ, quæ refrigerãdi vim obtinẽt, potio confert, vel epithema, cuiusmodi ex feruẽti hydrelæo præparatur. Angina est circa ceruicem inflãmatio. ‖ Eius spẽm vnã Græci κυνάγχην appellant, quæ in interiore ipsius parte orta subito strangulat: Alteram συνάγχην: hæc in exteriorem partẽ incũbit, eoq; minus strangulat, minusq; periculosa est. Vterq; affectus vel à bile, vel à pituita salsa nascitur, idq; non nunquam cum febre acuta, non nunquam sine febre. Remedium & generosissimum & præsentissimum est sanguinis statim in principio missio: deinde medicamenta pituitam per os educentia, & certa foris imposita. Asclepiades vltimum auxilium posuit, de quibus summus metus est, ne strangulentur, superiorem gutturis partem incidere. Pleuritis lateris ab interiore parte inflammatio est. Huic febris acuta, dolor vehemens, & tussis accedit: à bile potissimum constituitur. Præsidio est in initio adhibita venæ incisio: deinde cataplasmata & sicca fomenta, nempe milij & salis: postremo medicamenta intrinsecus purgantia, quæ πλευριτικά nominant. Cauenda verò in his sunt ventris profluuia. Peripneumonia, non nullis auctoribus inflammatio grauis est circa pulmonem, idq́ue grauitate ostẽditur. Quibusdam pulmo inflammationem pati non posse videtur, sed vicina eius loca, cum in dispositione eiusmodi sunt, ea vt ita nominetur, faciunt. H Habet autem hic morbus febrem acutam comitem. Eadem ipsius causa, quæ pleuritidẽ cõcitat, secundum alios tamen pituita. Remedium ferè huic cum superiore malo commune est. Cordis affectus est, quem Græci καρδιακὸν vocant, nõ quòd in corde affectus sit, sed quoniam stomachum veteres cor appellabant, quo in febri acuta resoluto, ęgrotos immodice digeri contingit. Accidit fere ex immodica abstinentia, vel parum tempestiua venarum sectione, vel cum aliquid præter rationem corpori adimitur. Quare alimento, quod facile distribui queat, & recalfacere, succurrendum est: quemadmodum ex vino ac niue: cibo, qui ex valentiore materia est, & stomachum corroborare potest. Est, cum visceribus inflammatis, potissimum iecinore, hic morbus eueniat: cum è contrario, ablatione & cataplasmatis inflammationi dicatis opus est. Arquatus seu regius morbus, quem ἴκτερον Græci nominant, est bilis in summam cutem redundãtia. Interim cum febri acuta oboritur, interim sine illa, cum interiorũ adustione, & stomachi vitio: Si præcordia inflammantur, cataplasmata primum desiderant: si copia laborant, venę sectionem: sin minus, medicamenta, quæ bilẽ euacuãt, aut ventris ductione & intestinorũ, aut per vrinas, aut per sudores, aut per nares. ‖ Cholera duplex est secundum Hippocratẽ. Altera humida, in qua, vti omnes norint, vehemens est excretio, bilis supra infràq; erumpit, intestina grauiter torquentur. Accedunt conuulsiones,

de Rat. vic. in morb. acut. t. 8 cl. 7ª. 108. h

de Morb. vulg. lib. 1. com. 3. t. 4. cl. 3. 118. g

de Rat. vic. in morb. acut. cõ. 4. tex. 96. cl. 7ª. 146. g. Et t. 103. fol. 147. d

A uulsiones, sæpe ēt crurum suræ contrahuntur. Remedio contractionibus sunt perfusiones calidę: in ijs, quæ contrahuntur, balneum post expurgationem, tum alimenta, quæ ex facili disponuntur, digerunturq́3, & stomachum adiuuāt. Alterā, siccā cholerā vocat Hippocrates, ab eadē prouenientē causa, ac circa eadē consistentē, at citra ventris fluorē, & vomitum. Ideoq́3 remissionē præcedentē, & per cataplasmata requirit, nec cibi ingestione, sed contra inedia opus est. Voluulus, & colicus dolor, intestinorum inflammationes sunt, quorum alter tenuioris, alter plenioris. Quare deiectiones includuntur, & flatus intestinis inuoluti, eo, q̄ exitum non habent, dolores vehemētes, & tormina concitant. Voluulus aūt dispōne, & accidentibus acutior, magisq́3 periculosus est. Alterutro aūt morbo extreme laborantibus vomitus concitantur voluulum patientium. Auxiliū est voluuli maxime sanguinis missio per initium, plerunq́3 abstinentia, & cataplasmata mitigantia, & inflammationem discutientia. Efficacius iuuant medicamenta, quæ κωλικὰ nominant, intro per sedem immissa. Nam dolores auferunt, somnum conciliant, & aluum mouent. Apoplexia ex humorum crassorum copia generatur, qui capitis vasa, vnde corpori sentiendi, mouendiq́3 facultas aduenit, obstruunt. Quamobrē, qui huic malo sunt obnoxij, sensu, voce, & motu priuantur. Hippocrates de hoc vitio scribit, ‖ Apoplexiam, inquiens, validam soluere non licet, imbecillem haud facile. 5ª. Aphor. 42. ext. or. 18. b
B Sanguis mittendus statim iam oppressis, modo & ætas consentiat, & vires sustineant. Tetanus, Opisthotonus, & Emprosthotonus, neruorum morbi existunt: verum vtraque species est conuulsionis neruorum, qui à capite descendentes, corpori motum distribuunt. Nam, si viscosi humores eos obstruant, affectio talis oritur. Quæ si scapulis caput annectat, quo minus possit annuere, ὀπισθότονον: cum mentum pectori contrahit, vt renuere nequeas, ἐμπροσθότονον: cum rectam, & immobilē ceruicē tendit, τέτανον Græci appellant. Sanat venæ sectio, si copia subest: vt videre licet apud Hippocratē in illo, qui prolapsus humi vulnus in caput acceperat. Medetur enim eis, & ‖ frigidæ copiosæ infusio, si æstas sit, præsertim si non gracilis, sed quadratus existat æger: nam caloris reuocationem molitur. Multi sanē ceratis modice recalfacientibus, & relaxantibus vtuntur, ad hęc inunctionibus similibus, nec non lanis oleo imbutis, atq́3 impositis, & fomentis, & cataplasmatis calidis. Longi morbi interioribus accidunt hi, cephalæa, morbus comitialis, vertigines, oculorum caligationes, insania, melancholia, lethargus, distillatio, raucitas, grauedo, sanguinis eruptio, suppuratio in thorace, tabes, abscessus in medio latere, abscessus in clauiculis, iecinoris affectus, tenesmus, dysenteria, lumbrici lati, teretesq́3, ascarides: coxarum dolor, articularis morbus, podagra, elephantia ad exteriores partes spectare videtur. Ex longis morbis cephalæa, internus capitis dolor 5ª. Aphor. 21. ext. or. f. 39. b
C est, qui in circuitu interdum affligit à pituita nascens: interim vnam capitis partem infestat: tunc ἑτεροκρανίαν nominant. Auxilium vtriusq́3 est sanguinis detractio, vel cucurbitulæ occipitio impositæ, eductio pituitæ per os, per aluum purgatio, & epithemata, quæ inter cataplasmata, vel malagmata, vel epichrismata scribuntur: postremo causa eius sinapismo resiccatur. Morbus comitialis, quem & sacrum vocant, circa neruorum, qui à capite descēdentes sensum, motumq́3 vniuerso corpori distribuunt, originem cōsistit. ‖ Causam eius Plato & Hippocrates pituitā, & bilem atram indicant. Homo concidit, qui hoc malo detinetur, quoniam ei sentiendi, mouendiq́3 meatus obturantur, spumat ijs os ob humorum commotionem, quæ à neruorum conuulsione prouenit. Qua de causa interim vrina sine voluntate prorumpit. Præsidium affert pueris impuberibus natura circa pubertatem efflorescens, & morbum humoribus natiuo calore exiccatis terminat. Qui pubertatem excesserūt, ægre aut nunq̄ sanātur. Caligines oculis offusæ, & Vertigines, cognata sunt vitia morbo comitiali, ab eisdemq́3 causis prodeunt, atq́3 easdem sedes occupant. Hoc tamen intercedit discriminis, q̄ illæ in superficie corporis, non intus accidant, ob quod facilius, q̄ hic, curantur alui ductione, præsertim per hieram, administrata, deinde apophlegmatismis, & vomitibus per circuitum partim à cœna, partim ieiunis adhuc excitatis. Omnium maxime veratro succuritur. Mentis 6. de Mor vulg. sect. 8ª. ver. fine & lib. de morb. facr.
D alienatio duplici specie insigni constat: hanc Græci μανίαν i. insaniam: illam μελάγχολίαν i. atram bilem appellant. Complures verò & harum existunt differentiæ, nominum adhuc indigæ. Constituitur itaque mentis alienatio circa totum caput. Causa insaniæ flaua bilis est. Ob hoc, qui tali vitio laborant, tumultuosi, præcipites, manu prompti, contumeliosi'q́3 fiunt. Melancholia nascitur ex atra bile, humore frigido, & tenebroso. Vnde melancholici tenebriones, ac lucifugæ, tristes'q́3 apparent, de omnibus suspiciosi, hominum consuetudinem oderunt, solitudinibus gaudēt, quemadmodum Bellerophontes à Poeta describitur.

Qui miser in campis mœrens errabat Aleis,
Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.

Medetur per ventrem purgatio, & maxime, quæ per vomitum excitatur: adhuc his magis vtrūq́3 veratrū soluit. Lethargus morbus est phrenitidi cōtrarius: est. n. profunda in somnum delatio, & inexcitabilis. Huic vitio obnoxij oīum, quæ dicūtur, obliuiscuntur, atq́3 hæc in febri ipsos comitātur. Locus igitur affectionis, caput est: nam in membranis cerebri constituitur. Causa ipsius pituita est, humor frigidus, frigiditate ac humiditate somnum inducens. Curatur conuenienter contrario modo, q̄ phrenitis. Fricantur superiores corporis partes acribus quibusdam, & pungentibus: tum ea adhibentur, quæ odore excitant, mouentq́3. Cibi similiter fundentes, secantes'q́3 pituitam:

perfusiones

perfusiones capiti admouentur, quæ exiccandi vim obtinent, & cataplasmata aliquãdo præcordijs. E
Crebro nanque hæc inflammatione vexata, neruorum quoq; in capite principium constringunt, grauantq;. Humor à capite oppleto destillat interdũ in nares, interdũ in fauces, aliàs in pulmonem. Atq; has tres spẽs Græci κόρυζαν, βράγχον, & κατάῤῥυν, siue καταςαγμὸν. i. grauedinem, raucitatẽ, & destillationẽ nominãt. Grauedini itaq; facile, & breui succurritur, deinde raucitati, modico sanè, & calido victu, qui frumẽtacei generis existat. Destillatio in thoracẽ non ex facili curatur, immo sæpe immedicabilis est. Nam ab ea acri, & salsa partibus exesis, sanguinis eductio sequitur: cuius tres causæ referuntur. Vel enim vasa erosionẽ passa sunt, ideoq; sanguis in asperam arteriam descendẽs per os reijcitur: Vel rupta sunt violente: Vel ob imbecillitatẽ non cõtinent, sed adaperta oscula eũ transmittunt. Differunt sanguinis excretio, & reiectio. Hæc etenim vel à pulmone, vel aspera arteria prouenit: Illa à stomacho, & sanguis apparet nigrior. Qui ex thorace reijcitur, flauus magis, & spumãs: deinde hic cum tusse, alter sine illa spuitur. Sæpenumero ẽt à capite per palati foramina in os defertur sanguis, præbetq; eductionis falsam imaginẽ. Loci, ex quibus proprie sãguis educitur, tres sunt. Primus fauces, vnde minore cum periculo sanguis reijcitur, faciliusq; sistitur. Secundus aspera arteria, atq; hic morbus curationẽ difficulter accipit, plenus'q; periculi est. Tertius pulmo, vbi minus oĩbus præsidij, plus periculi affectus habet. Comitatur. n. maxime suppuratio, & tabes, F
7. Aphor. 15. & 16. ext. ord. 55. a vt ait Hippocrates, cuius'verba hæc sunt. ‖ Sanguinis spuitionem puris spuitio, huius spuitionẽ tabes, tabem mors sequitur. Non nulli etiam ex latere sanguinem educi arbitrãtur. At hoc ambiguũ est. Salus vitij huius est, sanguinem reprimere, vel venæ sectione aliò ducentẽ, idq; potissimũ in iuuenibus, vel posca sistẽtem, vel inædia copiã eius imminuẽtem, vel simplici quodã medicamẽto, vt acacia, hypocystide, balaustio, plantaginis succo, atq; id genus alijs. Suppurationis præsidium vetus sunt, ferramẽta candentia, quæ thoracem exiccẽt, fluorẽq; in exteriores partes dirigant. Iuniores consueuerunt mitigare cataplasmatis, & delingẽdis medicaminibus, deinde cito repurgare medicamentis per os assumptis prius, q̃ corpus inficiatur. Inscribũtur aũt proprie medicamẽta ad purulentos. Quæ suppurationes medio latere constituũtur, resectæ proprie ad linamentum humoris excretionẽ habẽt: quæ si vniuersim fiat, hoĩem interimit. Accidunt verò suppurationes quoq; sub transuerso septo, quæ se intus occultantes abscessus noĩantur, nõ ex æquo periculosi, nec curationi resistentes, plerunq; intus rupti hac excernuntur, vel partibus exterioribus diuisis. Diocles memorat ẽt thoracis suppurationes erũpentes interim in arteriã, q̃ ad renes ac vesicã tendit, simul cũ vrinis excerni. Tabes, proprie dicitur in pulmone vel in thorace corporis ob suppurationes colliquatio: difficilis eius salus est, aut nulla. Lactis vsus potui datur, dum cõsistit: loca sicciora conueniunt. G
6. Aphor. 60. ext. ord. 53. g Superior Ægyptus, & Libya maxime huic malo medẽtur. ‖ Hippocrates tabis cuiusdã coxẽdicũ meminit, ἰσχιαδικὴν vocans, qua in suppurationibus circa os sacrum accidentibus corpora colliquescũt. Similiter alterius renũ, cui νεφριτικὴ nomen dedit. Porrò iecinoris, & lienis inflãmationes,
Lib. de inter affect. circa medium. si in pus vertuntur, & ipsæ mediocriter corpus consumunt. ‖ At hæ suppurationes multo citius curãtur, minusq; periculosæ sunt, q̃ quæ pulmonẽ affligunt. Verũ, si minus in suppurationes mutãtur inflãmationes, sed crudæ, & in scirrhi natura permanserint, malum habitum corpori afferentes, tandem aquam inter cutem afferunt. Quatenus aũt simplices extiterint, in iecinore, febres continuas afferunt: In liene, quartanas magna ex parte: nam huius speciei causa bilis atra est, quæ in liene tanquam vase continetur. Vnde quartanæ auxiliũ est, ante rigorẽ summas partes pp humoris frigiditatẽ fomentis tueri. In intermissionibus eductio p vomitũ. Aquæ inter cutem, quam Græci ὕδροπα vocant, tres species sunt neotericorum sententia. Primã ἀσκίτην, Secundã τυμπανίτην, Ter-
de Rat. vict. in morb. acut. cõ. 4. tex. 3. cl. 7ª. 148. g tiam ὑποσαρκίδιον noĩant. Hippocrates duas statuit. ‖ Nã τυμπανίτης, & ἀσκίτης eiusdem speciei sunt, qm̃ in vtraq; nutrimentum in aquã redactum, inter intestina, & peritonæum transfunditur. Sed in hac aquæ plus, q̃ spiritus, in vnum intus contrahitur: in illa copiosior spiritus, minor humiditas est: in reliqua solidæ totius corporis partes in aquæ naturam transeunt: hanc & Hippocrates H
medicabilem esse scribit, vocatur autem, & λευκοφλεγματία. Causa verò cuiusq; hydropis est, auctore Erasistrato, ‖ inflãmatio iecinoris vel lienis, tpis spatio in scirrhum indurata. Nã, cum alimenti in his visceribus cõfectionem, atq; in totũ corpus digestionẽ impediat, in aquæ substantiam ipsum commutat, quod ita refrigeratum, inter intestina, & peritonæum transmittitur. Hoc quoq; malum Hippocrati salutis spem nullam habet. Quòd si vel absq; inflammatione hydrops, præsertim ἀνα-σάρκα eueniat, calore genuino refrigerato, nec alimentum in venis amplius edomante, sanguis caloris inops aquæ naturam induit, & ex venis, ceu oleum ex vtribus, defluit. Quousque enim sanguis exactus in venis est, ab earum corpore continetur. Vbi verò in eo pingue exuperauerit, vt in obesis, sanguis effusus adipem generat, aut in aquam versus, aut, dum non continetur, diffluit in locum, qui intestina & interiorem abdominis membranam interiacet, aut per vniuersum corpus effunditur. Tolluntur duo alij hydropes vel ex malagmatis exiccantibus, vel medicamẽtis vrinas cientibus, vel hypelatis purgandi facultate præditis. Renes affecti dolores magnos pariunt. Locus autem male habens non ex facili potest discerni, quòd exterioribus partibus cohæreat, laxiusq; intestinum, κῶλον appellant, ipsis incumbat. Quare, cum offenduntur, vel externarum partium inflammatio, vel coli affectio esse apparet. Non raro eodem affecto intestino renes consentientes

A tientes dolent. Affectus autẽ, qui in eis consistunt, hi sunt, inflãmatio, exulceratio, calculi, languor.
Cum inflammatio renes exercet, nihil per vrinam innotescit, sed dolores excitantur potius, non
exacte locum primum dolentem ostẽdentes, ob eam, quam dixi, rationem, verum intolerabiles:
quippe qui nec cataplasmatis cedant, nec imminutione per cucurbitulas facta remittantur: sola
medicamenta nephritica intus accepta præsidio sunt. Si exulceratio eos infestat, interdum puru-
lenta per vrinas excernuntur, interdum cruenta. Cum inest calculus, aliqñ cruenta, partibus vide-
licet ab eo exasperatis, eijciuntur: aliquando arenulæ in vrina subsident, si friabilis sit lapis, vel etiã
recens modo nascatur. In languore sanguinolenta vrina redditur, quasi non dum segregata. Vesi-
cæ affectus hi sunt, languor, furfuratio, calculus, exulceratio, circa colem maxime. His accedit vri-
næ suppressio, eiusq́ꝫ difficultas, & stillicidium. Ex his verò, alijs'que causis proficiscuntur. Greci
prius vitium ἰσχουρίαν, alterum δυσουρίαν, tertium στραγγουρίαν appellant. Inflammationis notę sunt
circa pubem dolores, vrinæ excernendæ difficultas. Soluitur cataplasmatis, perfusionibus, & à
cibo abstinentia. Quòd si excedat, sanguinem quoque per venam mittere conuenit. Exulceratio-
nis indicia sunt, sanguinolenta excretio interim, interim purulenta, non nunq̃ muccosa, & circa
pubem dolores. Auxiliantur epithemata, maximeq́ꝫ dulcis, boniq́ꝫ succi alimentum, ad hæc quæ
B intus adhibentur aduersus vlcerationem vesicæ, & Bysini medicamentum. Languorem vesicæ in-
nuit & vrina, cum citra mingentis voluntatem effluit. Difficilem morbus curationẽ, aut nullam
recipit. Lapidem in vesica esse, digiti in rectũ intestinum per sedem immissi exquisitissime depre-
hendunt, sed ita, vt index ad medium in summo reflectatur, atque in priorem vesicæ partẽ, vbi &
lapidem innatantem contingunt, referunt que in vesicæ ceruicem. Calculorum differentiæ plures
sunt, quidã enim illorũ adnati sunt, alij possunt auferri. Rursus aliqui facile frãgi possunt, nõ nulli
nõ possunt. Itaqꝫ magna ex parte adnati difficulter curanť. Ex alijs aũt, qui facile frãguntur, dissol-
uentibus medicamẽtis excerni possunt. Duros & dissolubiles chirurgi tollunt, carunculã diuiden-
tes vesicæ ceruicis. ἰσχουρία summa est vrinarũ retentio: στραγγουρία vrinæ stillicidium: δυσουρία vri-
næ difficultas. Atqꝫ hæc multis ẽ causis proueniunt, aliqñ calculo vesicæ ceruici impacto, ac mea-
tum in totũ obstruẽtẽ, vel si intus quippiã relictum sit, aut vesicæ innatet. Vrinæ retentio propter
vesicæ inflammationem nimiam, aut repletionem immodicam accidit, vesica scilicet ad excretio-
nem imbecilli, aut ceruice vehementer ex vrinarum acrimonia per morsum contracta, aut ex gru-
mis sanguinis iter occludentibus, aut ex vrinarum crassitie. Hæc medicamentis resoluentibus
oportet discutere. Plenitudinem vacuare ferramento, quod Erasistratus καθετῆρα nominat, Ro-
C manorum literæ, ſ, simili. Stomachus ventris & intestinorum principium est, siue naturaliter, siue
præter naturã afficiantur. Stomachi igitur vitia sunt, inflammatio, exulceratio, sanguinis eductio,
inflatio, humiditas flaccida, cibi fastidium, ingestorum ciborum incõtinentia. Inflammationẽ ergo
notat dolor incũbens. Succurritur perfusionibus & cataplasmatis, alimentis frumentarijs, & quæ
facile possint digeri. Exulcerationem in stomacho notant propriẽ putredo, mordicatio, deglutien-
di difficultas. Auxiliantur his extrinsecus imposita, cibiq́ꝫ probe succulenti. Sanguinis ẽ stomacho
eductio ijsdem medicamentis sistitur, quibus ex thorace: eiusdem reiectio, ijs, quæ superius ad-
notata sunt. Inflationem dissoluunt discutientia, & quæ ructus mouent. Humiditatem, siccorum
esus, & absinthij potio tollunt. Cibi fastidium aut ex pituita adiacente oritur, ideo'que exiccare il-
lam ex vsu est: aut à bile supernatante, vnde stomachus purgandus est: aut naturæ impotentia, &
functio appetitoria reddenda. Nam oculi quoqꝫ propter spiritus visorij imbecillitatem halluci-
nantur. Aduersus victus fastidium huiusmodi adhibenda sunt, quæ appetitum prouocent, sup-
peditentqꝫ. Stomachus autem non continet accepta propter humiditatem, maxime verò ob impo-
tentiam ac imbecillitatem, sicut dimissa manus non continet, quæ attingit. Expedit igitur corro-
borare, fortiorem'que ipsum reddere, tum vniuersum corpus reficere. Ventrem multa vitia sto-
D macho communia infestant, præterq̃ appetentiæ prauitas. Sed concoctionis male obita functio
ventriculo propria tribuitur, vt quæ potissimum in eo administretur: quem affectum profluuium
sequitur. Reliqua igitur pari modo cum ijs, quę stomachum cruciant, curabis. Fluxus exacte dis-
quirendus est, cur alimento incocto accidat: &, si inflammatio eam pepererit, cataplasmatis & pro-
fusionibus occurretur. Si pituita humiditatis illius flaccidæ parens, quam Græci πλάδον appel-
lant, victus ratione exiccanda est. Si bilis exuperet, eam purgare vtile est. Si ex imbecillitate pro-
uenit, vt infirmis, robur corpori faciendum est. Si ab ipsa qualitate eorum, quæ concoctu difficilia
assumpta sunt, vel quæ prompte corrumpuntur, vel quid alienum habent, post curationem, talia
oportet interdicere. Dysenteria. i. intestinorum tormina, est affectus intestinorum: generatur in
ventris profluuio, humoribus corruptis immorantibus, erodentibus, & exulcerantibus intestina.
Fit etiã sine fluxu, primum ab humore acri intestina intus exedenti. Est, cum in morbi decessione
δυσεντερία contingat, ‖ quã curari Hippocrates prohibet, ne suppressio intestini alium quempiam 1. Aph. 20. Ex.
morbum maiorem accersat. Illam, quæ ex fluore nata est, reprimentibus & sistentibus fluorem or. 9. g. Et 4.
medicatur: Aliam, cuius origo ex acris cuiusdam humoris rosione est, dulcorantibus, & quæ de arti. tex. 41.
mitigare possint, abluendo ipsa exulcerata similibus. Diuturno tamen morbo, depasta vlceris ra- cl. 7a. 288. c
menta, & putrida solent deijci, tum prosunt immissi pastilli ex sandaracha, calce, auripigmento,
atque

atq; id genus aliis compositi. Vbi verò non sit ramentosa vlceris deiectio, non his vtendum est, E qm̄ conuulsionem faciunt. Quòd si talis intestinorum exulceratio in superiore quoq; parte consistat, neque sic pastillorum vsus est: non enim statim ad affectos locos perueniunt: nam, vbi sanos contingunt, perniciem eis faciunt: verum medicamentis vtendum est, quæ superioribus locis conueniunt, quorum'que titulus est aduersus dysenteriam inditus. Ex dysenteria, intestinorum leuitas oritur, vbi ex magna vlceratione multæ cicatrices intestinis oboriuntur, propter quas cibum non retinet: vnde ex intestinorū læuitate vocata est græcis λειεντερία. Quamobrē talis est insanabilis: cicatrices nanq; non sanescunt. Si verò ex intestini imbecillitate contigerit, tum quoque grauis est, nec ex facili tollitur. Remedium autem erit, si moliaris robur vniuerso corpori, ac intestinis adiungere. Cæterum causa etiam morbi pituita est, intestinis lubricitatem illuendo generans. Succurrit inediā resiccando, & cibi pituitæ contrarii. Tenesmus proprie morbus est recti intestini. Hoc enim inflammatione laborans, crebræ, inanes'que egerendi cupiditates, & impetus exercent. Prosunt ei fomenta parti inferiori adhibita, stringentia, tum alimentum ex frumentacea materia, & reprimens. Quòd si perseueret, nihilq; imminuatur, enematibus ex ptissanæ cremore, & hircina adipe vtendum est. Lumbricorum, qui intestina excruciant, triplex est species. Quidam enim teretes, palmi longitudine, vel etiam maiore, ad stomachum vsq; proserpunt. Quidam breues, & F minusculis vermibus similes, ἀσκαρίδες Græcis appellant̄. circa rectum verò intestinum generantur non nulli lati, & oblongi adeo, vt in totum exporrigant̄ intestinum: quos Græci vocant κηρίας simul & ταινίας, ꝙ similes fasciis sint. Teretes itaq; ad remedia faciles: maxime autem in pueris hi: ascarides in iis, qui sub pubertatem sunt, abūdant: ægre præsidiis cedunt, & excernuntur, nisi cibis acrioribus, & medicamentis dia picras cōpositis†oleoq; cū vino maxima ex parte iniectis. Coxarum dolores, articulorum vitia, & podagræ sola inter se magnitudine differunt: cæterum causis & locis, qui affectū primū sentiunt, iisdem constant: à pituita nanq; plerunq; fiunt: circa neruos consistunt, quibus articuli conferuntur, motum'que recipiunt. At coxæ dolor, quē Græci ἰσχιάδα nominant, in ipsius articulo ortus, ad talos vsque non raro extenditur. Præsidio erit sanguis ex talo missus, cucurbitulæ coxis admotæ, clysteres acres, qui'q; intestinorum tormina quodammodo faciunt. Et foris, cataplasmata acopa, & malagmata adhibita prosunt. Podagra solos pedes affligit. in statu quidē febrilis dolor intenditur, eo'q; refrigerantibus opus est. In declinatione torpor cum frigore hominem occupat, ob quod calefacientia conducunt. Articulorum vitia, prędictis similes affectus sunt, circa articulos oēs consistentia: medicamenta curatoria, mitigantia ceromata, & victus rationē aptam desiderant. Morbus, quem Græci ἐλεφαντίασιν vocant, ab elephanti similitu- G dine nomen sortitus est. Nam, qui hoc vitio laborant, cutem crassam, durā, elephantorum modo asperatam habent. Originem mali excitat pituita crassa, & atra bilis, vel muccosa, maxime disseminata. Hi enim humores ferinum ipsum denunciant. Quare solū veratrū siue nigrum, siue album, præsentaneum elephantiasis est remedium. Impetiginis duæ species sunt, quæ cutem molestant: vna tolerabilis, mitior'que est: altera effera, quæ difficilius tollitur. Squamulæ in his ex cute abscedunt, sub quibus locus rubicundior, fere'q; exulceratus apparet. Gignitur affectus à pituita salsa, & flaua bile: vnde, ceu in salsugine valis fictilibus, ex cute secedunt squamæ. Succurritur medicamentis pituitam mouentibus, & quæ extrinsecus corpori illinuntur. Lepra quoq; cutis vitium est, sed magis subalbidum, asperius'q; apparet. Ea verò asperitas est, veluti psydraciorum erumpentium. Psora verò, id est scabies, exulcerata magis est. Pituita salsa vtrunq; malum proprie ꝑducit. Medicamenta pituitam cientia, tum quæ extrinsecus illinuntur, quibus ad lepram, & scabiem titulus est, iisdem succurrunt. Vitiligo, quam ἄλφον vocant, duas habet species, albam, & nigram. Hæc ab atra bile generatur, ob quod magna ex parte medicamina melancholiæ dicata cōueniunt: Alba à pituita non salsa. Leuce habet quiddam simile vitiligini albæ, sed magis colore terram albissimam refert: à lepra variat, ꝙ lenior hic cutis, minus'que aspera, q̄ in illa sit. Omnia huiusmodi H curant medicamenta pituitæ trahendæ idonea, tum smegmata foris adhibita.

T καὶ ἐλενίῳ, id est elenio.

De curationis per medicamenta diuisione. CAP. 14.

MEdicina, quam Græci φαρμακείαν vocant, duplex est. Prima interiores morbos curat: qua potissimum victus ratione sanans vtitur: altera exteriores, citraq; illam manu nihil peragitur. Medicaminum ad interiora pertinentiū species duodecim existunt. Quędam cephalica, quasi dicas capiti dicata medicamina: quædā stomatica, id est oris vitiis accōmoda, dicuntur. Alia cōcoquunt: alia ad tussim inscribunt̄. Alia anodyna, quæ dolorem leuāt: alia alexipharmaca sunt: alia purgant: Non nulla proprie ad iecur inscribuntur, sic ad lienē, ad renes affectos. Sunt, quę aduersus vesicæ calculos, & vlcera nomen habent, similiter ad vuluā. Iam verò stomatica sunt, quæ ad gingiuas cruentas, putridas, erosas, & dentes faciunt. Eodē referunt̄, quæ aphthas & crustas, tum quæ vuam descendentem sanant. Quæ concoquunt, partim ad stomachi, vel ventriculi imbecillitatem conducunt, partim ad horum inflationē, quædā ad sanguinis reiectionem è pectore. Quædam ad pleuriticos, vel peripneumonicos: alia ad tabidos: alia ad asthmaticos, id est suspiriosos, vel eos, qui non nisi recta ceruice spiritū trahunt, ὀρθοπνοϊκοὶ vocantur. Aliqua ex his asperitatem arteriæ, & vocis abscisionem auferunt. Porrò anodyna nunc renum affectus sedant, nunc ventris profluuia:

alia's

A alias intestinorum tormina, alias plenioris, nempe colli, tenuiorisq; intestini, id est ilei mala: communiter omnia quemuis dolorem mitigant, extinguuntq;. Alexipharmaca simplicia, alia ad aliud venenum vsurpamus: Theriace aduersus omnia & prius & post sumitur. Inter purgantia quædam per superioris corporis partes agunt, quemadmodum, quæ veratro constant, vomitumq; cientia omnia. Per inferiores, quæ scammonia, aloe, claterio, colocynthide, euphorbio, cocco gnidio, atq; his similibus. Tertio ordine ab his ponantur, quæ lumbricos latos repellunt: cuiusmodi medicamentum est, quod cerui cornu, menta, & pipere præparatur. Est & quarta species caput tantum per os atq; nares purgantium, quæ in capitis, oculorumq; affectibus proprie sumuntur. Ad hæc quæ in arquato crebro in vsu sunt. Conuenit autem per superiora purgatio morbis longis demoliendis. Tempus huius est, cum morbi intermittunt. Inferiori parte adhibita, acutis, vt pleuritidi & peripneumoniæ. Tempus verò vniuersæ est, particularium accessionum remissio. Exteriorum remedia vndecim species continent, alia discutiunt, alia concoquunt, alia cruentis statim imponuntur, alia pus mouent, alia repurgant, alia implent, alia reprimunt, alia cicatricem inducũt, alia oculis, alia vniuerso corpori adhibentur, alia adurunt, erysipelatis, herpetis, carbũculis idonea. Alia sunt, quæ illinuntur, acopa, & excalfacientia, quæ ad neruorum resolutiones faciunt, articulo-
B rum morbos, podagras, tetanos, opisthotonos, omnemq; neruorum morbum. Alia pustulas summa cute orientes, leucen, alphum, impetiginem, & lepram abstergunt. Quæ digerunt, & concoquunt, phymatis, & cuilibet id genus abscessui auxilio sunt. Digerentia sunt omnia, quæ constant sale, & quæcunque etiam nitro, vt Ctesiphontis compositio testatur. Concoquentia, resina, galbano, ammoniaco thymiamate. Quæ cruentis imponuntur pharmaca, fusci coloris, ad recentia corporis vulnera valent. Quæ proprie viridia & nigra sunt, vt barbarum, capitis mala, & canũ morsus sanant. In vlceribus, partim pus educentibus in his, quæ laborant inflammatione, vtendum est, vt tetrapharmaco: in sordidis verò, repurgantibus, vt viridi diluto: in cauis, replentibus: in carne supercrescenti, reprimentibus: vt quæ ex mysi & squama conficiuntur, in vehementi quoq; sanguinis fluore sistendo non parum efficacibus. Adurentibus interim in diducendis partibus, ac aperiundis vtimur, velut in abscessuum comprehensione, interim in palpebris cum summa cutis relaxatur, & procidit, vice consutionis pilis mediocriter ablatis partem relaxatã retrahimus. Aliquando in capitis morbo difficillimo, quem κεφαλαῖαν vocant, per altas crustas humores in exteriorem educentes assumimus. Adurentium materia lixiuium, calx viua, auripigmentum, sandaracha, fecula, atque id genus alia. Ex cephalicis medicamentis aliud ad achoras, capitis surfures, & eruptio-
C nes valet: alia ad capitis dolorem, & heterocraniam. Aurium remedia partim earum inflammationem, partim exulcerationem, partim influxum, partim difficilem auditum, partim contusionẽ iuuant. Oculorum pharmaca septem species habent. Quædam enim ad incipientes lippitudines, vt quæ diaglauciu, & diacrocu, & cycnaria inscribuntur. Quædam ad eorum dispositiones, vt nardina, & theodotia appellata. Quædam ad fluorem, quæ ex thure, acacia, & erice fructu componuntur. Quædam ad scabritiem, vt ex metallis confecta, nempe vsto ære, chalcitide, & æris squama. Quinta ad siccam lippitudinem, & scabiosam, collyriorum species est, tum siccorum oxydercicõ, id est visum exacuentium, eiusdem cum superioribus materiæ. Sexta humidorum, quæ ad suffusiones inscribuntur, ex fellis generibus hyænæq; potissimum composita. Septima cataplasmatum species in oculis vehementer inflammatis & circumdolentibus vsurpatur, ex meliloto, passo, fœnugræco similibusq; materijs confecta. Oblinimus palpebras initio, repellentibus, & cuiusmodi sunt dia glauciu, & dia crocu medicamina: etiam solo ipso glaucio. Interius affectis exiccantia, lenientia'que admouemus, vt nardina theodotia. Quæ verò ad colorem decoremq; formæ conciliandum illinuntur, qualia hedycroo & sandyce constituuntur, non medicinæ, sed artis cultui ac elegantiæ dicatæ sunt propria.

D *De oculorum affectibus.* CAP. 15.

Affectus, qui totum oculum exercent, hi sunt, taraxis. i. perturbatio, lippitudo, epiphora, inflammatio, œdema, inflatio, scirrhosis, chymosis, carbunculus, strabismus, conuulsio, palpitatio, myopiasis, gangræna, putredo, vlcus, fistula, xerophthalmia, psorophtalmia, sclerophthalmia, procidentia, atrophia. In membranis hi consistunt, ruptura, exesio, distentio, anastomosis, crassities, densitas, corrugatio, extensio, raritas. Interiores palpebrarum partes infestant, aspretudo, crassities, sycosis, tylosis, durities, chalazosis, pladarotes, mydesis, sarcosis, poriasis. Exteriores hydatides, lithiasis, phthiriasis, meliceris, gangræna, phymata, colobomata. In corona crithe, posthia, trichiasis, distichia, tristichia, phalangosis, pyrosis, ptilosis, psoriasis, madarotes, paralysis. Communes toti palpebræ, paralysis, procidentia, diuersio. Angulis hi accidunt, encanthis, ancyle, pterygion, rhœas, prosphysis. Extrinsecus, ægilops, anchilops. Album affligunt, psydracion, vlcus, hyposphagma, abscessus, chemosis, cœloma, pterygion, phacosis, icterus, tofus. Iridem oculi infestant, argemon, nephelion, achlys, epicauma, vlcus, bothrion, phlyctis, myocephalon, staphyloma, hypopyon, ruptura, cicatrix, leucoma, cœloma, proptoma, vnguis, pyosis, exulceratio. In pupilla esse solent, suffusio, glaucosis, mydriasis, phthisis, synchysis, platycoriasis, amaurosis, rhytidosis, nyctalops, hemeralops, myopiasis, diapyesis. Meatus exercent, aporexis,

paremptosis, symptosis, anthracosis. Taraxis igitur seu perturbatio, est, cum oculus leuiter ac mediocriter commotus tandem rubicundior euadit. Lippitudo, cum album rubescit, & palpebræ attolluntur, cum dolore conniuent, ægreq; manus admotas ferunt. Inflammatione oculorum rubor intenditur, palpebræ magis eleuantur, vt non nisi magno negocio queas suspicere. Epiphora, tum inflammationis magnæ vniuerso illatæ corpori, tum largorum fluorum commune nomen est: proprie verò de oculis refertur, vbi cum maxima inflammatione, etiam humoris copia influxerit. Oedema nominant, cum eleuatus apparet oculus, & colorem amisit, vel etiam ægre mouetur: interim album quoq; supra nigrum attollitur. Inflatio dicitur, cum subito tumescẽs oculus decolor fit, exuperante pituita: vt plerunq; senibus æstate potissimum solet accidere. Scirrhosis ex inflammationis diuturnæ vehementia oritur, carne increscente, & subliuida. Profluuio laborat oculus, cum nõ solum rubet, sed multas quoq; lachrymas excernit. Xerophthalmia, id est arida lippitudo, cũ anguli vlcera & aspretudinem, pruritumq; contraxerunt, palpebræ rubent, & lachryma salsa & nitrosa profluit. Sclerophthalmia, quasi dicas duram lippitudinem, est, cum palpebræ duriores sunt, oculi rubent, & cum difficultate quadam mouentur. Proptosis, id est procidentia, appellatur, vbi cum inflammatione moti sede sua procidunt. Atrophiam nominant, cum ex longa imbecillitate, vel alia quadam latente causa paululum quasi propulsus, deinde cauatus ad radicem cum dolore minor euadit, obscureq; aut nihil omnino videt. Asperæ dicuntur palpebræ, cum euersæ sanguinolentiores apparent, & magis asperæ, carnosæq;, & fici acinis similes. Crassæ vocantur, vbi euersæ duriores ijs, quæ naturaliter se habent, existunt, & scabris magis carnosæ. Sycosis, id est ficus, accidit, cum in palpebrarum parte interiore carni quid simile enatum fuerit, quod emineat, & oculus totus ægre moueatur. Tylosis, id est callus, nuncupatur, cum in palpebris aspretudines ex senectute crassiores, albidiores, & parum sensiles extiterint, eoq; minus deteri possunt. Scleriasis. i. durities, est tumor palpebræ cum rubore, doloreq; difficulter aboletur: durat magis, quàm inflammatio. Chalazia, vel chalazosis orbicularia quædam intra palpebras tubercula sunt circunscripta: nomẽ à similitudine grandinis acceperunt. Pladarotes, sunt mollia veluti corpora vetusta, & maxime decolora, palpebrarum parte interna non dum aspredinem habentia: propterea πλαδαρότης à Græcis vocatur. Mydesis cõe nomen est partium, quæ ex putrefactione corrumpunt. Palpebræ quoq; eadem laborant, vbi & tumentiores apparent, & assidue diffluunt, adipem paulo copiosiorem sortitæ. Crithe, quæ & posthia, dicitur, cum parte interna palpebrarum iuxta corollas suppuratũ oblongum, figura hordeo simile fit, vnde appellatum est. Generãtur alia quoq; maiora in medijs palpebris eodem appellata nomine. Lithiasis, albida quædam & crassa, callis lapillisq; similia, quę oculum pungunt, in palpebris retorsis ostendit. Phthiriasim vocamus, cum palpebrarũ pilos multi lati exiguiq; pediculi infestant. Ditrichiasi laborat oculus, cum pilis naturalibus alij subnascentes ipsũ pungunt fluoremq; concitant. Ptilosis est, cum alij quidem subnascunt, naturales aũt collapsi, fractiq; stimulant, ac pungunt. Phalangosis, cũ pilorũ subnascentium duplex, triplex'ue acies, vel in superiore, vel in inferiore palpebra prouenit. Resolutus oculus dicitur, vbi naturali motu destitutus, neq; sursum, neq; deorsum intendi possit, verũ sentiendi expers consistat: frequenter hoc mali partibus ẽt oculi accidit. Ectropion seu diuersio, palpebrarum vitium est, cũ exulceratis oculis plus extra feruntur. Encanthis, vbi ex vlcere caro in angulis iuxta nares supercreuerit. nautæ, ac piscatores hoc vitij peculiare habent. Vnguis verò, est in albo oculi præter modum exulcerato, carneq; oppleto membranula tenuis & neruosa: quæ oriens ab angulorum aliquo ad nigrum, & verticem eius puenit. Rhœas, cũ angulus ex latente quadã causa secesserit, aut praua curatione sublatus fuerit, vt lachrymas continere non amplius possit, sed humorẽ dimittat. Cohærescunt palpebræ cum albo oculi, vel nigro ex vlceratione. Et, si nigro cohæreant, visus oĩno prohibetur: sin albo, minus. Græci hoc malum ἀγκύλωσιν appellant. Ægilops, vel anchilops, abscessus quidam est ad angulũ, qui naribus propior est, pus continens, quod erumpens aut os exedit, aut ad angulum, vel vsq; ad nares destillat. Psydracion communi vocabulo circa corpus totum, & circa album oculi fit. Est aũt velut pustula in summo rubicundum. Vlcus oritur in albo vel nigro, cum summa cuticula, quam Græci ἐπιδερμίδα nominãt, diuisa Lunæ figuram, vel rotundam, cauam, similis coloris, vel subalbidi acceperit. Hyposphagma vocãt, cum vasis in prima tunica ruptis ab ictu, sanguis intra albi spatium & interiorẽ tunicam coierit, atq; oculi color statim cruentus, pòst liuidus existat. Chemosis ex inflammatione vehementiore vtrasq; palpebras in exteriorem partem detorquet, ne totum oculum cõtegant. Proprie verò Chemosis dicitur, cum album vtraque iridis parte inflammatione afficitur, iuxta irim aũt cauum hiatularum similitudine apparet. Cœlomata sunt rotunda, & caua vlcera, bothrijs latiora, quæ in oculis circa irim nascuntur. Argemon, in iridis circulo, vel in albo, interdum etiã nigro, vlcus rotundum & subalbidum oritur. Nephelion, summæ cutis vlcus paulo maius argemo, & albidum. Achlys, est circa totum nigrum à superficiaria vlceratione cicatricula tenuissima, aeri caliginoso assimilis. Epicauma, cum in superficie cuticula adusta vlcus cõtraxerit, vel etiam paulo profundior fiat ex epiphora magna innascens. Bothrion, est vlcus cauum, purum, angustum, puncturis rotundis simile, vlcusculo altius. Phlyctænam vocant, vbi per exulcerationem, vel etiam sine hac exterior ceratoidis tunicæ membrana tenuissima, & sublimis elata, inter se

Atra se humorem collegerit, aut sub tunicæ spatio crassior humor currens phlyctænam pariat. Myocephalon morbus est, cum tunica priore iuxta irim, exulcerationis vitio exesa, secunda prociderit, vt ceu muris caput referre videatur. Staphyloma dicitur, quando oculi pupilla cum inflammatione & dolore attollitur, & album colore, & acino vuæ simile redditur. Hypopyon vniuersam irim pure occupat, vel eius dimidium. Rhexis, id est ruptio, est exulceratio ab ictu, vel alia quadam causa, in alto totas subinde membranas diuidens, vt etiam humores, quibus videndi facultas administratur, effundat. Cicatrix appellatur, vbi nigro oculi ex alto vlcere membranæ crassities superuenit, & color albior apparet. accidit quoq; albæ membranæ dictæ, sed non perspicitur. Albugo nihil à cicatrice differt, nisi quod ex vlcere maior cicatrix, simul & crassior in iride nascatur, quam Albuginem nominant. Clauus est carnosus nigri excessus solidus, cum leui albaq; velut cicatrice, frequenter etiam in albo nigro cohærenti consurgens. Suffusionem quidam interpretantur, cum humor quidam in pupillam destillauerit, concreueritq; sæpe adeo, vt visum offendat, vel in apparentibus hebetet. Glaucosis est humoris crystallini in album atq; aqueum colorem mutatio, cuius gratia visus impeditur. Mydriasis dicitur, cum pupilla quidem nihil colore variat, dilatatur autẽ magis, quàm natura poscat, vt iridis circulo fiat proxima, & visioni noceat. Phthisis, id est tabes, appella-
B tur, dum pupilla arcte coit, vel stimulo assimilis fit, tum hebetior, tum rugosior, aut ex imbecillitate periculosa, aut ex capitis dolore vehementi. Confusio, dum humores oculorum suo loco non consistunt, proprium ordinem seruantes, sed huc illucq; feruntur. Hebetudo, summa visionis sine causa euidenti offensio. Nyctalopes vocantur, qui die vident obtusius, sole occiduo acrius, nocte magis adhuc: vel contra, die parum, vesperi aut nocte prorsus nihil. Myopes vicina vident, remota non item. Suppuratio humor exiguus in pupilla collectus, qui difficulter euaporat ac discutit, suffusione siccior. Abruptio est, quando meatus à cerebro & meninge in oculum descendens, ex ictu capitis, vel casu ex alto diruptus est ita, vt absolutam cæcitatem afferat. Coincidentia, vbi in meatum, qui à basi cerebri veniens, oculo videndi facultatem tribuit, humor adaperto vel rupto vase incidit, obturatq; eum: vnde cum dolore visus offenditur. Symptomasis accidit, cum meatus ex atrophia, vel resolutione fit arctior, conciditq;. Quod vitium vt rarum est, sic remedijs ægre cedit. Carbunculus, crustosum est vlcus, depascens cũ fluore, & bubone, aliquando etiam cum febribus, interim in toto corpore, interim in oculis factum.

De exterioribus capitis affectibus. CAP. 16.

C Circa verò capitis exteriores partes consistunt ij, qui inter longos ascripti non sunt. Caluariæ autem fracturarum differentiæ quinque existunt, rhogme, engysoma, ecpiesma, apechema, & camarosis, distentio suturarum, hydrocephalon, achores, pityriasis, meliceris, atheroma, fauus. Porrò eam partem, quæ capillo tegitur, & mentum occupant alopecia, ophiasis, caluities, madarotes. Pili omnes fluunt, extenuantur, quassantur, scinduntur, squallescunt, in puluerem rediguntur, subflauescunt, canescunt. Oculorum morbi separatim conscripti sunt. Aurium, contusio, pterygomata, fractura chartilaginis, sordium vel exuperantia, vel defectus, grauis auditus, surditas, puris fluor, fluxus graueolens. Nares excruciant ozena, polypus, vlcus, fractura, peruersio, compressio, simosis. Os infestat gingiuarum putredo, dentium erosio, eorumq; dolor, & cum è sede sua labant, †abscessus, epiglottis, ⁊ epulis, parulis, aphthæ, crustæ, tonsillæ, vua, ficus. Faciem occupant ephelis, vari, lentigo, ossium fractura, distentio commissurarum, eluxationes maxillæ inferioris à superiore gena. Ceruicem habet synanche, cynanche, strangulatio, vertebrarum expulsio, strumę, steatomata. Humeros male habet verticis ipsorum fractura, distentio. Iuncturam cubiti occupant meliceris, atheroma, steatoma, humor aqueus. Brachiale, ganglia. Digitos manus & pedis chymethla, reduuia. Quamcunque corporis partem inflammatio, œdema, inflatio, durities, abscessus, vlcus purum, vlcus sordidum, cauum, carne supercrescens, crustosum, siccum, fluens, sub-
D pascens, callosum, fistulosum, mydesis, id est putredo, phyma, dothien, therminthes, phygethlon, chalaza, phagedæna, phlyctides, carbunculi, epinyctides, erysipelas, herpetes. Mammillas peculiariter, tum naturaliter sexus vtriusque vexant carcinomata. Quamlibet corporis partem impetunt carcinoma occultum, carcinoma vlceratum, therioma. Inguina, bubones simplices, phymata purulenta inuadunt. Genu, gonyalgiæ, rheumatismi, tofi. Poplites steatomata, anchyle. Tibiam, varices. Suram, scirrhoma, chironia vlcera. Summam pedis partem, nigredines, necrosis, podagra, fistulæ. Calcem, squamæ.

† Al. abscessus in lingua.

De cutis affectibus. CAP. 17.

Cvtem, totiusque corporis partes exagitant lepra, psora, alphos albus, alphos niger, leuce, impetigo simplex, impetigo agrestis, dracontialis, acrochordones, thymi, myrmeciæ, claui, calli. Quædam horum ex podagra & articulari morbo, quædam ex sese oriuntur. Sedem afficiunt hæmorrhoides cæcæ, fissuræ, procidentia, condylomata, pylides. Aduenit etiam toti vuluæ procidentia, cum in exteriora procidit. Scrotum habent enterocele, cirsocele, epiplocele, sarcocele, porocele, steatocele. Totius corporis ossa patiuntur cariem, sphacelum, fracturam sine vulnere, vel cum vulnere, ecbyrsosin. Fracturarum differentiæ quinque sunt. Prima schidacedon facta, per rectitudinem: Altera per transuersum, cauledon. Tertia raphani

in morem raphanedon. Quarta caryedon idest in modum nucis. postremo alphitedon, hoc est in E speciem farinæ. Nigrescunt interim ossa in fracturis, interdum sine his. Articulis omnibus accidunt, paragoge, è sede propria motio, eluxatio, præterluxatio, colligatio, porosis, rheumatismi, distentio commissurarum.

De Chirurgia. *CAP. 18.*

CHirurgia est alieni, vt proprie vocant, per incisiones, concinnationesq; cum via quadam, & ratione ablatio: ad hæc vulnerum, atq; vlcerum curatio: quæ in corpore humano administratur. Primariæ eius actiones duæ sunt, compositio, & diuisio. Harum rursus multæ sunt species. Compositionis quidem, fractorum ossium coniunctio, & deligatura, luxatorum repositio, intestinorum, quæ prociderunt, collocatio, ad hæc, vuluæ, & recti intestini. Abdominis suendi ratio, γαστρορραφίαν Græci appellant. Curtorum applicatio, siue adductio, vt in naribus, labris, atque auribus. Diuisionis species, simplex incisio, præcisio, hypospatismus, periscythismus, angeologia, excisio, adustio, rasio, limatio, sectio per serram. Simplici sectione in abscessibus vniuersis vtimur. Diuidendum verò membrum est recta linea, non trãsuersa. Præcisioni locus est in alis, inguinibus, natibus, & ano instar myrti adhibitæ. Hypospatismo in fronte, cum oculi fluunt. Periscythismo in F sincipite, & colis pellicula, quam præputium vocant, nigricante. Excisioni in membris nigrescentibus, & capitis fracturis. In omnibus autem, quæ ad ossa pertinent, alijsq; multis vstio, rasio, limatio, serræ vsus vtiles sunt. Vstio candentia ferramenta requirit, proprie in ijs iam malis omnibus, quæ depascunt, & oculis rheumaticis, coxis, vel etiam interioribus. Etenim in tabidis candentia ferramenta assumuntur, & in lienosis: tum in brachijs, quæ in alam excidere cõsueuerunt: insuper in ægilope, in nigricantibus, vel ijs, quæ resecantur propterea, quòd aperiantur vasa: postremò in alijs sanguinis profluxionibus. Hæc itaque in capite consistunt, quibus manus auxiliantur. Fracturarum autem capitis genera sunt quinque: Rhogme, engisoma, ecpiesma, apochema, & camarosis. Nonnullorum sententia additur & sexta, trichiasis, per summa ossium insculptio. Hydrocephalon quatuor species obtinet: Vnam cum intra cerebrum, & inuolucrum eius humor subsidet: Alteram, cum intra membranas, & ossa: Tertiam, cum intra os, & pericranium: Reliquam, vbi os, & cutem interiacet. Circa cutem oriuntur meliceris, atheroma, & extrinsecus alopeciasis. Itaq; alopecias laniamus: melicerides, & atheromata myrti modo, vel simpliciter summam cutem diuidentes, deinde tunicas digitis auellentes, cum ipsis humoribus, qui insunt, auferimus. Hydrocephalon sub cute, & pericranio duabus, vel tribus rectis lineis incidentes euacuamus. Quod sub G ossibus est, excidimus. Quod tandem intra meningem, cerebrumq; incidit, insanabile est. Omnis fracturarum caluariæ species excisione administratur, excisoribus id, quod in ossibus fractum est, auferentibus. Veteres igitur modiolis per circumuersionem secantes ipsa excidebant. Posteri terebris vsi sunt, ægros in sedile, tum sectores collocantes. Hac tempestate excisoribus tantum sedem exhibent. Ex oculorum vitijs hæc manus præsidium expetunt, trichiasis, hydatides, encanthides, vngues, staphylomata, suffusiones, fluores diuturni, & excedentes, palpebrarum calculi, coagmentatio oculos ambientium in idem, ægilops. Palpebras itaque relaxatas consuimus,[a] † id quod præter naturalem habitũ est, auferentes. In palpebris non relaxatis,[b] † acus candens ab angulo sub ipsis radicibus immittitur. Hydatidas singulatim tollimus. Encanthides, vngues, & staphylomata præcidimus. Staphylomata quidem †[c] solum ad ipsas radices per medium transuere acu lina ducente oportet. Vngues, & encanthidas vel lino, vel hamulo attrahimus. Hypochyma deducimus pungentes circa irim ex minori angulo, †[d] deinde in eius summo concretum pupillæ humorem fractionibus radentes, stringentesq;, ne suspicias. Hypospathismus, periscythismus, & angeologia fluorem sistunt. Hypospathismus itaq; tribus fit supra frontem diuisionibus. Pòst ferramento (qd' H spathomelam appellant) per corpora, quæ interiacent, transmisso. Periscythismus est, cum trãsuersis lineis coronæ modo frons secatur. Altera ipsius parte paulò superius, q̃ tempora sunt, quædam triangula amputantur, Græcorum literæ Δ similia. Angeologia perficitur vasis latentibus à tempore ad tps in profundum diuisis. Palpebrarum calculis medemur magna ipsarum diuisione, qua lapides integre auferimus. Connatas palpebras scalpello aperientes †[e] siccis medicamentis} diducimus. Ægilopas ad os vsq; excidentes ferramentis candentibus adurimus. Sunt autem, qui loco ferramentorum candentiũ terebra os forant vsq; ad nares. Polypum, qui in naribus nascitur, angusto specillulo ab osse resoluimus, & rasorio cultello postea radices demetimus. Ozænæ raro ad sanitatem proficiũt: curatio verò earum in ijsdem versatur. In ore epulidas, & parulidas diuidimus, vbi suppuratio se ostenderit. Vuas demissas, siue collapsas nimium, incidimus, volsella prehendentes. Dentes eximimus scarificatione circa eos facta. Adenas excedentes naturam in tonsillis aduersis plagis amputamus. In ceruice steatomata, & strumas, cute diuisa, & digitis auulsa, tum vasorum complexu dissoluto tollemus. Ganglia, quæ in metacarpijs, seu post brachialibus magna ex parte eueniunt, & mulieribus lana victum quæritantibus plerunq; extundimus, interim ceratis mollita curamus. In alijs phymata, & strumas p̃cidimus: similiter in inguinibus. Abscessus in spatio intercostali diuidentes non vniuersim, sed moderate, paulatimq; puris excretionem molimur. Sunt, & qui

A† Fasciolã ab ipsis auferẽtes, quãtã cõmẽsuratio iuxta palpebrarũ figuram postulat.

B† Pilos p acũ illaqueamus.

C† Filo transmisso ablaq̃antes.

D† Donec ac⁹ penetrarit, & loco vacuo expiatur: deinde p obliquũ ad iridẽ pducẽtes summa ei⁹ parte compactum circa pupillã humorẽ deducimus, deligantes & stringentes, vt non aspiciat.

E† Alij legunt τοιλτοῖς, id ẽ subiectis linamentis.

A qui adurant eos. Carcinomata in multis corporis partibus, maxime circa mammas oriuntur. Præcidimus vbicunq; fuerint, & ferramentis peruruntur non admodum ignitis. Non desunt, qui rasorijs ferramentis ignitis simul secantibus, & adurentibus vtuntur. Exomphali omnes, quibus vmbilicus exuberat, appellantur. Differentia triplici comprehenduntur. quidam enim pneumatomphali, quasi qui spiritum sub vmbilico collegerint. Alteri enteromphali, quibus intestina ad vmbilicum procedunt. Reliqui hydromphali, qui aquam sub vmbilico gestant. Omnes differentiæ manu sanantur, lino duplici per acum immisso, & vmbilico circumstricto. Hydropicos paululum sub vmbilico à sinistris pungimus ferro instar myrti facto, donec inania penetrauerit. Apellarum duplex curatio, horum, qui intrinsecus excoriantur, illorum, qui extrinsecus orbiculatim in summa cute diuiduntur, vt præputium intus attrahatur. Qui per angustias præputij exerere glandem nequeunt, summa eius pellicula, quantum licet, retracta, dein callis, qui in conspectum prodeunt, scalpello per summa auulsis curatur. Hypospadiæ sunt, qui ex generatione, vrinæ iter inferius sub dicto cane habent: curantur autem summa glande perforata & canaliculo immisso. Qui dicuntur atreti, siue foramen habeant tenue, siue nullum omnino, auxilium capiunt hoc pacto: Acuto specilli immisso adaperimus, deinde digitum submittentes vndique absoluimus. Lapides in vesica
B habentes secamus, calculum in vesicæ collum adigentes, incisorio autem lapide vtentes semel superiacentes particulas diuidimus, & ferro ad id idoneo, quod propterea λιθόλαβον Græci appellant, calculum auferimus. Quibus fluere vrina quoquo modo cœpit nimis, rhyadicos appellant, si magnus callus fuerit, præcidendo ipsum curamus. Quibus vrina propter copiam non redditur vesica distenta, vt remittere se nequeat, per fistulam cathetera vrinam elicimus. Porrò huic instrumento ad Romanæ literæ, s, figuram facto, quod in vrinę iter vsque ad vesicam demittitur, inditur filum, quod in summo habens lanæ paululum procumbens, vrina madefactum, deinde foras extrahitur, quod vrina tanq; ducem viæ sequitur. Tumorum, qui scroto accidunt, septem species sunt, hydrocele, porocele, steatocele, sarcocele, epiplocele, cirsocele, enterocele. A quibusdam hæc complicata adduntur, hydrenterocele, sarcoepiplocele. In his, qui hydrocele laborant, scrotum diducendum est, & vbi maxime venosum est, inuentaq; tunica, humorem ea comprehensum euacuare oportet, & tunicæ supuacanea auferre: in quibus sine tunica est, excernere humorem sufficit. Steatocelas, & porocelas similiter, sinistra manu scrotum extendentes secare conuenit, postea in superficie diducere, donec adipi, vel callo, vel alij cuicunque incidamus, & hoc auferemus. Pari modo sarcocelici tractantur. Oportet autem subiacentem carnem albicantem præcidere, rubram
C excoriare & detrahere, ac tunc reliquias adimere expedit. In cirsocelis extendes varicem hamulo in superficie diuisum, exceptumq; auelles, relicta ceu digiti parui latitudine: reliquum extensum abseca. Cura verò non mediocris adhibenda est in neruis illis complicatis, κρεμαςῆρας Græci vocant, & testiculis. Enterocelicos, & epiplocelicos ita secamus, reprimentes intestinum, vel omentum diligenter, mox seminarium meatum auferemus, q; fieri poterit, commode: Sin minus, peritonæum attrahentes, & laqueo excipientes præcidimus. Hæmorrhoides lino duplici per ipsarum bases transuentes constringentesq; post horas duas abscindimus. Fistularum non nullæ perforatæ non sunt, os tantum habentes. Quædam perforatæ vel intus in anum, vel extrinsecus. In perforatis in anum, oricularium specillum immittes, mox digitum in sedem afferens, intestinum attrahes mucrone specilli, idq; amputabis, ab inferiore loco incipiens, similiter & in exterioribus ani. In nō perforatis specilli acumine omnes sanas particulas penetrare conuenit. Sunt, qui loco recisionis præcisionisq; partium foramina interiacentium lino byssino in summitate specilli conuerso diuisa auellunt, intermedias partes quotidie circuntendentes fila amputant, & callum mollientes medicamento Ægyptio cicatricem inducunt. Hic modus primum ab Hippocrate conscriptus est. || Varices in cruribus primum extrinsecus incisuris per totum insignitos, deinde inclinantes summa (Lib. de fistulis nō lōge à principio.)
D cute prehensa, ipsam primam diuidimus, & mox hamulo attractum varicem illigamus, quo post omnes diuisiones facto, vel varicum extractorio instrumento, quod Græci κιρσοῦλκον vocant, eximimus, summa discindentes, vel bicipiti specillo, exceptum, lino per ipsius ventriculum secūdum euersionem extrahimus. Dracontia varicibus similia sunt, magnum verò dolorem, dum paululum prominentes mouentur, concitant. Oportet autem diuisis, vt varicibus, summam cutem detrahere, sicq; præcidere. Clauos, callos, acrochordonas, thymos, myrmecias excidentes adurimus, vel psorico illinimus. Curta in naribus, auribus, oculis, hoc modo ad naturalem habitum restituuntur: Labra scalpello vndiq; deradentes cruentamus, deinde adducentes densius suimus: iuxta maxillas autem ex vtroq; labrorum extremo, qua inuicem coeunt, intus & extrinsecus diuidimus, distendimusq; volsellis, ne caro inde relaxetur. Quæ auribus vel naribus curta accidunt, cum fuerit chartilago diuisa, producere aliam conuenit, sicq; consuere lanæ filo.

De artubus confractis, partibusq; à suo articulo dimotis. CAP. 19.

FRacti artus ex distensione quidem in rectum restituuntur: ex deligatura callo obducuntur. Caluariæ ergo fractiones quot modis accidant, quomodo'que curentur, diximus. Et, si in facie fractura contingat, vt in capite, sanare conuenit, osse, quod affectum est, exciso. Sciendum autē est, quæ ossa fracta curationem non recipiant. Si igitur nares confractæ sunt, non rectè possunt

De artic. cō. 1. tex. 47. cl. 7ª. 267. f
Ibi. t. 44. 266. h
Et tex. 45. 267

restitui. ‖ Aurem etiam frangi scribit Hippocrates, quoniam & chartilago imitatur os, ægerrimeq; E in pristinam figuram reducitur. ‖ Verum, si ex palato fracturam accipiant nares, simæ, vt inquit, euadunt & insanabiles. Porrò, si clauicula frangatur, vel iugulum, vel costa aliqua, & hæc frequenter resarciri non possunt. Epithemata in iugulo adhibenda sunt, ipsumq; ab ala ad alam deligandū est. Cæterum, si quod maiorum membrorum fractum sit, vel minorum partium aliqua, vt digitorum nodi, vel ossa brachialis, vel postbrachialis, vel tarsi, omnia quidem in magna frusta cauledō, vel raphanedon, & schidacedon franguntur: minutatim caryedon, vel alphitedon. Omnia ergo fracta deligantes, extendentesq; admodum vehementer, & valide diducere, & multum inuicem separare oportet, vt iustum situm, pristinamq; figuram recipiant. Non autem in rectum omnia restitui debent, sed ad proximi, cui cohærent, membri figuram. At, si os rectum sit, in rectum: si obliquum, vel alio quouis modo curuum, simili modo. Modus autem deligaturæ ad omnia præparandæ hic est. Fascia est linteis veteribus facienda, quæ tum latitudine, tum magnitudine membro respondeat. Latitudine quidem in maximis digitorum quatuor, vel quinque. In tenuioribus non minus digitorum trium. Deligaturæ hæc ratio. Prima fascia ter nobis in fractura sursum versus fertur vt plurimum. Altera dimidio longior ab eodem loco incipit, euariantibus deligationibus deorsum quidem tribuitur, sed ad superiora reducitur: irrigari hydrelæo, vel œnelæo, vel glycelæo ad- F usque triduum expedit: pòst cerato diluto, & liquido, vt oleum crassum videatur. Verum fascia ita paretur, vt non nimium premat, ne membrum emoriatur, sed quoad adiaceat, apteq; adhæreat: neque sit laxa, vt contineat, & repellat influxus, ne oboriatur inflammatio. Post splenia, triplicia, quadrupliciaq; adhibeantur, quæ artus crassitiem impleant: quo nec sibi mutuo incidant, nec dissidentes interuallum relinquant. Ab his fascia conuenit triplex, quæ à fractura deorsum veniens, sursum rursus feratur, ibiq; finiat. Solutiones membri primæ tertio quoque die faciendæ: post septimum verò diebus intermissis pluribus, prout necessitas exiget. Inde licebit ferulas circumponere, sed ita, vt ad vltimam fasciam lana apponatur, & ex interuallis ferulæ collocentur, cum membrum ab inflammatione est prorsus immune, curua ipsarum parte extrinsecus sublata, leui autem intus deligaturæ iniecta. quibus superligabuntur vel chordulæ, vel nauticum filum. In fracturis cum vulnere, pro his omnibus splenia duplicia, vel triplicia facientes per singula crassitiem membri circulatim implebimus, vt termini ipsius inuicem incumbentes separentur: totumq; membrū his contineatur. Primùm sanè ex prædictis imposita madida esse conuenit: deinde lanas propositas, & fascias post lanas habere per subiectam sedem canalis aperti. Maxime is modus deligaturæ confert ijs, quæ alphitedon fracta sunt cum vulneribus, & multa contusione musculorum, in qui- G bus etiam linamenta liquoribus competentibus madentia imponenda sunt. Linamentorum sunt quinque species, aliud flexile, aliud rasile, aliud vulsorium, aliud lucernarium, aliud priapiscorum appellant. In luxatis verò distentione quidem antecedente opus est: repositio pro quolibet membro propria assumitur. Omnia in Hippocratico subsellio restituuntur, simul & tensa, & commissa. Caput luxatur, nam prima ceruicis vertebra coarctatur ad secundam. Maxilla inferior ex iugali, quod est ad malas, excidit. solis autem manibus in sedem suam compellitur, hinc illincq; ad superiorem adducta. Humerus in alam tantum excidit, capitulo rotundo, & leniter cauo, quod Iones ἄμβην vocant, cum distensione in sedem reducitur. Sunt & aliæ {inferiores} quas palæstricas nominant. Cubitus in omnes quatuor partes excidere potest. si in exteriorem, interioremúe, cum distensione reponimus: si in priorem vel posteriorem, sine distentione restituimus: nam hæc ex subita inflexione quodam imposito flexuræ cubiti consistit: Illa, extensione vehementiori. Brachiale, & postbrachiale, ad hæc digiti luxati, modica distensione reponuntur. Quæuis spinæ peruersio, curuitas, & inclinatio, & tortuosias instaurari non possunt. Femur ad coxas vel intro ad colem, vt extra ad oppositam partem prolabitur, retro ad clunes, & ante in inguina, atque hæ quatuor differentiæ immedicabiles. Genu quoque crebro in exteriorem partem prolabitur, & facile ex flexu- H ra restituitur: minus in interiora excidit, reditq;, multo rarius in posteriora, in anteriora nunquam: quippe ossa propter patellam, quæ continet (nisi & ipsa fracta fuerit) nullo tempore elabuntur. Talus modice prolapsus ægre restituitur. Si magna sit luxatio, & violenta, ne sustinet quidem instaurationem. Periculosa enim nimis, &, si cum vulnere accidit. In digitis nihil vltra fieri debet, quàm quod in ijs, qui sunt in manu, positum est. Omnes verò coagmentationum eorum separationes, vt in facie, cubito, & radio, tibia, & sura, metacarpio, brachiali palma, in veterem figuram restituuntur. Porrò, quæ membra nigrescunt, vel depascuntur, siue ex fracturis, siue violēta astrictione, tota sæpe resecamus. Similiter in ijs facimus, quos venenatæ feræ momorderunt, mox ferramentis prope candentibus pastionem sistimus, post ferramenta porrò viridi cum sale illinimus. Deinde vbi crustæ † ruptæ fuerint, } tanquam vlcera curamus. Venenatorum morsus neque cito ad cicatricem ducimus, sed frequentius vlcerum fluorem ex eis concitamus.

† καταρθῶσιν id ē ablatę fuerint, vel vt habet ali⁹ codex manuscriptus, κατορτᾶσιν, id est curatæ fuerint.

Galeni

GALENI QVOMODO MORBVM SIMVLANTES SINT DEPREHENDENDI LIBELLVS,

B

Ioanne Fichardo Francofordiano interprete, ad Græci exemplaris fidem recognitus.

Vm multæ ſint cauſæ,quas propter ægrotare ſe homines ſimulant, vr̄
& in iſtiuſmodi omnibus veritatis inuentio medico conuenire: quan-
doquidem idiotæ ēt operæpretium ducant à vero tales ſimulationes
dignoſcere. Etenim phlegmonē, & eryſipelas, & œdemata ꝑ pharma-
ca extrinſecus appoſita, de induſtria excitata, Medicus ab ijs, quæ ex
ipſo proficiſcuntur corpore, deprehēdere pōt, atq; diſcernere, ſicuti &
ſanguinem ex oris partibus profluentem, ab eo, qui ex ſtomacho, ven-
tre, organis'ue ſpūalibus prouenit. Nam deprehenſi iam quidā ſunt, q̄
ſub finem tuſſis, quoties vellent, ſanguinem excrearent, venula quadā
in hoc prompte circa gingiuas aperta, ſicq; comparata, vt quando vide
retur, lingua illam ſugentes, ſtatimq; poſt tuſſiētes, ſanguinem quaſi ex inferioribus redditum ex-
C puerent. Sic & delirare non nulli, deſipereq; ſe ſimulauerunt, cum alios potius ſtultos oſtenderēt.
Illa verò omnia & deprehendere, & inter ſe diſcernere, ad medicos pertinere vulgus exiſtimat. Fit
autem ſæpe, ꝙ dolor quiſpiam ita ſimuletur, vt ingens fereq; intolerabilis videatur. Equidem ipſe
quendam noui in concionem à ciuibus vocatum, colico dolore torqueri ſe finxiſſe, vt ne accederet,
cum hoc ita ei conducere viſum eſſet. Et ego quidem eo tpe iſtuc hominē agere, quod & poſtmo-
dum ipſe mihi confeſſus eſt, ſuſpicabar. Fomenta igitur tum illi adhiberi iuſſi. Verum ille, quãq;
aliàs vel in minimis ſupra modum eſſet meticuloſus, hic ſuccurri ſibi nequaquam magnopere pre
cabatur: & quidem paucis ante diebus nouit eodem morbo laborãtem, à me hauſto pharmaco Phi
lonio, curatum: id quod à me omnibus modis petiuiſſet, ſi re vera doluiſſet. Sed & exitus iſtud de-
clarauit: quoniam dimiſſa concione, extemplo conqueri, tanq; extra omnem mox dolorem conſti-
tutus, deſijt. Quin & ipſa præterea viuendi ratio, quæ præceſſerat, talis erat, vt colicam in eo diſpo-
ſitionem non poſſet generaſſe: quando ex indigeſtione, infrigidationeq; proficiſci ſolent huiuſ-
modi paſſiones: quorum in hoc neutrum præceſſerat. Hoc igitur, ꝙ non ratione anteactæ diætæ
morbus eſſet, potuiſſe cognoſcere, medicæ erat experientiæ opus. Alterum verò iſtud, ꝙ ob cōcio
nem ſimulare hæc illum ſuſpicatus eram, medicinæ proprium non fuerat, ſed rationis eius, quæ
D communis dicitur: quam, licèt omnibus, communis ſit, pauci tamen exactam perfectamq; habet,
vt inuenire in quoq; negocio poſſint, quid faciendum, dicendum've ſit. Tenendū ergo memoria,
quod diximus, experientiæ medicæ ſi coniungatur externa hæc facultas, alia quoque ſimilia fingē
tes, validosq; dolores ſimulantes deprehendere licere. Quemadmodum ipſe nuper, cum vtroque
genu vehementiſſime dolere ſe quidam diceret. Seruus autem is erat ex eorum ordine, qui domi-
nos iter facientes curſu comitantur. Vnde ſtatim doloris eius fictionem deprehendi, ex eo partim
ſuſpitionem ſumens, ꝙ ad illam forte diem Dominus ex vrbe profecturus erat: partim ex adole-
ſcentis moribus, qui talis eſſet, vt facile in huiuſmodi mentiretur. Cæterum & conſeruum inſuper
quendam ei familiarem rogabam, num adoleſcens ille mulierculę alicuius amore teneretur, quam
propter eſſet veriſimile, longiorem profectionem Domino adornante, hoc illum ſtudere, vt relin-
queretur. Et ita res habebat. Hæc igitur extrinſecus adinueneram. Circa verò genu eius maximus
quidam tumor exiſtebat, qui facile idiotam perterrere potuiſſet, ſed rei perito manifeſte per tha-
pſiam excitatus apparebat. Hæc autē cognitio Medicinæ propria erat, non ab extrinſecus aſſum-
ptis proueniens. Eiuſdem quoq; erat experientiæ ſciuiſſe, nihil eorum, quæ anteceſſerant, tale fuiſ-
ſe, quod eum excitare tumorem tam repente potuiſſet. Neq;.n. plus, quã conueniebat, cōcurrerat,
neq; vapularat ab aliquo, neq; ſaltauerat, neq; foſſam trãſiliens id incōmodū paſſus erat: tum redū-

dantis humoris indicium quidem nullum erat, ꝙ antea neq; splendidius, neq; abundantius vixisset. Ad hæc aūt & doloris speciem me, qualis nam esset, percontante, neq; statim, neq; prompte, neq; eadem respondebat. Quare profecto dn̄o cùm pharmacum imposuissem, quod dolorem q̄dem nihil leniebat, verum thapsiæ solum qualitatem infrigidare posset, post horam vnam illum confitentem habui, nihil amplius se doloris sentire. Quòd si è phlegmone dolor is natus fuisset, nō solum per istud infrigidatiuum non resedisset, sed ēt vehementior redditus esset. Liquere igitur nunc arbitror, ꝙ si medicinalis experientia externis istis ratiocinationibus .i. coniectationibus, cōiungatur, sufficiens sit ad veri fortisq; doloris dignotionem. Potest verò quis & ex eo, quòd lenius morbum ferant, indicium non vehementis doloris sumere. Accidit.n. istud omnino sæpe, (non animaduertentibus ijs, qui morbi vehementiam simulant) ꝙ in alium se aliumq; habitum illi, qui vere laborant, magnitudine videlicet doloris agitati, transijciunt. Præterea, si re vera dolore vehementi premantur, quoduis perpeti auxilium parati sunt: hortanturq; ipsi vltro medicos, vt quidquid ipsis libuerit, agant, quo affectus curetur. Sin verò mediocriter, aut nequaꝗ omnino dolent, huiusmodi auxilia refugiunt, neq; longiora ieiunia, neque mordacium pharmacorum oblationē perferentes. Quæ sola quidem, cum grauiter se laborare dicunt, huiusmodi dispositionibus conferre, nos illis affirmare oportet: quemadmodum & sectiones, & vstiones, & omnis cibi potusq;, †quorum desiderio eos trahi videmus, abstinentiam. Morbum igitur simulantes doloris magnitudo {arguet, deprehendemusq; cum ex alijs multis,} tum medicinalis experientiæ notionibus: in quibus sunt languere, extrema infrigidari, pallere: interdum quoq; frigidum sudare, & pulsus nō tm̄ inæquales, (quod quidem ijs etiam, qui mediocriter dolent, accidit) sed etiam plures minorum, ꝗ magnorum: obscurorum, ꝗ vehementium habere: præterea interrogatum de doloris specie, eā respondere, quæ affecto membro propria sit. Quædam nanq; species dolores longe lateq; se diffundentes habent: quædam verò tanquam fixos, vniq; tm̄ parti inhærentes. Sic aliæ pungunt pulsantq;: aliæ quasi diuellunt: aliæ quodam modo obstupefacere, aliæ grauare videntur: non nullæ deniq; vomitus, quædam ventris perturbationes, quædam caliginem inferunt.

E F

†Antiqua trāslatio hēt. Igitr notiones vehementer dolendi sunt terreri vehemēter, & magnitudo doloris, & ea, quę sūt experiētiæ medicinalis, in quibus est hoc .s. difficilis tolerātia, & infrigidari extrema &c.

GALENI ARS MEDICINALIS

Nicolao Leoniceno interprete.

Ad Græcorum veterum exemplarium fidem ab Augustino Gadaldino, aliquibus in locis emendati.

ARGVMENTVM LIBRI

Medicam artem constituit ex corporum, signorum, & causarum definitione.

Quot numero doctrinæ, ac de definitiuæ dignitate. CAP. I. H

Vide Eustrathium super I. Ethic. c. 7. nō longe à fine.

Res sunt omnes doctrinæ, quæ ordini inhærent: Prima quidem ex notione finis, quæ per resolutionem fit: Secunda ex compositione constat eorum, quæ per resolutionē fuerant inuenta: Tertia ex definitionis dissolutione, cui nūc incumbimus. Licet autem huiuscemodi doctrinam appellare non tm̄ definitionis dissolutionem, sed & explicationem, vt nonnulli vocarunt, vel resolutionem, vel diuisionem, vel (vt non nulli alij) explanationē, vel expositionē, vt alij. Ac conati qdē sunt & Herophiliorū quidā talē facere doctrinam, quemadmodū Heraclides Erythræus. Conati sunt & eam, quæ per cōpositionem & ipsi Herophilij, & quidam Erasistrati sectatores, & Athenæus Attaleus. Nemo tamen ante nos eam, quæ oritur à notione finis, scripsit, ex qua oēs artes via quadam, atq; ordine hoc est methodo, constituuntur: sed illam quidem alio pertractauimus loco. Hic verò definitiuā faciemus doctrinam, quæ quantū ab ea, quæ per resolutionem fit, & dignitate, & (ipso docendi ordine idest) methodo linquitur, tm̄ & ad totius cōpendium, & ad particularium memoriam prestare inuenietur.

A sufficienter enim ac facile memoriæ commendantur vniuersa ex definitionis dissolutione, quoniam totius artis capita in se optima definitio complectitur, quam quidam substantialem vocant, ex aduerso distinguentes alijs, quæ nœmaticæ.i.notionales appellantur. Illæ siquidem ab ijs, quæ accidunt rebus definitis: hæ vero ab ipsa essentia constituuntur. Elaborata autem est à nobis particulatim, & in pluribus conscripta tractatibus totius medicinæ contemplatio, quibus vti quis possit ad tres doctrinas. Nunc vero definitiuam aggrediemur: hoc vnum apponentes, quòd solum capita, & quædam veluti conclusiones eorum, quæ alibi latius (hoc est κατὰ διέξοδον) sunt demonstrata, nunc à nobis dicentur.

* Al. ὀνοματικῶν. i. noïales. vide libr. 4. de differētijs pul. cap. 2.

Quid sit medicina. CAP. 2.

A.l.1.f.2.d.1. ..2.fol.28.e

Medicina [a] est scientia " salubrium, & insalubrium, & neutrorum. Nihil vero differt, & siquis loco insalubrium, [b] ægrorum dixerit. Nomen vero scientiæ cōmuniter, & non propriè accipere oportet. Salubre autem, & insalubre, & neutrum, vnumquodq; tripliciter dicitur: hoc quidē vt corpus: hoc autē vt causa: hoc vero vt signum. Etenim corpus, quod sanitatē natura suscipere aptū est: & causam, quę eandem efficere, vel cōseruare: & signum, quod pōt indicare, hęc oīa salubria Græci appellare consueuerunt. Eadem ratione & susceptiua morborum corpora: & easdem efficientes, conseruantesq; causas: & signa indicantia, insalubria vocant. Nec aliter corpora neutra, causas, signaq; dixerunt. Et secundum quidem primam rationem atq; præcipuam, causarum salubriū est medicina scientia: propter eas autem & aliarum, secundo quidem loco insalubrium: & tertio neutrarum. Et post has eodem modo corporum, primo quidem & hic salubrium: secundo loco insalubrium: tertio neutrorum. Itidem de signis dicendum. In actionibus autem prima quidem est corporum dignotio, quæ habetur ex signis: post hęc causarum, quæ in ipsis sunt, inuentio.

A* *Vide supra ī libro, qui ītroductio seu Medicus inscribitur. cap. 6. pag. 51. h*

B* Interpͤs variè dictionem hanc νοσῶδες vertit. nam modo insalubre, mō ægrū, modo ægritudinibus obnoxiū vertit, alii morbosum vertūt. Similiter & ὑγιεινόν, qđ idē ē, ac νοσῶδες modo ægrum modo insalubre vertit.

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & susceptiuum. CAP. 3.

Sed quoniam & effectiuum, & indicatiuum, & susceptiuum, dupliciter vnumquodq; dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc vero vt nunc, nosse oportet medicinam esse vtrorumq; scientiā. Ipsum vero simpliciter duobus dicitur modis, & quod semper, & quod vt multum: & vtrorumq; medicina est scientia. Neutra vero & causa, & corpus, & signum, & quod simpliciter dicitur, & qđ vt nunc, tripliciter vnumquodque appellatur: hoc quidem, quia neutrius contrariorum est particeps: hoc vero, quia vtriusq;: hoc vero, quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autem ipsorum secundum rursus duobus dicitur modis: aliquando quidem, quia vtriusque contrariorum ex æquo est particeps: aliquando vero, quia plus alterius. Est vero & in tota definitione, si verba animaduertimus, ambiguitas quędam, quam & ipsam dissoluere oportet. Cum enim dicitur medicinam esse scientiam & salubrium, & insalubrium, & neutrorum, significatur, & quod omnium particularium, & quod quorundam, & quod qualium. Sed omnium quidem indefinitum quoddam est, atq; impossibile: quorundam diminutum, atq; artificio carens: qualium vero artificiosum pariter, atq; sufficiens ad omnia artis particularia: quod etiam dicimus in medicinæ definitione comprehēdi. Primum igitur de corporibus dicere aggrediemur, qualia nam sint, & salubria, & insalubria, & neutra: & post hęc de signis, & causis disseremus.

De corpore salubri. CAP. 4.

A.l.1.f.2.d.3. ..4.fol.45.e

Salubre " simpliciter corpus est, quod ab ipso naturæ ortu tum bonam habet temperaturam in simplicibus & primis particulis, tum in his, quæ ex illis componuntur, instrumentis est commensuratum. Salubre vero nunc est corpus, quod in pręsenti est sanum: est vero & hoc eo tempore, quo sanum existit, bonam habens temperaturam, & commensurationem, non tamen optimam, at sibi propriam. Ipsius vero salubris simpliciter corporis tale quidem est semper id, quod est optima temperantia præditum, ac maxime est commensuratum, vt multum autem, quod à constitutione optima non valde admodum deficit.

D

De corpore insalubri. CAP. 5.

A. ibidē. c. 5. f

Insalubre " vero simpliciter est corpus, quod ab ipso ortu naturæ, vel in cōsimilibus partibus malam habet temperaturam, vel in instrumentarijs incommensurationem, vel vtrunq; vitiū. Insalubre vero nunc est corpus, quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat. Neque obscurum est, ꝙ & hoc ipsum eo, quo dicitur, tempore ęgrotans, vel in cōsimilibus malam habet tēperaturā, vel in instrumentarijs incōmensurationem, vel vtrūq;. Est vero & semper insalubre, quod ex ipso naturæ ortu vel pessimam habet temperaturam in simplicibus, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel his, q̄ obtinent principatū, vel in instrumentarijs incommensuratissimū existit: similiter autem in his, vel omnibus, vel aliquibus, vel illis, quæ obtinent principatum. Vt multum vero insalubre est corpus, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen in medio constitutum est.

De corpore neutro. CAP. 6.

A.l.i.f.2.d.1. ..2.fol.28.ef

Quoniam " vero & neutrum corpus tripliciter dicebatur, vnum quidem, quod neutrius erat extremæ dispositionis particeps: aliud autem quoniam vtriusque: aliud quoniam aliquando huius, aliquando vero illius: Iuxta primum significatum, neutrum erit corpus, quod exquisite medium est saluberrimi, & insaluberrimi corporis: & huius hoc quidem simpliciter tale, quod ab ipso ortu naturæ ita est constitutum: hoc vero [illegible] quod in præsenti tempo-

e medium

remedium exquisite existit saluberrimi, atq; insaluberrimi corporis: ipsius autem simpliciter, semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat: vt multum autem, quod non nullas recipit mutationes. Iuxta vero secundum significatum, neutrum erit corpus, quod ab ipso ortu naturæ contrariarum simul est particeps dispositionū, aut scilicet in vna parte, aut in duabus differentibus: in vna quidem, si secundum alteram oppositionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit temperaturam, vel etiam secundum vtranq; sed in formatione, vel magnitudine, vel numero partium, vel situ delinquat: aut contra in his quidem recte se habeat, vel omnibus, vel quibusdā, peccet autem in temperatura: In differentibus vero partibus, & iuxta omnes oppositiones potest quidquam simul particeps esse contrariorum. Et semper quidem tale, quod per omnes ætates in eodem perseuerat. Vt multū vero, quod aliqua ex parte euariat. Ita vero & nunc neutrum erit corpus iuxta secundum significatum, quia vel in parte vna hæc quidem sibi salubria existunt, illa vero insalubria, vel in differentibus ita afficitur partibus. Iuxta vero tertium significatum, neutrum erit corpus, quod aliquando quidem salubre, aliquando vero insalubre per vices existit, vt non nullis accidit, qui in pueritia salubritate corporis vigent; cum vero ad iuuētutem peruenerint, insalubres euadunt, aut contra. In vno autem tempore, quod ita est neutrum, exquisite quidem, consistere nequit: latius vero si accipiatur, contingit. Nouimus autem, quod nunc dupliciter dicitur. Salubre igitur, & insalubre, & neutrum corpus quot modis dicatur, & quale vnumquodque sit, sufficienter explicauimus. De signis vero deinceps dicendum. E F

De signis salubribus, insalubribus, & neutris. CAP. 7.

SVnt autem & ex his salubria quidem, & quæcunque præsentem indicant sanitatem, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ subijciunt. Insalubria vero, quæ & præsentem indicant ægritudinem, & futuram prænunciant, atque præteritam memoriæ subijciunt. Eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram dispositionem ostendunt, prænunciant, & memoriæ subijciūt, {& quæ nihil omnino de dispositionibus indicant, vel nihilo magis salubrem, quàm insalubrem dispositionem ostendunt:} & quæ partim quidem salubrem partim vero insalubrem indicant dispositionem: & quæ aliquando quidem salubrem, aliquando vero insalubrem, & hęc quoque ꝭm tria tempora, veluti salubria, & insalubria. Vocantur autem non nunquam à vetustioribus medicis hæc omnia, signa prænunciatiua, quamuis præsentium vel præteritorum sint indicatiua. Vsus vero non paruus est ex prænunciatiuis, atq; indicatiuis, minor autem ex his, quæ memoriæ subijciūt. Cum igitur sint salubria corpora, hęc quidem simpliciter, hæc vero vt nunc, quæ & sana dicuntur, salubrium simpliciter corporum duplicem diximus esse differentiam: quoniam non nulla quidem semper: non nulla vero vt multum essent talia. Et semper quidem, quæ optimam constitutionem sortita sunt: vt multum vero, quæ non magnopere ab illa recedunt. G

De signis optimæ constitutionis corporis. CAP. 8.

HOrum autem dignotiones sumendæ sunt ab ijs, quæ ꝭm essentiæ rationem ipsis insunt, & ab ijs, quæ ex necessitate consequuntur, operationibus, symptomatibusq; i. casibus, quos etiam sane accidentia proprie vocamus. Ab essentia quidem ipsa eorum, quæ optimam habent cōstitutionem, commensuratione consimilium quidem in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate: Instrumentalium vero, in quantitate, ac numero eorum, ex quibus componuntur, ac præterea formatione, & situ partium singularum, ac totius instrumenti. Ab his vero, quæ ex necessitate consequuntur consimilia, quantū quidem attinet ad tactum, à mediocritate, quæ in mollitie, ac duritie consistit: quantum vero ad aspectum, à colore bono, & leuitatis, atque hispiditatis mediocritate. In operationibus vero, à perfectione, quam & ipsarum virtutem appellamus. Ab his vero, quæ instrumentarias partes consequuntur, à cōmensuratione, & pulchritudine omniū totius corporis instrumentorum, ac præterea earum, quæ ipsis insunt, virtute operationū. Optimæ igitur constitutionis corporum signa indicatiua sunt hęc. Eorum autem, quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, non nulla quidem in consimilium temperatura vitium aliquod paruum habent: non nulla vero in instrumentariorum commensuratione, & hoc quoq; perexiguum. Accidit autē hoc vel in omnibus, vel in aliquibus, aut in vtrisque. Vitiorum vero genera eadem sunt cum his, quæ virtutem perficiunt, temperatura quidem in consimilibus: numerus autem, & formatio, & magnitudo, & situs in instrumentarijs: vtrisq; vero communis vnitas, quam & ipsorum continuitatem appellamus. In his autem ipsis generibus sunt corporum insalubrium vitia secundum vtrunq; insalubritatis significatum. Terminus autem, qui vtrunq; distinguit, est operationū læsio sensibilis. Quæ vero ab optima corporum constitutione breue aliquid deficiunt, re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur. Distinguuntur vero ex eo, quod magis minus've in operationibus existit, ac quia causis insalubribus non æque resistunt. Quę autem simpliciter insalubria sunt corpora, distinguuntur ob id, quod facile à causis insalubribus superantur, & quoniam in virtute operationum multum deficiunt. In medio autem amborum collocantur neutra, tum quæ exquisite appellantur, tum quæ cum latitudine quadam. Quo fit, vt tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur. Erit autem prima quidem salubrium corporum, secunda neutrorum, terti[illegible] Post quæ deinceps sequuntur, H

A.l.1.f.2.c. sum.1.c.4 41.c

A quuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationū læsionibus distinguuntur. Quæ igitur dolore infestantur, & quorum motus sunt deprauati, aut omnino interierunt, manifestas habent determinationes. Quæ vero imbecilles edunt operationes, in magnis quidem distantijs facile discernuntur, in paruis vero ambigua sunt: atque idcirco in eo genere noxæ collocatur dispositio, quæ neutrius contrariorum est particeps, quam & ipsam neutram dicimus appellari. Ita tamen vt horum omnium sensus sit iudex, non ipsa natura rerum inspiciatur: periculum enim esset, ne in dogma ἀειπαθείας, i. perpetuæ passibilitatis, traheremur. Et quidem signa sanorū corporum, sed quæ aut insalubria, aut salubria, aut neutra existunt, quantitate distantiæ differunt, duobus inuicem contrarijs terminis à nobis statutis, optima videlicet constitutione corporis, & nuper facta ægritudine, ac deinceps considerantibus, vtri eorum viciniora sint ea, quæ ad examen corpora veniunt. Quæ enim proximiora sunt optimæ constitutioni, salubria: Quæ vero ab hac longius distant, atque ad ea, quæ iam ægrotant, magis accedunt, insalubria: Quæ autem intermedia, atq; æqualiter ab vtrisq; distare videntur, neutra erunt. Optimæ igitur constitutionis corporis indicia explicauimus. Eorum vero, quæ ab ipsa deficiunt, totidem sunt numero genera, quæ in magis & minus secari possunt. Cum autem in tres latitudines diuisa sint, corporis insalubris simpliciter, indicia tra-
B demus: ex his enim & reliquæ duæ latitudines innotescent. Generaliter igitur prius à nobis in eo, quem de optima constitutione sermonem habuimus, dictum est: specialiter autem nunc dicetur, si prius partes diuiserimus.

Quot sint differentiæ partium. CAP. 9.

A.li.1.f.1.d.5. c.1.fol.9.f

SVnt" vero earum quatuor vniuersæ differentiæ, quoniam non nullæ earum principia quædā existunt: aliquæ vero ab ipsis originem habēt: aliquæ nec aliarum gubernationi præsunt, neq; ab alijs gubernantur, cum insitas habeant à natura potētias, à quibus reguntur: quædam vero sunt, quæ insitas simul, & aliunde emanantes habent. Principia igitur sunt Cerebrum, Cor, Hepar, Testiculi. Ab his vero ortum habent, atque eisdem subministrant, Nerui quidem, & Spinalis medulla, Cerebro: Cordi vero, Arteriæ: Hepati, Venæ: Ipsa vero seminaria vasa, Testiculis. Quæ autem à se ipsis gubernantur, sunt Cartilago, Os, Copula, seu ligamentum, Membrana, Adenes. i. glandulæ, Adeps, Caro simplex. Reliquæ vero partes, cum vna cum istis habeant ex seipsis regimen, arterijs, neruis, & venis insuper egent. Capillorum autem, atq; vnguium neq; regimen vllum est, sed generatio tantummodo. Hæ igitur sunt partium differentiæ.

De signis cerebri. CAP. 10.

A.l.3.f.1.t.1. c.4.fol.182.f

C INdicia" autem singularum tēperaturæ sumpto à Cerebro initio, deinceps dicemus. Sunt vero quinq; vniuersa genera, quę ipsius naturam ostendunt. Primum quidem totius capitis dispositio: Secundum vero, sensibilium operationum virtus, & vitium: Et tertium, actiuarum: Quartum, earum, quæ tenent principatum: Et quintum, naturalium. Aliud vero genus præter hæc omnia est ea, quæ ab extrinsecus occursantibus aduenit alteratio. Et quidem totius capitis dispositio, ex magnitudine, & figura sumitur atque capillis.

De paruitate, & magnitudine capitis, & de ipsius figura. CAP. 11.

A.ibidem.& c. 10.fol.184.h

PAruum" igitur caput vitiosæ constitutionis cerebri proprium est indicium. Magnum vero, non necessario indicat bonam constitutionem: sed, si quidem ob insitæ virtutis robur, quæ multam atque optimam materiam afformauerit, eueniat, bonum est signum: at, si ob materiæ tantum multitudinem, haudquaquam bonum. Distinguenda vero sunt hæc & ex figura ipsa, & ex his, quæ ab eo habent ortum. A figura quidem ipsa, si concinna: semper enim hoc bonum est signum. Ex his autem, quæ ab eo ortum habent, si valida est ceruix, & si alijs ossibus optime constet, atq; omnis præterea neruosa substantia boni sit habitus, ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura est, veluti si excogitares sphæram exquisite rotundam ex cera constructam, leniter
D vtrinque depressam. In hac enim, necesse est, vt posteriores priores'que partes magis gibbæ fiant, quàm sphæræ conueniat: quæ vero vtrinque consistunt, magis rectę. Quòd si ea, quæ secundum occiput, eminentia alicui minuatur, simul intueri oportet neruos atque ceruicem vnà cū ossibus alijs. Nam, si secundum naturam constiterint, materiæ defectu, non virtutis imbecillitate hoc contigit: illis vero non recte se habentibus, principium est debile. Sed magna ex parte defectus, qui occipiti eueniunt, consequitur eorum, quæ antediximus imbecillitas: rarissimeq; aliter euenire consueuit. Caput etiam, quod secundum occiput † in acutiem tendit, animaduertere oportet, ijsdem adhibitis distinguendi rationibus, quibus antea in capite grandiori facto vtebamur. Sæpenumero vero & hic bonum est signum, figura concinna cerebelli, quod non nulli medici posterius cerebrum appellare consueuerunt, quemadmodum sanè & posterius existit, ea futura, quæ græcę literæ, Λ, formam habet, distinctum. Est vero hæc pars, spinalis medullæ principium, & eius ratione, neruorum omnium, qui in toto animali sunt actiui. Ipsa autem pars posterior per seipsam paucos admodum sensitiuos obtinet neruos, plurimos vero actiuos: sicuti & anterior, sensitiuos quidem plurimos, paucos admodum actiuos. Quare, vbi bene fuerit affecta vtraque pars, robustas habebunt suas propagines. Eædem quoque distinctiones adhibendæ sunt ad partes capitis anteriores ad frontem attinentes, quæ etiam ad posteriores, earundem'que & paruitatem, & magnitudinem inspicere oportet,

† φοξότερον.

re oportet, atq; itidem figuram & sensus ibi collocatos, visum, gustum, atq; odoratum. Hæc enim E se inuicem indicant, atq; attestantur, & quæ à principijs oriuntur, principij virtutem & vitium: & principium ea, quæ ab ipso nascuntur.

De operationibus obtinentibus principatum. CAP. 12.

EArum " autem operationum, quæ obtinent principatum, virtus ac vitium sunt ipsius principij seorsum tantummodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, hoc est ἡγεμονικὰς quæ à solo principio proueniunt. Ingenium quidem igitur (græce ἀγχίνοια) subtilem cerebri substantiam indicat: tarditas vero intellectus, crassam: discendi vero facilitas, formarum facile susceptiuam: memoria autem stabilem ac firmam: Sicuti & discendi difficultas, formarum non facile susceptiuam, & obliuio, fluidam: mobilitas quoque in opinionibus, calidam: stabilitas autem frigidam. Adhuc autem duo indiciorum genera mihi videor prætermisisse, de quibus sum ab initio me dicturum pollicitus, quorum alterum ad operationes attinet naturales: alterum vero ad ea, quæ extrinsecus occursant. Erit autem de vtrisque sermo communis. A. ibidem. f

Signa bonæ temperaturæ cerebri. CAP. 13.

SI quidem cerebrum sortiatur bonam quatuor primarum qualitatum tēperaturam, omnia quæ diximus habebit moderata: & excrementa, quæ vel per palatum, vel aures, vel nares, vel oculos F expurgantur, hæc quoque modice se habebunt: atque ab ijs, quæ extrinsecus occursant, minime læ detur, quæ scilicet vel calefaciunt, vel frigefaciunt, vel humectant, vel exiccant. Talibus igitur capilli capitis, cum adhuc sunt infantes, subrufi: cum vero pueri, subflaui: cum iam adoleuerint, flaui fiūt, medijq; quodam modo sunt inter eos, qui exquisite sunt crispi, & simplices: non tamen facile caluitium patiuntur. Quæ vero dicuntur, ac posterius dicenda indicia sunt, accipere oportet, vt in bonā habentibus temperiem habitationibus. Quæ autem ad capillos attinent, non ad locorum tantum, sed ad humorum quoque temperaturam, qui cerebri temperaturæ proportione respondent, sunt referenda. Si vero calidius sit, quàm oporteat, in altera vero oppositione bonam habeat temperaturam, si quidem in caliditate multum excesserit, omnia, quæ dicentur, validiora erunt indicia: sed, si paruus fuerit excessus, imbecilla. Communis autem hæc ratio statuatur in omnibus partibus, quarum in temperaturis vniuersis indicia sumus traditurí.

Signa calidi cerebri. CAP. 14.

DEinceps igitur signa caliditatis " cerebri, præter ea, quæ nuper diximus, sunt, qꝫ ea, quæ circa caput, omnia rubicundiora & calidiora, & quæ in oculis sunt venæ, magis sensui patent. Capilli quoque in his geniti celeriter in capite proueniunt, & cum multum in caliditate à mediocri temperatura recesserint, nigri, & robusti, & crispi fiunt: cum vero non multum, subflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant, ac progredientibus ætatibus caluitium patiuntur, atque eo magis, qui plus modico sunt calidiores. Excrementa vero, quæ per palatum & nares, & oculos, & aures, pauca & concocta ipsis existunt, cum integram habuerint sanitatem. Cum vero eis caput repletur, continuo enim, ac tum præsertim, cum nullam victus seruauerint rationem, tale quid eis accidit, plura quidem in ipsis excrementa, sed non incocta generantur, implenturq;, atq; aggrauantur eorum capita à calefacientibus cibis & potibus, odoribus, atq; hisce omnibus, quæ extrinsecus occursant: in quorum numero est, & qui nobis circunfunditur aer. Sed præterea magis, si non solum natura calida, sed etiam humida corpora extiterint. Breuibus autem somnis huiusmodi temperaturæ contentæ sunt, eisdemq; non profundis. A.l.3.f.1.t.1. c.17.fol.186.b G

Signa frigidi cerebri. CAP. 15.

FRigidioris " vero, quàm oporteat, cerebri indicia sunt, plura in proprijs meatibus excrementa, & capilli recti, & rufi, & stabiles, & qui longo post natiuitatem tempore nascuntur, tenues, atque ab initio male nutriti: & facile à causis frigidis offenduntur, atque hoc ipso offensionis tempore destillationibus & grauedinibus capiuntur: neque, si tetigeris partes ad caput attinentes, admodū calidæ sentiuntur: neq;, si inspexeris, rubicundæ apparent: & oculorum venæ omnino visum effugiunt: & somnolentiores quodam modo sunt. A. ibidem. a. b H

Signa sicci cerebri. CAP. 16.

SIccioris " autem cerebri indicia sunt meatus superfluitatibus carētes, & sensuum perspicacitas: sunt autem ad vigilias prompti, & capillos habent robustissimos, & qui celerrime eis genitis innascuntur. Crispi autem potius sunt, quàm recti: cito autem calui fiunt. A. ibidem. b

Humidi cerebri indicia. CAP. 17.

HVmidioris " vero cerebri indicia, capilli plani, & nequaquam calui fiunt: Sensus autem turbulenti, & excrementorum multitudo, somni multi atq; profundi. Et hæ quidem simplices sunt intemperaturæ. A. ibidem. b

Signa calidi sicciq; cerebri. CAP. 18.

COmpositæ autem primum calida & sicca, secundum quam & superfluitatibus carent, & sensibus vigent, & plurimum vigilant, & cito calui fiunt: & prima quidem capillorum generatio celerrima est, ac plurimo abundans alimento: capillos vero habent nigros, & crispos: & tangentibus caput, calidi sentiuntur: & sunt rubicundi vsque ad ætatem consistentiæ.

Signa

A *Signa calidi & humidi cerebri.* CAP. 19.

SI vero humiditas adiungatur caliditati, parum vtriusq; qualitatibus superantibus mediocritatē, color bonus, & calor, & oculorum venæ magnæ: & plura excrementa, & mediocriter cocta: & capilli recti, subflaui, & non facile calui fiunt. Implentur vero, atq; aggrauātur eorum capita à calidis: at, si ēt humectentur, tūc multo magis, quādo & excrementorū habēt multitudinē.} Et si plurimū caliditas, atq; humiditas creuerit, his caput ægritudinibus est obnoxiū, atq; excremētis abundans, & quod facile à calefaciētibus, atq; humectantibus offendatur. Auster vero semper eis aduersatur, atq; optime in Aquilone se habent: non tñ diu vigilare possunt: &, cū se ad somnum conuerterint, simul graui somno (hoc est comate) tentantur, & vigilant, & somnia habent imaginationibus plena, visus eis turbulenti, neq; satis sensibus vigent. Quòd si multum in caliditate cerebrum à mediocritate recesserit, paulo autem humidius extiterit, calidæ temperaturæ indicia quidem superabunt, cum quibus leuia quædam humiditatis signa coniungentur: veluti si longe quidem humidius, paulo vero calidius, vehementia quidem erunt ac manifesta humiditatis indicia, debilia autem caliditatis. Communis vero hæc ratio in omnibus compositis intemperaturis existit.

Signa frigidi & sicci cerebri. CAP. 20.

B FRigidæ vero, & siccæ cerebri intemperaturæ, quantum ex se est, frigidum, & minime coloratum, caput reddunt: semper enim memoria repetenda, quæ à nobis ab initio est distinctio posita, vt præterea aduertamus, quantum ex humorum temperatura alterentur, quæ circa ipsum consistunt. Protinus autem huiuscemodi temperatura, venis carentes habent oculos, & à causis frigidis facile læduntur. Quare & inæquali sanitate fruuntur, quoniam non nunquam leuissima habent capita, & meatus, qui superfluitatibus careant: non nunquam vero & grauedinibus, & destillationibus parua ex causa facile capiuntur.

{*De sensibus.* CAP. 21.} *Hoc caput debet coniūgi cū præcedenti.*

SEnsus autem eorum in iuuentute quidem omnes vigent, atq; omni vitio carent, sed progrediēte ætate cito marcescunt. Et, vt summatim dicatur, omnes celerrimam circa caput senectutem ostendunt: quare & cito cani fiunt. Capilli vero ipsis quidem genitis vix exeunt, & male nutriuntur, & rufi sunt. In progressu autem ætatis, superante magis frigiditate caliditatem, quàm siccitate humiditatem, non caluescunt. Contra vero si contigerit, siccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem vero caliditati, parum calui fiunt hi.

Signa cerebri frigidi & humidi. CAP. 22.

C HVmidæ vero, & frigidæ cerebri temperaturæ faciunt homines graui somno tētari, & ad somnum facile conuerti, sensibus quoque minime vigentes, atque excrementis redundantes, & qui caput frigiditati ac repletioni habent obnoxium, ac destillationibus & grauedinibus facile tentantur: neq; tamen hi calui fiunt. Hæc igitur indicia sunt cerebri temperaturæ, à quibus si progrediaris, ad vnumquodque sensorium* dignotiones transferre licebit. *ὄργανον αἰσθήσεως.

De oculis. CAP. 23.

SEd sufficiet de oculis duntaxat facere mentionem. Quicunq; tangētibus quidem manifeste calidi existunt, & facili ac crebro motu cientur, & venas latas habent, hi calidi omnes sunt: frigidi vero, his cōtrarij. Et humidi quidē molles simul, & multa humiditate pleni: sicci vero, aridi simul, & duri. A similibus autē suæ tēperaturæ causis facile offendūtur: iuuātur aūt à modico contrariorū vsu: sed hoc quidem cōe in omni cuiuscunq; partis temperaturæ dignotione oportet meminisse. *communis indicat cog-noscibus, aminantibus, et nocentibus.*

De magnitudine oculorum. CAP. 24.

A.li.3.f.3.t.1. c.2.fo.220.g MAgnitudo " oculorum quidem, vbi concinnitas adsit, & operationum virtus, multitudinem bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati: quæ si desint, multam quidē substantiam, non tamen bene temperatam ostendunt.

D *De paruitate oculorum.* CAP. 25.

A.ibidem. PAruitas " vero oculorū adiuncta qdē cōcinnitate, ac operationū virtute, paucā quidē, sed bene temperatam substantiā ostendit, ex qua sunt cōformati. Si vero sociam habuerint incōcinnitatem quandam, atque operationum vitium, tunc paucam simul, ac vitiosam materiam ostendunt.

De colore oculorum. CAP. 26.

QVæ vero ad colores attinent, ita distinguere oportet: Glauci quidem oculi, qui pura humiditate, ac non multa præfulgent, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam: contra vero nigri, &, qui intermediam naturam seruant, causas quoq; intermedias habent.

De glaucedine, & nigredine oculorum. CAP. 27.

GLaucus igitr̄ oculus fit vel pp magnitudinē, vel pp splendorem humoris, qui à Græcis crystalloides noīatur, vel pp situ, pminentē, aut pp tenuis, & aquei humoris, q ī pupilla existit, paucitatē, & puritatē: atq; oībus qdē in vnū conuenietibus fit glaucissimus oculus. Quòd si qua adsint, aliqua vero nō, tūc maior, minor've glaucedo cōtrahir̄. Niger vero oculus fit aut ob paruitatē crystalloidis, aut pp pfundū situ, vel qm̄ splendidus ac fulgidus exquisite nō est, vel qm̄ tenuis humor vel superabūdat, vel purus non existit: vel pp vnā aliquā ex his causis, aut ppter oēs fieri consueuit. In ipsis autē magis, & minus (vt antè diximus) reperitur. Tenuis igir̄ humor, quo magis ad aquæ naturam

naturam accedit, & superabundat, humidiorē oculum ostendit, quemadmodum, si crassior ac minor fiat, sicciorē. Crystalloides autē, siquidē durior existat, sicciorē efficit oculū: si vero mollior, humidiorem: sic & si plus modico tenuem humorem excesserit, sicciorē: si autē defecerit, cōtrarium. E

De cordis temperaturis. CAP. 28.

DE cordis autē tēperaturis deinceps dicēdum est: si prius hæc in memoriam reuocauerimus, quòd vnāquanq; partem seipsa vel calidiorem, vel frigidiorem, vel sicciorē, vel humidiorē dicimus factam, non alicui rei alteri comparantes, sed ad seipsam. Sic enim, vtcunque extiterit cor natura frigidissimum, multo sanè calidiorem temperaturam possidebit calidissimo cerebro.

Signa cordis calidi. CAP. 29.

CAlidioris igitur cordis, vt ad modū, qui ei ꝓprius est atq; cōueniēs, indicia quædā sunt inseparabilia & ꝓpria, magnitudo respirationis, & pulsus velocitas, & frequētia, & audacia, & ad actiones natura prompta. Quòd si multum in caliditate excesserit, tunc iræ præcipitatio, & furibunda temeritas adsunt. Est autē his thorax hispidus, & præsertim pectus, & quæcunq; hypochondrijs partes proximiores. Magna vero ex parte calidi cordis temperatura vniuersum corpus calidū reddit, nisi hepar vehemētius obstiterit. Dicemus autē paulo inferius totius corporis indicia. Est quidē & latitudo thoracis, caliditatis indiciū, nisi & hic quoq; cerebrum multū obstiterit, qm̄ ei magna ex parte spinalis medulla in magnitudine rn̄det: tantæ vero erunt magnitudine vertebræ, quanta & spinalis medulla, quare & spina vniuersa. Configitur vero thorax ad eam spinæ partem, quæ Metaphrenū. i. dorsum dicitur, tanq̄ ad carinā nauis. Quare necessario eius longitudo æquabitur dorso: latitudo vero erit pro vertebrarū ratione, qn̄ ad proportionem earum crassitudinis fuerit confixus. Cum vero cordis caliditas superans perflauerit ac dilatauerit in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportione respondens. Quare, cum caput paruum, thorax autem latus extiterit, maximum hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium: cum vero magno existente capite paruus fuerit, proprijssimum hoc erit cordis frigidioris signum: si vero capiti fuerit proportione respondens, tunc alijs signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil assumens. A. l. 3. f. 11. c. 1. c. 3. fol. 276. F

Signa cordis frigidi. CAP. 30.

IN frigidiore vero corde pulsus minores existunt, q̄ modo naturæ cōueniat: nō t̄n necessario tardiores vel rariores. Respiratio autē, siquidē thorax tāto minor extiterit, quāto cor frigidius, pulsibus erit ꝓportionalis. Si vero maior fuerit, q̄ꝓ frigiditatis q̄titate, nō minor est tm̄, sed ēt tardior & rarior. Tales autē timidi natura sunt, & sine audacia, & segnes, & nudū pilis habent pectus. De eius vero paruitate distinguendū, vt diximus prius. Eodem modo & de totius corporis caliditate. A. ibidem. G

Signa cordis sicci. CAP. 31.

COr autem siccius pulsus efficit duriores, & irā non promptam quidem, sed feram, & quę nō facile sedari queat, magnaq; ex parte vniuersum corpus siccius existit, nisi hepar obstiterit. A. ibidem.

Signa cordis humidi. CAP. 32.

COrdis vero humidioris signa, pulsus molles, & mores ad iram quidem procliues, sed talem, quæ facile sedari possit: & vniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obstiterit. Secundum vero coniugationem qualitatum primarum cordis intemperaturæ ita se habent. A. ibidem.

Signa cordis calidi & sicci. CAP. 33.

CAlidi & sicci cordis pulsus duri sunt, & magni, & veloces, & frequentes: & respirationes magnæ, & veloces & frequentes, & multo magis ad velocitatem ac frequentiam vergūt, thorace cordi non aucto, ꝓportionaliter. Hi vero præ cunctis pectus habent maxime hirsutum, & hypochōdria. Ad actiones autē prōpti sunt, & iracūdi, & celeres, & impudentes, & mores tyrānicos habent: etenim sunt in iram præcipites, non facile vero placabiles. De totius autem corporis temperatura, & thoracis amplitudine, his, quæ ante diximus, proportionaliter est distinguendum. H

Signa cordis calidi & humidi. CAP. 34.

SI vero caliditas vnà cum humiditate dominabitur, minus quidem his, quos antea diximus, hi sunt hirsuti, ad actiones vero nihilominus prōpti, non tamen ferus est animus, sed ad iram procliuis tantūmodo. Pulsus vero magni ac molles, veloces & frequentes existunt. Et respiratio, cum thorax cordi fuerit ꝓportionalis, eandem pulsibus formam seruabit: si vero minor extiterit, tanto illis velocior erit & frequentior, quanto & thorax minor extiterit. Si autē multa facta fuerit euersio in temperatura, ac si hoc præsertim in humiditate contigerit, præter ea, quæ diximus, contingent etiam ex putredine morbi, his, qui in ipsis fuerint, humoribus corruptis ac putrefactis. Expirationes autem maiores sunt, ac velociores inspirationibus, & submissio arteriæ in pulsibus velox.

Signa cordis humidi & frigidi. CAP. 35.

HVmidioris vero & frigidioris cordis pulsus quidem molles: Moribus autem nequaquam audaces, sed timidi & segnes existunt. Tales etiam glabrum pectus habent, minimeq; iram retinent, sicuti & ad iram non admodum sunt prompti. Quæ vero ad thoracem & vniuersum attinent corpus, distinguere oportet, sicuti ea, quæ ante diximus.

Signa cordis frigidi & sicci. CAP. 36.

FRigidius vero cor & siccius, pulsus quidem duros reddit, & paruos: respirationem autem, siquidem

A quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderam: si vero maior extiterit, raram ac tardam. Hi vero præ omnibus minime ad irascendum prompti, cum autem coacti fuerint irasci quibusdam, retinent iram. Habent autem maxime omnium, nudum pilis pectus. De paruitate autem thoracis, ac præterea totius corporis frigiditate similiter distinguendum. Vnum illud commune præter dicta omnia nobis memoria repetentibus, quod, quæcunq; de moribus siue nunc, siue quouis alio sermone explicata sunt ad temperaturæ cognitionem, non de probis moribus aut vitiosis, qui ex philosophia hominibus adueniunt, sed de insitis vnicuique ac naturalibus, à nobis sunt exposita.

Signa calidi hepatis. CAP. 37.

A.li.3.f.14.t.1. c.5.fol.308.g HEpatis " calidioris indicia, venarum latitudo, flaua bilis abundantior, in consistenti vero ætate, etiam atra: calidior ipsis sanguis, atq; eadem ratione corpus vniuersum, nisi obstiterit cor. His venter, & hypochondria hirsuta.

Signa hepatis frigidi. CAP. 38.

A.ibidem.c.6. FRigidioris " vero, angustia venarum, pituita abundantior, sanguis frigidior, & totius corporis habitus, nisi à corde calefiat. Venter illis glaber est, atque hypochondria.

B *Signa hepatis sicci.* CAP. 39.

A.ibidem.c.7. SIccioris " autem, sanguis quidem crassior & minime abundans, venæ duriores, & totius corporis habitus siccior.

Signa humidi hepatis. CAP. 40.

A.ibidem.c.8. HVmidioris " autem, sanguis quidem abundantior, atque humidior, venæ autem molliores: ita vero & vniuersum corpus, nisi partes ad cor attinentes obstiterint.

Signa calidi, & sicci hepatis. CAP. 41.

A.ibidē.c.9.h CAlidioris " vero simul, ac siccioris hepatis indicia, hypochondrium hispidissimum, sanguis crassior simul, ac paucior, flaua bilis plurima est, consistente autem ætate, & atra: venarum itē latitudo, & durities. Sic vero & vniuersum corpus se habet. Nam, quæ ex corde caliditas originem habet, potest obtundere eam, quæ ab hepate nascitur, frigiditatem: sicuti & frigiditas caliditatem: siccitatem vero non potest humidius cor ad contrarium habitum transferre. Media vero inter has, quæ dictæ sunt, ea, quæ ab hepate humiditas oritur. Magis enim à cordis siccitate superatur, quàm siccitas ab humiditate, minus autem à caliditate, adhuc vero multo minus frigiditate. Hæc enim inter omnes qualitates, quæ ab hepate proueniunt, facillime vincitur. Liquet autem, quòd, cum in
C vnum conuenerint vtriusque principij temperaturæ, totum exquisite secundum illas afficitur corpus, paulo vero inferius ipsorum dicentur indicia.

Signa hepatis calidi, & humidi. CAP. 42.

A.ibidē.c.10. HVmidius " autem ac simul calidius hepar, minus quidem, quàm calidius, & siccius hypochōdria reddit hispida. Plurimum vero sanguinis, & venas amplas, habitumq; calidiorem, atq; humidiorem facit, nisi obstiterit cor. Si vero amplius in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat à morbis, qui ex putredine, ac vitiosis humoribus fiunt, facillime capitur. Adhuc autem magis, si plurimum augeatur humiditas, caliditas vero parum. Si autem cōtra, parum quidem humiditas crescat, plurimum vero caliditas, minime vitiosis humoribus laborant.

Signa hepatis humidi & frigidi. CAP. 43.

A.ibidē.c.11. HVmidius " autem & frigidius hepar habet hypochondria glabra, sanguinem vero pituitosiorem generat, cum venarum angustia: sic & reliquum habet corpus, nisi à corde ad contraria transferatur.

Signa hepatis frigidi & sicci. CAP. 44.

A.ibidē.c.12. FRigidius " autem, & siccius hepar cum pauco sanguine & venarum angustia efficit corpus,
D atque frigidius, & hypochondria glabra, nisi & hic cor dominetur.

Signa calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ temperaturæ testiculorum. CAP. 45.

A.l.3.f.20.t.1. c.4.fo.372.d TEmperatura " vero testiculorum, calida quidem ad venerem procliuis, & masculorum generatrix, & fœcunda, celeriterq; genitales partes obsepit pilis, simul autem & circumiacentes attingit partes: frigidior vero contraria efficit. Et humida quidem multo, & humido semine abundat: sicca paucum, & modice crassum generat semen.

Signa calidæ, & siccæ temperaturæ testiculorum. CAP. 46.

A.ibidem.c.5. CAlidior " vero, ac siccior & crassissimum semen habet, & fœcundissima est, ac celerrime ab initio protinus ad coitum excitat animal. Itaq; & his genitales partes citissime hispidæ fiunt, atque omnes, quæ circunstant, supra quidem vsque ad regiones, quæ ad vmbilicum sunt, infra vero vsque ad media femora. Petulca igitur est & ad libidinem prona huiuscemodi temperatura, statim vero satiatur, & si cogatur, offenditur.

Signa calidæ, & humidæ temperaturæ testiculorum. CAP. 47.

A.ibidem.c.6. SI autem " caliditas humiditati coniungatur, hirsuti quidem tales minus, plus vero semine abundant, non tamen plus cęteris appetunt, sed minori detrimento præter modum venereis indulgent. Quòd si satis excreuerint, & caliditas, & humiditas non sine detrimento à venereis abstinent.

Signa

Signa frigidæ, & humidæ temperaturæ testiculorum. CAP. 48. E A. ibidem.

SI vero frigidiorem, & humidiorẽ temperaturam testiculi habuerint, partes circumpositæ glabræ sunt, & tarde rẽ venereã exercere incipiũt, neq; proni ad actũ huiusmodi sunt. Aquosum vero, & tenue ipsis semen, & parũ fœcundum, & fœminarum generatiuum, vel oĩno non generans.

Signa frigidæ, & siccæ temperaturæ testiculorum. CAP. 49. A. ibidem.

FRigidior vero, & siccior temperatura similis quidem in reliquis est antedictæ, crassius vero in ipsa semen existit, atque omnino paucum.

De habitu totius corporis. CAP. 50.

TOtius autem corporis habitus, diximus & superius, quo modo & hepatis, & cordis naturam sequatur. Ei autẽ magis assimilatur, quod vnã aliquam ex primis qualitatibus potentiorem habuit, quas & effectiuas appellant. Totius vero corporis habitus in illis maxime dicitur partibus, quæ primæ oculis subijciuntur. Sunt vero hæ, musculi, qui omnia ambiunt ossa, carnes quædam cõpositæ ex prima & simplici carne, & præterea fibris, quibus innascuntur. Propria enim musculorũ substantia his duobus constat: quæ vero ad ipsos vasa pertingunt, veluti riui quidam sunt, qui non eorum substantiam complent, sed eis subministrant, vt in vita permaneant. Dicentur igitur & horũ temperaturæ indicia in bene temperata habitatione. Nam, quæ male temperatæ sunt, cutem permutant ex se ipsis formantes, & quædam ex indicijs corrumpunt. Ita & in bene temperata regione, siquis se tempore æstatis nudum soli exposuerit, permutabit indicia, quæ ex colore, & duritie, & mollitie sumuntur. Si vero, quemadmodum bonam temperiem obtinet locus, ita & ipse bene temperato victu vsus fuerit, vt qui neq̃ se nudum singulis diebus in sole plurimum torrefaciat, neq; sicuti plerique more puellarum continue in vmbra degat, hic certa, atq; exquisita temperaturę indicia præ se feret. Tanquam igitur de hoc futurus sit sermo, nunc ad ipsum accedemus. F

Signa moderatæ temperaturæ. CAP. 51.

MOderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitum: color quidem ex rubro, & albo commistus, capilli vero flaui, & plerunque mediocriter crispi: carnositatis autẽ mediocritas in qualitate, & quantitate. Medium est enim exquisite huiuscemodi corpus inter omnes excessus, vt qui ad ipsum dicantur, & intelligantur. Nam & crassum corpus ad hoc comparatum dicitur crassum, & tenue ad hoc eodem modo: & carnosum, & macilentum, & pingue, & durum, & molle, & hispidum, & glabrum. Nullum igitur horum corpus est mediocritatem habens, sed, qualis Polycleti regula, ad summum totius peruenit mediocritatis adeo, vt neque tangentibus molle videatur, neque durum, neque frigidum: inspicientibus vero neque hirsutum, neque glabrum, neq; crassum, neque tenue, aut aliquam aliam habens immoderationem. G

De corpore calidiore. CAP. 52. A. li. 1. f. 2. d. 1. c. 3. fol. 44. & 45.

QVæcunq; autẽ in caliditate à medio recedunt, non tñ in humiditate vel siccitate, hæc, quantũ ad carnosum genus attinet (de hoc enim præsens est sermo) videntur quidem tangentibus calidiora tantum, quantum & eorum temperatura calidior. Tanto vero magis hirsuta sunt, quanto & calidiora, & minus pinguedinis habent. Colorem autẽ rubrum, & capillos nigros habẽt.

Signa frigidæ temperaturæ. CAP. 53. A. ibidem.

FRigidioris autem temperaturæ indicia sunt, pilorũ carentia, pinguedo, & frigiditas, quæ tangentibus obuiat. Color autem vnà cum capillis etiam rufior, & vbi multa frigiditas adfuerit, liuidus quodam modo existit, quem non nulli medici colorem plumbeum appellant.

Signa siccæ temperaturæ. CAP. 54. A. ibidem.

SIccior autem temperatura tanto gracilior est, & durior bona temperatura, quanto maior est siccitas: in reliquis autem eodem modo se habet.

Signa humidæ temperaturæ. CAP. 55. H A. ibidem.

ET humidior etiam in reliquis quidem eodem modo se habet: melius autem carnosa, & mollior. Et quidem secundum coniugationem qualitatum primarum factæ intemperaturæ compositam habent indiciorum formam.

Signa calidæ, & siccæ temperaturæ. CAP. 56.

CAlidior simul, ac siccior, hirsutior, ac calidior, & durior existit, & pinguedine caret, gracilis'que est, & capillos nigros habet. Si vero multum in caliditate excedat, color quoque niger illi adest.

Signa calidæ, & humidæ temperaturæ. CAP. 57.

CAlidior autẽ, & humidior tẽperatura, mollior, & calidior, & carnosior tanto est bona tẽperatura, quantum & vtrisq; qualitatibus aucta fuerit. Quòd si plurimũ augeatur, cito similiter à putredinis corripitur morbis, qm̃ & humorũ vitio prompte laborat. Si vero parũ quidem humidior sit, multo vero calidior, molliores quidẽ parũ huiuscemodi sunt his, qui bonã habent tẽperaturam, & magis carnosi, non parũ vero hirsutiores, & tangentibus non parum calidiores. Nigri vero eis capilli, & caro pinguedine caret. Si vero paulo quidẽ calidior, multo vero humidior, mollis his caro est, & multa, & color cõmistus est ex albo & rubro, & tãgentibus paulo calidiores. Et, vt summatim dicã, oĩbus tẽperaturæ cõiugationibus semp̃ superexcedẽtis qualitatis indicia eminebunt.

Signa

A *Signa frigidæ & humidæ temperaturæ.* CAP. 58.

FRigidior autem atque humidior temperatura, si parum quidem vtraque augeatur, capillis nuda est, & alba, & mollis, & crassa, & pinguis: Si verò magis excesserit, reliqua quidem sunt secundum proportionem augmenti qualitatum, color autem vnà cum capillis rufus: quemadmodum, si plurimum vtraq; augeatur, liuidus: Si verò qualitatum augmentum fuerit inæquale, eius, quæ superexcesserit, indicia eminebunt.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ. CAP. 59.

SI autem frigiditas vnà cum siccitate æqualiter augeatur, natura durum, ac gracile & glabrũ corpus habent, & tangentibus frigidum, pinguedo tamen ipsis, & si graciles sint, per carnes dispersa. Capilli autem & color frigiditatis modum, ac proportionem sequũtur. Vbi verò calida & sicca temperatura in tempore decrementi in frigidam & siccam labitur, tũc horum habitus gracilis quidem similiter est & durus: est verò etiam melancholicus, & ob id niger simul & hirsutus. Vbi igitur altera qualitas multum dominatur, altera verò parum à mediocritate recedit, superabunt eius, quæ dominatur, exilia autem erunt alterius qualitatis indicia. In omnibus verò, de quibus supra diximus & postea dicemus, commune est temperaturæ indicium, si membrum facile frigescit, vel frigiditatis, vel raritatis: si verò non facile, vel caliditatis, vel densitatis: si verò à desiccantibus offendatur, & aridum & siccum, & non facile mobile fiat, siccitatis: quemadmodum & si ab humectantibus grauiter se habeat, humiditatis. Inspicere autem oportet, si eandem omnes musculi seruant temperaturam, vel minime eandem, atq; in omnibus simul animaduertere subiectorum ossium quantitatem. Non nunquam enim gracilius videtur membrum, cum tamen non sit gracilius, quod ad musculos attinet, sed propter ossium tenuitatem tale videtur. Sic & crassius quibusdam plerunq; apparet, non ob ossium amplitudinem, sed ob multitudinem carnis: quæ vel aucta, vel comminuta, vel durior aut mollior effecta, siccius aut humidius membrum ostendit. Pauca igitur ac dura, siccius: multa autem & mollia, humidius. Sic & intermedia spatia similarium corporum, vt plus vel minus humidæ substantiæ in seipsis continent, vel crassius, vel tenuius, vel humidius, vel siccius membrum ostendunt. Humidius quidem, vbi subtilior & copiosior est humiditas: siccius verò, vbi crassior simul & minor. Ipsæ enim solidæ corporis partes, quæ vere solidę sunt, ac primę, nullo modo possunt effici humidiores. At satis est, si quis eas celerius exiccari prohibeat. Intercepta autem in ipsis spatia hac vel illa humiditate complere possibile. Hæc verò est proprium partium similarium alimentum, quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur. Communis autem hæc ratio C & omnium similarium partium existit. Et iterum in salubrium atque insalubrium causarum doctrina repetetur. Nunc autem ea, quæ ordine sequuntur, attingamus.

Signa sicci ventriculi. CAP. 60.

A.l.3.f.13.t.1. c.15.fol.386.b VEntriculi indicia, eius quidem, qui natura siccior existit, si celeriter sitibundi fiant, & paucus eis sufficiat potus, à copiosiore autem aggrauentur, fluctuationibus infestentur, aut superfluitet id, quod abundat, & cibis delectentur siccioribus.

Signa humidi ventriculi. CAP. 61.

A.ibidem. HVmidioris autem, si neque sitibundi fiant, & superabundans humidum facile tolerent, & cibis gaudeant humidioribus.

Signa calidi ventriculi. CAP. 62.

A.ibidem. CAlidior verò natura ventriculus melius quidem concoquit, q̃ appetat, & multo magis quæcunq; dura sunt & non facile alteratione suscipiunt. Nã, quę facile alterantur, in ipso corrumpuntur: gaudetq; calidis potibus ac cibis: neq; à frigidis vllam percipit noxã, si modice ipsis vtatur. v[e] 1. de locis affectis cap. 4.

Signa frigidi ventriculi. CAP. 63.

FRigidior verò natura ventriculus ad appetendum quidem plurimum viget, ad concoquendũ D autem minime, præsertim cibos, qui non facile alterationem suscipiunt, & frigidi sunt. Cito itaque in ipso acescunt, atq; ideo acidis eructationibus talis ventriculus abundat: & gaudet quidem frigidis, sed ab eorum vsu immodico facile offenditur. Ita & ea, quæ extrinsecus frigida occursant, nequit longiore tempore tolerare, quemadmodum neq; calidus calida. Malæ verò temperaturæ, quę morbi ratione ventriculum occupant, hoc differunt ab his, quæ naturales existunt, quoniam contraria, non autem similia appetunt, quemadmodum naturales.

De malis temperaturis in ventriculo coniugatis. CAP. 64.

MAlæ autem temperaturæ in ventriculo coniugatę, ex compositione simplicium cognoscentur. Oportet autem eas, quæ iam sunt dictæ, diligenter aduertere, easdem ab his, quæ dicentur, distinguentes. Non solum enim ventriculus sitibundos & minime sitientes facit, & frigidi calidi'ue potus appetentes, sed ea quoq; viscera, quæ in thorace sunt, vt cor & pulmo. Sed, qui ob horum sitiunt caliditatem, plus inspirant & longius expirant, atq; æstum in thorace sentiunt, non sicuti qui ventriculi ratione in hypochondriis caliditatem patiuntur: &, cum potauerint, non statim sedatur sitis, & magis sedatur sitis, cum frigidum hauserint, quam cùm calidum nimis. Refrigerat autem eosdem & frigidi aeris inspiratio, quæ nihil eos iuuat, qui ventriculi ratione sunt sitibundi. Ita & hi, qui contrario modo se habent, à frigida inspiratione sensibiliter molestantur.

Signa pulmonis frigidi. CAP. 65. E

A.l.3.f.10.c c.2.fol.257

ET hoc maximum sit frigidi pulmonis indicium. Vti verò frigidum inspirantes manifeste molestiam sentiunt, & frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica. Sed & pituitæ excrementa cum screatu & tussi expuunt.

Signa pulmonis sicci, vel humidi. CAP. 66.

A. ibidem.

PVlmonis autem siccitates excrementis vacant & pituita, & vocem claram efficiunt: quemadmodum humiditates obscuram reddunt, ac raucam. Et, cum vehementius, aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

De voce. CAP. 67.

NOn tñ ipsa vocis magnitudo à caliditate, sicuti neq; paruitas à frigiditate fit: sed altera quidē asperæ arteriæ latitudinē sequit̃, & vehementiorē efflatū: paruitas verò à contrariis aduenit causis. Quare neq; semp neq; primū, sed ex accidenti, & solas naturales tēperaturas, non aūt aduentitias vocis magnitudo, aut paruitas sequit̃. Qm̃ etenim talia instrumenta tēperaturæ ratione sunt facta, ad hæc aūt consequit̃ hmõi vox, idcirco contingit ex voce de naturali tēperatura ratiocinari.

De leni, & aspera voce. CAP. 68.

NAm & lenis vox arteriæ lenitatem consequitur, sicuti & aspera aperitatem. Lenitas igitur arteriæ moderatam sequitur temperaturam: asperitas verò siccitatem. Asperitas etenim fit ab inæqualitate in duro corpore. Arteriam verò duram, similarium partium, ex quibus constat, siccitas facit, inæqualem verò, dispersæ in eisdem humiditatis defectus. F

De voce acuta. CAP. 69.

EOdem modo neq; acuta natura vox sine angustia faucium, neq; grauis sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab innata nascitur frigiditate: Latitudo autem à caliditate. Differentiis igitur naturalium vocum hæ, quæ ex affectu aliquo fiunt, sunt proportionales, quæ & ipsæ indicia sunt causarum, à quibus oriuntur: de quibus in libris de Voce sufficienter distinxi. Reliquæ verò partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia. Tentandum tamen ea ex iuuantibus, atq; nocentibus agnoscere, ac præterea ex naturalium potentiarum operationibus. Dictum verò est in tertio De causis accidentium, quænam temperatura antecedat vniuscuiusque facultatis virtutem, & vitium. Temperaturarum itaque indicia iam dicta sunt.

Signa naturæ instrumentariæ. CAP. 70.

CIrca magnitudinem verò, vel formationem, vel numerum, vel situm, quæcunq; quidem sensibus subiiciuntur errata, cognitu faciliora sunt: quæ autem sensu percipi nequeunt, quædam cognitionem habent difficilem, † quædam verò facilem. Capitis igitur magnitudo, ac figura, & cerebri simul in propatulo sunt: & de his antea diximus. Sic & quæ thoracis sunt, & quæcunque ad scapulas, & humeros, vel brachia, vel cubitos, vel extremas manus, vel coxendices, vel femora, vel tibias, vel pedes attinent, non est difficile dignoscere, siue secundum formationem, siue secundum magnitudinem ex his aliquid non rectè se habeat, siue secundum numerum, siue secundum partium, ex quibus constant, composituram: singularum etiam operationis detrimenta facile patent. Quæ autem intra corpus sunt, non omnia possunt dignosci. G

† τὰ δὲ ἄγνωστα, i. quædam verò nullo modo cognosci possunt. Leonicenus uidetur legisse εὔγνωστα. Sed melior videtur prior lectio, si verba ĩ fine capitis cõsiderentur.

De ventriculo. CAP. 71.

CViusdã enim ventriculū adeo paruum, ac rotundū, ac pronum ꝑm hypochondria sitū habentem inspexi, vt manifeste ex circūscriptione propria & videntibus, & tangentibus appareret.

De vesica. CAP. 72.

SIc & cuiusdã vesicam contigit intueri ita expositã, ac paruam, vt, si qñ vrinã tardius excerneret, tumor quidã circūscriptus manifeste cerneretur: non tñ aliud ex interioribus quicq̃ mihi vnq̃ manifestū præbuit indiciū. Tentare aūt oportet, quã maxime fieri potest, virtutem ipsorū, ac vitiū, & si non certa scientia, artificiosa saltem coniectura dignoscere, veluti, exempli gratia, in hepate. H

De hepate. CAP. 73.

VIdi enim aliquos, & quidem multos, quibus venæ erant angustæ, & totum corpus colore priuatum. Quòd si plusculum cibi assumpsissent, qui præsertim flatibus excitandis aptus esset, & crassus, ac tenax, non nulli quidem veluti pondus quoddam insidens, atq; suspensum in profundo dextræ hypochondriorum partis sentiebant: non nulli verò cum quadam tentione dolorem sentientes. In his quidem verisimile est hepar esse paruum, atque angustos meatus habere.

De homine pituitoso vomente bilem. CAP. 74.

ALterum autem vidi, cuius totus habitus pituitosus erat, quotidie tamen bilem pallidam euomebat. Censui igitur inspicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendi eum meatuum, qui biliosum egurgitat humorem, non paruam eiusdem partem ad imum ventriculi locum, quem Græci pyloron, id est ostiarium vocant, effundere, vt in quibusdam apparet animalibus. ex quibus constat, quòd multum ad eorum, quæ latent sensum, confert dignotionem, ea, quæ ex sectionis inspectione habetur, peritia, & operationum, atque vtilitatum inuentio. Quicunque igitur facultatem dignoscendi huiuscemodi corpora, quæ ita lapsa sunt, consequi cupit, oportet ipsum in sectionibus, ac in operationum

A rationum, atq; vtilitatum inuentionibus exercitari. Scripsimus verò de omnibus seorsum in tractatibus aliis, de quibus in fine libri oīno proposuimus facere mentionem, vt discendi cupidi intelligant, quęcunq; discere optauerint, ex quo nam possint haurire tractatu. Sed de hisce quidem satis.

Quomodo cognoscantur corpora ægrotantia. CAP. 75.

QVæcunq; verò vt nunc insalubria sunt, hoc est, quæ iam ægritudinem patiuntur, dignoscere & hæc ipsa oportet. Quæ quidem subiiciuntur sensui, ex eorum, quæ ipsis insunt secundum naturam, permutatione, in magnitudine, colore, figura, & numero, & situ: & ea, quæ est secundum duritiem, & mollitiem, & frigiditatem, & caliditatem, differentia. Quæ autem visum effugiunt, vt summatim dicam, ex operationum læsionibus, aut his, quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam, vel omnibus.

De signis cerebri patientis. CAP. 76.

PArticulatim aūt, quæ quidē sunt in cerebro ægræ dispositiones, aut dementiæ speciebus: aut sensuum, aut imaginationum læsionibus, aut actuum, qui secundum electionem fiunt: aut ex his, quæ excernuntur per palatū, & nares, & aures: aut horum, qui ei dolores eueniunt, differentiis.

Signa cordis patientis. CAP. 77.

B QVæ verò in corde fiunt, ex difficilis anhelitus speciebus, & palpitationibus, quæ ipsi contingunt: ex pulsibus quoque eius, atque arteriarum: & ab excandescentis iræ celeritate, aut tarditate, à febribus, & refrigerationibus, & in colore differentiis, ac eis, qui ipsi adueniunt, doloribus.

Signa hepatis patientis. CAP. 78.

QVæ autem in hepate, ex defectu humorum, atq; abundantia, & ad id, quod præter naturam, euersione, & colore malo: ac præterea ex permutatione naturæ in his, quæ ad alimenti didu-ctionem, aut superfluitatum attinent excretionem. Sed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus non modo his, qui in eo ortum habent, verum & in illis, qui compatiendi ratione proueniunt, quemadmodum in aliqua vel difficultatis spirandi, vel tussis specie.

Signa ventriculi patientis. CAP. 79.

SIc & ventriculi affectus agnoscitur, vbi in concoctione, & appetitu humidi, vel sicci alimenti, vel superfluitatum excretione delinquitur. Ita etiam ex singultibus, eructationibus, nauseis, vomitibus, & ipsis eorum, quæ euomuntur, speciebus, & doloribus, & tumoribus.

Signa thoracis patientis. CAP. 80.

C ITa & thoracis agnoscuntur affectus, ex spirandi difficultatibus, tussibus, & doloribus, qui in ipso fiunt, & ex eorum, quæ cum tussi expuuntur, differentia. Sic & asperæ arterię ægritudines, difficiles anhelitus, & tusses, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & vocis offensiones ostendunt. Secundum verò eandem proportionem & in aliis omnibus accidit partibus. Nam ex tumore, dolore, & operationum læsione, & excrementorum differentia, sumentur indicia. Tumores autem præter naturam in inflammationibus, scirrhis, œdematis, & erysipelatis sunt explorandi. Dolor autem, quemcunq; obsederit locum, aut continuitatis solutionem, aut subitam alterationem ostendit. Soluitur autem continuitas, incisione, exesione, fractione, & tentione. Alteratur verò substantia, caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate. Lęditur autem operatio tripliciter, aut quia debiliter, aut quia vitiose, aut quia nullo modo fit.

De differentia eorum, quæ excernuntur. CAP. 81.

QVæcunq; autem excernuntur, non nulla quidem sunt veluti partes patientium locorum, nō-nulla verò tanq̄ excrementa, quædā verò in ipsis naturaliter continentur: & singula propriā facient indicationem. Dictum est aūt de hisce omnibus plenius in tractatu De locis affectis, quem nullus ante nos aut in artem. i. methodū redegit, aut ad absolutā perfectionē deduxit. Quē-
D admodum & in oībus aliis euenit, quibus initium quidem aliquod ab antiquis est datum, non tn̄ absolutum est opus. Ægrotantium itaq; corporum ex tractatu illo indicia sunt sumenda. Eorum autem qui in ægritudinem lapsuri sunt, & qui sanitati restituendi, præsens doctrina complectitur.

Signa futuræ ægritudinis. CAP. 82.

EOrum igitur indicia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formā habent inter ea, quæ sanis, & quæ ægrotantibus eueniunt. Siquidem sanis, omnia secundùm naturam insunt: præter naturam verò ęgrotantibus, quatenus ægrotant. In confinio autem horum ea, quæ sunt corporum ægrotaturorum indicia: quorum non nulla quidem sunt ex eorum genere, quæ s̄m naturā, sed vel qualitatibus, vel quantitatibus, vel temporibus permutata: quædam autē ex his, quæ præter naturam, sed minora his, quæ ægritudinibus adsunt. Atq; idcirco hæ quidem corporū dispositiones, quæ in ęgritudinem casura monstraui, sunt ex neutrorum genere, atq; vnà ea, quæ ipsa indicant, signa. Primo enim hæc sanitatem ostendunt, secundo aūt ægritudinem. Et fiunt eadem signa secundū ad aliquid habitudinem neutra, & insalubria: quæ quidem præsentē dispositionem ostendunt, neutra: quæ verò futuram præmonstrant, insalubria. Eadem verò ratione & quęcunq; ægrotantibus signa salutaria apparent, dicentur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostendunt: dicentur etiam ægra*, quatenus præsentem ostendunt ægritudinem. Neq; in ambiguo est, quòd,

quæ ſunt vtrorunq; indicatiua,neutra dicentur,ſecundum vnum quoddam neutri vocabuli ſigni- E
ficatum.Neq; verò mirari oportet eadem ſigna tres in diuerſis habitudinibus ſeruare rationes,quę
* νοσερὰ
& ſalubria & ægra* & neutra dicantur: ſecundum verò alterum ſignificatum quæcunq; his, qui à
morbo referuntur,inſunt,ſigna neutra appellamus: neq; in alio ſignificato accipiunt ea, quæ ſeni-
bus inſunt. Hæc quidem omnia pluribus & conceptibus & rationibus ſubiiciuntur. Quæcunq;
verò in his,qui integra ſanitate fruuntur, inter ſalubria tantummodo computantur. Et quæcunq;
ægritudinibus inſunt,neq; futuram prænunciant ſanitatem, ſoli & hæc ægrorum conceptui ſubii-
ciuntur. Sed de his quidem poſtea dicetur:nunc,quæ futuram præmonſtrant ægritudinem,prius
exequamur.Cum verò ſit eorum differentia duplex,prius ea pertractemus,quę quantitatibus,vel
qualitatibus,vel temporibus,non autem propriis ſpeciebus ab eo, quod ſecundum naturam, eua-
riant: veluti ciborum appetentia intenta, vel diſſoluta, aut quæ non ſeruet tempus conſuetum,aut
quæ ad edulia non vſitata feratur,aut ad excretiones cibi ſuperfluitatum,quę aut pauciores,aut plu
res,aut humidiores,aut duriores exiſtant. Sic humidiorum excremẽtorum vel defectus vel ſuper-
abundantia præter conſuetudinem naturalem:aut in colore,aut in conſiſtentia varietas aliqua, aut
in tempore excretionis:& vigiliæ plures,ac ſomnus,aut non conſueto tempore. Eodem modo po-
tus pluris, aut paucioris, calidi,aut frigidi inſolens appetitus:Sicuti & rerum venerearum immo- F
dicus vſus,aut intempeſtiua concupiſcentia:& ſudores plures aut pauciores, quã conueniat: & ad
motus torpor,aut,ſi moueri tentauerint grauitas,aut vehemens exolutio, mẽſtruorum occultatio,
vel immodica,aut diminuta euacuatio.Sic & quæ per ora venarum (Græci hæmorrhoidas appel-
lant)fit ſanguinis effuſio. Sed & ſi voluptas in cibo potuq;,haud ſit priori voluptati ſimilis,futuræ
* διανοίας
ægritudinis eſt indicium:hebetudoq; ãnimi* non naturalis, aut obliuio quædã inconſueta,aut ſom-
ni,qui pluribus imaginationibus abundant,quàm prius:auditus, & odoratus, viſus'ue hebetiores,
aut turbulentiores,&(vt ſimpliciter dicam)quæcunq; ſecundum naturam inerant,hæc quidẽ aug-
mentata,hæc verò comminuta,hæc verò temporibus quibuſdam,aut qualitatibus immutata. Si-
quidem & ipſius corporis moles aut maior, aut minor, aut magis alba, aut magis rubra, velut liui-
dior,aut nigrior:ructusq; ac ſternutamenta,& flatus plures,aut pauciores his, qui ſecundum natu-
ram:ſic & quæcunq; per nares, vel palatum,vel aures,per quos meatus cerebrum expurgatur, vel
temporibus,vel quãtitatibus, vel qualitatibus immutata.Hæc igitur omnia ex genere eorum ſunt,
quæ ſecundum naturam.Morſus autem ventris, vel in ore ventriculi,vel in aliquo inteſtinorũ, aut
cum aluus ſubducitur,aut cum vomitus excitatur,aut cũ mingitur, ſiue aliquis alius dolor medio-
cris,ex genere quidem exiſtit eorum,quæ præter naturam,non tamen, qui ita ſe habent, ægrotare G
dicuntur:ſicuti neq; qui capite grauantur,aut dolent,aut vigilant, cum non dum in conſuetis impe
diuntur operationibus.Hic enim in huiuſcemodi diſpoſitionibus ęgrotandi terminus eſt. Atq; id-
circo in eo,quod ad aliquid,eandem diſpoſitionem ægrãm atq; neutram appellabimus. Nam pro
vigore potentiæ,quæ vel facile ſuſtinet,vel vincitur,vnaquæq; ex his,quas antea diximus, vel mor
bus eſt,vel neutra diſpoſitio. Sic & quæcunq; in ſenſibus,non in eo,quod magis aut minus inuicẽ
*Al. νοσώδη, id eſt morboſa: ſeu vt ipſe ſuperius verterat,inſalubria.
differunt,ſed toto genere ſunt præter naturam. Et hæc ſunt ſigna morborum*,donec modica fue-
rint,& non dum hominem à conſuetis operibus ſufficiunt amouere.Talia verò ſunt in guſtu qui-
dem,cũ vel ſalſæ,vel amaræ,vel alicuius alterius qualitatis ſapor nobis indicatur: ſiue in omnibus,
quæ bibuntur aut manducantur,aut præter quod aliquid aſſumatur, ſaliua ipſa talis ſentiatur. In
odoratu aũt,qñ alicuius vnius qualitatis ſenſum habemus nullo odorabili præſente:aut,cum plura
& differentia naribus admouemus,oĩa veluti ſimilia ſentimus.Sæpius verò nihil ſentimus, aut ali-
quid fœtens,ẽt ſi nihil adſit,quod fœteat. Quantum verò ad auditum, ſoni & ſtrepitus ad id, quod
præter naturam,pertinent.Quemadmodũ in viſu quæcũq; ante oculos apparere creduntur,nigra,
& atra,& cœrulea,& rufa,& flaua:& non nulla rotunda,non nulla autẽ oblonga: quædã gracilia,
quædã craſſa oculis prætendi videntur. In ſenſu aũt tactus,cum inæqualitas aliqua,vel ſpiſſitudo, H
vel grauitas,vel tentio,vel torpida, vel vlceroſa diſpoſitio in toto corporis habitu ſentitur: ſic & in
ſingulis partibus,vel tentio,vel compreſſio,vel morſus,vel grauitas, qñ paruæ fuerint ac minime
firmæ,neutram quidem diſpoſitionem adeſſe demonſtrant, futurã verò ægritudinẽ prænunciant.

Signa corporum ægrotantium. *CAP. 83.*

AT,quæ iam in ægrotantibus ſigna videntur,ex quibus non nulla ſanitatem, non nulla mortẽ
* νεσερὰ,
portẽdunt, prima quidem ſalubria,altera verò genere quidem ægrã*,ſecundum ſpeciem aũt
pernicioſa dicuntur. Sumuntur autem,vt vniuerſaliter dicamus,ex operationum virtute ac vitiis.
Secundum partem verò,ex particularium operationibus, quarum genera antea diximus: Primũ
quidem eorũ,quæ principia exiſtunt:Secundum verò illorum,quæ à principiis ortum habent:Et
tertium eorũ,quæ propriam habent gubernationẽ,à principiis aũt quaſdam deriuationes habent.
Quartum ſiquidem genus eorũ, quæ tunc diximus,ex ſe quidem ad aliquid prænoſcendũ inutile
eſt:Secundum accidens autem & ex his aliqñ præcognitiones erunt: quemadmodum & ex excre-
mentis ſemper:ex his quidem compatiendi ratione,ex excrementis autem,quoniã coctionis & in-
coctionis ſigna continent. Quare fieri non poteſt, quin perpetuo ſignificent aut naturam mate-
riei,aut materiam naturæ,aut neutrum neutro dominari. Salubria quidem ſigna dicentur,natura
ſuperante:

A superante: insalubria verò, superata: neutra autem, quæ pugnas habent equales. Sed, quæ quidē manifestam indicant coctionem, ex salubribus sunt: Sicuti, quæ cruditatem, ægrā. Quæ verò neq; coctionem, neq; cruditatem perspicue ostendunt, ex neutrorū sunt natura. Sunt verò & neutra quæcunq; nunc quidem hoc, nunc verò contrariū significant, veluti digiti denigrati. Talia sunt etiā critica, id est decretoria accidentia, de quibus omnibus in libris de Crisi dictū est: Sicuti etiam de his, quæ ad vnamquamq; attinent operationem, in iis libris, in quibus de causis accidentium agitur. Quare omnium horum singulorum materiam ex eisdem libris colligere oportet. Ego verò prolixitati parcens hic sermoni de signis finem faciam: transgrediar autem ad illum, qui de causis est.

De causis salubribus, insalubribus, ac neutris. CAP. 84.

QVoniam verò & harum hæ quidem salubres, hæ autem insalubres, hæ verò neutræ: primum de causis salubribus erit sermo: quia verò & harum non nullæ quidem conseruatrices, non nullæ verò effectrices sanitatis (sunt autem & tempore, & dignitate priores conseruatrices effectricibus:) incipiendum est à conseruatricibus. Cum igitur non vnum tantum sit sanum corpus, sed plura, vt supra definiuimus, in eorum singulis propria erit causa conseruatrix. Siquidem omnis causa in eo, quod ad aliquid, existit. Hic igitur denuo sumendum initium ab optima corpo- ὑγιεινόν
B ris constitutione, ac, quæ ei salubria sint, considerandum. Eorum aut inuentionem ipsius rei natura insinuat. Si enim impatibile, atq; inalterabile esset corpus, semper optima constitutio perduraret, neq; artis præsidio indigeret. Quoniam verò alteratur, corrumpitur, & vertitur, neq; eundem seruat prioris status tenorem, ea ratione auxilium desiderat.

Quot modis nostrum corpus alteretur. CAP. 85.

SEcundum quot igitur alteratur modos, tot auxiliorum, hoc est causarum conseruatricem, genera habebit, quas ex his, quæ dicta sunt, liquet esse ex correctiuarum genere. Sed, quia paulatim correctiones faciunt ante, quam confertim ingruat noxa, non præseruantes à futuro malo, sed præsentis status conseruatrices medici appellant. Alteratur igitur corpus à non nullis quidem necessario, à quibusdā verò non necessario. Dico aūt necessario, quæ nulla est euitandi ratio: non necessario autē, reliqua. Nam aerem quidem nos ambientem semper attingere, comedereq;, ac bibere, & vigilare, & dormire est necessarium: ensibus aūt & {exitialibus} feris obuiare nō necessariū. Quare circa primum causarū genus versatur ars corporis conseruatrix, circa secundum autē minime. Quod igitur numero sint ea, quæ ex necessitate corpus alterant, distinguētes, proprium in singulis eorū, causarum salubrium genus inueniemus. Inest igitur vnū quidem ex ambientis aeris adhæsu:
C Alterum verò ex motu & quiete & totius corporis, & partiū singularum: Tertiū ex somno et vigilia: Quartum ex his, quæ assumuntur: Quintū ex his, quę excernuntur, vel retinentur: Sextū ex animæ affectibus. Ab his enim necesse est aliquo modo affici corpus: ab aere quidem ambiente, quia aut calefit, aut frigefit, aut exiccatur, aut humectatur, vel s̄m horum cōiugationem, aliquid patitur, aut in tota alteratur substantia: ex motu verò, & quiete, cum vtraq; modum excesserint, aut calefactum, aut refrigeratum, aut humectatum, aut exiccatum, vel aliquid secundum horum patiens coniugationem: sic & ex somno, & vigilia ipsum pati est necessarium secundum eandem rationem: Et ex animæ affectibus, & ex his, quæ assumuntur, aut excernuntur, aut retinentur. Hæc siquidem omnia alia quidem protinus & euidenter, alia verò per alias causas medias alterant corpus, & sanitatem corrumpunt. Et de horum singulis seorsum scripsimus in tractatu, qui De salubribus inscribitur. Omnia igitur nunc dicta genera materiæ quędam sunt salubrium causarum: at vsu opportuno adhibito, causæ fiunt conseruatrices atq; salubres: sed, vbi à modo deliquerint, insalubres redduntur. Vnde etiam liquet ex his † non alias præter has, aut salubres, aut insalubres à nobis existimari oportere, at easdem potius, quandoq; quidem salubres, quandoq; verò insalubres, in eo quod ad aliquid esse: Nam vbi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ocium autem insalubre:
D cum verò eget quiete, ocium quidem salubre, exercitatio autem insalubris: eodem modo de cibis & potibus, & de aliis omnibus statuendum. Horum enim singula, quando, vt necessitas corporis exigit, cum mensura ac qualitate opportuna adhibentur, salubria fiunt: at, cum citra omnem necessitatem, aut præter modum afferuntur, insalubria. Atq; hæ duæ sunt circa salubre & insalubre intentiones, rei scilicet, quæ adhibetur, qualitas, ac quantitas. Neq; enim est rationi consentaneum ēt temporis occasionem, quæ in his, quæ dicta sunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eisdem diuersum introducere. Si enim tali, & tanta re oblata egeat corpus, nemini dubiū, quin etiam in tpe opportuno afferatur. Occasio siquidem tpis, inde ortum habet, qm̄ fluxibile, ac facile mutabile est mortale corpus, ac pro transmutationis modo aliis alio tpe eget auxiliis. Quare non est tertium aliquod præter ea, quæ dicta sunt, tpis occasio. Sæpius aūt ea occasione tanq̄ tertio quodam ob eam, quam diximus, causam, ad docendum vti consueuimus. Quoniā verò in his ipsis intentionibus, & aliæ causæ salubres, & id, quod propositum est, genus continetur, rursus easdē repetamus. Optimæ igitur corporis constitutioni, cum circunfusus aer fuerit in temperie positus, earū rerū, de quibus nuper diximus, quietis scilicet, ac motus, somni, vigiliæ, & eorum, quæ assumuntur, atq; excernuntur, exquisita mediocritas conueniet. Cum verò aer à temperie recesserit, tantum à mediocritate euariare oportet, quantus fuerit ab optima temperatura recessus. Hi verò sunt mediocritatis

† Cod. græci quos viderim, habēt, ὡς οὐχ ἑτέρας μὲν οὐσίας τῶν ἐκτός τούτων πραγμάτων, ὑγιεινὰς ἡμῖν ἑτέρας δὲ νοσερὰς ὑποληπτέον. ἀλλὰ τὰς αὐτὰς ἐν τῷ πρός τι ποτὲ μὲν ὑγιεινὰς, ποτὲ δὲ νοσώδεις γινομένας, i. nō alias quidem substātias externarū harū rerū, salubres nobis, alias autē insalubres existimari oportere: at easdem in eo quod ad aliquid, quādoque quidem salubres, quandoq; verò insalubres fieri. Leon. autē videtur legisse, ὡς οὐχ ἑτέρας μὲν οὐσίας ἐκτὸς τούτων τῶν πραγμάτων.

ſcopi: in aere quidem ambiente, vt neq; horreat corpus propter frigus, neq; ſudet propter æſtum: E in exercitiis autem, cum primū laſſari cœperit corpus, confeſtim quieſcere: in cibis autē coctionis perfectio, & excrementorum modus in quali quantoq; conueniens. Æqualis verò in his quodam modo eſt coctioni appetitus: quare neq; præſide egent, qui ſingulorum, quę aſſumuntur, quantitatem metiatur. Optima ſiquidem natura, quantum appetit, tantum etiam probe concoquit. Sic & ſomno modum ipſa natura præfinit his, qui optimam corporis conſtitutionem ſunt ſortiti. Et tunc à ſomno excitantur, cum corpus ampliore quiete non eget. Cumq; talem victus rationem adhibuerint, nullum eſt in eorum excrementis delictum, quę vel per ventrem, vel per vrinę meatus, vel per totum corpus egeruntur. Nam priora quidem ex mediocritate eorum, quę aſſumuntur, temperantur. Totum verò corpus ſalubriter perflari facit exercitij vſus moderatus. Liquet autem ab ipſis caueri oportere omnes animi immodicos affectus, videlicet iræ, triſtitiæ, excandeſcentiæ, timoris, inuidiæ. Hæc enim alterant, atque à naturali ſtatu corpus auertunt.

De venereis. *CAP. 86.*

VEnereorum verò iuxta Epicuri ſententiam nullus eſt vſus ſalubris: re vera autem confert, ſi tm̄ interualli in eorum vſu adhibeatur, vt neq; reſolutio aliqua ſentiatur, & ipſe ſeipſo homo quodam modo leuior factus, ac melius ſpirare videatur. Tempus verò ad vtendum opportunum, F cū omnium in rerum circunſtantium exquiſita mediocritate corpus fuerit cōſtitutum, cum. ſ. neq; ſupra modū plenū, neq; vacuū extiterit: neq; in calore, aut frigore, aut ſiccitate, aut humiditate exceſſerit corpus. Quòd ſi qn̄ aberrare contigerit, paruus ſit error. Melius autem illi calefacto magis, ꝙ̄ infrigidato, & pleno, ꝙ̄ vacuo, & humecto potius corpore, ꝙ̄ exiccato vti venereis. Horum autē ſingulorum, quę dicta ſunt, qualitas in optima corporis conſtitutione eſt eligenda. Exercitij quidē, in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur ita, vt non aliæ quidem vltra modum fatigentur, aliæ verò citra. Cibi aūt, & potus optimā habeant temperiē: ſunt enim maxime cōuenientes naturis optima tēperatura præditis. Eadē in reliquis ēt eſt ratio adhibenda. At, ſi quod ab optima conſtitutione defecerit corpus, non aūt vehementer, & cauſæ, quæ ipſius ſanitatem conſeruant, ad proportionem mutabuntur. Sed, cum multa ſint huiuſcemodi corpora, per ſingula genera ſeorſum dicendum. Quod igitur in tēperatura ſimilarium partium euariat, inſtrumētariarū aūt ſeruat commenſurationē, duplicem habet ſalubriū cauſarum formam: alteram quidem earū, quæ ipſius conſeruant temperaturam: alteram verò earum, quæ ad optimā transferunt. Quæ itaq; ipſius temperaturam conſeruant, tm̄ à cauſis optime temperatæ naturæ diſtabunt, quantū & totius corporis temperatura ab illa euariat. Calidiora ſiquidem corpora calidioris victus rationem expoſcūt: frigidiora aūt frigidioris: & ſicciora ſiccioris: & humidiora humidioris: ac ꝺm coniugationem calidiora, G ac ſicciora calidioris ac ſiccioris, eadem in reliquis etiam coniugationibus proportione ſeruata. Recte ſiquidem cauſarum vtetur materia, qui naturales earum potentias agnouerit. Veluti ꝙ motus, defectus alimenti, vigiliæ, excretio, & omnes animi affectus corpus exiccant: at, quæ his contraria exiſtunt, humectant. Ita verò & de calefacientibus, & refrigerantibus vitæ inſtitutis, de cibis, & potibus, atq; (vt ſimpliciter dicam) de iis omnibus, quæ circa corpus ſunt, qui materias noſcit, & potentias, is ſalubribus vtetur cauſis, ſimilia ſimilibus offerendo, ſiquidem eius propoſitum fuerit eandem, in qua acceperit, corporis ſeruare temperaturam. Quòd ſi permutare, atq; ad melius traducere ſtatuerit, alterum eſt hic ſalubrium cauſarum genus, his quidē, quas nuper diximus, contrarium, æqualiter verò declinans ad alteram partem à bene temperatis, & mediis, quæ optimis cōuenire naturis dicebamus. Calidior ſiquidem, ac ſiccior tēperatura à calidioris, ac ſiccioris victus ratione ad exactum bonæ temperaturæ habitum minime transfertur. At taliū erit vſus neceſſarius, quæ tantum eis, quæ bene temperata exiſtunt, frigidiora ſint, atq; humidiora, quantum & natura naturam in caliditate, & ſiccitate ſuperabat. Nam tale cauſarum genus naturales corrigit intemperantias: alterum verò, de quo ſupra diximus, temperaturam conſeruat. Eſt autem vtriuſq; viciſſim apud medicos vſus neceſſarius. Nam, cum plurimum ſuppetit ocij, corrigere oportet, ac ſenſim ad meliora H transferre. Neq; enim natura patitur eas, quæ ſubito fiunt, alterationes. Hominem autē neceſſariis occupationibus diſtrictum, in eodem præſtat habitu conſeruare. Quo pacto igitur & hanc ipſam cauſarum ſpeciem conſeruatiuam appellamus? Nam forte magis alteratiuam, & curatiuam, & naturalium defectuum correctiuam vocare conueniebat. Quoniam ad vniuerſum ſanitatis genus referentes, non ad eas, quæ ſecundum ſpeciem, differentias, quæcunq; ſanos conſeruant, conſeruatiua omnia vocamus, ſiue præter id, quòd ſanitatem conſeruant, ad melius totam traducant temperaturam, ſiue priſtinum tantummodo habitum tueantur: at, quæ deteriorē ſtatum efficiunt, inſalubria. Quęcunq; igitur ſimilem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, ſimili egent procuratione: quæ verò diſſimilem, diſſimili. Nam fieri poteſt, vt ventriculus frigidior ſit, quā oporteat, caput verò calidius, atq; vtrunq; propriis egeat auxiliis. Ac ratione eadem ſingulæ aliæ partes, cum fuerint, aut præter modum humidiores, aut ſicciores, aut calidiores, aut frigidiores, ſuæ intemperiei victum exigunt accommodatum. Neq; igitur in huiuſmodi hominibus ex æquo omnes corporis partes exercebimus, neq; æqualiter humectabimus, aut exiccabimus, aut tale aliud quippiam agemus. Plenius verò de his diximus volumine illo, quod, De ſalubribus, inſcribitur.

A *De causis salubribus partium instrumentariarum.* CAP. 87.

INstrumẽtariarũ aũt partiũ causæ salubres,queadmodũ & hic ab optima cõstitutione delinquit, ita & inuicẽ distabũt. Aliæ.n.sunt salubres erroribus,q in formatione cõsistũt: aliæ his,q in magnitudine,vel numero,vel positu.In formatione igit̃ plures cõtingũt errores. nã & figura partis, & siqua ĩ ea cauitas est ẽm naturã,vel meatus,vel orificiũ,vel asperitas,vel lenitas,qñ à naturali mediocritate recesserit,si qdẽ parũ hoc patiant̃,salubriũ corporũ retinẽt appellationẽ:si verò amplius,insalubriũ: ꝙ si tãtus fuerit recessus,vt operationi afferat detrimẽtũ,iã ægrotare dicent̃.Secundũ quãtitatẽ aũt excessus, atq; defectus,ad easdẽ ducit dr̃ias.In numero,siue vna,siue plures, q̃cunq; ex similaribus partibus fuerint,aut deficiãt,aut superabundẽt.Ex hoc genere ẽt sunt,quęcũq; in nobis substãtię p̃ter naturã cõsistũt.Reliquũ est aliud genus,quod ad sitũ cuiuslibet simplicis attinet partis:in quo & ipso quatuor sũt oẽs dr̃iæ.Prima qdẽ,q̃ optima existit: Secunda verò, quæ parũ euariat, atq; ideo salubre adhuc efficit corpus.Et tertia,q̃ insalubre,qñ amplius à modo recesserit:Et quarta,quæ iam ægrũ recessũ plurimo reddit.Quæcunq; igit̃ partes in figura delinquũt, veluti quæ blæsæ, varæ, & obliquæ appellant̃, hæ, cũ nup natus adhuc tenellus est,formatione atq; alligatione ad naturalẽ traducunt̃ habitũ. Quòd si iã aucto infante ad duritiẽ puenerint, emẽdari nõ p̃nt.Sic errores quidẽ,qui ad cauitatẽ attinẽt,cũ adhuc

B augeri pseuerẽt,correctionẽ admittũt:Cũ aũt iã ad vltimũ peruenerint, nullus est remedio locus. Cauitates igitur quiete atq; alligatione paruæ reddunt̃:magnæ verò, partiũ operatione, & sp̃us retentione:sic & quæcunq; foramina oraq;.Et quidẽ,q̃ naturalẽ magnitudinẽ partes exuperãt, quiete ac commoda alligatione minores reddunt̃:augent̃ aũt & naturali motu, & frictione moderata, & q̃buscunq; alijs plus sanguinis attrahere natura aptis.Deficientes verò partes,quæcunq; ex sanguine ortũ habuerunt,corrigi quidẽ nõ est impossibile:Quæ aũt ex semine,propemodũ impossibile existit.licet,tñ aliqñ loco corũ alia facere,q̃ vsum haud dissimilẽ præstent. Earũ verò oĩum natura opifex est, medicus aũt minister. Quæ verò numero excedũt,his ablatio,cã salubris existit.Inspicere verò oportet, in quibus id fieri possit.Nã si impossibile appareat,transponere tentandum est.Eadẽ est & eorum, q̃ in situ vitia sunt,emendatio.Neq; in obscuro est,ꝙ duo sæpius aut tria vitia eandem partem possunt occupare,sicuti in eo,qui ventriculum paruum simul,atq; rotundũ,atq; aduersus septũ habuit incũbentem. In ipso etenim magnitudo,formatio,ac situs erant deprauati: temperatura quoq; frigidior existebat. Hic nullo artificio ad naturalem habitũ trãsferri poterat:at, ne adeo infestaretur, erat remedio locus. Nam,quoniam repleto ventriculo difficultate spirandi premebatur,minus cibi, at magis alimẽto opportuni,& qui non difficulter subduceretur,ter die assumebat. Alteri verò, cui obstructio in hepate

C ob vasorum angustiam sæpius contingebat, extenuans victus ratio causa salubris inuenta est.

De solutione continuitatis. CAP. 88.

REliquũ igit̃ adhuc id morbi genus est,qđ & similaribus & instr̃arijs partibus cõe existit,solutio .s.cõtinuitatis,quã quispiã forte ĩ his vnq; adesse negaret,q integra sanitate fruunt̃, qm̃ semp esset passio. Quę sanè latet eãdẽ in oĩbus gñibus fore dubitationẽ. Nisi.n.operationis læsio sensilis sanitatẽ ab ægritudine separet,sed qualitatẽ tãtũmodo disp̃onis ĩtrospiciamus, ἀειπαθείας.i.ꝑpetuæ passibilitatis dogma necessario recipiemus,cũ nullus sit,q oẽs opationes optimas habeat. Sed de hoc quidẽ, vt qđ logica potius cõtẽplatio sit,seorsũ cõsideretur. Salubres verò causas, vt his, quos nemo dubitat ægrotare,deinceps pcurramus, à mala tẽperatura exordiũ faciẽtes.Hic verò prius distinguamus, quæ oẽs ferè medici p̃termittũt. Alias quidẽ esse salubres causas eius intẽperãtiæ, q̃ iã facta est: alias autẽ illius,q̃ adhuc fit:sicuti ẽt alias eius,q̃ futura est. Huius itaq; postremę, hę quidẽ in p̃seruatiua artis parte cõtinent̃,hę verò in salubri:primę aũt inter oẽs in curatiua tantũmodo:sed eius,quam mediam inter vtranq; locauimus,in p̃seruatiua & curatiua. Iam.n. factã, atq; existentẽ ægritudinẽ curare oportet: Sed,quę nondũ quidẽ adest,at futura est,prohibẽdũ est,ne fiat ab ea,q̃ est in corpore,disp̃one.Eius autem,q̃ adhuc fit,quod quidẽ factũ est,curare opus est:quod autẽ futurũ,prohibere, ne fiat. Prohibebit̃ autem,sublata ea dispositione,quam sequi natura apta est.Talis verò dispositio,causa antecedens* appellatur. Facta autem ęgritudo curabitur soluta ea dispositione, à qua primum ea,quę secundum na-

D turam,lęditur operatio: quam quidem & ipsam morbi essentiam dicimus esse.

*Græcæ αἰτίαν, id est causam.

De communissima intentione curatiua. CAP. 89.

CVratio verò vnã præcipuam ac cõissimam habet intentionẽ ad id, quod est disp̃oni auferendæ cõtrarium.Ex hoc siquidem gñe sunt causę illæ oẽs,quæ sanitatem efficiunt. Secundum partem verò ex vnicuiq; disp̃oni contrarijs.Calido igitur affectui causa frigida cõtraria existit, frigido autem calida,eademq; in cæteris proportione.Etenim,si oẽ immoderatũ est p̃ter naturã, moderatũ verò ẽm naturam,necesse est oĩno,vt immoderatũ ab immoderato contrario ad mediocritatẽ redigatur. At manifestum est,ꝙ ẽm potentiã,non aũt imaginationem, & calefaciens, & refrigerans, & quæcunq; alia huiuscemodi oportet assumere. Voco aũt ẽm potentiam, quod re ipsa vere tale existit, quale esse dicitur:Secundum imaginationem aũt,quod ex prõpto quidem sensu tale esse imaginamur, cum tñ vere tale non sit.Sed,qua sint hæc ratione distinguenda,diximus in his libris,in quibus de simplicium medicaminum potestatibus agitur.Ad inuentionem aũt salubriũ causarũ,quæcunq; quidem, vt ad eam, quæ iam facta est,ægritudinem causæ salubres existunt, via illa doctrinæ, hoc est, methodo vtendum, qua id,quod secundum imaginationẽ est,ab eo,quod est ẽm potentiam, separatur. Quęcunque verò vt ad eam,quæ adhuc fit,& hac eadem via,atq; illa præterea, ex qua ęgritudinum causę inueniuntur. Esto.n.si ita contigerit ex humoribus putrescentibus accendi febrem. Indicatio in hmõi est euacuatio,

tio, atq; alteratio: hæc quidē, q̄ putredinē finiat, manēte adhuc causa: euacuatio verò, q̄ totā ex corpore E substātiā educat. Sed dicta quidē alterationis spēs, cōcoctio existit: quā vbi inuenerimus, à quibusnā causis fieri cōtingat, tūc vtiq; earū, q̄ hoc pacto salubria sunt, sciam tenebimus. Euacuationes aūt fiūt, & p sanguinis missionē, & clysteris vsum, & p vrinæ vias, atq; eā, q̄ per cutē, fit trāspirationem, ac p̄terea p eā, q̄ fit ad partes oppositas, attractionē, atq; ad alias, ꝓpinquas deriuationē. Nā ad hoc idē genus ptinet citare mēstrua, atq; ora venarū, q̄ Greci hæmorrhoidas appellant, aperire, ac p palatum, naresq; expurgare. Cū igitur & hic materias inuenerimus, quibus in qualitate, & q̄titate, & tpe opportuno, & modo vsus adhibitis euacuatio fit, in ipsa artis parte salubria inuenient̄: atq; eorū oīum inuētio tradit̄ in eo volumine, q̄d De arte, seu methodo curatiua inscribit̄. Eadē rōne in alijs tribus intēperaturis, si vnū cōe p̄ceptū obseruabimus, vt vnāquāq; prius, q̄ efficit cām, rescindamus, deinde ita ad illam, q̄ ab eadē cā facta est, ægritudinē accedamus, causarū salubriū inuētionē faciemus. Secundū verò cōpositas intēperaturas, ex simplicibus cōpositio cōmonstrabit salubria p̄cepta, cū hic quoq; habeamus p magnitudine intēperaturæ eidē cōueniens inuenire remediū: Veluti si ita cōtigerit, ꝙ in decē quidem numeris ad caliditatē maiorē, q̄; naturæ cōueniat, decidat corpus, septē verò ad siccitatē maiorem, tunc salubrem cām in huiuscemodi affectibus esse oportebit, decem quidē numeris frigidiorē, septem verò humidiorē. Si igitur ipsi particulæ affectæ admoueatur tale remediū, tanto sit frigidius, atq; humidius, quantū exigit partis affectæ indicatio. Quòd si particula affecta in penitioribus locis sita sit, machinari oportet insuper tale inuenire salubre remediū, cuius vis nequaq̄ in itinere antea soluatur. Si itaq; calidius esse oportuerit eo, quod est moderatum, non solum tantā habeat caliditatē, quantā exigit morbus, sed vltra eandē mensuram tm̄ adijciatur, quantum ex situ, vt pertingere possit ad locū patientem, sit necessariū: si verò frigidius, non simpliciter tm̄ frigiditatē oportet augere, sed & materia quoq; prius est animaduertenda. Si.n. crassarū sit partiū, nō admodū poterit ad profunda penetrare: at potius cōtrarium præstabit effectum, spissando superficiem, atq; densando: at, si tenuioribus partibus cōstet, poterit sanè plurimum subire profundum. Idem in humectantibus, atq; exiccātibus accidit, in quibus crassitudo, atq; subtilitas partium substantiæ est inspicienda. At, situ quidē loci affecti, vt nuper diximus, inuenit indicatio salubre remedium: A formatione autē, & situ simul, q̄n effluxus sensibiles, atq; ad aliū locū foraminibus patentes habuerint, aut his oīno caruerint. Quos. n. effluxus ad principales deferri partes cognouerimus, auertemus, atq; ad illas impellemus, quæ minime sunt principales. Illud verò manifestum, ꝙ earū, q̄ intemperaturā efficiunt, causarū, curatio fit per euacuationem. Nam ipsæ intemperaturæ sola alteratione sanantur.

Curatio solutionis continuitatis in parte carnosa. CAP. 90. G

COntinuitatis aūt solutę curatio, intētionē quidē habet vnionē, q̄ in partibus q̄dē instrarijs impossibilis est: in similaribus verò non semp possibilis. At in aliquibus, sicuti i carnosis, sanitas cōglutinatione p̄ficit̄: nihil verò differt, neq; si coalitū appellaueris. Ipsā verò antecedit, q̄n vulnus maius extiterit, partiū applicatio distātiū, q̄ ex formatiōis gn̄e existit. Vt aūt hæc ipsa firma ac stabilis fiat, & alligatio cogēs in vnū, q̄ distāt, & fibulæ, & suturæ vtiles sunt. Coalescere aūt facit ea, q̄ inuicē distant, ac pristinā restituit vnitatē ipsa natura. Nostrū verò opus est, vt diximus, primū quidē applicare extrema distātiū partiū: secūdū autē ita, vt in vnū coacta sunt, cōseruare: & tertium, cauere, nequid labris vlceris intercidat: & quartū, ipsā partis substantiā cōseruare salubrē. Sed, quo pacto & primū, & secundū impleamus officiū, dictū est. Tertiū verò in cogēdo in vnū partes distātes exequemur, si nihil extrinsecus incidere permittamus qm̄ sæpius vsu euenit, vt pilus, aut oleū, aut aliqua alia humiditas interueniens, earū, quæ copulādæ sunt, partiū vnitatē impediat. In eo aūt, quod sequitur tpe, p suffluxiones tertia intētio retinet̄. Ipsam verò suffluxionē ex eiusdē, & contrarij loci diuisione, & figura opportuna comparare oportet. Partis aūt substantiā salubrem, per ea, q̄ mediocriter exiccāt, cōseruabimus. Hęc quidem est solutæ continuitatis curatio, cum ipsa sola seorsum in carnosa parte constiterit. Quòd si cui alteri morbo cōiungatur, plures sunt indicationū intētiones, quas i cōpositorū, vel cōplicatorū, siue, vt cuiq; appellare libuerit, doctrina trademus. In p̄nti aūt sermone ad reliquas vnitatis solutiones accedēdum. H

De solutione continuitatis in osse. CAP. 91.

FRactio igit̄ est cōtinuitatis in osse solutio, q̄ quantum ad intentionem primam insanabilis existit. Quo verò ad secundā, aliquo mō sanabilis fit. Primā igit̄ intentio est coalitus partium, qui ob ossis duritiem fieri non pōt. Secunda, alligatio, quæ fit callo supnato partes fractas circūalligante. Calli aūt gn̄atio, qua quidem ex materia, & à natura fit, est & ad alia cōis, qua verò formā ossi vicinam habet, ex eiusdem fit alimento. Molle verò, & puerile os coalescere potest. Sed perraro fit talis affectus, quin cum altero societur. Magna.n. ex parte musculi adiacentes vnà cum corporibus alijs, fractis ossibus, patiuntur. Quare & curationis intentio oritur duplex, quarum altera quidem circa ossa, altera verò circa corpora adiacentia versatur. Sed hæc quidem in carnosarum partium complicatis dicetur affectibus. Nunc verò de fractionibus dicendum. Quoniam enim harum sanitas callositate procuratur, vt autem callus generetur, proprij ossis alimenti superfluitatem naturæ suggerere oportet, hanc verò superfluitatem in qualitate & quantitate seruare modum est necessarium, idcirco & ratio victus est adhibenda: quæ tantum ac talem influere ossibus sanguinem præparet, qualis & quantus generando callo sit opportunus. Quoniam verò per fracti ossis cauernas idem effunditur sanguis, eiusdem qualitatem, & multitudinem animaduertere oportet, atque ita vel sicciorem, vel humidiorem victum instituere. Sed hæc omnia in libris, in quibus de curandi ratione tractatur, plenius sunt explicata.

De

A *De punctura nerui & chordæ.* CAP. 92.

NErui vero & tẽdonis pũctura pp sensus excellentiã, & qm̃ hæc pars principio cõtinuat̃, prõpta est ad neruorũ conuulsionẽ excitandã, ac tũ præsertim, cũ nihil extrorsum expirat obcæcato cutis vulnere. Aperiendũ est igitur, atque exiccandũ substantia tenui, q̃ vsq; ad ima nerui offensi possit penetrare. De his verò exactè diximus in libris De arte medendi conscriptis. In simplicibus quidẽ huius gñis affectibus salubrium causarũ forma talis existit. In cõpositis verò complicat̃ vlceribus. Prima quidẽ cauitas, quã non alterũ affectũ, sed vlceris drĩam esse arbitrant̃. Est aũt nõ drĩa huiuscemodi res: sed alterũ aliquod totius ægritudinis genus, in quo ipsius substantiæ iactura facta est. Et quidẽ curatio in duplici morbo, duplicẽ exigit intẽtionẽ. Nã cõtinuitatis solutio, vnitate: substãtiæ aũt iactura, gñatione indiget. Paulo verò supra gñationis intẽtiones expositæ sunt. Quòd aũt primũ quidẽ hunc affectũ oporteat sanare, demũ vnitatẽ restituere tentare, ipsa rerũ natura cõmõstrat. Cũ itaq; repletũ qdẽ fuerit cauũ, vlcus verò ad æqualitatẽ perductũ, alterã intentionẽ aboleri cõtingit: nam media existente inter labia vlceris ea carne, q̃ nuper est genita, partes quidẽ distãtes vniri est impossibile, vñ fit, vt alia sit intentio perquirenda. Inuentionẽ aũt consequemur ex eo, quod est s̃m naturã, ipsi parti cõparãdo: erat aũt eidẽ s̃m naturã cute obduci. Quare hoc ipsum à nobis procurandum: aut, si hæc intentio effe-
B ctum sortiri non põt, simile aliquid cuti, carnẽ. s. q̃ cutis naturæ vicina sit, instaurare oportet. Est aũt huiuscemodi, q̃ & sicca & calli similitudinẽ præ se fert. Ad cicatricẽ igitur obducendã necessaria erũt exiccantia, ac sine mordacitate adstringentia medicamina. Ita, & si sordities aliqua fuerit adnata, intentio quidem erit abstergendi: & erit medicamen salubre, abstersiuũ, eorundẽ verò materiã in libris, in quibus de medicaminibus agitur, scripsimus. Et quidem, si aliqua inflammatio, vel attritio, aut tumor prædurus, id est scirrhus, vel mollis, & laxus. i. œdema, cum vlcere fuerint, prius eorum curationi intendere oportet, eas sequendo vias ac rationes, quas prius exposuimus. Sic, & si aliquid vlceri illabit̃, ad illabentium curationem intendendum. Eodem pariter modo, si aliqua intemperies vlceratum locum obsederit, ad eiusdem intemperiei remedia antea veniendum. Sed de his quidem satis.

De speciebus morborum secundum formationem. CAP. 93.

NVnc verò transeundũ est ad formationis genus, quod in plures secat̃ drĩas. At ab eo, qđ euidentissimũ existit, exordiũ est sermonis faciẽdũ, quod ex figuræ ꝑmutatione cõtingit. In his igit̃, qui adhuc crescunt, possibile est plurimarũ partiũ figurã emendare: in his aũt, q iã aucti sunt, minime. Intentio verò in ijs, q curationẽ admittũt, ad cõtrariũ euersionis adducere. Si verò fractione aliqua non rectè cõformata alicuius mẽbri figura fuerit vitiata, cui substantia callosa innasci præuenerit, si quidẽ
C hæc adhuc recens extiterit, perfringere oportet, ac rursus rectè afformare, deinde callum supinducere.

De obstructione. CAP. 94.

ESt verò & obstructio ex eodẽ genere ægritudinũ. Quæ quidem ex lẽtis & crassis humoribus fit, vnã & ipsa hñs intẽtionẽ morbo cõtrariã, dico aũt apertionẽ, causæ verò salubres sunt, abstergentia, atq; incidẽtia medicamina: Quæ verò fit à stercore duro, qđ intersepit intestinũ: primũ quidẽ habebit duritiei correctionẽ ex humidis pinguibusq; clysteribus, demũ ex acribus euacuationẽ exposcet: Quæ aũt à lapide fit in vesica, in p̃senti quidẽ trãspositionẽ requirit: integræ verò sanitatis cãm, incisionẽ & extractionẽ. Humiditatis aũt, quæ p̃ter naturã in parte cõtinet̃, sanatio in oĩmoda euacuatione cõsistit, quemadmodũ ẽt in suppuratis. Immodica aũt repletio immodica euacuatione curat̃: vt cũ sanguis intra venas redũdat. Sic, & quibuscũq;, vel in vẽtriculo, vel in intestinis, vel arteria aspera, vel pulmone pus aut sanguis cõtinet̃, integra euacuatio est necessaria. Superflui aũt cibi aut potus adhuc recẽtis assumptio abuacuatione corrigit̃. Quæcũq; igitur in pulmone vel thorace cõtinentur, cũ tussi educunt̃, sed à medicaminibus extenuãtibus. Quæcũq; verò in hepate, vel venis, vel arterijs, vel renibus, aut ꝑ vrinã, aut ꝑ ventrẽ: sed per vrinã quidẽ ab ijs, q̃ vehemẽter extenuant: ꝑ ventrẽ verò ab ijs, q̃ attrahẽdi aut aperiendi ora vim habent. Quæcunq; verò in superiori vẽtre cõprehenduntur, ꝑ vomitũ: quæ autẽ in inferiori, per subductionem. Sed, quæcunq; sub cute, per sectionem, vel ignem, aut per medicamina adurentia. Sic verò aliquando quęcunq; in aliqua naturali cauitate, vt in thorace. Et,
D vt summatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, sanationis intentio est ablatio, quæ si fieri non possit, trãspositio. Quæ verò nõ sunt ex toto genere præter naturã, at quantitate damnantur, in his intentio est abuacuatio. At inuentio eorum, quæ ad ipsorum sanationem perducunt, partim quidem ex affectu, plurimum verò ex ipsis affectis particulis sumitur.

De asperitate & læuitate. CAP. 95.

QVæcũq; partes verò ob id, ꝙ exasperatæ, naturalẽ amiserint habitũ, his læuitas naturalis est restituẽda, ossa qdẽ læuigãdo, arteriã aũt asperã vel linguã leniẽdo humidis, quæ nihil mordeant, & lentorẽ habeãt. Sed quibuscũq; læuitas p̃ter naturã inest, asperitas est reuocãda medicaminibus, quæ sufficiẽter abstergãt, & parũ adstringãt. Quæcunq; verò obstructiones, vel angustiæ meatuũ alias sequãtur ægritudines, ab illarũ curatione prius est incipiẽdũ. Ostẽsum siquidẽ est in libro de Differẽtijs morborũ, ꝙ & inflãmationibus, & duris laxisq; tumoribus, & siccitatibus aliqñ imodicis, ac p̃terea vitiosis partiũ cõtinentiũ figuris, ea, quæ nuper diximus, sæpius aduenĩũt: sicuti & quibusdã tumoribus eorũ corporũ, q̃ sunt in ambitu. Quòd si nõ nulla ex ꝓximè dictis inuicẽ cõplicent̃, varias habebũt indicationes. Sufficiet aũt in vno tanq̃ in exẽplo habuisse sermonẽ, qm̃ de oĩbus in libris De arte curãdi plenius sumus executi. Supponat̃ cuipiã particulæ multitudinem sanguinis influere adeo, vt distẽdant̃ q̃ in ea sunt vasa, nõ maiora tm̃, sed ẽt parua, q̃ prius sensũ effugiebãt: nunc verò quia plena sint,

na sint, visu cōprehēdant, sicuti plerūq; in oculis ob tunicæ albedinē manifestissime patet: Par aūt certe est, q alia vasa, q latet sensū, iā plena distēdant, nondū & ipsa ob paruitatē visui manifesta. Etiam periculū imminet, ne, quod ex vasis exudat, ad spacia vacua, q in medio sūt, effundat: aut ne iā paruum aliquod sit effusum. Huius quidē affectus sanatio intentionē habebit euacuationē, aut, vt manifestiori vocabulo vtamur, abuacuationē: siquidē morbus erat immoderata partis repletio. Necessariū igit est, vt aut superfluitas retrocedēs euacuet, aut p ipsam patientē particulā. Retrocedet aūt, vel impulsa, vel attracta, vel trāsmissa, vel horū vno aliquo modorū, vel oībus. Per locū verò patiētē euacuabit, partim quidē manifeste & sēsibiliter, partim verò in vapores tenuata. Si igit vniuersū corpus plus æquo plethoricū fuerit, p patientē locū minime euacuādū. Nam, si scarificationibus aut sectionibus sensibiliter euacuabimus, plus rōne excitati doloris attrahemus. Si verò calefaciētibus dispergere tētabimus, plus erit id quod vi caloris ad partē attrahet, q dispersum. Quòd si in eo elaborabimus, vt, quod influxit, retrocedat, corpus plenū nō admittet. Ad hæc igit ambo totū corpus euacuare oportet, aut oīno ad alia loca retrahere, quod patiēti particulæ influit, quo pfecto opere, prius à parte repellēdū, q dispergendū. Quāto.n.p maiora fit, tāto expeditior est euacuatio. A patiēte verò loco adstringēdo, ac refrigerando repellemus, sed & exinanita loca attrahūt ad seipsa, quæcunq; repercutiunt. Hoc siquidē ostēsū est in eo volumine, in quo De potētijs naturalibus agit. Et vasa pterea vigore ex medicaminibus adstringētibus addito, à se ad alia remittēt. Si igit hac via superfluū oē retrocesserit, bene se res habet. At, si aliquid fuerit in parte retētū, cōiecturandū erit id lētū ac crassum existere, atq; ea rōne iā coactū atq; adstrictū, vt cū difficultate extrahi possit. Fieri aūt pōt, etiamsi nō eius naturæ sit, vt ad spatia, q in medio sunt, sit effusū: in quo casu tūc ad id veniēdū esse tēpus suadet, vt hoc ipsum, quod reliquū est, p patiētē locū euacuemus, imponēdo supiacētibus partibus ea, q influentē humorē repellēdi vim hnt. Maxime verò euacuabis, si in spatijs intermedijs aliqd cōtineri cōiectura assequeris, & scarificationū auxilio, & medicaminū, q vim habeāt dispergēdi. Sed, qm hæc oīa vires calidas habet, eiusdē verò tēperaturæ opus est mordere, qn modū in caliditate excesserit, cauēda ex eis sunt vehemētissime calida, ac tū præsertim, cū patiēs locus inter summa fuerit. Neq;.n. paruus excitabit dolor, si pter, ppriū affectū insuper mordeat: oīsq; pterea dolor fluctiones cōmouet. Quod igit mediocrē caliditatem obtinet, in his sensū doloris nō inuehit: atq; eo amplius oī dolore vacat, si humidū extiterit. Et qdē, quicqd p summa hæret, potēs est id medicamē dispergere, quod ēt validas nō habuerit ad dispergendum vires. Quòd si summæ qdē partes oī noxa caruerint, id verò, quod euacuari oportet, in penitioribus partibus fuerit, intēdēdus atq; augēdus dispergētis medicaminis calor, cū dubitādū sit, ne prius, q pfundas attigerit partes, interim vires amittat. Neq; tn ex eo sūmę partes aliquē dolorē sentiēt, cū oī vacēt affectu. Quare nūc hæc duo simul inuitāt ad calidiorū pariter atq; acriū medicaminū vsū, & summæ partes, q tolerāt, & pfundæ, q egēt. Hæc igit ex situ particulę indicatio assumebat. Deinceps verò, si qd ad sanationē deficiat, cōsideremus: neq;.n. paruū aliquid deesse videt. Affectæ partes, in quibus fluctionis superfluitas retinet: nō nullæ quidē raræ & laxæ, & molles natura existūt: nō nullæ autē densæ, & pressæ, ac duræ. Priores igit facile euacuant: reliquæ aūt acrioribus euacuātibus, ac pterea tenuiores partes habētibus egēt, atq; eo ēt magis, quāto, pfundiorē sitū habuerint. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio altera à particulæ patiētis substātia: alia vero à formatione simul ac situ. Supponat. n. si ita cōtigerit, in hepate esse, pxime dictū affectū i angustis vasorū finibus, impactis humoribus, qui vel lēti ac tenaces, vel crassi existāt, vel superabūdēt. Non'ne in prōptu est primū quidē crassitiē vnà cū lentore, & tenacitate, cibis ac potibus extenuātibus, ad subtiliorū partiū substātiā trāsferri oportere? Secūdo aūt loco non per angustos, atq; inuisibiles solū, sed p latiores ēt meatus, qcquid infestū existit, esse euacuādū? Sunt.n. in hepate venæ nō minus amplitudine, q numero, excedētes. Terminatur aūt hæ quidē in gibbis ad venā cauā, hæ verò in cauis ad portā: vnde facillimū tibi est futurū, in vtrislibet pressi, ac stipati humores fuerint, eosdē expedite euacuare, trahēdo quidē ad ventrē his, quæ attrahēdi vim hnt, medicaminibus eos humores, quicūq; in venis ad caua hepatis pertinētibus sunt aceruati: ad vrinæ verò meatus, pmouēdo per cauā venā, quicunq; in venis ad gibba pertinētibus sunt. Sed præter supradictas alia est indicatio ab hepate ipso, veluti à venarū principio. Nā, cū nō tantū seipsum regere natura aptum sit, vt pleræq; animalis partes, sed venis preterea virtutē largiatur, periculum imminet, ne, si eius vigor perfusionibus, & cataplasmatibus relaxātibus fuerit exolutus, & ipsum primum ad sui opus, atq; omnes subinde venæ eius rōne imbecilles efficiant. Quare in eius curationibus aliqua ex adstringētibus medicaminibus miscere oportet. Sed, qm in profundo admodū loco situm est, dubitādum erit, ne adstringentis medicaminis vis exoluat, nisi ab aliqua altera subtiliū partium substantia, qualis aromatū est, traducatur. Melius verò fuerit, si & ipsum adstringens medicamē protinus etiā aromaticū fuerit: nā, si duas habuerit natura insitas qualitates, ac potestates, valentius operabitur. Et quidem euacuet, quod præter naturam in membrum confluxit: Seruet autē humorum modum naturæ conuenientē. Quare & illa animaduersio à nobis est in hoc adhibenda, nequid ab humoris confluentis qualitate eiusdem membri temperies sit alterata: si pituitæ naturam tenuerit, ad frigiditatem: si verò bilis, ad caliditatem: vt hanc ipsam curantes intemperiem, sanitati exquisite restituamus. Curabimus autem contrariam ex aduerso afferentes qualitatē, quemadmodum in intemperaturarum curationibus diximus, quantum vnumquodq; calidius, aut frigidius factum est, tantum refrigerantes, aut calefacientes. Quare & hic rursus agnoscenda est ipsius s̄m naturam temperies. Nam quo pacto sciemus, quantum in frigiditate, aut caliditate à naturæ modo recesserit: aut quando à frigefaciendo supersedebimus, si nos latuerit ea,

quæ

A quæ est secundũ naturam caliditas. Ita verò & si frigidius effectum calefaciemus, ignorantes frigiditatis naturalis modum, neq; opportune calefacere, neq; in tempore à calefaciendo desistere poterimus.

De morbo secundum numerum. CAP. 96.

SEd, qm̃ de his satis diximus, transire iã tempus ad ea, in quibus numerus non est secũdum naturã. Cum verò duplex sit eorum differentia, quibus quidem aliqua particula deficit, his intentio est alteram efficere subministrando naturę, eo, quo diximus paulo ante, modo: at, quibus superabundat, hãc resecare oportet, aut scalpello, aut igne, aut medicamine, quod vrendi vim habet. Hæc igitur omnia fere sanare possibile est: at non æque omnia generari possunt, vt in libro De semine diximus. Quædam verò sunt, quæ etsi generari non possunt, licet tamen pro ipsis alterum efficere, quemadmodum in osse ex toto sublato alteram substantiam in eius sede reponere à carne, atque osse differentem. Est enim, quæ in eius gignitur loco, quædam veluti caro callosa, vel callus carnosus, & processu tẽporis magis ac magis ad calli duritiem transfertur, cum ab initio carnis potius imitetur naturam. Quacunque verò parte sublata, cum neq; eandem secundum speciem substãtiam, neque similem efficere possumus, tertia nobis intentio quendam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

De morbo secundum magnitudinem. CAP. 97.

B COmmunicat autem hoc genus totum cum eo, quod ad magnitudinem pertinet. Nam, quodcunque ex eo est ſm̃ naturam, illi propinquum existit. Id verò tantum sciunctum est, ac separatum, quod inter ea, quæ sunt ẽ genere præter naturam, connumeratur. In quo quidem prima intentio est ablatio. Si verò hæc impossibilis existat, secũda est, trãspositio, quemadmodũ in suffusionibus. Quæcunque verò non integris partibus, sed partium tantummodo particulis deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem vel generatio in his, quæ deficiunt: ablatio verò & abolitio in his, quæ superabundant. Quare neque in ipsis altera est intentio, neque medicaminum forma genere diuersa. *καθαίρεσις.

De morbo secundum situm. CAP. 98.

SEd iam veniendum est ad reliquũ salubrium causarũ genus, quod ea corpora emendat, quæ in situ sunt vitiata, veluti luxationes, & intestinũ in scroto. Fit aũt hoc ex violẽta tẽtione, atq; impulsu: hoc verò ex dilatato, ac rupto cõtinẽte. Quare & duplex sanãdi modus: Alter quidẽ ad oppositã partẽ ei, ad quam facta est permutatio, intẽdendo, atq; impellendo: Alter verò id, qđ cõtinet, firmius solidiusq; reddẽdo. Quibus verò vijs, ac rõnibus singula inueniri possint, in lib. De arte curandi explanauimus.

De causis præseruatiuis. CAP. 99.

C COnsequens est, vt ea omnia exequamur, quæcunq; in superiori sermone dicere distulimus. Vocant autem eadẽ Præseruatiua. Est autem horum triplex secundum genus differentia. Prima quidem hominis, qui integra fruitur sanitate: Secunda verò eius, qui non integre valet: Tertia eius, qui ægrotat. Primũ igitur genus ad salubrẽ attinet artẽ, atq; in duas, vt antea diximus, diuiditur partes: Secundũ verò ad præseruatiuã spectat: Tertiũ, ad curatiuam. Hoc autẽ vniuersum genus circa humores præcipuè negociatur, quos neq; lentos esse oportet, neq; crassos, neq; aquosos, neq; plurimos, neq; vehementer calidos, aut frigidos, neq; mordaces, neq; putredini obnoxios, neq; venenosos. Nam, vbi aucti fuerint, generant morbos. Augentur verò non nunquam eadẽ ex causa, quę ab initio generauit. Illud autẽ plerunq; accidit, vt sua alteratione simul inficiant eos, qui sunt in corpore humores. Intentio verò & horũ sanationis duplex existit, alteratio & euacuatio. Alterant̃ igitur vel ab ipso corpore concocti, vel ab aliquibus facultatibus, quæ vim medicamentosam habent. E quorũ numero etiã sunt ea, quæ exitialium ferarum quæ venenis aduersant̃, ac præterea pharmaca, quæ deleteria, hoc est venena, appellantur, transmutãt. Euacuant̃ autẽ satis calidis medicaminibus, & purgationibus, & clysteribus, & sudoribus, & vomitibus. Hæ igit̃ sunt eorũ cões euacuationes. Propriæ aũt ex locis, in qbus coaceruant, assumuntur, vt in libris De salubribus ostendimus, tertio præsertim ac quarto, in quibus de lassitudinibus egimus, ac reliquis dispõnibus, quæ lassitudini natura proximę sunt. Promptius.n. euacuãtur per ventrẽ quidẽ, quæcunq; in primis venis continent̃ superfluitates: quæ aũt in his, quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus: at, quæ in toto corpore, per sudorem: sicuti, quæ in capite, vel per palatum,

D vel per nares, vel per vtrunq;: quæ verò sunt in spacijs thoracis laxioribus, per guttur simul cum tussi: quæ in renibus sunt vel vesica, per vrinam. At attrahendi ex omni loco ad oppositas partes cõmunis indicatio, est ad quã maxime distantia: deriuandi verò, ad vicina. Quæcunq; verò huiuscemodi curant dispositionem, causas salubres appellamus: sicuti insalubres eas, quæ adaugent: & neutras, quæ neque obsunt, neq; iuuant. Posset verò quispiam neq; omnino causas appellare, quemadmodum maior pars sophistarum, qui rerum quidem drĩam inuenire cõtemnunt, plurimum verò temporis in nominibus conterunt: contra quos in alijs vberius disseruimus. Ac pars quidem artis præseruatiua talis est.

De parte artis, quæ conualescentes reficit & senibus congruit. CAP. 100.

QVæ autem reficit atq; instaurat, in conualescentibus ac senibus locũ habet. Quæ verò sit horum dispositio, & à quibus præcipue causis ad naturalẽ reducit̃ habitũ, in libris, in quibus de medendi arte tractauimus, abunde explicauimus. Sed nunc per capita dicet̃. Dispositio igit̃ talis est. Probus quidẽ, sed exiguus est sanguis, atq; vnà cũ ipso spiritus animalis atq; vitalis: ipsæ verò particulæ solidæ sicciores: & idcirco eorũ vires sunt imbecilliores: atq; earundẽ ratione corpus vniuersũ, frigidius. Causæ verò salubres, quæ hanc emendant dispositionẽ, vt vno cõprehendã capite, sunt, quæcunq; præsentaneũ atq; securũ exhibent alimentũ: secundũ partẽ autẽ, in motibus moderatis, & cibis, potibusq;, ac somnis cõsistunt. Sunt vero motus materiæ, vehicula, ambulationes, frictiones, & balneæ:

neæ:&,vbi nõ parũ ſe ex his profeciſſe ſenſerint, paulatim ſe ad cõſueta opera transferãt. Cibos autẽ E
aſſumãt in principio quidẽ humidos & cõcoqui faciles,neq; frigidos:ac, cũ progreſſi fuerint, eos etiã,
qui plurimũ prӕſtant alimentũ.Potus verò opportunus eſt,vinũ ętatẽ quidẽ habens mediocrẽ,in ſub-
ſtantia autẽ purũ atq; pellucidũ,quod ſcilicet vel ſubflauũ vel albũ exiſtat,atq; ſuauiter olẽs:guſtui ve-
rò,neq; aqueũ oĩno,neq; cũ aliqua inſigni qualitate,aut dulcedine,aut adſtrictione,aut acritudine,aut
amaritudine ſentiatᷣ. Vt autẽ proxime diximus,de hiſce oĩbus,in libris De arte curãdi cõſcriptis ple-
nius diſſeruimus. Nunc.n.neq; oĩa particulatim recenſere eſt noſtri propoſiti inſtitutũ,ſed ſolũ capitũ
mentionẽ facere intẽdimus eorũ,quæ in alijs voluminibus latius explicauimus. Quorũ oĩum ſi prius,
& numerũ,& qualitatẽ expoſuero,finẽ libro imponã. Diximus itaq; prius,ꝙ alter eſt liber,in quo De
cõſtitutione artis medicinæ diſſeruimus. Antecedunt aũt eũ alij duo De cõſtitutione artiũ: ſed hi qui »
dẽ vnà cũ hoc,cui nunc extremã manũ adiecimus,ſeorſum sũt ab alijs libris, in quibus plenior doctri-
na explicatᷣ.Illi verò talẽ inter ſe ordinẽ habent.De elementis quidẽ ſ̃m Hippocratẽ liber vnus: Poſt
hunc aũt tres de tẽperaturis, ex quibus quidẽ duo ſunt de tẽperaturis animalium: Tertius verò de ijs,
quæ ſimpliciũ medicaminũ ſunt. Quã ob rẽ & tractatũ illũ,in quo De ſimplicium medicaminũ pote
ſtatibus agitᷣ,nemo recte intelligẽtia aſſequi põt,niſi prius tertij libri De tẽperaturis integrã cognitio-
nẽ fuerit adeptus. Eſt & alius liber paruus,qui ordine ſequitᷣ duos priores alios de tẽperaturis. Inſcribitᷣ F
aũt De inæquali tẽperatura. Similiter aũt & hunc alij duo parui,alter quidẽ de Optima corporis cõ-
ſtitutione,alter De bono habitu. Alius verò tractatus eſt,ꝗ tres cõplectitur libros,De potẽtijs naturali- »
bus:quẽ ſiquis legere velit;poſt librũ De tẽperaturis,ſiue poſt librũ De elemẽtis, vtrũq; erit conſenta-
neũ.Poſt hũc in pluribus alijs libris De operationibus animalibus diſſeruimus.Sed,qm̃ ad earũ demõ
ſtrationes non parũ cõferunt,quæ per ſectiones apparẽt, in illis prius exercitari oportet. Eſt aũt ma-
xime inter alios vtilis ille tractatus,qui De ſectionũ aggreſſibus inſcribitᷣ. Alij autẽ sũt poſt eũ plures,
duo quidẽ De diſcordia ſectionis,vnus verò De ſectione mortuorũ: Poſt quos ſequuntᷣ hi, in quibus
agitᷣ de ſectione viuorũ. In alijs verò quibuſdã particulatim ob eos ſcripſimus, qui introducuntur, De
oſſibus. Sectio quoq; muſculorũ,& neruorũ & arteriarũ,& venarũ,& quædam alia huiuſcemodi ex
eodẽ numero exiſtunt,& liber ẽt,in quo quæritᷣ, Nunquid in arterijs contineatur ſanguis naturaliter.
Qui verò earundẽ partiũ operationes demõſtrant,duo quidẽ ſunt,De motu muſculorũ: tres autẽ De
thoracis & pulmonis motu. Poſt quos ſequuntᷣ libri De cauſis reſpirationis. Poſt hos liber De voce.
De principatu autẽ aĩæ,& de oĩbus alijs,quæ de naturalibus,vel aĩalibus operationibus in quęſtionem
trahuntᷣ,in lõgo ſcripſimus libro,qui De dogmatibus Hippocratis & Platonis inſcribitᷣ. Ad eiuſdẽ ge
neris contẽplationẽ pertinent libri De ſemine ſeorſum conſcripti, & amplius de ſectione ſ̃m Hippo- G
cratẽ. Quos oẽs ordine ſequitᷣ tractatio De vtilitate partiũ. Ad dignoſcẽdas autẽ ægritudines vtilis eſt
liber De locis affectis. Itidẽ ille,in quo De pulſibus ſcribitur,in quo & præcognitiones edocemus. Li-
brũ verò De pulſibus pręcedunt alij duo,alter,qui De vſu reſpirationis,& alter,qui De vſu pulſuum.
Is verò De pulſibus in quatuor diuiditur partes, primã,quæ eorũ differẽtias: ſecundã, quæ dignotio-
nes:tertiã,quæ eorũ cauſas:quartã,quæ illã,quæ per eoſdẽ fit,cõtinet præcognitionẽ. Ex eodẽ genere
eſt ille,qui ijs,qui introducuntur,De pulſibus ſcriptus eſt. At verò in animo eſt aliũ ſcribere librũ,ve-
luti quoddã omniũ iſtorũ cõpendiũ,quẽ inſcribã vel Artẽ de pulſibus, † vel Compendium. Ad hanc
quoq; iuuãt contẽplationẽ ea, per quæ à me exponitur,& ſimul iudicatur liber Archigenis de pulſi-
bus. Ad præcognitionẽ autẽ plurimũ confert liber De criſibus,id eſt decretis naturæ:quem præcedit
alter De decretorijs diebus. Sed liber etiã,qui de Difficili anhelitu inſcribitur,& ad dignoſcendũ prę-
ſentẽ affectũ,& ad præſcienda bona vel mala,quæ ægrotanti ſunt euentura,cõducit. Hi igitur oẽs,atq;
vnà cũ ipſis tractatus quidã vno tantũ libro cõprehenſi,cognitu vtiles ſunt: ſicuti ille, qui de procatar-
cticis,id eſt præincipientibus cauſis inſcribitur,& De medicinali experientia,& De extenuãte victu,
& qui De venæ ſectione aduerſus Eraſiſtratũ,& qui de tumoribus præter naturã, & qui De multitu-
dine,atq; alij præterea ſimiles. Præ cæteris autẽ ad curandi ſcientiã maxime neceſſarius exiſtit,qui De
morborũ differẽtijs agit, & De accidentiũ differentijs. Et tertius præter illos, in quo Morborũ cauſas H
explicauimus. Poſt quos sũt tres alij,qui Accidẽtiũ cauſas explanãt. Sunt etiã De medicamẽtorũ ſim-
pliciũ viribus libri,de quibus ſupra meminimus: & ꝗ De medicamẽtorũ cõpoſitione, quos ſequuntᷣ
libri De arte curãdi,his,qui De ſalubribus inſcribuntᷣ,ſeorſim à nobis cõſcriptis. Quòd verò ante ho-
ſce oẽs prius exercitari oporteat in libris De demõſtratione, ſiquis hãc artẽ ſit cũ ratione tractaturus,
monſtratũ eſt à nobis in libro,qui De optima inſcribitur hęreſi. De alijs autẽ libris, & commẽtationi-
bus à nobis ſcriptis tranſigere nunc minime neceſſarium,cùm de hiſce omnibus alibi ſimus tractaturi
in vno fortaſſis, aut duobus libris,» qui ita inſcribentur: Galenus de voluminibus à ſe conſcriptis.

† Additur in antiquis, vel Iſagogen vel synopſin & ẽ ille liber, qui in hac editione nuper impreſſus eſt.

FINIS.

1a 2b 3c 4d 5e 6f 7g 8h 9i. Omnes ſunt quaterniones, pręter 9 i. qui eſt ternio.

VENETIIS, APVD IVNTAS.